

ЗБІРНИК ФІЛЬБОЛОГІЧНОЇ СЕКЦІЇ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА
Т. XI і XII.

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ
ЯКОВА ГОЛОВАЦЬКОГО
В ЛІТАХ 1835—49.

Видав

Др. Кирило Студинський.

У ЛЬВОВІ, 1909.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Publikationen

der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg

Supiňskij Gasse, 17.

(in ukrainischer Sprache).

Mitteilungen der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften, redigiert von Prof. Michael Hruševskij, bis jetzt erschienen Bde I—LXXXVII (Geschichte, Archäologie, Ethnographie, Sprache und Literaturgeschichte, besonders der Ukraine). Preis: Bde I—XX kosten 48 Kronen, jeder weitere Bd. (auch separat käuflich) 3 Kr., Bd. XXIII—XXIV (Doppelband) 5 Kr., Bd. XXXI—II u. XXXV—VI (Doppelbände) à 6 Kr.

Publikationen der Sektionen und Kommissionen der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften:

A. Die historisch-philosophische Sektion publizierte bis jetzt:

1. Elf Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk istorično-filozofičnoj sekeji) B. I—IV u. VI—XI enth. eine Geschichte der Ukraine von Prof. M. Hruševskij (I. Teil bis Anfang des XI Jahrh., II — bis Mitte des XII Jahrh., III—IV bis zum J. 1340, VI—VII bis zum J. 1569, VIII—IX Verfassung und soziale Verhältnisse im XIV—XVII Jahrh. Preis I, II u. V B. à 4 Kr., III u. IV B. 5 Kr., VI u. VII B. 4:50, VIII u. IX B. 4:50. Bd. X—XI 4:50 Kr., Bd. V. enthält Materialien zur Kulturgeschichte Galiziens im XVIII—XIX Jahrh. Preis 2 Kr.
2. Historische Bibliothek, bis jetzt erschienen B. I—XXIV.
3. Ukrainisch-ruthenisches Archiv I Band: Die Handschriften des Museums des Narodnyj Dom in Lemberg — 3 Kr. II Band: Materialien zur Geschichte des Bauerntums und der Oekonomie Galiziens im XVIII—XIX Jhd., — 4 Kr. III Band: Materialien zur Geschichte der nation. Wiedergeburt der Ruthenen in Galizien 1830—1840—5 Kr. IV Band: Materialien zur Geschichte des ruthenischen Schulwesens in Galizien — 3 Kr.
4. Juridische Zeitschrift, bis jetzt X Bde, à 2 Kr.
5. Juridische und ökonomische Zeitschrift, bis jetzt IX Bde à 3 Kr.
6. Juridische Bibliothek, bis jetzt III B. à 2 u. 3 Kr.
7. Studien aus dem Gebiete der Sozialwissenschaften und der Statistik, bis jetzt I Bd. Preis 3 Kr.

B. Die philologische Sektion publizierte bis jetzt 10 Bde ihrer Beiträge (Zbirnyk filologičnoj sekeji), enthaltend: Bd. I und IV eine Biographie des ukrainischen Dichters Taras Ševčenko, von A. Konyskij, Preis à 3 Kr. Bd. II u. III Abhandlungen aus dem Gebiete der ukrainischen Volkskunde und Literatur, von Michael Dragomanov (erster Teil). Preis à 4 Kr. Bd. V. Die Mundart der Lemken, von I. Verchratskij, 6 Kr. B. VI. Abhandlungen aus dem Gebiete der ukrainischen Volkskunde von M. Dykariv. Preis 4 Kr. Bd. VII u. X: Abhandlungen aus der ukrainischen Volkskunde und Literatur von Michael Dragomanov (Zweiter Teil). Preis 5 Kr. Bd. VIII—IX, Die Korrespondenz d. J. Holowačkij, Preis 7 Kr.

Ukrainische Bibliothek, Bd. I—III. Sämtliche Werke von J. v. Fed'kovič, Bd. I. Gedichte, Preis 6 Kr., B. II. Erzählungen, Preis 4 Kr., Bd. III. Dramatische Werke 1A Teil, Preis 3 Kr., 2 Teil, Preis 3 Kr. Bd. VI—VII: Gedichte von Taras Ševčenko, Preis à 3 Kr.

C. Die mathematisch-naturwissenschaftlich-medizinische Sektion publizierte bis jetzt 12 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk). Die beiden ersten Bände kosten à 3 Kr., Bd. III—VIII erschienen jeder in zwei Abteilungen, jede

В 3666/11-12
611

ЗВІРНИК ФІЛЬОЛЬОГІЧНОЇ СЕКЦІЇ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА
Т. XI і XII.

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ
ЯКОВА ГОЛОВАЦЬКОГО
В ЛІТАХ 1835—49.

Видав

Др. Кирило Студинський.

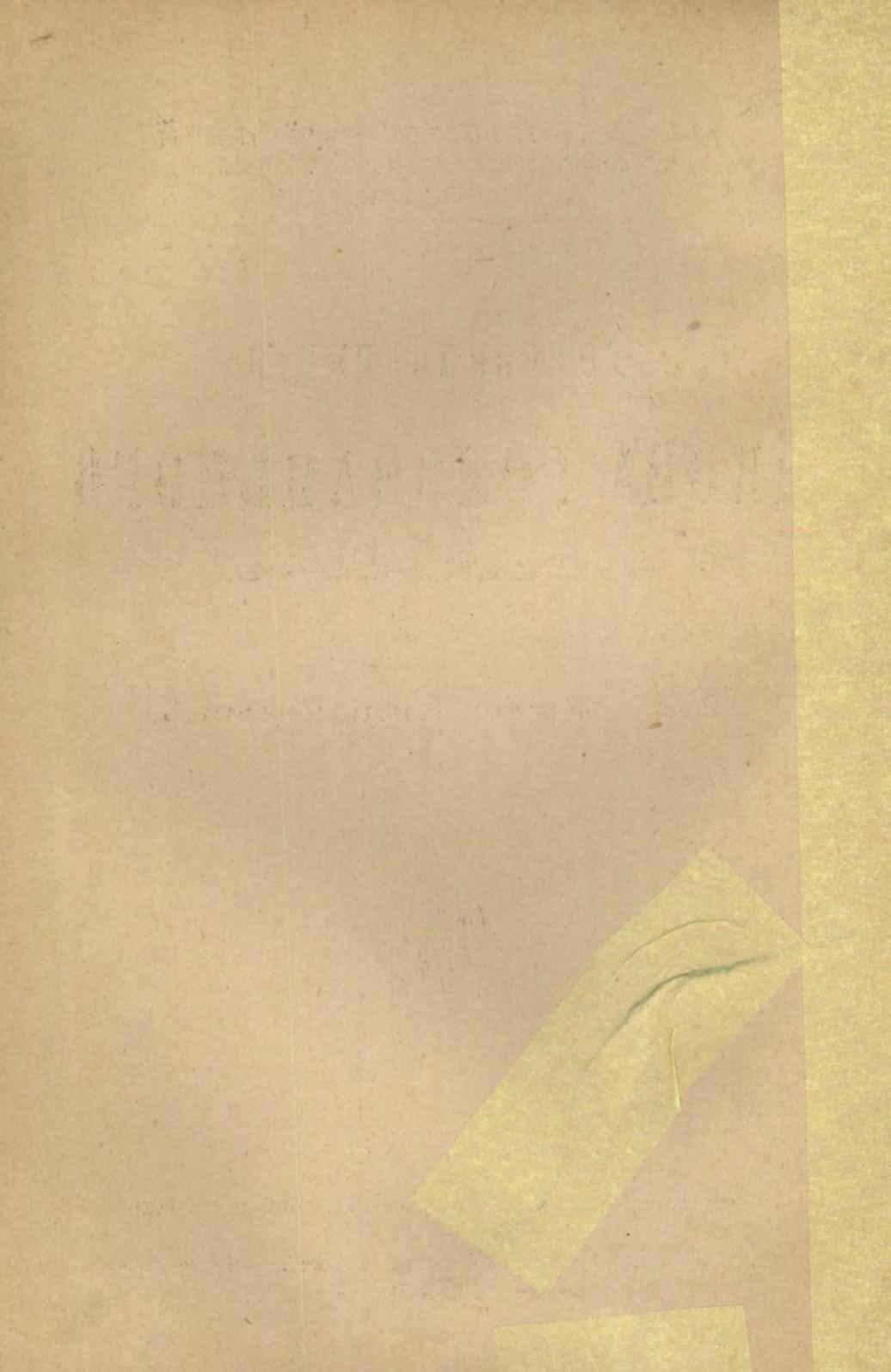

У ЛЬВОВІ, 1909.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

322378

Високоповажаному Добродієви,

РАДНИКОВИ ДВОРУ,

Др. ВРАТОСЛАВОВИ ЯГІЧЕВИ,

СВОМУ ЗНАМЕНИТОМУ ПРОФЕСОРОВИ

присвячує

ВДЯЧНИЙ УЧЕНИК.

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 37924

и 27793 / 11-12

Передмова.

Перед чотирма роками явив ся перший том листів Якова Головацького, що обіймав період його кореспонденції з літ 1850—62. Широка дискусія, яка розвинула ся на тему сих листів в руській та чужій пресі, ствердила лише, що до історії нашого культурного життя дали вони первостепенний матеріал. Нині видаємо в світ другий том кореспонденції Якова Головацького, що обіймає раньші літа його життя від р. 1835—49. Листи сі віднайдено пізнійше, а через те могли вони явити ся доперва в другім томі нашого видавництва.

Вважаємо злишнім, розводити ся над їх значінем, зазначимо хиба, що історія нашого культурного життя від виступу Маркіана Шашкевича по рік 1848 була оповита темною мракою, що так само мало проясненими були обставини та трудности, з якими молоді діячі в добі нашого відродження мусіли боротись, що вкінці за мало звісними були їх зносини з славянським світом. Листи Головацького кидають нам на всі ті питання ясний жмут світла, вказують скільки енергії вложили Маркіян Шашкевич та його товариші в культурну працю над відродженем галицької Руси, та вияснюють, які важкі каміня клали їм під ноги свої власні люди лише на те, щоби народна мова не найшла права горожаньства в нашім письменстві. Щоби образ наших помічань вийшов, по змозі, як найповнійший, ми не обмежили ся на сих листах, а заглянули до президіяльного архіва львівського Намісництва у Львові та до архіва міністерства внутрішних справ у Відні, де шукали спеціально за цензурними ореченнями руського цензора, Венедикта Левицького та за творами, яких він до друку не допустив. На жаль, тут стрінуло нас розчароване. Майже весь архів львівської цензури, т. зв. „Bücherrevisionsamt-y“ вишкартовано, а в каталогах читаємо при найцікавійших для нас актах слово :

„ausgemärzt“. Враз з актами понищено також рукописи, переслані до цензури. З поміж вишкартованого матеріялу виратовано з рук антикварів не багато. Сі останки переховано в університетській бібліотеці у Львові та в архіві наукового товариства імени Шевченка. Дещо збереглося також в бібліотеці „Народного Дому“ у Львові. Дуже мало потрібних для нас актів задержалося в архіві міністерства внутрішніх справ лише тому, що рукописи та акти відсилали віденська „Polizei und Censur-Hofstelle“, звичайно з поворотом до львівської цензури. Та і сі матеріяли, які збереглися від затрати, дають нам багато нового, незвісного а при тім незвичайно інтересного, тому значна часть нашої передмови буде історією руської цензури в літах 1834—47. Дасмо їй заголовок „Причинки до історії культурного життя Галицької Руси в літах 1833—47, бо найдуть в ній місце цілі глави, що з історією руської цензури мало мають звязи. Політичного матеріялу, який містить ся в кореспонденції Якова Головацького з літ 1848—9 ми в наших помічаннях не доторкнули ся.

Всі листи, які друкуємо в сїм томі, є власністю бібліотеки „Народного Дому“ у Львові.

Видаючи сей том, почувась до обовязку, зложити щире подяку всім згаданим бібліотекам та архівам, а спеціально кустосови бібліотеки „Народного Дому“ у Львові, д. Фидипови Свистунови за далеко ідучі полекші в користуваню архівальним матеріалом, др. Ів. Брикови за ласкаву поміч при коректі чеських листів, а д. Ів. Ем. Левицькому та др. Іл. Свенціцькому за акти, що важуть ся з життям Венедикта Левицького і других сучасних людей.

У Львові, в грудні 1908 р.

Др. Кирило Студинський.

Причинки до історії культурного життя Галицької Русі в літах 1833—47.

На брак умового життя серед галицьких Русинів перед виступом Маркіяна Шашкевича нарікати годі. Побіч енергічних заходів крил. Івана Могильницького на полі народного шкільництва та злученої з ними літератури¹⁾, побіч неудачних завязків краснописьменства в перекладах та віршах Йосифа Левицького — серед галицьких Русинів розвинув ся спеціально сильно науковий рух, ведений в двох напрямках: граматичнім та історичнім.

Вже в р. 1823 викінчив був Іван Могильницький граматику руської мови, яка по нині остає в рукописі²⁾. В тім самім часі кінчив крил. Іван Лаврівський свій підручник граматики „Versuch über die Sprachlehre der Ruskischen Sprache, wie solche sammt ihren Unter-Mundarten in den Königreichen Galizien und Lodomerien gesprochen wird“, який знаємо лише з заголовка³⁾. В р. 1831 була вже в цензурі праця Йосифа Левицького „Grammatik der ruthenischen, oder kleinrussischen Sprache“⁴⁾, а в р. 1833 одержала цензурну апробату граматика Йосифа Лозинського, писана в польській мові⁵⁾.

---

1) Порівнай: Ів. Ем. Левицький: Погляд на розвій низшого і висшого шкільництва в Галичині в рр. 1772—1800 і розвій русько-народного шкільництва в рр. 1801—1820. Львів 1903.

2) Переховує ся вона в Архіві литр. гр. Андр. Шептицького у Львові.

3) Порівнай: Тершаковець: „Галицько-руське літературне відродження“ стр. 13—14.

4) Її видруковано доперва в р. 1834.

5) Про обі граматики гляди студію дра Осипа Маковея: Три руські граматики (відбитка з 61 і 64 тому „Записок“ наук. тов. ім Шевченка.

Історичними студіями почали рівнож рано займатися др. Михайло Гарасевич, що вже в р. 1809 збирав матеріяли до своїх „Annales Ecclesiae Ruthenae“¹⁾ друкованих задля цензурних перенос доперва в р. 1862, та Денис Зубрицький, що в р. 1830 видав першу свою історичну студію „Die griechisch-katholische Stauropigial-kirche in Lemberg und das mit ihr vereinigte Institut.“

А однак не від названих авторів, але від виступу Маркіяна Шашкевича починаємо числити нову добу, період відродження руського письменства в Галичині. Не вдаючись в подрібний розбір праць названих учених граматиків та істориків, ми зневолені ствердити, що лише один Могильницький силкувався писати свою граматику в руській мові, але і в ній дефініції, термінологія та й взагалі цілий науковий апарат нагадують нам „церковно-славянщину“ граматик 16 або 17 в. Мамоніча, „Адельфотеса“, Лаврентія Зизанія, або Мел. Смотрицького. Граматика Йосифа Левицького, писана в німецькій мові, була богата в формі, далекі від народної мови. Найліпшою могла ще бути граматика Йосифа Лозинського, але й її одів автор не в руську, але в польську, зверхню одержу, а до того вона цілком не явила себе в друку. Свої „Annales“ готовив Гарасевич в латинській, а свою студію про Ставропігію видав Зубрицький в німецькій мові. Головно отже задля мови мертвої, або чужої годі від творів названих письменників починати добу відродження Галицької Русі. Почав її доперва Маркіян Шашкевич, що поволи, але консеквентно підготовлював терен для письменства в народній мові, а що кождий прояв його організаційної праці для нас важний та цікавий, тому починаємо нашу студію від характеристики першої літературної збірки, зложеної Маркіяном Шашкевичем в р. 1833 п. з. „Сынъ Русѣ“, та в звязи з тим на вступі освітлюємо один темний момент в життю Маркіяна на основі незвісних досі актів.

III.

На основі зарядження митрополита Михайла Левицького прогнано дня 21 лютого 1830 року Маркіяна Шашкевича, тодішнього слухача I року філософії (нинішньої 7 гімна. класи) з львівської духовної семинарії за провинку, що була вислідом молодечої не-

¹⁾ Тершаковець: „Галицько-руське літературне відродженє“ стр. 19.

розваги ¹⁾ або й не корисного впливу його товариша Михайла Базилевича ²⁾, Півчетверта року покотував він її в тяжкій боротьбі о хліб насущний, якого відмовив йому рідний отець. Надармо старався Маркіян переблагати тверде, батькове серце навіть віршом, в яким серед гіркої розпучки кликав:

Отче, ох, отче! Сли ся мені придало
Дни житя твого полином згірчити,
Сли коли око твоє жалюм запало
Слим був нещасен серце закервити,

Прости ми, отче, прости! Бач я ся каю,
Жалюм серце бідне мое прозябає,
Твої поженьки сльозами зливаю —
Ах, прости синові, най не загибає.³⁾

Лишений сам собі і журбі о завтрішню днину — М. Шашкевич не упав на дуєї, не змарнував ся, хоть в тяжкім бідованю підорвав своє здоров'є. Поза викладами перебував він весь вільний час по бібліотеках, університетській, та Осолінських, де розширює своє знанє, знакомлячи ся головно з творами корифеїв славянського відродженя.

В осени 1833 р. прийнято його поновно до духовної семирії у Львові в характері слухача I року богословія.⁴⁾ Серед питомців руської, духовної семинарії застав тоді Маркіян сильно

¹⁾ З актів, які друкуюмо між матеріялами, дізнаємо ся, що дня 15 лютого 1830 року вийшли Мих. Базилевич і Маркіян Шашкевич з понодневих викладів на університеті та враз з третім товаришом, Николюю Антоневичем удали ся до реставрації Людвіка, де перебули до год. 6^{1/2} і випили чотири фляшки вина. В повороті вступили вони ще до каварні, де Маркіян дістав рвотів. Засоромлений покинув він своїх товаришів і утік до семинарії, де з причини недуги не взяв участи в обовязкових функціях протягом 15 і 16 лютого. Про провину Базилевича і Шашкевича дізнав ся ректорат і виступив дня 18 лютого з внесенєм до митрополита, щоби, для приміру, обох питомців виключив з семинарії. Думаю, що поясненєм причини, для якої виключено Маркіяна з семинарії, не уймаю його памяти. За молодечу нерозвагу хйба ніхто на него каменем не кине. (Порівнай „Матеріяли“ Ч. II.)

²⁾ Таке можна би вносити з листу сестри Маркіяна, Сметанової до Володимира Шашкевича. Гляди: Михайло Тершаковець: „Причинки до житєпису Маркіяна Шашкевича та дещо із його письменської спадщини (Відбитка з 58 тому „Записок“ наукового товариства ім. Шевченка стр. 40.)

³⁾ Гляди: „Руска письменність III Львів 1906. стр. 60.

⁴⁾ Тершаковець: *op. cit.* стр. 6.

розвинений, польський, патріотичний рух, що переходив навіть в фазу конспіраційно-революційних стремлень, за які чимало питомців та зьвящеників переслідовано, перших прогонювано з семінарії і віддавано примусово до військової служби а одних та других засуджовано на кару вязниці, яку мусли відпокутовати на Шпільберзі, або Куфштайнї.¹⁾ Польський конспіраційний рух, що числив багато приклонників серед питомців, а якого тяжкі репресії довгий час зломити не були в силі, не принав Маркіянови Шашкевичеві до впадоби. Обдарений поетичним талантом, захочений першими літературними, етнографічними і лінгвістичними творами, що явили ся на Україні,²⁾ одушевлений для народної, руської мови, виобразований на збірниках славянських, народних пісень, розентузиязмований відродженем славянських народів, рішив ся Маркіян Шашкевич підняти ся тяжкої праці, забажав розігнати „мраки тмаві“, в якій ниділа руська суспільність та слідом иньших Славян збрататись з „повним, яеним сонцем.“

Щоби перевести свої мрії в діло, задумав Маркіян Шашкевич поперід усього зібрати біля себе гурток товаришів, як ділили би з ним його працю, а принайменьше, які співчули би його намірам.

Заходи його в сім напрямі не були даремними. Перші хвилі свого поновного побуту в духовній семінарії зазначив Маркіян тим, що при помочи кількох товаришів уложив першу літературну збірку п. з. „Сынъ Русѣ“³⁾

В збірці сій помістили молоді питомці 14 віршів:

¹⁾ Гляди про се мою студію п. з. „Польські конспірації серед руських питомців і духовенства в Галичині в літах 1831—46“ (Відбитка з Записок наук. тов. ім. Шевченка т. 80 і 82).

²⁾ В передмові до „Русалки Дністрової“ покликував ся Маркіян Шашкевич на „Енеїду“ Котляревського, на „Опытъ собранія старинныхъ малороссійскихъ пѣсень“ (1819) Цертелєва, на збірники народних пісень Максимовича (з. р. 1827 і 1834) на „Запорожскую Старину“ І. Срезневського (з літ 1833 і 4), на повісті Основяненка, на „Малороссійскіи пословицы“ (1883), на „Малороссійскій Словарь“ Войцеховича, на граматіку Павловського (1818) і писаня Гулака Артемовського.

³⁾ Рукопись „Сына Русѣ“, імовірно копію, передав о. крил. Петрушевич до бібліотеки „Народному Дому“. Уривки з неї помістив Ос. А. Мончаловський в „Бесѣдѣ“ Львів 1887 ч. 1 і 2 п. з. Образецъ галицко-русской письменности изъ 1833 года“. Ми передруковуємо „Сына Русѣ“ в „Матеріялах“ в цілости, задержуючи в найдрібнішихъ чертахъ правопись рукописи. Здогад Якова Головацького, немовби Маркіян Шашкевич в осени 1833 р. не був з причини тифа в семінарії, лише екстерністом та що він впливав на питомців з поза семінарії. (Бесѣда 1887 Я. Г. „Первенцы галицко-русской письменности съ 1840 годовъ“) є невірний.

- 1) „До синов Русї“ — О. Г.
- 2) „Слово до чителєй руського языка“ — М. Ш.
- 3) „Сатира“ — М. М.
- 4) „Дума, Крестец камінний край Любачева“.
- 5) „Розсвіт“ М. М.
- 6) Роксолан, или Танец руський М. М.
- 7) „Радость весни“ — Йосифа Левицького з Болшова.
- 8) „Віхер“ — Г. О.
- 9) „Молитва хлопця“ — Ал. Г.
- 10) „Розлука“ М. М.
- 11) „Дума“ (звісна в нас під заг. „Погоня“) М. Ш.
- 12) „З Анакреонта“ — А. Г.
- 13) „Русин“ — Йосифа Левицького з Августівки.
- 14) „Лакомство“.

Не всі вірні поміщені в збірці, заслужують на увагу. Не мають ніякої літературної стійности „Молитва хлопця“ Ал. Г., переклад А. Г. з Анакреонта і віршик „Лакомство“.

В поезійках „Розсвіт“ М. М., „Віхер“ Г. О. і „Радость весни“ Йосифа Левицького з Болшова описане жите в природі. І з них лише „Розсвіт“ заслугує на згадку з огляду на дар помічання автора, а не задля літературної форми. Вірш п. з. „Крестец камінний край Любачева“, якого моралізу-юча тенденція: „не ломи присяги“, оснований на народнім пере-даню, писаний зі свого рода драматизмом, однак літературна його вартість незамітна. Важний в нім наклін до згадок про славян-ських, поганських богів, Даждбога і Стрибога, який вказує, що авторови М. М. давна, славянська культура не була чужа. Сер-дечним теплом овіяний еротичний віршик п. з. „Розлука“.

Інтереснішими для нас є вірні, з яких пробиває ся любов до рідної землі і справи, виявлена нераз в наївно-романтичній формі.

Вірш „Роксоланъ или танец руський“ починає автор рефреном:

Пляск, пляснїм
руками,
Туп, тупнїм
ногами,

та взиває

Ідїм колом днесь Русина
Так дїд гуляв і родина
Ту зріє Русин проживає,
Отцов поля плугом крає...

В очах автора руська земля богата в збіжа і мід, в стада овець і в жерела солі. На ній зводжено боротьби з Татарами, на ній гомоніли боярські пісні. Для моторних дівчат Німці кидали свій рідний край, руські княжні засідали на престолах угорським, пруським і польським. Тут жили наші лицарі, тут княжили князі, тут кождий рад вмирати, „бо Русь край наш, наша мати“.

Як бачимо, то автор „Рокеолан-а“ потішав себе минушиною, бо колиб був глянув на сучасність, на гнет-панщину, в якій стогнав нарід, то певно не захотілоби ся йому взивати до приплескування і притупцювання, та не забажавби він вдруге ідеалізувати достатків рідної землі.

Ще наївніше виглядає віршик „Русин“ Йосифа Левицького з Августівки:

Русин я си з роду, тим ся величаю,
 Люблю просту щирість, храню руські справи
 Голубця си витну, думку заспіваю,
 Гостя з серця прийму, то мої забави...

З такою „програмою“ Русини хіба далеко зайти не могли... А однак треба зазначити, що і єї заяви приналежности до руської народности в обох останних авторів треба щиро пошанувати, бо висловлені вони в часі, коли до неї так мало людей призначавало ся.

Не менше цікавою в збірці „Сынъ Русѣ“ є „Сатира“ про спір Поляка з Русином. Впертий Русин і думний Поляк пере-свідчені про себе, що оба вони розумні. Оба не люблять ся. Думний Поляк голубить ся з жидом. Поляк і Русин не терплять ся, як сіль в оці, а люди з обох глузують. Впертий Русин вже погодив ся, але лише на те, щоби його думний Лях дальше за ніс водив. Навинув ся третій сусід (Австрія) з пугою і думний Поляк впокорив ся, не нападає вже на впертого Русина, бо він з сусідом щасливий.

Думний трохи викоїв ся,
 Але знову розлостив ся,
 На сухоти уже гине,
 А ще каже: „Ти Русине!“

Віршик сей цікавий не лише як вірна характеристика думного Поляка і податливого Русина, але також як свідoctво, що вже в р. 1833 заводжено національні спори, які з часом, що раз більше розростали ся і заострювали ся. Всяка еманципація з під поль-

ського впливу, який загорнув був тоді широкі круги руської суспільності, мусіла довести з обох сторін до національних спорів і антагонізмів.

Коли поминеко гарний вірш Маркіяна Шашкевича п. з. „Погоня“, то найінтереснішими з цілої збірки будуть для нас вірші М. Ш. „Слово до читателей руського языка“ і О. Г. „До Синів Русі“, бо в них немовби містять ся програмові поклики.

Маркіян Шашкевич накликував в першій віршику своїх товаришів, щоби „подали собі руки“, щоби „серце до серця припало“, щоби вони в сердечній злуці прогнали з Русі „мраки темні“, щоби, покинувши зависть, спішили до світла. Другий його товариш, що скрив ся під буквами О. Г. немовби зпарафразував поклик Маркіяна, достроюючись до него навіть в подробицях. Він взивав товаришів до щирої дружби, він бажавби, щоби „серце к музам припало“, бо лише тоді „згине чорна мрака“, як Русини глянуть в світ. Дорогою літературної праці бажали вони потягнути руську суспільність до її національного відродження.

Маркіян Шашкевич мусів однак здавати собі справу, що ся перша збірка до друку не надавала ся. Можна здогадувати ся, що він дивив ся на неї, як на першу пробу людей, без сумніву щирих, однак все як на пробу, що видана друком, епохального значіння мати не могла. Він не міг не завважати, що форма деяких віршів крайно незугарна а мова невироблена, що їх автори бороли ся в першій ряді з мовними труднощами, не згадуючи про правописне питанє, бо в збірці „Сынъ Русѣ“ писав кождий, як умів. Все те мусів мати М. Шашкевич на думці і такої збірки видати в світ не бажав. Є річю майже певною, що Шашкевич не звертав ся з нею до цензури. Принайменше в каталогах т. зв. *Vöcherrevisionsamt*-у, що переховують ся в президіальнім архіві львівського намістництва нема проте найменшої згадки.

Але хоть як слабою була ся перша збірка, хоть з авторів, що подали під віршами початкові букви своїх імен та прізвищ, з виймою Маркіяна Шашкевича, ні один не став визначнішим поетом, — мимо сего приходиться ся про неї згадати з теплом, як про перший прояв національної свідомости і реакції против польського духа в руській духовній семінарії, а рівночасно як про першу працю Марк. Шашкевича на полі духовного відродження галицької Русі.

Цісля сеї характеристики „Сына Русѣ“ належалоби сказати ще кілька слів про людей, що біля Маркіяна Шашкевича помістили в ній свої вірші. На жаль певних вісток про їх прізвища

не маємо. Яков Головацький здогадував ся,¹⁾ що під буквами М. М. крив ся — Михайло Минчакевич²⁾, під А. Г. — Айталь Гадинський, під Ал. Г. — Александер Глинський.³⁾ Не умів розв'язати Головацький загадки, кого належалоби розуміти під О. Г. і Г. О. Певними побіч Маркіяна Шашкевича авторами є лише два Йосифи Левицькі, один з Болшова, другий з Августівки, та лише про першого з них маємо точніші вістки.

Йосиф Петрович Левицький родив ся 1810 р. в Тлумачику, а виховав ся в Болшові. Нормальні і гімназійні школи кінчив він в літах 1820—9 в Станиславові, а на філософію (VII—VIII кл.) вписав ся він 1830 року у Львові, де скінчив р. 1835 також богословські студії. Мав він бути дуже добрим декляматором. В р. 1848 стрічаємо його на становиску пароха в Заболотові коломийського округу. В тім році брав він участь в з'їзді „руських учених“ і належав до членів-снователів галицько-руської Матиці⁴⁾. В р. 1861 вибрано його сеймовим послром з курії менших помісностей в окрузі Снятин 73 на 116 відданих голосів⁵⁾. Писав Левицький під псевдонімами: Йосиф з Болшова, Йосиф з Покутя і L. z Zabłotowa. Окрім віршика „Радость весни“, поміщеного в збірці „Сынъ Русь“ видруковав він статійки: „Памво Беринда“⁶⁾ „Каме-

¹⁾ Бесѣда за рік 1887 в статі: „Первенцы галицко-русской словесности“ стр. 55.

²⁾ Мих. Минчакевич родж. в 1808 р., а висвячений в р. 1834, був вмішаний в процес польських конспіраторів та відсидів у в'язниці львівській і на Шпільберзі від р. 1839—42. Пововно дозволено йому обняти душпастирське місце доперва в р. 1848. Гляди мою студію „Польські конспірації“ стр. 36—47. Можлива річ, що Минчакевич покутовав за припадкові зносини з польським конспіраторами, бо ще в „Русалці Дністровій“ в передмові слали видавці привіт також Минчакевичеві, чогоби е робили, як би він не поділяв їх поглядів. Головацький передав один вірш Минчаківича до бібл. „Нар. Дому“ де його досить не віднайдено.

³⁾ Про Александра Глинського та про його статі, писані в обороні народної мови гляди мою передмову до „Кореспонденції Якова Головацького в рр. 1850—62“ стр. XXIX—XXXII. Був се один з найбільше свідомих людей, який йшов дорогою, вказаною Марк. Шашкевичем, по конець свого життя. Він умер дня 17 цвітня 1893 р. в 87 р. життя на становиску пароха в Городниці.

⁴⁾ Яков Головацький, „Историч. очеркъ основанія галицко-русской Матицы“ Львів 1850 стр. VIII. в „Приложенію“.

⁵⁾ Вѣстникъ“ Відень 1861. Nr. 27. „Слово“ Львів 1861 Nr. 27.

⁶⁾ Зоря Галицкая за рік 1851 ч. 4. В бібліотечі „Народного Дому“ (III. 5) переховує ся його рукопись з р. 1835, в якій містять ся

нець Подольській“¹⁾ „Путешествія умословныя“ (Wędrówki umysłowe Генр. Гр. Ревуского П. Т. Петроградъ 1851)²⁾ „Греческо-славянская граматика изъ 1591 г.“³⁾ і дрібні статійки в часописи „Домовая Школка з р. 1854.

Та не лише літературні питання були темою його писань. Він інтересувався живо музикою і на сю тему подав нам статію п. з. „Нѣсколько данныхъ къ исторіи пѣнія церковного въ духовной семинаріи“.⁴⁾ Звісний музик, Іван Лаврівський цїнив композиторський талант Йосифа Левицького і висловився про него в одній зі своїх статей, що він „знакомый въ обще яко образованный музыкъ, который выдачи запустѣніе, яко пѣнію церковному въ будущности грозитъ.... уложилъ би и прочіи сонаты Гайдена, если би ся они дали въ услышаніе привести“.⁵⁾ Не менше цікавили також Йосифа Левицького питання з обсягу господарства і управи тютюну. На сі теми друкував він рівнож статії⁶⁾.

Про другогє Йосифа Левицького з Августівки та про Айтиаля Гадинського вісток не маємо. Та хотьби лише з діяльности Александра Глинського і Йосифа Левицького з Болшова, бачимо, що з посеред укладчиків „Сын-а Русѣ“ вийшли люди, які в дальнім житю не кидали пера та служили руській справі по своїм найліпшим намірам і силам.

в азбучнім порядку короткі життєписи і спис творів двацять кількох руських і польських письменників XVI—XVIII в. Є се, без сумніву, виписки з ріжних сучасних бібліографічних творів, які вказують, що кружок Марк. Шашкевича інтересувався живо нашою літературою.

1) Там же за рік 1854 Ч. 2 і 3.

2) Там же за рік 1852 Ч. 33 і 34.

3) Там же за рік 1853 Nr. 5.

4) Там же за рік 1852 Nr. 33 і 34. Про сю статійку писав І. Лаврівський в віденськїм „Вѣстникѣ“ за рік 1854 (ч. 1): „Съ великимъ удовольствіемъ читались недавно критику, въ которой Юсифъ зъ Болшова превозноситъ музыкальное пѣніе церковное. Дописователъ боить ся такожъ, чтобы пѣніе церковное, утративши управителя своего Любовича, не запустѣло въ руской семинаріи“...

5) Вѣстникъ за рік 1854 Nr. 3.

6) Так писав він про: „Неуспѣваніе фабрики въ Толмачѣ“ (Вѣстникъ за рік 1854 Ч. 17—19) і подав переклад німецької статі Ліхтнера: „О заведеніи взаимного забезпеченія насадителей тютюну противу градобитія“ (Вѣстникъ за рік 1852 (Ч. 29, 31—2, 34—5, 37) і Зоря Галицкая за рік 1852 ч. 19 і 20). Ту саму статію переклав він на польську мову і помістив її в „Dodatk-у Tygodniowym“ до „Gazety Lwowskiej“ за рік 1852 ч. 12.) Біографічні вістки про Йосифа Л. з Болшова завдячую Ів. Ем. Левицькому.

III.

Скоро Маркіян Шашкевич побачив, що першою, своєю збіркою переломив леди байдужности для руської справи серед невеличкого гуртка товаришів-питомців, він рішився виступити, сим разом вже публично, з другою збіркою, п. з. „Зоря, писемце присвячене руському языку“, щоби нею будити в тяжкого сну ширші верстви руської, несвідомої своєї національности, суспільности.

Дня 4 мая 1834 р. переслав її Шашкевич до львівського „Bücherrevisionsamt-y“, який однак не мав спеціального цензора для руських книжок і тому передав її президії губернії „Zur Zensursbestimmung“. Остання відслала рукопись „Зорі“ дня 10 червня 1834 до віденської „Polizeihofstelle“, ¹⁾ де цензором грецьких і слявянських книжок був знаменитий слявіст, Вартоломей Копитар. ²⁾

Через його руки переходив вже раньше цілий ряд руських книжок. В р. 1823 цензуrowав він граматику Івана Могильницького, та на жаль, його помічання над рукописию сеї граматики не

¹⁾ Протоколи президії львівської губернії за рік 1834 Nr. 5056.

²⁾ Вартоломей Копитар, родом Словінець, був сином селянина. Родився 1780 р. в Країні та на десятому році життя вступив до німецької школи в Люблянї, не вміючи ані слова по німецьки. Мимо сего заняв він небавом перше місце в класї і покінчив в р. 1799 зі знаменитим успіхом курс та став домашнім учителем у барона Житмонта Цойса, де почав віддавати ся студиям словінської мови. Переселившись до Відня, став він цензоро-слявянських і грецьких книжок, а опісля й бібліотекарем цісарської бібліотеки. Він умер у Відні 11 серпня 1844 р. Був се чоловік великого ума і широкого знаня. Своїми творами приніс він велику користь науці слявістики. В р. 1808 видав він „Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steiermark“, що є одною з найліпших праць на полі слявістики. В р. 1836 вийшов його „Glagolita Clozianus“ (розбір глагольської рукописи з XI. в. і фрайзінгенських відривків), де заявив, що церковно-слявянська мова є старословінською (теорія паноньська). В р. 1839. видав він „Hesychii glossographi discipulus“, а в р. 1848. „Prolegomena historica“. Крім сего друкував він багато статей про мову, літературу та історію Сляван і близьких їм народів, — які видав його ученик Мікльосіч. п. з. В. Kopitars „Kleinere Schriften“ (1857). Його велику переписку з Добровеским видав Ягіч „Сборникъ“ СІВ. Т. 39. (видане акад. наук) і в Берліні 1896 „Neue Briefe von Dobrowsky, Kopitar und Anderen Süd und Westlaven“. Його чотири листи до Зубрицького видав я в мой розвідці „З кореспонденції Ден. Зубр...“ Львів 1901. (Відбитка з 43 тому „Записок наук. тов. ім Шевченка“).

задержали ся а граматика по нинішній день лежить в рукописи.¹⁾ Замітки Копітара про сю граматикку переслано, мабуть, з віденської „Polizeihofstelle“ до львівської президії губернії, щоби ними міг покористувати ся автор, та звідси їх з часом вишкартовано а через те й запропашено. А як совістно рецензував Копітар славянські твори, про се свідчать нам не лише його прегарні замітки про рукописи і книжки польського, чеського і сербського письменства, з якими я стрінув ся в архіві міністерства справ внутрішних,²⁾ а які доси лежать новикористані. Свідком його незвичайної совісности, а рівночасно бистроумности є також його замітки про рукопись граматики Йосифа Левицького, які по вишкартованю з архіва львівської губернії, зберегли ся щасливо в бібліотечі львівського університета і вийшли друком заходом Осипа Маковей.³⁾ Так само читав Копітар в поч. 1833 р. першу редакцію граматики Йосифа Лозинського,⁴⁾ якої, певно, рівнож не відслав без заміток.⁵⁾ Через його руки переходило також „Руское всеіде“ Лозинського.⁶⁾

Всі наведені книжки одержали з рук Копітара цензурну апробату, хоть не всі вони, як граматика Могильницького і Лозинського, вийшли тоді друком.

¹⁾ На бруліоні рукописи граматики Могильницького, перехованої в Архіві Митр. гр. Анд. Шептицького містить ся отся записка: „K. Hofstelle aus Lemberg ad Nro 10129/823. dem H. Censor Kopitar zur Zensur über die Zulässigkeit zum Druck d. dt. 7. X. br. 823. До сеї записки додано оловцем: ad 8568/1823.

²⁾ Гляди прим: Архів мін. справ внутрішних fasc. 887 рік 1822 Nr. ^{10743/90} (рецензія Копітара про польську граматикку Онуфрія Копчинського), fasc. 929 з р. 1823 Nr. ^{686/1765} 159 (рецензія Копітара про Немцевича „Spiewy historyczne“ (незвичайно інтересна), fasc. 1259 з р. 1832 Nr. ^{8291/26} (його-ж рецензія на „Słownik hist. statyst. geograf. królestwa Galicyi — Franciszka Siarczyńskiego) з чеської літератури гляди: рецензію Копітара на „Prorocství“ з р. 1832 fasc. 1259 Nr. ^{380/26} і Nowotny „Manuskript in böhm. Sprache“ fasc. 929 з р. 1823 Nr. ^{1973/159}; з сербського письменства: рецензія Копітара на „Deutsch-lat.-serb. Lexicon“ fasc. 1259 з р. 1832 Nr. ^{6559/26} і дуже довге письмо Копітара в обороні сербської мови і Вука против Стратиміровича fasc. 904 Nr. 1214., я в остатнім часі використав Тершаковець в студійці п. з. „Kopitar und Vuk“ (відбитка зі „Zbornik-a u slavu Vatr. Jaięga.

³⁾ Др. Осип Маковей: „Три галицькі грататикки“ Львів 1903 р. стр. 59—76.

⁴⁾ Там же стр. 27.

⁵⁾ В Архіві міністерства справ внутрішних їх нема. Очевидно, післано їх до Львова і Лозинський рішив ся граматикку по вказівкам Копітара переробити.

⁶⁾ Др. Ос. Маковей: Op. cit. стр. 28.

Не так щасливо пішло з цензурною апробатою рукописи „Зорі“.

Копітар розумів, що рукопись „Зорі“ се не сухий підручник граматики, доступний лише для немногих, що се не етнографічні матеріали, які могли зацікавити спеціалістів, але що се книжка жива, обчислена на ширші верстви інтелігенції, книжка, що мала на цілі, будити серед приспаних Русинів народну самосвідомість, що звязувала славу минувшину з невідрадною сучасністю, що мала бути завязком нового, народного письменства на галицькій Руси.

З рецензією „Зорі“ Копітар не гаїв ся. Вже дня 21. червня 1834 року, отже в одинайцять днів після висилки рукописи зі Львова, написав він першу свою опінію, яка на долі „Зорі“ сильно заважила.

Копітар був щиро привязаним до Австрії. Він мрив все про те, щоби Відень став духовим центром всіх Славян.¹⁾ Появу „Зорі“ Шашкевича він вважав політичним фактом, против якого моглиби протестувати Поляки і Росія. А одних і других він однаково не любив, тому й побоював ся, щоби через них не потерпіла його вітчизна, Австрія. Се пробиває ся ясно з його опінії про „Зорю“.

В ній звернув він увагу, що Галичина числить 2 міліони, а Угорщина 1 міліон Русинів, які, певно, щиро повиталиби „Зорю“. Рівнож раділоби з її появи 6—7 міліонів Русинів, замешкалих в Росії, так що книжка моглаби впливати на 9—10 міліонів душ. З другої сторони, писав Копітар, гляділиби на сю, доси непривіліовану літературу, нераз, з завистію і ненавистію Поляки, а те саме стрінуло би її з боку одиноко доси привіліюваних Великоросів з Петербурга і Москви, в яких руках спочиває державна власть, хоть руська мова так ріжнить ся від московської, як чеська від польської. Природним вислідом появи нової літератури булоби те, що вона могла би розвивати ся конитом польського і московського письменства. В виду сего, конклюдовав Копітар, заходить питанє для Австрії, чи має вона попірати літературні заходи Русинів на кошт і невдоволенє польського, або московського письменства? Копітар вірить що поява нового, руського письменства могла би довести до духової опозиції 6—7 міліонів Українців против петербурської „Machtgewalt“ але рівночасно гадає, що лише в дуже рідких обставинах могло би тих 6—7

¹⁾ Ягіч: „Сборник“ т. 39. стр. XV.

мільйонів людей зєднати ся з австрійськими 3 мільйонами Русинів. Копітар йшов би в заклад, що петербурські Великороси найшли би спосіб, щоби сю духову опозицію звернути протів Австрії. Впрочім зазначив Копітар, руська мова, не має доси свого власного словаря і він не мігби, в разі сумніву, поінформуватись, тому, заки він мавби рішити, чи „Зорю“ можна апробувати до друку, він радби почути умотивований внесок львівського цензора.

З огляду, що у Львові не було тоді спеціального руського цензора, президія „Polizeihofstelle“ зажадала дня 26 червня 1834 р. від Копітара, щоби він видав оречене про „Зорю“ на основі обовязуючих, загальних, цензурних норм.

В наслідок сего порученя видав Копітар в чотири дні пізнійше (дня 1 липня) другу опінію в справі „Зорі“, в якій замітив на вступі, що вона „admittitur nach den allg. Censur-Normen“, однак з огляду на те, що її поява є конкретним, політичним фактом, він мусить обставати, при жаданю, щоби офіційально подбати про гадку і мотиви львівського, льокального цензора, який знаєєв ідносини обох народів (der polnischen Ex-Herren und der ruth. angehenden Herren) і який через те може свій політичний осуд мотивувати. Копітар додав, що чоловік, замешкалий у Відни, такого осуду видати не може. Віденська консисторія не має також ані чеського, ані польського, ані ілїрійського перекладчика а однак, в разі потреби, вміє собі дати раду. Тому можна підозрївати, що і львівська консисторія найде людей свїдомих мови і предмету, які могли би видати оцінку „Зорі“, подібно, як рецензують катехізми і иньші подібні брошури. Один з таких людей, кінчив Копітар опінію, міг би бути іменованний сталим цензором для руських книжок, як би таких exhibit-ів громадило ся більше¹⁾.

Мабуть, головню через проєкт іменованя руського цензора, який піднесла президія львівської губернії ще в р. 1832. з нагоди рецензії граматики Левицького, рукопись „Зорі“ залежала у Відни поверх пів року. Доперва дня 15 січня 1835 р. відослано її до львівської президії губернії з жаданем, щоби, вона порозуміла ся з руською консисторією у Львові, яка моглаби передати „Зорю“ до рецензії чоловікови свїдомому політичних відносин в краю. Рівночасно зажадала віденська Polizeihofstelle, щоби львівська президія

¹⁾ Мих. Тершаковець: Українсько-руський Архив т. III. стр. 6—8.

губернії висказала свою гадку про кваліфікацію поодиноких людей на становиско цензора для руських книжок.¹⁾

Дня 28 лютого 1835 року відослала президія губернії рукопись „Зорі“ митрополитови²⁾, який дня 3 марта передав її до рецензії проф. моральної теології на львівському університеті, др. Венедиктови Левицькому.³⁾

Останньому не було спішно з рецензією. Він держав у себе рукопись „Зорі“ півтрети місяця і звернув її конспсторії wraz з своєю оцінкою дня 19 мая 1835 року. Дня 1-го червня відослав її митрополит wraz з своєю реляцією президії губернії.⁴⁾

Рецензія дра Венедикта Левицького не задержала ся, однак ми маємо про неї доволі точні вісти в брудіоні згаданої реляції митрополита, який зберіг ся в бібліотеці „Народного Дому“ у Львові. Митрополит, як я мав нагоду нераз пересвідчити ся при студіях над польськими конспіраціями, повтаряв звичайно в своїх реляціях з актив, які до них долучував, цілі речення, що містили основні гадки, тому і сим разом реляція митрополита може заступити нам, хоть в часті, рецензію Венедикта Левицького.

Заки однак подамо виїмки з реляції митрополита, мусимо задержати ся хвилину при змісті „Зорі“.

Яков Головацький велить нам у своїх споминах вірити, що він переписав майже всі статі з рукописної „Зорі“ (з виїмкою розвідки про Богдана Хмельницького, яка затратила ся в Шашкевича), що додав до них wraz з Маркіяном і Вагилевичем нові статії і видав під заголовком „Русалка Дністровая“.⁵⁾ З сего виходило би, що в „Русалці Дністровій“ містить ся весь матеріал (з виїмкою розвідки про Хмельницького), який входив у рукопись „Зорі“. Тимчасом так не було. Можемо покликатись тут на першу оцінку Коштира, в якій маємо короткі, хоть не повні вістки про зміст „Зорі“. Там читаємо :

„Der Inhalt des Manuskriptes selbst ist im Grundes nicht uneben, vielmehr im Ganzen in Sprache, Material und Behandlung gründlich genug, ja mitunter selbst geistreich.

¹⁾ Тершаковець: „Укр. руськ. Архів Т. III. стр. 9—11.

²⁾ Протоколи президії львівської губернії Nr. 819 ex 1835.

³⁾ Gestions-Protokoll des griech. kath. Metropolitan-Ordinariats z p. 1835 Nr. 7.

⁴⁾ Gestions-Protokoll z p. 1835. Nr. 27.

⁵⁾ Литературный Сборникъ, изд. „Галицко-рускою Матицею“, Львів 1885. Вип. I. стр. 13 і 32. в статі Як. Головацького. „Воспоминание о Маркіянѣ Шашкевичѣ и Иванѣ Вагилевичѣ“.

Der Kern des Büchleins sind russinische Volkslieder, ein Leben Chmielnicky's in Prosa, kleine populäre Erzählung detto, ein komisches und satyrisches Klaglibell gegen einen neuen Pfarrer, der sein Amt ordentlich versteht und verwaltet u. s. w. alles in guter russniakischen Mundart, aber schon durch die Aufnahme von Liederfragmenten über den Kosaken Anführer Chmielnicki den Polen feindselig¹⁾

Коли приглянемо ся замітці Коштира, — то пересвідчимо ся, що крім народних пісень і то не всіх, як прим. про Хмельницького, які в „Русалці“, очевидно, нарочно пропущено, не ввійшли ще з „Зорі“ до „Русалки“ ані житєпись Хмельницького, ані мале, популярне оповіданє, як здаєсь, на ту саму тему, ані „ein komisches und satyrisches Klaglibell gegen einen neuen Pfarrer, der sein Amt ordentlich versteht und verwaltet“, під яким, на мою гадку треба, розуміти вірш „Суплика, або замысль на попа“, зложений незвісним нам автором на Україні при кінци 18 в. В нїм згадують громадяни попередного, свого сьвященика,

.....що нераз і в шинку хрестив
 І на Купайла скакав і колядувати ходив
 А по весіллях не тільки було старостує,
 Ходить у придані, да ще було й задружує;
 І вінчав небіжчик, не тільки що з кумою
 А хоч прийди до його і з рідною сестрою.
 Аж він покійник не меньше гріхів знав,
 Та парафіян своїх так не мордував
 І хоч ми тоді помолитєся не зміли,
 А вжеж таки насущий хлїб їли,

та велять дякови писати супліку до архиерея на нового сьвященика, який при сповіді каже всі гріхи „слебезовати“, акій не товаришує по шинках з громадянами, до якого

Хоч і за ділом прийдеши, то все рилодує
 А як чого попросиши, то мов і не чує,
 який
 .....нам не велить іграти в карти,
 Та ще відняв у дітгий усі дїтські жарти,
 Дівкам не велить ходити на вечерниці?
 Хйба-ж їм небогам постригти ся у черниці?
 Парубкам не велить з дівками гуляти
 По чім же їм буде молодость згадати? і т. п.

¹⁾ Тершаковець: Українсько руський Архив Т. III. стр. 7.

Громадяни так ворожо настроєні против нового съвщеника, що готові навіть на страту майна :

Та вжеж таки хоть ґрунти позбуваєм,
А таки його з пошівства зіпхаєм.¹⁾

В такий спосіб, крім „Суплики, або замыслу на попа“ всі інші, вичислені Копітаром статії „Зорі“ до наших часів не дійшли. Про інші твори, які вийшли до „Зорі“, Копітар не згадав. І як з одної сторони ми вдячні Копітареві за наведені вісти про зміст „Зорі“, так з другої хіба можемо лише боліти, що він не вичислив нам всіх її статей а закінчив свої помічання словами „u. s. w.“ На певно можемо твердити, як се побачать читачі з дальшої глави про „Русалку Дністровую“, що до „Зорі“ вийшли були також твори Ів. Вагилевича, які опісля уміщено в „Русалці“. Всякі інші вістки, хотьби они вийшли навіть з під пера Я. Головацького, треба приймати з резервою.

Сам зміст „Зорі“ оцінив Копітар дуже прихильно, називаючи її „nicht uneben“ а під оглядом мови, матеріалу і оброблення „gründlich genug ja mitunten selbst geistreich“. Не так оцінив її Венедикт Левицький, зглядно митр. Левицький у своїй реляції, яку мусимо вважати нечуваним куріозом.

Митр. Левицький, звертаючи рукопись „Зорі“ губернiальному президентови, бар. Крігови, зазначив на вступі своєї реляції, йдучи за опінією дра Венедикта Левицького, що автором її є Russland Szaszkievicz. Він заявив, що в повні згоджує ся з рецензією дра В. Левицького і хоть після загальних, цензурних норм рукопись надає ся до друку, то мимо сего він є противної гадки з огляду не зміст та на ужиті вислови (die gebrauchten Ausdrücke), „was nach den hiesigen Provinziaverhältnissen anstößig, folglich zum Druke nicht geeignet sey“.

Противив ся митрополит, щоби „Зоря“ одержала цензурну апробату, бо в ній находять ся згадки про релігійний і політичний гнет, якого дізнали тубилці-Русини від Поляків, спеціально за понукою Єзуїтів а при помочи Жидів, що дали себе ужити за орудє. Сей гнет викликав криваві репресії в війнах Хмельницького,

¹⁾ Гляди: Кіевская Старина за рік 1885 март. стр. 543—50 і за рік 1899 октябрь стр. 3—8. Проф. Перетц в студії п. з. „Историко-литературныя изслѣдованія и матеріялы“ Т. III. СПб. 1902 стр. 414 виказав, що вірш „Суплика“ повстав на основі віршованого твору о. Івана Некрашевича, пароха Вишенок, письменника кінця 18 віка п. з. Исповѣдь“.

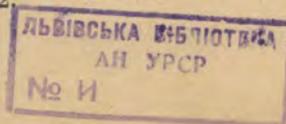
про неї ще нині живе народна традиція. Такі згадки могли би викликати прикрі спомини.

Крім сего, твердив митрополит за Венедиктом Левицьким, могла би „Зоря“ дати людям, які коєм оком глядять на Русинів, привід до підозріваня, що вірний австрійському, цісарському рядови клир і руська нація в Галичині хлять ся до Росії і до православної церкви. Таке підозріванє було би головно тому оправданним, бо уложив „Зорю“ питомець духовної семінарії, Мартин(?) Шашкевич під видуманим іменем *Russland*. Впрочім „Зоря“ і так не містить в собі „*nichts gediegenes*“.

Вкінци був митрополит враз з Венедиктом Левицьким сеї гадки, що хоть не яло би ся здержувати талановитих молодців від літературної праці, то однак годі підпомагати стремління, що обрав собі питомець Шашкевич, для якого найблишим полем повинна бути моральна теологія, „*die Volkslehre*“, біблійне студіюм і церковна історія. В сих науках міг би він вправляти ся народною мовою і складати моралізуюче письмо для народу, на що вже звернено йому увагу. Впрочім між молодіжкою слідний наклін до здобуваня популярности дрібними розвідками та віршами, що серед питомців духовного стану не є пожаданим, бо се спиняє їх від заводових студій і може довести до знакомства з індивідуами „*welche schädliche Tendenz und verkehrte Grundsätze hegen*“.¹⁾

Які вислови „Зорі“ дражнили уxo Венедикта Левицького а за ним митрополита — про се з реляції не дізнаємо ся. Але і се, що знаємо, свідчить про інтелігенцію обох іменників, Левицьких не високо. Вони не уміли відріжнати імена Руслан від *Russland* і на сій основі комбінували можливість підозрівань галицьких Русинів о гравітацію до Росії. Се що в „Зорі“ видавало ся Копітарови „*gründlich genug und mitunter selbst geistreich*“, Венедикт Левицький а за ним митрополит осудили як „*nichts gediegenes*“. Крім сего раді були оба церковні достойники обмежити питомців духовного стану на студії виключно богословські, бо в літературній праці, що брала на тему світські мотиви, бачили вони для питомців велику небезпечність з сторони всяких конспіраторів „*welche schädliche Tendenz und verkehrte Grundsätze hegen*“.

¹⁾ Гляди: „Матеріяли“ Nr. IV. Шо реляція митрополита автентична, про се свідчить нам рапорт бар. Кріга до президії віденської *Polizeihofstelle* з р. 1842, в яким він покликує ся на неї і наводить її зміст Пор. Тершаковець *Op. cit.* стр. 182.

Се останне, мабуть, найбільше наполохало львівську президію губернії і віденську Polizeihofstelle, які з таким завзятєм нищили всяких польських і не польських конспіраторів та які, на рівні з митрополитом, щиро дбали о те, щоби руських питомців відсунути від польської конспіраційної пропаганди. А крім сего не хотіли австрійські власти дивитись байдужно на збірку, що могла, по гадці Вен. Левицького, спричинити підозріваня Русинів о іравітацію до Росії, а піснями і статіями про Хмельницького подражнювати Поляків.

Опінія Венедикта Левицького і реляція митрополита рішили долю „Зорі“. Президія львівської губернії відослала два примірники „Зорі“ wraz з рецензією Венедикта Левицького і реляцією митрополита дня 4 липня 1835 р. до віденської „Polizeihofstelle“, ¹⁾ яка письмом з дня 31 липня заборонила видати „Зорю“ друком, звертаючи оба екземплярі рукописи президії губернії. ²⁾ Звідси вишкартовано її та й запропачено.

Так покінчила ся перша проба Маркіяна Шашкевича, що мала на цілі, довести до духового відродження галицької Руси. Винувати в сій неудачі треба передовсім пересадний, австрійський патріотизм Копітара. Він бачив навіть там небезпечність для Австрії, звідки вона найменше грозила, бо як Поляки так і Великороси вже давно погодили ся були з фактом, що українське письменство віджило коли не в Галичині, то на Україні. Була се велика похибка Копітара, яку він в пізнійших часах старав ся направити. Остаточно заборонено „Зорю“ не з річевих, але з політичних мотивів, які в части піддав Копітар, а які звели ad absurdum др. Венедикт Левицький і митрополит.

Чи бачив Копітар сі куріози, які оба названі церковні достойники вистачили — не знаємо. Та Копітар мав небавом нагоду подивляти „die Zensurweisheit“ дра Венедикта Левицького з нагоди виданя „Русалки Дністрової“.

IV.

Вістку про цензурну заборону „Зорі“ одержав Маркіян Шашкевич в осени 1835 р. після повороту з ферій до Львова на III рік духовної семинарії. Годі й дивуватись, що він під впливом

¹⁾ Протоколи президії львівської губернії з р. 1835 Nr. 4627/25.

²⁾ Тершаковець: Op. cit. стр. 13—14 і Протоколи президії льв. губ. за рік 1835 Nr. 7035.

сеї заборони, яка розбила його сердечні мрії, упав на душі. Яков Головацький, що саме тоді вернув з Угорщини, застав Маркіяна сильно пригнобленого. „Шашкевич, читаємо в споминах Головацького, називав тоді всі наші почини діточими забавами та неможливими до переведення мріями. Він надіяв ся на якісь недалекі реформи і вірив в прихильність Німців. Вкінці він признав ся під тайною, що його запрошував на обід дир. поліції, Сахер Масох, який випитував його про бажанє молодих Русинів і прирік для них все, щоби вони лише не вязали ся з Поляками. Я висміяв тоді легковірного Шашкевича, який надіяв ся на Німців, найбільших тоді ворогів Славян а мої оповіданя про Славян на Угорщині, про їх витревалість в боротьбі з ворогами вернули йому давню енергію і обновили в нім давнє одушевленє для руської словесности.“ Він почав знов писати поезії, читав їх, одушевляв ними семинаристів, а в дві, чи в три неділі пізнійше прочитав мені кілька удачних поезій і представив їх автора, Николу в Николаєва Устияновича.“¹⁾

Хоть вістки Я. Головацького про степенє депресії у Маркіяна є прибільшені, то всеж годі перечити, що подорож Головацького на студії в Угорщині була для діяльности Маркіяна Шашкевича і для духового розвою галицької Руси дуже важною подією. Схарактеризував її незвичайно удачно Іван Головацький в листі до брата Якова, в яким подав свою і його бібіографію:

„Тямлю, як нынѣ, коли есте ся прощали бѣля Зимнои Воды йшло под осѣнь, сонѣнько спочивало — а ты однѣсѣнькій як палець, колькоро шматя у хустинѣ и пара чобѣт — тай тѣлько всего — и грошенят ледви чи досѣть було — из тым пустыв ся у свѣт! Але Господѣ печалив ся Тобою, и вѣв за рученьку помеже братію Словенску; тут меже ними лебѣнь чи не друга Твоя эпоха: пѣзнав есь честного Верещинского, Лучкая; над Дунаєм широким, поважным, под мечю отца Коляра споважнѣли и Твои гадки, и доспѣли плода ряеного; тут виробила ся сила Твоя моральна до такой степени, якои бы я ще и поднати не ветиг. Побѣдивши нужду и тугу за родиною, повернув есь щасливо домѣв, хоч не раз не два под тягаром покладу Твого и скарбовнѣ — Книг — из безсиля стогнав, омѣввав на дорозѣ! — а Русалка Днѣстровая, Приповѣдки, Поход по Галицькій и Угорскої Руси були первѣтками Твоих родолюбивых трудѣв!“²⁾

¹⁾ Литературний Сборникъ. Львів 1885 Вып. II. стр. 25—6.

²⁾ Гляди: Лист ч. 52. стр. 103—4.

І справді, Яков Головацький мав не лише нагоду пригланути ся боротьбі Словаків та Сербів з малярською нетерпимістю, але й рівночасно познакомив ся, поруч иньших людей, також з батьком славянофільства, Словаком, Яном Коляром, який витав у своїй хаті молоденького руського студента, немов отець рідну дитину. Ще в р. 1841, коли Іван Головацький був на Угорщині і відвідав „батька Словенщини“, Коляра, останний живо інтересував ся його братом, Яковом та питав „чи ти, яко сьвященник не пустиш так красенько справлену ролю в облѳг, або толоку: бо то, каже, не раз та не два ся так стало — але я'м го забезпечив, читасмо в листі Івана Головацького, за тебе, — дуже рад примоминав собі тїя часи, що ти сто навиджуючи, и при нїм образуючись, мов рѳдна я дитина, приголубляв ся к ньому.¹⁾

А побіч Коляра зустрїнув ся Яков Головацький в часі свого побуту в Пешті з „дружиною“ його, з сербським патріотом та літератом, Георгієм Петровичем, з адвокатом Павловичем, а крім них з Хорватом Куреляцом та иньшими людьми. „Часы тїя из ними пережитїя, писав сам Яков Головацький, то найщасливішія мои в житю, тямлю я и во вѳк не забуду тых годин, перебутих у Пешти из молод. Сербами, Хорватами и Словаками.... Люба минѳ згадка за тими хвилями, коли далекіи однородцѳ познали побратимство своє и вкушѳ радов потѳшали, одним духом жили.“²⁾ Якби не подорож Якова Головацького до Пешту та не його стрїча і приятельованє з Петровичем та Павловичем, то виданє „Русалки Днѳстрової“ сьвіта не побачило би. І коли до повороту Головацького Шашкевич сам будив народну сьвідомість між питомцями духовної семинарії, сам подбав о збірку „Сынѳ Русѳ“ і сам зредаговав „Зорю“, тепер прибав йому під руку щирий помічник в особі Якова Головацького.

Шашкевич сам ентузіяст, умів одушевляти других. Кружок Маркіяна розростає ся а його робота була не по нутру питомцям, навїяним польським духом, вмїшаним в польські конспірації, які праці Шашкевича не розуміли і вітрили у нїй московську пропаганду, оплачувану російським рядом. Один з таких питомців-конспіраторів, Дмитро Мохнацький подав в своїм доносї до суду кільканайцять прїзвищ товаришів Маркіяна: Ловіцького, Кушлика, Мих. Бульвінського, Юліяна Ямінського, Ник. Устияновича, Сим. Шлешкевича, Порф. Лукаевича, Порф. Билинкевича, Йос. Скомо-

¹⁾ Гляди: лист ч. 31 стр. 56.

²⁾ Гляди: лист ч. 32.

роського, Ів. Вагилевича, Ант. Могильницького, Трещаківського і Галецького.¹⁾ Найнебезпечнішими з поміж них п'ятував в доносі Мохнацький Маркіяна Шашкевича і Юліяна Яміньського.²⁾ Про першого з них писав Мохнацький, що не підляжить сумнівові, „dass er im Solde der russischen Regierung stehe.“³⁾ Всіх їх підозривав він о московську пропаганду, о сьвятковане імени царя Николи, через що, будьто би називано їх „die Nikolaiden“,⁴⁾ о намір піддати Галичину під владу дому Романових⁵⁾ і т. п. Були се підозріваня, яким навіть австрійські влади віри не давали.⁶⁾

Бо й справді цілком иньшим духом віяло в кружку Маркіяна Шашкевича. Підозріваня його в москофільстві могли постати в першій ряді на основі недотепного прирівнянн я імени Руслан з Russland в рецензії Венедикта Левицького. Може також не раз висказував Шашкевич, або котрий з його товаришів здивоване, що в тім самім часі, в яким українське письменство в Росії не стрічало перепон, в Австрії його заборонювано, а се давало привід до толків про москофільство Маркіянового кружка. Не треба також забувати, що вже в ранніх творах виявляв М. Шашкевич свої славянофільські симпатії і погляди, обіймаючи однаковою любовію славянські племена над „ярою Велтавою“, поза „білими водами“, де „білий гніздо орел вив“, над „Дніпром славутицею“ і в славнім Новгороді,⁷⁾ що рівнож могло декому не припасти до впо-

¹⁾ Тершаковець: „Українсько-руський Архив“ Т. III. стр. 154.

²⁾ Юліян Яміньський умер дня 14 цвітня 1838 р. (Там же Т. III. стр. 194.) Жена його, Зофія, що живе доси в домі свого зятя о. Тита Ковальського в Спасові і числить 90 літ, розказувала мені, що причиною смерті її мужа був тиф, якого набавив ся на поминках від недовареної, чи несьвіжої риби. Муж її умер перед великодними сьвятами. Вона вийшла вдруге за муж за Вітошинського, сьвященника в Люблинці, який помер рівнож дуже скоро. Після Яміньського лишив ся син Юліян, який є урядником краевого віділу і числить 71 рік жита. Він уродив ся в пару місяців по смерті вітця.

³⁾ Там же. Т. III. стр. 155.

⁴⁾ Там же. Т. III. стр. 165—6.

⁵⁾ Там же. Т. III. стр. 159—160.

⁶⁾ Порівнай рапорт бар. Кріга до Polizeihostelle про донос Мохнацького. (Там же Т. III. стр. 173—189. Ширше розібрав донос Мохнацького Тершаковець в статії „Галицко-руське літер. відродженє стр. 41—51).

⁷⁾ В'їнок з р. 1846 стр. 82—6 в поезії „Зрадка“. Практично переводив Шашкевич свої славянофільські симпатії в поетичних перекладах із славянських мов.

добу. Але все те було далеким від москвофільства. Маркіян Шашкевич станув в своїй праці на народних основах, а сам факт, що він старався себе і своїх товаришів виеманциповати з під впливу польщини, був Полякам та їх прихильникам солию в оці та давав нагоду до підозрівання їх в москвофільстві не лише серед доносчиків в роді Мохнацького.

Найкраще вийде се на яву, коли порівнаємо заходи Маркіяна Шашкевича з доносом Дмитра Мохнацького.

В першій ряді повів Маркіян Шашкевич пропаганду в сім'ю напрямі, щоби заступити в щоденнім життю польську розговорну мову руською. Сю гадку висловив він в одній зі своїх поезій словами:

Руська мати нас родила,
Руська мати нас повила,
Руська мати нас любила;
Чомуж' мова ей не мила?
Чом ся нев встидати маєм?
Чом чужую полюбляем?¹⁾

і старався її переводити в діло. Але і се, впрочім цілком природне стремління, вважав Мохнацький злочином „der russischen Partei“, против якого сильно виступили питомці духовної семінарії, нав'язані польським духом, яві зобов'язувалися не уживати иньшої, лише польської мови. Спір про мову тривав між обома сторонами повних два роки, поки остаточно, як каже Мохнацький, не взяла переваги руська мова, якою почали послуговуватися також наставники семінарії.²⁾

В дальшій ряді хотів довести Шашкевич до систематичного уживання руської мови в церковних проповідях, але й се уважав Мохнацький проявою московських симпатій. А коли після неудачної проповіді переляканого питомця Плешкевича рішено в семінарії, що у Львові годі говорити руські проповіді, хіба по селах,³⁾

¹⁾ В'їнок за рік 1846 стр. 57. Ониськевичь: Руска бібліотека. Т. III. стр. 23.

²⁾ Тершаковець: Укр.-руськ. Архив. Т. III. стр. 162.

³⁾ Як читаємо в доносі Мохнацького, митрополит зажадав, щоби питомці 4. року, самі рішили, якою мовою належить проповідати. Сторонники Маркіяна були тоді, по уступленню з семінарії ппт. Ловіцького, Кушлика, Бульвінського і Ямінського, в меншості і за руськими проповідями заявили лише 16 питомців. Більшість боронила польської мови. Там же. Т. III. стр. 165.

тоді Шашкевич подбав, щоби ніхто з руських питомців не хрестився по польськи (i ducha świętego), щоби проповідник виголосив все наперед текст св. письма по славянськи і щоби ніхто не вбрав на себе комжі, хотьби прийшлося проповідати в костелі, що тоді часто лучалося, щоби в сей спосіб наш проповідник не губився між латинниками.¹⁾ Річ ясна, що й се стремління, яке мало на цілі охоронити руську церкву і духовенство від латинізації і польонізації, не могло подобатися спольонізованим питомцям духовної семінарії в роді Мохнацького.

Заряджене митрополита Мих. Левицького, який для здержання конспіраційної і революційної польської пропаганди серед питомців львівської семінарії, велів дня 12 вересня 1834 р. питомцям, виголошувати що місяця промови про обовязки горожан супротив цїсаря і держави,²⁾ вихіснував рівнож Маркіян для своїх цілей. Він перший ужив в промові на сю тему місто польської, німецької, або латинської — народної руської мови, через що руський дух піняв ся о сто процент.³⁾ За їх проводом пішли другі товариші, як прим. Антін Могильницький зі своєю глибоко обдуманною, високолетною, патріотичною промовою в р. 1839.⁴⁾ Зрозумілою хіба буде річю, що і сей перелом не міг припасти до вподоби Дмитрови Мохнацькому і його сторонникам. Він зазначив в доносї, що на бесїдників вибрано звичайно сторонників „der russischen Partei“, яка „die besten Köpfe im Seminar zählte und ihre Reden zeichneten sich nun sämmtlich dadurch aus, dass sie das Glück des Landes unter der Herrschaft der alten russischen Fürsten priesen, die Epoche der polnischen Herrschaft als die unglücklichste schilderten, bis sie endlich auf das vorschriftsmässige Lob S-er Majestät übergingen, namentlich hielten auch der obengenannte Łowicki und Marcian Szaszkievicz ihre Reden in der echt russischen Sprache.“⁵⁾

Колиж Шашкевич виступив против Осипа Лозинського, що під впливом пісень, виданих Вацлавом з Олеска і за радою Копітара печав агітувати за латинською азбукою, та коли руська трійця ужила в „Русалцї-ї Днїстрівї-ї“ гражданки, то і се визискав

¹⁾ Литературный Сборникъ за рік 1885 стр. 26—7.

²⁾ К. Студинський: „Польські конспірації серед руськ. питомців і духов. в літах 1834—46.“ стр. 8.

³⁾ Литературный Сборникъ за рік 1885. стр. 26.

⁴⁾ Порівнай „Вѣнокъ“ за рік 1847. стр. 1—32.

⁵⁾ Тершаковець: „Укр.-руськ. Архив“ Т. III. стр. 163.

Дмитро Мохнацький як доказ москвофільських стремлінь Маркіяна і його товаришів, пишучи: Auch bemühte sich jene Partei zur Führung der Privatkorrespondenz ihrer Anhänger die russische von Peter dem Grossen erfundene Kurrentschrift einzuführen.¹⁾

Навіть „Читанка“ для дітей, яку М. Шашкевич в спілці з товаришами приготував до друку, вважав Мохнацький „ein im russischen Interesse abgefasstes Lehrbuch“.²⁾ Колиж кружок Маркіяна почав збирати матеріяли до руського словаря, чим голов-но займав ся п.т. Йосиф Скоморовський, то і сю обставину використав Мохнацький в цілі денунціяції, пишучи: Auch wurde zu jener Zeit im Seminar an der Verfassung eines russisch-ruthenischen Wörterbuches gearbeitet, zum Behufe der Nachweisung der Ähnlichkeit und geringen Unterschiedes zwischen der eigentlichen russischen und der ruthenischen Sprache.³⁾

Словом, в кождім почині Маркіяна і його кружка, за якими Дмитро Мохнацький немовби стежив, бачив він московську пропаганду. А треба признати, що праця Маркіяна і його товаришів була широка, обдумана і плянова. Однак на ній кружок Маркіяна не обмежив ся. Молоді реформатори духового життя Галичини забажали конче виступити на ширшу арену і задумали, з оминенем львівської цензури, видати збірку „Русалка Дністровая“. Завдяки Якову Головацькому вийшла вона в Будимі 1837 р. Заки однак обговоримо її появу, мусимо вперед занятись особою руського цензора, дра Венедикта Левицького, з якого особою доля „Русалки“ сильно звязана.

V.

Дня 14 падолиста 1831 р. вніс Йосиф Левицький до львівського „Bücherrevisions-amt-y“ рукопись своєї граматики, пис. в німецькій мові з просьбою о визначене цензора.⁴⁾

¹⁾ Там же. Т. III. стр. 162.

²⁾ Там же. Т. III. стр. 169.

³⁾ Там же. Т. III. стр. 163. Згаданий словар в V. томах переходив ся в рукописи в бібліотеці „Народного Дому“. Ч. 305. V—I. Є се словар русько-польський і не стоїть в ніякій звязи з великоруською мовою.

⁴⁾ Протоколи президії львівськ. губернії за рік 1831. Ч. 608. Дня 25 жовтня 1832. р. прислав Левицький ще „einen Nachtrag“ (доповнене) до своєї граматики (Там же ч. 9517) а невагом просив о приспішене

Утертим звичаєм переслав губерніяльний президент, бар. Крії рукопись до віденської „Polizeihostelle“, де її віддано до цензури Копітарови. Однак рівночасно з рукописию вислав бар. Крії письмо, в яким домагався іменованя окремого руського цензора, бо надіяв ся, що з появою в друку сеї граматики, видавничий рух між Русинами зможе ся, що явить ся цілий ряд проповідий, гомілій, моралізуючих оповідань і т. п. Львівський „Bücherrevisionsamt“ заявив ся за вибором цензора з поміж трех кандидатів: апеляційного канцеляриста Льва Сосновського, учителя руської мови Василя Нероновича і львівського горожанина, Дениса Зубрицького. Барон Крії не згоджував ся на жадного з тих кандидатів і запропонував від себе двох людей: проф. польської мови і письменства на львівськїм університеті Николу Михалевича (родом Русина) і перекладчика руської мови при львівській губернії, Івана Бортника. Спеціально промовляв бар. Крії за Михалевичом, чоловіком свідомим руської і церковно-славянської мови, який до того обняв би сей уряд без ремунерації „und bloss um Ehre willen.“¹⁾

Президент віденської „Polizeihofstelle“, гр. Седльницький запитав в грудні 1832 р. директора львівської поліції, Сахер Масоха о кваліфікацію всіх згаданих кандидатів. Сей зазначив, що з посеред пяти кандидатів чотирох не відповідає на се становиско задля підрядного становиска, яке вони займають в суспільности. Найвідповіднійшим був би Михалевич, з огляду на його визначне образование і знане літератури, але против него промовляють його домішні, розстрєсені відносини та наклін до чарки. Сахер Масох радби, щоби на становиско цензора покликано одного з двох кандидатів-святиеників: дра Венедикта Левицького, або проф. церк. історії, Онуфрія Криницького.²⁾ Хоть відповідь Сяхер-Махера наспіла до Відня вже в першій половині січня 1833 р., то однак справу іменованя цензора рішено доперва з нагоди рецензованя „Зорі“ Шашкевича.

Митрополит, Мих. Левицький, якого питано про опінію в справі кандидатів, заявив ся у своїй реляції про „Зорю“ за дром Вене-

---

цензурної апробати (Там же ч. 10.488), яке відослано до Відня. Дня 18 грудня 1832 р. дозволено друкувати граматику, причім віденська „Polizeihofstelle“ зазначила: „dass sich hochdieselbe hinsichtlich der zur Stelle eines Zensors für russische Werke in Antrag gebrachten Individuen die h. Entscheidung noch vorbehalten.“ (Там же ч. 11.076.)

²⁾ Тершаковець: Укр.-руськ. Архив Т. III. стр. 1—4.

³⁾ Там же Т. III. стр. 4—6.

диктом Левицьким на першій, а проф. біблійного студіюм, Яковом Геровським на другій місці.¹⁾ Вибір гр. Седльницького упав на першого кандидата і таким способом став сумної слави рецензент „Зорі“, др. Венедикт гербу Равич Левицький цензором для руських книжок.

Родив ся він дня 17 (29) марта 1783 року в селі Іванівці, стрийського округу, жидачівського деканату. В літах 1795—7 ходив він до шкіл нормальних в Стрию а в літах 1798—1802 до шкіл гімназіяльних у Львові, де також покінчив на львівським університеті філософію (нинішню VII. і VIII. класу) в роках 1803—4, почім вписав ся на правничий виділ і зложив іспити з предметів I. року (*ius naturae, civitatis et gentium universale ac criminale*). Студій правничих він не покінчив, бо дня 1. падолиста 1805 р. прийнято його до ц. к. конвікту у Відни як кандидата духовного стану, де він покінчив богословські студії з відзначенєм. В останнім році богословських студій був він разом з Мартином Барвінським, пізнійшим крилошанином і генеральним вікарієм львівської капітули „*subpraefectus unius scholae studiorum gymnasii*.“

Висвячений, як целєбе, еп. Ант. Ангелловичем в р. 1810., став Венедикт Левицький сотрудником архикатедральної церкви св. Юра у Львові і перебув на сїм становиску від 17 падолиста 1810 року по день 6 січня 1815 р. Рівночасно сповняв він обовязки капеляна митр. Ангелловича аж по день його смерти (†16 серпня 1814 р.) Від дня 1 падолиста 1814 р. по день 6 січня 1815 р. був він провізоричним, а від 6-го січня 1815 р. по день 8 січня 1820 р. дійсним віцеректором львівської духовної семінарії. В тім самім часі (від 4 падолиста 1817 по день 29 вересня 1818 р. був він суплентом-професором моральної теології а декретом з дня 9 падолиста 1818 іменовано його дійсним професором сего предмету на львівським університеті, хоть доктором богословія став він доперва при кінци 1822 року.²⁾ В р. 1818 іменовано його екзамінатором конкурсних іспитів (*ad beneficia curata*) всіх трех обрядів: греко, римсько і вірменсько-католицького. Дня 1 падолиста 1820 р. установив його митр. Левицький

1) Гляди: „Матеріяли“ ч. IV.

2) Свідчить про се його докторська дисертація, перехована в бібліотечі „Нар Дому“ в рукописи (ч. V. 21), якої заголовок: *Dissertatio inauguralis de summa Ethicae Christianae praestantia et de supremo ejusdem principio per Benedictum Lewicki, Profesorem Theologiae*

провізоричним ректором дух. семинарії. На сім становиску перебув Венедикт Левицький протягом півчетверта року, по день 14 січня 1824 року. В році 1825 став він совітником консисторії а дня 24 падолиста 1826 р. іменував його цісар почетним крилошанином львівської капітули. Кількома наворотами був він деканом львівського, богословського факультета (в роках 1829, 1831, 1836, 1839, 1843 і 1847). Від дня 29 падолиста 1829 р. по день 19 лютого 1830 р. був він іменованій губернією провізоричним директором богословського студіум. В р. 1830 був він ректором львівського університета. Цензором руських книжок іменовано його дня 6 вересня 1835 р. Від дня 12 лютого по день 26 мая 1836 р. був він візитатором львівської духовної семинарії а дня 26 мая 1836 року приняв він поновно уряд провізоричного ректора семинарії і держав його протягом 2 літ. Дня 4 цвітня 1838 р. став він також цензором для великоруських книжок.

В р. 1845 відвозив він учеників обох епархій, львівської і перемиської до Відня, щоби їх вислати до колегії місіонарів в Римі.¹⁾ Тоді старав ся він усильно, щоби воскресити „Barbareum“ (семинарію при церкві св. Варвари у Відні.²⁾ Коли в р. 1847 умер перемиський єпископ Снігурський, митр. Михайло Левицький вислав дня 24 грудня с. р. терно кандидатів між ними дра Венедикта Левицького на другім місци,³⁾ однак перемиським

morum in Caes. R(eg)ia Universitate Franciscea publ: ord: — ac Seminarii generalis prov. Rectorem elucubrata, post absoluta examina rigorisa — pro supremis in theologia honoribus consequendis. Leopoli die 20 Octobris 1822.

²⁾ Іван Головацький писав дня 7(19) X 1845 р. до брата Якова: „приїхав до Відня наш Цензор Моралиста Левицький (выпровожаючи наших 6 Русинкѳв, з Львѳвск. и з Перемышк. на ивпитаніе Гзуитское в Рияѳ...“ гляди лист. ч. 74.

³⁾ Зоря Галицкая за рік 1851, Nr. 43 стр. 354.

⁴⁾ Завдяки нашому бібліографови, Ів. Ем. Левицькому дістав я до рук копію кваліфікаційної табелі Венедикта Левицького, яку митрополит вислав до Відня. Вона звучить: Qualifikations-tabelle der Priester des gr. cath. Ritus, welche zur Bekleidung der vakanten bischöflichen Stelle in Przemysl geeignet sind. Uniów, den 42 Dezember 1847 Mich. Lewicki. В пропозиції поставлено I. дра Григорія Яхимовича, II. др. Венедикта Левицького, III. дра Онуфрія Криницького, IV. дра Якова Геровського. Про Венедикта Левицького писав митрополит: Benedict Lewicki, Priester, Ehrendomherr und Konsistorialrath der Lemberger gr. kth. Erzdiözese, Doktor der Theologie, ord. öffentl. Lehrer der Moralthéologie an der Lemberger k. k. Universität, k. k. Rath.

Jahre des Alters: 64.

Jahre des Priesterthums 37.

єпископом став тоді Григорій Яхимович, запропонований на першій місці. В р. 1848 іменував його цїсар ц. к. радником а в р. 1848 вибрав його богословський факультет депутатом до крайового сойму. Дня 20 жовтня 1847 покликав його губернатор гр. Стадіон на члена Ради шкільної крайової під проводом Моша, яку однак в місяць пізніше (дня 23 падолиста 1848 р.) розв'язано.

На візді „руських учених“ в р. 1848 вписав ся він до богословської секції і до секції для історії та географії. В богословській секції вибрано його до комісії для укладу богословських книжок. Тут заявив він готовість, викладати свої предмети в русь-

Spricht: deutsch, lateinisch, polnisch, ruthenisch.

Absolvirte Studien: Nach absolvirten Normal und Gymnasial-Schulen hat Benedict Lewicki die philosophischen Studien und neben bei Ius naturae... et Ius Criminale an der Lemberger Universität, die Studien der Theologie aber an der Wiener Universität, als Zögling des k. k. Stadtkonviktes, mit guten Fortgangsklassen frequentirt, sich dann in Lemberg strengen theologischen Prüfungen unterzogen und die theologische Doktorswürde erlangt. Verdienste: Benedict Lewicki wurde seit 1810 bis 1814 mit der Domvikarsstelle zum heil. Georg im Lemberg bekleidet, fungirte seit 1814 bis 1819 als Vice Rektor des Lemberger g. k. Seminariums, erhielt im Jahre 1819 die Lehrkanzel der Moral-Theologie und versieht dieselbe, wie auch das damit verbundene Amt Diözesan-Examinators für die in Galizien bestehenden drei katholischen Ritus, noch gegenwärtig. Gleichzeitig liess er sich seit August 1820 bis Januar 1824 als provisorischer Rektor des Seminariums und im Jahre 1825 als Konsistorialreferent verwenden. Er ist Senior der theologischen Fakultät, und hat auf hohe Veranlassung zu wiederholten Malen das Directoriat der theologischen Studien vertreten. Mehrmahlen wurde er zum Dekan der theologischen Fakultät gewählt, und hat auch fungirt als Rektor Magnifikus der Lemberger k. k. Universität. Endlich wurde derselbe von der hohen Regierung zum Censor der russischen und der ruthenischen Schriften und Bücher für Galizien bestellt, und ist ohnelängst in Anbetracht seiner guten Verwendung mit dem Titel und Charakter eines k. k. Rathes ausgezeichnet worden.

Anmerkung: den Verdiensten des Ehrendomherrn Benedict Lewicki muss noch beigezählt werden: a) dass er sich bestrebe die geistlichen Kandidaten zum Studium der slavischen Kirchen- und der ruthenischen Volkssprache, deren Kenntniss den gr. kath. Seelsorgern unumgänglich nothwendig ist anzuleiten, dann b) dass er die biblische Geschichte zum Gebrauche der gr. kath. Volksschulen aus dem Deutschen in das Ruthenische übersetzte in Druck gegeben, und den Ertrag hievon für den Unterstützungsfond der gr. kth. Priesterwitwen und Waisen bestimmte, ferner c) sein goldenes Ehrendomherrnzeichen sammt Ketten dem Domkapitel geschenkte, endlich d) seine theologischen Bücher für die Bibliothek der Domkirche zum hl. Georg bestimmt habe.“

кій мові. Як приклонник церковно-славянської мови виступив він в її обороні на з'їзді, та бажав ввести її до літератури. Був він також основателем галицько-руської Матиці¹⁾ і політичного товариства „Головная руская рада“ осн. в р. 1848. В найближшій році (1849) вислав його митрополит в своїм заступстві на собор австрійських єпископів, скликаний правительством²⁾ Собор закінчив ся дня 17 червня 1849 р.³⁾ Перемиську єпархію репрезентовав єп. Яхимович. Замітною є ся обставина, що Головна Руска рада вислала дня 30 цвітня 1849 р. петицію на собор в справі подіпшення бутя руського духовенства і церковної прислуги,⁴⁾ та що мабуть, наслідком сеї петиції, а може й промов одного з руських делегатів запади в сій справі прихильні рішення на соборі з візванем до міністерства просвіти, яке небавом запитало митрополита Мих. Левицького, „въ чемъ бы потребамъ руського духовенства помочи, и якими бы средствами тоежь духовенство во вѣсѣмъ на ровной стопѣ съ латинскимъ въ Галиціи поставити можно.“⁵⁾ Венедикт Левицький умер дня 2(14) січня 1851 року, проживши 68 літ. Перед смертю змінив він о стітьки своє завіщанє, що бібліотеку записав не львівській капітулі, лише „Народному Домови“.⁶⁾

З нагоди його смерти видано: „Нѣсколка словъ печальныхъ“, пам'яті Всечеснѣйшаго, втораго Стичня 1851 гóда блаженнѣ почившаго Господина Венедикта Левѣцкаго...“ вірш писаний страшною мовою (дві зворотки), в яких вихвалені „рѣвность къ благочестію, воздѣржность, доброта, любовь къ народу, кротость и щедрота“, які перетревають віки, перейдуть від „племене на племя“, а

¹⁾ Яковъ Головацкій: Историческій очеркъ основанія Галицко-руської Матиці. Львів 1850 стр. XXIII, XXXIV, LV, LX, CVI, и VIII в приложеніи.

²⁾ Зоря галицка за рік 1849 Nr. 35 стр. 208.

³⁾ Зоря галицка за рік 1849 Nr. 51.

⁴⁾ Зоря галицка за рік 1849 Nr. 35. стр. 208.

⁵⁾ Зоря галицка за рік 1849 Nr. 56 стр. 333.

⁶⁾ Вѣстникъ за рік 1852 Nr. 55. Бібліографію Венедикта Левицького уложили ми на основі бруліону його кваліфікаційні табелі, виготовленої ним самим з нагоди його пропозиції на єпископа в Перемишлі. Табеля страшно нечитка, так що з великим трудом можна її було відчитати. Завдячуємо її др. Іл. Св'ятицькому, який дістав її від родини покійного на власність.

Свѣтлы твой дѣтели по́здни вѣщи чтуще,
Благословя́тъ любимый пѣпель твой плачуще...

Не менше тепло згадали про него сучасні періодичні видання, як „Зоря Галицка“ і віденський „Вѣстникъ“. Останний в дописи зі Львова з дня 4(16) січня помістив між иньшим сю панегіричну згадку:

„Жертву неумолимой смерти похоронили есмы днесъ въ сырую землю. Нашъ возлюбленный и вѣсми почитаемый крылошанинъ и професоръ нравоучительнаго богословія на здѣшномъ университетѣ, Венедиктъ Левицкій, Русинъ сердцемъ и душею, труждавшій ся болѣе 30 лѣтъ въ виноградѣ Христовомъ и народномъ, закончилъ сими днями праведную жизнь свою...“¹⁾ Ще теплійші згадки присвятила Венедиктови Левицькому „Зоря Галицка“, з нагоди його смерти,²⁾ похоронів³⁾ і заупокійного богослуженя в церкві руської духовної семинарії, подаючи з останного приводу широку житєпись покійного, яку закінчила словами:

„Всегда имѣемо еще и днесъ предъ очима, якъ радостныи слезы умывали его поважное лице, когда видѣлъ успѣхъ въ народной словесности и стремленію, а хотя подъ тягаромъ своихъ трудовъ и старости часто болѣлъ, однако хотѣвши для св. Богословія въ народной мовѣ прислужити ся, працювалъ над богословскимъ нравоученіемъ въ рускомъ языкѣ; но смерть перетяла его найкраснѣйшии труды, а родимцы заплакали болезненными слезами по такъ неоцѣненномъ мужу.“⁴⁾

¹⁾ Вѣстникъ за рік 1851 Nr. 5.

²⁾ Зоря галицка за рік 1851 Nr. 4.

³⁾ Зоря галицка за рік 1851 Nr. 6.

⁴⁾ Зоря галицка за рік 1851 Nr. 43 стр. 354. Венедикта Левицького похоронено на городецькім кладовищи у Львові. На його могилі стоїть камяний памятник в виді хреста, перевязаного лентою. Хрест уміщений на високій pedestalі, на яким вирізана рельєфно чаша, а над нею уміщена нашє кирилицею; „Ту лежить тѣло Высокопреподобного крылошанина гр. кат. Метрополіи кѣръ Венедикта отъ Равичъ Левицкого, Его Импер. Величества Совѣтника, Доктора и учителя св. Богословія при Всеучилищи въ Львовѣ и проч. Проживъ 68 лѣтъ — прєстави ся року Божіа 1851 дня 14 Януаря.“ Користаю з копії знятої Ів. Ем. Левицьким в р. 1893. Замітити мушу, що в р. 1833 зложено в честь Вен. Левицького вірш п. з. „Радость весни, **Г**да **Г**w Высокоблагородію Господину Венедикту Левѣцкому, Канонику, Доктору С. Богословія, а Професору Нравоученія въ Оувѣверитетѣ Лвигородскомъ во признаку приналежной чести и правдивой вѣячности **Ѡ** Читателей Руского Языка зложена 1833“, — яка переходує ся в бібліотеці „Нар. Дому“, а яку передрукую на иньшій місці.

Та все те панеїрики. Що Венедикт Левицький був Русином, се сумнівови не підлежить, але ту рускість він розумів по своєму. Щоби він хотів писати „наравоученіє“ в народній, руській мові — сему нам вірити не хоче ся. Як сторонник церковно-славянщини він не міг погодити ся по кінець свого життя з стремлінем Шашкевича і його кружка, що ввели народну мову до галицько-руського письменства, а два його переклади біблійної історії свідчать нам найкраще, яку мову розумів він під „народною“. ¹⁾ Прегарну ілюстрацію до його поглядів взагалі подав нам Омелян Партицький, який в р. 1848 був з Венедиктом Левицьким, вуєм свого шурина Дзеровича, в театрі гр. Скарбка.

Відограно тоді, читаємо в згадці Партицького, якусь народну штуку, що не подобала ся Левицькому. Він заявив кілька разів своє невдоволенє, що „простих хлопів“ виводять публично на сцену. З сего титуду, що Левицький був цензором, мав він безплатну льожу в театрі, саме в сусідстві льожі губернатора. Негодованє Левицького на те, що „простих хлопів“ виводять на сцену, пише Партицький, дає нам можливість, пізнати його задушевні гадки. Вихований серед польських кругів а до того шляхтич з роду, він зріс ся душею і тілом з аристократичними поглядами, ідучи в сліди свого іменника, також аристократа, тодішнього митрополита, Мих.

¹⁾ Один з сих перекладів, виданий в р. 1844 в Перемишлі, оцінив дуже влучно Йос. Левицький в *Jordan's „Jahrbücher für slav. Literatur“* в статії „Russinische Literatur in Galizien“ (стр. 224—9) в якій виказав цілий ряд церковно-славянських, воликоруських, або польських форм та слів, почім додав: *Mit einem Worte, dieses Büchlein liefert uns ein Muster der babilonischen Vermischung moskovitischer, polnischer, kirchen-slavischer und kleinrussischer Sprachelemente, und einen Beweis, dass der Herr Übersetzer noch lange Zeit braucht, um den Geist, der gallizisch-russischen Mundart zu ergründen und für das Landvolk ein nützliches Unterrichtsbüchlein liefern zu können.*“ (стр. 226.) Додам ще, що в пильній статії, посудив Йосиф Левицький Венедикта Левицького о літературу крадіж. Він твердив, що наведену біблійну історію переклав крил. Іван Лаврівський з німецького підручника *Stapfa* і передав її до цензури, але святоюрські критики (Вен. Левицький) її не пустили, однак переписали, „umstalteten sie nach dem Moskovitischen und gaben sie auf eigene Rechnung heraus, „почім разіслали 600 екз. по парохіяльних церквах, хоть її загально признано невдачною... *Welch einen Charakter muss der Herausgeber (Вен. Левицький) und die unbedeutenden Prälaten von St. Georg besitzen?*“ *Jordan „Jahrb. für sl. Lit.“ 1846 стр. 184* в статії „Erwiderung auf die Bemerkungen über den Artikel: Schicksal der gallizisch-russischen Sprache und Literatur.“

Левицького. Ще в р. 1848, в передодни конституції добачив Венедикт Левицький в хлопі щось згїрдного.¹⁾

А можна уявити собі, які були його погляди чотирнацять літ раньше, в хвилі коли молоді питомці львівської духовної семинарії клали перші основи під відродженє руського письменства в Галичині. Як самі „хлопи“, так не могли йому подобати ся „хлопська“ мова, „хлопські“ міркованя про попа, „хлопські“ пісні та оповіданя про „хлопського“ гетьмана, що стільки клопотів приспорив польському рядови і польській шляхті.

Та не лише аристократизм Левицького був причиною його ворожих виступів супротив діяльности Маркіянового кружка. Були ще й иньші причини. Передовсім памятати треба, що Венедикт Левицький був в літах 1836—8 провізоричним ректором духовної семинарії, в хвилях, коли тут на добре загіздила ся польська конспіраційна пропаганда, яку митроп. Левицький безуспішно старав ся здавити заборною питомцям читати які небудь книжки.²⁾ Річ ясна, що Венедиктови Левицькому мусіло, як ректорови, залежати на тім, щоби удержати в силі зарядженє митрополита і тому старав ся він здавити всяку духову акцію, хотьби она не стояла в ніякій звязи з польськими конспіраціями. Сим можна собі хоть в часті вияснити його вороже становиско супротив „Русалки Дністрової“.

Не треба рівнож забувати й на се, що хоть Венедикт Левицький поверх трицять літ займав університетську катедру, то однак ніякої наукової, творчої праці після себе не лишив. З вїткою дрібної польської розвідки про напись на дзвоні св. Юра у Львові, яка викликала полемічні замітки ігум. Компаневича і репліку Венедикта Левицького,³⁾ крім двох перекладів біблійної історії старого і нового завіта з німецької мови⁴⁾ та маловартного

¹⁾ Зоря за рік 1887 Nr. 21 і 22.

²⁾ Гляди мою студію „Польські конспірації серед руських питомців і духовенства“ стр. 23—4 Заборону читати книжки в духовній семинарії видав митр. Левицький в марті 1837 р.

³⁾ „O napisie ruskim na dzwonie św. Jura we Lwowie „Czasopismo naukowe, od zakładu narodowego im. Ossolińskich wydawane... Lwów 1831. Против сеї статійки написав Варлаам Компаневич „Uwagi spozrzezenia nad rozumowaniem I. X. Bened. Lewickiego o dzwonie Sto-jurskim. Z odpowiedzią X. Ben. Lewickiego (Czasopismo naukowe im. zakł. Ossolińskich Lwów 1834 zeszyt I. str. 41—8, zeszyt II. str. 126—36, zeszyt III. str. 241—4). Відповідь Левицького поміщена зараз після статії Компаневича (zeszyt III. str. 445—7).

⁴⁾ Обох перекладів уживано в гімназіях. Перед смертю передав Вен. Левицький весь наклад біблії на власність „Матиці“ з бажанєм, щоби

огляду галицьких і львівських єпископів, міщеного в латинській мові по шематизмах львівської єпархії,¹⁾ Венедикт Левицький нічого більше друком не видав. Найвартнішою, хоть далекою від наукової стійності є його рукопись, що містить в собі життєписи ректорів львівського університета, викінчена Вен. Левицьким дня 29 серпня 1831 р. п. з. „Series Rectorum cum notitiis quibusdam biographicis“.²⁾ На тім кінчить ся ціла його літературна спадщина, дуже далека від творчої праці. І чи можна дивувати ся, що чоловік, який на становиску професора університета так малу відчував потребу духової праці, дав себе ужити на те, щоби давити всякий прояв свободнійшої гадки, поетичного полету та наукових стремлінь руської молодіжи? Був се чоловік вузкоглядний а як професор університета оставив після себе память марної сили. Не дармо писав Як. Головацький про Вен. Левицького в своїх „Zustände der Russinen“: „dass der schöne Geistliche (Мих. Левицький) auch Bischof werden kann und dass man auch aus Gnade des grossmüthigen Rivals Professor der Moralthologie werden kann...“³⁾.

Треба в кінці ще й тямити на те, що цензурні норми, видані в р. 1810, яких кожний цензор мусів придержувати ся по рік 1848, аж до хвилі розв'язання „Bücherrevisionsamt-у“, давали рівнож нагоду до довільної інтерпретації. Найбільшою ще свободою користували ся наукові, оригінальні праці, які після цензур-

з гроший, які вилинуть з розпродажи, утворити фонд на видавництво богословських книжок. Зоря за рік 1887 Nr. 22.

¹⁾ Заголовок його: Die origine sedis Episcopalis ritus graeci primum Haliciensis, deinde Leopoliensis et de Praesulibus huius sedis. Статийку сю печатано в шематизмі по рік 1856, почім додав до неї замітки Ант. Петрушевич і в с'єм новім виді находимо її в шематизмах львівської єпархії з літ 1857—82. (Ив. Ем. Левицький: Библиография I. Nr. 1049). Додати би ще, що спис єпископів, друкований в перемиськім шематизмі уложили були зразу крилошанини: Іван Могильницький та Іван Лаврівський, причім опирали ся на творах Несецького, Стебельського і Каменського та дали річ мало критичну. До сего трактату подав Вен. Левицький деякі зміни, які раз, чи двічі в шематизмі видруковано, а описля повернено до давного. (В'єстникъ за рік 1858 Nr. 23).

²⁾ Переховує ся вона в оригіналі, писанім рукою Вен. Левицького, в бібліотеці „Народного Дому“ у Львові. До рукописи долучене письмо ректора університета Кравса з дня 29 серпня 1831 р., в якім останний дякував авторови за труд, повідомляв, що рукопись, імовірно переписану на чисто, збереже в архіві університета, та просив о продовжуванє початого діла.

³⁾ Jordan: „Jahrbücher für slav. Literatur“ з р. 1846 стр. 370.

них норм, лише задля дуже важких причин могли улячи заборони. Однак, як побачимо, і тут не обійшло ся без самоволі цензорів. Острійше поводи́ла ся цензура з науковими компіляціями, що не приносили нічого нового і обмежували ся на повторюваню давно звісних тез і поглядів. Такі твори засуджувано з гори, на основі цензурних норм, на заборону. Строгому цензурному наглядови піддано брошури, письма для молодежи і народу та взагалі всяку белетристику. Цензор мусів вважати на те, чи не входять вони в колізію з вірою, моральністю, поважанем і привязанем до пануючого дому і з сучасною формою правлення. Цензор мав право заборонювати письма, яких цілюю було піддержуване змісловости, підкопуване християнської, а спеціяльно католицької віри і моральности, ширене забобонів, проповідане соцініанізму, деїзму та матеріалізму і т. п. Безсторонним судією в таких разях міг бути лише чоловік високої інтелігенції, а такою прикметою не всі австрійські цензори визначували ся. Вирочім не всі книжки, чи рукописи користували ся однаковими правами в разі апробати. Книжки, означені цензурною нотою „*admittitur*“, можна було продавати публично і оповіщувати в часописах. Нота „*transeat*“ дозволяла на продаж книжки, але заборонювала містити про неї комунікати по часописах. Ноту „*erga schedam*“ одержували книжки присвячені купцям (*den Geschäftsmännern*) і людям, що займають ся наукою. Їх можна було читати за спеціяльними реверсами, які видавала віденська „*Polizeihofstelle*“. Заборону книжок, що підкопували державу, віру, або моральність, означувано нотою „*damnatur*“. Такі письма можна було читати рівнож за дозволом віденської „*Polizeihofstelle*“, яка ще кварталу подавала цісареві спис осіб, що дозвіл одержали і спис кондемпнованих книжок та письм. Професори та учені мали право користуватись такими книжками, о скільки они стояли в звязи з їх фахом, однак рівнож за дозволом згаданої власти. Крім наведених нот додано ще для рукописей ноту „*toleratur*“. Рукопись з такою нотою можна було друкувати і містити в каталогах, однакож не вільно було її оповіщати в часописах. Розходило ся тут головно о краєві письма, які могла читати образована публіка, а які не надавали ся до читання серед необразованих людей, або о політичні письма „*von deren weiteren Verbreitung die Staatsverwaltung keine Notiz nehmen will*“.¹⁾

О скільки давав собі Венедикт Левицький раду з цензурними

¹⁾ Гляди: „Матеріяли“ ч. I.

нормами — се побачимо з сих нечисленних цензурних орочень, які після него лишили ся. З гори однак зазначаємо, що образ його діяльності, як руського цензора не ослабить ані трохи сеї сумної сльветки, яку ми подали в сій главі. Ні як професор університета, ні як цензор він після себе доброї слави не оставив. Лише як чоловік мав він бути дуже людяним.¹⁾ Називано його моралістом, імовірно тому, що був професором моральної теології, або „Беньом“²⁾ (здрібніле імя від Венедикт).

V.

Які книжки цензуrowав др. Венедикт Левицький від вересня 1835 р. по кінець 1837 р. — ми на певно не знаємо. Протоколи львівської губернії дають нам в сім напрямі дуже скупі вістки. Міг отже рецензувати Вен. Левицький недоладні переклади австрійського гимну пера Семаша і Йос. Левицького, які в сім часі явили ся друком, а по при них віршовані некрольоги в пам'яті Мих. бар. Гарасевича, панегіричні вірші в честь митр. Левицького і еп. В. Поповича та Снігурьського, видані у Львові, або Перемишлі, букварі, а вкінци богослужебні книги, про які подавала з окрема свою опінію консенторія, почім відслано їх до апробати віденській *Polizeihofstelle*.³⁾ Важнішими брошурами, які міг ре-

¹⁾ Зоря за рік 1887 Nr. 21 і 22 (згадка Партицького). Свідчили би також про се два рукописні, віршовані панегірики питомців латинського обряду, що переходять ся в бібліотечі „Нар. Дому“. Заголовки їх: „*Jasnie Wielmożnemu y Najprzewielebniejszemu I. X. Benedyktowi Lewickiemu, Kanonikowi obrzadku grecko-katoickiego przy Archikatedrze Lwowskiej, Doktorowi SS. Theologii, Professorowi Theologii Moralnej w Wszecznicy Lwowskiej etc. Wieniec życzeń ofiarowany od wdzięcznych Jego uczniów oraz Alumnów Seminarium generalnego w Roku 1828*“ і „*Carmen, quod Illustrissimo, Reverendissimo ac Clarissimo Domino Domino Benedicto Lewicki, Canonico r. g. c. S. S. Theologiae Doctori, C. R. Franciscae Universitatis Leopoliensis p. t. Rectori Magnifico, in eadem Universitate Theologiae Moralis Professori publico ordinario et. cact. Ingruente favste fortunatque Novi Anni Festivitate puro pioque ex sensu dicant alumni ritus latini tertii anni theologi*. Познше дописка рукою Вен. Левицького: „*Praes. 13. Januarii 830.*“

²⁾ Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850—62 стр 6.

³⁾ Порівнай: Протоколи президії льв. губернії з р. 1837 Nr. 4957 і 6683. Відеська „*Polizeihofstelle*“ дозволила тоді на передрук почаївського „Служебника“ вид. в р. 1791.

цензувати Вен. Левицький були статійки про азбучний спір, отже „Azбука і abecadło“ Маркіяна Шашкевича та відповіді Осипа Лозинського, з яких дещо не удостоїло ся апробати.¹⁾ Були сенемовби передвістники „Русалки Дністрової“, що робили великевразжінє та розруховали приспану руську суспільність. Але без сумніву найважнішою для нашого духового відродження книжкою, яка попала під цензорський оловець Вен. Левицького, була „Русалка Дністровая“, видана в Будимі в р. 1837.

Є річню цілком певною, що „руська трійця“ хотіла оминути, по сумнім досьвіді з „Зорею“, львівську цензуру і тому звернула ся за друком „Русалки“ на Угорщину. Яков Головацький, що вів протягом 1835 і 6. р. кореспонденцію з студентом, Георгієм Петровичем, — переслав рукопись „Русалки“ на його руки перед днем 4 вересня 1836 р. Цензор Надь (Nagy) апробував її в місяць пізнійше (перед 6 жовтня 1836 р.) а в грудні сегож таки року „Русалка“ вийшла в друку. Гроші за друк післав Головацький доперва в січні та лютім 1837 р. і мабуть, тому вислано цілий наклад в Пешту до Львова доперва в цвітні 1837 р.²⁾ Кошти видання покрив меценат галицько-руського відродження, Никола Верещинський.³⁾ Пятнайцять „посагових“ голяндських дукатів, по-

¹⁾ Дуже інтересні вістки і матеріали на тему азбучної війни подав др. Осип Маковей в студії „Три галицькі граматики“ стр. 31—44 і 77—93.

²⁾ Гляди: Лист №. 1, де поданий зміст листів від Славян, пис. до Якова Головацького в літах 1835—7 стр. 1—2.

³⁾ Никола Верещинський родив ся в Ходорові 1793. Отець його, Михайл був тамошним парохом. Мати його, Марія була з роду Федоровичів. Гімназіяльні школи і філософію (7—8 кл.) кінчив він у Львові, а богословські студії у Відні, де товаришував з пізнішим, львівським митр. Яхимовичем і з холмським еп. Тарашковичем. Висвятившись безженно в р. 1816, він сиовняв обовязки учителя релігії в Сучаві на Буковині протягом 8 літ, почім став директором головної школи в Коломиї і перебув на сім становиску повних 32 роки. Тут виховав він кілька поколінь, звідси заохочував він підвластних учителів, як прим. Ількевича, до збираня етнографічних матеріалів, які описля видав своїм коштом. Його щедрої руки не бракло ніколи там, де сего руська справа домагала ся. Вже на становиску директора почав він збирати свої проповіді, проголошені ним на Буковині і Покутю в ріжних часах, які вийшли в двох томах, в р. 1877 і 1879. За заслуги на полі педагогічним одержав він від цїсаря золотий хрест заслуги. За працю та щедрість на літературнім полі імя його остане на все в великім пошанованю серед других письменників доби нашого відродження. В р. 1848 став він предсїдателем „Рускої Рады“ в Коломиї. Був він також основателем „Рускої Матиці“. Дня 27 падолиста 1848 р. устроїло місто Коломия своему старості Бахови і діяльним прези-

жичених у сьвящ. Івана Авдиковського, які не доставали до покриття коштів, додав Маркіян Шашкевич.

Дев'ятьсот екземплярів „Русалки“ задержано у Відні, а тамона „Polizeihofstelle“ зажадала від львівської цензури ближших пояснень і цензорського ореченя. В сей спосіб дістала ся „Русалка“ в руки руського цензора, Венедикта Левицького.

Неприхильне цензорське ореченє Вен. Левицького, відосланє з Відня до львівської губернії, вишкартованє з її архіва, пропало, як здаєсь, безповоротно. Остала лише додаткова опінія Копітара, яка дає нам деякі, дуже цікаві вістки про ореченє руського цензора. З неї дізнаємо ся, що Вен. Левицький скондемнував „Русалку“ нотою „damnatur“, однак се не пересьвідчило Копітара, і він означив її нотою „transeat“. Спеціально не подобала ся Венедиктови Левицькому Шашкевича наслідованє сербської, народної пісні, поміщенє в „Русалці“ на стр. 106, яке звучить:

Ой дівчино, ой Милена!
Сідай мені край коліна;
Най ся люди не дивують,
І ми знаєм, де цолують:
Межи очи удовиці
А дівчата межи циці.

Імовірно, добачував Венедикт Левицький в сїм наслідованю промах против моральности, коли Копітар мусїв зазначувати, що се сербський жарт досить лихо наслідований (ein serbischer Scherz schlecht genug nachgeahmt) в яким місто: „най ся люди не дивують“, повинно бути після оригіналу: ми також не дикі люди („sind wir auch nicht wilde Männer.“)

Другий такий промах доглянув Венедикт Левицький в народній пісні (стр. 32), яка розказує, що синова руського сьвяще-

дентам „Рускої Рады“, Верещинському та Дрималикови похід з 80 факлами. (Зоря Галицька Львів 1848 ч. 32 стр. 134). Він умер дня 5 падолиста 1882 р. в Чернівцях, де прожив останних кілька літ. При сконі числив він літ 89. Найточніші вістки з його житя поміщені в передмові до I. тому його „Проповідей церковных“ Коломия 1877. Гляди також напасти на Верещинського в „Gazet-i Narodow-ij“ за рік 1848 Nr. 70 стр. 296 і Nr. 99 стр. 472. і в „Dziennik-y Narodow-im“ за рік 1848 Nr. 74 стр. 307. Крім сего порівнай: „Проломъ“ Львів 1882 Nr. 18. „Русская Рада“ Коломия 1882 Nr. 19. Згадки про його проповіді поміщені в „Слов-і за рік 1877 ч. 92 і за рік 1879 ч. 37.) Вістки сї завдячую д. Ів. Ем. Левицькому.

ника, Текля убила свого мужа-нелюба Андруся. За кару закопують її живцем в могилу. Однак вона не хоче лячи в одній могилі з мужом:

Привели Теклю над Андрусеву ямку:
Я Андруся не любила, з Андрусем не ляжу,
Привели Теклю над Івасеву ямку:
Я Івася полюбила і з Івасем ляжу

Однак і тут станув Копітар в обороні видавців „Русалки“, замічаючи, що „am Volkslied ist noch weniger zu tadeln, da es offenbar ein altes factum leidlich besingt. Selbst heute noch konnte einem Popen dasselbe geschehen.“¹⁾

Яка велика різниця в поглядах! Се, що в очах „мораліста“ колідовало з цензурними нормами про підкопуване моральности, Копітар вважав чимсь звичайним, природним, далеким від всякого зіршення. Те, що „мораліст“ міг класти на рахунок морального зіссутя видавців „Русалки“, розумний чоловік, Копітар вважав або жартом, або давним фактом, переказаним зі співчутєм народною пісню.

Окрім сих двох пісень не подобало ся Венедиктови Левицьтові Левицькому ще багато иньших уступів „Русалки“, які він попідчеркував червоним чорнилом, але причин негодованя руського цензора Копітар відгадати не умів, тому зазначив виразно, що всі підчеркнені уступи не стоять в ніякій звязи ані з цензурними правилами, ані з цензурною мудростию і що на сю тему міг би кождий класти довільні здогади. Одно певне, писав Копітар, що видавці обстоюють за літературою своєї рідної мови „und dieser Punkt überschreitet nicht die Grenze des erlaubten Redens“. Се одно головно, по гадці Копітара, могло дати привід до заборони „Русалки“. Щоби тим сильнійше зазначити своє становиско, Копітар покликав ся на свою рецензію сербського „Лѣтописе-у“ і в сей спосіб повів паралелю поміж працею видавців „Русалки“ і акцією Серба Вука Караджіча, що вводив до сербського письменства народну мову і мусів вести боротьбу против зєєрбізованої церковно-славянщини, якої боронив митр. Стратимирович. Проява серед руського і сербського письменства була майже

¹⁾ Можна на певно твердити, що оба наведені твори не були поміщені в рукописи „Зоря“ Шашкевича, бо в противнім разі бувби Вен. Левицький осудив їх в своїй цензорській статії про „Зорю“, а видавці „Русалки“ булиби їх на певно пропустили, як се вчинили хотьби з піснями і статією про Хмельницького.

ідентична. І тут і там боронили ся против народної мови в літературі високі духовні власти. А знав Копітар і оцінював знаменито сторонників церковно-славянщини, коли називав їх „eine lichtfeindliche Parthey“, яка тільки на те жде, „bis der russische Messias kommt.“¹⁾ Принаймнєше у нас опинили ся майже всі сторонники церковно-славянщини в ворожім народови таборі.

Без сумніву муєли ще Венедиктови Левицькому неподобати ся в „Русалці“ крім змісту і народної мови, також поганські імена видавців, фонетична правопись і гражданка.²⁾ Була се перша руська публікація, що явила ся в австрійській державі гражданськими черенками, непризнаними через довгі літа руською духовною власттю в Галичині, що мостила дорогу для фонетичної правописи, яку ще й по нині дехто вважає ворожою церкві.

Мимо влучних заміток Копітара, може для обереження поваги руського цензора, за яким стояв митрополит, може й тому, що видавцями „Русалки“ були питомці духовної семинарії, які без дозволу своєї власти і відомости свого ректора, Венедикта Левицького, взяли ся за літературну працю, заборонену вже з приводу „Зорі“ та хотіли оминати красву цензури, а чи не найбільше вкінци тому, що галицькі власти мали тоді чимало клопоту з польськими конспіраціями серед руських питомців, а не хотіли придбувати собі нового клопоту з новим руським духом — „Русалку“ заборонено а видавців їх потягнуто до одвічальности.

Переслуховав „руську трійцю“ ректор Венедикт Левицький: Перший з переслуханих Маріян Шашкевич, вповні свідомий своєї роботи, заявив, що збирав пісні, писав поезії та прозові оповіання, бо хотів покласти підвалини під розвій народної мови та літератури. Повело його до сеї праці пересвідчене, що руська мова ріжнить ся дуже значно від церковно-славянської і великоруської. Він наміряв в будучині видавати письмо духовного змісту і тому причинив ся до видання „Русалки“ 15 дукатами, щоби засягнути опінії публики, як вона буде дивити ся на його спосіб писаня, а сею опінією міг би він покористувати ся в дальших виданях. Не думав він оминати львівської цензури, бо був пересвідченя, що в цілій Австрії обовязують однакові цензурні норми, а видруковано „Русалку“ в Будимі, бо там перебував Головацький в р. 1835 на студіях і тоді (?) передав рукопись тамошній цензурі. До „Русалки“

¹⁾ Гершаковець: „Укр.-руськ. Архив“ Т. III. стр. 114—116.

²⁾ Порівнай: Ив. Ем. Левицький: Бібліографія I. Nr. 169, де зібрані всілякі гадки і здогади на тему заборони „Русалки“.

вийшли лише ті з його творів, які від него перед п'яти роками одержав Головацький.

Другий з переслуханих, Іван Вагилевич заявив, що в „Русалці“ уміщено против його волі і заборони сі поезії, які він в р. 1834 передав Шашкевичеві до друку в „Зорі“. ¹⁾ Надармо ждав він від Головацького звороту своїх творів, які він сам вважав недозрілими та необдуманими. На питанні Венедикта Левицького про його зносини з Москвою, відповів Вагилевич, що кореспондував з проф. Погодіном, якого пізнав в одній з львівських бібліотек, але виключно в літературних справах. На доказ сего предложив він в оригіналі і в відписі латинськими буквами два листи Погодіна.

З огляду, що Шашкевичеві і Вагилевичеві грозила есклюзія з духовної семинарії (Шашкевич кінчив тоді IV. рік), цілу відвічальність за „Русалку“ прийняв на себе Яков Головацький, що був тоді на екстерні, ²⁾ на другім році. Він зазначив при переслуханю, що дав рукопись до цензури в Будимі ще в р. 1835, коли був там на першім році філософії і духовній власті не підлягав, що „Русалка“ вийшла в р. 1836 і що лише книгар подав на заголовку 1837 рік, бо книгарі звикли, коли книжка явить ся при кінці року, класти на заголовній карті число найближшого року. ³⁾

Протокол переслухання видавців „Русалки“ вислав митрополит, Мих. Левицький до президії губернії дня 8 липня 1837 р. ⁴⁾ Шашкевичеві і Вагилевичеві грозило виключенє з духовної семинарії і митрополит запитував перед феріями президію губернії дня 27 липня, „ob sie aus dem Seminarium freigelassen werden können“ ⁵⁾“? Справа скінчила ся корисно, бо Шашкевич і Головацький одержали лише einen eingreifenden Verweis. ⁶⁾ Віденська „Polizeihofstelle“ веліла собі переслати всі акти, що вязали ся з сею справою і під впливом оцінії Копітара про „Русалку“ рішенє президії губернії потвердила. ⁷⁾

¹⁾ З сего можна би вносити, що твори Вагилевича „Жулин і калина“, „Мадей“ та „Передговор к народним руским пѣсням“, які вийшли в „Русалці Дністров-ій“, містили ся також в рукописи „Зорі“.

²⁾ Літературний збірникъ за рік 1885. Вып. I. стр. 33.

³⁾ Порівнай „Зоря“ за рік 1885 Nr. 1. де поміщені „Протоколи списанія зъ Марк. Шашкевичомъ, Ив. Вагилевичомъ и Яковомъ Головацькимъ“.

⁴⁾ Протоколи президії львівськ. губернії з р. 1837 Nr. 5197.

⁵⁾ Протоколи презид. льв. губерні. Nr. 5835.

⁶⁾ Протоколи презид. льв. губ. з р. 1837 Nr. 5853.

⁷⁾ Протоколи презид. льв. губ. з р. 1837 Nr. 8565 і 8972. Порівнай: Тершаковець: „Укр.-руськ. Архив“ Т. III. стр. 112—114.

З окрема запитала „Polizeihofstelle“ пешгенську цензуру о реляцію в справі „Русалки“ і приятель тамошнього цензора студент Петрович надіяв ся, що „Русалка“ одержить апробату та що видавці будуть триюфувати,¹⁾ однак єї надії не сповнили ся. Вправді на Угорщині вільно було її публично продавати,²⁾ але на Галицьку Русь вона доступу не мала. Здійснили ся слова цензора Над-я: *supressio, nihil quam supressio! Sie wollen keine ruthenische Literatur aufkommen lassen.*³⁾

Ще в р. 1845 запитувала президія губернії, що зробити з екземплярами „Русалки“ і подала від себе незвісний нам проєкт, який віденська „Polizeihofstelle“ прийняла до відомости.⁴⁾

Конець кінцем, головно завдяки Венедиктови Левицькому, „Русалка Днѣстровая“ не сповнила сеї ціли, яку їй призначили видавці. Не довело ся руському народови в Галичині через „Русалку“ збратати ся, на взір других Славян, з „повним, ясним сонцем.“ Галицькій Руси прийшло ся далше „на долині, в густій студенній мраці гибіти.“⁵⁾ Між видавцями настало розчарованє, заволоділа безнадійність, бо розбили ся їх мрії на відродженє народного письменства в Галичині.⁶⁾

Хоть Венедикт Левицький виявив в опінії про „Русалку“ стільки ігноранції та ретроградности, які напаятував Коштар в своїм ореченю, мимо сего стрінуло його небавом нове відзначенс. Він став цензором великоруських книжок, а що се іменованє має свою історію, тому її в коротці розкажемо.

В серпні 1837 р. передав йому львівський „Bücherrevisionsamt“ до цензури три великоруські книжки:

- 1) „Русскіе въ своихъ пословицахъ“;
- 2) „Димитрій Самозванецъ, трагедія въ V. дѣйствіяхъ“;
- 3) „Исторія въ лицахъ о Дим. Самозванцѣ.“

Левицький найшов в них вправді деякі „bedenkliche Stellen“, але не стільки задля них, скільки з обережности звернув ся він до президії губернії з питанєм, що має з ними робити. З огляду, що Левицький був іменований цензором лише для руських книжок, президія губернії запитала заряд „Bücherrevisionsamt-y“, на

¹⁾ Гляди: лист 5 стр. 10.

²⁾ Гляди: лист ч. 10.

³⁾ Гляди: лист 4 стр. 7.

⁴⁾ Протоколи презид. льв. губерні. з р. 1845. Nr. 4355 і 6786. Гляди також Тершаковець ор. сит. стр. 114.

⁵⁾ „Русалка Днѣстровая“ (перекладіве стр. III.)

⁶⁾ Літературный Сборникъ за рік 1885 Вып. I. стр.33.

якій основі поручено йому цензуру великоруських творів. „Bücherrevisionsamt“ виправдував ся, що руську мову вважав ідентичною з великоруською і що лише тому передав наведені книжки Венедиктови Левицькому, однак президія губернії була в сїм напрямі иньшої гадки і тому віднесла ся до „Polizeihofstelle“ у Відні з просьбою о інформації та з застереженням, що аж до дальшого зарядження з Відня Венедикт Левицький не дістане до рук московських книжок.¹⁾

Віденська „Polizeihofstelle“ спитала о гадку Кошітара, який відповів отсим письмом:

„Abverlangte Äusserung ad Nr. 11/1838 der K. A. Zuschrift vom 10. Jänn. 1838.

1) die P. N. russischen Bücher sind beifolgend erledigt.

2) da der neu zu bestellende ruthenische Censor ohnediess ein Geistlicher seyn wird, so wird er allerdings auch für das Russische zureichend seyn, indem er das Letztere sowohl aus Büchern, als aus Grammatiken gewöhnlich besser kennt, als das Ruthenische, das sich erst jetzt, als Sprache und Mundart der Kleinrussen (10—12 Millionen) zu eigener Literatur zu erheben anfängt.

Kurz, ein Lemberger Theolog graeci ritus versteht das Russische so, wie ein Venetianer das Toskanische seiner Muttersprache, die ruthenische kennt er bisher in der Regel nur praktisch, wie z. B. der Wiener sein Wienerisch deutsch.

Die grössere Schwierigkeit wird darin bestehen, einen Ruthenier zu finden, der ungeachtet der oberflächlichen durch keine volle und aufrichtige Rechtsgleichheit genährten, und im russischen Antheil hinlänglich entamirten Union, nicht im Herzen selbst mehr Russe als Österreicher wäre, und dem daher die Russomanie eben so natürlich und in der Ordnung scheinen wird, wie dem raiischen Censor in Ofen. [2] Es versteht sich jedoch, dass er auch kein befangener Polenfreund seyn müsste, der alles den Polen Missfällige abhielte. Er müsste ein deutschgebildeter Mann seyn, der in allen billigen Sachen den Rutheniern und ihrer beginnend(en) Literatur Wohlwollen und Recht erzeigte. Ich habe schon früher einmal be-

¹⁾ Протоколи презид. львівськ. губернії з р. 1837. Nr. 6469, 6961, 8738 і Архів мініст. внутр. справ у Відні fasc. 1452, де переходу ся письмо презид. львівської губернії Nr. 8738 з дня 15. XII. 1837 р., якого зміст ми передали.

merkt, dass die kleinrussische Literatur ein riesenhafter Rival den Petersburger werden dürfte. Man könnte den hier gebildeten Premysler Bischof v. Snigurski darüber befragen, ob z. B. sein Pfarrer Łozyński, oder wer sonst sich dazu eignete. Wien d. 14-ten Jan. 1838. Censor Kopitar.¹⁾

В актах віденської „Polizeihofstelle“ нема ніякого сліду, щоби, по вказівкам Копітара, запитувано єп. Снігурського про відповідного на сей уряд кандидата. Дня 7. лютого 1838 р. розширено Венедиктови Левицькому цензорські права також на великоруські книжки, хоть Копітар недвозначно против його особи застерігав ся. Видно, що віденським властям не по нутру було прихильне становище, яке й сим разом заняв Копітар супротив руського письменства в Галичині. А може не вважали вони відповідним, застановляти ся над сею справою, та іменували цензором чоловіка, який мав вже нагоду виказати свою тяжку руку та досьмішности доведену обережність.

„Bedenkliche Stellen“, які найшов Вен. Левицький в згаданих трьох, великоруських книжках, мусли бути дуже благі, коли їр. Седльницький велів їх апробувати, що президія львівської губернії вчинила.²⁾

Цілком инакша доля стрінула небавом з рук Венедикта Левицького граматику Йосифа Лозинського.

Як ми вже висше згадали, рукопись її була вже в р. 1833. в рецензії Копітара, який апробував її до друку. Дозволом печатання автор тоді не покористував ся, мабуть тому, щоби її по вказівкам Копітара переробити. В сій новій редакції вніс він її до львівської цензури дня 2. падолиста 1837 р., а хоть в просьбі зазначив, що її вже в р. 1833 апробовано, мимо сего Вен. Левицький відмовив перерібці апробати з допискою: „Non admittitur ad impr. 23/6 838“.

Здогад дра Осипа Маковея, що граматика Лозинського лише тому не подобала ся Вен. Левицькому, бо се була граматика живої, руської мови, в якій автор зірвав з традиціями церковщини,³⁾ в повні потверджує цензурне оречене Венедикта Левицького, яке зберегло ся в копії в бібліотеці „Народного Дому“.

Граматика Лозинського була писана польською мовою і тому

¹⁾ Архів мініст. справ внутрішних у Відни fasc. 1452: „Lewicki Censor für das russische 1837 Nr. 10.769. Оречене Копітара писане в формі подання на 2 стор. folio. 3 і 4 стор. пусті.

²⁾ Протоколи презид. льв. губернії з р. 1838 Nr. 1307.

³⁾ Др. Осип Маковей: „Три галицькі граматики“ стр. 44.

призначив її зразу львівський „Bücherrevisions-Amt“ цензором польських книжок, Пайманови, який однак зажадав, щоби її раніше віддано до перегляду Венедиктови Левицькому. Волю Паймана єловнено і рукопись Лозинського опинила ся в руках цензора для руських книжок.

Венедикт Левицький задав собі з нею не багато труду. Він не доторкнув ся нічим виводів, або форм ужитих в граматиці, він не виказував в сїм напрямі ніяких браків, він не спеціалізував тверджень Лозинського, які йому не подобали ся. Взагалі не находимо в рецензії Левицького ані одного наукового аргументу. Та впрочім до всего того він не доріс, бо не мав за собою ніякого знання, або хотьби підготовлення до подібної праці. Для него і для львівського „Bücherrevisions-amt-y“ вистарчали загальні помічання, що книжці годі уділити апробати, бо вона містить в собі багато блудних, ложних і довільних тверджень, бо головною тенденцією автора не є „die einst unterbrochene Bildung der ruthenischen Sprache zu fördern, als deren Reformirung zu ewirken“, через що автор нарушує основний характер Русинів, консервативний принцип і підстроює в молодежи жажду новаторств, яким противить ся ціле галицьке духовенство. А впрочім, писав Венедикт Левицький, цілий твір є так уложений, що може „zur Verunstaltung und Verworrenheit der fraglichen Sprache sehr Vieles, zu deren gründlichen aber und umfassenden Kenntniss wenn nicht gar nichts, doch sehr wenig beyzutragen.“¹⁾

Замітки Венедикта Левицького були міродайними для цензора Наймана, який після них може й не вважав умісним до граматики Лозинського, (на свій час знаменитої)²⁾ заглянути. Про дальшу долю сеї граматики, яка після довгих протестів Лозинського против цензурних апробат, явила ся в третій редакції 1846 р. розказав докладно др. Маковей.³⁾ Венедикт Левицький не хотів її ще тоді допустити до друку і счеркнув багато місць з передмови, однак Лозинський остояв ся зі своїм рекурсом.⁴⁾

Та не лише з граматикою Лозинського справив ся Венедикт Левицький в таких коротких словах. Те саме робив він також з иньшими творами, без огляду на те, чи опінія випадала для них при-

¹⁾ Гляди: Матеріяли Nr. V.

²⁾ Порівнай: Др. Осип Маковей: „Три галицькі граматики“ стр. 45—7.

³⁾ Там же стр. 48—50 і 93—6. Порівнай також Тершаковець: „Укр.-руськ. Арх.“ Т. III. стр. 252—8.

⁴⁾ Тершаковець: op. cit. стр. 252—8.

хильно, або некорисно. Так було з цінним твором Мих. бар. Гарасевича „*Annales ecclesiae ruthenae*“, який після його смерті лишився в рукописи. Друком його хотів зайнятися префект дух. семинарії, Михайло Малиновський і в сій цілі звернув на нього 24 серпня 1838 року до львівської цензури за апробатою.¹⁾ Першу рецензію рукописи одержав Венедикт Левицький, який обмежився на коротких, хоть прихильних замітках, що твір Гарасевича не є історією руської церкви а містить лише в собі зображене стану руської церкви в давніших і новіших часах та що автор мав на цілі, поучити публіку та спростовати не повні в сїм напрямі історичні розвідки. Спосіб переведення ясний і обдуманий, лише де-не-де мова твору нескладна, однак і сї місця згідні з правдою і оперті на автентичних, історичних вістках.

Отсе цілий зміст опінії Венедикта Левицького. З огляду, що твір Гарасевича доторкався також питання про відносини латинського клиру до руського, рукопись вислано до латинської консисторії, яка заявила ся против її друку, бо хоть вона не містить в собі нічого против католицької церкви, то мимо сего могли би деякі уступи довести до зворушення умів. Латинській консисторії не подобали ся головно ті місця, де була мова про нетолеранцію латинського клиру та про його заходи в цілі перетягання вірних грецького до латинського обряду.²⁾

Замітки латинської консисторії віддано до провірення радники губернії (пізнійшому губернаторови) Вацлавови Залеському,³⁾ який з ними зсолідаризував ся, а поверх сего, додав, що зображене подій з р. 1809, в яким автор ставить архієпіскопа Ангеловича приміром взірцевої вірності супротив монарха, не надає ся тепер в Галичині до читання, „da darin die polnisch nationalen Tendenzen nur zu viele Nahrung finden würden.“ Не міг також Залеський, згідно з опінією латинської консисторії, згодити ся з виступами Гарасевича против православного духовенства на Буковині та зі збіркою грамот, яка, по його гадці, не всюди надавала ся до друку. В сій спосіб убив Залеський на якийсь час друк твору Гарасевича. Губерніяльний президент, бар. Кріґ зібрав всі ті замітки разом, та висилаючи їх до Відня, заявив ся против друку рукописи, зазначуючи, що вона доперва тоді могла би числитися на апробату, як би її перероблено та інкріміновані уступи пропу-

¹⁾ Протоколи презид. львівської губернії за рік 1838 №. 6966, 8039, 8892.

²⁾ Гляди: Матеріяли ч. VI.

³⁾ Протоколи през. льв. губернії за рік 1838 №. 9989.

щено.¹⁾ Дня 26 серпня 1839 р., отже в рік після висилки рукописи до львівської цензури, відповів гр. Седльницький, що рукопись до друку не надає ся.²⁾ Як бачимо, норми про цензуру наукових книжок натягнуто після вподоби. Латинській консисторії залежало на тім, щоби не побачили світа не милі для її клиру заміти, а Вацлавови Залесьському розходило ся о те, щоби не відсвѣжувати в науковій книжці нельояльності Поляків супротив Австрії. Твір Гарасевича явив ся остаточно в друку доперва в р. 1862, коли вже не було причини, пропускати інкриміновані устуди.

Репробата твору Гарасевича мусіла прикро діймати руського цензора, але ще більша неприємність стрінудла його небавом з сторони митр. Михайла Левицького.

В р. 1839 обіздив Галичину архикнязь Франц-Карло. З нагоди його побуту у Львові задумав митр. Антін Могильницький видати в честь архикнязя привітний вірш, якому Вен. Левицький апробати не відмовив. Під оглядом поетичної вартости був сей вірш незамітний. Він належав до дуже слабих творів Могильницького. Але побіч австрійської льяояльности била з него сильною струєю патріотична руська нута, яка могла в сім часі будити серед приспаної, руської суспільности почуте народної свѣдомости.

Автор нагадував, що Львів, галицький город був колишнім, князівським престолом. Нині витає він в своїх мурах, „австрійського орла“, що

„З двора золотого до сільської стріхи,
З трюху до убогих, шизьких хат,
Вість приносить милу мира і потіхи,
Умножає людем благодать...“

Могильницький заповідав, що Русини не зложать любому гостеві ні вінця, що вінчав князя Льва в мирі та побіді, ні золотого престола Данила. Не привитають його мудрі боари, бо й їх племя щезло. Зе те повитає його нарід серцем та піснію, бо руський старець, згадавши „нужду давних літ“ (володіне Польщі) благословить свою родину, над якою держить власть австрійський скиптр, а руська молодіж плете вінці і мече їх архикнязеви під ноги з бажанем долі, а клир, „виведений австрійським скиптром з неволі“, шле за архикнязя горячі мольби а всіх Галичан кличе руська мати, гень від Сяна й Буга аж по Прут, щоби спішили до Львова,

1) Тершаковець: „Укр.-руськ. Архив“ Т. III, стр. 121—4.

2) Протоколи през. льв. губ. за рік 1839. № 7308.

віддати поклін гостеві, що занесе перед престол цїсаря запевненєм щирої вірности руського роду.

Вірш видано друком, але ненадійно стрїнула його конфїскація з сторони митр. Михайла Левицького, який забрав цілий наклад і не хотїв його випустити з рук протягом довгих лїт. Привід до сеї конфїскації рзяснює нам по трохи статія Аноніма, в якій читаємо :.... Aber der Metropolit ist es, der das Gedicht von Anton Mogilnicki zu Ehren Sr. Königl. Hoheit Franz-Karl während seiner Anwesenheit in Galizien 1839, weil es mit Civil-Schrift abgedruckt wurde, mittelst Gregor Jachimowicz Bischof in partibus confiscirte und in seiner Bibliothek bis heute versiegelt aufbewahrt, welcher Schritt in Lemberg allgemein bekannt ist.“¹⁾

Був се справді перший друк в Галичинї виданий гражданкою і се могло бути одним з приводів конфїскації, але були ще й иньші причини. В першій рядї не подобала ся митрополитови доволї чиста, народна мова вірша. Не дармож він негодував: „Jak można tak prostym językiem takiego dostojnika witac.“²⁾ В кінци митрополит був обиджений, що вірш явив ся без його відомости, та що автор-питомець важив ся, без його дозволу, витати князя в імени клиру, до чого він лише сам себе вважав управненим.

Остаточню справу остала би була непоміченою, якби якийсь Іадзїнський (очевидно псевдонім, під яким міг укривати ся сам Могильницький) не запротестував був против безправної конфїскації до віденської „Polizeihofstelle“. Іадзїнський домагав ся від неї, щоби вона віддала долучений, друкований екземпляр до рецензії своєму цензорови, а колиб сей не найшов в нїм нічого противзаконного, щоби велїла львівській поліції відобрати цілий наклад вірша від митрополита.

Щоби доскулити митрополитови, Іадзїнський глузував в письмі до президента „Polizeihofstelle“, гр. Седльницького, що хіба тому вірш підпав конфїскації, бо він друкований елєгантними черенками, але в такім разї не повинен був приймати митрополит панєфіри-

¹⁾ Dr. J. P. Jordan: „Jahrbücher für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft Leipzig 1846 стр. 185 в статії Аноніма: Erwiderung auf die Bemerkungen über den Artikel. „Schicksal der galizisch-russischen Sprache und Literatur.“

²⁾ К. Лучаковський: „Доля Русалки Дибетрової“ Зоря 1887. стр. 357.

ків, виданих в його честь у Відні в р. 1837 і 1838 р. не менше гарним друком. А може тому, сьміяв ся Гадзіньський, сконфіскував митрополит наклад вірша, бо сам не брав в нім ніякої участі, хоть, „als Dichter und ruthenischer Sprachkenner konnte er daran keinen Antheil haben und als Mezenas ist er dabei nicht erschienen, den Niemand wagte, seine sparrsame Tugend kennend, Ihn um so was anzusprechen.“ Скупство митрополита ілюстровав Гадзіньський такими фактами, що в митрополитальній церкві, місто хору, співають два дяки, „die von einer wissenschaftlichen Musik nicht träumen“, та що львівські церкви стоять обдерті.

Хоть очевидним було, що Гадзіньському не стільки залежало на тім, щоби видобути з рук митрополита сконфісковані вірші, скільки на компромітації митрополита у висших властей, всеж таки гр. Седльницький віддав друкований екземпляр вірша до рецензії Копітарови, який відповів на окремії карточці,

Mpt. „Радостное привитаніе
Ерц-Герцога Францѣшка Карла 1839
Freudig Bewillkommen — des EH. Franz Carl
1839 Sept. ruthenisch.

Da das Gelegenheitsgedicht in loco Lemberg keinen Censur-Anstand gefunden haben muss, — sonst wäre es nicht gedruckt worden, — so ist es um so mehr bei der Central-Censur admissibel.

Wäre es aus andern Motiven, in bonam aut malam partem zu begutachten, so bitte ich um die Beilagen.

dt. 18t. Oct. 1840 Kopitar.¹⁾

Після відповіді Копітара звернув ся гр. Седльницький за ближніми інформаціями до президії львівської губернії, яка відповіла, що вірш був допущений цензурою, що автором його, на основі подійних доходжень, має бути Малиновський(!) і що митрополит тому сконфіскував вірш, бо він виданий без його дозволу. Львівський цензор завинив в сій справі о стільки, що повинен був звернути ся до митрополита з питанням, чи він друкує вірша не противний з огляду на 15 зворотку, де є згадка про гр. кат. кляр. В кінці зазначила президія губернії, що Гадзіньського годі віднайти і що для обереження поваги митрополита належало би справу зложити до

¹⁾ Архів міні. справ внутрішніх у Відні fasc. 1557 Nr. 452 „Gadziński“ з р. 1840.

актів, тим більше, що вірш стратив на актуальности. З поглядом президії губернії зсолідаризовав ся гр. Седльницький і вислав в сій справі бажані порученя.¹⁾

Задержала ся ще одна опінія дра Венедикта Левицького в справі друку панеїрика „Вѣнецъ благодарной милости...“ в честь митр. Мих. Левицького, уложеного в р. 1840 питомцем віденської духовної семинарії, Теофілем Лисинецьким. Хоть Копітар не підносив против її друку ніяких замітів, рукопись панеїрика відослано до Львова та з огляду на присвяту запитано про гадку львівського цензора. Венедикт Левицький схарактеризував панеїрик як „ein leeres und fast sinnloses Wortgepränge eines Glückwünschens“, що справді видно з повного заголовка твору, з якого заносило старосьвітчиною 17 або 18 віку, і на друк його не згодив ся.²⁾

Про одно забував при тім Венедикт Левицький, що до появи таких „leerer und fast sinnloser Wortgepränge“ мусіли довести його власні цензурні заборони творів живих, писаних народною мовою, в роді тих, що були уміщені в „Зорі“ і „Русалці Дністровій“. Коли вже „Русалка Дністровая“ вийшла слабшою змістом від „Зорі“ Маркіяна Шашкевича, бо видавці обережно пропускали все те з „Зорі“, що дражнило слух Венедикта Левицького, то ще слабше мусіли випасти всі иньші твори, в яких калічено і насилувано народну мову, щоби тільки догодити симпатіям Венедикта Левицького і висших духовних сфер до церковно-славянщини в нашім письменстві. Не дивно тому, що крім наукових праць Зубрицького і Яхимовича, писаних в польській, або німецькій мові, появили ся від часу іменованя цензором Венедикта Левицького по кінець 1840 р. в галицькім письменстві, лише безвартні панеїрики, відстрашаючі переклади Йосифа Левицького: „Ерлькеніт-а“ і „Дзвонів Шілера“ та всяка иньша літературна мізерія. Хто знає, чи й патріотичних панеїриків Антона Могильницького в честь мункачівського єпископа Василя Поповича (1838 р.) і архикнязя Франца-Карла та віршованого некрольогу Гарасевича пера Устияновича не стрінуда би була цензурна заборона Венедикта Левицького, якби автори не звязали були їх з іменами осіб, для яких руському цензору випадало бути льояльним.

¹⁾ Там же fasc. 1557 Nr. 452 „Gadziński“. Порівнай: Матеріали Ч. VII. і Протоколи президії льв. губернії за рік 1841 Nr. 1051.

²⁾ Тершаковець: Укр.-руськ. Арх. Т. III. стр. 140—2. Порівнай: Протоколи президії львівськ. губернії за рік 1840 Nr. 7690 8170.

Які твори, крім нами згаданих, рецензував Венедикт Левицький? — на се дає нам в часті відповідь „Бібліографія“ Ів. Ем. Левицького, де зібрані заповідливо всі духові плоди сучасних руських авторів. Не цікаві вони для нас, а ще менше цікавими були, певно, цензурні ореченя руського цензора.

Але крім сих творів переглядав ще Венедикт Левицький рукописи і книжки знайдені в часі ревізій у питомців духовної семінарії у Львові, уладжуваних в погоні за слідами польської, конспіраційної пропаганди. А що руському цензорови при іменованю не визначено ніякої платні, тому звернув ся Венедикт Левицький в марті 1841 р. з просьбою через консисторію¹⁾ до губернії о ремунерацію. Губернія відослала просьбу Левицького враз з виказом рецензованих ним творів до гр. Седльницького,²⁾ який признав дня 30 грудня 1841 року Венедиктови Левицькому ремунерацію за час від іменованя цензором по кінець 1841 р. в сумі 200 зр.³⁾

Була се перша ремунерація Венедикта Левицького, признана йому за давлене духового житя галицької Руси.

VI.

Ми мали вже нагоду зазначити, як тяжко діймила кружок Маркіяна заборона „Русалки“, що тяжким каменем придавила літературні змаганя товаришів Шашкевича, що розбила та розвіяла їх горячі мрії, що приспала надії молодих труженників на відроджене руського письменства в Галичині.

Зі зневірою в серці кинув Маркіян Шашкевич в р. 1837 львівську духовну семінарію, в якій був головним керманичем умової роботи, організатором літературного руху та палким агітатором в душі народної свідомости.

Оженившись та висвятившись з весною 1838 року⁴⁾, Маркіян покинув на все Львів, який одинокий міг стати центром русь-

1) Gestions-Protokoll des griech. kath. Metrop. Ordinariats за рік 1841. Nr. 16. Порівнай: Протоколи през. льв. губерні. за рік 1841. Nr. 2587.

2) Там же за рік 1841 Nr. 8014. Виказ творів, які рецензував Венедикт Левицький вишкартований.

3) Там же за рік 1842 Nr. 390.

4) М. Тершаковець: „Причинки до житєпису Маркіяна Шашкевича стр. 6.

кого, духового життя. Відбившись від багатих львівських бібліотек, від своїх товаришів, з якими ділився своєю працею, він попав в прикрі життєві обставини, а в слід за тим в тяжку недугу, що так рано загнала талановитого письменника, батька галицького відродження в могилу. Пера він не покинув, свою роботу літературну і просвітну він продовжав далше — хоть певно не з тою силою, що давнійше. Були хвилі, що його вже уважано пропавшим для руського письменства. Жаль мені, писав в серпні 1841 р. Іван Головацький до брата Якова, що „Русалка“ не побачила сьвіта, що годі було нею урадовати ся Русинам, „а ще бльше менї жаль за нашого „Руслана“, що лебонь так марнїсєнько на дарможда пустив ся, та за все, що праве забув — нинькамь єго зпознав (прочитавши „Русалку“), коли бачу, а вон вже запропастив ся.“²⁾

Не запропастив ся Маркіян, не забув на все, що праве, а коли й ослаб в енергії, то в першій ряді відвічальним за се мусимо вважати Венедикта Левицького з його дотепними заборонами „Зорі“ та „Русалки“, з яких вїяв крайній обскурантизм, печувана ретроградність та гідка нетерпимість до народної мови. Побут на селі, життєві невгоди, а не рідко поліційний нагляд не дозволили Маркіянови лишитись на чільнім становишку організатора і реформатора галицької Руси.

Його місце заняв небавом Яков Головацький, якого піддержали на душі не лише Славяни, але й земляки з за кордону. „Самі и далї ревность ту кь общемь добру Славянекомь задржите“ — писав до Головацького Павлович.³⁾ „Idite slovinska brato nagazetnom stazicom, svakomu odporstvu muževno se i vi oduprite, svaku muku i preponu nadvisite i nadvladajte... nauku iz celog srдца milujte, krom Boga nikoga se nebojte i ne straste...“ накликував Куреляц.³⁾ А в слід за сим кружок знайомих з Головацьким Славян безнастанно розростає ся. З ними він кореспондував, його вони інформували про життя і працю свого народу, з ним вони обмінювали ся книжками, його накликували вони до дальшого труду. В числі їх були й Шафарік і Копітар, Мацейовський, Зап, Потодин та другі Славяни.

А крім них познакомив ся також Головацький будьто особисто, будьто листовно з сучасними, українськими діячами. Воно зрозуміле, що одні з українських письменників, відповідно до своєї

1) Гляди: лист ч. 31. стр. 56.

2) Гляди: лист ч. 3.

3) Гляди: лист ч. 4.

вдачі, поглядів та житєвої енергії, мали більший, другі менший вплив на літературну творчість та організаційну працю Якова Головацького.

Найменшим впливом на Головацького міг поведичати ся Плятон Лукашевич, з яким він найраньше (в р. 1839¹) у Львові зустрінув ся. Такий сам песимізм і зневіра в будуччину народного слова, які пробивають ся з передмови²) Лукашевича до його петербурьського виданя „Малоросійскія и червонорусскія народныя думы и пѣсни“ (1836, р.) проявили ся також в його листі до Головацького, в яким між иньшим читаємо: „Гей, гей, голубе мѣй сивый, соколе ясный, кривный Русину! не питай мене, брате, чого мовчу? мовчу тугу маю, — вже послѣднюю: заходить наше сонце: на его я дивлюся, на его дивлюся, якъ воно сѣдае, на мене козака сиромаху, свѣй лучь пускаючи: Прощай, каже, сыну, прощай, небораче, вже я тя покину — избѣдуть зброньки, избѣде мѣсяченчко тебе освѣтятъ — да и не пригрѣють!...“³)

Зложило ся ще й так, що Яков Головацький переписав з рукописи, перехованої в Ставропії „Львівську літопись“ і передав копію Лукашевичеві, який зобовязав ся видати її друком в Петербурзі. Але Лукашевич слова не додержав і „Львівська літопись“ вийшла в друку, але значно пізнійше у Львові (1865) тай до сего не в копії Головацького, але Петрушевича. Завід, заподіяний Головацькому, не міг на довго піддержати його зносини з Лукашевичем, який ще в додатку не радо відписував на листи.⁴) Він переслав вправді Головацькому кілька книжок, але додав при сій нагоді отсі слова зневіри: „и бѣльше бы приславъ да вже не хочу и очи звести на си книги“⁵). А книжок „з Московщини“ ждали Головацький і його товариші „як каня дожджу“. Зневіра, неприслужність та ліризм Лукашевича найшли незвичайно влучну оцінку в словах Івана Бірецького, що писав про него Як. Головацькому: „Лукашевичъ лише краснорѣчивый“.⁶)

Другим українським письменником, з яким Яков Головацький навазав зносини, був звісний етнограф та учений, Мих. Макси-

¹) Літературний Сборникъ за рік 1885. Випуск 1. стр. 35—6.

²) Порівнай: Огоновскій „Історія літературы рускои“. Часть IV. стр. 55—60.

³) Гляди: лист ч. 11.

⁴) Гляди: лист ч. 47.

⁵) Гляди: лист ч. 11.

⁶) Гляди: лист ч. 15.

бо не пристають — листы початкові и наконецній обшарпані, видко, що дуже уживана була книжка. Почерк полу устав дробний, клонящий ся к скорописи. — Письмо не берѣжне, видко, що доєить сквапно писано — без всяких украшені и заставок“. —

„Правописаніе словенско-руское, як тогдѣ уживане було у южной Руси в духовных дѣлах, на против в гражданщинѣ було бѣльше оброблене, одностайнѣйше и простѣйше. оу вмѣсто ѡ и у часом само у або ж, на кѣнци слов звичайно ѡ вмѣсто ѡ: трѣпить, дрѣ-жить, — що, всихъ. — Язык южно-рускій однак не совсѣм вѣольный вѣд словенского, пѣд сильным вліаніем словенского показує, що переводчик мав при руцѣ старіи словенскіи рукописи... Рукописи всеи є 7038 листѣв, хотя килька листѣв є обох кѣнцѣв не достас. Начальный лист начинаєтя кѣнцем второй главы бытія и вмѣщає в собѣ цѣлу библию ветхого завѣта (окрѣм Псалмѣв) котрых нема. Конецъ на главѣ 14 первых кн. Маккавейских“. ¹⁾

Нема сумніву, що сей лист писаний в р. 1840 вскорі після першого листу Максимовича до Зубрицького. Можна лише недові-ряти, чи справді Яков Головацький „майже зо всѣм був согласен“, бо деякі погляди, висловлені Максимовичем в першій листі до Зубрицького, стояли в різкій суперечности з гадками „руської трійці“, яка „Русалкою Днѣстровою“ хотіла руський нарід збратати на взір других Славян, „з повним яєним сонцем“. Коли „руська трійця“ вірила в будуччину українсько-руського письменства, Максимович твердив, що на „Україні не може бути письменства на українсько-руській мові а є лише поодинокі твори нею писані, твори Котляревського, Квітки, Гребінки“ і що в одній лише Галичині письменство на українській мові можливе, бѣ „пора польського языка для Галичан' давно минула, а пора великоруського для них ще не наспіла.“ ²⁾

Брак яєного погляду на будуччину української мови в листі Максимовича міг остудити молодих галицьких діячів в їх культурній праці, однак не на довго, бо в „Кієвлянинѣ“ за рік 1841 видруковав Максимович статію „О стихотвореніяхъ червонорусскихъ“, в якій осудив твори Галичан, писані церковно-славянщиною, назвав їх „безвременнымъ цвѣтомъ“, перестеріг перед мертвечиною,

¹⁾ Бруїон листу віднайдено недавно в „Народнім Домі“, через те містимо його на сім місци, а пропускаємо килька віршів про мову рукописи, які тяжко розібрати.

²⁾ Порівнай мою статію: „З кореспонденції Д. Зубрицького“ стр. 3—6 і 25—9.

перед „искусственнымъ словосочиненіємъ и стихосложеніємъ“ та додав, що живе письменство може вирости лише на живій, народній мові, причім з незвичайною прихильністю оцінив поезію, Шашкевича, Головацького і Вагилевича.

Хоть Головацький старався пізнійшу свою метаморфазу вияснити впливом листу Максимовича до Зубрицького, то всеж годі думати, щоби він се робив щиро. Максимович вже двома літами раніше виказав в науковій студії¹⁾ з повною рішучістю відрубність української мови від польської та великоруської і хіба не думав вести туди Головацького, куди він після 1850 року зайшов. А заслуга Максимовича для розвою українського письменства в Галичині лежить не лише в його етнографічних, літературних і наукових працях, але також в його накликуваню, щоби писати живою, народною мовою та в заохочуваню до наукової праці.

Дуже гарний вплив на діяльність Якова Головацького та інших сучасних діячів мав Ізмаїл Срезневський. В липні 1842 прибув він до Ужгороду, бачився там з єп. Василем Поповичем і видавцем граматики, Лучкаєм, по чім задержався по одному дневи в Мукачеві і Верещу та через Сколе і Стрий прибув до Львова дня 19 липня, де прожив 19 днів. Тут познакомився він з Головацьким, Вагилевичем, Зубрицьким і Йосифом Левицьким.²⁾

Оповідання Срезневського про Славян та про українських письменників, його одушевлене для української етнографії та українського слова викликували в серцях Головацького і Вагилевича глибоке поважане для сего рідного чоловіка, родом Москвича, що з таким жаром приляг в молодечих літах до українського народу та вложив стільки душі і серця в українську етнографію. В Галичині вважали його рідним братом з України. Яков Головацький присвятив йому віршик:

„Руський з Руським повстрічав ся
Руський з руським повитав ся —
Хоть з далекої України,
Хоть з далекої родини,
Вже один другому брат!“

¹⁾ М. Максимовичъ: „Критико-историческое изслѣдованіе о русскомъ языкѣ“ („Журн. мин. нар. просвѣщенія“ за рік 1838, томи 17 і 18.)

²⁾ И. С. Свѣнцицкій: „Обзоръ сношеній карпатской Руси съ Россіей в 1. пол. XIX. вѣка“ стр. 71—2.

„Ізв'язім ся рідні діти —
Час вже нам відмолодіти!
Свою пісню заспіваймо,
Своїй сили добуваймо,
Та все піде в лад!“¹⁾

З щирим жалем прощав його Вагилевич: „З Богом, брате! Їдь здоров в обнятя родителів і побратимів — учи молодь так я ти гадати, думати. Чей з гадок і думок колись зійде сьвіт а за ним життя велике!“²⁾

Між Срезневським а Головацьким і Вагилевичем завязала ся кореспонденція, що продовжала ся протягом кількох літ. Особисто передав Головацький Срезневському збірник колядок Бірецького, яким покориствував ся в р. 1843 Костомаров. Через Запа післав йому Головацький приповідки а через Іавлічка грамоти і пісні для Бодяньського в Москві. Крім сего інформував Срезневського Головацький про видавничий рух в Галичині а в заміну за все те одержував від него твори Котляревського, Костомарова, Метлинського та його власні виданя.³⁾ Через Вагилевича просив Срезневський Головацького о „записки кьстати жизни народа южноруского“⁴⁾. Сам Вагилевич післав Срезневському свої етнографічні замітки, якими він покориствував ся для статей Сементовського в „Молодику“ за 1843., а крім сего ділив ся з ним Вагилевич гадками, розказував про свою літературну працю, до якої його Срезневський щиро захочував. Ще в р. 1846 післав Вагилевич йому та на його руки кільком українським та московським ученим свою граматику.⁵⁾

Ше раньше (в поч. 1842) стрінув ся у Відни Срезневський з Іваном Головацьким, який рівнож з немалим одушевленем згадував про його „розговори о Русинах і Словенах“, слав йому свої поетичні проби⁶⁾, а в заміну одержував рукописи та звістки про жите українських письменників до використання в задуманих ним виданях.⁷⁾

1) И. С. Свѣнцицкій: „Матеріялы по исторіи возрожденія карпатской Руси“ Львів 1906. стр. 172.

2) Там же стр. 175.

3) Там же стр. 172—4. Гляди також листи ч. 39, 51, 61.

4) Гляди: лист ч. 56.

5) Свѣнцицкій: „Матеріялы“ стр. 175—185 і „Обзорь..“ стр. 72—3.

6) Там же „Матеріялы“ стр. 165—9.

7) Гляди: лист ч. 69.

Чим був Срезневський для Івана Головацького, можна вносити з його віршика, присвяченого „гостеві з над Дніпра“:

...„Одна'м я вас мати родила,
Одніі давала груди вам сеати:
Про те-ж але доля відцвила,
Що діти не вмілись за руку держати.
Ой, вяне і листє, сохне і гила,
Скорось розлучить з корінними пнями: —
Чи нині вас нужда йще не навчила,
Любитись, годитись з ріднею братами?“¹⁾

Ще в р. 1846 слав Іван Головацький Срезневському „Вїнок“ а в долученім письмі дякував йому за всі науки, „що глибоко вкопались вь душу, и неоступними, незабутними товаришами и руководителями остануть вь моїмь стремленію; они бо возбудили мою дїятельность, они одушевили идею Словянства.“²⁾

Не мало заслужив ся для духового розвою Якова Головацького ще один з українських письменників, Осип Бодяньський. Особисто зустрінув ся з ним Головацький доперва в р. 1867 в Москві в часі етнографічної вистави, однак кореспондувати почали вони з собою двацять і кількома літами раніше. Подорожуючи по славянських землях (в р. 1837—42), хотів Бодяньський двічі заїхати до Львова, однак ані в р. 1837, ані під кінець його подорожи не довело ся йому, сего пляну здійснити. Осенню 1837 р. задержано його в Бродах для двонедільної карантани з причини чуми в Одесі, тому поїхав він терез Варшаву до Праги. В р. 1842 мав він намір прибути до Львова враз з Срезневським, однак і тоді, задля недуги, поїхав він впрост до Москви. Рівнож не завернув він до Галичини в часі своєї подорожи в р. 1864.

Кореспонденція між Головацьким і Бодяньським завязала ся головно з приводу пісень, які Головацький зібрав і передав Бодяньському до друку, стративши надію видати їх в Галичині з причини цензурних перепон. Бодяньський передав рукопись Головацького московському обществу „исторіи и древностей“, яке взяло друк на себе і остаточно, завдяки Бодяньському, довело його до кінця.³⁾

¹⁾ Свѣнцицкій: „Матеріялы“ стр. 164—5.

²⁾ Там же: „Матеріялы“... стр. 170—1.

³⁾ Гляди: Як. Головацькій: „Замѣтки и дополненія къ статьямь

Досі листи Бодяньського до Головацького не віднайшли ся. Однак в листах Запа до Головацького маємо дрібні вісти про се листованє. В поч. 1843 р. переслав Бодяньський через Дворжака Як. Головацькому свої „Наські українські казки.“¹⁾ Небавом жадав він через Запа від Головацького присилки кількох галицько-руських пісень для задуманої ним всеславянської хрестоматії.²⁾ При кінци 1843 р. просив Бодяньський через Запа о десять пісень і о десять казок,³⁾ які Головацький вислав з поч. 1844 р. через Запа враз з листом.⁴⁾ Небавом переслав Зап Головацькому лист від Бодяньського, який зобовязав ся прислати йому книжок на 400 рублів, почім наспів лист Бодяньського на руки Шафаріка⁵⁾ і приречені книжки,⁶⁾ між якими, поруч великоруських наукових студій, можна було стріннути майже всі, визначніші українські виданя. Нема сумніву, що прислані Бодяньським книжки розширювали овид Головацького та заохочували його до наукової та літературної праці. В заміну інформував Головацький Бодяньського про успіхи народного життя і літературного розвою галицької Гуси,⁷⁾ а кореспонденція між ними тревала через весь час печатаня пісень Головацького аж по конець життя Бодяньського (в р. 1877).

Так отже під впливом сеї атмосфери, яку Як. Головацький витворив собі своїми зносинами з славянськими та українськими діячами, він не лише не покинув літературної праці, але й почав думати над тим, якби продовжати видавничу роботу в чисто національнім напрямі. Та і сим разом хотів він оминати тяжку руку руського цензора, Венедикта Левицького. Сприяла його гадці ся обставина, що у Відни проживав тоді на студіях його брат, Іван.

На його руки переслав Яков Головацький в поч. 1840 р. „Галицкіи приповідки“ Григ. Ількевича,⁸⁾ які він доповнив

г. Попына, напечатаннымъ въ Вѣстникѣ Европы за рік 1885 і 1886 годы.“ Вильна 1886 стр. 41—7. Порівнай: С в ѣ н ц и ц к і й: „Обзоръ сношеній“ стр. 70.

1) Гляди: лист ч. 39.

2) Гляди: лист ч. 45.

3) Гляди: лист ч. 48 і 51.

4) Гляди: лист ч. 54.

5) Гляди: лист ч. 55.

6) Гляди: лист ч. 72 і 79.

7) Гляди: лист ч. 242.

8) Порівнай: лист ч. 20. Рукопись „Приповідок“ Григорія Ількевича писана латинською азбукою з перекладом кожної приповідки на німецьку мову переховує ся в бібліотеці „Народного Дому“ у Львові При

майже в третину і приладив до друку, додавши на кінці загадки, зібрані Іваном Бірецьким.¹⁾ Іван Головацький передав прислану рукопись віденській цензурі ще в цвітні 1840 р., однак дізнав ся від Копітара, що він не скорше возьме ся до рецензії приповідок, як після двох місяців, коли на них черга прийде, бо нагромадило ся тоді чимало славянських творів в цензурі.²⁾ Не знаємо на певно, чи мав Копітар приповідки в рецензії, бо в половині червня 1840 р. відслав гр. Седльницький рукопись приповідок до львівської цензури з порученем, щоби її одінив руський цензор, тому щокнижка ширла би ся головно в Галичині, а руський цензор умів би найліпше пояснити, чи місцеві відносини на се дозволяють.

Так отже против інтенцій Якова Головацького рукопись приповідок таки опинила ся в руках Венедикта Левицького, який передержав її у себе поверх пів року. Президія львівської губернії відслала рукопись враз з ореченем Вен. Левицького доперва дня 16 лютого 1841 р. з внеском „admittitur ad imprimendum delentis delendis.“³⁾ Ореченє руського цензора не зберегло ся, але випадково найшов я в актах президії львівського намістництва лист Івана Головацького до родини з дня 2(14) марта 1841 р. сконфіскований староством в Золочеві, з якого дізнаємо ся, які приповідки видавці в друку мусіли пропустити. В нім читаємо поміж иньшим про приповідки Ількевича :

побіжнім навіть порівняно рукописи з друкованою книжкою видно, як багато Як. Головацький завдав собі праці, щоби видати її в світ.

¹⁾ Гляди: лист 17. Іван Бірецький умер на становищу пароха в Угнові і угнівського декана дня 12 липня 1883 р. в 68 році життя а в 41 році священства. Був се взірцевий священик. Його заходами построєно церкви в Бахорі, Вербянах, Динові і Угнові. Його впливови треба признати, що угнівський міщанин Жуківський лишив своє майно на будову церкви в Угнові, на основанє бурси і стипендійної фундації. („Слово“ 1883 р. ч. 106 і 107 в широкім некрольої). Як з його листів до Головацького видно, був він його щирим товаришом. В молодечих літах займав ся він етнографією. В р. 1848 брав він участь в з'їзді „русских ученых“ де вписав ся до секції історії і географії (там був секретарем) і до секції шкільної. Крім сего брав він участь в секції для славянської літератури і взяв на себе обовязок обробити букви ж і з для церковно-руського словаря. Він був також основателем Галицко-русської Матиці. Як. Головацький: „Очерк основанія галицко-русской Матиці“ Львів 1850 стр. XXXI, XXXIV, XXXV, LXXII, CVII і II в „Приложеніі.“ Замітку про него гляди в „Житю і Слові“. Львів 1894 том II. стр. 439.

²⁾ Гляди: лист ч. 21.

³⁾ М. Тершаковець: „Укр.-русск. Арх.“ Т. III. стр. 143—4.

„Tak todi rozhadujučy, nawynułamy ša hadka o „Prypowidkach“, kotri meni Jarosław šče wtorišneho roku do pečataňa prysław, tu ščo o nych bezmal i nadija utratyla ša. Dobre! pišowjem do Cenzury, i jak na ščasfe wydały my sej rukopys, a na nim: Imprimatur omit. del. cor. cor. etc. 13(25) Lutňa 841. — Dužem ša rozweselyw, pro te, ščo toj čas, žebym mało ne skazawsy daremnišinko zmarnowaw, pry najmy na izdaňe toho dila užyty možna. Ale ti, Jarosławe kažu, toj nawidženyj cenzor lwivskyj poperemazuwaw wsi prypowidky, de nò buło słowo: „lach, pip, abo Nimeć“ — wsich takych razom 67 prypowidok — a po najbilšyj časty sami dobri i składniji, šo až žalza hrudy sty-skaje — a lachy tutejši duže stoho radi (demokraty, narodolubci ša zowut) — zahadok takož 5 wymazav — lyše na Žydiv i Moskaliv to pozistawlav — Najže jemu takaja sława bude!¹⁾).

Як бачимо з сеї вістки, Венедикт Левицький хотів бути льо-ьяльним, супротив Ляхів, поїв та Німців, хоть сї проповідки, які до них відносили ся, в нічим обидними не були. Деякі з них переслав Яков Головацький в листі до Срезневського.²⁾ Як здаєсь, руський цензор не хотів дозволити на ширене приповідок, що з одної сторони вірно зображували нужду вдів по руських свѣщенниках, а з другої насміхали ся з Поляків та Німців.

Та впрочім і за се треба бути вдячним руському цензорowi, без якого користної опинії, ледви чи приповідки булиби вийшли друком. Остаточнò їх видано в свѣт коштом Николи Верещинського. Коректу перевів Иван Головацький, який бажав, щоби книжка вийшла латинськими черенками, бо „čerez bukwy łatynski naši knyž-ky borše polizut do čužyny, budut prystupnijši dla neji — a tak pi-znavšy nas, budut i na čužych wseučylyšcаш našoho (słowenskoĥo) ja-zyka učytyš.“³⁾ Але на се не згодив ся в першім радї Яков Голо-

1) Презид. Архів львівського Намісництва $\frac{736}{888}$ 1841.

Німецький переклад сего листу вистачений деканом Ясіньским, переховує ся в „Архіві мініст. внутр. справ у Відни“ fasc. 1568 Nr. 5509/2377.

2) П. С. Свѣнцицкій: „Матеріялы“... стр. 172—3. Ось вони: „Доки попа, попада, як не стане попа, пропада, — За попом дзвонят, а попадаю з села гонят, — Лях девятденник. — Ляше, ти будиш! — Мудрий Лях по шкодѣ, як кобылу украли, вди стайню замкнув. — Страхи на Ляхи, а Русин не боится; або: Страхи на Ляхи, та и Русинови дѣ-станется. — Нѣмецъ голоколѣнецъ. — Нѣмецъ а верба, де посадиш, то ся прийме. — Німця не перенишеш — жѣнки не перелюбиш...“

3) Гляди: лист ч. 22.

вацький, який на бажанє Івана, мусів йому вияснювати, що склонило його до уживаня гражданки,¹⁾ в другім ряді Верещинський, який в листі до Якова Головацького зазначив, що Русини не вискають нічого, уживаючи латинських черенок і через те годі їх прийняти, хоть пишуть ними і друкують Чехи та Ілїрійці.²⁾

Хоть приповідки Ількевича були своїм змістом книжкою на скрізь льобальною і невинною, яка могла лежати спокійно на столі в хаті кожного церковного достойника, то однак в сих сферах стрінено її нерадо. Яков Головацький оповідає, що коли принїс друкований екземпляр до духовної семинарії, а префект Михайло Малиновський показав його ректорови Яхимовичеви (пізнійшому владиді і митрополитови), він книжку переглянув, дещо з неї прочитав, однак купити її не хотів, кажучи: „Nie moge i nie moge, dla tego nie moge, bo nie chce.“³⁾

Зложило ся ще до того, що Вагилевич і Яков Головацький почали друкувати свої праці в чеській мові. Вагилевич помістив в р. 1838 в „Časopis-i českoho Museum“ статіі „Nuculowé“ і „Rozhorecké geskyně“, в р. 1839 дальшу часть студії про Гуцулів, в р. 1840 розвідку „O upřech a wiďmach“ а в р. 1841 працю „Vojkowé, lid ruskosłowanský w Haličjch“.⁴⁾ Його слїдами пішов Яков Головацький, що видруковав в „Časopis-i“ за рік 1841 і 2 „Cesta po halické a uherské Rusi“,⁵⁾ а поверх сего переслав Погодінови свою статію „Великая Хорватія или Галицко-Карпатская Русь“, яку напечатано в „Москвитянин-ї“ (за рік 1841).⁶⁾ Річ певна, що лише тому вийшли сї статі в чужих мовах, бо в руській мові не було де їх містити, бо стояли сему на перепоні цензурні відносини, чого ведать догадувати ся слова Івана Головацького, який з радостію читав сї твори, „але радість моя була но на хвильку, бо сумна ми ся насунула гадка, що нам у матернім язичї годї дещо потїшного читати“.⁷⁾

Всї ті праці молодих авторів були не на руку духовним властям, які супротив Вагилевича та Якова Головацького почали примінювати терор. Саме в р. 1841 звернув ся львівський орди-

1) Гляди: лист ч. 20 і 32.

2) Гляди: лист 21. Про приповідки Ількевича порівнай ще листи ч. 27 і 29.

3) Литературный Сборникъ за рік 1885. Вип. I. стр. 40.

4) Ив. Ем. Левицкий: „Библиография“ I. Nr. 172, 173, 190, 198 і 208.

5) Там же I. Nr. 211 і 245.

6) Там же I. Nr. 211.

7) Гляди: лист ч. 31.

наріят до президії львівської губернії з письмом, в яким заявив, що сімнадцять питомців духовної семинарії покінчили вже давніше богословські студії, однак ані один з них не приступив доси до св'ячень, хоть священників в епархії не достає. Митрополит зазначив, що буде їх доперва тоді св'ятити, коли пересв'ідчить ся, що вони до св'ященничого стану спосібні, однак мусить перед тим розвідати ся про їх політичні погляди та дізнатись, чи котрий з них не вступив за той час до революційних товариств, бо такого мусівби на основі канонічних установ вилучити від св'ячення. З огляду, що ординаріят не може про се дізнатись тому просив митрополит президію губернії о конкомітацію для 17. вчислених питомців. Спеціальну увагу звернув митрополит на Якова Головацького та Івана Вагилевича. Перший з них, писав митр. Левицький покінчив студії в р. 1839, а в падолісті 1840 р. жадала дирекція поліції опису його особи від ректорату духовної семинарії. Другий скінчив студії рівнож 1839 року, брав враз з Головацьким участь в виданю „Русалки“, за що їх обох(?) стрінула догана, а поверх сего стоїть він в зносінах з московським ученим Потодіном, кореспондує з ним і одержує від него в дарі московські книжки, що в теперішнім часі не є пожаданим, бо московські учені звертають свої наукові праці против унії і могли би ними тутешних уніятів зводити з доброї дороги. Крім сего відбуває Вагилевич, на приказ своїх заграничних кореспондентів, подорожі піхотою по Галичині і збирає для них літературні матеріали, а таке занятє велить догадувати ся, що Вагилевич не думає про своє духовне зване а в кінци моглоби виявитись, що він до духовного стану цілком невідповідний.¹⁾

Наслідком сего письма митрополита розписано дня 22 цвітня 1841 р. за трема укінченими питомцями, Яковом Головацьким, Іваном Вагилевичем і Александром Величковським формальні стежні листи:

I. до президії апеляційного суду о конкомітацію в справі титулу стола, бо в 1840 р. доніс суд дня 28 вересня (Nr. 1558/ggg), що вони брали участь в тайних, політичних товариствах;

II. до директора поліції, бо „diese drei Individuen waren in dem Bericht vom 7. Juni 1837 z. 218/ggg erlegten geheimen Notizen als Theinehmer revolutionären Vereine bezeichnet“;

¹⁾ Презид. Архів льв. Намістництва Nr. 330/ggg 1841. і „Матеріали“ ч. VIII.

III до золочівського старости, бо Яков Головацький родив ся в Чепелях сего округу;

IV до стрийського старости, бо Іван Вагилевич є сином ка-
пеляна в Завою біля Калуша;

V до старости в Станиславові за інформаціями про Алексе.
Величковського.

Рівнож повідомлено митрополита, що лише про Як. Голо-
вацького, І. Вагилевича та Ал. Величковського є підозріння, що
вони брали участь в політичних заговорах (an politischen Um-
trieben) і тому піднято доходження, про яких вислід президія ру-
бернії митрополитови з окрема донесе.¹⁾

Апеляційний суд відповів, що лише Яков Головацький та
Іван Вагилевич є скомпромітовані о стільки, що, як доносить один
тайний свідок, оба вони були членами тайного товариства з русо-
філськими тенденціями, якого головою був Маркіян Шашкевич.
Про Величковського нема в сїм напрямі ніяких помічань.

Директор поліції доніс дня 29 мая 1841 р., що від р. 1837
„in Rücksicht ihrer politischen Haltung keine bedenklichen
Wahrnehmungen gemacht werden.“ В слід за сим відповів дня
4 червня староста з Станиславова, що про Величковського подасть
свої помічання пізніше.²⁾ Староста зі Стрия Краттер доніс дня
6 червня, що Вагилевич не відвідує свого вітця в Завою, через
що ніяких вісток про него подати не може.³⁾

Золочівський староста передав слідство в руки комісаря, Он-
дерка, який відповів дня 8 червня 1841 р. в широкім письмі,
що Яков Головацький перебуває в Криворівні, косівського округу
в домі о. Бурачинського, де женить ся з його дочкою; що він
стоїть в зносинах з Іваном Головацьким, який, як свідчить залу-
чений лист Івана до родичів, є вмішаний в процес і належить до

1) Презид. Арх. льв. Нам. Nr. 330/ggg 1841. З окрема висла-
но до судових властей і старостів спеціальні пригадки в різних часах, яких
бруїони переховують ся Там же ad 736/ggg ex 1841. З огляду, що
тоді увязнено деяких польських конспіраторів в Перемишлі, тому, на жа-
данє апеляційного суду у Львові запитано перемиський суд, звідки наспі-
ла відповідь, що против трех названих, укінчених питомців нема ніяких
обвинень (Там же) ad 736/ggg ex 1841).

2) Презид. Арх. льв. Нам. Nr. 651/ggg ad 1841. Дня 22 лип-
ня переслав станиславівський староста реляцію з Богородчан, що Велич-
ковський перебував через дві ферії у шляхтича Адальберта Соколовського
і що поводив ся там добре, обмежуючись на зносини з родиною. Там
же Nr. 1116/ 841ggg.

3) Там же Nr. 688/ggg 1841 ad 330. II.

тайного товариства, через що не вільно йому без дозволу поліції вивести з Відня¹⁾; що батько Якова має 7 дітей, 16 літню дочку, яка перебуває з часта в Пеняках, в домі гр. Людовіки Потоцької, а крім неї синів: Якова, Івана, Николу, що рівнож скінчив теологію, Петра, що студіює у Львові філософію та двох малих хлопців, які учать ся в німецьких школах в Тернополи. По його гадці, належало би зажадати ближших вияснень від віденських властей.²⁾

Президія губернії послухала гадки золочівського комісаря і звернула ся ближшими вказівками до президії віденської „Polizeihofstelle“, яка відповіла дня 24 липня 1841 р. під адресою губернатора, архикнязя Фердинанда де Есте між иншим:

„Im Laufe des Jahres 1839 kam hierorts die Anzeige vor, dass in Wien unter mehreren jungen Leuten polnischer und slavischer Nationalität aus Studierenden der Medizin, Polytechnikern, Pharmaceuten und anderen Individuen zwei Vereine sich gebildet haben, ein polnischer Verein mit der Tendenz, unter den in Wien befindlichen Galiziern und Polen demagogische Ideen zu verbreiten, und zugleich freundschaftliche Verbindung mit den Slaven zu unterhalten, dann ein Slaven-Verein, welcher damals angeblich erst im Entstehen war.“ В числі сих, на яких кинено підозрінє, був Іван Головацький, в якого відбуто ревізію і сконфісковано письма. Гр. Седльницький пересилає єї письма президії губернії, однак просить

¹⁾ В згаданім і цитованім вже нами листі писав Ів. Головацький про себе: 14(26) Lutnia raneniko byly u mene sipaky i peretriasy wsi moji pyśma i papery — ale ničoho, bo ne znaf nawit ščooby spijmyły — a skoro na druhyj deń, niby to 27. Lutnia pryślaly meni raz wże toje pozwolenije, popys zależanyj (z Chyruřhyji) skladały — kotryj ja 23 Lutnia (5 Marća) ščaslywe perebuw. — Ale ščo po nim, koly my śa dalsi moji zamysły ne dokonče uday — bo ot po popysi, pišov jim dowidaty śa do Polycyji, cyby meni pařportu ne wyday, na te ščo do domu pojichaty — po hroři na rygoroza — ale de tam! borony Boże, śob widalaty śa iz Widnia, choťaj by tam i najwaźnijsza sprawa u rodyny buła, doky ti try towaryři, śo šče dosy u ćupi sydat, abo zowsim ślobodni na świt ne wyjduť, abo dok jakyj buď konec iz nymy ne zroblať. Prawda, ščo za nymy do samoho Cisara za avdyjencyju prosyty chodyły, ta moźe ščo i wskurajut, ale koly to Boh znaje! a ty sedy kamenem, ne znaf za ščo i na ščo — Ne pomohła ni żadna wymowka — chto my jisty dasť, ta ščo — de tam, nawit ćołowika ne wysluchały. Och, nešćasływaź moja hodynońko! podumavjem sobi, splunuv — ramenamy stysnuv — ščeźny bido ta propaď — ta iz tym do domu wernuv śa.“ (Презид. Арх. лъв. Намістництва ад 736/ggg 1841).

²⁾ Презид. Арх. лъв. Нам. Nr. 688/ggg 1841 ад 330. II.

о зворот. Сильно підозрілим, по гадці гр. Седльницького, є хірург Мошанський „wegen seiner Befangenheit bei den unter den k. k. Militärs in Galizien entdeckten Umtrieben“, против якого веде ся карне слідство. Фактом однак є, кінчив президент віденської „Polizeihofstelle“, що Поляки і Славяни звязали ся в тайне товариство, щоби боротись против германізму і мадяризму та що Ів. Головацькому поручено, щоби до остаточного переведеняє лідства, не важив ся вііздити з Відня без дозволу поліції.¹⁾

Папери Ів. Головацького переслано дня 8. серпня карному судови до розсліду²⁾. Небавом доніс староста з Коломиї (16 серпня), що Яков Головацький оженив ся в Криворівні з Бурачинською, що там перебуває і помагає в господарстві та що під політичним оглядом нема против него нічого некористного.³⁾

Остаточно заявила президія губернії дня 20 вересня 1841 р., що спускає ся на волю митрополита, чи схоче съвятити Величковського, однак думає, що Вагилевича не належалоби съвятити а Якова Головацького можнаби допустити до съвячень, однак після попередного розсліду його політичних пересьвідчень.⁴⁾

Мимо сего дозволу президії губернії, Я. Головацький добив ся признання титулу стола (tituli mensae) доперва в 1841 році після канонічного процесу, зарядженого митрополитом.⁵⁾

Як не радо дивили ся церковні власти на літературну працю Якова Головацького, свідчить його власне оповіданє. „Коли я, не одержавши титулу стола, пішов до Яхимовича і щиро виявив йому мої задушевні думки та розказав йому про мої заходи в справі піддвиження літературного руху, обережний Яхимович вислухав

¹⁾ Презид. Арх. львівськ. Намісництва Nr. 990/ggg 1841. Про сь справу писав Іван Головацький в листі до родини: „...towarzyszy dwóch 30 Marca 841 iz niewoli wypuściły na swit — a tretoho (koły może bratja famyte: ślipoho, čornoho Moščaŋsko ho powely w lancuškach w samuju welyku pjatnyću šybkowozom do Lwo... na dałšu ynkwyzycju“ (Гляди: лист ч. 27, пис. дня 5(17) IV. 1841 р.) Іван Головацький вийшов чистим з сєї справи. Мошанського пущено небавом на волю, а увязнено поновю дня 17 вересня 1841 і держано у в'язниці до поч. 1845 р. В р. 1844 засуджено його за участь в польських конспіраціях на кару смерти, однак цїсар помилував його та велїв пустити на волю: Józef Krajewski: „Tajne związki polityczne w Galicyi str. 123—125 i дальші.

²⁾ Там же. Nr. 999/ggg 1841.

³⁾ Там же. Nr. 1104/ggg 1841.

⁴⁾ Там же. Nr. 1116/ggg 1841.

⁵⁾ Огоновскій: „Исторія руской литературы“ IV. стр. 70.

мене без видимої співучасті, почім сказав, що він про нічо не знає, що помочи мені не може, бо все те залежить від поліції і правительства. Колиж я зі слезами в очах просив його о пораді, до кого маю звернути ся, він відвернув ся і повторив своє стереотипне: „Не знаю, порадьте ся в адвоката“. Тоді я вклонив ся і з жалем відійшов, думаючи про себе: мій ректор, мій професор, мій духовний отець не може дати мені поради — без серця він!“¹⁾

Значно довше не міг добити ся потрібного до сьвячень титулу стола Іван Вагилевич. Як тяжкий проклін висів над ним заміт, „quod forere videtur nexum cum scriptoribus russicis“. В р. 1844 просив він митрополита, щоби його помилувано, але надармо. Йому закидвано, що він не сприяє унії, бо в розмові з приятелями похвалив раз еп. Тедеона Балабана, який перейшов був на унію, а опісля став знов її ворогом. Доперва дня 28 вересня 1845, коли Вагилевич видав руську граматику в польській мові, його помилувано після канонічного процесу, що відбув ся в його хо-сен.²⁾ На тему граматики появиля ся замітка, що вона тому так припала до вподоби у сьвятім Юрі, бо Венедикт Левицький „huldigte dem Moskovitischen Prinzipie“ і тому, бо на жадане сьвятоюрських крилошан Вагилевич „schrieb die zwei hochrussischen Grammatiken von Grecz und Westokov ab, welches Product die mehrmals erwähnte St. Georgs Parthei für eine klassische Grammatik ausgeschrieben hat“.³⁾ Хоть під оглядом залежности граматики Вагилевича від творів Востокова і Греча в згаданій замітці є багато пересаді, то всеж таки годі її легковажити. Сам Вагилевич зазначив у передмові, що в укладі граматики йшов за вказівками Греча і Востокова, а мова і приміри ужиті в ній вказують, що йому не розходило ся о живу, народну мову, лише о мову штучну, закрашену церковно-славянськими, староруськими і великоруськими елементами, отже о мову, якою руський цензор видавав свої переклади біблїї. Як ствердив проф. Огоновський, Вагилевич придержував ся граматики Греча головно в поділі імен

1) Литературный Сборникъ за рік 1885 стр. 40—1.

2) Огоновскій: „Исторія руск. литературы“ IV. стр. 12—9. Порівнай лист Запа ч. 54, де читаємо, що Вагилевич „napsal gramatiku ruskou z polského, a ta mu u Metropolitu zjedнала odpuštění, konsistoř tu gramatiku promowuje, juž jest cenzurovaná...“

3) Jordan: „Jahrbücher für slavische Literatur“ за рік 1846 в статї „Erwiderung auf die Bemerkungen über den Artikel: Schicksal der gallizisch-russischen Sprache und Literatur“ стр. 185.

і дієсловів на різні категорії, а в науці про складню подавав часто такі приміри, які надавалиби ся радше до великоруської граматики.¹⁾ Неприродність і штучність мови своєї граматики закрив Вагилевич соромливо застереженнями, що він держить ся „sposobu mówienia, jaki mi się zdał być najlepszym“ і що „Małorusini przez złączenie ze swoją literaturą przeszłości będą mogli swój język na zasadzie historycznej dalej rozwijać.“²⁾

VII.

Переглядаючи бібліографію Ів. Ем. Левицького, приходимо до пересвідчення, що за час від 1841—45 р. включно, явило ся в Галичині ледви 30 руських друків. Колиж з сего числа відійmemo 8 передруків церковних книжок і молитов, то приїде ся нам ствердити, що літературний доробок галицьких Русинів в сім п'ятиліттю був застрашаючо малий. Але і в се невеличке число літературних творів входять вже крім кількох підручників для народної школи, переклади митрополитальних посланій та біблійної історії (Вен. Левицького), катехізми, панеїрики, проповіді, ставропигійські каталоги, поясненя літургії і т. п. книжки, вистачені мовою, в якій церковно-славянський елемент сильно переважав і які в більшій часті вязали ся з церковним житем. Свїтських мотивів доторкнули ся лише Йосиф Левицький у своїх дивовижних перекладах Шіллера, „Борба со смокомъ“ і „Нурокъ“ та Рудольф Мох у своїй доволі удачній збірці віршів п. з. „Мотыль“.

При сім сумнім обрахунку приходить нам мимоволі на гадку питанє: яка була причина сего літературного застою? — а відповідь найдемо знов в сих, тяжких, цензурних умовах, які тісно вязуть ся з особою дра Венедикта Левицького. Все, з чого хоть трохи віяло поступом, що бодай дрібку доторкало ся житевих обставин, все що стояло ближше народної мови, чи народного жита, клав Венедикт Левицький на індекс заборонених книжок.

Не дармо питав в р. 1846 публично Яков Головацький, (укрившись під анонімом: Гаврило Русин), в якій ціли учать молодіж по гімназіях римських та грецьких класиків, на що викладають на університеті філософію, науки природи і всесвітну історію, на

²⁾ Огоновскій: Op. cit. IV. стр. 145—6.

¹⁾ Jan Wagilewicz: „Grammatyka języka małoruskiego w Galicji“. Lwów 1845 стр. XXII.

що має знати молодіж прізвища Шелінга, Окена, Гумбольда і Роттека, коли їх твори мають для неї остати тайною? Головацький посудив тоді Венедикта Левицького та митрополита, який впливав на його цензурні опінії, що хіба вони сами окрім шкільних книжок ніколи нічого не читали, коли й молодіжи ніякої лектури дозволити не хотять. „Wo der hierarchische Druck so weit reicht, писав Яков Головацький, dass man einen Aufsatz de Lamartine's „Über die Pflichten des geistlichen Standes“, den ein Laie ins Kirchenslavische übersetzte, und zwar nach einer polnischen in einer inländischen Zeitschrift erschienenen Übersetzung zum Druck nicht zuliess; wo seit etwa 10 Jahren eine Reihe von Artikeln, die unschuldigsten Dinge von der Welt, meist Übersetzungen, wie, um nur etliche anzuführen: der Bauer als Millionär (eine Oper aus dem Deutschen), Abhandlung wie die Slaven des griechischen Ritus den Osterfeiertag berechnen (auch aus dem deutschen)¹⁾; „Biblische Geschichte“ (aus dem deutschen), Methodik (aus dem deutschen), Bruchstück aus Konrad Wallenrod von Padura(?) (aus dem Poln.), sein Gedicht an den Dnieper, Übersetzungen aus Anakreon und Karpiński, Zora ein Almanach, I. Lewicki's Russinische Orthographie, desselben II. Brief über die russinische Literatur, Geschichte von Galizien, B. Harasiewicz „Geschichte der russinischen Hierarchie, Łozinski's Russinische Grammatik u. s. w. die Censur nicht passierten; wo man nicht den Aufsatz, sondern den Verfasser, seine Persönlichkeit recensirt, auf die Waage legt und verdächtigt? wie ist unter solchen Umständen ein literarisches Leben möglich?“²⁾

Читаючи сі замітки Головацького, мимоволі мусимо з ним згодити ся, що в таких умовах розвій літературного руху серед Русинів став неможливим, бо всі твори авторів були віддані на ласку і не ласку, чи там на самоволю руського цензора.

Цензорських оречень Венедикта Левицького з сего часу задержало ся дуже мало, але й вони посвідчать нам, якою нерівною мірою оціняв він поодинокі твори.

¹⁾ Є се переклад німецької статії Григ. Яхимовича, вид. в р. 1836 за яку автор одержав на львівськiм університеті почесний докторат філософії. Ів. Ем. Левицький: „Библиографія“ ч. 158.

²⁾ Jordan: Jahrbücher für slav. Literatur... 1846 в статії: „Zustände der Russinen in Galizien“ стр. 371—2.

Так прим. відомо нам, що Срезневський переслав був Якову Головацькому Основяненькову „Марусю“. Мабуть, під його намовою,¹⁾ рішив ся Яков Головацький передрукувати в Галичині се чудове оповідане з українського, народного жита.

Він переписав „Марусю“ і переслав в падолисті 1843 р. рукопись Запови, який передав її Зубрицькому, щоби заніс її до цензури. Коли Венедикт Левицький загостив враз з Малиновським до дому Запа, останний використав хвилю і просив його, як цензора, „aby se w ni dlauho ne kochal“.²⁾

Хиба не думав Головацький, щоби се глибоко-релігійне, моралізуєче оповідане не найшло признання в руського цензора, по званю сьвященика. Сталось однак инакше. В цьвітні 1844 р. писав Зап Як. Головацькому: „Rukopis twé Marusi jest od cenzury zawrhnut ne pro obsah, ale pro prawopis a ukrainská slova“.³⁾ Не зражений відмовою, хотів Як. Головацький післати рукопись до Відня, однак з львівської цензури, мовби нарочно, її не звертано. Ще в падолисті писав Зап до Головацького: О Osnowjanenkowé Marusi ani widu, ani slychu“.⁴⁾ Видно, що і Зубрицький не міг її видобути з цензури, коли Іван Головацький в цьвітні 1845 р. писав, що про Основяненькову „Марусю“ нічого не чув і нічого від нікого не одержав.⁵⁾ В жовтні 1845 р. виправдував ся Вен. Левицький перед Іваном Головацьким у Відні, що не міг її пропустити.⁶⁾ Остаточно вийшла вона заходом Івана Борисякевича у Львові в. р. 1849,⁷⁾ коли цензура була знесена і коли вже Венедикт Левицький не мав в сій справі ніякого голосу.

Цілком инакшою мірою оцінював Венедикт Левицький проповіді Гаврила Паславського, хоть Основяненькова „Маруся“ була чи не найкрасшою проповідію на тему любови та чудовою картиною взірцево уладженого, родинного жита.

1) Вношу се звіден, що Як. Гол. доніс в серпні 1845 р, що „Марусю“ Основяненькову не дозволила цензура не про содержание ея, як про правописаніе та украинскіи слова(!!!) нам непонятній“ Свѣицицкій: „Матеріялы...“ стр. 174.

2) Гляди: лист ч. 45.

3) Гляди: лист ч. 54.

4) Гляди: лист ч. 58.

5) Гляди: лист ч. 69.

6) Гляди: лист ч. 74.

7) Ів. Еж. Левицькій: Вибліографія I. Нр. 570. Гляди також листи: ч. 224 і 226 — Рисунок до „Марусі“ вистачено в Празі. Гляди: лист ч. 216.

В проповідях Паславського не найшов Вен. Левицький нічого невідповідного ані в змісті, ані в мові. В них відмітив він лише потребу невеликих змін і поправок. По його гадці, проповіді писані зі свого рода вимовою а при тім „*rein und grammatikalisch*“ і лиш десь не десь находить ся неправильне окінчене VI. відмінка-овъ місто ою (рукою). Проповіді Паславського моглиби, по словам В. Левицького, заохотити інших священиків львівської і перемиської епархії до наслідуваня, через що їх друк є вказаний і пожаданий.¹⁾

Такими короткими замітками збув Вен. Левицький I. часть проповідий Паславського, які, чога впрочім не перечимо, могли бути корисним підручником для сучасних священиків.

Хоть загально Вен. Левицький справував свій цензорський уряд недбало і майже від нехочу, то однак він діждав ся похвали і то з руського табору. Маємо тут на гадці першу часть брошури Йосифа Левицького (граматика) п. з. „*Listy tyczące się piśmiennictwa ruskiego w Galicyi*“, в якій піддано безпощадній критиці „Русалку Дністровую“. Йос. Левицький, що вважав себе тоді справдішним диктатором руського письменства, якому схліблявано, що від появи его творів почала ся нова доба письменства в Галичині,²⁾ не міг сего стерпіти, щоби молоденький триюмвірат виривав йому з рук провід в літературнім руху. Тому напав він на „*руську трійцю*“, чіпаючись річий дрібних і мало-важних. Йому не подобали ся прибрані, поганські імена руського триюмвірату: „*Dalibor, Ruslan i Jarosław*“ і тому зі злобою зазначив, що „*o ich imionach chrześcijańskich trudno się doczytać.*“³⁾

Осоружними видали ся йому дальше змодернізований вигляд букв з кирилиці на гражданку, фонетична правопись та деякі дрібні в ній похибки, може й авторами незавинені, а вкінци нескладне римоване в частині поезий Головацького. А хоть саму мову

¹⁾ Тершаковець: „Укр.-руськ. Арх.“ III. стр. 144. I. часть проповідий вийшла в р. 1842 (її рецензія задержала ся). II. в р. 1846, а заповіджена трета часть не вийшла друком. Ів. Ем. Левицький замітив (в „Бібліографії“ ч. I. №. 256.), що Гавр. Паславський користував ся рукописю свого брата Петра, бувшого пароха Відня, що видаєсь нам неімовірним, бо се моглоби було стати ся доперва після смерти останнього, якого убив дяк Теодор Ковальчик в віденській церкві св. Варвари, дня 10(22) липня 1847 р. після богослуженя. (Гляди: лист ч. 99).

²⁾ Гляди: лист ч. 52. стр. 113.

³⁾ Тершаковець: „Укр. руськ. Архив“ Т. III. стр. 210 (там видруковано оба „*Listy, tyczące się piśm rusk w Galicyi*“).

„Русалки“ назвав Йос. Левицький руською, неспольнізованою і лише десь не десь перемішаною „nie galicyjskimi słowami, dla prostego wieśniaka niezrozumiałymi“¹⁾ і хочь против самого змісту не умів він нічого замітити, то однак гражданка і фонетична правопись були в його очах таким страшним промахом, що він вважав умісним, закінчити свою „критику“ справді скандальним панеїриком в честь правительства, цензури а тим самим і Венедикта Левицького: „Dzięki więc niech będzie rządowi, który nie tylko na stosunki polityczne, lecz i na niepotrzebne nowości baczne ma oko i Rusalce Dniestrowej rozszerzyć się w tej formie, w jakiej z rąk triumwiratu wyszła, nie pozwolił“, причім висловив надію, що „rząd ojcowski, który spiera wszelkie umiejętności, nie przeszkodzi sprawiedliwym usiłowaniom narodu ruskiego“²⁾ (в виді таких „літературних творів“, як переклади Левицького з німецької мови).

За взорець римованя ставив Йос. Левицький Як. Головацькому народну пісню, що кінчить ся словами:

Есть песь пса,
Якъ нема барана,³⁾

якими дуже влучно схарактеризував Як. Головацький в листі до Срезневського саму „критику“ Йос. Левицького, додаючи: „Не було що критиковати, от взяв ся, за що придыбав — бо захотѣлось бути критиком. Вон так, як той ступѣр, не пытае, що под него у ступу владе, чи зерно, чи що, товче“.⁴⁾

Згадана „критика“ Йосифа Левицького була в першім ряді скандалом для самого автора, який, щоби удержати за собою повагу диктатора, апробував легким серцем насильство, заподіяне австрійським урядом на книжці, виданій в народній мові. Але в другім ряді був се скандал для руського цензора, який хотів в сей спосіб зчистити себе від всяких можливих замітів на тему браку об'єктивности і з успіхом дозволив на друк критики книжки, яка в Галичині була заборонена. Поява першої часті „Listów tyczących się piśmiennictwa ruskiego“ була в кінці й скандалом для самого правительства, а сю обставину підхопив дуже зручно Яков Головацький в своїх „Zustände der Russinen in Galizien“

¹⁾ Там же Т. III. стр. 223.

²⁾ Там же Т. III. стр. 226.

³⁾ Там же Т. III. стр. 226.

⁴⁾ Свѣнцицкі й: „Матеріялы“... стр. 174.

пишучи: „Es ist uns die wahre Ursache der Confiscirung jenes Werkes („Русалки“) nicht bekannt, aber es ist ein wahrer Hohn gegen die Regierung, ihr nur zuzumuthen, dass sie sich zu einer solchen Krähwinkelsache, wie das ABC ist, herablassen und um einer solchen willen ein Werk in einer ohnediess fast nichts producirenden Literatur unterdrücken sollte.¹⁾

Заохочений цензурним успіхом, задумав Йос. Левицький видати в р. 1844 другу часть своїх „Listów tyczących się piśmiennictwa ruskiego“. На тему обрав він собі сям разом переклади з латинської мови двох посланій, одного уложеного митр. Мих. Левицьким п. з. „Архієрейское окрестное посланіє“ з 1841 (перекладчиком був Мих. Малиновський) і другого перекладу посланія папи „Обвѣщеніє Апост. посланія Єго Святѣйшества Григорія XVI.“²⁾ Череминьш 1843 — (його перекладчика не знаємо). Предметом критики Йос. Левицького не був зміст, лише мова перекладів.

Йос. Левицький зазначив на вступі, що „tłumaczy wspomnianych posłanij ani językiem czysto cerkiewnym, to jest przestarzałym, ani językiem południowo-zachodnim, czyli halicko-ruskim żyjącym nie mówią; lecz, jak powiedziano, mieszaniną przecudną, nieuczonemu wieśniakowi ruskemu, który literatury starożytnej ruskiej nie uczył się, niezrozumiałą“, що „tłumacz (другого посланія) wywodzi na scenę świata żyjącego zastarzałe, lub pół martwe formy, które chociaż niegdyś służyły za okrasę w ich piśmiennictwie i każdy Rusin, używając takowych, jako uczoney słysząc pragnął, lecz niestety już dawno im między Rusinami od śpiewano „вѣчная память“ і więcej do nich Rusini, ani one do Rusinów prawa mieć nie mogą.³⁾

В сям дусі перевів Йос. Левицький критику посланій, вказуючи чудацькість форм, правописні похибки та неточність перекладу, а закінчив свою брошуру апольоїєю народного язика, який входить в урядоване консисторій, lecz niestety nie posłużył za za wzór piśmiennictwa — і прęдко устал, albowiem list pasterski najnowszy z przyczyny jubileuszu dnia 7 marca 1843

¹⁾ Jordan: Jahrbücher für slav. Literatur.... 1846 стр. 372.

²⁾ Повні заголовки обох посланій поміщені в Пв. Ем. Левицького: Вибліографіі I. Nr. 225 і 275. Тамже подано, що перше посланіє переклав Малиновський.

³⁾ Тершаковець: Укр.-руськ. Арх. III. стр. 228.

roku Nr. 739 ogłoszony. tak w jednej jak i drugiej diecezji wydano znowu po polsku“. Kłóż więc, — питав ся Йос. Левицький, — weźmi język halicko-ruski w opiekę? gdy naczelnicy duchowni takowego wyrzekają się i cudzym językiem ze swoimi owieczkami, chociaż i niezrozumiałym, rozmawiają, gdzie dopiero dusz starownicy, nie chcąc się wystawić swojej gromadzie na wstyd, takowy zmuszeni byli na język ruski tłumaczyć, co i recenzent we swojej parafii uczynił“.¹⁾

Хоть теоретично правда була по стороні Йос. Левицького, хоть в своїх поглядах на мову станув він був на становиску „руської трійці“, так безпощадно ним осудженої в першій листі, то однак практичного успіху его критика мати не могла з причини острого, задрливого тону, ужитого супротив тодішнього митрополита. Така критика духовної влади видала ся сучасній цензурі а спеціально Венед. Левицькому не відповідною і він на друк брошури не дозволив. Не поміг відклик Йосифа Левицького від ореченя львівської цензури до віденської „Polizeihofstelle“,²⁾ бо й тут стрінув ся він з відмовою. Копітар, якому віддано рукопись брошури до поновного цензурованя заявив, що руський цензор поступив справедливо, бо пастирський лист не дав приводу до публичної догани, а така держава, що має цензуру, не може дозволити на деградацію властей, яким належить ся послух, тим більше, що „wir sind nicht in England, oder Frankreich“. Щастє, писав, Копітар, що друга часть брошури не стоїть в звязи з першою, до друку апробованою. Йосиф Левицький, читаємо далше в рецензії Копітара, не є певно русоманом (ein Russoman)³⁾. Є ним радше митрополит, „der aus alten Clerikalhass die Volkssprache für incorrigibel hält, daher nichts von ihr wissen will“. Митрополит йде, очевидно, слідами сербського владики з перед двацяти літ, Стратимировича, який рівнож не хотів нічого знати про „serbische Eipeldauersprache“,⁴⁾ wie er sie höhern Orts nannte, und die nun siegreich durchgedrungen ist, so dass selbst Mönche sie achten“. Те саме діє ся з руською мовою. Єпископ з Перемишля, Сяїгурський — кінчив Копітар, є певно по стороні Йосифа Левицького, „aber frei-

¹⁾ Там же. Т. III. стр. 239—40.

²⁾ Протоколи президії львівськ. губернії з р. 1844 Nr. 387, 4416 і 5631 та Тершаковець „Укр.-русск. Арх.“ III. стр. 207—8.

³⁾ Тершаковець відчитав хибно: „ein Russnake“.

⁴⁾ Сего слова Тершаковець не умів відчитати.

lich seinen Oberhirten kann er auch nicht degradiren wollen“.¹⁾

Та на тім справа не покінчила ся. З хвилию, коли Йос. Левицький вніс другу часть „Listów“ до львівської цензури, Венедикт Левицький і митрополит почали вести формальну боротьбу против його літературних плянів.

Ще в р. 1843 вніс Йос. Левицький просьбу о цензурний дозвіл на „Бібліотеку бесід духовних“, залучуючи рукописъ першого зошита, в якій побіч правописних правил та проспекту видавництва містили ся дві проповіді, одна Михайла Малиновського (на сьвято Богородиці), друга Яросевича (на зелені сьвята), а крім сего проби теоретичної катехізації та рецензії.

Хоть Мікльоєїч, наслідник Копітара в цензурьскім уряді, твердив перед Іваном Голованьким, що з „Бібліотеки бесід духовних“, „не великій буде спасибог“²⁾ то всеж таки годі не згодитись з поглядом Тершаковця,³⁾ що вона могла бути незвичайно інтересною, може не стільки з огляду на зміст, скільки на мову видавництва, до якого видавець хотів допустити всі галицькі говори, щоби кожний сьвященик міг виробити собі понятє про діалект околиці, в якій довелоби ся йому стати парохом.

Перемиський ординаріят (еп. Снігурський), питаний президією губернії о гадку в сій справі, заявив, що задумане видавництво могло би стати в пригоді сьвященикам, яких воно з окрема заохотило би до потрібної праці, а крім сего научило би їх народної мови. Дрібні розвідки на вказані Йос. Левицьким теми заступили би на разі більші студії, які не можуть являти ся в друку з причини значних коштів. Сама особа видавця дає повну поруку, що він поведе гарно видавництво, для якого однак ледви чи найде багато довіря серед клиру. Колиб на видавництво дозволено, то нагляд над ним обняв би др. Григорій Гинилевич, проф. перемиського ліцея. Навіть, тоді, коли Йосиф Левицький зазначив, що не думає ділити ся своєю працею з Гинилевичем, перемиський ординаріят заявив, що не має нічого против сего, щоби Йос. Левицький сам обняв редакцію видавництва, в яке вложив вже чимало праці та доброї волі.⁴⁾

Підком инакше, бо крайно ворожо відніс ся до сего видав-

1) Тершаковець. Op. cit. III. стр. 209.

2) Гляди: лист ч. 74. стр. 155.

3) Тершаковець. Op. cit. III. стр. 242.

4) Там же III. стр. 244—5.

ництва митр. Левицький, який відповів, що більший хосен вийшов би для духовенства, якби воно видавало значнійші об'ємом книжки проповідничого і катехетичного змісту, чим малі відорвані та не вистарчаючі статії; що в періодичній часописи могли би бути обговорювані питання дня, а в такім разі не тяжко дійти до колізії з иншими релігійними партіями, або заграничними урядами, а вкінці: що злука письменників для редагованя такої часописи могла би зродити в декого гадку, що тут розходить ся о витворене між клиром славянського товариства.¹⁾

З відповіді митрополита пробивала ся зла воля супротив видавництва а самі аргументи його, уложені, певно на спілку з Венед. Левицьким, не заслуговали на поважне трактоване. Тому заявив ся губернатор, архикнязь де Гете за дозволом на друк такого видавництва, яке могло би бути корисним для духовенства, а яке повстало на взір подібної, періодичної, польської часописи п. з. „Przyjacieli chrześcijańskiej Prawdy“²⁾. В тім самім дусі промовив небавом вдруге архикнязь Фердинанд де Гете, який додав, що Йосифови Левицькому, „wird eine etwas heftige Gemütsart zugeschrieben, und dieser Fehler seines Charakters gibt ihm manchesmal zu strengere Worte des Tadels in den Mund“, що однак на се зверне вже увагу цензура.³⁾

З окрема питано ще про опінію Мікльосіча, котрий пояснив, з якими перепонами боролось руське слово і заявив ся рівнож за дозволом на друк „Бібліотеки“, який остаточно Йосиф Левицький небавом одержав. Однак митрополит не міг погодити ся з такою компромітацією. Він зумів найти спосіб, щоби убити в зароді видавництво. „Diese Niederlage des Metropolitens hat ihn und die Prälaten seiner Umgebung der Art aufgebracht, dass sie Bosheit und Rachsucht sprühend, alle Theilnahme an besagter Bibliothek ihren Creaturen strengere untersagten. Aus dieser Ursache will Joseph Lewicki die Redaktion dieser Bibliothek heuer nicht übernehmen und seinen Gegnern Zeit lassen, ihre grossen Talente und Fähigkeiten durch eigene Producten an den Tag zu legen.“⁴⁾

Але Йосиф Левицький належав до задириливих людей, які не так скоро покидають поле боротьби і хочь міг надіятись нових

¹⁾ Там же III. стр. 244.

²⁾ Там же III. стр. 245—6.

³⁾ Там же III. стр. 247.

⁴⁾ Jordan: Jahrbücher für slav. Literatur 1846. стр. 184. Справа.

прикростий з сторони митрополита і Венедикта Левицького, він, немовби нарочно, післав в р. 1845 до цензури рукопись „Молитвослова для выгоды парохіянъ Школьскихъ“, якого І. видане явило ся вже в р. 1840.

Головний текст молитов був церковно-славянський і лише до поясненя ужив Йосиф Левицький діалектичного засобу села Скла, своєї парохії, причім старав ся, по змозі, давати як найбільше народних слів, зрозумілих для свого духовного стада. Однак в сім нахлоні до популяризації посував ся він декуди до тривіальности. Так прим. одежа Христа в словах „и о одежу мою меташа жребій“ названа в поясненя Левицького „споднями“. Се так обурило митрополита і Вен. Левицького, що вони рішились недопустити за ніяку ціну до друку молитвослова, в яким найшли погрішности в перекладі св. Письма, зміни в декальозі, цитати рішень тридентського собора, виїняті з неапробованого виданя, невірний переклад одної польської пісні та кілька нових букв, якими Левицький збогатив і так багату кирилицю. Поверх сего дошукали ся в молитвослові оба Левицькі слідів гетеліянізму, а в призначеню молитвослова спеціально для Скла добачили вони небезпечність для католицької церкви (в І. виданю сеї небезпечности вони не доглянули).

Рукопись молитвослова післано враз з опінією митрополита і Венедикта Левицького до віденської „Polizeihofstelle“, де віддано її поновно до рецензії тамошним цензорам, Мікльосічови і дрови теології Шайнерови, які анї під догматичним, анї під моральним оглядом не вайшли в рукописи нічого нецензурного, або противного католицькій церкві. Вони вказали лише на тривіальність висловів та на деякі формальні промахи і домагались перерібки молитвослова. В сім дуєї відповіла віденська „Polizeihofstelle“, жадаючи між иньшим від Левицького, щоби здержав ся від „unedle

жала ще, коли мемо вірити Як. Головацькому, свій епілог. Як лише Йос. Левицький одержав дозвіл на видавництво „Бібліотеки“, митр. мав заявити в губернії, що йому годі повірити редакцію. „weil er seine Aufsätze nicht treu nach dem censurirten Manuskripte abdruckte und sich Veränderungen erlaube.“ В наслідок сего мусіли виправдуватись обвинений, друкарня і цензор, а хоть „der wahre Sachverhalt den P(ater) Lewicki von jeder Schuld freisprach, so war doch der Verdacht auf ihn geworfen und die Erlaubniss zur Herausgabe der Zeitschrift zurückgenommen. Jezt bleibt dem P. Lewicki nichts übrig, als seinen falschen Ankläger bei dem Strafgerichte der Ehrenbeleidigung wegen anzuklagen“ Jordan: Jahrbücher für slav. Literatur (Zustände der Russinen) етр. 372.

Popularisation“, щоби випустив з заголовка слова „для парохіянъ школьскихъ“, та щоби поновно предложив цензурі рукопись.¹⁾ Але сего вже не пробував Й. Левицький. Йому вистарчала мала компромітація митрополита і руського цензора, які хотіли з него зроби́ти навіть еретика.

Здаєсь мені, що єї помічання служать наглядним доказом недостатку рівноваги в руського цензора, який, під впливом митрополита, оцінював „nicht den Aufsatz, sondern den Verfasser und seine Persönlichkeit.“²⁾

Отсе всі рецензії Венедикта Левицького, які заховали ся з літ 1841—45. Але побіч них задержала ся ще рукопись Антона Лужецького, яка рівнож була в руках руського цензора. Заголовок її: „Проба стихотворчого заводу въ малорускомъ язицѣ.“ Автор, як видно з заголовка, хотів її друкувати в р. 1843 в Перемішля. Точний опис та загалом удачну характеристику єї рукописи подав вже був Тершаковець.³⁾ Ми звернемо лише увагу на вірші, які Вен. Левицький вичеркнув з єї збірки, що й було головною причиною, задля якої вона в своїм часі не вийшла друком. Першим вичеркненим віршом був „Плачъ вдовици“. Се жертва звана. В usługі хорих набавив ся молодий священик тяжкої недуги і закінчив житє, лишаючи молоду жінку, з якою перед семи роками звінчав ся, а крім жени четверо діточок „ягодоньок“. Біля домовини стоїть вдова „білійша шматы“, стоїть як біблійна Рахиль в пустині Рама і виливає свій жаль-розпуку та бе ся з гадками, що вдіє з сиротами:

Де вас притулю? — без листа хабина,
 Чим приодію? ні сестри ні, брата,
 Що бідна скажу, сли котра дітина
 Закличе тата?

А там в колиці спить немовля. До него промовляє нещасна мати:

Слиш ти в колиці хробачку маленький,
 Не чуєш туги прекрасна леліе...
 Оби так всегда! о смугку тяженький
 Ісусе, Маріє!...

В таких думках, в гіркій розпуці мліє нещасна вдовиця, а автор

¹⁾ Тершаковець: „Укр.-русь. Арх.“ стр. 258—64.

²⁾ Jordan: Jahrbücher für slav. Liter. за рік 1846. стр. 372.

³⁾ М. Тершаковець: „Галицко-руське літературне відродженє“ стр.

потішає її, що в Перемишлі, „де є храм Предтечі, сьвітліїший як зоря, там то ангел божий слезоньки збирає“, а сим ангелом владика Снігурський, що робить заходи, щоби зложити фонд для вдів і сиріт по сьвященниках.

Вірш сей, хоть вийшов з під неправної руки, заслугує на увагу. Писаний він з глибоким чутем, а замітний тому, бо містив в собі велику трагедію, яку переживали вдови по галицьких сьвященниках майже по конець XIX. віку. Бездомні, незаосмотрені жили вони в тяжкій нужді кинені недолею на ласку людей та на власну журбу. Навіть зібрані консисторіями фонди давали ледви стільки відсотків, що вистарчали для вдів хіба на одєжу, але не на прожиток для них і для їх дїтїй. Тому й невелика була потїха для вдів, яку слав їм Лужецький в своїм віршу. Однак автор мав ще иньшу цїль. Сим віршом та й взагалї своєю збіркою, з якої дохід призначив був на фонд для вдів і сиріт по сьвященниках, він хотїв пригадати руському духовеньству на невідрадну долю, яка ждала кожду попадаю-вдовицю і її сироти, а сумним, хоть дуже вірним образом бажав він спонукати сьвященників до складок на згаданї цїлі. Чому-ж вичеркнув сей вірш руський цензор? Чи він, руський сьвященик не відчував і не спочував невідраднїй долї вдів і сиріт його товаришів по званю? Посуджовати його о се годї. Здаєсь лише нам, що руський цензор не хотїв знеохочувати і відстрашувати молодїжи від вибору духовної служби, бо сьвященників в Галичинї був тоді значний недостаток, а крім сего не могли йому подобати ся похвали для перемиського єпископа, одного з найкрасших людей посеред сучасної, руської суспільности, який взяв почин в збираню згаданих фондів, може й без відома митр. Михайла Левицького.

Що руському цензорowi осоружними були всякі похвали для єп. Снігурського, видно хотьби з сего, що зі збірки Лужецького вичеркнув він ще один вірш, звязаний з особою перемиського владика п. з. „Память напечатанія першої книги церковной Службникъ (Лейтургиконъ) званої въ Типографїи Епископской въ Перемишлі, року 1841,“ в якім Лужецький славив єп. Снігурського за його щедрїсть. Хто знає, чи В. Левицький не думав, що панетїрики можна складати лише в честь митрополита, коли перечеркнув в руконоси вірш Лужецького п. з. „Іо... І... Зь okazji доступленого Лавра Доктора Сго Богословія“, в якім автор згадав про „орла“, барона д-ра Михайла Гарасевича, та про „сокола“, сьвіжого промовного доктора. Крім сего жадав руський цензор пропущєня „Имну народоваго“ (перекладу австрійського гимну „Segen Oesterreich No-

hem Sohne⁴) може тому, що вже раніше видано подібні переклади. Не допустив також Вен. Левицький до друку перекладу „Псаломъ“ (Блаженъ мужъ, иже не идеть на совѣтъ нечестивыхъ“), мабуть тому, що на погляд руського цензора не яло ся перекладати церковних пісень на мову народну, а в кінці вечеркнув він зі збірки Лужецького „Голосъ вдовици во згаслого друга“. В останнім віршу може й добачив Левицький ересь, бо автор писав:

В сьвіта сьвітлі ся купаєш
І всьо видиш і всьо знаєш...

А може не подобала ся руському цензору віра вдовиці:

Духу красній, духу чистий,
Однак колись тя увиджу,
Як ти сьвітиш я засьвічу
Ти як зоря, — я як зоря
Межи нами криштал моря:
Дух то велик — вікуістий...¹⁾

Крім сего зажадав Вен. Левицький ще деяких, язикових змін. Форми: чує, несе, яких уживає нарід, позміняв він, на: чуєть, несеть і т. п. А що вичеркнені вірші належали до найцікавійших, автор вважав умісним, зрезигнувати з видання збірки. Замітне однак, що частина з поміж вичеркнених віршів явила ся небавом в друку в віденськім „Вѣнку“ (1847), на якого апробату Вен. Левицький не мав ніякого впливу.

Окрім збірки віршів Лужецького цензуровавав руський цензор ще в р. 1845—6 Юліяна Ганкевича: „Науки парохіалні на всѣ недели“ (три части), з яких дві части вийшли в друку в Перемишлі 1848, а третя 1851 року. В рукописах всіх трех томів, які після вишкартованя з архіва львівського Намісництва, зберегли ся в бібліотеці наукового товариства ім. Шевченка, находимо лише звичайні замітки: „Imprimatur om. del. corr. corr. і дати $\frac{1}{9}$ 844, $\frac{4}{12}$ 845 і $\frac{21}{7}$ 846.“ Лише на однім томі бачимо деякі язикові зміни, пороблені Вен. Левицьким червоним чорнилом. Двох других томів може й не вважав руський цензор потрібним і умісним читати, як се робив, мабуть, також з иньшими

¹⁾ Цитую поодинокі вірші з рукописи, перехованої в бібліотеці університета у Львові п. ч. 731. В „Вѣнку“ пороблено деякі зміни.

рукописями, що доховали ся до наших часів, а на яких оловця цензора по найбільшій часті не стрічаємо.¹⁾

Рецензії Венедикта Левицького, які зберегли ся з літ 1840—45, могли нераз бути на руку правительству, але поважання для цензора зднати не могли. Відчув се небавом Вен. Левицький, коли в вересні 1845 р.²⁾ вніс просьбу о ремунацію за цензорську працю від р. 1842—1845. В своїй просьбі кочликував ся він на

¹⁾ Окрім проповідий Юл. Ганкевича находимо в бібліотеці наук. товариства ім. Шевченка отєї рукописи, вишкартовані з архіва львівського Намісництва: 1) Катихісієсь малый з допискою: 256 ps. 31 May 1827. Imprimatur, und sind nebst dieser Handschrift 3 Gratis-Exemplare hierher abzugeben. Lemberg dt. 31. May 1827. Vom k. k. Bücher-Rev. Amte. Winiwarter; 2) Рука Дамаскина з конкомітацією еп. Снігурьського і допискою цензури: 274 ps. 19 May 1830. Imprimatur. Lbg. 19 May 1830. Vom. k. k. Bücher. Rev. Amte. Köller; 3) два примірники Чинь парастаса з конкомітацією Снігурьського і допискою цензури: 272 ps. 14 October 1833. Imprimatur 10. Juli 835. (Цензурний дозвіл видано, мабуть, тому, так пізно, що саме тоді пертрактовано про іменоване окремого руського цензора); 4) Литургія з порученем генерального вікарія перемиської капітули Івана Сілецького і допискою цензури: ad 282 ex 834. Re Imprimatur Hinnberger 26. Juli 1834. 5) „Cwit na mohyli, sobraženiye prypowistne, z ystynny wozczatoie, wózhlyadyže uważymo, dorynesenne... ot Knyhoumnyma Dwora umijnostej wsiasowerszajuszczoho Lwyhorodskoho zachoda prawno tretoho Adama Zyhały Strzelbickoho. Видно, що й Вен. Левицького було за багато сего „язичія“, коли цензурний уряд додав дописку: „Muss die Phrase nach „Cwit na mohyli“ deutlicher gegeben und der Aufsatz im Ganzen correcter geschrieben werden. Lemberg 26. Okt. 837 Escherich (Вірш доси недрукований); 6) Пчеловодство (переклад з німецької мови) з допискою цензури: 1017,3 ex 1837 Imprimatur 25. Aug. 1837; 7) Меєодика... Івана Лаврівського (Nr. 23. Adm. ad impr. Lbg. am 1. Februar 838). В своїм часі її не друковано. Вона вийде небавом заходом тов. ім. Шевченка у Львові; 8) Короткі і повѣсти для дѣтѣй рускихъ въ школахъ парафіяльнихъ учащихся“ Івана Лаврівського з допискою: Nr. 24. adm. ad impr. dt. 1. Febr. 838. (доси недруковані); 9) Буквар языка руского... Осипа Лозинського з допискою: Nr. 100 praes. 16. Febr. 838. Nr. 499 adm. ad impr. dt. 18,5 838. (важний задля гарної мови — недрукований доси); 10) Букварь Ів. Лаврівського з допискою цензури: 347. Om. del. adm. ad imprim. 2/6 838. (доси недрукований); 11) Мотыль... Р. Моха з допискою! 657. Imprimatur Lemberg 25 Juni 1841. Kankhoffer; 12) Букварь рускѣмъ славянскѣмъ во оупотребленіе руского юношества во училищахъ приходскихъ (парафіяльныхъ) з допискою: Imprimatur 9/3 847 і 13) Каталогъ (ставропійської книгарні) з допискою ad 1858,847.

²⁾ Протоколи президії львівської губернії за рік 1845. Nr. 8699.

те, що цензурував багато книжок і рукописей а така праця вимагала багато часу і труду, що давав „ausserdem auch durch andere ihm übertragene Begutachtungen und Berichte“, що був зайнятий в „Revisionsamt-і“ сортуванем надсланих для православної єпархії на Буковині богословських і церковних книжок і тому домагав ся, щоби за останні літа визначено йому що найменше по 100 здр. річно та щоби на будуче признано йому стаду платню.

Просьбу Вен. Левицького переслав губернїяльний президент, бар. Кріґ дня 15 грудня 1845 р. до Відня, причім зазначив, що Вен. Левицький був до сортуваня книжок лише „berathen beigezogen“ і що від вересня 1841 по грудень 1845 р. рецензував він лише 85 кусників, між тим 40 рукописей і 45 книжок а між ними дві часописи. В виду сего радив бар. Кріґ, щоби Вен. Левицькому признано 150 здр. конв. монети і щоби на будуче не визначати йому сталої платні. За голосом бар. Кріґа пішла віденська „Polizeihofstelle“ в письмі з дня 22. XII. 1845 р.¹⁾

На становиську руського цензора перебув Венедикт Левицький до мая 1848 р., аж до хвилі, коли, „Bücherrevisionsamt“ розв'язано і цензуру знесено. Тоді вніс він дня 6 мая 1848 р. нову просьбу о ремунерацію за останних півтретя року.²⁾ Президія губернїї вислала дня 14 мая до Відня виказ цензурованих Левицьким творів³⁾ а міністерство признало йому ремунерацію, сим разом вже третю.⁴⁾ Висоти її не знаємо. На всякий спосіб була вона низша від 150 здр., бо й праця його в літах 1846—7 була дуже невелика. Всіх руських друків вийшло тоді в Галичині ледви 21, в чім містило ся пять передруків церковних книжок і молитов, вісім панегіриків в честь митрополита, або в пам'ять еп. Снігурського, а на решту зложили ся одна книжка проповідий Паславського, переклад біблійної історії Венедикта Левицького, один буквар і кілька книгарських оповісток.

Колиб навіть прийняти, що остання ремунерація Венедикта Левицького виносила рівнож 150 зл., то на всі три ремунерації зложила ся сума 500 зл. і за ту ціну давив Венедикт Левицький наше духове жите протягом несповна 13 літ.

¹⁾ Архів мін. справ внутрішних у Відни fasc. 1754 Nr. 12.366 „Benedikt Lewicki“ 1845. і „Протоколи през. льв. губерні.“ за рік 1846 Nr. 17.

²⁾ Там же за рік 1848. Nr. 5986.

³⁾ Там же за рік 1848. Nr. 6401.

⁴⁾ Там же за рік 1848. Nr. 8312.

Останні три роки його урядованя дали ся вже найменше в знаки нашому письменству. З кінцем 1845 р. було вже його становиско сильно підорване. Зложили ся на те ріжні причини, про які розкажемо в дальшій главі. Яков Головацький, що стояв безнастанно на сторожі нашого письменства, переніс друк своїх і чужих творів до Відня. Він не бояв ся ставити чола своїм духовним властям. Але були серед невеличкої горетки наших письменників деякі стероризовані. Коли Як. Головацький просив Рудольфа Моха, щоби прислав йому до друку в Відни „Справу в селі Клекотині“, сей відповів: Ви знаєте, хто і що нам найбільше на перешкодї — а сі перепони повинні ми усувати „черезъ розстропъ и покору“. До моїх властей я маю смілий доступ, а втратив би я його зараз, колиб мій твір явив ся за границею без відомости „Ты хъ Старшы хъ“. ¹⁾ На „торонки муки и страсти“, які перетерпіли руські письменники за двигнене матерної мови і руської словесности від митр ополита „Грода“, жалив ся також Антін Могилиницький, впевняючи Як. Головацького, що він не замовк і не завмер для руського письменства, аде мовчить і мовчати буде так довго, доки не відозве ся до него хтось такими словами, якими промовив ангел до Йосифа в Єгипті: Верни ся, Йосифе, до твоєї вітчизни, бо вже вмер той Грод, що наставляв на твоє житє. ²⁾

VIII.

Коли приглянемо ся становиску, яке заняла „Censurhofstelle“ супротив „Зорі“ Шашкевича (1834) і „Русалки Дністрово-ї“ (1837) з одной, а супротив „Библиотеки Бесѣдъ духовныхъ“ і „Молитвослова“ Йосифа Левицького, цензурованих в р. 1843—5 з другої сторони, то мусимо прийти до пересвідчення, що в поглядах на руське письменство зайшли в міродайних, віденських кругах рішучі зміни. У Відни повіяв тепліший і прихильнійший вітер, який клав кінець самоволі руського цензора. Сю зміну в поглядах треба в першій радї приписати політичним подїям, а головно сильно розбудженій конспіраційній пропаганді серед Поляків, яка в початках пятого десятка XIX в. у високій степені затрівожила була австрійські власті. Необережність польських конспіраторів довела в р. 1841 до численних увязнень серед їх про-

¹⁾ Гляди: лист ч. 105.

²⁾ Гляди: лист ч. 120.

відників та односторонців, до кількохлітніх слідств, монструальних за-судів та до остаточного зломаня конспіраційного руху¹⁾. І як дав-нійше віденські власти не хотіли допустити до відродженя русько-го письменства в Галичині, бо побоювали ся з ним для себе нових клопотів, так тепер рішили ся вони піддержати сей рух, як реак-цію против польської революційної пропаганди та против русо-фільських стремлінь в Галичині, про які мали вже не конче вірні реляції²⁾.

В сій цілі хотіли центральні власти в другій половині 1842 р. довести до видаваня руської часописи у Відни, а на її редак-тора призначили були Івана Головацького, якого задумали зневолити до сеї роботи силою. Нагоду до сего подав віденським властям сам Іван Головацький. На пораду Сербів, Вука Караджіча і Георгія Пе-тровича вніс Ів. Головацький в пол. 1842 року просьбу до серб-ського князя Михайла Обреновича о підмогу на докінчене хірург-ічних студій³⁾. В сих заходах мав поперти Головацького Вук, що тоді перебував вже в Сербії та Петрович, який небавом туди ви-брав ся, шоби обняти редакцію Сербських Новин. Однак обставини зложили ся так, що вскорі опісля мусів кн. Обренович утечи з Сербії, а з його утечю розвіяли ся також надії Ів. Головаць-кого на підмогу. Та на сім справа не покінчила ся. В Ів. Голо-вацького відбуто поліційну ревізію, забрано українсько-руські ру-кописи,⁴⁾ які він придбав для себе, а між ними бруліон листу до

¹⁾ Гляди мою студию: „Польські конспірації серед руських питомців і духовенства“ стр. 79 і Józef Krajewski: „Tajne związki w Galicyi“ стр. 90 і дальші.

²⁾ Гляди: лист ч. 36. стр. 69.

³⁾ Гляди: лист ч. 34. стр. 63.

⁴⁾ Про одну з таких ревізій, відбуту в Ів. Головацького донесла ві-денська поліція дня 29 липня 1842 р. Nr. 734/g президії „Polizeihofstelle“. Тоді найдено в него виписки з „Kordyana“, характеристику вел. кн. Констан-тина, пісню „An die Slovaken:“ „Hej Slovane!“ Dieser Aufsatz — чита-ємо в реляції — scheint dem bekannten, polnischen Liede: Noch ist Polen nicht verloren etc. Jeszcze Polska nie zgniła (sic!) nachgebildet und sein Verfasser Glowacki selbst zu seyn, was er jedoch, ohne sich über den Bezug ausweisen zu können, leugnet. Die letzten Zeilen enthalten eine Aufmunterung, standhaft zu seyn und beharrlich.“ Дальше найдено в Го-ловацького: „Do imienniha Angielki“ (Goszczyńskiego), „Pogrzeb Ponia-towskiego“, „Pieśń o czamarze“, „Amerykanin do tulacza Polaka“, „Od-powiedź Polaka“, „Opushteny“, „Patrzcie, jak węgiel rozdęty, silnym się zajął płomieniem“, „Podtatranska“, „Głos tulacza“ і руський вірш: „Ой хто на світі бездольнымъ вродивъ ся“. Арх. міністр. в внутр. с прав. у Відни fasc. 1634 рік 1843. Nr. 392. „Hryniewicz und Glowacki“.

князя Обреновича. Небавом переслухано його в поліції, де він стрінув ся з наївним докором, чому не звертав ся з такою просьбою до свого уряду, почім загрожено йому, що буде мусів покинути Відень. Переведене такої грозьби було би для Ів. Головацького дійсною катастрофою і коли він почав просити, щоби йому бодай дозволено покінчити у Відни студії, комісар поліції заявив йому, що дальший побут для него у Відни бувби тоді можливий, як би він схотів видавати „мало-чи галицько-руську“ часопись, до якої мігби легко найти співробітників в Як. Головацьким та иньших галицьких письменниках. Урядови залежить на тім, щоби „Галичан Уніятів при их вѣрѣ а тым самым при Австрій утвердити“. Початкові видатки на часопись покрито би правительством. Колиб навіть, задумана часопись була зразу „недокладна і не дуже глибоко учена и обширна“, бо на квартал виходилоби 2—3 аркуші, то і в такім разі вона була би потрібною, колиб лише була „питомою, народною, малоруською, чи русинскою“, колиб була „писана чистым народным языком малоруским, нѣ з Польщиною нѣ Московщиною не помѣшаным“, колиб вона „языкъ, народність Галиччини и вси малои Руси, яко истный вѣдзмок корѣня Славянского почитовала и за себе особно становила, вѣд Московщины вѣдлучала и духа славенского в Галиччинѣ піднимаючогося на сторону Славян Австрійских накланяла и тут централизовала“. Часопись мала би виходити безумовно у Відни, „яко вѣ серединѣ Австрійскои Словенщины“ і що найважнійше „печатати ся черенками латинскими, правописею, котрою бы найлучше.“ Зміст її мав би доторкатись етнографії, географії, статистики та історії Руси, а крім сего могли би вийти до неї поезії і літературні твори, хотьби навіть в передруку з українських видань¹⁾.

Іван Головацький згодив ся на сю пропозицію та лише почав вставляти ся за кирилицею, але уряд налагав на латинську азбуку, а крім сего домагав ся, щоби Головацький дай йому програму матеріялу на цілий рік. Останний справи не засипляв. Він звернув ся за матеріялами до брата Якова²⁾, а через него до Рудольфа Муха і Николи Устияновича. Крім сего почав він підготовлювати переклади з чеської та „ілірійської“ мови, а не доставало йому ще

¹⁾ Гляди: лист ч. 36. Порівнай також статійку проф. Свистуна (Вѣстн. Нар. Дома за р. 1905 стр. 60—62, 65—70, 82—7 і 111—19), де є мова про проект часописи і де подані виїмки з листів, друкованих у нас під ч. 36, 41, 52, 69, 74, 80, 82, 93, 99 і 110.

²⁾ Гляди: лист ч. 38.

книжок польських, московських та українських. Колиб не повело ся видавати часописи, то зібрані матеріали задумував Ів. Головацький видати в окремі збірці¹⁾. Підготовляюча робота йшла Ів. Головацькому диняво. Книжки і рукописи, прислані Яковом Головацьким, стали йому в пригоді, але сам Іван побачив, що до подібної праці не достає йому багато, що „гадки помотані, недоспільні, язык не вправний, та що знаня йому бракує“²⁾. Мимо сего він не зневірював ся і брав ся щиро до праці, щоби переломити всі трудности, з яких докладно здавав собі справу.

Ініціатором проєктованої часописи був, на мою гадку, Вартоломей Копітар. Глибоко відданий католицькій церкві, він, певно, рад був, щоби акцію серед галицьких Русинів повести в напрямі придержання їх при унії, а в своїм сердечнім привязаню до Австрії він бажав бачити Відень духовим центром всіх Славян. Признаючи Русинам право до окремішного літературного розвою, Копітар вказував з нагоди іменованя Вен. Левицького цензором для великоруських книжок вже вдруге, що українське письменство могло би бути значним суперником петербургської „Machtgewalt“³⁾. Сі гадки хотів Копітар перевести в діло в р. 1843. на галицькій Руси через Дениса Зубрицького, коли останного після своєї подорожі до Риму впевнював, що Рим для Русинів дуже прихильний, що багато бажань римська курія радо сповнила би, колиб руські владки митр. Мих. Левицький, або еп. Снігурський туди поїхали. Рівночасно накликував він, щоби „die Russinen, ohne die Nordrussen sich selbst genügen, ihren Kamiński drucken lassen“ та щоби осьвічене, галицьке духовенство wraz з 4 мільонами Русинів в Галичині і на Угорщині старало ся впливати на своїх братів на Україні та притягало їх до себе, бо тепер „der günstigste Zeitpunkt, um von röm. und. deutscher Seite her allen Eueren gerechten, oder auch nur billigen Beschwerden gründliche Abhilfe zu verschaffen“⁴⁾. З програми проєктованої часописи пробивали ся майже дословно ті самі гадки і нема сумніву, що Копітар був їх речником та ініціатором.

Однак гадки Копітара, піддані Зубрицькому, були далекими до здійснення, бо останний до їх переведеня, хотьби задля своїх політичних і національних поглядів не надавав ся⁵⁾. Так само не по-

¹⁾ Гляди: лист ч. 41. стр. 80—2.

²⁾ Гляди: лист ч. 52. стр. 105—6.

³⁾ Порівнай стр. XII. і LXIII. нашої студії.

⁴⁾ Гляди мою розвідку: „З кореспонденції Дениса Зубрицького“ (відбитка з 43 тому „Записок наук. тов. ім. Шевченка) стр. 39 і 43.

⁵⁾ Про відповіді Зубрицького Копітарови подав вістки д. Ф. Свистун

бачила проєктована часопись свѣта, однак не тому, що Ів. Голоцкый був зайнятий іспитами, або тому, що хотів обняти становиско лікаря на Україні у дідича Требинського¹⁾, лише тому, що дня 28 жовтня 1842 р. виїхав Копітар до Риму, звідки вернув до Відня доперва дня 7 мая 1843 р.²⁾ Не стало душі, що піддала плян часописи, а через те він заснітив ся. На всякий однак спосіб, не лише проєкт видаваня часописи, але і сама подорож Копітара до Риму свідчать, що віденські власти заінтересували ся серіознійше руською справою. За часів побуту Копітара в Римі рєституювано там грецько-руську колегію, а Копітар мав на цілі, почати в ній для руських питомців виклади славянських літератур та підготовити одного з них протягом двох літ на становиско учителя сего предмету. Однак руські питомці не приїздили до Риму і Копітар був зневолений почати науку з одним молодим Францішканином, родом з Португалії, що підготовлював ся до місійної служби в Молдаві і Болгарії³⁾. Через опізнюване приїзду руських питомців⁴⁾, Копітар покинув Рим скорше, чим задумував, а в рік пізнійше не стало вже його між живими.

в „Вѣстник-у Нар. Дома“ з р. 1906. Ширше розберу відносини Копітара до Зубрицького в окремії статії, причім подам копії з відповідий Зубрицького (3 листів).

¹⁾ Гляди: листи ч. 38, 41, 52 стр. 75, 80, 105.

²⁾ Vr. Jagić: Neue Briefe von Dobrowsky, Kopitar und anderen Süd und Westslaven. Berlin 1897. стр. 321.

³⁾ Там же: Op. cit. стр. 315—16 і 350—51.

⁴⁾ Руські питомці не могли прибути до Риму в часі побуту Копітара з вини австрійських властей. Президія губернії повідомила митрополита Мих. Левицького доперва дня 8 жовтня 1843 р. Nr. 1259/ggg, що цісар дозволив зарядженем з дня 30. IX. 1843 р. „ut candidati ad Collegium de propaganda fide Romam mittantur, inde tamen reversi, privata diligentia suppleant, quae ibi non didicissent et tunc primo Curae animarum applicentur“ (Gestions-Protokoll des griech. kath. Metrop. Konsistoriums“ з р. 1843 Nr. 55). Як. Головацький твердив, що вільних місць в Римі для питомців було 13, що однак зголосило ся всего 6 кандидатів, яких післано туди „als russinisches Holz, um es mit der römischer Axt zu Keilen zu behauen und diese hölzernen Keile sollen einst den russischen Nationalstamm zerfallen, weil die eisernen Hacken fruchtlos gearbeitet und blossе Risse gemacht haben“ (Jordan „Jahrbücher für slav. Liter. за рік 1846 в статії „Zustände der Russen in Galizien“ стр. 373.) Кілько місць вільних в дійсности було — не знаємо, а відстрашувати від Риму могла родичів та їх дітей головно подорож, що тревала близько місяць. Остаточню виїхало шістьох питомців до Риму доперва в жовтні 1845 р. З львівської єпархії вислано: Ілярія Струмінського, Льва Дейницького та Ізидора Дольницького (Gestions-Protokoll з р. 1845 Nr. 73) а з перемиської: Ден. Сінкевича, Ів. Бачинського і Йос. Черлунчакевича.

До зломаня самоволі руського цензора та до успішнішого розвою нашого письменства причинила ся рівнож в часті романтична стріча Ів. Головацького з бурбонським інфантом, кн. Люккою, який став покровителем не лише Ів. Головацького, але ослонив також своїм іменем та повагою виданє І. части „Вѣнка“.

В вересні 1843 зайшов Ів. Головацький у Відни до церкви св. Варвари, де почав вдивляти ся в него незвісний пан, який після виходу з церкви навязав з ним розмову. Ів. Головацький не знав прізвища незнакомого чоловіка, який не зраджував себе прогягом майже чотирох місяців, хоть що неділі заходив до церкви і з Головацьким стрічав ся та розмовляв. Доперва на старий рік 1844 р. признав ся незнакомий, що він Herzog von Lussa, а найблизшого дня був вже Ів. Головацький в палаті арх. Фердинанда де Есте, в якій кн. Люкка замешкав. Бурбонський інфант приняв Головацького дуже ввічливо, велів йому займати ся гомеопатією, поручив його одному з найвиднійших тоді гомеопатів, др. Фляйшманови, та прирік, що по скінченю студий забере його з собою до Люкки на управителя гомеопатичного відділу у своїм шпиталю. Рівночасно дав князь Ів. Головацькому 100 здр. на ригороза та визначив йому до червня 1844 р. по 20 зл. місячної підмоги. Князь випитував Головацького про його родину, назначив собі на карті Чепелі і Пеняки, заохочував його до науки, згадував про Лучкая а про себе говорив, що має також дома „церкву словенску, священика и дяківъ“ та що він „з молоду замилований в словенськом небоженствѣ“¹⁾. На бажанє князя заходив до него Головацький майже що дня аж до Йордану, коли князь виїхав з Відня²⁾. Друду підмогу в сумі 100 здр. одержав Ів. Головацький в марті 1845 р.³⁾ Через клопоти і матеріяльні страти спричинені князеви завідателями його майна⁴⁾, підмоги для Ів. Головацького не плили

З них живе, крім дра Черлунчакевича, о. пралат Ізидор Дольницький, духовник руської семинарії у Львові, один з найкрасних тишів посеред нашого духовенства, який розказував мені, що в дорозі до Риму вступили питомці до Перемишля, де кождий з них одержав від еп. Снігурського срібного цванцігера. Подорож відбували вони кіньми, лише перед Віднем їхали якийсь час залізницею. До Відня відвіз їх Вен. Левицький. З Відня до Риму тревала подорож возом 21 днів. Молоденькі питомці, в віці 12—15 літ, забавляли ся по дорозі стрілянєм з пістолетів, які купили у Відни. На сю забаву сильно негодував візник.

¹⁾ Се стверджує також студія дра Ос. Маковей: „Три гал. граматики“ с. 53.

²⁾ Гляди: лист ч. 52. стр. 106—7.

³⁾ Гляди: лист ч. 69. стр. 141.

⁴⁾ Гляди: лист ч. 69. стр. 142.

так, як він сего надіяв ся¹⁾, через що останній муєв нераз гірко бідувати. Остаточню Головацький зневолюний був вступити до війська, тим більше, що в р. 1847 зрік ся князь свого князівства²⁾. Та хоть мрії Ів. Головацького на одержанє місця в шпитали князя Люкки не здійснили ся. то всеж годї тайти, що позисканє такого протектора, що був членом цісарської родини муєло заважити, коли не на долї самого Головацького, то певно на успіху задуманих ним видань. Вірити в се велить нам факт, що ані „Вѣнка“ (I. ч.), присвяченого князеві Люкки, ані „Вѣнка“ (II. ч.), дедикованого сербському патріархові, Йос, Раячичові до Львова не відсилено, коли давнійше всі руські твори, прислані до віденської цензури, завертано до руського цензора у Львові.

Останною причиною, що підорвала цілком повагу руського цензора, була самооборона галицько-руських письменників, які на терор рішили ся відповісти публичними, безіменними протестами. Сими письменниками були Йосиф Левицький і Ярослав Головацький.

Головним виновником літературного застою Галицької Руси вважав Йос. Левицький митрополита і тому в статії „Доля галицько-руського языка“³⁾ яку з певними змінами перекладено на німецьку мову⁴⁾, накинув ся він сильно на Мих. Левицького, причім подав не злий перегляд літературного руху від прилученя Галичини до Австрії. Про руського цензора висловив ся він ще тут доволі прихильно, коли писав, що „до усерднихъ защитниківъ природного галицько-руського языка, хотя своихъ трудовъ друкомъ не оголосили, належить Венедиктъ Левицькій...“⁵⁾

Статія Йос. Левицького була би мала більше значінє, колиб не те, що він надто висунув власну особу на перід, бо від свого, страшного перекладу „Домоболія проклятихъ“ (1822 р.) велїв починати історію руського письменства в Галичині, а від дозволу на видаванє „Библиотеки боевѣдъ духовныхъ“ робив залежною долю „галицько-руського языка“⁶⁾, та колиб не се, що його заміти супро-

¹⁾ Гляди: лист ч. 80. стр. 167—8.

²⁾ Гляди: лист ч. 110. стр. 210.

³⁾ Статія поміщена в часописи „Денницї — Jutrzenka“ Варшава 1843 р. март стр. 188—194 і цвітень стр. 39 · 45.

⁴⁾ Jordan „Jahrbücher für slav. Liter.“, за рік 1844 п. а. „Das Schicksal der galizisch-russischen Sprache und Literatur“. Під перекладом статії підписав ся Йос. Левицький: „Anonymus“.

⁵⁾ Денниця цвітень стр. 41.

⁶⁾ Там же цвітень стр. 44.

тив деяких людей, були кривдячі і несправедливі. Так прим. митрополитови Левицькому брав він за зле в „Денниці“, що він своїм посланієм про первенство папи, вид. в р. 1841., а перекладеним з латинської мови Мих. Малиновським, хотів перед римським престолом „показатись усерднимъ защитникомъ уни“¹⁾. Крил. Іванови Могильницькому не відмовив Йосиф Левицький значних заслуг на поли шкільництва, але при сій нагоді додав, що він з книжок, призначених для шкільного ужитку, вів формальний монополь та що для „власної спекуляції“ не видав своєї граматики друком, мимо значних недостатків²⁾. На Осипа Лозинського накинув ся Йос. Левицький не лише за його симпатії для латинської азбуки, але рівночасно додав про него, що він зібрав багато пісень з рїжних авторів та видав їх латинськими буквами п. з. „Ruskoje wesile“³⁾. Самохвальба і пристрасні заміти обнижали значіне статії, против якої в р. 1845 явила ся відповідь Лозинського п. з. „Bemerkungen über den Artikel „das Schicksal der galizisch-russischen Sprache und Literatur“⁴⁾.

Лозинський зазначив, що з боку автора статії, поміщеної в „Денниці“, нанесено галицько-руському письменству новий удар. Коли з одної сторони розумна критика є все пожадана, так з другої замітки писані без поміркованя, лише приносять шкоду. Критика повинна визначувати ся правдою, основностию і поміркованем, вона повинна оцінювати річ, а не особу а обовязком критики є, сторонити від глузovania, від якого сьвіт відвертає ся з погордою. Після сего вступу Лозинський взяв в оборону крил. Могильницького, який завіщав ціле своє майно на стипендії для бідної молодіжи і який хіба нічого для спекуляції не робив. Впрочім сам Йос. Левицький хіба найкрасше оцінив значіне Могильницького, коли написав з нагоди його смерті елегію⁵⁾. Коли також

¹⁾ Там же, цвїтень стр. 39. В німецькій перекладі сей необережний заміт пропущено. Дуже влучно оцінив посланіє митрополита Копітар в листі до Зубрицького (З коресп. Зубрицького стр. 39—40).

²⁾ Денница, март стр. 192—3.

³⁾ Там же, цвїтень стр. 40.

⁴⁾ Jordan: „Jahrbücher für slav. Literatur“ за рік 1845 стр. 125—8. Статія підписана: Haličér-Russe.

⁵⁾ Вперше видруковав сю елегію Юстин Желехівський в „Новім Галичанин-ї“ за рік 1889 ч. 11—12. в статийці п. з. „Новий данний до біографіи Іоанна Могильницького“. Йос. Левицький оліакував в елегії крил. Могильницького іменем дітий, що учили ся з його книжок, іменем консисторії, якої покійний був „звїздою“, іменем словесности і церкви. Йос. Левицький закінчив свій вірш словами:

митрополит не видав граматики Могильницького, то мабуть тому, що вона не відповідала нинішнім вимогам руської мови, а коли митрополит протривався видаванню „Библиотеки бесѣдъ духовныхъ“, то хіба задля способу писання, з якого її редактор звісний і тому нема потреби жалувати „das Ausbleiben dieser Bibliothek“. Лозинський підніс, що в честь митрополита зложив Йос. Левицький в р. 1838 панегірик, в яким величав його „славою русскихъ Галичанъ“, а в „Денниці“ робив йому, між иньшим, докори, що він є оборонцем унії, хоть се є обовязком митрополита. По гадці Лозинського, все, що автор статії в „Денниці“ писав про митрополита, „athmet nur Bosheit und Rachsucht“. В обороні своєї особи твердив Лозинський, що обставав за латинською азбукою не тому, щоби приподобати ся Вацлавови з Олеска, але тому, що се було би злучене з користю для руського письменства, колиб воно держало ся азбуки, уживаної в образованих літературах. В своїм Rusk-im wesil-ю“ помістив він 180 пісень, які сам зібрав. В дальшій часті відповіді зрецензував Лозинський влучно дивовижні вірші Йос. Левицького, писані без таланту та літературного смаку, признавав перекладчикови „Домоболія проклятыхъ“ зручність, з якою він умів добути нагороду за русько-німецьку граматику, хоть відома річ, що найліпшим підручником була грамика Добрянського. Крім сего радив Лозинський перекладчикови „Домоболія проклятыхъ“, щоби друковав менше річий, але добрих, а авторови статії в „Денниці“ поручав обережність і розвагу в критиці та помірковане супротив своєї духовної старшини, бо через свою задирливість приголомшує він перші проби на поли руського письменства а поверх сего доказує, що хіба на те пише свої замітки, „um allein als der einzig-Gelehrte und Verdiente im Felde der Galizisch-russischen Literatur zu figuriren“.

Замітки Лозинського, коли поминемо незаслужену оборону митрополита, були розумні, хоть і він не умів удержати супротив Йосифа Левицького рівноваги та ужив нераз обидних слів, як

„О Духъ, где токмо обитаешь!
 Якая будь участь твоя,
 Ты нужды, скорбы наши знаешь,
 Котрыхъ не выявляю я,
 Будь геніємъ твоего народа,
 Надъ всею Русею чуйно бди.
 Твоя цѣль — наша свобода,
 Покойный мужъ, ахъ прости!...
 Прости на вѣки!...“

„вільно псу і на пана Бога брехати“, „eine schmutzige Beschäftigung“, і т. п. Натяки на особу Левицького у відповіді Лозинського були такі ясні, що під анонімним автором статії в „Денниці“ кождий його пізнати мусів. Подражнений диктатор руського письменства в Галичині написав нову статію¹⁾, в якій піддержав ще раз свої несправедливі помічання против Могилянського та навів цілий ряд доказів, як львівські пралати давили в зароді кождий прояв на поли галицько-руської літератури, як впливали на руського цензора, щоби зборонював твори писані народною мовою, а дозволяв на друк подібних рукописей, як „Изыясненія на литургію“ Малиновського, писаних такою мовою, яку галицькі Русини донерва тоді зрозуміють, коли вийдуть до неї пояснення. Крил. Куземському почитував вправді Йос. Левицький в заслугу, що він виконав в консисторії польську мову і що промовляв до духовенства по руськи, але рівночасно дорікав йому, що він „huldiget verworrenen Ideen, und möchte gern eine galizisch-russische Sprache gebildet sehen, die weder hochrussisch, noch kleinrussisch ist, wagte aber noch nichts von seinen hohen Talenten zu veröffentlichen, obgleich er Manches mit den lithographirten Bildern ritus graeci versuchte und ein Monopolium damit in der Diözese treiben wollte“. Вістрє свого пера звернув також Йос. Левицький против Венедикта Левицького і закинув йому наклін до „москвітизму“, яким він і сьвятоюрські пралати задумали die galizisch-russische Sprache zu Grabe tragen“ і в сій цілі окричали граматику Вагилевича за найліпшу. Заміти против митрополита піддержав Левицький поновно такими яркими примірами, як конфіскатою вірша Ант. Могилянського в честь архикнязя Франца Карла та забороною, брати духовенству участь в „Библиотецѣ Бесѣдъ духовныхъ“. На кінци статії виступив Левицький в обороні народної мови, яку сьвятоюрські достойники нехтують та відмовив Лозинському права, критикувати його поезії, доки сам в них своїх сил не спробує(!!!).

Якою мовою не яло ся писати, се виказав Йос. Левицький ще в одній статії п. з. „Russische Literatur in Galizien“²⁾, в якій піддав влучній, хоть безпощадній критиці переклад біблійної історії Венедикта Левицького (1844) і брошуру Гавришкевича п. з. „Руко-

¹⁾ Jordan: Jahrbücher für slav. Lit.“ за рік 1846 стр. 183—6. п. з. Erwiderung auf die Bemerkungen über den Artikel „Schicksal der galizisch-russischen Sprache und Literatur“.

²⁾ Jordan: „Jahrbücher für slav. Literatur“ за рік 1844 стр. 224—7. Статія підписана буквами: ... ій.

водство къ умноженію и годованію садовини“, причім виступив знов против „sogenannte Domherrn und Oberen“, які спинюють духовенство в роботі, та висловив надію, що найдуть ся люди з вірою і любовію до народної мови, звичаїв та обичаїв, які переборють всякі перепони і розвинуть галицько-руську мову на основі народної поезії.

Статії Левицького робили своїм тоном прикре вражінє навіть на посторонних людей. Карло Зап, що мав від Якова Головацького¹⁾ докладні інформації про положенє Русинів та про становиско митрополита, писав про статії руського диктатора: „Četl jsem v Jordanových ročníkách odpověď Lewického kněžim Jurským. Kdyby chtěl dát raději pokoj, neboť rozmnožováním škandalu nepomůže se ani jemu ani literatuře.“²⁾ Щоби загладити се прикре вражінє, а рівночасно, щоби оконечно осягнути ціль, яку мав на думці Йос. Левицький, що бажав зломити самоволю руського цензора та його приклонників, Яков Головацький взяв сам за перо і виступив зі статією п. з. „Zustände der Russinen in Galizien“³⁾.

Слабою стороною названої статії було те, що Як. Головацький натякнув в ній на приватні та родинні справи митр Мих. Левицького та руського цензора. Однак до добрих сторін статії належало передовсім те, що автор не висунув в ній нікуди своєї особи, через що аж по рік 1885 приписувано її Йос. Левицькому⁴⁾, а в другім ряді те, що він п'ятував виновників не задля кривд, яких сам зазнав, але задля гнобленя руського письменства і поодиноких письменників. Але чи не найбільшою заслугою статії було те, що автор обговорив в ній руську справу з широкого становишка духової єдности Галичини з Україною, що розказав в ній історію галицької Руси від її прилученя до Австрії, що вказав на поміч цїсаря Йосифа II., якої дізнала галицька Русь при кінци XVIII. в., а яка лише тому принесла на разі невеликі плоди, бо тодішне висше духовенство не почувало себе Русинами та розвоєм культурного і духового житя галицької землі не інтересувало ся. Наслідком апатії, або й ворогованя висшого руського духовенства супротив руської справи дійшло до того, що низше духовенство та інтелігенцію спольонізовано. Автор розказав дальше про відродженє руського письменства в Галичині і на Україні, про боротьбу

¹⁾ Гляди: лист ч. 84.

²⁾ Гляди: лист ч. 86.

³⁾ Jordan: Jahrbücher für sl. Liter. за рік 1846. стр. 136—79. Під статією підписав ся Як. Головацький: Nawryło Rusyn. В р. 1848 інформував Як. Головацький про руську справу чеську пресу. Гляди Лист. Ч. 173.

⁴⁾ Литер. Сборникъ за рік 1885 вип. 1. стр. 40.

галицьких письменників з польонізацією, про ворожі виступи руського цензора та митр. Мих. Левицького супротив літературних починів на галицькій Русі, про брак заінтересованя у митрополита його власним духовенством, яке під культурним та матеріяльним оглядом стояло не в порівнянню низше від латинського клиру в Галичині та православного на Буковині. Яков Головацький накликував австрійське правительство, щоби воно підпомогло руський елемент в Галичині у власнім інтересі, бо через те могли би Русини стати сильною запорою супротив польських, революційних конспірацій, а з другої сторони через підпомогу руського письменства могла би Австрія впливати на Україну, подібно, як впливає на Сербію і Боснію через Сербів на Угорщині.

Ціла статія Головацького писана дуже живо і цікаво. З кожного вірша статії пробивала ся щира любов автора до руської землі і справи. Автор відчував болючо кривди, яких дізнавало руське письменство в Галичині від своїх власних людей в першій ряді. Статія „Zustände der Russinen“ була не лише протестом против оборони митрополита в згаданій статії Лозинського, але й против системи, яку від р. 1834 вводили руський цензор та його приклонники, певно, не без інтенцій правительства. В ній обговорив Яков Головацький публично єї гадки, які саме правительство піднесло було в р. 1842. приватно, коли хотіло заінавітуровати видаване руської часописи у Відні. Була се також немов би відповідь на гадки, які Копітар порушив був в листах до Зубрицького.

Серед тих людей, що стояли ближше Як. Головацького та розвоєм письменства в Галичині інтересували ся, викликувала статія Як. Головацького щире заінтересованє та глибоке признанє¹⁾.

Хоть згадані статії Йосифа Левицького та Якова Головацького передомили вплив руського цензора, то всеж таки не усунули вони пригнобленя і апатії, до яких довів Вен. Левицький серед руської суспільности цензурними заборонами. Відчули се небавом Яков та Іван Головацькі в їх дальшій, видавничій праці.

Ми згадали вже више, що матеріяли зібрані до руської часописи, яка мала виходити у Відні, задумав Ів. Головацький вихіснувати в окремії збірці. І справді в поч. 1844 р. повзяв він гадку, видати „Вѣнецъ“, що вийшов в р. 1845. (зглядно в поч. 1846 р.) п. з. „Вѣнок Русинам на об жинки“. Видав його Головацький не в сім виді, в яким задумував. Після первісного

¹⁾ Гляди: листи ч. 93. стр. 189, ч. 105 стр. 204 і ч. 120, Порівнай: Литер. Сборникъ за рік 1885. вип. 1 стр. 40.

плану, „Вѣнец“ мав бути антольоїєю творів галицьких та українських письменників. Побіч творів народної словесности (українських дум) мали вийти до згаданої збірки: „Цѣсьн Куракину“¹⁾ Котляревського, писаня Артемовського, Льва Боровиковського, Еремїї Галки, Писаревського і „Цѣсьн на водѣдне Срезневському“ Амврозія Метлинського. Надїяв ся також Іван Головацький, що добуде через Срезневського твори Шевченка²⁾. Рівнож приготавлював він для збірки короткі жителиси українських авторів. Коли однак „Вѣнок“ не вийшов в задуманім обемі, то не тому, що Ів. Головацький бояв ся „великої розмантости“³⁾, але тому, що таке широке виданє повело би за собою значні кошти, на які видавець важити ся не міг, а яких з передплати годї було покрити.

Першу частину „Вѣнка“ присвятив видавець своєму покровителеви, кн. Люкки, який приняв присвяту дня 2 вересня 1845 р. та приобіцяв грошій на видавництво. Іван Головацький надїяв ся віна від князя, але гроші не наспіли⁴⁾. Щоби обезпечити собі посередництво державних властей в розпродажи „Вѣнка“, видавець призначив чистий дохід з неї на Галичан, що потерпіли від повени, але тут стрїнув ся він з відмовою галицької губернії, яка посередництва при розпродажи не підняла ся та радила Ів. Головацькому, щоби в сїй справі звернув ся до книгарень та львівських часописий. Издавець хотїв також виеднати для „Вѣнка“ безплатний друк в державній друкарні, але й сего йому відказано. Він надїяв ся ще на поміч цїсарської родини і був у цїсаря Фердинанда на авдїєнції, однак в кілька недѣль пізнійше одержав таку відповідь, яка його „со веѣм запамрочила“. Минав місяць за місяцем а через недостачу грошій не можна було почати друку книжки. Доперва підмога цїсаревой вдови, в сумі 50 здр., дозволила Ів. Головацькому, взяти ся за друк. Меткий видавець розписав передплату по віденських, прагських, моравських, прешбурських і загребських часописах, але від Славян прийшло замовлень не багато. Розїслав він також запрошеня до передплати між 84 галицьких деканів, до

¹⁾ Вперве видано її так в Галичині в „Пчолѣ“ (Львів 1849) ч. 16.

²⁾ Порівнай: лист ч. 69. стр. 143.

³⁾ Гляди: лист ч. 74. стр. 153.

⁴⁾ Гляди: лист ч. 74. стр. 154., ч. 80. стр. 168., ч. 93. стр. 188. Яков Головацький твердив (Литер. Сборн. за рік 1885. виш. 1. стр. 38), будьто перша часть „Вѣнка“ вийшла за гроші князя Люкки. Вістка ся невірна і листи кажутъ що иньшого.

родини¹⁾, консисторій²⁾ і приватних людей³⁾), але складане грошей йшло дуже пиняво. Для одних була ціна за висока, иньші вимовляли ся недостатком, але чи не найбільше завинила тут апатія, яка на добре загніздила ся на галицькій Руси. Зі спису передплатників, долученого до I. часті „Вѣнка“ дізнаємо ся, що видавцеві пощастило ся зібрати їх несповна 140. Крім дару цісареві вдови, що був завдатком для друкарні, решту видатків покритв Никола Верещинський⁴⁾. В сей спосіб добув Ів. Головацький примірники „Вѣнка“ з друкарні в цвѣтні 1846 р.

Друковані екземлярі переслав Головацький в першій ряді руським владикам: митр. Мих. Левицькому, еп. Снігурьському, Яхимовичеві, Поповичеві (в Унгварі) і Гакманові в Чернівцях⁵⁾. Снігурьський прислав видавцеві 20 згр.⁶⁾ Митрополит Левицький не розпечатав книжки та відослав її з допискою: „wird nicht angenommen“. Черновецький владика, Гакман переглянув книжку і відписав: „не пріймаєть болѣе потому, что тая книга ни по грамматикѣ, ни по духу Словенскаго языка на Буковинѣ употребляемого сочиненна“, почім відослав книжку почтою, за що Головацький муєв заплатити 2 зл. коштів⁷⁾. Сі факти ілюструють найкрасше відносини часті вишого духовенства до літературних творів, писаних народною мовою. Замітне, що поміж передплатниками „Вѣнка“ находимо прізвище руського цензора, Вен. Левицького.

Обєм I. часті „Вѣнка“ не великий. Окрім віршованої присьвати Ів. Головацького князеві Люкки (стр. 1—4), якою автор дав доказ, що поетом ніколи не був, помістив він свій „Приговор читателям“ (стр. 7—10), в яким станув на становиску духової єдності Галичини з Україною, бо обіймав весь нарід „вѣд Сяна, Вислы й Буга аж по Дѣн и Донець, а з поза Бескида, Днѣстра й Чорноморя ген-ген горѣ по Припець и Десну“ та кликав в одушевленю: Сей нарѣд живе в цѣлости народнѣй, и николи не заумре, а его доля — то вѣдземна парѣсть всемірної-судьбы Словенщины. В слѣд за „Приговором читателям“ йшла

¹⁾ Гляди: лист ч. 80. стр. 167—8 і ч. 87.

²⁾ Гляди: лист ч. 81. В листі ч. 80 писав Ів. Головацький: „я до Консисторій не писав, бо мя Моралиста розрадив“.

³⁾ Гляди: лист ч. 97. Порівнай також спис передплатників при I. ч. „Вѣнка“.

⁴⁾ Гляди: лист ч. 82. стр. 171.

⁵⁾ Гляди: лист ч. 82.

⁶⁾ Гляди: лист ч. 93. стр. 188.

⁷⁾ Гляди: лист ч. 82. стр. 173. Порівнай: Литературн. Сборникъ за рік 1885 стр. 39.

статійка Ант. Добрянського „Крещеніє Руси“ (стр. 11—46)., яка враз з перекладом розвідки Ігн. Даниловача п. з. Историческое розсмотрѣніе законодательства Литовского“ (стр. 125—150) складала ся на наукову часть збірки. В літературну часть „Вѣнка“ ввійшли: згадка Як. Головацького „Память Маркіяну Р. Шашкевичу“, в якій побіч житєписи та оцінки заслуг безсмертного Руслана, поміщено 24 поетичних, оригінальних і перекладених його творів і казку „Олена“ (стр. 47—128) та віршовані переклади Якова Головацького „Народн. Сербских пѣсень“ враз з короткими а на свій час влучними замітками про уетну словесність сербського народа (стр. 151—203).

Хоть обємом „Вѣнок“ був незначний, то всеж таки його поява була чимсь незвичайним. Чиста, народна мова в поезіях Маркіяна та перекладах сербських пісень Як. Гололовацького різко відбивала від сих, ніби то літературних продуктів, на яких друк руський цензор доси дозволяв. Побіч туги і жалю, якими Маркіян оповив свої поетичні твори, пробивала ся з них надія, що руська пісня полине по долинах, степах, по Чорному морю, Дніпрі та Дністрі, що полетить під небо та край сонця сонічком повисне

І буде літати,
І буде співати,
І о руській славі
Скривь світу казати.

Хоть горе, журба й недуга сповивали його коротке житє, він кликав з одушевленем, що ніхто не видре йому любови і віри, „бо руське ми серце, та й віра руська“. Били з поезій Маркіяна якась дивна сьвіжість, невисловний чар, що муєїли полонити душу читача. І мимохіть приходить нам на гадку, яку страшну кривду заподіяв Венедикт Левицький нашому відродженю, коли зборював „Русалку Днѣстровую“, в яку ввійшла була частина поетичних творів Шашкевича, що могли учити руську суспільність любови до народної мови та прихильности для руської справи.

Сам факт, що Яков Головацький не побоював ся покласти свого імени та прізвища під творами, поміченими в „Вѣнку“, вплинув корисно на уклад II. части „Вѣнка“, в якім побіч него та його брата Івана, взяло участь чимамо руських сьвященників з Галичини. Там поміщено твори Ант. Могильницького, Антона Лужецького, (які вичеркнув був Вен. Левицький в р. 1843 з його збірки поезій), Луки Данкевича, Келистина Скоморовського, Івана Вагилевича (передруки „поезій з „Русалки Днѣстрової“), Николи

Устиановича та інших людей. Взагалі вийшла літературна часть „Вѣнка“ з р. 1847 дуже гарно, коли поминемо вірші Ів. Головацького, в яких годі доглянути ся хотьби лише дрібки поетичного таланту. Наукові статії репрезентували Ник. Маркевич своїм „Спис-ом державцѣв Малороссіи“ та Яков Головацький своєю „Великою Хорватією“ (перекладеною з „Москвитянина“), з якої цензор Мікльосіч вичеркнув оповідання про останні часи Польщі. Не дозволив також цензор на друк вірша Ів. Головацького „Пісніє радостнаго голоса“ та ще дечого, всего загалом на аркуш друку¹⁾. Чимало місця присвячено в „Вѣнку“ гарним, етнографічним статіям і матеріалам.

Заки Головацький зложив рукопись II. части „Вѣнка“, почав оглядати ся за покровителем, якому міг би його присвятити. В першій ряді звернув ся він до еп. Снігурського, але сей велів свому капелянови, Юстинови Желихівському відписати, що не годить ся „абы духовнѣй особѣ посвящовано свѣтскую книжку“. Щоби однак не зражувати видавця, Снігурський заявив свою симпатію для видавництва в сей спосіб, що післяв йому 25 здр., які враз з 60 здр., присланими Як. Головацьким, були завдатком на на друк книжки. Стрінувши ся з відмовою Снігурського, носив ся Іван Головацький з гадкою, присвятити книжку або Верещинщинському, або братови Якову, або „всім вірним Русинам“, чого, мабуть, Як. Головацький йому не дораджував²⁾. Не прийняв також присвяти радник губернії Вацлав Залеский (видавець збірки пісень, що скрив ся під анонімом Вацлав з Олеска, пізнійший губернатор Галичини), який вимовив ся своїм, урядовим станови-

1) Гляди: лист ч. 93 стр. 187. „Пісніє радостнаго голоса“ було панегіриком в честь царя Миколи I., який при кінці 1845 р. вертав з Італії і задержав ся у Відні. Іван Головацький находив ся тоді в дуже скрутих, матеріяльних відносинах і тому написав сей вірш, велів його дуже гарно переплести, за що заплатив 8 здр. та заніс його до російського посольства, в надії, що цар обдарує його грішми. Тимчасом цар забавив у Відні всего два дни а в посольстві забуто на панегірик Головацького і цар його не побачив. Мабуть, в р. 1845 хотів автор його видрукувати, але на се цензор Мікльосіч не згодив ся. Видав його Головацький dopiero в р. 1848 по знесеню цензури, почім писав до брата Якова, що „ся пісьнь єсть разомъ мѣй рѣшительный отвѣтъ противъ важничаніямъ Ляхѣвъ и прочихъ мятежниковъ“. (Гляди: листи ч. 80 стр. 168 і ч. 143 стр. 256). Так вияснив Головацький ціль видання своєї поезії в р. 1848. Первісною однак ціллю була надія на заробіток.

2) Гляди: лист ч. 99 стр. 195. Порівнай: Юстинъ Желеховскій: „Іоаннь Снігурскій“ стр. 117.

ском і радив звернути ся з сею пропозицією до князя Юрія Любомирського, скоро сей прибуде до Відня. Однак Іван Головацький приїзду Любомирського не дждав ся і просив о принятє присьвяти сербського, православного патріярха, Йосифа Раячіча, який на се згодив ся. Цензура зажадала від видавця, щоби він виказав ся власноручним письмом патріярха, що він присьвату приймас, а через се виданє „Вѣнка“ трохи припизнило ся¹⁾. Раячіч прислав Ів.

¹⁾ Гляди: лист ч. 110 стр. 209. Йосиф Раячіч родив ся дня 19(30) липня 1785 а умер в Карловицях дня 13 грудня 1861 р. в 79 році життя. Його отець, Лука був архимандритом. Син Йосиф присьвятив ся рівнож духовному званю і в поч. 19 віку став архимандритом монастиря „Готіґе“. Коли французькі війска обсадили в р. 1809 і 1813 хорватську, війскову границу, Йосиф Раячіч умів своїм впливом удержати людність в прихильности для Австрії. В р. 1818 став він єпіскопом в Дальмації, де основав богословську школу і привів до ладу єпархію. В р. 1834 покликано його на єпіскопа до „Werschetz“. Коли там вибухла холера і викликала нечуваний переполох, Раячіч йшов від хати до хати, ніс слова розради, поживу і ліки. В р. 1843 став він єпіскопом в Карловицях. В часі непокоїв на Угорщині умів Раячіч удержати Сербів в лояльности супротив цїсаря, та дав щиро о те, щоби для свого народа вьєднати як найширші права. В р. 1848 вибрано його патріярхом. В р. 1861 одержав він титул барона. (Dr. Constant von Wurzbach: „Biographisches Lexikon“ 24 Theil. Wien 1872 стр. 290—4). Вурцбах закінчив характеристику Раячіча отсими словами: „Sein Nachruf schildert ihn als einen Priester, der bei all seinen Schwächen und den Fehlern eines heftigen Naturells ein Mann von Talent, von unbeugsamen Charakter und hohen Patriotismus, dieser Eigenschaften wegen werth war der rührenden Liebe und Anhänglichkeit, welche ihm das serbische Volk widmete“. Не від річи буде, коли подам офіціальну характеристику Раячіча, яку я найшов в Архіві міністерства справ внутрішніх (Griech. Bischöfe in Ungarn 1839 fasc. 1499 Nr. 4726), писану дня 19. XII. 1838 при нагоді обсади єпіскопської столиці: „6-stens endlich wird der Versetzer Bischof Joseph Rajasics als ein Mann geschildert, der alle Eigenschaften besitzt, welche die Würde eines Bischofs der einträglichen Bácsers Diözese und der Standpunkt, auf den er gestellt werden soll, erheischt. Auch ihm glückte, das rohe, gleisnerische, knechtische Wesen der Kalugernhaft von sich zu entfernen; er ist ein Mann von Geist und Bildung, voll Lebensart, Gastfreundschaft und unbestreitbaren Adhaesion an das aller durchlauchtigste Kaiserhaus; und wenn ihn schon der Vorwurf einer auffälligen Neigung zu Weibern und Hang zum Spiel nicht unverdient trifft, so glaubt man anderseits, dass er auch in dieser Beziehung bei dem mindesten Wink alles vermeiden würde, was anstössig seyn, oder sonst zum Skandal dienen könnte. Das Bácsers Komitat würde ihn gerne als ihren(sic) Diözesanbischof begünstigen, und man ist der Meinung, dass er diese Stellung gewiss mit mehr Würde als der damalige Pankratzer Bischof Georg Chranislaw und in Rück-

Головацькому в подяку за присвяту 500 здр. на кошта друку¹⁾. Факт присвяти „Вѣнка“ сербському патріярхови прийнято в Галичині з вдоводенем, бо в нїм добачувано демонстрацію против шитр. Михайла Левицького. Не даром писав Антїн Могильницький до Якова Головацького: „але найбільша моя радѣсть зъ того, же братъ твоїй посвятивши своїй вѣнокъ Метрополиту Карловецькому, завстидавъ нашого Ирода, ѡдъ котрого с'мо денекотри за двигненіє материнского язика и умной словесности руской, такъ торонки муки и страсти претерпѣли“²⁾. Характеристичною для Раячїча була хиба ся обставина, що він став меценатом руського письменства в народній мові в тїм самїм часі, в якїм не апробував для православних своєї єпархїї перекладу „Нового завѣта“ на сербську, народну мову, зладженого Вуком Караджїчом³⁾.

На „Вѣнкахъ“ покінчила ся важнїйша видавнича праця братів Головацьких перед 1848 р. Годить ся хиба ще згадати, що Ів. Головацький переклав в р. 1848 з порученя військових властей на руську мову „Dienstreglement“⁴⁾, та що зредатував і видав брошуру Кобринського „О гною“, яка вийшла що йно в р. 1848⁵⁾. Уряд подбав також про руську брошуру „О управѣ тютюну“⁶⁾, яку в р. 1847 розкинено в Галичині між селян даром на те, щоби їх заохотити до управи сеї ростины. Задумував ще Ів. Головацький видати III. часть „Вѣнка“⁷⁾, а Як. Головацький ще в р. 1845 приготовлював „южноруский Сборникъ“⁸⁾, але оба вони не перевели своїх намірів в діло.

ІХ.

Невідрадні образки, якї ми подали в нашій студїї, вказують, з якими важкими перепонами бороло ся наше письменство в Галичині в літах 1834—47. Що воно не пропало в зародку та не

sicht der Interessen der Regierung auch mit mehr Anklang bekleiden wird.“

¹⁾ Литературн. Сборникъ за рік 1885. вип. 1 стр. 39.

²⁾ Гляди: лист ч. 120.

³⁾ Гляди: лист ч. 110.

⁴⁾ Гляди: листи ч. 93 стр. 189, ч. 104 і ч. 143 стр. 255.

⁵⁾ Гляди: лист ч. 110 і 143.

⁶⁾ Гляди: листи ч. 104 і 110. Порівнай: Ив. Ем. Левицького „Библиографію“ I. Nr. 342.

⁷⁾ Гляди: лист ч. 93 стр. 188.

⁸⁾ Гляди: лист ч. 74 стр. 155.

заснітило ся, то се заслуга Маркіяна Шашкевича і Якова Головацького. Перший з них вказав дорогу, на якій можна відродити письменство, другий перейняв спадщину, полишену Маркіяном та з вірою в красшу будуччину переборював перепони та усував кологи і каміня, які кидано йому під ноги з ріжних боків. Великою заслугою Маркіяна Шашкевича було те, що він станув на трівкім ґрунті духової єдности Галичини з Україною і що в сїм напрямі повів свою роботу, яку Яков Головацький з жаром продовжав. Була се робота велична. Треба подивляти енергію, з якою сї два молоді люди забрали ся до праці, треба цїнити відвагу Якова Головацького, що в найтяжших хвилях гнету, умів постояти за праведним ділом. Він не лише, що сам не упав, але й накликавав других до праці та витривалости.

З якою радостію писав він до брата Івана, що під його впливом вернув з польського табору до руського, та мрїв про працю для руської землі: „О як я ся утїшив, пїзнавши с Твого листу, що 'сь ся щире взяв до тої вїтцївскої ролї, котра так давно облогом лежить и зовсїм бурянами заросла, щось пїзнав потребу нашого народа и розгадуєш над средствами и способами, як биевою родиму ниву найлутше справити и для будущего поколїня засїяти можна¹⁾. А чи не могло тїшити Якова Головацького письмо Ант. Петрушевича, в якім останний дякував йому за провід, та за те, що він в нїм „перший зажегъ огонь отчинной любви“, що з манївцїв справив його на биту дорогу і навчив любити „нїмїи гробы отцовъ“²⁾. Якова Головацького болїло се, що Стефан Витвицький видав два томи „Наукъ парохїяльныхъ“ (Чернівці 1847 р.) не мовою чистою, народною, але „языкомъ нибы церковнословенскимъ, мїшанымъ з рускимъ“, через що тим виданем не дуже повеличати ся можна³⁾, що в хвилі коли сам уряд дбає про пожиточні для народа книжки, з посеред Русинів „много премного (прости Б. грїха) вїддурали ся родини, и вѣ головѣ собѣ не берутъ, якъ потреба просвѣщати нарѣдъ и пѣдносити крѣпити народнѣсть а свою словеснѣсть“⁴⁾. Вірний стягови, що підняв Маркіян Шашкевич. Головацький ще в р. 1848 писав до брата Петра: „Чижь Русине прагнуть Московского

¹⁾ Гляди: лист ч. 32.

²⁾ Гляди: лист ч. 49.

³⁾ Гляди: лист ч. 104.

⁴⁾ Гляди: лист ч. 104.

царства?⁵⁾ а свої погляди на окремішність українського руського народу і на красу його мови висловив у знаменитій на свій час „Росправі о языцѣ южнорускѣмъ и его нарѣчіяхъ“. За його проводом почали йти тою самою дорогою інші люди. Ів. Головацький негодував на Серба Павловича за се, що останній питав його, чи галицько-руські письменники „порозумѣли ся из російскими, аби чи може думают ся вѣдривати из своєю словесностью вѣд велико-русской, так високо изображенной“. Обурюючи ся на таке наївне питанє, Ів. Головацький назвав Павловича „не самовитым“ та „вѣдав рублями передлицьованым“²⁾. Колиж в р. 1844. прочитав Ів. Головацький поезію Богдана Залеского, писав до брата Якова: „Ой, коб' то нам такого пѣвця таких дум, — духом бы постала Малорущина и засіяла бы красче усѣх парѣстей Словенских! а не потребовали бы ся о нас нѣ Ляхи, нѣ Москалѣ бити, сварити, сперечати — мы бысьмо мовчали, але не так, як тепер мовчемо!“³⁾ Ще в марті 1849 р. кликав він в листі до брата: „Такъ будьте ласкавы Русини, стережѣтъ храму Господня — народности нашои, Вашъ голосъ есть голосъ народа — сохраняйте языкъ въ давнѣй чистотѣ, бо великая грозитъ туча⁴⁾. Інший сучасний діяч, Кирило Блонський на вістку, що Русини хотять видавати нові шкільні книжки в перекладах з чеської, або німецької мови, звертав рівнож увагу на чистіть мови, коли писав до Петра Головацького: „Дуже Васъ прошу, скажѣтъ тимъ Господамъ, щобы дуже съ тимъ були осторожнѣ и не написали такъ, якъ основяненъковъ Пестрякъ: Вожделѣнного умоизступленія съ дневнымъ мѣстопробываніемъ Вамъ Пане Сотнику утресугубляемо“⁵⁾.

В тім самім дусі писав перед зїздом „руських учених“ до Як. Головацького меценат руського письменства Верещинський, який ззивав його, щоби боронив мови і правописи та дбав „абы не творено нового, ученого языка, „абы народный языкъ зостав ненарушенный и був подставов нашего писменництва... бо мы вже вступили на злу дорогу, мы аккомодуемо ся вже до церковного, вже до польского, вже до російского языка, и другим Славявам не велику прислугу робемо, а собѣ шкодимо“⁶⁾.

1) Гляди: лист ч. 139.

2) Гляди: лист ч. 31.

3) Гляди: лист ч. 52 стр. 118.

4) Гляди: лист ч. 204 стр. 349.

5) Гляди: лист ч. 185.

6) Гляди: лист ч. 165.

Настав рік 1848, рік свободи, рік боротьби о ествоване народів. Хоть була се хвиля, що „всѣ народы на перебѣжки о народність свою ся убѣгали, всѣ правъ своихъ ся домагали, оденъ лише Русинъ не отважно ся дививъ“¹⁾, то всеж таки не забуто ані на Маркіяна Шашкевича, ані на Якова Головацького, бо се значна часть їх заслуги, що проснув ся нарід, що давав признаки житя. Літературною працею покладали вони основи не лише до дальшого умового, але й політичного житя. Спольонізоване духовенство²⁾, почало иризнавати ся до своєї народности, закладано по містах політичні товариства, творено івардії, посилено послів на славянськый зїзд в Празі³⁾, скликано зїзд „руських учених“ з поверх соткою учасників а десятком ентузіастичних промов та рефератів, основано часопись, розкинено першу політичну відозву „Ради народовой руської“, в якій проголошено духову і національну єдність Галичини з Україною⁴⁾.

І помянули Русини щирим серцем Маркіяна в приватвих листах⁵⁾ та на зїзді „руських учених“⁶⁾, а на Якова Головацького гляділи як на свою „зірницю“⁷⁾, та звертали ся до него у кожній, важнійшій справі, як до дорадника, доброго робітника та провідника.

Коли уряд в р. 1848 задумав видавати офіціяльну руську часопись, очи Русинів звернули ся на Якова Головацького, який лише тому не хотів стати редактором, бо побоював ся, чи „не треба бы припадкомъ підъ часъ выречи ся свого переконаня, свого правого становища, яко Русинъ — зрадити тій хоругвѣ, котрѣй присягавемъ не перед урядомъ яким людскимъ, не теперъ, а тогди, колимъ прійшовъ до сознанія — але передъ совѣстію, перед Богомъ, передъ судомъ роду свого — той барвы я бою ся зрадити, и той барвы не скину нѣ за що, не продамъ за ніякіи почести. Волѣю вѣчне мовчати, бо навчила нѣжда въ глубынѣ сердца закопувати найсвятѣйшіи чувства — таити перед лукавымъ свѣтомъ — якъ бимъ мавъ

¹⁾ Гляди: лист ч. 130.

²⁾ Гляди мою студію „Польські конспірації“ стр. 88—92 і листи ч. 128 і 144.

³⁾ Ів. Созанський „До історії участі галицьких Русинів у слов. конгресі в Празі 1848 р. і порівнай листи: ч. 131, 132, 134, 135, 137 і 138.

⁴⁾ Зоря галицька за рік 1848 ч. 1.

⁵⁾ Гляди: листи ч. 117 і 162.

⁶⁾ В промовах Устияновича і Йос. Левицького.

⁷⁾ Гляди: лист ч. 154.

зрадиги, або скривити стремлѣньє народне¹⁾. А коли австрійський уряд рішив ся основати катедру руської мови на львівськїм університеті, Русини побачили в Якові Головацькїм одинокого чоловіка, що доріс до сего становиска. І треба подивляти сю однодушність, з якою Русини побивали ся за його кандидатуру, як поборювали двох иньших суперників, Івана Жуківського та Івана Вагилевича, бо як писав Борисікевич до Як. Головацького: „хтож годнѣйший такої посады“, бо „ваша заслуга любий друже, то праця мозолна коло рускої мовы, то знамость со-вершенна вѣхъ лѣтерацкихъ плодовъ рускихъ, и правый поглядъ на становище наше народне“²⁾ За Якова Головацького внїс Мих. Малиновський поданє о катедру до консисторїї³⁾, яке опісля доповнив просьбою сам Головацький⁴⁾. Колиж Поляки видвигнули кандидатуру Вагилевича⁵⁾ і рознесла ся поголоска, що її Вагилевич одержав⁶⁾, бо його запропонувала міністерству Рада шкільна краєва⁷⁾, то зажурился не лише Головацький, длл якого пропала надїя, „що остаток житья посвятит зовеѣм народнїй словесности“⁸⁾ але й Русини доложили всяких заходів⁹⁾, щоби справу довести до успішного кінця.

Була се нагорода, яку признали Як. Головацькому Русини за його труди, бо „Бог видѣвъ, писав йому Верещинський, якете в цвѣтѣ лѣт Вашихъ вже о просвѣщенїю народа руского гадали, журились, збирали, вишуковали, записовали, з Пешту через гори книжки до дому несли, Угорщину и Галицію переходили, камѣнь

¹⁾ Гляди: лист ч. 163 стр. 293. Сей офіціальний орган почав виходити в липни 1849 п. з. „Галичо-рускїй Вѣстникъ“ під ред. Мик. Устияновича. Згадати би треба, що перед появою в маю 1848 р. „Зорѣ Галицкои“, губернатор Стадіон заохочував Русинів, щоби видавали руську часопись, якої редактором мав бути Денис Зубрицький. План не здійснився не тому що супротив польського руху у Львові годї було би її побачити сьвіт (лист ч. 124), але тому, що редактором мав стати чоловік, який „едва двѣ, или три строки писалъ на малорускомъ нарѣчїи“ (Гляди: лист. ч. 121). — Про проект видаваня сеї часописи гляди статїтку проф. Ф. Свистуна, поміщ. в „Вѣстник-у Нар. Дома“ за рік 1905. стр. 180—3, в якій він передруковав оба висше наведені листи.

²⁾ Гляди: лист ч. 133 і ч. 164. Порівнай також ч. 150 і 160.

³⁾ Гляди: лист ч. 166.

⁴⁾ Гляди: лист ч. 167.

⁵⁾ Гляди: лист ч. 168.

⁶⁾ Гляди: лист ч. 171. стр. 306.

⁷⁾ Гляди: лист ч. 178.

⁸⁾ Гляди: лист ч. 176.

⁹⁾ Гляди: листи ч. 179 і 180.

угольни до поднесенія побратимців закладали, Русалку Днѣстровую, Приповѣдки и вѣнки в свѣт пускали, народу древность и званіе його припоминали, засѣвали трудили ся а Бог то видѣв и поблагословив, добре насѣне зійшло, и небесный Господь дав Вам тепер видѣти плоды працѣ и надѣи своих, и тѣшити ся ними“. Верещинський накликавав Як. Головацького щоби тішив ся весною руського народа, до якої приходу він найбільше причинив ся, а сю радість ділити ме з ним „безсмертний Руслян“, щоби працював щасливо, готовив літо для руської землі, був для неї „вѣстником свѣтла, правды и божої сили“¹⁾).

Сам Як. Головацький відчував відвічальність, яка його жде на новім становиску і тому писав до Борисікевича: „Я готовь жертвовати всѣма силами моими умственными и тѣлесными, ино боюсь, чи одолаю я годно обовязкови тому такъ важному, чи удовлетворю жаданьям и ожиданьям народа своего. Знаю и силы и немощи мои. Чимъ бѣльше хто знає, тымъ яснѣйше пѣзнавати повиненъ, якъ ще далеко не досягає докональности. Але зъ Богомъ напередъ. Богъ покрѣпить мня, надѣюсь“²⁾).

Надїй, які покладали на Якова Головацького Русини, він на становиску професора університета не виправдав. Ідеалам з молодечих літ він скоро спроневірив ся. А тимчасом ішло народне жите своїм природним шляхом, на який справив його Маркіян Шашкевич та яким до половини девятнадцятого віку ступав Як. Головацький. Ішло народне жите на перід та перейшло до дневного порядку над дальшою діяльністю Як. Головацького, що стояла в різкій суперечности з його давними поглядами і стремліннями...

¹⁾ Гляди: лист ч. 165.

²⁾ Гляди: лист ч. 163.

МАТЕРІЯЛИ.

I.

Цензурні норми з р. 1810.

1)

През. Арх. Льв. Нам. № Ad 9486 ex 1840.

V O R S C H R I F T

für die Leitung des Zensurwesens und das Benehmen der Zensoren, in Folge a. h. Entschliessung vom 14. September 1810 erlassen.

Seine Majestät, unablässig bemüht, das Wohl Aller und des Einzelnen auf jedem Wege zu befördern; überzeugt, dass die Verbreitung nützlicher Kenntnisse, die Vervollkommnung der Einsichten, verbunden mit der Veredelung der Gesinnungen, zu den vorzüglichsten Mitteln gehören, ersteres zu bewirken; wohl wissend, dass eine zweckmässig geleitete Lese- und Schreibfreiheit besonders geeignet sei, diese herbeizuführen; dabei aber ganz eingedenk der obersten Regenten- und Vaterspflichten, welche die intellektuelle und sittliche Bildung, wie die Sorge für den physischen Wohlstand umfassen, und es eben so wenig gestatten, die Untertanen am Geiste und Herzen als an ihrem Körper verderben zu lassen, haben allergnädigst geruht, folgende Grundsätze für die künftige Leitung des Zensurwesens, und als Massregeln für das Benehmen der Zensoren zu bestimmen. Kein Lichtstrahl, er komme, woher er wolle, soll in Hinkunft unbeachtet und unerkannt in der Monarchie bleiben oder seiner möglich nützlichen Wirksamkeit entzogen werden; aber mit vorsichtiger Hand sollen auch Herz und Kopf der Unmündigen vor den verderblichen Ausgeburten einer scheusslichen Phantasie, vor dem giftigen Hauche selbstsüchtiger Verführer und vor den gefährlichen Hirngespinnsten verschrobener Köpfe gesichert werden.

§ 1.

Bei der Beurteilung der Bücher und Handschriften muss vor Allem genau unterschieden werden zwischen Werken, welche ihr Inhalt und die Behandlung des Gegenstandes nur für Gelehrte und den Wissenschaften sich widmende Menschen bestimmt, und zwischen Broschüren, Volksschriften, Unterhaltungsbüchern und den Erzeugnissen des Witzes.

§ 2.

Zu einem sogenannten gelehrten Werke qualifiziert nicht der Umfang des Buches, sondern die Wichtigkeit und die Beschaffenheit des behandelten Gegenstandes, und die Art der Behandlung desselben.

§ 3.

Die gelehrten Werke selbst teilen sich wieder in zwei Klassen. In die erste gehören jene Schriften, welche durch neue Entdeckungen, durch eine bündige und lichtvolle Darstellung, durch die Auffindung neuer Ansichten u. s. w. sich auszeichnen; in die zweite die saft- und marklosen Kompilationen und Wiederholungen des hundertmal Gesagten u. dgl.

§ 4.

Die Werke der ersten Art sollen mit der grössten Nachsicht behandelt und ohne äusserst wichtige Gründe nicht verboten werden. Ist ja eine Beschränkung nötig, so lasse man selbe nicht öffentlich ankündigen.

§ 5.

Werke der zweiten Art verdienen keine Nachsicht, weil sie keinen Vorteil bringen und ihr Inhalt aus besseren Quellen geschöpft werden kann. Sie sind daher nach den bestehenden Zensurgesetzen zu behandeln.

§ 6.

Broschüren, Jugend- und Volksschriften, Unterhaltungsbücher müssen nach der ganzen Strenge der bestehenden Zensurgesetze behandelt werden. Hier muss nicht nur Alles entfernt werden, was der Religion, der Sittlichkeit, der Achtung und Anhänglichkeit an das regierende Haus, die bestehende Regierungsform u. s. w. geradezu oder mehr gedeckt entgegen ist, sondern es sind auch alle Schriften der Art zu entfernen, welche weder auf den Verstand noch auf das Herz vorteilhaft wirken und deren einzige Tendenz ist, die Sinnlichkeit zu wiegen. Es soll daher alles Ernstes getrachtet werden, der so nachteiligen Romanenlektüre ein Ende zu machen. Dabei versteht es sich von selbst, dass hier jene wenigen guten Romane, welche zur Aufklärung des Verstandes und zur Veredlung des Herzens dienen, nicht gemeint sein können, wohl aber der endlose Wust von Romanen, welche einzig um Liebeleien als ihre ewige Achse sich drehen, oder die Einbildungskraft mit Hirnspinnweben füllen.

§ 7.

Die Erzeugnisse des Witzes, die Produkte der Dichter sind auf die Grosszahl berechnet und können daher nicht wohl von der Kategorie der Volksschriften getrennt werden. Sind aber auch die klassischen Werke der Art nicht nach der ganzen Strenge der § 6 gegebenen Grundregeln zu behandeln, so können sie doch auch nicht mit der § 4 angezeigten Nachsicht behandelt werden, um so weniger, als sie das wahre Wohl des Einzelnen oder des Ganzen zu befördern nicht geeignet sind, wohin doch die eigentliche Tendenz der § 4 bezeichneten Bücher geht.

§ 8.

Werke, in denen die Staatsverwaltung im Ganzen oder einzelnen Zweigen gewürdigt, Fehler und Missgriffe aufgedeckt, Verbesserungen angedeutet, Mittel und Wege zur Erringung eines Vorteils angezeigt, vergangene Ereignisse aufgehellet werden u. s. w. sollen ohne hinlänglichen anderen Grund nicht verboten werden, wären auch die Grundsätze und Ansichten des Autors nicht jene der Staatsverwaltung. Nur müssen Schriften der Art mit Würde und Bescheidenheit und mit Vermeidung aller eigentlichen und anzüglichen Personalitäten abgefasst sein, auch nichts sonst gegen Religion, Sitten und Staatsverderbliches enthalten.

§ 9.

Kein Werk ist von der Zensur befreit, und das Revisionsamt ist dafür verantwortlich, wenn eines ohne das Gutachten des bestimmten Zensors den Buchhändlern hinaus gegeben wird.

§ 10.

Schriften, welche das höchste Staatsoberhaupt und dessen Dynastie oder auch fremde Staatsverwaltungen angreifen, deren Tendenz dahin geht, Missvergnügen und Unruhe zu verbreiten, das Band zwischen Untertanen und Fürst locker zu machen, die christliche, und vorzüglich die katholische Religion zu untergraben, die Sittlichkeit zu verderben, den Aberglauben zu befördern, Bücher, welche den Sozialianismus, Deismus, Materialismus predigen, endlich Schmähschriften aller Art sind so wenig geeignet, das Glück Einzelner und das Wohl des Ganzen zu erhöhen als sie selbes vielmehr vom Grunde aus zerstören, und können daher so wenig auf Nachsicht, als Meuchelmörder auf Duldung Anspruch machen. Sie sind nach der Strenge der bisher bestehenden Vorschriften zu behandeln.

§ 11.

Die gegebenen Grundsätze gelten nicht nur für gedruckte Schriften und Werke, sondern auch für Handschriften.

§ 12.

Schriftsteller, deren Handschriften von der Polizeihofstelle die Zulassung zum Drucke versagt wurde, können, wenn sie sich gekränkt glauben, ihre Handschriften mit Beifügung der Rechtfertigungsgründe an die politische Hofstelle ihres Landes überreichen, welche darüber an Seine Majestät Bericht zu erstatten hat, nämlich, ob sie dem damnatur der Polizeihofstelle beipflichte oder aber zur Zulassung stimme.

§ 13.

Werke, welche durch die Rezensurierung verboten wurden, können, wenn sie in neuen Auflagen erscheinen oder auf das neue aus dem Auslande hereinkommen, wieder in die Zensur eingeleitet und nach den vorliegenden Grundsätzen beurteilt werden.

§ 14.

Die Zensoren sollen mit möglicher Schnelligkeit, in so weit es ohne Nachteil der ordentlichen Zensurierung geschehen kann, die Abgabe der Bücher beschleunigen; und vorzüglich muss auch dafür gesorgt werden, dass die Bücher nicht unnötigerweise auf dem Revisionsamte liegen bleiben, ehe sie an die Zensoren verteilt werden, wie auch, dass sie von diesen schneller als bis nun geschah, abgeholt werden.

§ 15.

Von jetzt an erhält die Zensur nur folgende Formeln für gedruckte Werke:

1. Admittitur.
2. Transeat.
3. Erga Schedam conced.
4. Damnatur.

Admittitur erteilt der Zensor jener Schrift, welche öffentlich verkauft und auch in den Zeitungen angekündigt werden darf;

Transeat, Schriften, welche nicht ganz zum allgemeinen Umlauf, aber auch nicht zu einer strengeren Beschränkung geeignet sind. Sie können zwar öffentlich verkauft, und in die Kataloge aufgenommen, aber nicht in den Zeitungen angekündigt werden;

Erga Schedam erhalten Werke, in welchen die Anstössigkeiten das Gute und Gemeinnütziges überwiegen, und welche ohne Gefahr

nur Geschäftsmännern und den Wissenschaften geweihten Menschen gegen Reverse von der Polizeihofstelle bewilligt werden können;

Damnatur ist als der höchste Grad des Verbotes nur solchen Schriften vorbehalten, welche den Staat, die Religion oder die Sittlichkeit untergraben. Die Erlaubnis, solche Schriften zu lesen, erteilt ebenfalls die Polizeihofstelle, und sie wird vierteljährig Seiner Majestät ein Verzeichnis der Personen, welche der Art Bücher, und der Schriften, welche ihnen zugestanden wurden, vorlegen.

§ 16.

Professoren und eigentlichen Gelehrten sollen Bücher, welche in ihr Fach gehören, oder auf selbes Bezug haben, niemals versagt werden, sie mögen mit erga schedam oder mit damnatur bezeichnet sein, ausgenommen, sie bestünden bloss aus Schmähungen und wären übrigens gehaltlos.

§ 17.

Die Formeln bei den Handschriften bleiben wie bisher. Nur tritt eine neue hinzu: Toleratur. Ein Manuskript, welches auf diese Art erledigt wird, kann zwar gedruckt und in den Katalogen, aber nicht in den Zeitungen angekündigt werden. Es gilt für solche inländische Schriften, welche zwar von einem gebildeten Publikum gelesen werden können, aber nicht geeignet sind, in die Hände ungebildeter Menschen zu kommen. Diese Erledigungsart ist auch anwendbar auf politische Schriften, von deren weiteren Verbreitung die Staatsverwaltung keine Notiz nehmen will.

§ 18.

In Beziehung auf den Nachdruck werden folgende Grundsätze festgesetzt:

1) Die bestehende gesetzliche Duldung des Nachdruckes von Werken, die im Auslande erschienen sind, ist im Ganzen nicht aufgehoben.

2) Jedoch berechtigt hiezu weiters keine Zensurformel, sondern die Erlaubnis zum Nachdrucke einer Schrift muss bei der Polizeihofstelle nachgesucht werden, welche das Buch in dieser Hinsicht auf das neue in die Zensurierung bringt und dann über die Zulässigkeit oder Nichtzulässigkeit des Nachdruckes entscheidet.

3) Werke, welche von fremden Buchhändlern allein oder in Gesellschaft mit inländischen im Manuskripte der hiesigen Zensur vorgelegt, von selber zugelassen und dann erweislich in einer der Hauptstädte der Monarchie gedruckt werden, dürfen nicht nachgedruckt

werden. Doch muss in jedem Falle vor dem Drucke die Anzeige an den Landeschef gemacht werden, damit selber die Einleitung treffe, sich von der Wirklichkeit des Druckes in den k. k. Staaten zu überzeugen und die Polizeihofstelle davon in die Kenntniss zu setzen.

§ 19.

Von Handschriften wissenschaftlicher Werke wird kein Duplikat mehr gefordert, wohl aber bei kleineren Schriften, wenn nicht die Polizeihofstelle in einzelnen Fällen davon dispensiert.

§ 20.

Die Ankündigung einer Schrift wird von dem Revisionsamte nicht unterschrieben bevor nicht davon die vorgeschriebenen Exemplare an die Hofbibliothek abgeliefert sind.

§ 21.

Ob ein Werk vor dem Drucke auch einer anderen Hofstelle zur Einsicht mitgeteilt werden soll, darüber wird in jedem einzelnen Falle die Polizeihofstelle entscheiden.

§ 22.

Die früheren Verordnungen, welche durch diese Vorschriften nicht abgeändert oder aufgehoben werden, bleiben in ihrer Wirksamkeit.

2)

През. Арх. Льв. Нам. № 9486/840.

R/104.

Hochgeborner Freyherr!

Seine k. k. Majestät haben über einen, von mir erstatteten a. u. Vortrag mit a. h. Entschliessung vom 3. October d. J. anzuordnen geruht: dass sich bey der Ausübung der Zensurgeschäften auf das Genaueste an die Vorschriften der Zensur-Instruktion vom 14. September 1810 zu halten sey; daher jede etwa später eingetretene Verschärfung oder von der erwähnten Norm abweichende Verfügung von nun an nur insoferne in Anwendung gebracht werden dürfen, als sie von Wailand Seiner Majestät dem Kaiser Franz oder von Seiner jetzt regierenden Majestät genehmigt worden sind.

Infolge dieser a. h. Entschliessung gebe ich mir die Ehre Eurer Exzellenz in der Anlage vier Exemplare von der zur genauesten Richtschnur neuerlich a. h. vorgeschriebenen Zensur-Instruktion vom 14. September 1810 mit dem Ersuchen mitzutheilen, das dortländige Bü-

cherrevisionsamt, die mit der Bücher- und Manuskripten-Zensur dortlands beauftragten Individuen und den Zensur-Referenten zur genauesten Beobachtung und Handhabung dieser a. h. Zensur-Instruktion aufzufordern, Ihrer Orts aber deren Befolgung zu überwachen. Mit ausgezeichnete Hochachtung habe ich die Ehre zu verharren

Euerer Exzellenz gehorsamster Diener:

Wien, am 20. November 1840.

Sedlnitzky m. p.

II.

Виключене М. Шашкевича з дух. Семинариї.

1. Реляція Ректорату.

№ 82.

(Consistorium Metropolitanum)

Rectoratus Seminarii generalis Illustrissimo ac Reverendissimo Metropolitanano Consistorio humillime refert, quod

Alumni Bazylewicz Michael et Szaszkiewicz Martinus, Archidioecesani, et primi Anni Philosophiae Auditores, die 15. m. c. a meridie cum respectiva classe ad Academiam pro praelectionibus publicis venientes, hic solummodo prima hora interfuerint —, quaque finita adscito sibi tertio socio (sic) Nicolao Antoniewicz substituto archidioecesano pariter Logico, e collegiis, non expectata secunda praelectionum hora, se ad domum propinatoriam nomine Ludwik insignitam contulerint, atque ibidem immemores vocationis suae, et disciplinae Seminaristicae obliti, inter pocula ad mediam septimam horam vespertinam sese distrahendo, nec non quatuor lagenas vini extrahendo, crapulae notabiliter indulserint —, quodve

hac non obstante, revertendo per plateam (Dikasteryalna Ulica) domum, in via ad thermopolam (Kaffehaus) sine sumendi potum coffeae diverterint —, ibidemque posterior eorum Szaszkiewicz maximum in opprobrium vomuerit —; at paulo post in se rediens, relictis suis sociis, fugam arripiendo solus domum per posticas partes aedium Seminarii ante coenam rediit —, illico lectum, sub obtentu inculpabilis infirmitatis petiit —, haecque de causa coenae in refectorio, et precibus vespertinis non interfuit, atque sequenti quoque die, ob contractam virium debilitatem ab omnibus officiis emansit —. Prior autem Bazylewicz animi sui ob crapulam impos, per memoratum Antoniewicz, e mox dicta thermopola eductus, et integra titubando via —, ad Seminarium, [2] pariter per posticas partes hujatum aedium, maxima cum difficultate octava hora vesperi inebriatus adductus, et per coalumnos ad lectum depositus exbivavit (sic) —, quod denique

Rectoratus Seminarii Generalis perpenso iudicio, quod recensiti Alumni Bazylewicz et Szaszkwicz nuper coetui Alumnorum adscripti, primi anni philosophiae auditores, committendo expositos tam temerarios, et tam audaces passus, indicia depravatae indolis, et malae moralitatis commonstraverint —, quod iidem perpetratis tam gravibus et cum legibus instituti Seminarii magnopere pugnantibus excessibus, pessimam hujati Seminario famam conciliaverint —, et quod insuper Bazylewicz e Doctrina Religionis, Philosophiae theoretica, et Philologia latina examen nondum absolverit —, opinionem suam eo depromit, ut ambo Alumni hi, tanquam beneficio fundi religionis indigni, e Seminario dimittantur, quia hac ratione sola, disciplina seminaristica et subordinatio manuteneri potest. —

Leopoli, die 18. Febr. 830.

S. Wislocki, mp.

Акт пис. на 2 сторонах folio на половині паперу. На першій половині 1. стор. рубрум:

Ad

Illustrissimum ac Reverendissimum

r. g. c. Metropolitanum

Consistorium

Rectoratus Seminarii Generalis refert de devictatibus Alumnorum Michaelis Bazylewicz, et Martiani Szaszkwicz, atque opinatur, ut ambo hi e Seminario dimittantur.

2. Відповідь митр. Михайла Левицького.

№ 491.

Alumni Seminarii generalis, primi Anni Philosophiae auditores, Bazylewicz Michael et Szaszkwicz Martianus, qui iuxta relationem Rectoratus dttō 18^a m. c. № 82. Consistorio sub praesentato 19. ejusdem mensis exhibitam, 15^a m. et. a. c. tempore publicarum praelectionum ex aedibus Universitatis ad domum propinatoriam se contulerunt, ibi inter pocula ad mediam septimam horam vespertinam sese distrahendo nec non quatuor lagenas vini extrahendo crapulae notabiliter indulserunt, et dein ad thermopolam diverterunt, unde Szaszkwicz vomitu ibi perpeso fugam arripuit et per posticam portam Seminarium intravit, Bazylewicz autem mentis impos per Antoniewicz auditorem Philosophiae quoque per posticam illam portam maxima cum difficultate hora octava vespertina inebriatus ad Seminarium adductus est, manifesta indicia depravatae indolis et malae moralitatis commonstrarunt.

Cum itaque talis excessus cum Statutis Seminarii adeo pugnans impunis relinqui non possit, cumve Michael Bazylewicz insuper examina e doctrina Religionis, Philosophia theoretica, et Philologia latina non absolverit, et Szaszkiewicz Martianus leges Seminarii infringere soleat, proinde ordinamus V. Rectoratui Seminarii generalis, ut memoratos Alumnos, receptis ab illis rebus aerarialibus illico e Seminario dimittat et de peractis horsum referat.

Caeterum Rectoratus etiam Nicolaum Antoniewicz socium et complicem excessus illius a Bazylewicz et [2] Szaszkiewicz perpetrati ex albo Substitutorum et Candidatorum status ecclesiastici delet, et praesentem dispositionem toti gremio alumnorum publicabit. Leopoli, die 21^a Februarii 830.

Michael Metropolita.

Акт пис. на 2 стор. folio, 3-та сторона порожня а на четвертій адреса: А Consistorio Metropol. Leop. r. g. c.

№ 491.

Ad

Venerabilem
Rectoratum
Seminarii generalis
consign. hic loci.

На верху дописка рект. Сім. Вислоцького: Praes. d. 21. Febr. 830. № 88.

3. Дальші реляції Ректорату.

№ 88.

(Consistorium Metropolitanum)

Rectoratus Seminarii Generalis Illustrissimo ac Reverendissimo Metropolitanano Consistorio humillime refert, quod

a) in fundamento ordinationis consistorialis dtt. 21. m. c. № 491. Alumni Bazylewicz Michael, et Szaszkiewicz Martianus Archidioecesan, primi Anni Philosophiae Auditores, propter perpetratos cum disciplina Seminarii pugnantes excessus die 21. m. c. a meridie, receptis ab iisdem rebus aerarialibus, e Seminario dimissi, et quod

b) post eorundem e Seminario dimissione duo stalla, per candidatos status ecclesiastici Archidioecesanos occupanda, in hocce Seminario aperta sint. —

Leopoli, die 22. Febr. 830.

Sim. Wisłocki.

Акт пис. на одній стороні folio на половині паперу. На першій половині рубрум:

Ad
Illustrissimum ac Reverendissimum
r. g. c. Metropolitanum
Consistorium

Rectoratus Seminarii G(ene)ralis refert ad consistorialem № 491 ex 830 de dimissis ex eodem Seminario excessivis Alumnis Bazylewicz Michaële et Szaszkiewicz Martiano.

Всі три акти переходять ся в архіві гр. кат. дух. Семинарії у Львові, звідки видобув їх для мене за ласкавим дозволом ректора сем. о. шамб. дра Йосифа Жука, о. преф. Будка. Додам, що дня 6 марта 1830 р. (№ 111) доносив ректорат Митрополитальному Ординаріатови про вислід курсових іспитів, причім додав, що: „Bazylewicz Michaël, Szaszkiewicz Martianus et Czwardacki Theodosius ob immoralitatem e Seminario dimissi“, а в „Tabella individualis“ (Ad. № 111. ex 830), в якій вписувано ноти з іспитів питомців, Маркіян Шашкевич знаходить ся під ч. 186 а поступи „e doctrina Religionis, e Philosophia theoretica, e Mathesi pura, e Philologia, e Historia naturali“ означені потою: prima“, причім додано: In fundamento ordinationis consistor. dto 21. Febr. 830. № 491. ob malam moralitatem e Seminario die 21. ej. m. dimissus.

III.

[1 стор.]

СИНЪ РУСЪ

иля собраніе стихотворствъ въ рускимъ языкѣ ꙗ клеру Семинаріи
генеральной въ Львѣгородѣ, рускогѡ краю Метрополиі

[2 стор. чиста]

Року 1833.¹⁾

[3 стор.]

До Синѡвъ Русѣ.

Роздрѣтъ грубу поволоку,
Любѣ братья! Русѣ снии,
Говѣтъ черну помороку,
Наи порхае въ пустини...
Часъ сонъ довгй покинути,
Котрїи тяжить намъ повѣки,
Часъ вже стати — свѣтъ глянути,²⁾
Досїть спаня черезъ вѣки...

¹⁾ Низше під заголовком читаємо: „Получено отъ покойнаго Январія Рудницкаго, бывшаго приходника въ Липовцяхъ близъ села Улева въ 1847 году. А. Петрушевича“. Почім йде дописка о. Петрушевича: Содержатся адѣсь стихотворенія слѣдующихъ молодыхъ писателей:

1. До Сыновъ Руси — О. Г.

Слово до Читателей Русскаго языка. М. Ш.

²⁾ В рукописи хибно: гланути.

Часъ! Часъ! **Ъмъ** нашъ розярити,
 Наи блистае егѡ сила,
 Милость къ Музамъ заштити,
 Щобъ ѡ въ Рускимъ сердцю тквила...
 Яри, Яри умъ твоѣй Сине,
 Той даръ небесъ такъ велики,
 Чорна мрака нехай гине,
 Що видъ твила черезъ вѣки...
 Далѣ Братя! далѣ други,
 Сердце къ музамъ наи препаде,
 Выходѣтъ вѣрной дружби круги
 Нехъ тамъ милость къ немъ засяде... О. Г.

Словѡ двѣ читателя руского языка.

Дайте руки, юни други,
 Сердце къ сердцю наи препаде,
 Наи щезають тяжкѣ туги,
Ъмъ охѡга наи засяде...

Разомъ, разомъ! кѡ силъ мае
 Говѣтъ въ Русѣ мраки тлавѣ
 Завѣсть наи насъ не спинае,¹⁾
 Разомъ къ свѣтлу други жвавѣ... М. Ш.

[4 стор.]

С а т и р а.

Щѡ за дѣткъѡ ту рогати,
 Братъ не хоче брата знати,
 Єденъ впертїї, другїї думнїї,
Ѓба кажуть: я розумнїї...
 Єденъ зъ другимъ ся не любить
 Думнїи зъ жидомъ ся голубить,
 Не терпять ся якъ сѣль въ ѡку
 З нихъ ся смѣють люде зъ боку...
 Впертїї вже ся бувъ погѡдивъ,
 Думнїї егѡ за пѣсь водивъ,
 Сусѣдъ третїї натрутив ся
 Братецъ думнїї впокорив ся...
 Впокорив ся, бѡ ся боѣтъ
 Сусѣдъ зъ пуговъ надъ нимъ стоѣтъ,
 Ничъ не зробить хотъ злосливїї
 Бо зъ сусѣдомъ братъ щасливїї...
 Думнїї трохїї впокоѣвъ ся,

¹⁾ В рукописи хибно: спинае.

Але знову ровлостив ся,
 На сухоти уже гине,
 А ще каже: ти Русине... М. М.

Д у м а.¹⁾

Хрестецъ камѣнниі край Любачева.

Ведуть зъ востокъ двѣ дорозѣ
 Ёдна вужша, зъ Башнѣ друга²⁾
 Летить конемъ, или въ возѣ
 Видно гробы, тисне туга...
 Гляни къ замку въ сторонѣ лѣсу
 Кари образ тамъ неизмѣнниі
 Крие земля хлопця дѣву
 Где горбъ хрестецъ знѣсь камѣнниі...
 Тамъ капиця зъ лѣтъ стояла
 Въ нѣи си сталость присягали
 [5 ст.] Весна тогда імъ сприяла,
 Якъ ся въ парѣ женихали...
 Часъ ихъ приспѣвъ, збѣгли пости
 Ломить слюби за достъ грошиі
 Она также для милости
 Зъ иннимъсь вѣичить, бо хорошиі...
 Въ сеи часъ зникънувъ Дашѣбогъ зъ боку
 Ониы двоять ще вѣдѣвагу
 Тають тоє въ кажѣдимъ року
 Що зломили слюбъ присягу...
 Вишѣла лѣтомъ полонъ хати
 Жне и вяже збѣже свое
 Вѣнъ жавъ ячѣмѣнъ, ставъ складати
 Бо вороживъ вѣтеръ злоє...
 Идутъ хмари ся скупляти
 Летягъ въ охраниъ зъ поля птицѣ
 Люнуть³⁾ тучѣ, нема хати
 Втѣчуть стежковъ до капицѣ...
 Весъ Годвшинѣня тучъ збирає
 Стрибогъ древа ломить въ трое
 Громъ капицю запалає
 Біє ихъ перунъ⁴⁾ въ раз обое...

¹⁾ В рукописи хибно: Дима, ²⁾ дрига, ³⁾ Люнитъ, ⁴⁾ перинъ.

Видѣли люди загребати
 Тамъ де криво присагнули
 Злучили ся як жадали
 И сномя вѣчьнимъ разомъ вѣснули...
Икъ не мило имъ тамъ спати!
 Кричатъ совы проклинають
 Въ день приходитъ отецъ мати
 И такъ дѣти научають...
 „Богъ насъ довго не карае
 Бисьмось' грѣхѣвъ сповѣдали
 Біе перуномъ, хтось' некае
 Якъ тихъ, що фалшь присягали“^а.

Лубачѣвъ мѣсто въ обводѣ жолковѣскимъ; Башчѣня, деревчѣня,
 или село естъ на въ съходѣ одѣ Либачева (sic!); женихати значить
 тое, що любити; приспѣтигы значить достигнати (sic!) [reif werden];
 Годвишчѣня имя или прозвиско рѣки; Стрибогъ Богъ вѣтровъ;
 Дашьбогъ Богъ щастя, или якъ називають (Fortuna).

[6 ст.]

Розсвѣтъ.

Когуть¹⁾ розсвѣтъ випѣвае,
 Криль не щадить нѣ голоса,
 Зора зъ востокъ визирае
 Чудъ золота въ ней коса...
 Шарпї свѣтокъ на болоню
 Вся природа жите чуе,
 Вѣтрокъ в гречьки вабить вою
 Коноухъ зъ ночи домѣвъ дуе...
 Птахи гнѣзда покѣдають,
 Воздухъ пѣня къ небу зъносить,
 Дзюбъ потята роздимають
 Самька для нихъ кормлю носить...
 Звѣрь си очны протирае,
 Голодъ вовька лѣсомъ гонить,
 Заяць въ поле вибѣгае,
 Трубять ловьць, съвора дзвонить...
 Димъ ся курить надъ хатами,
 Старѣ жваво клеють косы,
 Хлопць, дѣвы веѣо зъ серпами
 Пастирь съкоту жене въ росны...

1) В рукописи хибно: Когить.

Пляскъ, плеснѣмъ
 Руками,
 Тупъ, тупнѣмъ
 Ногами,
 Ту сѣлноє біє жерело
 Ту ся дѣдашъ добре вело
 Ту зъ врагами ся борѣвило
 Ту Тарьтаровъ на смерть било.

Пляскъ, плеснѣмъ
 Руками,
 Тупъ¹⁾, тупнѣмъ
 Ногами,
 Ту ся пѣлны Бояръ спѣви
 Ту моторнѣи рускѣ дѣвны,
 Нѣмцѣи край свѣи покѣдали
 При русникахъ осѣдали.

Пляскъ, плеснѣмъ
 Руками,
 Тупъ, тупнѣмъ
 Ногами,
 Красилъ жевъскіи²⁾ полъ нашъ рускіи
 Тронъ угерскіи, полскіи, прускіи
 Жилъ и Французъ въ рускомъ лонѣ
 Бо Русникѣи мавъ на Фронѣ.

Пляскъ, плеснѣмъ
 Руками,
 Тупъ, тупнѣмъ
 Ногами,
 Ту лицарѣи нашѣ жили
 Рускѣи князѣи ту князили
 Тусь' радъ кожніи днесъ ховати
 Бо Русь³⁾и край нашъ наша мати. М. М.

(8 ст.)   Р а д о с т ь   в е с н и ы .

Икъ чудне блисташъ о юна весно!
 Въ рожакъ пестрихъ смѣтеъ ся свѣтъ
 О природо! якже солодко красно
 Твѣи блискъ зрѣти, вонности цвѣтъ,

¹⁾ В рукописи хибно: Тутъ,   ²⁾ желъскіи,   ³⁾ Русь.

Въ кругъ всюди мило
 Всео зновъ ожило
 Блискота зъ красьнихъ зълетѣла сторонѣ
 И мертви лешила природа сонъ...

По плоднихъ лукахъ, лехъкии вѣсѣ вѣтрокъ
 Въ диханю несе цвѣтніи мѣдъ
 По рожахъ веленъ равложени вѣнокъ
 Красавицъ радніи кличе рѣдъ
 О молодосте!
 Чиста радосте!
 Зри и здивай села любости чудъ
 Въ тму вѣчну покинь смутокъ и трудъ.

Въ лѣсокъ, где гримить въ пѣснехъ веселіи
 Тамъ стежка веде всѣхъ угѣхъ, [ликъ
 Где насъ принимае зимніи холодъникъ
 Тамъ прияжніи ¹⁾ княжить усмѣхъ

Весне Богини

Гори долини

Въ холодъ гаи и лисьнихъ радеи хоръ
 Пѣспѣ намъ несе бремніи пѣвцовъ соборъ.

Г. Левицкіи зъ Болъшова.²⁾

[9 ст.]

В и х е р ъ.

Свиснувъ ³⁾ вѣхеръ вѣдъ пѣвѣночны,
 Въ нутрѣхъ землѣ задудѣло
 Лоптитъ вѣтровъ ликъ охочіи
 Розъчинати хижо дѣло...
 Вѣтрии дѣти вилъра вѣрнѣ
 Зънеслии крылии къ небесны,
 А алетѣвшие свѣтии гѣрнѣ,
 Вили дивесъ голосны...
 Бурѣ чорнѣ сунуть хмары
 День ⁴⁾ въ нѣчь страшну зъмѣнилиы
 Вже ся смѣютъ нѣчьнѣ мары
 Природу всю втвожилиы...

¹⁾ В рукописи хибно: прияжніи. ²⁾ Сей вірш „Радость весни“ вручено Венед. Левицкому в р. 1833 *«*читателей руского языка*»* без підпису автора. Між рукописию „Сина Русъ“ а віршом, врученим Вен. Левицкому, заходять незначні рижніи. Порівнай ХХХ стор. передмови.

³⁾ В рукописи хибно: свиснувъ. ⁴⁾ День.

Люби¹⁾ вѣтрокъ опускае,
 Красилицъ²⁾ стадо милихъ
 Рожа келѣхъ запирае
 Нору дихалъ вѣшилхъ... (sic)
 Туга лѣсны огорѣнула³⁾
 Хорины пѣвѣцовъ оступѣлины
 Люта буря повѣнула...
 Деревъ гѣля заскрѣпѣлины...
 Кметокъ зъ нивны повертае
 Духа вѣнъ тамъ къ небу зъноситъ
 Трикротъ разны ся жегѣнае
 Охранъ нивны Бога просить...
 Пастиръ бѣжитъ во гущину
 Би съхронити тамъ ся мѣгъ
 Вдѣвъ на главу мѣшину
 И захавъ ся въ густнѣ глигъ...
 Що раз скорѣше вѣтри гонятъ
 Лѣсны главны нахѣляють
 Листя рвуть, гѣля ломають,
 З хатѣки сѣтѣкны виривають
 Сонѣце промѣнъ свѣі звинуло
 Заслоновъ ся покрило
 Трикротъ разны заблнснуло
 Сотъ громѣвъ заривѣло...
 По перунѣ перунѣ вдаривъ
 Клекѣтъ чути страшенни
 Въ дуба стрѣлу свою заривъ
 Дубъ⁴⁾ конае раженни...
 [10 ст.] И зновъ вѣхеръ засвиставъ
 Стадо вѣтровъ поверѣнуло
 Градны и дощъ внетъ уставъ
 Сонѣце промень роззвенуло... Г. О.

Молитва хлопця.

Где суть⁵⁾ скаль уломны,
 При бистрѣмъ потоку,
 Тамъ хатка зъ соломы,⁶⁾
 Тамъ дѣдокъ при бабѣцѣ,⁷⁾
 Завсѣгди при хатцѣ

¹⁾ В рукописи хибно: луби, ²⁾ красѣвицъ, ³⁾ огорѣнила,
⁴⁾ Дибъ, ⁵⁾ ситъ, ⁶⁾ соломя, ⁷⁾ при бапѣцѣ.

И доня при боку,¹⁾
 Прекрасна дѣвчина
 И песь якъ гадина.
 Боже молю тебе
 Храни мя вѣдъ свѣдѣка
 А бабѣку и дѣдѣка
 Забери до себе,
 Хутко вѣбю гадину
 И возѣму дѣвчину. *Ал. Г.*

Р о з л у к а.

Подаи рученѣку²⁾ для мене милую,
 Нехъ ще разъ стисну, щире поцѣлюю,
 Нехъ вже ти скажу на незабудь³⁾ слова:
 Бувай здорова, бувай здорова.
 Вже ми при тобѣ теперъ не сидѣти
 Нѣ ми ся разомъ зъ тобою лишити,
 Вже, вже для мене дорога готова
 Будъ ми здорова, будъ ми здорова.
 Не буде кому менѣ заспѣвати,
 Нѣ кому так менѣ, якъ тобѣ сприяти,
 Вже перестане и наша розмова,
 Будъ ми здорова, будъ⁴⁾ ми здорова.
 Хотѣ я поѣду (бо ѣхати мушу)
 Зоставю тобѣ и сердѣце и душу,
 Ихъ не отягнетъ золота окова,
 Будъ ми здорова, будъ⁵⁾ ми здорова.
 Маю надѣю, же мя не забудешъ,
 Завше въ денници снати ми будешъ,
 А я приѣду и зачнетъ ся мова,
 Будъ ми здорова, будъ ми здорова. *М. М.*

[11 ст.]

Д у м а.

Чи то сокѣлъ пташѣку жене?
 Чи то буря хмару несе?
 Чи то люта джума летить?
 Нѣ! — то ковакъ конемъ садить...
 „Гуляи! крикнувъ: вороненѣкъ“,
 „Стигаи! стигаи! врага ненѣкъ“,

¹⁾ В рукописи хибно: боки, ²⁾ рученѣки, ³⁾ незабидѣ, ⁴⁾ бидѣ,
⁵⁾ бидѣ.

„Вѣдѣбежо дѣвчиноньку“,¹⁾
 „Мою рѣдѣну таи сестроньку“,
 „Якъ прилетишь, поздоровить“,
 „И поплеще и п(р)омовить“
 „Погодує тя рукою“,
 „Рученькою бѣленькою“
 „И напоѣтъ тя водою“,
 „Воденкою студеною
 „Гуляи! гуляи, на всѣ сили,
 „Через болота, через могили,
 „Через доброви, багна, луки,
 „Якъ попаде въ моѣ рукиы,
 „Потанъцюю зъ Татариномъ,
 „Не нагрѣюсь вражимъ синомъ,
 „Скоро блисну му шаблюю,
 „Роздѣлѣ ся бѣсь мазею!“
 На ту правду забожився
 А зѣгнувѣши ся дугою,
 До коника приложив ся,
 Шпарьковъ летить вже стрѣлюю,
 Горьбокъ его не спинає,²⁾
 Перекопи нѣ могила,³⁾
 Вѣтромъ по нихъ улѣтає,
 Якъ би мара го носила...
 Куда гонишь бѣснувати?...
 Свѣтъ на вѣколо смеркомъ зъчорнѣвъ,
 Въ лѣсѣ пугачъ сумно запѣвъ,
 Нѣ тамъ люди,⁴⁾ нѣ тамъ хати!...
 Тамъ блудъ свище, туманъ грає,
 Въ дебри и лѣсъ тя поведе —
 Козакъ на се не зъважає,
 Гомонить си: „врагъ не уиде...“
 Станувъ — къ земли припадає,
 Послухати, где врагъ дуднятъ,
 На коня ся виходяє,
 И в пут', вѣтра свистомъ летить...
 Щезъ — зникъ — стрилонъ (въ) густаі
 Дудень по нѣмъ замовчає. . [жрацѣ
 Може где лѣгъ вже (в) байрацѣ,⁵⁾

¹⁾ В рукописи хибно: дѣвчиноньки, ²⁾ спинає,

⁴⁾ луди.

⁵⁾ баярацѣ.

³⁾ могла.

Тап звѣрь его доѣдае...
 Где пѣгънавѣсь' ся козаче?
 Всюда тихо и туженко,
 Часомъ воронъ но закряче
 Кряче тамъ... тамъ... такъ страш(н)енько...
 [12 ст.] Чи тамъ вѣрлины крильмины бють ся?
 Чи то звѣркины тамъ снують?
 Нѣ, то козакъ зъ врагомъ трутъ ся
 Сверщятъ мечи и блискають
 Виджу ¹⁾ Тарътаръ утомивъ ся,
 Къ земли сильно вѣдаренъ впавъ,
 Ще разъ двигъ ся, розгъяривъ ся
 Мечемъ главу дѣвѣ втавъ (знявъ).
 Въ скокъ кѣнуувъ ся якъ звѣрь люти
 Козакъ сильнины на ворога
 Грудь ²⁾ розколоувъ, давъ почути,
 Що вартъ сестра ...і дорога...
 Красну дѣву взявъ на руки
 Трикротъ громомъ врага наклавъ,
 Допаувъ коня, зновъ чрезъ лукъ
 Въ тузѣ сердца домѣвъ пѣгнавъ... М. Ш.

Зъ Анакреонта виѣмокъ.

Прутше уходятъ якъ колесъ шницѣ,
 Якъ на млинѣскѣмъ каменны листвицѣ,
 Мира сего лѣта;
 Глухѣ порохины зъ костей никъчемънихъ
 Ложискомъ будемъ кретѣвъ пѣдземънихъ
 Якъ пѣдемъ со свѣта...³⁾ А. Г.

Р у с и н ь .

Зъ ваины брата, зъ ваины голя!
 Жити прагну и вмерати,
 Врага бити, рѣчь весперати ⁴⁾
 Гди не могу, доситъ воля...

І. Левѣцкии зъ Авг.

Русинъ я си зъ роду, тимъ ся величаю,
 Люблю просту щирѣсть, храню рускѣ справны,

¹⁾ В рукописи хибно: Видзу, ²⁾ Грудъ, ³⁾ свѣти, ⁴⁾ встерати.

Голубця си витну, думьку заспѣваю,
Гостя в сердѣця прииму, то моѣ забавны.

Л а к о м с т е о .

Въпавъ волосъ на челѣ въ борода—тѣло кѣи всирае,
Вѣчную память персты пѣють — а стари збирае.

IV.

Реляція митр. до през. Губернїи в справѣ „Зорї“ М. Шашкевича.

Euere Excellenz!

Mit Zurückschliessung der mir mittels H. Präsidialschreibens E. E. dtt 23 Februar l. J. 3. 819 mitgetheilten Handschrift Zora Pysemce poświęszennoie ruskomu iazyku von Russland Szaszkie-wicz finde ich mich diesfalls folgendermassen zu äussern: und zwar

I. In Hinsicht der Zulassung zum Drucke der eben erwähnten Handschrift.

Ich habe diese Handschrift nach dem von E. E. erhaltenen Winke dem Doktor der Theologie und Professor dem Ehrendomherrn Benedikt Lewicki zur genauen Prüfung mitgetheilt. Nach dessen hier im Anschlusse $\frac{2}{3}$ mitgehendem Gutachten, enthält diese Handschrift sowohl in Hinsicht des Inhalts als der gebrauchten Ausdrücke vieles, was nach den hiesigen Provinzialverhältnissen anstößig, folglich zum Drucke nicht geeignet sey.

Mit dieser Ansicht des Professors und Ehrendomherr Benedikt Lewicki bin ich vollkommen einverstanden und ohngeachtet diese Handschrift von den Censursbehörden nach den allgemeinen Censurnormen zum Drucke zulässig erkannt worden; so ist solche nach meiner Meinung in Hinsicht der Provinzialverhältnisse hiezu gar nicht geeignet, weil solche

1) Die traurigen geschichtlichen Ereignisse in Hinsicht der religiösen und politischen Bedrückungen, welche die hiesigen Einwohner und Eingeborenen Ruthener von den Pohlen besonders durch die Anstiftung der Jesuiten und durch die Juden, die als Instrumente hiezu gebraucht wurden, erlitten haben; und woraus blutige Repressalien bei den Kosakenkriegen unter der Anführung des Chmielnicki hervorgiengen; welche noch in den Volkstraditionen sich erhalten, in Erinnerung und dadurch bittere Empfindungen hervorbringen würden — und

2) Diese Schrift denjenigen, die, den der Kaiserlich. Österreichischen Regierung anhängigen gr. katholischen Clerus, und die ruthenisch-Galizischen Nation mit schölln Augen ansahen, die Veranlassung geben könnte, die Meinung zu verbreiten, als ob sich dieselbe zu Russland und die nicht unierte Kirche hinneigte, und dass besonders aus dem Grunde, weil diese Schrift von einem gk. Seminarszögling Martin Schaszkievicz unter dem erdichteten Namen Russland verfasst ist und nichts gediegenes in sich enthält — dann

3) Obschon die aufkeimenden Talente der Jugend in der Literatur nicht zu hemmen wären, so kann die Tendenz, welche dieser Zögling sich wählte, sowohl für ihn selbst, als für andere nicht begünstiget werden, weil — für ihn das nächste seinen Beruf betreffende Feld — die Theologische Moral, die Volkslehre — das Bibelstudium und die Kirchengeschichte ist — in welchem er so grossen Stoss findet sich literärisch in der Volkssprache zu versuchen eine gemeinnützige Moralische Volksschrift zu verfassen und sich dadurch auszuzeichnen, worüber derselbe von mir die Waisung erhält. Auch

4) Gegenwärtig bei der Jugend ein Hang und die Tendenz bemerkt wird durch Aufsätze und Werse eine Berühmtheit der Autorschaft zu erlangen, welcher Hang bei den Candidaten des geistlichen Standes um so weniger statt finden kann; als

- a) sie dadurch in ihrem Berufs-Studium gehindert werden, und
- b) manchmal in Berührung mit solchen Individuen kommen können, welche schädliche Tendenz und verkehrte Grundsätze hegen.

II. In Hinsicht des für die ruthenische Literatur und Sprache aufzustellenden Censors.

Finde ich folgende der ruthenischen Sprache und Provinzialverhältnisse kündige, dann vermöge ihrer staatsbürgerlichen Haltung Vertrauens würdige und hiezu geeigneten Männer in Antrag zu bringen und zwar

1mo den Benedikt Lewicki, Lemberger Ehrendomherr, Doctor der Theologie und Professor der Moralthologie an der hiesigen Universität.

2do den Jakob Gyrowski, Professor des Bibel-Studiums des neuen Testaments an der hiesigen Universität.

Endlich finde ich zu bemerken, dass

- a) die hierlandes welches Land ehemals Rothreussen Halicien oder Galizien, seine eingeborenen Einwohner stäts Ruthener

oder Rothreussen lateinisch *Russia rubra*, *rutheni*, *lingua ruthenica* *Natio ruthena* geheissen und stäts genannt wurden (vide Engel Geschichte von Halicz und Vladymir Wien 1792. 2. Theil, Seite 25 et sequ. —) und

b) die Benennung russinische Sprache eine neue Erfindung sey, und wiedrigen Eindruck mache —

Daher die seit sieben Jahrhunderten übliche Benennung der ruthenischen Sprache beizubehalten und ein Censor für die ruthenische Literatur und Sprache aufzustellen wäre.

Lemberg am 27. May 835.

An

Seine des k. k. wirklichen geheimen Rath's Ritters des St. Stephans Ordens und Gubernial Praesidenten der Königreiche Galizien und Lodomerien Hoch und Wohlgeboren Herrn Baron Krieg von Hochfelden Excellenz.

Першу вістку про сю реляцію подав проф. Ф. Свистун в „Вісник-у Нар. Дома“ за рік 1906, стр. 196—8 в статийці п. з. Для чого львовская цензура не допустила къ печатанію „Русалку Дністровую“. Хибно приписав проф. Свистун сю реляцію Мих. Гарасевичеві, що вже ствердив М. Тершаковець в студії „Гал. руск. літер. відроджене“ стор. 141—2.

V.

Цензорське ореченє Вен. Левицького про граматику Лозинського.

Z. 19. den 19 März 838 empfangen N. 1187 ex 837.

Łozinski g. k. Pfarrer von Medyka Przemisler-Diözese hat dem löb. k. k. Bücherrevisions-Amte im 9-ber v. J. um Druckbewilligung eine Grammatik der ruthenischen Sprache, die er verfasst hat, vorgelegt. Vom Revisions-Amte ist diese Grammatik dem Censor polnischer Schriften Hr. Peymann unterm 12. 9ber v. J. zugetheilt worden. Von diesem aber ist sie dem Revisions-Amte mit der Bemerkung zurückgestellt: Wäre zuerst dem Hr. Censor der russischen Literatur zur Beurtheilung zuzusenden. Lemberg 10 May 838. Das Revisions-Amt sandte sie dem Censor der russischen Literatur mit der Bemerkung zu: Wird gemäss des Vorstehenden Begutachtens zur Censur dienstfreundlich zugemittelt. Lemberg am 19. März 838. Mutz mp.

Nota. An dieser Grammatik kommt zwar nicht in Betracht, dass die erklärende, erläuternde und lehrende Sprache die pohlische ist, — aber [2] die Schreib-Art des Ruthenischen ist nicht mit der Cyrillik, sondern mit pohlischen Buchstaben in derselben am Tage.

Decisum.

Der vorliegenden Gramair, da sie neben vielen irrigen, falschen und anmassenden Behauptungen mangelhaft ist, kann das angesuchte Imprimatur um so weniger bewilliget werden, als die Haupttendenz des Verfassers derselben ist, nicht sowohl die einst unterbrochene Bildung der ruthenischen Sprache zu fördern, als deren Reformirung zu bewirken, durch die von demselben dargelegte Neuheit aber wird auch der grundsätzliche Charakter der Ruthener — conservatives Prinzip angetastet, die Neuerungssucht der Jugend hingegen angefacht. Daher ist die hinterländische Geistlichkeit allen diesfälligen Neuerungen gänzlich dawider. Ausser dem ist das Werk dermassen abgefasst, dass es geeignet ist zur Verunstaltung und Verworrenheit der fraglichen Sprache sehr Vieles, zu deren gründlichen aber umfassenden Kenntniss wenn nicht gar Nichts, doch sehr wenig beyzutragen. Diese Erledigung jedoch wäre vor der Herausgabe noch dem Herrn Censor der pohlischen Literatur zur Einsicht zuzusenden. Lemberg am 7 May 838. Benedikt Lewicki mp.

Expedirt am 9 May 838.

Першу вістку про се оречене подав проф. Ф. Свистун в „Вістн. Народного Дома“ за рік 1906, стр. 199 - 200 в згадавій при попереднім акті статі. Порівнай також: Тершаковець: „Галицко-руське літер. відроджене“ стр. 142.

VI.

Нецензурні уступи з „Annales Ecclesiae Ruthenae“ М. Гарасевича.

Презид. Арх. льв. Нам. ad. Zl. 3506 ex 1839.

A U S Z U G.

Cap. II. § 1.

Nach dem Tode des Herzogs Leo, welcher sowohl in Halicz als auch in Kijów regierte, machten die Lithauer unter ihren Anführern Gedimin und Olgierd Einfälle in die russischen Länder, und verschafften den polnischen Königen, insbesondere dem Kasimir dem Grossen Gelegenheit, die schwachen Herzoge in Rothreussen anzufallen, und

diese Provinzen zu besetzen, was im Jahre 1340 geschah. Das Herzogthum Halicz oder Galizien wurde sohin in eine polnische Provinz umstaltet. Die Güter der im Kriege erschlagenen russischen Edelleute wurden polnischen Edlen übergeben, die griechisch-ruthenischen Kirchen wurden in lateinische umstaltet, und lateinische Bisthümer errichtet.

Cap. III. § 8.

Wenn der Willensmeinung des Oberhirten entsprochen, und mit Sanftmuth und Geduld das Werk der Vereinigung befördert worden wäre, so würde solches tiefere Wurzel gefasst haben. Allein es geschah das Gegentheil. Man betrieb Alles mit Gewalt, erregte Hass und Aufstände. Diejenigen Geistlichen, welche die Union nicht anzunehmen bereit waren, wurden in Gefängnisse geworfen, und ihre Stellen durch unierte Geistliche ersetzt. Da das Volk sich von den unierten Geistlichen zurückzog, und keine eigenen Kirchen hatte, so blieb es ohne religiösen Beistand. Die Kinder blieben ungetauft, die Beerdigung der Leichnahmen in geweihter Erde unterblieb, und es verbreitete sich allgemeine Erbitterung.

§ 16.

Aus dem Angeführten ist zu ersehen, welche Schwierigkeiten der Union der Ruthenen sich entgegenstellten. Die unierten Bischöfe wurden von den lateinischen Bischöfen und der lateinischen Geistlichkeit gehasst. Dieselben erliessen Synodal-Dekrete, nach welchen sie den ruthenischen Bischöfen die Anmassung der Vorrechte der lateinischen untersagten, und befahlen, dass die Zehnten der lateinischen Geistlichkeit gezahlt werden. Was jedoch am nachtheiligsten wirkte, war die Proselytenmacherei Behufs des Übertritts der Ruthenen zur lateinischen Kirche. Zu diesem Ende wurden von Seite des lateinischen Klerus Schriften verbreitet, worin die Ceremonien der unierten und nicht unierten Kirche dem allgemeinen Gotte Preis gegeben worden sind. Auch in den Schulen wurde der lateinischen Jugend Abneigung gegen die ruthenische eingeflößt. Da auch die unierten und nicht unierten Ruthenen von öffentlichen Ämtern ausgeschlossen waren, so übergingen viele zum lateinischen Ritus.

§ 18.

Als im Jahre 1742 Pabst Benedikt XIV. eine Bulle erliess, welche beginnt „Etsi pastorales ad Italo-Graecos in Sicilia et Calabria degentes propriis Episcopis destitutos“ und wodurch den Gläubigen

des gr. Ritus der Übertritt zum lateinischen gestattet, und dem lateinischen der Vorzug ertheilt wurde, versprachen sich die lateinischen Bischöfe durch Ausdehnung dieser Bulle auf die unierten Ruthenen in Polen, das ruthenische Volk bald an ihre Seite zu ziehen, und die unierten ruthenischen Bischöfe überflüssig zu machen. Die in Grodno versammelten Bischöfe überreichten nun im Jahre 1744 an den päpstlichen Stuhl eine Bitte, worin sie die Freiheit des Übertritts von gr. Ritus zum lateinischen in Anspruch nahmen. Darin wurden die unierten Ruthenen mit den schwärzesten Farben geschildert um den Beweis zu liefern, dass der gr. kath. Ritus womöglich ganz vertilgt werden solle. Zugleich verbreiteten sie öffentliche Schriften, worin sie die gr. Kirchengebräuche herabsetzten.

Cap. V. § 5.

In der Zwischenzeit überreichte der lateinische Klerus (in Galizien) durch den Erzbischof Sierakowski neue Vorstellungen hinsichtlich des freyen Übertritts der Ruthenen zur lateinischen Kirche, an die Kaiserin Maria Theresia. In dieser Schrift schilderte er wieder die Ruthenen als verdächtig in Absicht auf die Aufrichtigkeit ihrer Vereinigung mit dem röm. Stuhle, und auf ihre Treue gegen die Regierung, und suchte zu beweisen, dass es am besten wäre, den gr. Ritus in Galizien zu vertilgen, und nur den lateinischen bestehen zu lassen.

§ 13.

Als die unierten Ruthenen von der russischen Regierung zum Übertritte zum nicht unierten Ritus gezwungen wurden, und mehrere der vertriebenen Priester auch nach Galizien übertraten, kamen auch Basilianermönche aus Russland nach Galizien, nicht der Verfolgung wegen, sondern aus Überdruß des Mönchslebens. Ungeachtet der dawider bestehenden Verordnungen des päpstlichen Stuhles wurden sie dennoch durch die lateinischen Bischöfe unter die lateinische Geistlichkeit aufgenommen. Dies gab auch den galizischen Basilianermönchen Gelegenheit, zum lateinischen Ritus überzutreten. Die ruthenischen unierten Bischöfe in Galizien klagten darüber bei dem apostolischen Sitze, worüber im Jahre 1802 eine ihnen günstige Entscheidung des Pabstes Urban VIII. erfloss.

Cap. VII. § 18.

Anm. Die Behauptung des lateinischen Erzbischofs Kikor, als wäre der Clerus und das Volk der Regierung nicht ergeben, hat sich als ungegründet und höswillig dargethan.

§ 20.

Aus dieser Ursache ist es rätlich, dass nicht nur die Einwohner der Bukowina unierten Ritus, welche daselbst ihr Domiziel haben, keine Gelegenheit fänden, die Union zu verlassen, sondern es ist auch denjenigen, welche zur Union, die sie wegen Mangels an Geistlichen verliessen, zurückkehren wollen, die Möglichkeit hiezu eröffnet.

Dieser Abfall ereignet sich fortwährend, und die Zahl des unierten Volks vermehrt sich in der Bukowina täglich, weil die unierten Geistlichen das Wort Gottes gehörig predigen und das Volk aufbauen, während eine ähnliche Aufhebung des nicht unierten Volks durch ihre rohe und ungebildete Geistlichkeit nicht Statt findet.

VII.

Гадзінський (псевдонім) против митр. Мих. Левицького.

1)

Euere Excellenz!

Bei der glücklichen Anwesenheit im Jahre 1839 Seiner kaiserlichen Hoheit Erzherzogs Franz Carl in der Hauptstadt von Galizien Lemberg beehrte sich jede Nation dieses Königreich bewohnend, seine innigsten von Freude überschwemmte Gefühle an Tag zu legen, wo auch die ruthenische Urbevölkerung Galiziens bei dieser Feier nicht nachstehen wollte und seine Gefühle der Freude mittelst eines Gedichtes, das Sr. kais. Hoheit Erzherzog Franz Carl deutsch übersetzt vorgelegt wurde und welches Gedicht Sr. kais. Hoheit Erzherzog Franz Carl in aller Seiner Umsicht und Grossherzigkeit in Druck zu legen erlaubte, daher die Censur von Lemberg dasselbe mit Imprimatur passirte. Zur Freude aller wohlthätigen Ruthener wurde dieses Gedicht gedruckt wie aus dem beigefügten Exemplar sub ./. zu ersehen ist und ins Ruthenisches Seminar zu Lemberg gebracht. Auf einmal erfährt Se. Excellenz der Metropolit Michael Lewicki von so einem ruthenischen Gedichte, lässt dasselbe mittelst H. Rector Jachimovicz in Beschlag nehmen, in seine Handbibliothek bei St. Georg bringen, versiegeln und zu untersagen geruhen, dass Niemand so ein Exemplar zu Handen bekomme. So ein Benehmen des H. Metropoliten kränkte jeden edel denkenden und an das Haus Österreich hangenden Ruthener und dieses umsomehr, da man keine gesetzliche Ursache dieses Beschlagnehmens im ganzen Fortgange der Sache finden konnte. Zwar

wollten einige behaupten, dass die neue und elegantere Form der Buchstaben der Stein des Anstosses sein sollte. Warum hat H. Metropolit anno 1837 und 1838 zu seiner Namenstagfeier verfasste Gedichte mit viel eleganteren Schriften bei den Mechateristen in Wien gedruckt angenommen und nicht untersagt? Warum hat Se. Apostolische Majestät Ferdinand I. Kaiser von Österreich im Jahre 1838 mit den nehmlichen Schriften bei Mechateristen zu Wien gedrucktes ruthenisches Gedicht angenommen und darin nichts gefährliches für sein Kaiserhaus Österreich gefunden? — Der Schnitt der Schriften ist ja in den Schriftgiessereien zu Wien, Ofen, Prag etc. etc. in dem elegantesten Geschmacke zu bekommen und in der ganzen Österreichischen Monarchie damit gedruckte serbische Bücher verbreitet, insbesondere die Volksgedichte von Vuk. — Wahrscheinlicher ist es, dass Herr Metropolit daran keinen Anteil gehabt hat; denn als Dichter und ruthenischer Sprachkenner konnte Er daran keinen Antheil haben; Als Mezenas ist dabei nicht erschienen, denn Niemand wagte seine sparrsame Tugend kennend Ihn um so was anzusprechen. — Als Feind von freien Wissenschaften will nicht einmal die wissenschaftliche Vocal-Musik bei seiner Metropolitankirche auf eigene Kosten erhalten, um sie aus dieser Pflanzschule übers Land zu verbreiten, sein Metropolitanchor besteht aus zweien Diaken, die von einer wissenschaftlichen Musik nicht einmal träumen. Von Verschönerung seiner Metropolitankirche desto weniger von seinen drei schmutzigen und elend eingerichteten Kirchen in der Stadt Lemberg lässt seine Despotie nichts denken, wo im Gegentheile die lateinischen Kirchen aufs schönste restaurirt werden. — Euere Excellenz geruhe daher zur Beruhigung der ruthenischen Bevölkerung, das im Anbuge sich befindende ruthenische Gedicht bei der Hofzensur prüfen zu lassen; und da nichts Anstössiges gefunden werden kann, das versiegelte Paket aus der Handbibliothek des Herrn Metropoliten mittelst der k. Polizeidirektion zu Lemberg nehmen und alle Exemplare im ruthenischen Seminar daselbst auszutheilen befehlen, woher im ganzen Lande alles verbreitet werden wird, und so der Zunahetretung Sr. kais. Hoheit einigermassen gesteuert.

Galizien am 1. August 1840.

Gadzinski.

2)

SCHREIBEN

an das k. k. galizische Landespräsidium.

In der gegen gefälligen Rückschluss anverwahrten Eingabe führet ein sicherer Gadzinski Beschwerde gegen die von dem griechisch unir-

ten Metropolit von Galizien und Erzbischof von Lemberg Michael Lewicki verfügte Beschlagnahme eines angeblich mit Censurbewilligung gedruckten ruthenischen Gedichtes zur Feier der Anwesenheit Sr. k. k. Hoheit des H. Erzherzogs Franz Karl in Galizien im Jahre 1839 und bittet (* wird einstweilen hier in die Censur geleitet) um die Aufhebung dieser Beschlagnahme.

Ich ersuche E. E. über den eigentlichen Sachverhalt dieser Beschwerdeschrift sowie über deren Verfasser genaue Erhebungen in dem dazu geeigneten Wege einzuleiten sofort mich von dem Ergebnisse derselben unter Beifügung Ihrer schätzbaren Wohlmeinung: welche Folge dem vorliegenden Einschreiten etwa gegeben werden dürfte, zu entrichten.

Genehmigen etc. etc.

Wien 9. October 1840.

Sedlnitzky.

Gal. L. Pr.

Erhebung bezüglich der Beschwerde eines gewissen Gadzinski gegen die durch den galiz. Metropolit verfügte Beschlagnahme eines ruthenischen Gedichtes.

9. Oktober.

3)

Відповідь львівської президії губернії.

№ 9424.

Hochgeborner Graf.

Ich habe über den hohen Erlass Euerer Excellenz vom 9ten Oktober d. J. nicht ermangelt, mir nähere Aufklärung über den Gegenstand der Beschwerde zu verschaffen, die von einem sichern Gadzinski wider den Lemberger gr. katholischen Erzbischof Michael Lewicki wegen verfügter Beschlagnahme eines mit Censursbewilligung gedruckten Gedichtes in ruthenischer Sprache zur Feier der Anwesenheit Sr. kais. Hoheit des durchlauchtigsten Herrn Erzherzogs Franz Carl in Galizien im Jahre 1839 hohen Orts überreicht wurde.

Wie Euere Excellenz aus dem anruhenden Berichte der Polizeidirektion zu entnehmen geruhen, ist ein solches Gedicht bei jenem feierlichen Anlasse wirklich vorgekommen. Es hatte den gr. kath. Priester und Studienpräfekten im gr. kath. Seminarium Malinowski zum Verfasser, welcher nach erwirkter Imprimatur bei dem hiesigen

*) Нотатка оловцем на боці.

Bücherrevisionsamte auf seine Kosten die Indrucklegung dieses Gedichtes besorgte.

Auch die in jener Beschwerde, deren Verfasser übrigens nicht erörtert zu werden vermochte, angedeutete Beschlagnahme dieses Gedichtes durch den Herrn Erzbischof Lewicki hat wirklich stattgefunden und zwar wie die Polizeidirektion in ihren Berichten andeutet, aus dem Grunde, weil Malinowski die Erlaubniss des genannten Herrn Erzbischofs zur Herausgabe jenes Gedichtes einzuholen unterlassen hat.

Wenn auch dieses Verfahren des Herrn Erzbischofs mit Rücksicht auf den vorwurfsfreien Inhalt jenes Gedichtes und den löblichen Zweck, dem es gewidmet war, nicht ganz gebilligt werden kann, so scheint mir doch eine weitere Anregung dieses bereits in Vergessenheit geratenen Gegenstandes um so weniger angedeutet zu sein, als der Verfasser Malinowski, der durch jene Beschlagnahme allein zu Schaden kam, dawider klagbar nicht aufgetreten und als in diesem Falle auch von Seite des Bücher-Revisionsamtes der Missgriff eingetreten ist, dass es dem erwähnten Gedichte das Imprimatur ertheilte, ohne sich der Zustimmung des Herrn Erzbischofs zur Herausgabe der letzteren versichert zu haben, die mit Rücksicht auf den Inhalt jenes Gedichtes insbesondere der 15ten Strophe, worin des gr. kath. Clerus Erwähnung geschieht, nicht hätte übergangen werden sollen.

Unter diesen Umständen dürfte es auch nicht zulässig sein auf die Herausgabe der mit Beschlag belegten und, wie es heisst, noch immer bei dem Herrn Erzbischof befindlichen gedruckten Exemplarien jenes Gedichtes zu bestehen zumahl die Sache seitdem an Interesse verlor und ein solcher Schritt für den Herrn Erzbischof kompromittirend wäre.

Indem ich diese Daten Euerer Excellenz zur hohen Kenntniss zu bringen mich beehre, erlaube ich mir zugleich Hochdensenben ein gedrucktes Exemplar des erwähnten Gedichtes nebst der deutschen Übersetzung zur hohen Einsicht vorzulegen.

In der weiteren Anlage aber schliesse ich die Beilagen des h. Erlasses von 9. Oktober d. J. zurück.

Genehmigen Euere Excellenz den Ausdruck der ausgezeichnetsten Hochachtung mit der ich die Ehre habe zu sein

Euerer Excellenz

gehorsamster Diener

Підпис нечиткий.

Lemberg am 30. Dezember 1840.

An Se des k. k. wirklichen geheimen Raths und Kämmerers
Grosskreuz des kais. österr. Leopold Ordens und Präsidenten der h.
Polizei- und Censurshofstelle etc. Herrn Grafen von Sednitzky
Excellenz.

4)

S C H R E I B E N

an das löbliche k. k. galizische Landespräsidium.

Indem ich Ew. für die mir mit dem geehrten Schreiben vom 30.
v. M. Z. 9424 gefälligst gewährten Aufklärungen rücksichtlich der von
einem sicheren Gadzinski geführten Beschwerde gegen die durch den
griechisch unirten Metropolit von Galizien und Erzbischof von Lem-
berg Michael Lewicki verfügte Beschlagnahme eines mit Censurbewil-
ligung gedruckten ruthenischen Gedichtes zur Feier der im Jahre 1839
stattgehabten Anwesenheit Sr. kais. Hoheit des durchl. H. Erzherzogs
Franz Carl in Galizien verbindlichst danke, theile ich die von Ew.
ausgesprochene Ansicht, dass dieser von einem bis jetzt nicht eruirten
und ohne Zweifel pseudonymen Exhibenten eingebrachte Beschwerde-
schrift keine weitere Folge gegeben werde.

Es erübriget mir demnach nur Ew. den mir eingesendeten dies-
fälligen Bericht der Lemberger k. k. Polizei Direktion hier danknehmig
zurückzuschliessen und bei dieser Gelegenheit die Versicherung etc. etc.

Wien 25. Jänner 1841.

Sednitzky.

Gal. Lds. Praes.

die Beschwerde des Gadzinski wegen Beschlag-
nahme eines ruthenischen Gedichtes durch den
Erzbischof Lewicki betr.

25. Jan.

VIII.

1) *Консисторія против Як. Головацького та Ів. Вагилевича.*

През. Арх. Льв. Нам. $\frac{\text{№ 330}}{\text{ggg}}$ 1841.

№ 843.

Hochlöbliches k. k. Landes-Präsidium!

Laut des nebenliegenden /: Ausweises haben nachbenannte geist-
liche Kandidaten:

- 1) Androchowicz Michael
- 2) Androchowicz Basil
- 3) Sieminowicz Andreas
- 4) Wieliczkowski Alexander
- 5) Hlebowicki Clemens
- 6) Szczurowski Leo
- 7) Buczacki Johann
- 8) Audykowski Arsenius
- 9) Demianowski Johann
- 10) Moyseowicz Theodor
- 11) Pihowicz Jakob
- 12) Stefanowicz Andreas
- 13) Głowacki Jakob
- 14) Głowacki Nicolaus
- 15) Wagilewicz Johann
- 16) Czemeryński Johann

17) Lewicki Gregor, schon längst die theologischen Studien absolvirt, anstatt aber sich um Priesterweihen zu melden, und sodann den seelsorgerlichen Dienst in der Diözes, wo noch sehr viele Priester mangeln, anzutreten, treiben sie sich bis jetzt in der Welt müßig herum, weihen der Vergessenheit, was sie während der Studien erlernt hatten, und verlieren den kirchlichen Sinn, den man ihnen im Seminarium beizubringen bemüht war.

Es ist meine Gewissenspflicht, diese Kandidaten erst dann zu den heiligen Weihen zuzulassen, wenn es sich durch vorläufige kanonische Erhebungen erweisen wird, daß sie zum Priestertum noch tauglich sind.

Es kommt aber auch, und in den gegenwärtigen Zeitumständen vorzüglich zu bedenken, wie die politischen Gesinnungen dieser so geraume Zeit weltlich lebenden Theologen beschaffen seyn, und ob nicht einer oder der andere mittlerweile in revolutionäre Verbindungen irgendwo getreten sey. — Ein solcher müßte ohne weitere kanonische Erhebungen vom geistlichen Stande ausgeschlossen werden. — Dieses genau zu erfahren habe ich keine sichere Mittel. Ich bitte daher, in Gemässheit der hohen Präsidialweisung vom 11. Februar 835 Zahl 70, daß Ein Hohes k. k. Landes-Präsidium geruhen wolle, die dießfälligen Erörterungen anzuordnen, und mir das Resultat hievon zu meinem weiteren Benehmen, gnädigst zu eröffnen.

Inbesondere wäre es höchst nothwendig, eine genaue Erörterung zu veranlassen:

1) über das Betragen des Kandidaten Głowacki Jacob, der die theologischen Studien im Jahre 839 absolvirte, und dessen Perso-

nalbeschreibung die k. k. Polizeydirektion am 5. November v. J. vom Seminariums-Rektorate abforderte, dann

2) über die Beschäftigung des Kandidaten Wagilewicz Johann, welcher das Studium der Theologie auch im Jahre 839 vollendete. Er und zugleich auch Głowacki Jacob, waren schon im Zuge ihrer Studien wegen Theilnahme an einem von der hierländigen Zensur verworfenen und in Ungarn gedruckten Werke, zufolge hohen Präsidial-Verordnung vom 29. August 837. Zahlen 5197 und 5853 streng geahndet. Wagilewicz soll mit dem russischen Professor Pogodin bis jetzt im Verkehr seyn, und von diesem russischen Professor gedruckte Bücher zum Geschenk erhalten, welches in der gegenwärtigen Zeit sehr bedenklich ist, da bekanntlich die russischen Gelehrten ihre Arbeiten gegen die Union richten, und durch Versenkung ihrer Schriften die hierländigen Unirten beirren können.

Es heisst endlich, daß Wagilewicz seit dem Austritte aus dem Seminarium im Jahre 839, im Auftrage seiner auswärtigen Korrespondenten mit Fussreisen über Galizien sich beschäftige, um für sie literarische Beiträge zu sammeln. Eine solche Beschäftigung giebt zu erkennen, daß Wagilewicz an seinen geistlichen Beruf gar nicht denke, und es dürfte sich endlich ergeben, daß er zu diesem Berufe nicht mehr tauglich sey.

Lemberg den 9. März 841.

Michael Lewicki
Metropolit.

На 4 стор. рубрум:

An

Ein Hochlöbliches k. k. Landes
Präsidium

Lemberger g. k. Metropolitan Ordinariat
dato 9. März Zahl 843

äußert sich über die absolvirten Theologen, welche jahrelang zu den heiligen Weihen nicht erschienen. Der Ausweis liegt bei.

2) *Реляція Суду.*

През. Арх. льв. Нам. № 611.617 / 1841.
ggg

Hochlöbliches k. k. Landes-Praesidium!

In Folge der von dem hohen k. k. Landes-Präsidium an das hohe k. k. Appellations-Praesidium unterm 22 April l. J. Z. $\frac{333}{X \text{ ggg}}$

gerichteten Note und des von dem Letztern unterm 5 May l. J. Z. 8206 anher erlassenen Auftrags, wird dem hochlößlichen k. k. Landes-Präsidentium in Ehrfurth berichtet, daß die griechisch-kath. Theologen Jakob Glowacki und Johann Wagilewicz in den hierortigen Akten nur insoweit kompromittirt erscheinen, daß ein als Zeuge aufgetretener geheimer Anzeiger, diese beiden Theologen als Mitglieder eines Vereines, der eine russische Tendenz hatte, benannte, welchem der Seminarzögling Saszkiewicz vorstand, daß dagegen hinsichtlich des Alexander Wieliczkowski die hiergerichtlichen Akten keine Nachweisung enthalten.

Lemberg am 21 May 1841.

Rittmann.

Z. 6832.

На 4 стор. рубрум:

An

Ein hochlößliches

k. k.

Landespräsidentium

Bericht des Lemberger k. k. Strafgerichts, welcher in Folge der an das hohe k. k. Appellationsgerichts-Präsidentium gerichteten hohen Landes-Präsidential-Note dtto 22^{en} April l. J. Z. $\frac{330}{ggg}$ über die Kompromittirung der griech. kath. Theologen Jakob Glowacki, Johann Wagilewicz und Alexander Wieliczkowski erstattet wird.

Друкарська похибка.

На стор. II (верш 20 з гори) нашої студії закрала ся важнійша друкарська похибка, яку вважаємо нашим обовязком справити. Місто: (граматика Лозинського) „вона цілком не явила ся в друку“ має бути: вона в своїм часі цілком і т. д. Дрібнійших, дуже рідких похибок не справляємо.

Ч. 1.

Зміст листів від Славян, писаних до Якова Головацького
в літах 1835—7.

Содержаніє писемъ Георгія Петровича, которія уничижены.¹⁾

Pesth 3ten 10 br. 835. Петров.

Сербскій Народный Лист. 836.

Сербска пчела 836.

Зора Забавник у Бечу 836

(Забавник в Далмацій)

Исторія Черногорска С. Милутиновића у Цетиню 836

Пустињак Цетински 835 (?)

(Курелац Влах и Шокаї)

28. Febr. 836.

21. July 836.

Mirske narodnjé Nowine, Gaja Ljudevita.

Maciejowski

Kollar o literarn. wzagemn.

Neusatz Donaugasse

4. 7br. 836.

Русалка відібрана, дана Ценз.

Матица за найлѣпшу Граммат. 100 #

Серб. послов. Вука надійшли.

[2] 6. 8br. 836.

Русалка цензурата, до 6 недѣль буде готова. 8 не 12.

---

¹⁾ Зміст листів писаний рукою Я. Головацького. Початкові слова і кілька інших речень дописав Я. Г. в пізнійшій часі. Хоть Головацький твердив що сі листи знищені, то однак деякі з них доховали ся і ми їх передруковуємо. Великий жаль, що значна їх часть пропала. Мабуть понищив їх Головацький в хвилях для него, а може й для „руської трійці“ дуже скрутних. Зміст листів списаний Головацьким не заступить нам оригіналів.

9. 9ber 836.

Док лист тот до рук прийде Русалка буде готова.

Стратимирович помер.

Учене Срб. дружество запертене

У Загребу основана Иллирск. книжарна.

С. Милутинович їде у Беч да Сербску повѣстияцу од 813 до 1815 изда.

Hronka.

4. 10br. 836.

Русалка 11 болон = 157 fl. CM. за Русалку

11. Januar 837.

15 fl. CM. посланих відібраў.

23. Febr. 837.

Похід Игоря получиў — и 90 fl. CM.¹⁾

Колл. о взаѣм. нѣмецк. Кенпен.

Сим. Милутиновић Троекстарство (три србске граціе (40 kr. CM.) в Липску.

Истор. Сербіе найновіег времена

[3] Пѣваня Црногорск. (Липско)

Сербск. нар. сп.

Серб. матица и Лѣтопис вѣдновлени.

6. April 837. Русалка все изданіе послано во Вѣну.

Gesch. bis Wien u(nd) v(on) dort wird aus d(ie)ser Compagnie

Hr. Wepelbaum nach Lemberg schicken an Stanisl. Aulich.

Мушицкій умерь.

Kollar. 7 Čerwna 836.²⁾

Zora Almanach 836. 5 obrazy w Budjñě.

Plody Zboru učenců řeči českoslowacké w Prešporku.

Hronka Podtatranska Zabawnice, w Banské Bystrice. 836.

28 April 837.

Посил. Игоря.

О взаимн. Слав. нѣм. 6 - 7 болон (subscriptio)

Катедра чesk. в Моск.??

Русал. 20 у Беч. До Ганки 10. у Земун 10.

Князь Милош.

[4] 22 April 837. од адвоката Павловића.³⁾

¹⁾ т. е. Петровиць получили отъ меня рукопись Слова о пол. Игор. перев. Вагилевича для напечатанья. (Пізайша дописка Я. Головацького).

²⁾ Сей лист заховав ся. Містимо його під Ч. 2.

³⁾ Сей лист заховав ся. Містимо його під Ч. 3.

23/10 Октобр. 837.

Тѣшит нас — Коляра О взаимн. запретена була у Бечу.

Савва Тьюкюли 50.000 fl. дом купнѣ -- для Матиц. Серб. книжницю
и засѣданія — 12—20 учеп. Нако 12.500 fl.¹⁾

Лѣтопись Ч. I 837. Учред. Павл. Θ.

Мца Марта Лукіяна Мушицкого поезія, Мае ѣхати до Россіи на
веснѣ до мця Мая екзамина кінчити, гадає кілька лѣт побавити.

23. Okt. 837. Від Курелаца Франье, учитель языків изъ Хорватска.²⁾

Сей зміст листів писаний на 4 стор. мал. 8 сїрого паперу.

Рік 1836.

Ч. 2.

Лист Ів. Колляра до Якова Головацького, пис. дня 7. VI 1836 р.³⁾

7 Čerwna 1836 w Pešti.

Milý Přjtel!

Oboge psania Waše řádně sem přigal spolu i s peněžmi poslanými. Weliké potěšení cjtíl sem z toho že ste na mne nezabudli a že weždy geště hořjíte ohněm lásky ku wšeslawenstwu. Že sem Wám posawód gá nepsal, neračte toho za zlé mjti: nebo gá dlouho ani zde w Pešti nebyl sem ale na cestách w Praze, we Norimberku a t. d.

Onehdy pjsal mi i Pan Rosciszewski ze Lwowa, (bardzo piękny a ciekawy liś). Pytal mne o můy obraz ěili portret, který sem gemu i skutečně asi přede třemi dny po Diližancj poslal. Račte ho o tom

1) Порівнай вістки про сі жертви сербських патріотів в листі Георг. Петровича з дня 26 цвітня 1838 (Гляди Ч. 5).

2) Сей лист рівнож віднайшов ся. Шор. Ч. 4.

3) Сей лист видруковав вже був в р. 1885 в „Словѣ“ Яков Головацький в статіі „Слово правды“ (Ч. 26). Містимо його вдруге, хотьби тому, що се одинокий, доси нам звисний лист Колляра до Головацького, який задержав ся. До листу додав Головацький отсі замітки, які передруковуємо в цілости: „Въ истекшемъ году вышла во Львовѣ брошюра подъ заглавіемъ: М. Θ. Раевскій и російскій панславизмъ. Споминки зъ пережитого и передуманого, списавъ Корнило Устіяновичъ. У Львовѣ 1884“. Въ этой книжечкѣ на стр. 9. сочинитель утверждаетъ, что поэтъ Коляра будто бы привыкъ былъ кончати свои письма къ Якову Головацкому словами: Kdo neni panslav, ten je pes. — Этого никогда не было. Это ложь, и наглая ложь и клевета, измышленная кѣмъ то изъ его враговъ, принята за добрую монету авторомъ брошюры и неосмотрительно внесена въ печатную книгу... Но печатная ложь и клевета это — ядъ, отравляющій тысячи невинныхъ сердець, отъ котораго

uwędomit, gestliby snad nebyl we Lwowę ale w Przeworsku aneb w Źurowicach. Ten obraz když dá odrysowat, aby mi opět original zpátkem po poště zaslal: spolu i s rytinami pana Hanky, Šafářka, Jungmanna a t. d.

Wčera práwě dostal sem Chodakowskiewo Rozprawu o Slowian-szczyzně — z Krakowa. Skoda přeskoda! že se ostatnié materiale geho badania a cestowania newydáwagi.

poslědstvíj moźetъ предохранить только слово правды. Поэтому я нахожу необходимымъ, опровергнуть эту наглую ложь. Можно ли допустить, чтобы столь образованный мужъ, исполненный такъ пламенною любовью ко всѣмъ Славянамъ, со столь поэтическимъ талантомъ, благороднымъ и гуманнымъ настроениемъ, кончалъ свои письма такими мерзкими выражениями? Я по крайней мѣрѣ никогда не читалъ въ письмахъ Коляра подобныхъ словъ. Въ удостовѣреніе всѣхъ и каждаго, я сообщаю здѣсь копію Колярова письма съ 1836 г., которое можетъ служить за образецъ, какимъ духомъ дышали письма нашей корреспонденціи...“ Надруковавши листъ Коляра per extensum, Я. Головацький до-
 далъ від себе: „Вотъ и письмо Коляра. Покойный Коляръ съ негодованіемъ, даже иногда съ увлеченіемъ отзывался объ угнетателяхъ и томителяхъ своего народа, но благородная душа его всегда сочувственно отзывалась къ всему челоуѣчеству... Если бы въ былое время Чехи или Поляки попали были подъ такъ тяжелое иго, такъ... праведный и гуманный Коляръ навѣрно отнесся бы съ искреннимъ сочувствіемъ и всевозможнымъ стараніемъ, помочь несчастнымъ, не такъ, какъ нынѣшніе передовые Чехи, которые, въ узкихъ эгоистическихъ разчетахъ недальновыдной своей политики, отрекаются отъ славянскаго братства и съ хладнокравіемъ предають родныхъ своихъ братьевъ противникамъ Славянства. Перенеситесь мыслью во времена 30 годовъ; панславизмъ еще былъ въ зародышѣ, еще въ свѣжей памяти были слова Седлячка, который сказалъ въ собраніи семи челоуѣкъ чешскихъ патриотовъ: „Разойдемъ ся, господа, а то можетъ провалить ся потолокъ и погребсти насъ, послѣднихъ Чеховъ!“ Въ это время Чехи были смирны и невзыскательны. Одни изъ дѣятелей ихъ тайно получали субсидіи и за русскіе рубли печатали Старожитности и Словники, другіи же помагали чешскому дѣлу еще болѣе тайными дѣлишками и плакали поддѣльнымъ плачемъ: *Ai Vltavo, cze mutiszi wodu!* Коляръ только что писалъ статью „О Славянской взаимности!“ Чехи льстили братьямъ-Словакамъ и пользовались трудами Шафарика, Коляра и др. и на ихъ спинахъ выдвинули свою литературу. Теперь Чехи разжирились, имъ стало тѣсно между Шумавой и Керконошами, явились гордые политиканы, заключаютъ между народныя союзы съ противниками Славянства... Вѣроятно и клевета на Коляра произошла изъ лагеря чешскихъ космополитовъ Ригерова пошиба. Но ложью свѣтъ пройдешь, а назадъ не вернешь...“ Брудіон сихъ замѣтокъ Я. Головацького заховавъ ся між його паперами з такою допискою: „Напеч. въ Словѣ 1884 или 1885 г. и перепечатано въ переводѣ въ Словенскихъ Новинахъ въ С. Марцінѣ“.

Takže dostal sem darem w těchto dnech z Krakowa „Powszechny Pamiętnik Nauk i umiętnoŝci“ Slyšjm ale že už přestal vycházeti. Kde ge p. Leon Zienkiewicz a kde Leslaw Lukaszewicz abych gim odpowěd dáti mohel?

Asi od gednoho týdne bawj se u nás w Pešti pán W. Macie-iowski, slawný spisowatel [2] polský. On sbjrá látku na nowé djlo ěili Rozprawy. Gest to muž vysoko učený w práwách slawiańských: gest téměr každého wečera u mne, kdze bardzo wiele gadamy o naszych rzezech.

Litugi ze Slawianina od p. Jaszowského nemám. Můžete mi snad z něho wypsati několik Znělek tlumačených od Turowského, abych gá uwiděl gako se z češtiny do polštiny překládati dá.

Pamiętnik krakowský se mi welice ljbil. Tam panuge **wzajemnost** kmenů a nářečj slawských. Naproti tomu welice se my zdejšj Slawowé hněwáme na recensenta Lwowskiego který o Pamiętniku pjsal „milsze nam będą nasze własne, ojezyste, polskie o Slawianach rozumowania, aniżeli obce, z kąd inąd sprowadzane“. Kto to psal, ten gest, Špatný Egoista, gest Neslaw, který nepatřj do nyníšjho stoletj. My máme všemožně sbratřenie a wzajemnost w literatuře slawské rozšiřowat a napomáhat: tlumačenie pak z giných slawských nářečij, zvláště z českého do polského, gest k tomu gedem z naywýbornějšich prostředků. Hanbjme se že takowý nerozum z polského péra wyšel za těchto našich časů! Gestli Čechowé a Slowáci z polského překládaj k. p. Krasického, Mickiewiça, Němčewiça a t. d. Pročby i Poláci to činiti neměli? — Porážegte tuto sobělibost a gednostrannost polskau a rozširuyte giného ducha. [3] U nás wyšli toho roku následugjej nowé českoslowenské knihy, které můžete i w některých Nowinách polských ohlásiti:

1) Zora na rok 1836. Almanach slowenský s pěti obrazy w Budjně. Cena 3 zlaté stříbra.

2) Plody Zboru učenců řeči českoslowanské, w Prešporku. Dilo znamenité proto, že naděge peľné kwěty mladých Slowanů w sobě obsahuge. Tito mladjci zahanbugj mnohých starých synů Sláwy. — Mezi 17 mladými Spisowateli stkwěgj se tam obzvláště gména p. Samoslawa Chalupky, Miloslawa Hodžy, Jana Morawského, Drahotjna a Ludewjta Šturů bratrů a t. d. O by takowé společnosti mladoslawské na všech slowanských školách wysokých i nižšjch powstawali.

3) Hronka, podtatranská Zábawnice, w Banské Bystrici. Gest to Časopis od p. Karla Kuzmaniho, horliwého Slowana a znamenitého

básnjecé. Wycházeti budau 3 Swazky rocitě a předplatek gest 56 xr. stříbra.

P. Šafařík vydává Starožitnosti Slowanské kterých Ohlášenj i Wám nepochybně známo bude.

Pište mi i budaucně a pozdrawte všech *πανσλαβιστων*. Calugem Wás
Wás

upřjmný přjtel

I. Kollár

Kdyby mi p. Jaszewski Slawianina poslati chcel gá gemu z mo-
gich knih na záměnu pošli coby chtěl k. p. Zpiewanky, Slawy Dceru.
Rozprawy a t. d. Powězte mu to. Ať pošle bud' po Dilžancj, bud' do
Prahy skzre knihkupectvj Weber, bud' do Wjdně skrze Wenedict
do Pestu.

Лист писаний на 3 стор 8°.

Рік 1837.

Ч. 3.

*Лист Теодора Павловича до Якова Головацького,
пис. дня 22. IV. 1837 р.*

Любезна Браћо Славенска!

Уважаваюћи Ваше миле поздраве преко Гдїа Петровића мени изру-
чене, писањм могао пропустити Вамъ на любви и прїятељству Славян-
скомъ неблагодарити, и одъ мое Васъ стране колико Васъ и цѣнимъ
уверити. Мени є свакій Славянъ мїо и драгъ, љ толико пакъ выше
онај, кои следи не само подпомоћи и усовершенствовати нїно књи-
жество (Литературу) но и словомъ и дѣломъ стара се и труди, народ-
ность Славянску уздићи. Я самъ имао прилике и чути и видити ваша
похвале достойна дѣла, и особито се радуемъ видећи да се жаръ
къ Славянству и у вашимъ младимъ прима распрострео, само и далѣ
ревность ту къ общемъ добру Славянскомъ задржите, пак'ће те и бла-
годарность потомака заслужити. У прочемъ желећи и дѣломъ засведо-
чити колико Васъ любимъ и почитуемъ, молимъ да бы мое Србске
книге, кое кодъ Гдїра Владислава Антића¹⁾ тамошињгъ Трговца иматъ

¹⁾ Владиславъ Античъ, Сербъ изъ Герцоговины, купецъ бакалей-
ныхъ товаровъ во Львовѣ, въ свое время славился честностью и добро-
качественностью товаровъ во всей публикѣ во Львовѣ. Магазињ его
былъ въ самомъ рынкѣ возлѣ б. дома Товарницкаго. Онъ и другой
Сербъ виноторговецъ Густа были православные, почти единственные

као некіи мали знакъ мое любви к вама на даръ иѣ любезно и сердечно примили, и поредъ нѣи кадшто се и на вашу Браћу Срблѣ опомените, вашъ благонаклони

пріятель
 Теодоръ Павловичъ

У Пешти 22-а р. Апрель 837.

Лист писаний на 1 стор. 4^о. На другій стороні пізнійша дописка Я. Г., яку подаємо в примітках.

Ч. 4.

*Лист Фр. Куреляца до Якова Головацького, пис. дня
 23. X. 1837 р.*

Draga braćo Rusini!

Slušajuć od moga prijatelja Petrovića, pismo vaše meni pročítavšega, ono bëde i nezgode, koje poradi Rusalke nevinne dëvojčice podnesti moradoste, nemogoh inače, nego da se i ja perca podhvatim, ter vas razžalenu bratu tëšim. Kad sam neki dan kod censora Nagya u Budimu bio, zapita me, što bi u Rusalki stajalo, da je zabrañena? Kad mu ja rekoh, da nejma ništa krom ljubavi, neprijateljskih napadov i tako što više, onda on pomislivši u sebi reče na koncu: suppressio, nihil quam suppressio, Sie wollen keine ruthenische Litteratur aufkommen lassen. Naši poglavari tu privikli, da ñihovi sužñi spavaju, jer je spavajuće lahko nadzirat i nad ñimi stražarit; pak budući da se to sad meña i prestaje, jer smo se malko podigli od sna i otreznuli, uznemiravajuse i uzbunavaju.

[2] Idite slovinska braćo nagaženom stazicom, svakomu odporstvu muževno se i vi oduprite, svaku muku i preponu nadvisite i nadvladajte, svaku plemenitu želu nepokolebnim korakom postizite, u postupku vašemu otvoreni budite, nauku iz celog srdea milujte, krom Boga nikoga se nebojte i nestrašte, duh robstva u duši ugasite, a ljubav slobode i svih Slovincev duboko u srdce zasadite, pak onda da vidimo, tko će vas napadati, griziti i na vašemu krasnomu putu ustavlati i uzprečavati?

изъ Львовскихъ горожанъ. Античь подерживалъ связи съ своими земляками и потому редакторъ Сербской Лѣтописи Теодоръ Павловичъ, съ которымъ я познакомился въ Пештѣ, прислалъ нѣсколько экз. Лѣтописи, журнала издаваемого Серб. Матицей и другія книги — Изъ подаренныхъ мнѣ Павловичемъ книгъ по одному экз. я передалъ въ 1850-ихъ годахъ въ библ. Народнаго Дома во Львовѣ.

Я. Г.

Ostajte mi zdravi i budite priležni i neutrudimi robu u vinogradu Slovinstva.

Pešt 23. Okt. 1837.

Frañe Kurelac
učitel jezikov iz Hrvatske.

Лист пис. на 2 стор. 8^о.

Рік 1838.

Ч. 5.

*Лист Георгія Петровича до Якова Головацького, пис. дня
26. IV 1838 р.*

Априла 26. године 1838.

Любезнійшии Приятелю

мили побратиме!

Прво што самъ вамъ овде любезный мой приятелю писати дужанъ, кое као што ваше искрено пріятельство спрата мене изискуе, тако пакъ и моя дужность коль ти и то свето налаже, есть узроке или болъ рећи извиненія тогъ тако дугогъ ѣутаня — навести.

До садъ самъ два ваша листа пріймію. Прво дто 27 грудня 837 а друго 9-о цвѣтня 1838. Оно печатлѣніе кое су ваша мила й пріятелска писма и досадъ на мене дѣйствовала, а особито ова два последня, тое перо неможе исписати. — Душе наше ту свету радость осећаю.

Моє слабо здравлѣ зимуєть ме є задржало да светой дужности той одговорити задржиме; приближесе и торгъ Пештанскій, содъ наумимъ іоштъ данъ пречекати докъ се искупе трговцы да пріймимъ новце за Русалке да вамъ уедно пошлѣмъ, но ево неволѣ! наѣе у оно и то време и страшна она Катастрофа на нашъ градъ, трговцы се разиѣоше и разбегоше и тако ништа непріймихъ. Меѣу тимъ пріймихъ и друго ваше писмо, пуно пріятельскомъ најчистіегъ чувствованія, на кое вамъ одма ево и одговарамъ, у толико више што самъ юче бывшу ми случайно кодъ цензора, кадъ тамо имамъ шта и видити, на столу стои ваша Русалка съ некимъ рескриптима. Цензоръ ми изяви како и о чему гласе Рескрипти, кое ѣу вамъ на концу листа, нѣмачки, зади болѣгъ разумѣнія ставити. Тосу уз-[2]-роцы любезный мой приятелю кои су ме уздржавали до сада. — Но срце и духъ мой непрестано су кодъ васъ были, — съ вами се даню ноѣу бавили — пращайте.

Прво ваше дто 27 грудня — писмо, свимъ, овде коме самъ годъ показао, интересантно є было, ерѣ су изъ нѣга видили понаиболѣ напредке књиѣства вашегъ. — Я одъ мое стране молио бы васъ да бы

ми чешће (offers) и колико могуће просторније новіе и старіе ваше списателъ и кнѣге назначили, да бы ихъ чрезъ Народный Листъ и чрезъ Лѣтописъ моимъ сонароднимъ сообщити могао, ерѣ она мало или башъ нима о вами любезна браѣ што знаю. Я самъ намеранъ као какавъ изводъ (extractum) исторіе у кратко назначити, и томъ Артикулу о кнѣжестве предпоставити, да бы тако колико толико васъ съ нама упознао. За тай вамъ трудъ яѣу вамъ одъ мое стране наше новіе Србске кнѣге назначивати съ важностию внутрениомъ, пакъ ће те моѣи и вы вашимъ Сонародникомъ што брже сообщити. Тако самъ пре месецъ два дана читао у Газети Львовской назвещеніе о „Пустынякъ цетинскій“, стихотворенія Митрополита Црногорскогъ Петровѣа, — а та е кнѣга веѣъ пре неколико година печатана и обще позната.

На другомъ нашемъ дѣо 9-ог Цвѣтня не само я одъ мое стране но сви овде Славяни и ваша браѣ сердечнѣйше вамъ благодаре. Изъ пѣга смо оно види(ли) дѣложъ потврѣно кое намъ е ваша любовь и пріятельство до садъ сведочило. Хвала и опетъ хвала вамъ буди на тако пѣжномъ чувству пріятельства. — Мы смо сви Богу буди благодареніе одъ зла колико толико сачувани. Свисмо здрави. — Г. Миловукъ имао е велику штету у кнѣгама по веѣой части све су биле потоплѣне. Мати-[3]-ца е спасена. Но на веѣу жалость нашу, дѣло Г. Мушацкогъ потоплѣно е, ваше одъ 400. Ехемр. пропало. — Другій пакъ више или маиѣ оштеѣени (beschädigt). — Русалка е спасена. — Наша црква велику е штету претршила. Школа Србска срушила се. —

Наше кнѣжество напредуе, а особито Матица Србска. Многи садъ доста одъ свогъ имѣнія доста на матицу жертвую. Текелія Савва Ѧ Кевермешъ, ц. к. Совѣтникъ и Кавалеръ, (а не трговацъ као што стои у Газети) жертвовао е 50,000 фл. на изображеніе младежи. Јоаниѣ Нако Ѧ Севт Миклушъ приложіо е у Матицу 12,500 форинти, — и многи други. Тако могу слободно реѣи да се народность наша све выше и выше подиже.

И кнѣжество наше процветава, садъ веѣъ и та то двоє новине. Едне су С. Н. Листъ а друге кое су ове године почеле пзилазити е су Магазинъ за художество Моду и Литературу. — Што се нашегъ кнѣжества тиче, то ѣу вамъ обширно првомъ приликомъ за едно съ пѣкими важнѣйша кнѣгама наше Литературе по делижансу послати ѣу вамъ.

Г. Г. Колларъ садъ ће издати кнѣгу подъ титуломъ „Слава Богинѣ“ — „Slawa Bohyně a Půwod Gména Slawenu čili Slawianůw“ — Обязленіе веѣъ е печатано.

Сви васъ любезно поздравляю и прятельскій любе вашъ
верни пріятель и побратимъ
Георгій Д. Петровичъ

[4] Was die Rusalka anbetrifft (sic), so bitte ich Sie mir gleich mit erster Post auf volgender (sic), und zwar entweder in der deutschen Sprache oder Lateinischen Sprache, und zwar das NZ¹⁾ so das ein jeder lesen kann, besonders von dem Zensor. Im (sic) ist Rescript gekommen damit Er relation gibt über Rusalka. Jetzt hängt v(on) Jhm ab das Schicksal der Rusalka. — Er wünscht (sic) zu wissen:

1. Warum ist dort Rusalka verbothen? was ist in Ihr Zensur widriges? das NZr. bezeichnen Sie specialissime, auf welcher pagina und welche Wörter.

2. Ob war dort Rusalka noch im Manuscript bei der Zensur? und was Sie zur antwort (sic) bekommen haben.

3. Wer am meistens (sic) ist gegen Rusalka?

4. Alles übrige was zur entschuldigung (sic) dienen könnte (sic). Besonders aber wie ich schon gesagt habe das zu bezeichnen warum ist verbothen worden.

Ich habe grosse Hoffnung. — Wir werden Triumphiren (sic). Ich werde keine Mühe sparen, besonders aber der Zensor ist mein [5] Freund. — Ich erwarte mit der ersten Post die Antwort. — Er wird seine Relation verzögern nur wegen diesem Schreiben und Ihrer Antwort. Silentium altum — sapienti pauca.

Ewiger

Freund

G. Petrovic

Лист писаний на 5 стор. 4°.

На 6 стор. адреса: Reverendo Domino Iaroslawo Golowacki III-um in Annum S. S. Theologiae auditori a Leopoli Lemberg in Galicien. Halitscher Vorstadt Nr. 457 $\frac{1}{4}$ im Rosa'schen Hause im ersten Stockwerk. Recomandirt. В рорі поштова штамбіля: Pesth Recomendirt.

Ч. 6.

*Лист В. А. Мацейовського до Якова Головацького, писаний
дня 29. VI. 1838 р.*

z Warszawy dn. 29. Czerwca 1838.

Wielmożny Mci Dobrodzieju!

Prawdziwie z wielką nieśmiałością piszę do WMP Dobr. bo nie wiem iak się przed Nim wytłomaczyć z tego, iż pomimo uskutecznienia wszystkiego z pańskiej strony o com Go prosił, ia przecież nie w zamian za to dotąd nie uczynilem. Przepisane przez P. Dobr. dyplomata nadesłał mi P. Zubrzycki. W zamian za to miałem P. Dobr. przysłać

¹⁾ Non Censurata.

książek, któreś za bytności mey we Lwowie, później listownie zamówił u mnie. Ja na wszystko co jest święte zaklinam się, żem natychmia i obstałował te książki u Skwarcowa księgarza, a gdy ten nic nie uczynił i z Warszawy umknął, obstałowałem też książki u księgarza Głazunowa. Lecz wystaw sobie P Dobr. dotąd nadeszła jedna tylko książka: Czari ili nieskolko scen ukraińskich, Moskwa 1837. Żebyś przecież co odebrał odemnie, posłałem książkę tę wraz z dziełem Pułk. Muchanow przez księgarnię Senewalda do handlu Milkowskiego we Lwowie skąd ją odbierzesz.

Miło mi zawsze wspomnieć sobie Osobę Jego, dlatego nie uwierzysz ilebyś mnie ucieszył gdybyś do mnie parę liter napisać raczył. Nie wiem co się dzieie we świecie naukowym w tamtych stronach, a chciałbym wiedzieć chętnie. Wybierałem się tego roku do Lwowa, ale widzę że to do skutku nie przydzie.

WMPana i Dobrodzieja

przyiaciel i sługa

W. A. Maciejowski.

Лист писаний на 1 стор. 8^о.

На другій стороні листу находить ся адреса :

W-mu Jakubowi Głowackiemu
Słuchaczowi ś. Teologii III-go roku
na Wszechnicy Lwowskiej
WMPanu i Dobrodz.

we Lwowie.

Ч. 7.

*Лист П. Й. Шафаріка до Якова Головацького, пис. дня
24. X. 1838 р.*

W Praze dne 24 Rjgna 1838.

Welectěný Pane Přjtel!

Welice Wám wděcen gsem za poslané mi wýpisky z kroniky srbské a přepisy listin maloruských. Přálbych, abych se Wám za to brzo něcjm slušně odslauziti mohl.

Kronika gest djo arcibiskupa srbského Daniele II., genž seděl na stolici l. 1325—1338. Též žiwotopisy arcibiskupůw do Nikodima, umiewšjho l. 1325. Slowa „*РАК ТРОИ ДАНИЛА ВЪЛЪКО МОИ СЇЦЕ*“ wytahugj se na samého arcib. Daniele. Ostatnj žiwotopisy patriarchůw od Daniele až do Jefrema (1325—1375) gsau od neznámého pokračowatele. Pro starobylost a důležitost rukopisu tohoto chtělbych ges za

základ položin při vydávánj swých Monumenta Serbica, budeli možná dostati přepis z něho, o čemž gsem p. Zapowi obšjrně psal.

Nemeňě důležitě gsau mi z ohledu gazyka poslané přepisy listin maloruských. Dalšj, pokačowánj, gakož i wýgimky z Korměj knihy, gež mi p. Wahilewič sljbil, tužebně očekáwám. — Gá gsem s Božj pomocj pro swé Monumenta Serbica sebral posawad listin přes 200, starých nápisůw asi 60, wýgimkůw z rukopisůw z 11—14 go stoletj dost hogný počet. — Možné, že k tomuto djlu swému Waše maloruské památky z Haliče připogjm gakožto Appendix. Bude slaužiti gedno k obgasněnj druhého.

Dobře se měgte! Waš upřjmný přjtel

Paw. Jos. Šafarjk

P. Hołowackému we Lwowie.

Лист писавиї на 1 стор. 8⁰.

Ч. 8.

Лист В. А. Мацвиївського до Якова Головацького, пис. дня 30. X. 1838 р.

z Warszawy dn. 30 Pazdz. 1838.

Szanowny panie Jakobie!

List Twój panie Jakobie sprawił mi wielką radość, z powodu doniesień literackich i nieocenioney wartości dwóch piosnek ruskich. Właśnie zajmuję się dziełem, w którym i na ruski naród wielką uwagę zwracam. Proszę Cię racz mi z rękopisów dostarczyć, co tylko rzucić może światło na prywatne i publiczne życie narodu tego, tudzież na jego życie. Pieśni gminne naywięcey mnie zajmują. O gdybys mi mógł panie Jakobie więcej podobnych dostarczyć! Czybys się nie mógł także wystarać o dyplomat ów, gdzie o Księciu Łuckim mowa. Bardzobym Ci był wdzięczny. Książek rossyiskich dotąd nie masz. Dałem nawet polecenie ksiegarzowi z Wilna, ażeby mi ie nadesłał, lecz ani osła ani posła!

Posyłam Ci žádané dzieło historyi prawodawstw słowianskich, a nawet na welinowym papierze, ażebyś miał dowód iak Cię szacuję. Odbierzesz ie przez ksiegarnię Milikowskiego. Ale odbierzesz tylko 3. tomy. Pierwszego tomu nie mam! Musisz go sobie przepisać, bo wątpię ażebym tak rychło wziął się do wydania nowego. Nie wiem nawet czy się zbiore wydać ie powtornie. Drukując tomami dzieło moje rozprzedalem tomy 1. 2. i iuż ich nie masz w handlu, z tomu 2. ieszcze

kilka mam egzemplarzy, z tomów 3. 4. jest ich więcej. Miałem powrócić ze Lwowa przed dwoma laty zająć się wydaniem drugim, lecz mi Cenzura tutejsza w tém przeszkodziła. I może [2] tak lepiej, bom tylko tom I. II. miał całkowicie przerobione, tomy III. IV. miały wyjść w dawney postaci, a do tego dwa tomy dodatków do dzieła. Gdy zamiar do skutku nie doszedł, odciąłem owe dodatki tomy V. VI. dzieła składać mające, i posłałem je do Piotrogradu do Cenzury. Tam nie robiono żadnych trudności, i właśnie kończy się druk tych dwóch tomów, które wyidą pod tytułem Pamiętników o dziejach, piśmiennictwie i prawodawstwie Słowian aż do wieku XIV. Te pamiętniki uzupełniają całość dziejów prawodawstw słowiańskich aż do tegoż XIV wieku. Już ani dotknę się piora na opisywanie owczesnych dziejów, uważam je za zupełnie ukończone. Ale historia prawodawstw słow. aż do wieku XVIII! To ogrom. Wszakże wzięłem się i do niego, tymczasem na samey Polsce i będącey z nią w związku, Rusi badania nie ograniczywszy, i nie posuwając się daley za rok 1650. Czytam wszystko co do tego czasu należy, a czytam z uwagą i żelazną pracą! Skończyłem poetów polskich, ich czytanie 5 kwartałów zajęło mi czasu. Teraz czytam kaznodziei. Czytając spisuję wszystko, chociaż to ściśle mówiąc do prawodawstwa nie należy. Mam zamiar zebrać te ważne szczegóły i wydać je osobno, wystawiając rzecz o literaturze polskiej, domowem życiu Polaków, i t. d. w XV. XVI wieku. Do tey pracy bardzo by mi się przydały szczegóły o Rusinach, pamiętaj więc na mnie panie Jakobie, i przysyłaj, co tylko uwagi godnego znajdziesz.

Jeszcze iedna prosba do Ciebie. Chciey się nią zająć gorliwie, panie Jakob, i donieś mi ieżeli można przysył pocztą, iak ta rzecz stoi.

Będąc we Lwowie proszono mnie ażebym tamże nadesłał tomy III. IV. mego dzieła historia prawodawstw, gdyż ich tam zupełnie nie było. P. Doktor praw Korecki łaskawie przyobiecał podjąć się sprzedaż tych tomów i pieniądze zebrane za nie odesłać przyobiecał. Posłałem 20. eksemplarzy tomu III. IV. przez księgarnię Milkowskiego z poleceniem ażeby je P. Koreckiemu wydano, i doniosła mi też księgarnia że polecenie moje wypełnione zostało. Pisałem do P. Koreckiego ażeby mi [3] odesłał pieniądze, pisałem do P. Lucyana Siemieńskiego odpisując Mu na Jego list pisany do mnie w interesie P. Jozefowicza, lecz na żaden list nie odbieram odpowiedzi. Proszę Cię przeto panie Jakobie rozmów się w tey mierze z P. Koreckim, proś Go ażeby mi ile zebrał pieniędzy odesłał, bo właśnie teraz bardzo ich potrzebuję na druk Pamiętników. Oczekuję przysył pocztą odpowiedzi od Ciebie.

O pracach naukowych tutejszych nic ważnego donieść Ci niemam. Pierwosnek i Noworocznik wychodzą niezabawem, i to jest najważniejsze zdarzenie w naszej literaturze.

P. Żegocie Pauli pokłoń. Czytałem jego pieśni ludu i bardzo mi się podobały. Dowiaduję się z gazet, że P. Pauli wydaie także starożytności gallicyiskie, i że tom I. wyszedł tego pisma. My tu nie posiadamy tego dzieła, niech więc przysle do tutejszych księgarni pewną liczbę eksemplarzy. Donieś mi panie Jakobie iaka jest treść wyszłych dotąd numerów tego pisma.

Pokłoń także P. Rościszewskiemu, i donieś mi iak się ma.

Skoro wykończę mój opis Polski, przyjadę do Lwowa dla skompletowania dzieła. Jest-to ogromna praca. Każdy nawet i naylichszy pisarz ma być rozebrany szczegółowo, a następnie wykazany duch naszego piśmiennictwa w XV. XVI. wieku, wraz z przyczynami i rozumowaniem. Życie prywatne Polaków owczesnych, ma zastąpić niehistoryczne romanse iakie pisano dotąd o owych wiekach. Piękna materia, ale trudna! zwłaszcza jeżeli rzecz ma być wystawiona i gładko i ładnie, ze względu na sztukę i charakter narodu, który w prywatnym życiu tyle podziwienia jest godzien ile w publicznym życiu brakiem taktu razi.

[4] Ogrom, wielki ogrom rzeczy zebrałem dotąd, i co Gołębiowski w tej mierze napisał, zdaje mi się być lichą ramotą! W iakże innym świetle wydaie się mi być teraz ruski naród z Polską połączony! Jak mylnie go wystawiano, i pisano na pamięć o nim bez znajomości rzeczy. Wszakże z drukowanych dzieł ledwie że cokolwiek powziąć można wiadomości w tej mierze. Potrzeba rękopisów, a rękopisów wchodzących w życie prywatne. Wy panowie Rusini powinniście mnie zasilać w tej mierze, wszakże tu i o was chodzi, bo wasze dzieje dotąd leżą odłogiem. Ja nawet wielcebym był rad, gdyby się kto z Was do tej pracy zabrał, wtedy chętniebym mu ustąpił materyałów moich. Mnie idzie o dzieje, i te chciałbym wystawić w życiu domowym naszych przodków. Radzcie o tym panowie mili ażeby mi na materyałach nie brakło!

Kończę list, prosząc Cię usilnie o rychły odpis, i ażeby list Twój panie Jakobie był długi a długi.

Przyjaciół i sługa

W. A. Maciejowski.

Рік 1839.

Ч. 9.

*Лист Варт. Копітара до Якова Головацького, пис. дня
1. лютого 1839 р.*

Wien am 1. Febr. 1839.

Gratissimae mihi accidere litterae tuae XI Jan. datae, sed eorum de quibus scribis nil adhuc vidi. —

De mea justa voluntate noli dubitare. —

Gaudeo de veteri vestra poesi quam nunciatis: Sed fac collector ita sit fidelis ut de Vukio praedicat Grimm in recensionibus illius collectionis tam in Wiener Lit. Zeit. quam in Götting. gelehrten Anzeigen e. g. A. 1834 N-o 33—39.

Nobis quidem extraneis vestrae dialecti studiosis nec Levitskii sat macaronica, ut veremur, grammatica¹⁾ facit salis, lexicon autem aut idioticon plane deest; nam demus lexicon in plerisque convenire cum russo, habebitis tamen vocabula multa propria et ignota Rossis. (2) inveni e. g. in cod. russ. antiquo *паница* pro *cisterna*, *кръгъцъ?* puto *currus* genus.

— Quid agit Societas²⁾ vestra librorum popularium? An obdormivit jam? Illius esset et idioticon et grammaticam populi quasi pro fundamento substernere vitae suae. Sed desunt et pecunia et constans animus, et scientia rei vera? haec pia mea desideria aut aequi consulite aut amice ignoscite. Valete et favete vestri amatissimo

Kopitario.

Лист писаний на 2 стор. 16⁰.

¹⁾ Мова тут про граматику Йос. Левицького, вид. 1834 р. Копітар цензурував її і подав про неї дуже влучні записки. Гляди працю др. Ос. Маковея „Три руські граматики“ (Записки Наук. тов. ім. Шевченка Т. LI стр. 17—25 і 59—76).

²⁾ Є се згадка про „Societas presbyterorum“, основане в р. 1816 крив. Ів. Могильницьким. Гляди про него студію Заневича: Літературні стремління галицьких Русинів 1772—1872 в „Життю і Слові“ за рік 1894 Т. II стр. 200—1.

Ч. 10.

*Лист Георгія Петровича до Якова Головацького, пис. дня
12. II. 1839 р.*

У Пешти 24/12 Сѣчня (февр.) 1839.

Любезный Пріятелю!

Драгій Брате!

Можете ли іошть ове черте писма вашегъ пріятеля, — можетели се на оногъ опоменути, кои даю ноѳу о вами пріятелю мысли? И опеть за тако дуго време ништа едно за друго ни смо чули! Као да е какавъ зао Богъ писменый нашъ союзъ прекинуо!

За болѣ понятіе свегъ овогъ нека слѣдуѣе служи: Я самъ последний путь листъ одъ Васъ добио dto 28. Мая 838, одговоръ на мое писмо збогъ цензуре о Русалки. На то Вамъ писмо нисамъ могао пре одговоръ послати до 29 Юнія 1838, у комъ самъ Вамъ сообштию, да е Русалка одъ Консіліума одобрена, и да до кои данъ на путь у горню Унгариу полазитъ. Первога Юнія кренуо самъ се на путь и у Кошицы Прешови Бардіехо (Kassau, Eperies, Bartfeld) до конца се истогъ Мѣа бавію. Око-[2]-ло среде Мѣа Аугуста вратимъ се у Пешту, а съ концемъ истогъ Мѣа отишао самъ у мою домовину Новый Садъ, и тамо два Мѣа кое у путоваю, кое кодъ куѣе провео. За то сво време ни самъ ни у каквомъ писменомъ союзу съ Вами любезный пріятелю могао быти, ерѣ самъ данасъ овде а сутра онде бываю. У среди Новембра повратимъ се у Пешту и ту самъ мыслию одъ Васъ кое писмо затѣи, но надежда ме е преварила. — Текъ после неколико неделя случайно у разговорѣ разумео самъ одъ Гдна Павловиѣа да стему писали, и онъ ми то писмо сообшти. Представите себи како ми е было, да самъ я текъ изъ тогъ Вашегъ листа морао разумети, да вы мое писмо одъ 29. Юн. пр. г. нисте пріймили, и да сте Вы мени писали. Ништа о свету томе ни самъ я знао. На [3] пошти самъ распитивао немали кое писмо на мене; но ништа утѣшителнога ни самъ могао разумети. Тако самъ дакле одма быо одредію Вамъ драгій Брате писати и о свету Вамъ извѣстити, но превеѣе важи и силни мои послови ето на прегрдну ми жалость недопустише до сада ту мою желю испунити. Опростите ми дакле драгій пріятелю ово садашнѣ мало мое закосненіе, а што е до сада пренебрегнуто честямъ писанѣмъ а може бити и скоримъ виѣнѣмъ ѣмо поправити.

Изъ Вашегъ писма на Гдна Павловиѣа могао самъ разумети, да сте найвише за Русалку забринути. Русалка е ab excelso Consilio Regio sub sessione dto 26 Junii одобрена и публично се продавати сме. —

За оне пакъ књи́ге (Русалке) кое су кодъ мене заостале, будите безъ бриге и уверени, да и́й я као и самъ оной животъ чувамъ и на нѣхъ пазимъ. За све я мо́жмъ че́сѣу гарантирамъ.

За наше књи́жество съ радосѣу [4] могу вамъ явити, да одъ данъ на данъ све болѣ и болѣ порцвѣтава. Истина ты се не можемо хвалити да у найнови́емъ времену классически дѣла и писанія добѣямо, но могу васъ уверити да народъ живльи быва, болѣ починѣ осе́жати, тако да рекнемъ, націоналный поносъ, а то све томе приписати имамо, што се више почело писати и печатати, пакъ се више и читаю по народу наша ербска списанія. Мы досада съ наши слови имамо у Аустриі трое Новине, Народне политическе и Народный Листъ (забавне новине) учредникъ и издатель е Ѡ. Павловичъ; далѣ Магази́нъ за Књи́жество Ходо́жество и Моду, учредникъ г. Ант. Арно́тъ.

Пре едногъ Мѣа доби́ли смо е́дну Србску Граматику одъ Милована Видакови́ѣа, но ни е изме́ѣу най болѣи. Са́дъ подъ прѣссомъ до е́дно 8. различни списанія [5] имамо. Шта у Србиі быва у смотре́нїю књи́жества, врло мало што знамо, ербо оне књи́ге, кое се тамо печатаю ни е слободно прѣкониты граница преносити, толико вамъ могу сообщити да се и тамо све ве́ѣма и ве́ѣма напредус. — У Далмаціи излази Алманахъ подъ и́менемъ Любитель просвѣщенія одъ Др. Петранови́ѣа у толико знатнѣе дѣло, што е Аукторъ великій и ревностный родолюби́ць, и што много у то́мъ дѣло важни предмѣта о Далмаціи и г. д. И наша бра́ѣа Србльи и Хорвати римскогъ закона што се латински слови служе напреду, особиту се родолюбиви Др. Гай, Учредникъ Новина хорватски, яко о распространѣнїю књи́жества труди.

Може быти да вамъ е познато, да се славный она́й Славянинъ Гд. Бодянский ве́ѣ одъ дужегъ времена овде у Пешти бави. На нашу велику жалость, скоро какое овамо приспѣло разболео се и одъ тогъ времена непрестано лежи. Са́дъ се у болѣмъ [6] одъ некогъ времена налази. — Гд. Колларъ е здравъ — Миловукъ е ве́ѣ одъ едно исесть седамъ недѣля прѣшао у Србию. — Вукъ е у Бечу по іошть ни е свою обявлену књи́гу Боку Которску издао, чему може быти да е узрокъ то што е дуже време болестанъ быо. — Гдинъ Павловичъ особито Васъ као и све друге тамошнѣ Славяне ердечно поздравля. — Поздравите одъ тое стране све ваше прѣятель, да и́й, истина іошть не познать, све любимъ и високопочитуемъ. Будите ми здрави драгїй побратиме, и незаборавите на оногъ кои се вашимъ искренимъ прѣятельмъ назива. — Збогомъ.

Геор. Ф. Петровичъ
Заклети кр. Унг. табле

Лист пис. на 6 стор. 8^о.

зырникъ фильологичной секціи

Ч. 11.

*Лист Платона Лукашевича до Якова Головацького, пис. дня
26. IX. 1839 р.*

Милый мой побратиме
Якове Θεодоровичю!

Коли Даниль король Галицкій бувъ въ Переяславѣ? Охъ, давно!... Коли, після Ондрусовського замирення, писавъ Галичанинъ до Переяславця? Николи!... О Боже! велики суть вороги наши, положивші персть на наши уста... Кажете, що я васъ забуду, або що... На се скажу вамъ молодецькимъ выразомъ: „Гей, гей голубе мой сивый, соколе ясный, кривный Русину! не питай мене, брате, чого мовчу? мовчу, тугу маю — вже послѣднюю: заходить наше сонце; на его я дивлюся, на его дивлюся якъ воно сѣдае, на мене козака сиромаху, свѣй лучъ пу-скаючи: Прощай, каже, сыну, прощай, небораче, вже я тя покину — изійдуть зороньки, изійде мѣсяченько тебе освѣтять — да не при-грѣють!...“

Менѣ вельми е любо що вы Галичане, нашу Малу Русь и насъ козакѣвъ споминаете, спасибѣ вамъ за се. Питаєте: що есть нового у насъ по книжному, [2] пысьменному міру? Чортъ-ма — нечого!... Котляревскій умеръ; — Сава Чалый — добре щось.

Посылаю вамъ де яки писульки и бѣльше бы приславъ да вже не хочю и очи звести на си книги.

Панѣви Зубрицкому скажите, щобъ вѣнъ не сумувавъ за Львоску (sic) Лѣтопись¹⁾: що мною взято, то свято, чи рано чи пѣздно а доведу до ладу. За нею уже сегодня почавъ отписки по Петербургской цензурѣ. Здається мѣсяцевъ черезъ шесть буде выпечатана.

По нашому, се зветься скоро.

Прощайте, дайже же, Боже, щобъ мы и вы скорше понѣмечлися: лучого не могу бажати не вамъ, ани намъ, а до того вашъ на вѣки поважатель и похильный слуга

Платонъ Лукашевич.

1839 года
26-го Сентября
Березань.

Лист писаний на 2 стор. вел. 4⁰.

¹⁾ Копія Лѣтописи находившейся въ Ставропигійскомъ институтѣ, которую я приготовилъ къ печати, но по невозможности напечатать ее въ Австрій, передалъ Платону Лукашевичу. Сколько мнѣ извѣстно она не была напечатана въ Россіи. Я. Г. (познійша дописка).

Ч. 12.

*Лист В. А. Мацѣйовського до Якова Головацького, пис. дня
14. XI. 1839 р.*

Do Wgo P. Jakoba Głowackiego,
sluchacza teologij ś. we Lwowie.

z Warszawy dn. 14 Listop. 1839.

Szanowny panie Jakobie!

Dawno już nie miałem tej przyjemności ażebym chociaż listownie mógł z Nim rozmawiać: a mnie tak miło ile razy choć na piśmie pogadać mogę z ludźmi lubiącemi nauki, iakim Pan iesteś. Pracuję obecnie nad wykończeniem życia domowego Polski i Rusi w XV. XVI. i znowu udaję się do niego ażebyś mnie zasilił piosnkami gminnemi, iakie osądzisz być za naystarsze. Coraz to więcej przekonywam się, iak nie iedna pieśń sięga odlegley starożytności, tylko że wieki późniejsze przeistaczały ją i do okoliczności różnych stosowały. Tak będąc teraz w Luzyczach znalazłem pieśń około Budziszyna spiewaną o pewnym panu (Knez) z poza Drażdzan (Drezno) która iest tą samą iaką w zbiorze P. Woycickiego o Staroście zakochanym w młynareczce, a u Pana Żegoty Pauli o Panu Kaniowskim (teyże treści) czytamy. Tak więc ta piosnka odlegley sięga starożytności; bo od czasu zerwania Luzyczan z Polską nie krążyły już pieśni polskie nad Labą, i przeciwnie nadlabańskie nad Wisłą i t. d. Nie nauczyli się więc tey pieśni nasi chłopci od lużyckich, i nawzajem. Właśnie teraz gotuje się do druku zbiór piesni gminnych gorno i dolno lużyckich, które wielkie rzucą światło na piesni gminne polskie. Zresztą nie widziałem piesni, któreby pod względem rzeczy tak były iałowe iak lużyckie: nie się z nich nie dowiesz o domowem życiu zniemczających tych Słowian: tylko duch ich i treść słowianszczyzną trąci, a cała powierzchowność niemiecka, iak stroy, iak życie tamecznych ludzi!

[2] W Morawij są slady mocne na to, że Kozacy już w XIV. istnieli wieku, iako rycerstwo, a więc iest to odwieczna instytucya ruska. W życiu Polaków i Rusinów będzie osobny mały artykuł o niey, oparty na niezaprzeczoney wiary historycznych pomnikach.

Boli mnie bardzo że tak mało iest historycznych pomników wewnętrznie życie ludu ruskiego wyświecających: znalazłem wiele o życiu chłopów polskich w XV. XVI. wieku, a o ruskich iakby uciał, nie masz i nie masz. Ale pocieszam się tem że z czasem wyjaśni się rzecz dopiero, gdy na iaw wyjdą zrzodła dotąd ukryte. Jeszcze raz powta-

rzam prośbę moję o przysłanie cokolwiek lub Pan lub iego przyjaciele zebrać mogli w tym względzie.

Pokłoń się Pan Jakob P. Augustynowi i powiedz że iuż prawie mam wszystko o polku Igorewym czego żądał odemnie i czegom mu udzielić przyobiegał. Ale iakże to przysłać? Czy przez księgarza? Ale czyli tą drogą nie zaginie sprawunek: a byłoby mi to przykro bom z wielką biedą zebrał porozprasane te szpargały. Odpisując mi Panie Jakobie bądźiesz laskaw donieść co P. Augustyn powiedział. Przeproś Go że osobno doń nie piszę, bo nader iestem zajęty.

Teraz Cię ściskam P. Jakobie i bardzo proszę o odpis: napisz mi obszerny list pełen literackich wiadomości. Powtarzam że mi nader miło rozmawiać z Tobą, gdy nie można ustnie, to przynajmniey pismiennie.

Przyjacieli i sługa

W. A. M...

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 13.

Лист К. В. Запа до Якова Головацького, пис. для 20. X. 1839 р.

We Lwowě dne 20. řjgna 1839.

Můg drahy přjтели!

Odesjlám Ti list Lukašewiče, genž mě byl poslán z Rossii spolu s menšjm listem na mne. To gest člověk potrhlý, skoro nic mě nepsal, gedině spomjnánj, že gest rád, že nás poznal, a že geště ani do Prahy nepsal. Z toho všeho, co mě přisljbil, ani slova nenapsal; a geho pismo aby kočka přečjtala, mnoho ani Wahilewič sám nepřečete, gá newjm proč to, neboť list tento na Tebe gest daleko řetelněgi psán.

Take Běrecký se ke mne odezwal, a pjše, že sem budeli mu možná, nynj přigede. Wahilewič tu geště sedj, a nemůže se wyprawiti odsud. Mysl přjmo ku swé Marianě odtáhnauti a swadbu wystrogiti; noboť to wjš, že se mu panna Mariana, popowna ze Ścianky 2 mjle od Monasterisk zaljbila, a on swůg úmysl, státi se druhým Čhodakowským a nedati se wyswětiti, nagednau pustil. Gá to předzwjdal giž tehdaž, když gsem mu s Jachimem domlawał, aby se raděgi oženil a wyswětíl, a on tenkráte tak žiwě odporowal, až k smjchu. Prawě dnes gsem odebral list od Kollara z Pešti. Také práwě nic důležitěho nepjše, pauze, že Gaj w Chorwatech od cjsaře dostal brilliantowý prsten, a Maďari že giž od saměho gara skoro o ničem w Prešpurku nesněmugj, než gakby celé Slowensko zmaďarili. [2] Neslýchané barbar-

stwa tam proti Slowanstwu dokazugj, Kollár píše: „Spisowatele a Sláwomilowé týráni a trápeni býwagj tagně a zgewně nelidskostmi, kteréby u giných wzdelaných národů snad ani wjry nenašly, nic méně však předce děláme co možno, aspoň s korábem nad potopau plawagje, dokud buď neutoneme, buď břehu nenagdeme“.

Každý list Kollára podobnau píšeň zpjwá; ělowěk by se hned porwal a na wraha wztekle wrhnul. Naše nešťěstj gest přenáramné, leč gá wždy sobě opakugi; Deus providebit“, a to mě utišj. Nenašane-li den pomsty, snad nastane den smjřenj, potom Bohu poručjno. Mě geho list welice dogal, nemohu Ti ho cely opakowati. Škoda že se do historie Slowanstwa giž dáti nechce; předstjrá swůg nadešlý wěk, množstwj gieých auřednjen prácj. Polák Mainkowski teď w Pešti ho nawštjwil, měl skázanj též ode mně; giný, Žukowský, též lekář nedáwno tu do Wjdně odegel, i tomu gsem dal wyřizenj na Kappeljka. Dunajewski, gegž Ty sám nedáwno gsi poznal, gest hodný statečný chlapjk, a býwá u mne časem, Ten gest ze všech Polákůw, co gsem kdy poznal, s našjm během celej nedůkladněgi zpřátelen, a cjtj to bez fanfaronady. I Storch mě psal z Klatow, geho rodiště, kde byl po návratu z Gasteinských láznj. Giž gest w Praze, ale nepíše nic, než že geště žgje. Nu chwála Bohu i za to! Z Prahy giných wědomostj nemám. Pjší nynj rozprawu od pjsnjch, powěstah a powěrách polských, tu rozprawu Žukowského, což Ty četl, celau gsem ginák předělal a o gednau tolik rozmnožil.

Buď zdráv s Bohem Twůg přjtel

Karel Wladislaw.

Nezapomeň na swau cestu w Uhrjch, ty strany mau uwahu, we lice zagjmagj. Jáchim Tě pozdrawuge.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 14.

*Уривок листу Изм. Срезневського до Як Головацького,
пис. в 1839 р. (2)*

Обходючи нашъ далеко широкій свѣтъ, шчо-бъ пїзнати мову и звичай люду и все, шчо намъ позосталося вїдѣ старого часу, надоумивъ я будучимъ лїтомъ завернути й до Галицькихъ Русинївъ. Зїбратися недовго, шляхи битї, а де шляха немае, найдеть ся й добрый чоловїкъ, шчо проведеть; але преце Галицькая земля дуже велика, всего не обїдешъ, дешчо й минешъ, а дешчо и далеко вїдѣ себе zostавишь. Длятого я бы й просивъ, коли панъ буде ласкавъ, напередъ мевї казати, шчо

я мушу обійти, а шчо могу й минути, але такъ, шщобъ я самъ своима ушима й очима могъ пизнати.

1. Якъ Руській людъ въ Галиціи говорить, и якъ де змінивъ свою стару мову, и якъ де задержавъ у мові старого те, шчо въ їншихъ мїсцяхъ вже не чувъ ся.

2. Якъ Руській людъ въ Галиціи живеть, якъ де змінивъ свѣй старый бытъ и якъ де задержавъ у ёму те чого въ иншихъ мїсцяхъ вже нема.

Впять я чувъ, шо въ Галиціи, якъ усуди де живеть Руській народъ, багацько ё городищъ а можей могилъ; такъ ото я бы просивъ Пана указати мені, де їхъ найбѣльшъ, и яки зъ нихъ описани, и які ще нї.

[2] Напоследокъ мушу и о тїмъ просити Пана чи не може мені вїнъ вказати на одного й на другого, въ кого бы я мїгъ дорогою на нїчъ пробути, щобъ и нїчъ не пїдъ небомъ провести, та щобъ було зъ кїмъ и поговорити о народѣ, ёго мови и звичаехъ.

Колибъ Панъ зхотївъ та увїдомивъ мене о тїмъ всїмъ, тобы подаковавъ я ёму вїдъ всѣго мого сердца.

И. Срезневск.

Відривок листу пис. на 2 стор. 8^о.

Рік 1840.

Ч. 15.

Лист Івана Бірецького до Якова Головацького, пис. дня 31. I. 1840 р.

Любезный Прїятелю!

Уже два листы відъ Тебе відобравемъ, а все ще замолчаю. Причина тому tota: шо передомъ не знавемъ де писати, а теперь надѣявъ ся бути въ Перемышлю, и звітты Тобѣ шо певного написати. Але toe не наступило, все сѣжу дома въ Радожичахъ, ани нема надѣи, тои плюгавои зими дакде ся выволочи. — Радѣсно читавъ емъ, и to не разъ, але кїлька разы, шо мѣ доносишь о Твоей пути. Радъ бувъ емъ и я бути съ Тобою на Черногорѣ, и разомъ съ Тобою бачити тыи виды невиданї, и подвизати ся въ стороны надъ земскїй. Але годѣ менѣ toe учинити Въ лѣпшихъ Вы обстоятельствеахъ зродженї якъ я; менѣ Найвышшїй давъ лише тугу за тїмъ, шо досягнути не можю. Якъ ся тїшу зъ едnoi стороны, шо мои други не сѣдять въ лѣности, но дѣлають; такъ сумую зъ другои же я ничего не можю учинити. Родина и еи

справы приковали мя дома, мало що ся дѣлае для себе, и народу. Не давно думавъ емъ, ачей ся тое перемѣнить, якъ си найду товаришку, але и тое ся неудало. Три разы бувъ емъ у едной красавицѣ, здавало мѣ ся [2] що не але обстану обявивши мое намѣреніе, но якъ тяжкомъ ся завивъ: діставъ кішъ, ще до того выгадують, що имъ ся подобае. Не думай Собѣ, же високо сѣгавемъ: попадайка, не дуже красна, и до того една изъ осьміохъ дониокъ. Не пізнали ся на чоловіку, тай тільки въ того.

Ба и стихія противо мене борють, непотрѣбна того року хвиля ани за порогъ не дае выйти. Та либонь тыхъ мясниць тяжко ся оженити, Хотѣвъ бытъ хоць сестру відспособити, сли молодець не відступитъ. Є вѣвъ Совтисъ відъ Уетрѣкъ. За 16 дни може буде весѣля. А я ще буду ся турати якийсь часъ по свѣтѣ. На запусеты латин'ски, т. е. 1-о Марця, надѣю ся, же прійдешъ де (sic) Перемышля перетрясти стари письма Конспеторскіи. Въ зимѣ не було що дѣлати черезъ студѣнь. Напиши о тимъ де (sic) Владыки, и спімини му о мѣ яко Твоимъ помічнику, а я бытъ тоже прійшовъ, то бы намъ ся обомъ лучше робило. О плацу не стою, абы дали хату, тай дащо зѣсти. А все лѣпше буде въ Перемышлю съ Тобою, якъ въ Радожичахъ самому, ще до того въ постѣ. И Ты тому радъ будешъ, и заразъ відобравши відповѣдь відъ Владыки мѣ напишешъ, [3] не правда-жь? Мають они и бібліотеку упорядковати, бо уже старый Лавровскій свою со веѣмъ Капѣтулѣ записавъ, може и тое бысъ мы зробили. При тимъ бы и хосенъ бувъ. А въ Перемышля кто знае, ци бысъ ми ся въ товариствѣ дакде не повернули? Инакше Бігъ знае, ци можъ буде ся намъ видѣти. О якъ я дуже жаловавъ, не заставши Тя у Туровского, якъ то було мя тѣшило, привитати Тя въ моей рідній сторонѣ, и опровадити Тя помеже мій любимый наридъ. Кто го знае, може ще прійде даколи той пожаданий для мене часъ. Туровскій дуже гонірный чоловікъ, нехоче съ нѣкимъ товаришовати, бувъ емъ разъ въ Ряпеди, въ церкви але ани не пішовъ тамъ сидѣти, де я сидѣвъ. И я не стою о его ласку, бо знаю го добре. Про Вагилевача либонь уже знаешъ; вістае теперъ въ Ожидовѣ, и тамъ я до него писавъ, не дуже великіи робить приобрѣтенія; може буде ся жепити, не знаю; обѣцявъ весною въ нашихъ быти сторонахъ.

Я тоже не дуже посбравъ съ народнои жизни, дещо колядныхъ пѣсень, думъ нашихъ, о собѣтцѣ, о райцованю; то суть пѣ [4] сии колядній перенесеніи на великдень, де якіи и приповѣсти, загадки, меланки и заводы.

Желавъ бытъ я дуже собѣ: дістати даякъ сочиненія Украинцівъ: Срезневского, Коляревского, Основянейка и пр. ци не мігъ бы Ты ся о тимъ постарати, о жебы то можъ було, що бы я давъ! якъ бы

to naši побратими slухали! Не забудь Основнаяейка и Коляревского съ Собою привести до Перемышля. Взявъ бысь тоже: Критику Бульгарина відь Малиновского или Запа и Русалку, щомъ лишивъ для Вагил. сли уже не нужна. Книжки до Пешту піславемъ, але зъ відтамъ ничего нема відь Твоего друга. Може тамъ дащо надыйде для насъ зъ Московщины, давъ бы Бігъ, ждаемо того, якъ каня дожджу, але вѣдавъ ничего зъ того. Лукашевичъ лише краснорѣчивый!

Ужемъ Ти досъ наплѣвъ; довольно!

Теперь ще разъ повтаряю, не забудь написати до мене передъ запустъ. Повдоровъ знаіомыхъ, и заховай мене въ Твоимъ серцю яко все щирого

Ивана Бѣрецкого.

Радожичі 31/1 840.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 16.

Лист Карла Волод. Запа до Якова Головацького пис. дня 18. II. 1840 р.

We Lwowé dne 18. unora 1840.

Rozmilý Priteli!

Posílám ti list od našeho Běreckého, který sobě nařjká, že dostal košem, a ostatně chuť k ženěnj předce neztratil. Nebylbych věděl, kam Ti ho poslati, gelikož gsi bez poslednjho požehnánj ze Lwówa wygel, kdy bych to náhodau z druhé ruky skrze p. Waligórského nebyl se dowěděl. Psal bych Ti rád mnoho pěkných nowin, ale pohřjchu, nedostává se gich. Mogé zdawj w těchto poslednjch časjch walně se pohoršilo, gestli mě w letě wýlet na wes nepomůže trochu, bude zle; masupustu skoro nic neužjwám, wšecky zábawy gsau mi lhostegné. Na gmeniny panj Langurské zřjdl gsem český quartett zpěwácký, samého mě to těšilo, můžeš sobě mysliti. Lukáš giž od 4 měsječů gest w Komárně u hraběte Lanckoronského, Jáchim chudák taužebně čeká na službu, a nemůže se dočekati něgakého polepšenj swého osudu.

[2] Snad giž wjš, že náš starý Jungmann dostal řád Leopolda. Umřela mu dcera, proto mu ho geště neodewzdali. Až to bude, zřjďj mu uniwersita, které on gest letos Rektorem Magnif. wečjr pochod s pochodněmi a kantatu, a na to též pražské měšfanstwo wystaupj s podobným pochodem a něgaký dar mu učinj. My so z toho těšjme, že náš patriarch tak weřegné cti došel, a zjšká to náš straně wážnost, neboť wláda mu řád udelila pauze za literárnj zásluhy, nebo gako professor skromně wystaupil bez pretensij; co rakauský dům wládne,

geště nikdo pro učenost řádem počtěn nebyl, kromě Kollina, který r. 1815 wjtězoslawné rakauské hymny po německu psal. Slowanské ewangelium we Francauzjch gest památka našeho sw. Prokopa, který cyrilskau část, a gednoho mnicha na Slowanech w Praze, který glagolickau část w cjrkewnjm gazyku napsal, a na konci glagolickými literami po česku připsal důležitý notát, o swatím Prokopu a cjsaři Karlu IV. W museynjku o tom Hanka obšjrnuu rozprawu napsal. W tomže swazku gest zagjmawá cesta Ludw. Štúra po hornjch Lužicích. U nás milý Přjteli, literatura [3] nagednau obžiwla. Přibylo nám 3 nowých časopisůw, vycházegzejch ale w neurčitém čase. Pro naš praktický žiwot neydůležitějš gest Amerlinkůw Průmyslný poseł, který wsecky technologické nauky tak krasně a zagjmawě zděluje, že se ten způsob neylepšjho nasledku minauti nemůže. Amerlink co den wážnosti nabývá i gest na přjmé cestě, státi se welikým mužem. Negen že weřegně lidu přednášj, ale má i swau saukramnj, od vlády powolenau školu řemeslnickau a uměleckau, kterau nazwal Budeč. Obšjrno o tom psáli. Druhý časopis gest: Wlastimil, přjtel oswěty a zábawy, wydáwán od Tyla. Wýborný. Prwnj swazek podal mezi samými půwodnjmi prácemi též Amerlinkowo pagednánj „o čłowěku“ weliké ceny. Směr toho časopisu nám mnoho připowjdá. Třetj gest: Dernice od Malého, giž obmezenějš a strannějš. neboť Malý gest pro swau osobnost nenáwiděn. Hanka wydal giž konečně swau Mluwnici gazyka polského; wydánj welmi ozdobné, a též obsah wážný. Čelakowského ohlas českých pjsnj wyšel též nádherně, a zanepřázdňuge ngnj péra kritických anatomůw. W Praze stawj se giž s powolenjm vlády zwláštjn české diwadlo, ale gest to gen podniknutj priwatnj osoby, ředitelė německého diwadla Stögera.

[4] Očekáwáme tu ty dni nowau zasilku knih z Prahy. Množstwj překladů dramatických her wyšlo, též některé půwodni gako: Wiljm Rožmberk od Wácl. Picka. Nauka o pitwě (anomie) a celý pitewnj atlas wyšel od Dra Staňka; giž pomalu wšecko máme, gen geště učitelské stolice k tomu, ale tu wězj trn. — O polské literatuře byloby mnoho co psáti, to zase giný žiwot. Zde historie přewládá. Máme tu giž historii literatury polské od Wiśniewského. Čte se welmi zagjmawě, ale neni dost kritický, Slowanštině nerozumj, ačkoliw mnoho o tom káže. Napsal gsem o něm dost ostrý posudek do musegnjka, gestli to Šáfarjck nezmjrnj.

Newidjšli se s Magnuśewským. Kdyby tak bylo, připomeň mu, aby knížku o wzagemnosti od Kollára předce gednau wrátil panj Kornelii Wiśniowské w Majdanu hornjm, které gsem gá gi darowal.

Co dělagj přjsljbené listy zakarpatské? gak se máš, a čjm se zanášjs? Gsau to důležité otázky; Budeli co z Twogi cesty do Čech? Děleg aby gime se brzo opět widěli. Pozdrawuge Tě Jáchim, pozdrawug též ode mně weleb. p. Weresčičiňského. Wahylewič wždy geště w Ożydowě sedj, a pjše. Nedáwno gsem mu musel poslati Palackého historii.

Bud zdráv, Twûg upřjmný přjtel

Karel Wladislaw.

Лист писаний на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 17.

*Лист Івана Бірецького до Якова Головацького, пис. для
24 і 30. III. 1840 р.*

Любезный Пріятелю!

Доля моя мене осудила, ничь не робити, лише дармо сидѣти, и часъ золотый въ лѣвности тратити. Не я — Богъ свѣдкомъ — не я тому виненъ але мои желѣзныя обстоятельства. Мѣсто того, що бымъ мавъ дащо о нашихъ трудахъ подумати, дащо зѣбрати, и обробити, голова моя повна стараня о родинѣ моей, де мають перебувати въ чімъ ходити, и якъ на бѣлимъ свѣту жити? Ёдна мѣ ено зѣстае потѣха! а то tota, же хоць мои други не сидать дурно; а я зъ моей стороны тилько допоможу, що буду мочи. Радисть есь мѣ велику донѣсь любый друже! написавши мѣ о предпріятіяхъ Твоихъ, и то радисть не змыслену. Всѣ, де иде о народѣ русскімъ, и о его славі, всѣ тое мя тѣшитъ. Слава Богу, же уже разъ забравъ есь ся до дѣла, найтяшше зачати, дальше якось піде. Тое щось мѣ не повѣвъ, чій накладъ буде на печатаня? такъ приповѣдокъ якъ и пѣсень, мѣ здае ся, що нікто иншій накладе, но той у котрого и теперь перебуваєшь (?)¹⁾ Подяка ней му буде відъ мене и нашего підгірського народу Лемківъ. Не думай, жебы [2] кто зъ мене о тімъ довѣдався; знаю я добре тайну заховати; закопавъ я тое глубоко до серця моего, и тамъ не споминаю о тімъ, де бы и не выдило, бо знаю, о що то иде, знаю якіи перешкоды роблять намъ вороги наши.

До Семинаріи ані разу ще того року не писавъ емъ, а съ Консистооромъ не маю сношенія.

Старый Нечипиръ²⁾ все въ Ожидовѣ. 5-о т. м. писавъ мѣ зъ відтамъ. Дуже тепло и искренно пише; робить де що, але все не тое, що уложивъ собѣ, будучи ще въ Львовѣ И я подѣляю Твою о нимъ обавы,

¹⁾ Верещинський. ²⁾ Иван Вагилевич. Так прозивали його товариші.

бо хочь знаю, же ничь злого самъ содѣлати не може, але легко підпалити го можна, щобы акрививъ съ простой дороги, котрою мы поступуемо, и поступувати хочемо все, — після своего звичаю темно виражае ся такъ, же и розумѣти го декады тяжко.

Що маю, тоє даю, посылаю Ты де якіи загадки¹⁾, котрї будуть до дачого кажи печатати а приповѣдокъ дуже мало, и незначныхъ маю. О пѣсняхъ поговоримо въ Перемышлю. Децо нового не забувай съ Собою привести и русскїи книжки! Я выбираю ся тыхъ дней до Перемышля, якъ приѣдешъ до Львова, напиши до Перемы... на руки Савкевича (pastoralist) коли прибудешъ тамъ.

Поздоровъ любого Запа и Яхима и всѣхъ.

Я все Твій

прїязный и щирый

Иванъ Бѣрецкій.

24/3 840 зъ Радожиць.

[3] Морковъ.

Стоить панна въ коморѣ — А коса ей на дворѣ.

Млинецъ (жорна).

Беть у насъ такїи кїнь — Самъ зъ підъ себе мече гнїи.

Дымъ.

Отець лежить въ повітю — а сынъ пішовъ по свѣту.

Рѣка.

Конецъ села — забито вола —

До каждой хижки — тянуть ся кижки.

Коса.

Корова сива горы позбивала

Пришла домівъ, тай зарычала.

Великдень.

Сѣмъ миль мосту —

А за тымъ мостомъ цвѣтъ — Радуеть му ся весь свѣтъ.

Мѣтла.

По земли бѣгае — підъ лавовъ лѣгае.

Сито.

Въ лѣсѣ росло — на полю ся пасло

На грядцѣ схло — на столѣ ся трясло.

¹⁾ Майже всі загадки, вібрані Бірецьким, умістив Як. Головацький зі змінами в правописи, мові, а по часті й в тексті в „Галицких приповѣдкахъ й загадкахъ Григ. Илькевича. Відень 1841“. Порівн. стор. 119—24.

Сорока.

Чорне якъ крукъ, бѣле якъ сѣгъ

Просте якъ стрѣла, криве якъ коса.

Дзвонь.

Медже двома горами — Бють ся бараны золотыми рогами.

Млинъ.

Мій братъ — Кундрать — на горахъ — на водахъ

На желѣзъ — на телѣзъ — на рачачій позѣ.

Дверѣ.

Иде иде — дѣдъ бабу за пунокъ веде.

Колыска.

Въ лѣсѣ росло листокъ имѣло

Теперь носить душу и тѣло.

[4] Корови цицки.

Чотыри брата стрѣляють до одного пня, а не можуть выстрѣлити.

Стівъ накритый съ стравами.

Єсть у насъ бучокъ, а на бучку яворецъ, на явірци конопка, на конопцѣ глинка, а на глиницѣ млячка, а въ ній хвостачка.

Лѣта чоловѣка.

Двайцять — красныхъ — трицять сильныхъ — пятьдесятъ мудрыхъ, а сто дурныхъ.

Тѣло чоловѣче.

Суть то росохи, на росохахъ кадобецъ, на кадобци драбника на драбницѣ гірка, а на гірцѣ жердя; по тімъ жердю дики пташки лѣтають але крылець не мають.

Плугъ.

Стоить при дорозѣ, розложила обѣ ногѣ

Пришовъ до ней хлопъ, медже ноги льопъ

Щестя Боже дай.

NB. Вѣдати належить що у насъ по г, к, х, не и але ы выговаряють — 3-е лице въ множ. числѣ мѣсто ють, все кажутъ уть и. п. дауть мауть.

Съ тымъ чини якъ Ти ся подобае.

Не забуди принести відъ Запа — Рус. и Критику Бульгарина, тай ше дащо.

PS. Дивись, ажъ зъ Перемышля Ти посылаю письмо мое, бо сумнивавъ емся, же Ты ще въ Коломені захопмѣ — Читай, що до любого Запа пишу. Toto писано 30-о Марця 840.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 18.

Лист Йос. Подліпського до Якова Головацького, пис. дня 12. IV. 1840 р. (на кімци листу дописка Верещинського).

Drahocenný Slowane a bratře!

Seznámenj-se s Wašjm bratrem tu chirurgii študucijm mně veliké potěšenj způsobilo, i s velikau radostj gsem se upomenul na čas meho pobytj w Haliči we Lwowě byw tam s panem prof. Preslem před dwauma lety. — Potěšila nás Slowanů wesměs tady welgdni Wami zaslaná sbjrka Rusinských připowěstj i nemohli gsme se udržeti Wašemu bratru následugcj radu o které piše we swem listu na ruku dati. Gak Waš bratr w tom listu piše gsme s tjm tu se nalezagcj Čechowe Morawani, Slowáni, Jlirowé, Srbowé, Polaci welice spokogeni i radjme snažně se o tu wěc horliwě zasaditi; owoce z toho plynaucj budau to neyhogněgšj i ugistugeme Was dobrau wjrau, že budeli dle našj rady sbjrka prepowědek Wašich, té prostonárodnj filosofie praktické Slowanůw spořadana a sestawena, dwa-krát i třikrát [2] wjic odbjratelůw w Českoslowenských zemjch na Jiliri, w Srbsku obdržjte nežli dřjwe a tak gednau ranau dvě mamky zabi- gete; neboť tjm se nám Slowanům cesta k spogenj razj a Wy by geste prwnj k tomu položil kámen. Ne obcugete se Zapem we Lwowě? Gak se mu wede? Zdali pak spokogem mezi Wami. Daufán že ano we Lwowě. Přicházjte často do Lwowa.

W te naděgi žiw gsa že co neydřjwe odpověd podáte i dle toho se řjdit budete a po slowansku srdečně Was pozdrawuge zůstawám

Waš

wěrný ctitel

Podlipský.

We Wjdni dne 12-ho dubna 1840.

NB. List niniejszy otrzamałem (sic) 24-o Kwietnia a dałem na pocztę 26-o. — Zyczę i prosze pozostać przy 500 egzemplarzach, i czcionkach grażdzańskich. W Kołomyji, 24-o Kw. 840. В(ерещинський)

Лист писаний на 2 стор. 16°.

*Лист Івана Головацького до родичів, пис. перед днем
20/IV 1840 р.*

Najdrożsi Rodzice!

Osem mjeśęcy już prawie minęło, jakim się z domu rodzinnego oddalił — a ješče¹⁾ ani jednej literki, najmniejszej wjadomości, Was kochańi Rodzice tyčącej się nie otrzymałem; czyż mogło serce, do Was tak przywiązane, jak moje, na to obojętném być? Ileż to myśli, ile przeszło ućuć w mej duży przez ten čas nim się odważyłem, powtórnie do Was, zdających się o mnie zapominać, odezwe ućyńić? Pisałem do całej rodziny razem, leč na próżno me błagańa — gluche i ponure milčeńie bylo odpowiedźą na me narekańa — ale tэм głošniej ozwały się w mej zabolalej duży; zlitujće się nie zadawajće jej śmjertelnego ćosu! a ty nadziejo, przyśwjecaj mi, może teraz zdolam wzńecić litość w sercach Wašych ku swemu wnuku, synu, bratu etc. O jakże szczęśliwy będę wtedy!

Nie raz to ia dumalem sobie, czy też może, broń Boże, nie żyją, czy jim serce lub ręka zastygła, że nie přemówją do ćłowjeka; i nie żadałem wtedy nic, jak tylko parę stronnic, parę wjeršy, lub narešće přynajmniej byle kilka liter własnej Wašej ręki; i cöz to dla Was? — nicem — a dla mnie? — o neoceńone skarby. — Bo to nie racya, że Was tyle razem, i nie mjarkujće nawet kogo mjędzy Wami brakuje — ale to ja sam jeden, šerota, ćuję głęboko, co to rodzinne ustrońie, co to kolėbka mego żyća, co to Tato, Mama, Šostra, Braća.

Pisał mi w prawdze Pjotr ješče w Styčńu, ale cöz s tego, ćekawośći mej bynajmniej nie zaspokojil, ani też mych ćerpjeń nie ulżył — nadmjenil mi, że Julća niby ma iść za małż; leč czy to bašnie, czy prawda, tego niewjem; w odpise mojim zaklinałem go na wszystko, co bratu droge być może, żeby mi řeč dokladnej wyluščyl, leč wszystko nadaremnie, domyslam się ja już przyćyny jego milčeńa, zapewne egzamina nepomyšlnie mu się powiodły; o niešczęśliwy! iakiż žal mnie ogartuje na same wspomńieńie; tak to na nas wszystkich cęży okropne bremje. — Kedy też już raz zořa błoga nam zašwita? — Nadzejo! ty jedyna naša poćecho, kedyż nas już albo zupełnie opuścisz, i dzikej rospačy oddasz, lub kedyż nas mamić napróžno i ludzić popřestańeš? Y Jakub, zostający w Kołomyji, lub w Přemyšlu, jak może wjadomo,

¹⁾ Podlug nowej ortografii pišę: ć = cz; š = sz; ž = ź; ř = rz.

s którym dotąd jak najściślej korespondowałem, nie donosi mi nic w swoich listach o rodzinnych stosunkach; a więc nawet i on o ničem nie wje. Jakże mnie to wszystko nepokoji!

Powjedzałem w prawdze, že będę čęšćej pisywał, i tak može na mnie přyčina spadně? Ale newiňně mnie posadzac będzeće — jakže bowjem mam pisać, kedy żadnej odpovědi nie otrzymuję? Zreštą ja sam jeden, předko šę więc mogę wyczerpać (wysulepać) — ale Was ta w domu tyle, žebyšće šę choć po literce, po słówku zložyli, toby i to dla mnie wystarcýlo? Prošę, blagam Was lzami goręcemi, odpišće mi choć cokolwjek, bo okropny kamjeň čęży na mem sercu. — Ně džiwiuję šę, že Džadunio, Tatuňo, Mamuňa, Julca mi nic nie piša, bo jedni to wjekem očęžali, a druge přý svojem zatrudňeniu, wjęcej čują, niž wysłowić, niž napisac zdołaja — ale nie wjedzą, jak droga dla mnie každa jich myšl, každe učuce, každe wspomňeňe, každe słówko o mnie. Ně mogę ja tego žalowac, že m zmjenil přýšty žyca mego zawod, kterýby pewně stal šę dla mnie pelen wyřutów i goryčy; ale dlatego jedyňe boli mnie serce, že, kochaňi Rodzice, wbrew wašym žyčeňom, wbrew wašey woli postapilem, i tym krokem rodžinnemu ku mnie přýwjazaňu šę sprečiwilem. — Čęzko ja tež čuje, že nie godnym bylem mego Tata synem, poznaję ja po nie wčase, že m nie umial přez ma lekkomyšlnošć i předkošć poznawac i šanowac wjeku — nie, nie jestem godžen, abyš Ojče kochany, o mnie wspomňal kedy, a tém mňej, abyš napisal do mnie. — O Bože! zmjejš moje čerpjeňa, přýwróc mi serca, których wartošć teraz dopjero cenić počalem kedym je utracil! — Ně moje złe serce, ani zla चुc, ale žywošć i zapal wybuialego umyšlu chęaly w Tobje Ojče drogi, přez tyle lat, přez tyle własnych koleji přebytych i došwjadčeň wpojone zdaňa o šwjeće [2] wjelkim, o šwjeće nowym zmjenić, a na to mjast moje blahe, može i nie złe, ale nie stosowne, w Cebje wčelić. — I cöz mi za to w nagrodę pozostalo? oto i zamjaru nie dopjalem — bo čyž byla možnošć? — a nad to wšystko serce Twoje postradalem. — O nieba! powróće mi owe lata ščęšliwe, newinne, owe lata bez poznaňa, obym zdołal naprawić čynem to, co teraz čucem i žalem spözňonym nadaremňe naprawić šę usiluje. — Leč na prózno, i potok do źródla juž nie wraca; tak me lata, ma spokojnošć, tak ma wesołošć juž nie wróca!

Alež Ty, kochany Mikołaju, znaš mnie tak dobre, jak može nikt na tej žemi, čyž mogles šę tak mnie sprýnewjeřyc? O Ty mnie juž nie lubiš. Ty mnie lubić nie možeš! Bo wjem, že zatrudňeňa tak wjelkego nie mjales, i ekonomija w žimje nie tak rozlegla, i do zapust čyli rozpust nekoňečneš skory, i zakochać šę tak raptem nie mogles, žebyš juž zupeňie o mnie zapomňal. A přečez přý lulce i swobodnej myšli,

i pod ciepłym pjecem wygodnej troche, nížli mne přy zekarkowym, nech tak řekę, zatrudněnu, i w zimnej furdygarni (bo choć ta juž ne mrozy, to zawjeruchy neustanne i wilgoć přez cały nemal Mařec dokučaly).

Pišac ten list, ne jest wcale mojim zamjarem, wyřuty Wam čynić, i wesolość Wašą w šwjěta wjelkonocne zamaćić — i owšem žyčę jak najpřijemnějszej zabawy — ale chcę choć jedno, přynajmnej westchněne, choć jedno wspomněne o mne z głębi dušy Wašej wywabić, i wzněnić iskrę litości w sercach Wašych, która tem dotkliwšą može być dla Was, že pošród zupelne odrěbných učuć, wšród najgłębšego zapomněna o mne, šród wesolých zabaw i igrašek, nespodžane zablyšne, a ocućiwszy Was z twardego snu, tem ražnějšą uwagę na mne zwróci, tém wjěkšy plomień w sercach Wašych rozžarı — a jeśli jakekolwjek prawo rošćić sobje mogę do wzajemności nas łączacej, to pewne teraz nadžeja w mych žyčěnach juž ne zawjedže.

Pisałbym Wam nowiny Wideńske: ale jake? — tego sam ne odgadne — wyjąwszy bowjem Was, i zawodu lekarskego, nic mne ne zajmuje, ani zachwyca; wšystko dla mne obojętném, i s pamjęci mej ulatuje — přyznam sę žem zostal prawdziwym mařycelem; ne wjem, čy dla tego, že Was ne widzę, čyli to juž tak z mego položenā i okoličności wyńika. — Bo jeśli rozwažę, ile wydatków do tych čas juž poňoslem, i na dal wčaż ponošić mušę, aby celu zamjeřonego dopjác; a přybytku ne ma ani na włos; jeśli pomysľę, že kochani Rodzice i w domu dla šostry i rešty braći tyle ložyc mušā, to mi neraz oko gorkā Izā zaplyne na wspomněne: co ze mne będže? Ne raz až dreždž mne přejmuje, na tę myšľ, že mne Tatuňo juž prawie wypošažyl i wydzedzičyl, i newidžę wtedy nic, jak tylko rospač okropnā, pozostajacā dla mne. — Leč cožem wiñen, žem tak głęboko zabrnāl? Tu znów nadžeja mi zablyšne, že mne Tatuňo Dobrodž... jak dotād, tak i nadal wspjerać ne popřestañe? ale čy mne ta nadžeja ne zawjedže? — to znou wstydžę sę sam šebje, žem což podobnego o Tatuňu nawet w myšľi přypušćić mōgl.

Tu znów pomysľę, Bóg ta račy wjedžeć, co sę z nimi džeje, že do tych čas nepisali; može juž, broñ Bože ne žyja, a ja bjedny mařę o mej přyšľej doli? — Tyle učuć dręcy na přemjanę skolatany mōj umysl. — I któž, spytam, zdoła mne s tej nepewności wybawić, ježli ne Tatuňo Dobrodž.. odpisujac mi co najrychlej, jak o mne zamyšľa? Toto byla po čęšći přyčyna mego milčěna, mego wahañā sę, otwarče me potreby wyjawić tak Tatuňowi jak Džaduňowi kochanemu, ktorý nezawodně sę na mne zagněwał, žem tak hañebně slowo moje zlamāl. Ale Bóg widži, žem ne wiñen, on šwjadkem, jak droga sercu memu

rodzina cała — leč on widzi oraz, jak pŕykro mi, prosbą o wsparće napŕykrać się Tym, koŕy jeźli nie pjeńędzmi, to wjekem i zdrowjem wsparća sami potrzebują; on widzi, jak pŕykro mi, kŕywdzić tych drobnych braćisków, koŕym do utwoŕeńa doli tyle ješće nedostaje. — Leč ktož z nas jest w stańe, opŕeć się zawistnemu losowi? — Dla-čegožem tak neščešliwy, jak i cała moja rodzina? — Jam wprawdže mlody i zdrowy, ale pŕečež jak nedoležny — pŕekonany o wašem pŕywjazańu do mńe, o wašej žyčliwošći ščerej; dla čegož się juž do tych čas nie moge čem innem wywdžęćyć, jak [3] jedyńe pŕywjazańem tylko i žyčeńem?

Ne mam ja sobje wcale nic do wyŕuceńa, žem tyle pjeńędzy juž wydał — boni pŕekonany, žem je na nepotŕebne i zbytkowe řečy nie strwonil, i řeče, že žaden z moich krajanów, we Widńu pŕebywajacych w podobnym zamjaŕe, za mńejšem się nie obešedl — zwlašča, že jak bardzo dobre wjadomo, nie wzałem z domu tylko dwoje par dobrych bótów, (a tu podšyće koštuje 3 f. MK. a zylówka 1 fr. MK.) spodńe tylko jedne dobre — kamizelki dobrej prawje žadnej — plašć i surdut letńi, pŕez podrož tak się społosował, že je tylko do ukryća i zamjast šlafroka pŕy domu užíwać moge — šlondałem tedy dzeń w dzeń pŕez całą žimę w jedńuteńkim surdućiku, koŕy takže nie čem innym, jak tylko wjatem i kitajką podšyty — ščešće wjelke dla mńe, žem do tych čas jako tako zdrów, pomimo tego že typhus tak ogólnie mńędzy młodžežą tutejšą panował, že nawet memu poćciwemu profesorowi w pŕečagu mjesāca troje dzeći, w samym kwjeće žyća pomarło. Mušalem wjeć sobje kupić surdut. spodńe i kamizelkę, juž nie nowe, ale dobre, co mi razem na 12 f. M. K. wyšlo — a stancyja, wikt, prańe etc. wčaż napŕod idže, bo žyć i mješkać tŕeba. — Čož dopjero wyderkasy školne, koŕych tu lada jako, durńičką pozbyć się nie možna; wšytko woła: „zaplać“. — Słowem krótko mójwaję, cały mój zapas pjeńežny žadną mjarą do wakacyji mi nie wystarę: proše wjeć, chočaž sam newjem, jak by tu prošić, žeby Tatuńo Dobr. byl łaskaw, s pŕyčyńeńem się može i Džaduańa Dobrodž. najdalej w počatku Lipca, kedy się włašńe egzamina počną, šwjeży sukkurs nadeslać (pod adresem wjadomym); bo inačej, pŕyznam się, będe pŕymušony, w same egzamina albo mocno zadlužyć się, albo narešće wcale bezskutečńe do domu się rajterować, i nowym dla calej Rodžiny stać się čezarem. Čyž može co być okropńejšego dla mńe, nad te položenie?!

Plan mego zawodu lékarskego, uložylem sobje następně: — Oproč objektów ordinaryjnych t. j. Chirurgiji, Medycyny i Okulistyki,

žycylbym sobje tego roku wšelke extraordinarne, ale do rigorozów kořečne potrebne pozdawać; dla tego teŝ juŝ odbyłem kurs operacyjny (co mńe 4 fl. MK.) — we wjelką sobotę będe zdawał egzamin z praktyčnej anatomiji (co mńe 3 fl. MK.) — pőžnej cokolwjek z Instrumentów i Bandaŝów (co mńe 1 fl. MK. koštować będe) — Oprőc tych ješće kurs šcepjeńa ospy, egzamin z słabošći kobjet i dŝeći, z historiji medycyny, ale to juŝ bezplatńe. — Ješli mi še uda, jak še spodŝewam, zamysly te uskutečńić, to będe mjał na přyšly rok zupelńe spokojny i wolny čas dla pošwjećeńa še samym rygorozom. — Tu zaš dalej rőžne widoki mi še otwjeraja, a rozmaitošć planów snujacych mi še po głowje, čyni mńe nerozštrygnonym, čego še chwytać mam. — Dweje mam bowjem drogi: mogę albo magisterium, albo doktorat z chirurgiji robić, gdyŝem filozofię dobře ukońčyl. — Magister (čyli majster) chirurgiji jest zawše tylko gur prosty chirurg — bo jakŝe by še to wydało, gdybym komu powjedŝał: oto ja magister chirurgiji. — Jako doktor chirurgiji zaš jsem sobje doktor całą gębą, a z časem mógł bym nawet wjėkše mjeć značeńe, jak doktor Medycyny, gdyŝ ja egzamina tak z chirurgiji, jak i z medycyny robić mušę, ów zaš wylačńe tylko z medycyny. — Němcy, jak wšedŝe, nowe zawše wymyšľaja wytrebeńki utrudńajace; tak n. p. nie moŝna jedno rygorozum po drugim předzej robić, jak po uplyńeńu třech mješęcy, chočaz by tam nie wjedŝeć jak byl přygutowany; rachujac wjęc do kaŝdego rygorozum, kotorych jest tři, přynajmńej tři mješęcy (chočaz přygutowańe do pjerwšego [4] jako najtrudńejšego moŝe zawše 4 mješęcy zajać) to uplyńe na wšystko 9 10—12 mješęcy; i tym sposobem wyńosa wydatki na utrýmańe, na taksy i inne wyderkasy pewńe 500—600 f. MK. — Nie žal by mi juŝ bylo, tyle loŝyc, i zostać cały rok lub i wjęcej we Widńu, aby ošagnać stopjeń doktora, gdyŝ tylko egzamina z dwóch objektów wjęcej třeba zdawać, i moŝe dyzertacyę jaka dać drukować; w rešty wydatkach ŝadnej wjęcej nema rőžnicy; ale na magistra, to še pewńe nie opłaci tyle času i koštów loŝyc, gdyŝ w Pešće za 300 f. M. K. w přečagu čteryh a najdalej pjęcú mješęcy ze wšystkem mogę być gotów; a ošedŝić 200 f. M. K. i pól roku, to nie jest bagatelą — zwlašća ŝe, čy ja magister z Peštu, čy z Widńa, oto u nas nikt nie pyta, a zawše tylko chirurg ańe D-or Głowacki — i nie chodŝi mi tak o ten pusty tytuł Doktora, ale mam ja tu na wzgłedŝe přesady owe, privilegija, opinija ogólna, kotóre s tym tytułem bezpošredńo są poľačone. — Rezultat wjęc wyplywa s tego taki, ŝe jeŝeli będe mjał robić doktorat chirurgiji, to go we Widńu ošagne; jeŝeli zaš tylko magisterium, to še po to do Peštu udam. Zatem końče list mój, a caľujac Was wšystkich, najdroŝi po milion razy, očkuję

w najbliższym odpiśle, Wašego, kochani Rodzice zdańa, Wašego roz-
střygñeńa o mej pŕyšlej doli.

Wiedeń dnia 20 Kwjetńa 840.

J. Głowacki.

Wšystkim znajomym, i pŕyjaćołom, bez różnicy mój uklon
zasyłam.

Під листом дониска чи не батька Ів. Головацького : Czerpiele praesentat(um) die 30-a April 840.

Лист писаний на 4 стор. вел. 4°.

Ч. 20.

*Відришок листу Івана Головацького, до брата Якова,
пис. в цвїтнї(?) 1840 р.*

Kochany Jarosławie!

List Twój z 5/1 odebrałem 14/1 — nie gniewaj się więc kochany bracie, jeźlim Cię przez moje milczenie i spóźnienie się niepewnością nabawił, nie moja to w tém wina, lecz po części zbliżającego się examinu (w początku Lutego) — po części zaś uwodzającego mnie Faktora Drukarni Mechytarzystów — bo któżby na moim miejscu śmiał być opieszalym w wykonaniu zlecenia, które tém chlubniejsze dla mnie, że ma sprawę narodową na względzie, a tém miłsze mi, że ma plon szczerej Twej pracy uskutecznić. — Daję Ci w tem uroczyste zapewnienie, że ile możności najdokładniej życzeniom Twym zadosyć uczynić, świętym mym obowiązkiem i staraniem będzie. — Spodziewałem się ja podobnego listu już dawno od Ciebie, gdyż jeszcze 5/12 razem do Ciebie, do Rodziców i Dziadunia pisałem, gdzie między innemi nadmienilem i o pieśniach Padury, o których mi niegdyś wzmiankę uczyniłeś. Tém większe było więc moje zachwycenie i radość, czytając Twój list, prawie s tego jedynie pisany powodu, z któregośmy niegdyś tylko żartowali.

Byłem tedy w Drukarni Mechytarzystów brodatych i widziałem hrażdańskie czcionki, które tu zowią serbskimi, zapewne z powodu, że mało albo wcale żadnych dzieł rosyjskich nie drukują — zasyłam Ci więc próbkę papiru i przegład zwykłych sort czcionek wytłoczonych, oraz i cenę druku, która ostatnia ma osobliwie gatunek papiru, wielkość formatu, rodzaj czcionek, ilość egzemplarzy, czyli (Auflage, wydanie) — nakoniec, rozumi sję, fatygę osadzenia (Satz) i wytłaczania

(Druk) na względzie — wiersze zaś nie czynią żadnej różnicy, gdyż zamiast czcionek, dla zapelnienia miejsca, kwadraciki wkładać się muszą — nie wiem, czy to prawda. — Tak więc jest Cena od arkusza: na papierze N. 1, czcionkami Borgois N. 2, w formacie 37 wierszy długim i odznaczonej szerokości, wydania 500 exemplarzy razem 14 fr. 40 kr. MC, — toż samo w wydaniu 1000 exempl. od arkusza 19 fr. 30 k. MC — a zaś bez ich papiru, co oni wołają, 10 f. 40 k. MC. — Cena na tym samym papierze N. 1, czcionkami Garmond N. 3 — (którą sortę mi Faktor Wylłoczni najwięcej zalecał, tak dalece, że dla próbki, na załączonej karteczce, musiałem na jego własną prośbę tych tu parę wierszy rossyjskich wypisać do odcisnienia; są one wprawdzie czysto rżnięte i nowe, ale, jak się ón wyrażał, niedokładnie osadzone, i nie w żelaznej prasie wyciśnięte zostały — mnie się zaś sorta Borgois lepiej podobała, zresztą zostawiam to Twemu rozstrzygnięciu, jako znawcy) — w tym samym formacie, wydaniu 500 exempl. 14 f. MC — toż samo, na 1000 exempl. 18 f. 48 kr. MC — bez papiru 10 f. MC. Nakoniec czcionkami Cicero N. 4 na 500 exempl. cena 13 f. 12 kr. — na 1000 exempl. 18 f. 30 k. — bez papiru 9 f. 12 k. MC.

Jeżeli byś sobie, co bardzo wątpię, życzył na papierze podlejszym N. 2, to wypadnie cena o 1 f. MC. taniej. tak n. p. Garmond N. 3 na 500 ex. 13 f. 24 k. — na 1000 ex. 17 f. 36 k. MC. etc.

W przypadku zaś, gdy byś, coby może najlepiej wypadło, połowę exemplarzy na lepszym papierze (jak tu zowią: Maschinen-Velin-papier) wydawać chciał, toby wypadło podług czcionek na 500 exempl. o 2 f. MC. na arkuszu — a na 1000 ex. o 4 f. MC. drożej.

Masz więc teraz wiz i perewiz — chociaż wprawdzie te ceny, dosyć wysokie się bydz zdają, sądzę jednak, że i gdzie indziej taniej nie wyidzie, — nie wiem zresztą, ile was druk w Peszcie kosztował. Mojem życzeniem byłoby tutaj dać drukować, jednak to Twoja w tem głowa, a nie moja.

Gdy byś się więc udecydował na to, to Cię proszę, abys ile możności wyraźnie pisał, [2] gdyż, jak się samo przez się rozumi, drukarnia tutejsza za korekturę ręczyć nie może; ja zaś, pomimo wszelkiej usilności, której pewnie oszczędzić nie będę, mógłbym dla niewyrozumienia, jakie omyłki pozostawiać, co by mnie a podobnie też i Ciebie bardzo martwiło, gdyż nam na dokładném i ozdobném, zwłaszcza że Wiedeńskiem wydaniu, niezawodnie dużo zależeć musi. — Możesz mnie téż poprzednio cokolwiek obznajmieć z orthografią Twoją i alfabetem, które zapewne jakieś właściwości mają, i kto wie, czy się z Serbskimi zgodzą — nierównie téż życzyłbym sy mieć od Ciebie jaką rozprawkę małą o przyczynach, które Cię do przyjęcia pisowni grażdzańkiej spowodowały; bo chociaż mam własne

przekonanie o jej doskonałości, nie jestem jednak tak biegły w tym zawodzie, abym się mógł wywikłać i uniewinić przed kółkami ze mną mieszkającymi, którzyby nas o złączanie się z Moskalami a odstręcanie się od Polaków, Czechów etc. posądzać mogli — bo szczo hołowa, to rozum. — Napisz mi więc dużo w tym względzie, i niezapomnij téż o niektórych przestroгах dotyczących się druku, które Ci wiadome, a dla mnie bardzo potrzebne. — JM. Ks. Wereszczyńskiemu, który wspinałomyślnym i poświęcającym Mecenasem naszej noworodzącej się literatury byđż nieprzestaje, chociaż się raz na tém sparzył, oświadczyć moje uszanowanie i wdzięczność dozgonną. — A d r e s u j : An N. N. Hörer der pract. Chirurgie — Alservorstadt, Hauptstrasse N. 138 — zu den 3 Laufern — 3 Stock, Thür N. 67.

Teraz zaś pocznę z innej beczki, czyniąc przechód na bliżej mnie otaczające przedmioty. — Wiedeń miasto samo w sobie t. j. warownia, nie jest zbyt wielkie, ale okropnie nabite i Niemcami naszpikowane; jak Ci już wiadomo z powieści, niezliczonym mnóstwem podziwacku poprzeżywanych ulic, krzywych, ciemnych, nierównych i riniawych, domy zwykle o 4—5, gdzieniegdzie o 6—7 piątrach — bogactwa w każdym względzie nieocenione — sklepy niemi przepelnione dają w wieczór najpyszniejszy widok przy gazowym oświeceniu — szczególności i osobliwości mało widziałem, z resztą trudno ich określić, a tém trudniej, Tobie, niewidziawszy się wyobrazić. — Wieża św. Szczepana, chociaż o 5 sążni zniesiona, celuje, i niemal ze wszystkich punktów miasta, przedmieść i okolic widzieć się daje. — Rusztowanie drewniane na niej, w spiralnej formie zbudowane, kosztuje 50.000 f. MC. — nadzwyczajnie sztuczne. Ponieważ bramę, zwaną szcocką prowadzącą do szpitalu dla restauracyi rozebrali, powiedzieli więc Niemcy, że na to, um den krankn Stefano-Thuerm in Spitol zu bringen — jest to jeden, z tysięcznych dowcipów Wiedeńczykom właściwych. Statua Cesarza Józefa z brązu wylana, kolosalna; szkoda tylko, że koń pod Cesarzem nie o swojej sile, ale podpartą kolkiem nogą stoi; artysta, z tej przyczyny 3 razy ją przelewając na próżno, na koniec z rozpacz samobójcą został.

Z miasta wychodzi się na Glacio t. t. pola na około murów, z ulicami wysadzanymi, które prowadzą na dosyć oddalone przedmieścia — są one, przy swej pojedynczości, prawdziwą ozdobą miasta, oraz schronieniem onegoż przeciw chorobom, które przy zepsutem powietrzu niezawodnie łatwo by się wkorzeniły. — Za Glacio poczynają się okropnie rozległe i piękne przedmieścia, między którymi najszczególniejsze: miasto Leopolda nad Dunajem i jego ramionami z najwspanialszemi zabudowaniami..

4. 21.

*Лист Ник. Верещинського до Якова Головацького пис. дня
2 мая 1840 р.*

Wielmożny Panie Dobrodzieju!

List Pański otrzymałem 1-o Maja b. r. i ucieszyłem się nie mało, że WWPan D. iesteś już w Przemyślu. Z Wiednia nadszedł list 17-o Kwietnia, i ia go natychmiast posłałem do Przemyśla. Jeżeliby nie był ieszcze w rękach, tedy proszę o niego dopytywać się na poczcie. Na przypadek, żeby się nie dał wynaleść list Wiedeński, powtarzam tu nayważniejsze tam wzmiankowane rzeczy. Niemieccy drukarze wymagali od arkusza po 20 ryns. K. M. i więcey ieszcze, z oświadczeniem dies ist der billigste Preis; Ormianie zaś przystali na 9 ryńsk, ze wszystkim, to iest bruszorowaniem, wyiowszy papieru, którego rysa 3 ryns. kosztować będzie. — WWPan Kopitar obiecał aż za dwa miesiocy przeglądać nasze przysłówia¹⁾; aż wtenczas przydzie kolija na nie; znajduie się bowiem mnóstwo sławiańskich dzieł w cenzurze. Spieszyć się nam wypada z pieśniami iak naybardziej, iuż dla tego, żeby choć na September można odebrać [2] z rąk Cenzora i dać pod prasse. Ieden egsemplarz zatrzymał Pan Ian²⁾ u siebie, a drugi dał Panu Kopitarowi, i razem pisemnie podał do nadworney Cenzury o uwolnienie od duplikatu, co niezawodnie nastąpi, gdyż dzieło nie iest ani polityczney ani historycznej treści. Otoż nie trzeba nam pieśni pisać na drugą rękę, to iest drugi egsemplarz, mogą przeto łatwo w Maju posłane być do Wiednia. — Zważywszy nasze okoliczności musimy poprzestać na 500-u egsemplarzach; iest to bez tego proba pierwsza, a przeto niebezpiecznie, więcey drukować. — Przysłowia będą w 12-nastce. — wielkiey. Towarzysz Pana Prestla we Lwowie przed kilka laty bylego przyłączył w liście karteczkę i swoje rady. Pan Jan przedstawił WWPanu Dobrod. nową Ortografię ruską, i poparł je dowodami mocnemi świadczącemi głęboką Jego wiadomość i naszego ięzyka i reszta Sławiańskich. Jakkolwiek [3] zaś podziwiam się i zapałowi i bystremu Jego poięciu rzeczy, niemogę iednak zgodzić na iego zdanie. My nic niezyskamy pisząc czcionkami łacińskimi, a dla tego nie możemy ie i przyjąć, chociaż niemi piszą i drukują Czesi, Illirianie, których my uwielbiamy, ale naśladować nie możemy, iak nam

¹⁾ Мова тут про „Галицкія приповѣдки и загадки збраний Григоріємъ Илькевичомъ“, які вийшли у Відні 1841. Видано їх заходом Якова та Івана Головацьких а накладом Верещинського.

²⁾ Іван Головацький.

Pan Jan i Jego koledzy radzą. Nawrócenie się ks. Łozińskiego iest przyjemne i dowodzi, że iest rusinem ieszcze. Duch koło Jabłonowa nie przestaie działać, teraz iuż i przy świetle rzuca kamieniami. — O Adres do Pana Jana we Wiedniu proszę. — Powszechna Gazeta interesujące kartki zawiera z Węgier etc. Historia Ustriałowa wyszła w Sztuttgardzie, tom pierwszy w 2-och oddziałach kosztuie 3 fl. 24 kr. reszta trzy tomy później wyidą po niemiecku, kończy się historia z śmiercią Aleksandra. Hrabia Gurowski twierdzi w dziele wyszłym w Petersburgu między innemi niedorzeczności także, dass die russische Sprache der kräftigste u. edelste slavische Dialekt ist, besonders im Gegensatz zu dem Polnischen, welches letztere in seiner verweichlichten Form nur mit der Sprache des niederen Volkes in Auslande, nicht aber mit der, der höheren Stände Aehnlichkeit hat. Bez wątpienia o naszym dialekcie myśli ów mówiąc o ięzyku pospółstwa w Rossyi.

Jestem z wyrażeniem prawdziwego szacunku WWPana Dobrodzieja

nayniższym słułą
Верецьник.

Kołomyja d. 2-o Maja 840.

На четвертій стороні листу перечеркнена адреса:

Kołomyja
Illustri Domimo Domino Jac.
Głowacki
Absoluto Auditori Theologiae
Przemysliae
franco

In domo presbyteriali rit. graec. cath. sub N-ro VI.

На верху адреси почтові стампії: Kolomea $\frac{3}{5}$ Franco.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 22.

*Лист Ів. Головацького до брата Якова пис. дня
17 (29) V. 1840 р.*

z Widna 17/29 Maja 840.

Daj Boże šťaslywo Brate Jaroslawe!

Ta bih zaplať Tobi za počesne! oj totoś mňa zaňav! Napysav-
bym i ja Tobi, myľj Brate bilše jak mnoho — ale hoďi — nema
času — popysi nedaleko — treba deščo čytaty; a kromy toho ne ľza
my s Tobov začynaty, hy toj kaže, wijny azbučnoji — woliju ja wstu-

pytyś na čas — naj bude hrečka, naj ne bude superečka. Ale Ti po prawdi skažu, šo skoro układ piśeń takyj bude jak prypowidok, to pozał śa Bože tych 500 walutiv srib., ščo jich na puste wykydajete — až my sumno dywytyś na tu sumišku najkrasčoho zerna ni sčyńanu ni wywijanu — tak to skwapno, skwapno, a dilo bez kinca i winca!

Oj milko oreš, Brate, i ridko śiješ na wifciwskyj nywi, małyj spasybih na žnywa! Bihme! že ne twerdyj s Tebe Rusyn.

Ja Twoju wolu učyńu; ale žal my, šom śa pored Toboju wyjavyw; Intše buło tij hadci wo wnutri duši mojej utonuty na wiky. — Ne piznavješ mene, ne pereńawješ mojej dumky — [2] pohańbyvješ daremniśińko — ha! vse ja to pryjmu wid Tebe. Ale Ti kažu, ne vse, ščo niby čuže — utwory rozuma ludskoho ne sut i ne powynni buty ni žadnomu čołowikowy čuži; lubomudrije, bohosłowije, dijopysi, pryrodounnoś i pr. ne suť to romansy. — Ne hudy na čužynu — boś śa ne w narodź, ale w čužyni wywčyv — cy piznavby Ty može prawdywoje narodnoje lubomudrije piśnotworstwo i wysokoje dostojniśtwo słowesnosty staro słoweńskoji, kobyś s perwa ne buv pereńaw widomosty zahal'nych, zrimńajučych čužińi słowesnosty iz našeju słowenskoju. — Doužnoś narodiv odna i ta samaja — bo duch času ni s času ni, z witr, ale z čołowika jako čołowika wychodyt i wšich nas projmaje — znaješ rewolucyju francuśku, čytavješ i serbskuju (može od Leopold. Ranke) — a ne tojže to samyj tok prawlenija tu i tam, chofaj ne buło ni knyžok ni ludyj francuśkych — narody i jich pytomo-narodnoje proświśćenije ne stojat tak daleko wid sebe, jak sy dumaješ — mylamy jich ne lža miryty — dowžnoś moja jest ta, šo i Twoja, ale i ciłoji Evropy — kołowaty widav ne budem za neju, bo nam [3] doroha i tak (možna skazaty) ni daleka ni blyzka. — Čerez bukwy łatynski ne prybude bilše čužych knyžok do nas, jak dosy — ale naši borše polizut do čužyni; budut prystupnijši dla neji — a tak piznavšy nas, budut i na čužych wseučyłyščach našoho (słowenskoho) jazyka učytyś.

Ne zakydaj meńi toho ščo ja niłoly i ne dumav — ne wyhaduj, ščo ja potakuju na ślip, za newižamy i neukamy — bom ja nawiľ i nenaradžuńaw śa z niłkym o seje — je to moje pytome, wnutrenne perekonańe. — Ja zamovču — bo hoďi kołodku, muwłav Ty, čerez peń walyty — ale z rozumu zwesty śa ne dam — bom śa ne linyv, kyryłci trochy lipše piznaty, jak śa Tobi zdaje — o niščo my tu ne chodyt, lš o azbuky i prawopys — a to něbožeńku ne durnyca, jak Ty kažeš. — A znaiu dobre, šo to wśo na Tobi wysyt — lše byś slowo pysnuv čestnomu Werešcyńskom, a vse by haradz buło — ale to Twoja slabisť — bojiś śa hrađu, taj za śiwbu ne dumaješ — a znaješ, ščo prawdy ni ohoń ne spalyt, ni woda ne zabere,

ni hrad ne zabje — wona wšo perebude. — Za slowesnist staro-slowenskuj, za Osnowjaneńka, Kotlarewskoho, Maksymowyča, Paduru i pr. níkołym toho ne produmav, šo Ty w mene wperaješ — znaješ Ty lipše, za kohom ja hadav — bom ja tut Twoji własni słowa potakowav. [4] Ot koroteńko skazavšy: i w Tobí trochy, i w mńi prawdy — lyše Twoja prawda blyzka, nyzka i milka, a moja daleka, wysoka i hlyboka.

W cenzuri buvjem dva razy, a vse my kažut, z nedili pryjty — ale wže ja to jakoš uporaju, ščom običav. — Ščo maješ prysyłaty, to prysylaj skoro. — Po mojych popysach, níbyto až w Serpny, rospišnu spravu čílu — borše ní. — Adres do perwoho Serpńa toj samyj.

No buwaj zdorov bratěyku, ta w harazďi ne zabuwaj o mńi

Jiwan Hołowač...

A ščo ne prystojńiše pysaty kruhleńkymy lyčkamy, níž prostymy palkamy? a ščož dopiro čytaty? a ščo za dokładnist?

Лист пис. на 4 стор. 8^о.

Ч. 23.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 4. VI. 1840 р.

We Lwowě dne 4. čerwna 1840.

Rozmilý Příteli!

Na Twůg posledni list z Přemysla nemohl gsem potud odpowjdati, proto že nebylo co, aniž wel. P. Wereščińský něgaký list na mně addressowal. Nowého nemám prach nic, ale dostal gsem dowolenj na 6 neděl wygeti wen na wes, a wjš kam pogedu? — Do Korniča u Kolomyje. Z počátku měsjece čerwence (lipna) mysljm ze Lwowa wygeti, asi 8 dnj u Berwida w Monasteřiskách še pozdržeti, a potom k Wišniowským do Korniče. To budau časy, co?

Byl tu před 14 dněmi farář Berwid, a monstrancj, co mne tolik starostj nadělala, giž gest w Monasteřiskách. Nemůželi pak se do čerwence w Přemyslu upráždniti? abys snad mohl do Kolomyji se wrátiti.

[2] Mně by to bylo welice milo, mohli bygsme každodenně pohromadě býti, a se spolu vyrážeti. Deg mi na to gistau odpověď. A co

dělá náš Běrecký? gestli pak take w Přemyslu? Pozdrawůg ho odemne. Podiwnj Wahylewič giž ode Dubna nic mi nepsal, to se musel giž silně zamilowati, že na nás zapomjná; snad sem přigede na kontrakty s geho patronem.

Jáchim teď giž má naděgi. chwála Bohu, dostali geště toho roku službu, neboť rozmnoženj aučtárny má býti giž potvrzeno a dowoleno, a každodenně očekáwaj o tom giž úřednj zprávou. Moge auřednj pelozenj gest wždy geště to samo s newelkými wyhljdkami, nikdo se nás nechce ugmauti — ale pogedu wen, a wybigu si [3] to wšecko z hlawy, gen Ty tam geště také přigeď.

Na Twoge cestopisné listy se pořad w duchu těšjm, gen ge brzo dokonč, snad bych gimi wenku se mohl objrati pro literackau zábawu, neboť docela nic nedělati, předce nemysljm. Čtjali gsme tu Kopitarůw, Codex Hesiochi anebo cosi podobného, titul gsem zapomněl, ale geho hrubianstwa zůstaly mně w paměti. Na Šafařjka, Palackého, Maciejowského a Gaje práwě bláto házj, a na samém konci powjďá, že Šafařjk a Palacký beze wšeho práwa za nástupce Dobrowského se pokládaj, že to gsau samožwanci; Grimm w Němcjch prý giž dáwno wynesl ten wýrok, že on, Kopitar, gest hodným geho nástupcem! Finis coronat opus! z toho uděláme komedii, a celý swět se bude smát, ale na naši vlastnj škodu. Zdali toho potřeba bylo, newjm.

[4] O naši literatuře nemohu Ti obsjrně psáti, a také nic znamenitějšjho newjm. Nikdo mně z Prahy nepsal. W polské lit. wycházegj pěkné věci, mezi ginými Krašewského wspomnienia Wolynia i Litwy, cestopisné obrazy, malowané žiwými barwami a s prawdau, co se mi zwlášť ljbj. Rościszewský gest čjm dál, tjm horšj nudař, porad mně tráj překládánjm swých plodů, gež w Praze nikdo a nikdy newytiskne, a na Tebe take spomjná, neboť měl tu něco z ruského překládati, a pořad se na Tebe doptáwal. Gest to krjž, ale co se starým? Zatjm se měg dobře.

Gsem Twůg wždy weřný přjtel

Karel Wladislaw

Pozdrawenj od Jáchima Tobě gakož i Běreckému.

Лист пис. на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 24.

*Лист Івана Бірецького до Якова Головацького, пис. для
12. VI. 1840 р.*

Писано въ Лѣську 12-го Червня 840 въ полудне.

Любий Друже!

Коли ся не веде, то ся не веде,
Головацькій.

Та що менѣ тоє шкодить, Тобѣ дасъ пять грайцаривъ зъ кармана
выполошити? Тадже Ты дома а я въ дорогѣ. О іой, іо, іо, іой!

Пожегнавши ся съ Тобою, не одовго выпустилисьмо ся зъ Пере-
мышля. Уѣхалисьмо съ півъ милѣ а вже туча надъ вами въ Перемышлю
бѣе, и до насъ ся зближае. Зваживъ тоє мій Мазуръ зірвавъ ся и за-
чавъ коника жваво підѣтинати все обзираючись, ци ще хмара далеко.
Она туй туй за нами, и вже зачала випущати грубий дожджикъ до себе,
але мы уже стоимо въ Негрыбцѣ въ коршмѣ. Дожджъ пере, а я собѣ
въ ѣзбѣ говорю, и спѣваючу няньку слухаю:

„Посѣявъ я яру пшениченьку и зеленый овесъ... etc.

Але проклята Жидівка зуважила, же я тоє люблю [2] и же хочу тоє
си переписати, не дала ей докінъчити. — Выѣхавши звидты, затяглисьмо
аж до славного Хирова. Ту же менѣ ждати фіры до Устрѣкъ жадаю,
дивлю ся все до вікна, але нѣчого не выдати тільки мѣщанки зъ дру-
тами въ рукахъ, все спляючи нитки зъ одного на другій. Повѣдавъ ем
Ти же ty e tota, що була на весѣлю Сестры моей. Не мавъ я охоты,
видѣти ся зъ нею, але не помогло toto. Пришла сама тамъ де я бувъ
у Жидка по гарбату, пізнавъ емъ ю и зачепивъ, тай за тоє мусѣвъ піти
аж до еи хаты. До едынатцатои бувъ емъ тамъ, потімъ мя відъпрова-
дила але не сама ено зъ братомъ, а хоць бы и сама! не ма ся чого
боятн. Переспавши дуже неспокійно, ранейко заразъ сѣдати на візъ, во
заду велика бочка, а по лѣвймъ боцѣ Старовѣрецъ зъ малейкою боро-
дою, сѣеъ емъ, и дуемо, розмовляючи о романтихъ ученыхъ предметахъ
съ своимъ товаришомъ, до Устрѣкъ. Зъ видты пришовши черезъ гору до
Гошівце, повѣдають менѣ, що пе- [3] -редъ півъ години поѣхала фіра до
Раджицѣ, де сестра мене уже тыждень жадае. Добре! думаю собѣ. Вертаю
назадъ, ба и тутка була порозня фіра була мя взяла аж до Лѣська,
але поѣхала. Наяти умысльну не може, але и тои нема. Відъ третои
по полудню ждай аж до другого дня. Але ныньки півъ до шестои вы-
ѣхавъ емъ, а передъ півъ до девятои уже-смо въ Лѣську, бомъ запла-
тивъ добре а зате ней хоць вады уживъ. И тутки щастя спиткало: не

пішовъ емъ заразь до мѣста, бо не сподѣвавъ емъ ся найти кого щобы
 ѣхавъ до Радожиць ажъ пізнійше, а Жид менѣ повѣдає, що може пе-
 редъ півъ години поѣхавъ трицятникъ ажъ до Вѣдранн (т. е. черезъ
 Радожиць), и ажъ просивъ ци би не присѣвъ кто зъ нимъ. Знову на-
 нявъ умыслию, и думаю отъ! заразь поѣхати, лише тоє скінъчу писати.
 Такъ то небоже коли ся не веде то ся не веде, але я собѣ съ того
 пѣчого не робю, и дай Боже до Радожиць буду ся старати и зъ Ра-
 дожиць а де? на Красный брідъ. Тамъ будземъ кішасоньки зато
 богкаць.

Цѣла дорога мене тілько коштує, що менѣ Владыка давъ, а що-мъ
 мавъ выѣжджаючи, знаешъ, добре же хоць знакоми люди е по дорожѣ.
 Ще тоє *intra parentezim*. Въ Добромилю бувъ Растваецкій зъ своимъ
 тецьомъ, видѣвъ емъ ся зъ нимъ, и казавъ на себе въ Хировѣ ждати.
 Думавъ емъ, що хоче мене съ собою взяти тай ждаю, а тымъ часомъ
 може килька фірѣ до Устрѣкъ пішло. Передъ вечеромъ уже переѣхавъ
 не плативши и мыта, а я зістай якъ дурный, але-мъ му за тоє листъ на-
 писавъ розумѣшь, по руськи зъ нѣмецька. Уже го мусѣвъ перечитати,
 ено ци схотѣвъ зрозумѣти? Відъ Вітірка ѣду до Радожиць и годѣ до-
 ѣхати, може ще ласъ едно нещестя трафитя нѣмъ ся до Радожиць при-
 ѣде. Я и на тоє готовъ. Я ще не бувъ щасливъ відъ коли жию! (?) По-
 здоровъ тамъ грубого, и Юзя, и Штефця, тай Егомосцѣ Граба, з сор.
 відьдамъ конечно, повѣдѣжъ му, що всего емъ выдавъ. Поздоровъ
 и Лавровского, але не старого лише молодого.

Не забувай не мене и люби мя якъ и все

Ивана (Бѣрецкій)

PS. Якъ що зле то поправъ, бо перечитати нема коли.

Прізвище : (Бѣрецкій) на кінци листу дописане рукою Як. Голо-
 вацького.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 25.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня
 19. IX. 1840 р.*

We Lwowě dne 19. zárj 1840.

Milý Pŕjtelu Jaroslawe.

Což to gest, že mi nic nepjšeš, snad gsi giž docela na mně za-
 pomněl. Negenom žes do Kolomyi nepřigel, kde gsem tě s neywětšj
 dychtiwostj očekáwal, ale ani slowička o sobě wěděti nedáwás? Musjmn

tedy sám mlčenj přetrhnauti. Wrátil gsem se z Korniče dne poslednjho srpna do Lwowa. W Kolomyi gsem byl nic méně gak 11 krát, a skoro pokazdé K. Wereščińského gsem nawštjwil. Trochu gsem ztlautnul na mém wenkowském žiwobyťj, ale moge prsa neysau zdrowé, proto že gsem do hor nechodil. W Monasteriskách trefil gsem u farář Berwida [2] na Wahylewiče. Gako prawdiwý dobrodruh, anebo lépe gako Chodakowský, wandruge po swětě bez kreycaru w kapse, w tu hodinu chce se ženiti, po chwjli zase ne, giž nedaleko blázince, — mám opravdivé starosti o toho člowěka, aby se mu nic nestalo.

Co Ty sobě počnáš? snad giž bude gaka swatba? co? nic nám o tom nepowjš? Gestli tak, to Ti twoge mlčenj prominu, gestli ginák, prosjm Te, odepis mně brzo, a pošli mne twoge cestopisné obrazy z Uher, třeba i nedokončené, gá se naně dělincký těšjm, a gako hladowý na ně padnu. Moge lwowské žiwobyťj gest z nowu to staré, každý den gsem s Jáchimem, a kdyby on nepřišel, newěděl bych co počti. Spisowatelů polských bogjm i na ulici potkati, tjm méně s nimi zacházeti, [3] neboť zase vypukly něgaké pletky, a dážage teď na wšcko nesmjrně pozor. Tak člowěk nemá ani wýměnu swých idej. Grach sakramentské žiwobyťj w takowém powěťrj! Kampeljke we Wjdni prý sedj w koze, proto že se s Poláky w něgaké spolky pustil, i wšecy papjry mu pobrali. W Čechách gest nynj arciknjže František Karel. W Plzni hrali mu po česku, a našj hercowé z Prahy Tyl, Kaška a Kolář umyslně tam k tomu byli powoláni. Brzo wygde prý obraz Tylůw. Geho Wlastimil pěkně pokračuge; w gednom z posledněgšjch swazků byla moge trochu osolená kritika na Wišnewského historii lit. pol., na kterauž se Poláci zlobiti budau. Zároweň s Wlastimilem i Dennice mužně pokračuge, a gsau tu naše neylepšj časopisy. Museynjk welice tratj. To giž snad lépe wjš, že se zde činj návrh na stolici [4] ruského gazyka. Wahylewič giž chce mermo mocj konkurowati. Také na wyššj rozkaz wysáženy gsau praemie, kdo napjše německau mluwnici w gazyku polském a ginau w gazyku ruském, a sice podle něgeké wzornj knihy w gazyku českém, kterau ale neznám. Na to znou tu pase Siemáš. Uwidjme, co z toho bude. Widěti že pro ruský gazyk něgaká doba nastala, přiwołaná politikau — ale s čertom se poraděgj. Šafařjk s Palackým wydali neystaršj pamatky českého gazyka, totiž Lib. sněm, ewang. sw. Jana atd po německu, neboť to česká (sic) společnost wěd wydala swým nákladem. Palacký bude wydáwati na autraty českých stawu staré české listiny, pamětnjky, zápisky, dopisy, slowem wšcko, co ma historickau cenu. Bude to wychazeti we swazecjch welmi lacino. To mně těšj. Teď bud zdráv, nezapomeň na ty cesto-

pisné obrazy, anebo ráděgi sám se we Lwowě ukaž, uwjtá tě s radostj Twůg přjtel

Wladislaw

Pozdrawenj od Jáchima. W zimě pagedu do Monasteřisk gako před 3 lety.

Лист писаний на 4 стор. мал. 8°.

Ч. 26.

Лист Івана Бірецького до Яковія Головацького, пис. дня 1 (13) падолиста 1840 р.

Зъ Радожиць дня 13/1 Падолиста 840

Любезный Пріятелю!

Уже слава Богу! півчверта мѣсяця минуло, якъ мы о собѣ ничего незнаемо. Ostatное відъ Тебе письмо одержавъ емъ черезъ Тымѣньского. Дякую Ти красно, шо-сь ся занявъ моими справами. Найбільше радую ся присланнымъ мнѣ: Словомъ о плъку Игоря; якъ бы зганувъ Лукашевичъ, чого я немаю а найбільше желавъ емъ. Дяковати му и за тоє. Пишетъ менѣ о дѣлахъ, що приславъ Погодинъ для Зубрицкого; далеко я відъ Васъ, годѣ мѣ ихъ и перервѣти! — Згаджає ся зъ нами почтенный Максимовичъ, що до польской мовы, але мало насъ такихъ; дуже ся дивую его пильности и терпеливости, и прошу съ Тобою Бога: Кобы му давъ довго років ще здорова и вытервалости!

Кажешъ менѣ прислати які артикулы до Кієвлянина, и додаешъ: „коли маешъ (?)“ мати не маю теперъ, але може буду мати даколи. Ото брате, пріѣхавши втоды изъ конкурсу, шось кілька дни забавивемъ ся дома, а потімъ выбравъ ся въ дорогу до Кракова. Хвиля съ початку слѣтна була, але потому выпогодило ся. Прійшли смо до Кракова: Мѣсто то великое але всюды видно, же не панующее, бо опущенное дуже. Були смо, де ено що важнѣйшого; Найбільше варта видѣти замокъ, и церковь Бискупску, обое піднимають ся на скалѣ, блиско берега Вислы, съ каждой точки мѣста видно вежи съ котрой на найбільшимъ тамъ дзвонѣ гуде година. Дуже красныи голосъ має той Сиггисмундъ. [2] На самъ передъ пришлисмо до Каеэдры, а на наше щастя и Генераль Аустрияцкій, прото самъ Крылошанинъ-куєтоє насъ всюди опроваджавъ и всео намъ вказовавъ и толковавъ. Тамъ видѣли смо помяники всѣхъ королівъ и славныхъ особъ духовныхъ польскихъ въ мармурѣ червенѣмъ вырѣзаны, красныи дѣла на око тоже, бо дрібнѣше Ти описати, треба бы ся лѣнше розумѣти на искуствѣ рѣзбы. Тамъ видѣли смо

и мощи св. Станислава; стоять въ трупѣ срѣбній, якъ ся входить до сиджинь крылошаньскиъ, обгородженнй желѣзными кратами. Служба Божа що день ся передь нимъ править. Пішли смо потімъ до скарбцу. Та знаешъ, що за сокровища у диховнихъ (sic): Келѣхивъ, крестивъ, апраивъ, альбъ и проч. дорогихъ тамъ дось; ховають тамъ и тую шаблю, що нею св. Станиславъ забитый, и служебникъ зъ которого вѣды службу Божу відправлявъ. Сходили смо и до того склепу, де похованыи Сигизмундъ Старый зъ женою, Понятовскій и Косцюшко. — Зъ замку королевского ено ще одна свѣтлиця зъ здобычами Косцюшки стоять запрятана, въ остальныхъ суть Аустрійскіи вояци цѣлый regimentъ, а на долѣ ховають ся дѣти убогихъ мѣщанъ Краковскихъ. — Костели во обще всѣ прекрасны. Монастыривъ дось и доходивъ, але до черцівъ дуже мало пристають. За мѣстомъ може чверть милѣ доброи есть выспаный конецъ Косцюшки, зъ которого цѣлый Краківъ видно. Ванды могола есть миля відъ Кракова въ селѣ Могилянахъ, але вже на ній родить ся зѣвжа. [3] Есть и на нашій сторонѣ на Підгірю конецъ що ученыи называютъ го Кракусовымъ, аке якъ емъ тамъ бувъ при нѣмъ, и пытавъ ся простыхъ люди о тое, не знали того повѣсти. Повертавши зъ Кракова вступилисмо до Велички. Зыйшлисмо въ долину да на 100 сягъ, обзѣрилисмо всео, що варта видѣти; каплицу зъ вѣстарьомъ и статуями, салю съ пауками, на стѣнахъ гирляндами, хоромъ для музики и пр. всео зъ одной сѣльной массы вытесано. Здумѣ ся чоловіккъ, дивлючи ся на тѣи незмѣрныи богатства; відъ Св. Книгунды копають и Богъ знае до коли ще будуть копати, а ани не будуть знати якъ глубоко и широко иде сѣль. Що року выдають оденъ миллионъ центивъ на свѣтъ, тое чинить имъ чистого доходу 5.000.000 риньскихъ сребломъ. Не мине ани дня жебы не було дакого чужого на обзѣрѣ. Уже кѣлька томивъ въ дестъ записано лишень самыи именами прихѣдцівъ. Якъ есмо ся тетка відправили зъ віды поѣхалисмо ажъ підъ Угорску границу до циркулу Вадѣвского, зъ відки родомъ мій побратимъ, переѣхалисмо по підъ Баю гору, тотъ барометеръ тамътошныхъ гіраливъ, и малисмо ся удати до Татеръ, але часъ намъ не позволивъ. Лишень по підъ нѣ черезъ Новы торгъ (Neumarkt) переѣхавъ емъ на однокіннымъ візочку гіральскимъ, и лишень здалека на нѣ придивився. Въ Шляхтовѣ и Щавницюхъ забавивъ емъ [4] оденъ день, и заявъ до Фльоринки, де було весѣля нашого Лавровского. Думавъ емъ же найду дащо для себе але нѣтъ. Відъ того часу сиджу найбільше дома, и ничъ не дѣлаю. Годѣ ся той осени оженити. Хочу на пість ріствяный поѣхати до Перемышля, переарѣти тѣи книжки, що Владыка купивъ відъ Могиляницкого. Есть тамъ вже и Гинилевичъ другимъ проповѣдникомъ. Разомъ будемо мешкати. Сподѣвавъ емъ ся відъ Тебе якои вѣдомости, але до того часу нема ничего. Не

знаю що чинишъ съ пѣснями. И я бувъ Ти ще дащо переславъ, а не знаю якъ. Хоць не дуже ся зібрало бо зла хвиля перешкодила, але прець щось е и колядь, и иншихъ пѣсни. Не маю великой охоты Нечипирови¹⁾ давати свои коляды, хибайбы ми Борковскій заплативъ. Що Ты на тое? Давъбымъ му и декотрыи въ тыхъ, що Ты відписавъ. Теперь видишъ якимъ способомъ перейшовъ мій часъ, не можно ничего здѣлати, маючи голову чимъ иншимъ запрятану. Неравъ менѣ ажъ слезы зъ очей текуть, якъ си подумаю, же мои побратими вѣщъ щось чинять а я ничъ. Лише надѣвъ лѣпшой пришлости ся тѣшу, ци буде що зъ того?

Нынѣ мѣсяць писавъ мѣ Вагилевичъ и донѣсъ о тимъ що Ты вже завѣстивъ; каже мѣ: „Кобсь ми дащо прислау або и якъ хочъ“. Щось не дуже на мя надѣе ся. Прошу Тя, змилуй ся на до мною, и донеси, що чути у Васъ, ци не маєте якої вѣсточки відъ Русскихъ? Все до мене пиши череаъ брата. — Якъ буду въ Перемышлю, напишу Ти. Бувай здоровъ и незапоминай

на Твоего щирого друга
Ивана Бѣрецкого.

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Рік 1841.

Ч. 27.

*Лист Ивана Головацького до рідних пис. дня
5 (17) IV. 1841 р.*

Муле́нкаја Rodyno!

Harazd i myr z Wamy! wże 5 nedil tomu, jak do Was pysavjem — taj baču, daremnisińko wisty wyhladaju — ale wże hodi dovše ždaty — običalyšte meni i wesilenko Nykolajewe potočne opysaty, taj za hroši spomynav jem Wam i prosyu; cy by pered welykodnymy swjattamy ne možna — ale baču, ni soho, ni toho — ne znaju, ščo Wam Boh dav, že o mni zabuwajete — predsi Tatuńu lubyj znajete dijestne, že ja Wašu praču pewne ne zmarnuju — to tymbo to i nikoly ne dawaly šte ša dovho prosyty. Zmylujte ša, ne pokydujte mńa nedužoho pered porohom. — Kobyšte znały, iak my ša teper dije, to byšte ša ledwy i widfahały!

Ja chwałahoh (sic) zdorow potrošky — towaryšiv dwoch 30 Marća 841 iz newoli wypustyły na swit — a tretoho (koły može bratja

¹⁾ Ів. Вагилевичеви.

tamyte: ślipoho, čornoho Moščańskoho) powežły w lancuškach w samuju welyku pjatnyću šybkowozom do Lwowa na dałšuju ynkwyzycuju.

Chofaj meni duže žalko za nym — ale jakoś- [2] my teper lekše, ščo niby to sprawa tutky zowsim zakinčyłaś, taj wže my śa z misca rušyty možna. Kob' yno „Prypowidky“ do kinca dowesty, to todi kačaj duj, ščo aź śa zakuryt. Posylaju Ti Jaroslawe na pokaz z perwoho archa ostatnuju korekturu, abyś wzdriv, jakyj format, paper, čerenky i pr. — Dosy wže try archy osadženi, a dva z nych wybyti, tak ščo do 1 Maja pečatńia zo wsim śa i zakinčyť. Słoweny tutejši (krom Lachiv) wsi śa fišať, i običajuť dobroho pokupu — iz Prahy, taj wid južnych Słowen distanu widomosť, kylko wzoriv (exempl.) budut potrebuwaty, ščob i zaraz z widsy piślaty. A Ty Jaroslawe, napyšy boržeńko, w jakij cini maju prodawaty — ja dumaju, sorokoweć za mało, a dwa za mnoho — moжеб na Waluti abo na pivtury sorokivca ostatyś — tut załučaju tobi wykaz hrošej na izdańe:

Paper (Maschin Velin) ryza po 3 f. 30 k. C. M.

Osadžeńe (Setzer) po 8 — 30 —

Pečatowańe (Presse) po 3 — —

15

5

75

Piv archa 8

Okladyny 7

a Oprawa z 12

Suma 102 f. C. M.

[3] Radbym śa do Maja zo wsim uporaty, i Tobi abo do Lwowa komu widislaty. — P. Zapowy (kob znaw adres, pamjataj napysaty) — cy do Ks. Małynovskoho, skoro šče w Seminarji — do koho choč? A potomu dmuchnu sobi ščo tchu do P... i matymu Maj, Čerweń, Sinokos, 3 miśaci, to moжеб śa iz ryhorozamy zwynuv.

Napyšy meni, Jaroslawe, čy maješ jaku nadiju na Piśni ruskijj, čy ni? čy ne zcenzurowav by za 3 miśaciw Morałysta — a po ryhorozach moжеб lučyłośa pryslaty, — tob abo u Pešty abo u Widny wypečatuvav — po skoro ni, to še budu kwapyw, šob dokonče seho roku, i to iak najchutše ryhorozu zakinčyty, taj domiv wernutyś.

Teper Was najmylijšyj Tatuńu prošu po wtoryj raz, ne widklaďajte, no prysylajte my jak najborše hrošyj, i mnoho budte łaskawi, bo znajete ščo i pečatńia zaležyt, kob z ryhorozamy ne spiznyv śa — taj na taksu, na žyťe i ščo na odežu — bo koło mene tak teper ščupno i skupo, jak šče nikoly u Widny ne buło.

[4] Widpyšit meni skoro, taj namačkuje dribneńko i bohato, ščob choć čilyj deń mav čytaty. — Znaję, že ša dosy wže mnoho nazbyrało — o Mamuni, Didunowi, Nykołajewy i jeho lubij supruzi, i o bratach Petrowy o Julii i pročaja pročaja.

Pożywajte my teperečka zdorowi

ta ne zabuwajte za Wašoho

Jaša Bohdana

Hołowackoho.

Wiedeń dńa 17 Čwitńa 5 Berezńa 841.

Лист пис. на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 28.

Лист одного з близьких свояків Якова Головацького, до його брата Петра, пис. в маю, або червни 1841 р.

Kochany Piotrze!

Będąc 6-o t. m. w Zloczowie po Congruę wstąpiłem do Ks. Dziekana. Zastaje tamze list do niego pisany z Kołomyi od Iakóba brata naszego, treści następującej data 2-o Maja t. r. pisze ze się juz ożenił z Panną Maryią córką Ks. Buraczyńskiego w Krzyworówni w Cyrkule Kołomyiskim, i prosi oraz Ks. Dziekana o napisanie mu swiactwa moralności i przysłanie mu takowego do Presbyterium na dzien 10-go Maja, na który ón ma przyjechać do wyświęcenia, a to w przypadku gdyby list w tym względzie pisany do Rodziców nie doszedł i ia o owe swiactwo Dziekana nie prosił, i wprawdzie, listu w domu nie otrzymaliśmy zadnego, przeto załączam ci wspomnione swiactwo abyś mu gdy przyedzie doręczył. Wystaw sobie jakie taka niespodziana nowina na nas wrazenie uczyniła! Ucałuj Go od nas, i oświadc mu, ze mu całym dómem zyczmy szczerze jak najpomyslniejszego powodzenia. Rodzice kontenci są. Iulcia się zali ze nie prosił na wesele.

W tych dniach dostaliśmy takze list od Iasia z Wiednia [2] pisany dnia 17-o Kwietnia r. b. więc ieszcze przed odebraniem naszego którego posłaliśmy 19 Kwietnia, pisze ze zdrów, ze process juz ukończony, dwóch wypuscili a trzeciego (Monczańskiego) powiezli do Lwowa do dalszej indagacyi, i ze iemu juz wolno wyjechać z Wiednia, więc myśli udać się do P. jak tylko przysłowia porzucą prasse, i juz do 9-o Maja b. r. mają być gotowe, cała książka będzie się składać z 5¹/₂ bołon, wydano będzie 500 Exempl. drukiem Mechtarystow, załączam tu takze z pierwszego arkusza ostatnią Korekturę na wzór przyslaną.

Ну же! тепер з иншої бочки. — Тамто знају, десь аж дрижиш, вигльадајучи „Приповідок“ — радбим був як најлутше, та коли годьї було не мав јем чим оправльача заплатити, аж теперка јакось стягнув јем сьа на тих 8 f. 20 k. КМ. — бо хотбај сьа де- [2] -шчо продало, то все так, як зо стріхи цьапаје — заким то ја на печатню сьа стягнув, кілько'м то ја собі голови насушив! всео пішло, де-но шчо було, тај шче в довги запав. — А ту Татуньо прислали ми в Цьвітню 40 f. КМ., та мовльали вони, шо то остатньї, та „керуј сьа дальї сам, јак можеш“ — (не понимају, ци могли вони добре розгадавши, сијї слова писати) — га ньчого не випадало, јак по від губи відньати, та заплатити — шче, правду сказавши, ньколи зо мноју так круто у Відни не було, јак сегодня — коб' но сьа вже на тім скінчило — менї жаль но того, шом сьа зо всеїм родинї звїрив — тра було до тебе писати, та јїм ньчого і не споминати — стало сьа — бо Старенькі нашї може собі думајут, шчо то за јїх гроши сьа печатало, та про те не хотбат ми бїльше і прислати — писав јем до Дьїдунья, та шоб' вони промовили до них јакє крајне слово, шоб' шчо і порадили може — та не знать ци діјшло письмо моїє Дьїдуневих рук (на Броди post-restante). — Ој бачиш братчику, таке на моје вијшло — не чим то ја сьа вже вторїк журив, та не раз думав собі, шчо но до часу збанок воду носить — не жаль би менї було, кобим марнував јїх працьу, та не статкував. — Надьїју сьа шче, шо вони сијї слова назад вернут — в мене тепер істнїй великїй передновок, та не знать, ци не буде менї так як тому Циганови, шчо межи двома [3] хльїбами згинув — ждатиму шче до кїнцьа Липцьа, а скоро сьа ньчого недочекаїу — так вжеж всео шчо мају, продају, довги повиплачују, тај на піхотари домів сьа верну — бо годьїж довше і седьїти тутки — треба без дипльому шчастья шукати, та на дипльом зарабльати — або коб' јака дьївка дома сьа лучила (розумїє сьа з грїшми) — тоб' сьа чоловік і оженив вже. От коли знатимеш јаку гарну Гуцулочку, так нарај а засватај мене — ет, плету дуби! —

Вибачај льубїј братчику, шо в первих двох болонах „Приповідок“ досить погрїшок замїшало сьа, — не моја але Зеперова вина, бо недбалицьа навтьї і поправок не поправльав послїдних, а ја вже за пізно огльадьїв јем сьа, коли випечатанї були — тај мусьїв јем кубана јему јакого обїцьати (але чорта та бїса дїстав) не залучив јем погрїшки на остатку, бо не так важпї були, лише појединчї голоски декуда поперемињанї.

Посилају нинька Приповідки 400 Книжок чрез Kriegshabera (бо Бранкард дуже дорогий) на руки многочестного Господ. Зубрицкого тутки квиток залучају — відберїт, заплатїт (бо менї годьї) — та порајтесь, дальї, јак хоче — ја своје зробив. — Незнају, чи шчасливе сьа завезуть на місце [4] бо і скринка не дуже мїцна, та не знать, чи

добре запаковані. — Коли відбереш щасливе, то напиши, скоро так зараз — та шчо там чувати доброго, у Львові, дома, коло Гуцулочки твеї — коло Петра і проч. проч. — Поздоровкаї їх всіх а всіх, шчо до једного. — У мене вельо старе — на ригороза готов јем, та грошеї годї дочекати сѣа. — Читавјем у Ческим Музеум Пана Запа росправу о душевним і басньіцким житъу народа польского — дуже мнѣа зајньало — так вірне понѣав і списав — Вагилевича: О Гуцудах, Бојках, упирах і відмах радньіјше бим читав в ориґиналі (пуводї). — Буваї здоров братчику, та маї сѣа гаразд; памітаї о мнї.

Іван Богдан Головацк...

У Відни 4/16 Червнѣа 841.

Продадо сѣа:

у Відни	30 кн.
до Праги	10 —
— Заґребльѣа	5 —
— Прешборк	8 —
	<hr/>
	53 —

Даровало сѣа:

у Відни	10 книж.
— Празї	4 —
— Заґребльи	1 —
до Цензури	3 —
	<hr/>
	18 книжок

разом 71. Посилају 400 — а у мене зістало сѣа шче 29.

Ковиктисти добре сѣа списали, бо сами вѣзали 21 книж.

Срезневского нема давно тутки.

з Богом.

На 2-їи и 3-їи сторони листу находить сѣа на долині дописка:

„Дїстав’јем тутки килька пісньів украинских (Максимовича) разом з напївом — відписаних јакојуєь Праґавкоју, і пізнав јем, шчо твоја правопись, і наш јазик рускиј (в Галичини) вельсім з правописеју Максимовича, і з јазиком Русниів украинских шчо до крихти однакїї.

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 30.

*Лист Івана Бірецького до Як. Головацького, пис. для
15. VII. 1841 р.*

Радожичи 15-о Липня 841.

Любезный друже!

Уже більше мѣсяца минуло, як Твій милый листъ сѣа почты вынавемъ а ще мѣи’ї годї до відъпису сѣа приладовати. Та уже Ты брате космато витаю, а я все бѣдний молодець, тураю сѣа по бѣлімъ свѣту,

ажь счорнівъ відь горячого соньця, а побратимки не найти тай нѣтъ. Я все свое кажу якійсь невѣдомый врагъ перешкаджае мѣ непрестаннѣ; сли прїйде якій часъ, що бы я вже відъважився, підъшпудьне щось такое що розвлече мои мыслейки на далеко и на широко. Передь Русальомъ недавно забажало мѣ ся просити у одного попа ажъ третю доньку, поминувши двѣ старши (сестру тои самои що мѣнѣ першого дала кошिका якъ то називають) але байдуже не дасть, та мѣ ся вже гнѣвно стало, и думаю собѣ що ся пхати тамъ де нехотять, а лишати тое, де зъ радостьовъ бы дали, и що уже-мъ не вирушивъ зъ дому, а ты якъ на зліть приходить вѣстойка зъ иншой стороны [2] смутнейка: сестра старша замужня умерла абы хутко бѣчи на похоронь, — и того емъ не заставъ, ено плачу і журбы не мало, зістала бѣдна по нѣй сирітойка абы їй що на дальшій часъ притримати, треба було два разы ще їздити вѣсѣмъ миль відь Радожичъ, тай такъ зайшла и петрѣвка, а теперки уже якось не хотять тягнути тамъ волю, и така бѣда зо мною. Ще до того ся прилучае, що яке-сь лихо вымѣтуе мѣ ся по твари, та и на празникъ чоловѣку выѣхати встыдно. Одже такъ зо мною, Ты щастлившій братчику відь мене найшовъ есь си любу милу, любите ся цюлуєте ся, забувши о бѣдѣ, а я лише зъ далека на Васъ призираюся, и не разъ слезы радостны выплынуть мѣ зъ ока. Підперши ся засумую, и годину въ едно дивлю ся мѣсце, що я такій нещастливый нарѣкаю на лютую долю, котра мя такъ карае. Якъ же ся называе Твря мила чорнобрива чому-сь мѣ ей не описавъ, абымъ хоць въ души мігъ мати образъ прїятелики моего [3] друга, бо побачити ей тьшко, скажи ей щобы и мене такъ любила, якъ мы любимо ся оба; не знаю, чи Тя мое писаня застане дома, чи у Львовѣ?

Тѣшу ся незмѣрениѣ, що приповѣдки уже разъ побачать свѣтъ, але памятай брате незабувати о мнѣ, и о нашихъ сторонахъ.

До пѣсни щось бы ся и наберало, але коли, де, и якъ тое Тобѣ посылати? подай раду, бо я не знаю що дѣлати. Працуй, працуй любый друже, я уже не буду, за дуже прикрыи мои обстоятельствова, якъ жебы я мігъ колись щось такого написати, щобы могло показати ся всѣмъ. Десь я недавно набувъ 8 кантычковыхъ картокъ пѣсни свѣцкихъ рукописи не дуже давна, есть у нѣмъ 8 пѣсень, але же не маю Залевского при рукахъ та не могу зрівнати чи всѣ підлинны, т. е. не печатаны, е тамъ:

1. Ой у поли рѣчка, черезъ рѣчку кладка
Не покидай козачейку, неказала matka etc.
2. Ой бражева невода ї на печи, стоячи перекислая? г
Немащъ на тя пѣтунувъ? (sic) etc.

- [4] 3. Ой не спавъ я цѣлу ночь, Да встану ранейко
Ходжу смутный на вездень, И въ тузъ сердейко etc.
4. Ой не повѣдай дѣвчино на мене
Що я ночовалъ нучейку у Тебе etc.
5. Чемерись г чемъ дѣвочокъ не любить
Пустижъ мене на Дунаю нехай собѣ погуляю etc.
6. Чему дѣвойко чему сердейко ранейко невстаешъ
Чему вокенко куды сходитъ сонейко невыглядаешъ etc.
7. Поиду въ дубровойку гляну по свѣтойку
Немашъ милейкой Немашъ хорошей etc.
8. А в стодолѣ на гумнѣ вышла дѣвчино ко мнѣ
Ну хмелю ну, ну небоже etc. (роспустна).

о тыхъ незнаю, чи суть у Залевскимъ, остальнйи суть. Тое ты дивно що е: домувъ мѣсто домивъ, нучъ мѣсто ничъ, скулъ, мѣсто сѣмъ etc.

Сли хочешъ то и тое Ти пришлю.

Вагилевичъ, буде три тыжнѣ, писавъ до мене изъ Львова, але все по своему темѣ, жебы-сѣ Ты о нѣмъ не бувъ писавъ, то бы годѣ его письма зрозумѣти. Що тамъ зъ его испытумъ?

Я ему буду писати не-о-довго, а колисъ му пішлю коляды, но не знаю коли.

Видъ Запа надѣюся дістати подобизну Шафарика, и може Кольльара. Теперь бувай здоровъ и зъ Твоевъ супруговъ а не забувайте о мѣ

Вашимъ щиримъ друзѣ

Иванѣ Бѣр...

(Бѣрецкій)

На третій стороні листу находить ся дописка:

„Не пиши уже на брата моего до Санока, бо вінъ до Перемышля переїхъ ся, але впростъ до мене до Радожиць, въ Сяноцѣ остатня почта.

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 31.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
15 (27) VIII. 1841 р.*

Бодай здоров брате Ярославе!

Бачу, любій братчику, ти ся пестити, любиш, та вживаеш свѣта по самі уха, а менѣ лишень оскома аж зуби ломит. — Ъй тото радбим

до Вас соколом бистрим взлетѣти, та повитати, помиловати та возрадовати ся з всечестним Вашим родом у Крыворѣвнѣ — або з Вами у Чепелях зойти ся — Но прийде колись и до нас, самый добрый час !...

Як я сюда приѣхав, ци прийшов, знатемеш из попереднього. Перша менѣ тутки гадка була, повитати вѣд нас обох родимого, високоумного Батька Словенщины Г. Колара, и всю его всечестную дружину — всѣ мя сердечно радѣ прийняли а дякуючи тобѣ за Приповѣдки поздоровляют тебе, именно : ГГ. Колар, Павлович, Попович (також и Калитовскій, але все той самый пустый, що з вѣка — все бѣв-дний) -- а Петрович ест у Вѣднѣ, и слухае прав Нѣмецких — дуже менѣ жалко, що так довго пробуваючи, нѣколи не сустрѣчиш ем го... Колар питае, ци ти яко священник не пустиш так красенько справлену рѣлю в облѣг або толоку ; бо то, каже, не раз та не два ся так стало — але я'м го забезпечив за тебе — дуже рад припоминав собѣ тѣ часи, що ти его навизуючи, и при нѣм образуючись, мов рѣдняя детина, приголублявся к ньому. — Г. Павлович питае ся, чи Галицкїи рускїи писателѣ порозумѣли ся из росскїи, або ци може думают ся вѣдривати из своєю словесностью вѣд велико-русской, так високо изображенной. Я'м вѣдповѣв, але нѣ се нѣ те, бо менѣ щось сей чоловѣк здався не самовитый, та мож вѣдае рублями перелицьованій — вже'м у Вѣднѣ не мало скверного за него чув. Вѣд Г. Поповича вѣдобраем: „Русалку Днѣстрову“ — 170 екземплярѣв — казали, що нѣхто не хоче куповати — не знаю чи всѣ то вже — Петрович мав но тѣлько всѣх зѣоставити, крѣм тих, що Г. Надеждин из Москви скѣлька на показ взяв — Напиши, що маю из ними дѣлати. — Я думаю, коб но як через границу перекрасти. Перечитавши Русалку тепер, пѣзнаем, що за искренї Русини приготовили ю — но пожаль ся Боже, шо ся годѣ Русинам урадовати нею — тамто любо вовиющїй цвѣт у тѣм пуцику, та годѣ ему було до цѣла розвинути ся. — А ще бѣльш менѣ жаль за нашего Руслана, шо лебонь так марнѣвненько на дармоѣда пустился, та за все шо праве забув — нинькам его зпѣзнав, коли бачу, а вѣн вже запропастився. — Куди ся кинеш, то все лихо Русинам, а ворогам радѣсть. — Нема добрѣ на снм свѣтѣ. — Ляхи всюди и тутки Ляхами, непонимают, необїймают Словенщины, а навѣть посередними ворогами стаются ейже. — За Мадьярщину бѣльш доброго знают розказовати, нѣж за Словенщину — най им така і слава буде. А прочїи Словени також дуже слабенькїи, шо тьажко де котрого и вчути — все Мадьярщина заглушила — у Вѣднѣ далеко доразнѣйшии.

[2] От добре, шом си на кѣнци наганув — читаем ще у Вѣднѣ в „Časopis českého museum“ — розправи Далибора : о Нучах — о Војках — о Уриѣчех (напиши менѣ шо о Далиборѣ) — але шо найбѣльше у послѣднїй звязцѣ : Cesta po halické a uherské Rusj — 4 listy

— та вѣдрау спѣзнавем, що твоѣ — подумайси, яка радѣсть моя була, але по на хвильку, бо сумна ми ся насунула гадка, що нам у материним язичѣ годѣ дещо потѣшного читати. Шо до приповѣдок, то я продавав по 1^{1/2} сорокѣвца — правда що то буцѣм в дорозѣ передплати (пренумерати), але однакож думаю, шо мабуть 2 сорокѣвцѣ за много буде — робѣт як хоче.

Вивѣдай ся братчику, чом за тебе нѣ жадне письмо из Консисторя не прійшло, та дай ми вѣдомѣсть, бо щось ми дуже тѣажко на серденьку, та аж дрожж на векрѣвъ проймає на саму згадку о твоѣм недолѣ. — Скажу ти правду на кѣнци, що не дуже рад пробуваю у тѣм переславленѣм Пешти, погане мѣсто — плюгавый дуже нарѣд мадѣарскѣй — лутше ми було межѣ Нѣмцями.

А так бувай менѣ здоров братчику миленькѣй, гараздуѣ собѣ щасливе из своєю милисенькою, та из вѣма добримѣ людьми на свѣтѣ — але не забувай нѣколи за Словенщину — та згадаѣ

коли и брата твого

Ив. Богд. Головацк...

У Пешти 27/15 Серпня 841.

Adressujcie :

An I. G. Rigorosanten der Chirurgie
abzugeb. in der medicin. Akademie zu
Pesth.

Dyżizans idzie tylko przez Wiedeń, więc pieniędzy proszę na Wiedeń posłać.

Лист писавый на 2 стор. 4°.

Ч. 32.

*Начерк листу Якова Головацького до брата Івана,
пис. після 27. VIII. 1841 р.*

Наймильшій з братіѣ!

О як я ся утѣшив, пѣзнавши с Твого листу, шо'сь ся щире взяв до тоѣ вѣтцѣвскоѣ ролю, котра так давно облогом лежить и зовѣм бурянами заросла, шо'сь пѣзнав потребу нашого народа, и розгадуєшь над середствами и способами, якби своєю родиму ниву найлутше справити и для будущого поколѣня засѣяти можна. И стога ся радую шо'сь ся уже познакомив из братією Словенями, котрых я тобѣ допѣро представ-
звирник фільольогічної секції.

ляти мав по знакомости из Г. Запом, вѣттак я мав Тобѣ рекомендовати Г. Кампелика яко годного Словено-Чеха, а от Ти сам мене попередив. Пан Подпискїй такожъ несподѣвано зійшов ся из Тобою. Такто свѣй свого всюде знайде. Жалко ми трохи було правда, якъ есь ми в первим листѣ писав, що „не шукавш знакомости у другихъ Словен, а жиєшь лише из своихи Львовянами“.

Тяжко ми було читаючи Твои слова „Поляки хотятъ гвалтомъ шобы'сьмо Польщу за свое отечество вважали и ихъ правопись а може и языкъ(!) прїйняли“. — „Поляки не вѣрують в Словенищину“. Такіи слова болѣстнїи руському сердцу, а ще и то, що нераз о уха мои ся вѣдбило о шляхтѣ, и тыхъ дереунах, що при нѣй вѣшаються — тоє все розгадавши, и дивлючися живими очима на ту нужду миллионѣвъ, переглянувши свои дѣянїя, счїей то причини стало ся, не здивуєшь, чому ся такъ остро выразив в моимъ листѣ: [2] була то лише слабка вѣдповѣдь народолобця на такіи огиднїи слова, на такіи кривды якъ намъ учинили, чинятъ и завзялися неперестати. Не мавъ я тогдѣ на гадцѣ анѣ „свѣтлѣйшихъ“ Полякѣвъ (коли де якїй є, бо тутъ не раз на найлутшихъ завѣвемся, такъ що теперъ ледви вѣрю) анѣ на другихъ Словен, котрыхъ доброе намѣренїе, щирое родолобивоє сердце, — я добре знаю — знаю я якъ добре вони вичутъ намъ якъ и всѣй братїи словенскїй. Часы тїи изъ ними пережитїи, то найщасливїши мои в житїю, тямлю я и во вѣкъ не забуду тыхъ годинъ перебутокъ у Пешти изъ молод. Сербами, Хорватами и Словаками и стими Чехами, шомъ ся познавъ у Львовѣ, знаєши самъ яке наше пожитє було. Люба минѣ згадка за тими хвилями, коли далекїи однородцѣ пѣзнали побратимство свое и вкупѣ радѣвъ потѣшали, однимъ духомъ жили. Хранѣ мене Господи щобъ я подумавъ про нихъ що такое, знаю я якъ ихъ болитъ сердце надъ нашою долею. Не цурався я ними и цураю ся, диятого що обряду латинского, у Словенъ є одна народность, одинъ языкъ, одинъ духъ, а вѣра не чинитъ(?) чи не повинна, рѣзницѣ. — А колими сказавъ „що кирилицькїи (и зъ ними обновленїи гражданскїи буквы) сѣ спѣльнїи словенскїи принятїи изъ вѣрою“, то я такъ гадаю, що тїи буквы уложени Словениномъ (Кириломъ) для Словенского языка, заведенїи були у Задунайскихъ Словен, потомъ у Паноньскихъ (Карантаньскихъ якъ Г. Копитаръ каже) а навѣтъ у Ческихъ и польскихъ, а вѣдтакъ на Русїи принятїи и заховани (зъ якимись) вѣдмѣнами до сегодне. — То вѣдавъ могутся назвати „спѣльно-словенскими“. — Насупротивъ [3] латинскїй алфаветъ во первыхъ, є пѣзвѣйше запровадженый зъ вѣрою лат. (волею и неволею) у Словен — по вторе, по бѣлшїи части черезъ Нѣмцѣвъ, Полякѣвъ, и Бѣгъ знає якихъ чужоземцѣвъ (миссіонарѣвъ).

Нѣ менѣ дивно, шо'сь ся до мене выписавъ изъ новыми миѣнїями, представленїями, знаю бо я сердце Твое, знаю Твое стремленїе, догадую

ся звідки ти гадки приплили, звідки на тя вѣтер завѣяв — и думаю, що то все минеся и гаразд остае. Не ма що казати, то все я мушу похвалити, але я Тобѣ хочу також дещо закинути приглядѣвши ся ближше рѣчи. Любо то взлетѣти за буйными гадками в вольну хвилю утвореними — гадка гадку прошибае, чоловѣк утворить собѣ свой идеальный рай, и красуе ся и люблюе ся ним, нераз лѣтае попод небаами, и забуде за свою бѣдную землю.

Але глянь на сю, не буай високо вѣд неи, бо'сь до неи прикований — не вдвляй ся зовѣм на далеку красную зѣричку, вважай пѣд ноги, куда ступаешь, щобишь не поскованув' ся або зовѣм у яку яму не впав. О тим я побесѣдовати гадаю. — На самій перед хочу то розѣбрати „що розумѣемо пѣд просвѣщеніе и образованіе?... „Я не розумѣю анѣ модных строѣв, анѣ солодкоѣ (але лестнои) бесѣды панскои, анѣ шварготаня чужими языками, анѣ богатых, выгодных палатѣв, камяницъ, коршем и пр., у мене свропейское просвѣщеніе стремленіе народѣв до состоянія, то є прибрѣтенія природных прав всему народови, розширенія правдивой [4] людскости, истинного чоловѣколюбія через розширеніе наук и проч.

А пѣд Еуропейскою словесностію, що розумѣти маемо, знать старое созданіе умнїи греческо-лат. обповлене через їх потомкѣв латинских и сусѣдѣв — або новое созданіе на старій латинскій подвалинѣ.

Теперже идѣм далше що до первого чи ще за границею Нѣмецъ (або далше як поль. шляхта дилае) є Еуропа и слѣды Еур. (як ви наз.) просв. чи знать уже Азійская барбарія? Тут хочу ся лише застановити над колишними и теперѣшними правленіями Словен (пропроче Руских) и покажу, що в их законодателствѣ не є и не було бѣльше чоловѣколюбія, бѣльше запалу народного, як у западных.

Проглянь исторію Словен в памятниках бизантійских, а довѣдаешь ся, що тогдѣ коли у просвѣщеннѣйшим Римѣ и Грециѣ тьмы невѣльничкѣв носили кайданы, тогдѣ кажу Словене не знали неволь у патріаршеских заведеніях.

Перечитай лѣтописи старои Руси, а придиви ся добре републиканским установленіям давного Новгорода.....

Лист писаний на 4 стор. 4°. Місяцями лист сильно почерканий.

Рік 1842.

Ч. 33.

*Лист Георгія Петровича до Якова Головацького,
пис. дня 7. VI. 1842 р.*

Господ. Ярославу Головацком.

Љубезни и драги Пријатељу!

Читав вѣк прође без да сам могао о вама што чути ил' о себи јавити! Зла срећа ваља да је хтела да ви моја а ја ваша непримим. — Но ово је било пак и прошло, треба само у будуће, да се од подобног чувамо. При крају писма стављен је адрес под којим ћете ми увѣк писати моћи, а сад је врѣме да вам у кратко моје биће и све, што ће за вас важније бити, саобштим.

Године 1839 Мца јуниа одпутујем из Пеште у Беч с намѣром оvdѣ пакуше за Русију извадити. Преко 5. Мци оvdѣ сам се бавио без да сам знао на чему сам, и кад увидим да пакуше не могу добити упишем се у число овдашњи јуриста, и тако сада 4. год. права слушам! То је све што вам о себи јавити имам. — Год. 1839. желио сам био саобштити вам њеке вѣсти о мени а заједно вас и о Русалки извѣстити, и зато у Мцу Јулиу — јако се не вагам — упутим писмо са 12 fCM. под вашим адресом на универзитет. Но [2] као што сам се доцније могао извѣстити ви то писмо нисте добили. Доцније писао сам Гдру Антићу, да ми што о вама јави, но и он ми незнаде ништа казати, — као што ћете по писма његовог, које сам вашем Гдиу Брату предао — увѣрити се моћи, — ваша писма, која, као што чујем, што сте ми у Пешту писали, ни сам пријмио, јер су њеком човеку преда да ми их донесе а овај на путу све изгуби. — Да се у будуће овако што не би догодило, добро би било кад би ми и ви један постојани адрес саобштили, под којим би увѣк писма на вас упутити могао.

Знам да би желили пространо извѣстије чути о нашој литератури. Но прем да би сам и сам желио што више јавити вам, то опет сад ни сам у стању у цѣлој пространости и вашу и моју жељу изгунити. Егза-мени приближавајући се не дозвољавају ми простран опис послати вам. Но што по је рѣч: quod differtur non differtur, ја задржавам за себе ово пријатељско право и дужност у мѣсецу Аугусту један простран и све сгран опис целога како нашег тако и сродне браће Хорвата — Илира — послати, и тако моју зајемчену пријателску дужност изкупити. За сада будите задовољни само са поврним прегледом.

[3] Најпре журналистику на срѣду. Наша Србска журналистика, која је до сада само слаба сѣнка њемачке била, сад се ојачала, и почиње све више и више народњом постајати. У њој су се поче разне наше ствари претресати и слободније о разним заведењма говорити. Срећан успѣх наш је почетак круни сао, и всѣ видимо плоде доноси. Наш је народ почео осећати да живи, и да је одређено Божеством, да по срећно владајућим скиптром нашег премилостивог Цара Фердинанда, срећан народни живот проводи. Непосредствени пратиоц овога је, да су са свију страна прилози на Матицу долазити почели, и тако се фонд Матице наше ове године знатно умножио. — У Београду излазеће Срб. Новине такође сад под новим учредничтвом, мог доброг пријатеља Гд. Павла Ар. Поповића, почеле су се к савершенству приближавати. — Учредник Лѣтописа будући је Гд. Павловић на учредничеству благодарно, сад је Гд. Др. Субботић. Прву част под његовим учредничтвом издану, добио сам пре недавног времена, и сад се наш Лѣтопис, са првим славенским узпоредити може. У Новом Саду, гди је Гд. Пав. Шаффарик професор бив, изилази повремено дѣло: Бачка вила, у Београду излази Голубица, у Далмацији Магазин Далматински од Др. Петрановића, а Црној Гори Грлица; Гд. [4] Издао је I Част. Народ. Пѣсама умложену и т. д. но о свему доцније и то много пространаје. — У Загребу — Аgram — сад је изишло повремено списаније: „Коло“. Ми се надамо да ће прекрасно бити, но ја јошт ни сам могао добити. У Загребу заводи се „Матица Илирска“ Словар Илирског језика је ограшен, а Гд. Др. Гај пише Историју Илира и пр. За сада немогу ништа више вам саопштити.

Будите ми здрави, поздрате све пријатеље славенства особито Гдна Вагилевића и Шашкевића. С Богом.

Ваш

искрени и вѣрни
пријатељ

Георг. Ј. Петровић

У Бечу (Вијени) 7-ог Јуниа 1842. п. нов.

G. P.

Kerntnerstrasse im Bùgerspitale zur Stadt Paris.

Wien.

Лист писаниј на 4 стор. 8^о.

Ч. 34.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 10. VI. 1842 р.*

Ярославу Головацькому.

Любий Ярославе
Братчику мѡй милый!

Ой сумній вѣстовьки, братчику, прибули из листом Твоим, и глубоко та тяжко запали, залягли на серденьку тужным! Все то менѣ из перва насувалися гадки, та думки, ой коб' то вже раз коли покѡнчити свое, та повернутись у свѡйню, та коб' Господь дав дочекати, та застати усѣх дома здоровых, побачитись, помиловатись, поввеселитись из миленьким родом ў купцѣ, як то колись бувало — кѡлько-то я згадовав за нашого незабутного Дѣдуня, та молив Бога за єго здоровенько, що-б' звелѣв хоч раз йще на сим свѣтѣ урадоватись из ним. — Але и не раз вже менѣ таке було приведеніе, що мов завуля ковала б' надомною: ой не тобѣ то вже тѣшитись из Дѣдунем милым, не тобѣ то цѣловати рученьки, та обнимати ноженьки его! — От-же, бачиш братчику милый, що таки на мое выйшло; чого я найбѡльш и лякавсь, тее Бог допустив на мене та на нас усѣх. — Читаючи Твоѡй лист, руцѣ и нозѣ и таки цѣлѣсѣнькій, як листя на вѣтру, мов вѡд лихорадки аж затрасемся — и кров стялася у нутрѣ — а сердце тьохало и товклось, мов єму за тѣсно стало у спечаленых грудѣх, або знай хотѣло б' той лист похватити, що-б' нѣ слѣду нѣ вѣсти по ним та по єго правдѣ не було. — Але годѣ! дочитавемся до кѡнца! Ох! розпуко-ж моя! та несчастлива годивонько! то вже-ж менѣ, сиротинѣ, у далекій чужинѣ загигати, и без надѣи, щоб' коли [2] обѡйняти, руцѣ нозѣ уцѣловати, та нашому, та рѡдненькому Дѣдуневи — та ссколика нашого сивенького побачити що-б' вѡн у нас рѡдную свою кров пѡзнав, та потѣшився, та вѡдмолоднѣв межи нами! От и цюрком покотилися лицем слѣзоньки гѡркіи, що их и втомити и втулити тяжко! — „А то тобѣ що Бог дав“, — каже чоловік прїятель, бѣля мене йдучи — „та середодня, меж людьми, чи тебе напало, а фе, чи не стыдаешся, та вѡн мов дитя мале розплакався, розшльохався“. — А менѣ тут ще й гѡрш, хоч сядь серед дороги, та заводи на увесь голос. — Ой дѣдуню-ж мѡй милый, голубоньку сивый, то я вже тебе не побачу бѡльш на сим свѣтѣ, вжесь твои оченьки замкнув на вѣки, и губоньки стулив, не промовиш не засмѣшся до нас дѣточок твоих, вже и рученьки посинѣли, и ноженьки покѡстнѣли, що ты голубчику, соколику, нас унукѡв, ище малыми дѣтьми, та доси тулив та нестив, та выголубив нас здоровых та великих! От так и выплакавсь

до волѣ. Якось на душѣ полегшало, — а утихомирившись помоливсь Богу за душу праведного нашего покійного Дѣдуня!

Ровказати б' Тобѣ, братчику, де що и за мене? — Ох! боюсь и починати — бо не поможеш — а ледви и пожалуеш — и таки нѣ крихты доброго не вчуеш за мене! — Бѣда та й годѣ збутись ей. — Товаришіи мои одні покѣнчили, другі вже й повѣдѣздили домѣв, а мене ось лишили несчастного, бездольного — нѣ менѣ взад, нѣ вперед. Гроші, де які були, [3] так роздѣлились, покотились, де які то mezi людьми, и годѣ их позберати, а я сижу, як на леду, — вже менѣ нѣ вчиться, нѣ до якого дѣла не береться, и таки вже нѣчогѣсѣвньо на свѣтѣ не миле — ось правду Ти скажу, що вже другій тыждень, вѣд коли я теплою стравы и не кушав — але то менѣ не першина, та й ще не послѣдня. Та коб' то йше хоч хлѣба по достатком було, то б' ще полатавши.

Прислали ми родичі милі, що-б' им Господь здоровенько дав на довгій вѣк, та на многая лѣта — 25 f. ср. — та щож? нывѣ були, а завтра вже и нема. За для того тяжко и на ригороза стягнутись — бо хоч то мовляв той, грошей було и чимало, так все ся минуло — от так и не знать як — а тепер бій брындю та в дѣраву дѣжку — вже менѣ тут и пронасть — я не знаю, и не скажу, що мене так тутки забило, що без мала не сказав бы'м, ба таки люде вже и кажутъ тое, лишень йше по за очи, що, я вже таки пустывсь на ны, извѣвся нѣ нащо! — морока ёго зна, що воно зо мною дѣється, що з мене буде?

От братики милі, коли воля та ласка Ваша, то скиньтесь, мовляв Ты, по грошику, то чей бы я може на осѣнь и приѣхав до Вас, коли доведеть ся до того — ой тяжко менѣ братику, дещо вѣд Вас бѣльш и просити, — бо де то? аж мороз по за плечи ходитъ, коли спѣмну, кѣлько то я вже грошей из дому выбрав! тай все десь фить! фить! пѣйшло! Уже я и сюды и туды и на всѣ боки мѣркую, и людій [4] ся ражу, так тяжко ще и выдумати. — Г. Вук и Г. Петрович радять менѣ, старатися до Сербіи, писати до Князя Михайла, що-б' дав на законченье грошей! — Треба доконче до дѣла, та не знать, як и чи до него прійнятись! а бачу, що таки журба сорочки не дастъ.

Поздоровкай братику, и поклонись честному Г. Ср.¹⁾, коли вже у Львовѣ. — Я маю Ёму кѣлька книжок малоруских вѣдсылати, то разом при них напишу Ёму кѣлько казок, и приповѣдок малоруских и польских, де но яких, тут у Вѣдни mezi крайнами придбати мѣгем. Г. Петрович залучае для Тебе свѣй лист — мы збераемося из ним до Г. Ср. тыми днями писати. — Г. Петрович забув Тобѣ свѣй адрес написати, так про те и лист той може запѣзнитися, бо я не хутко зобачуся из ним. —

1) Срезневському.

Я свою Адресу не пишу — бо нѣгде не маю сталого пристановища, нынѣ тут, а завтра де инде. — Пишѣт менѣ до Шпиталю — а борзенько — высвясчуйтесе швыдше, та їдѣте своих миленьких потѣшити — та поживайте собѣ здоровенькї, та веселенькї из усѣм Нашим и Вашим Родом.

Майте ся гаразд

Ваш Брат

Иван Голов...

$\frac{10 \text{ Травня}}{29 \text{ Мая}}$ 842 у Вѣдни.

Ч. 35.

*Лист Івана Бірецького до Якова Головацького, пис.
дня 1. VII. 1842 р.*

1^о Липня 1842.

Любезный Ярославе!

Не чудую я ся дуже, що нашъ добрый Владиславъ¹⁾ на мѣй листѣ не відписавъ, коли ему вродилась Бронислава, и на Тебе якъ тое прїйде, не будешъ такъ до писаня скорый, теперъ щесъ отъ! бурлакъ: якъ сямъ кажешъ, но дай Боже! щобъ ся тое уже скѣнчило. Добре Ты кажешъ, що свїй песъ гѣрше якъ чужїй вкуситъ. — Що то ся стало зъ нашимъ Нечипромъ²⁾, кто бы ся того сподѣвавъ! не сюдь не тудъ Паномъ зѣставъ, кобы лишъ не Грабьемъ? Щобы хоць книжки обѣцянои хотѣвъ минѣ дати. Я уже не хочу до него писати, бо якъ и Ты кажешъ, не хочу зъ Панами ничего мати, ще до того зо змѣнниками. Але я маю надѣю въ Бозѣ, що ся тое не за довго перемѣнитъ. — Дуже-мъ Вамъ вдячный Любезный, що-сь те мене запенумеровали на Шафарикѣвъ: „Народописъ“ чи-жъ можно було тїи гроши лѣнше ужити, кобы ено скоро го узрѣти? [2] И. Кобрынскїй нехай менѣ прише своихъ дѣлъ що схоче, я буду-сь старати ихъ порозпыхати, а може и у мене щось ся розїйде, бо мысля нову школу закладати въ моѣмъ бѣднѣмъ Бахури, де якъ свѣтъ стоить, того николи не бувало. Кажешъ менѣ писати якъ менѣ у Бахури? Отъ! правду сказати, не для мене то-тое есть мѣсце, бо що-жъ прошу може мене до него вязати, коли я нѣбы въ рускїй Парохїи а мои Русини такїи, що и по русски не знають; чи винъ Ти въ дому Божимъ зъ Дякомъ заспѣвае, або слова Божого по русски послухае, по польски все треба казати! Медже собою ще говорятъ по своему, но щобъ ани одного Ляха не було, бо тїи заразь ихъ высмѣвають, и за тое родичи свои дѣти мало по русски навчають; що ще сво-

¹⁾ Карло Владислав Зап.

²⁾ Въ шутку мы называли Вагилевича Нечипоромъ. (Замѣтка Як. Головацького).

иъ матернимъ говорить языкомъ, то старыи люде, а молоджага най-більше по ляц'ки швангроче. Ани въ насъ русскои не зачуешъ п'єснѣ [3] бо краковякъ вже ихъ м'єсце занявъ, але и той не часто ся відзываетъ, хибай у коршмѣ, бо и нема коли бо все панц'ке. Якажъ теперьки для мене тутки може бути утѣха? Для такого кажу чоловѣка що русщиною лишень віддыхае? але що же маемъ чинити, коли такъ мусить бути? Ще до того и бѣда дасть ся чоловѣку знати, доновинки якъ у хрестяна у мене суть, хоць въ добрѣмъ м'єсци и оженився; бо парафіане не дадутъ ничъ; приходу не ма жадного, або П. Теща далеко, а до П. Бога високо, нѣтъ кому пожаловати. О помникахъ и выносахъ тутки ани чутки, а за покойникѣвъ молитись ту никто не знае. Ани собѣтка у насъ на честь Яна Купалы не заяснѣе, ани коляды тутки никто не празнуе, все тое-сь позабувало, згнуло на вѣки. Що чоловѣкъ по русски троху знавъ и тое забуде, бо нѣтъ съ кимъ поговорити, а моя мила подруга съ Сандецкою землѣ. А до того не мае того, такъ сказати эстети [4] ческого смысла, щобъ ся дати научити. Одже такъ то менѣ ся поводити въ Бахури, лише хатка на гірцѣ, на приємнѣмъ м'єсци а дорога (цѣсарска) простерлась поидь саму гірку, а надъ самою дорогою церковня Божа зачалась муровати, кобы лишъ борзенько стала готова, може бы и менѣ лѣпше було. Брате любый не уставай въ Твоемъ намѣреніи, но скоро книжочку на свѣтъ выдавай, буде то альманакъ, на назву надай такую щобъ на надѣю добрую ворожило, и покусъ першій означило. И мои п'єснѣ можешъ вложити, сли тілько ся Ти подобае, но якъ бы що ищи треба було може бымъ доповнивъ. Прому перейдись до Салацкого, и чи мій служебникъ у него вже лежить оправный, бо то Семинаристы знаешъ (?) чи гроши де подѣвъ? А потому бысьте всьо, що для мене опораешъ черезъ него дали до брата моего до Перемышля (канцеллисты). Но на мене не запоминайте и до мене все пишѣтъ, що ено будете знати нового доброго, у мене правда теперьки початки, але я не за довго въ бѣды отрясуся. Чулуу Васъ Всѣхъ я и моя жінка Вашъ ширій другъ

Иванъ Бѣр...

На четвертій стороні листа находить ся дописка:

А любый Владиславъ не вже жінку має и Брониславу, нехай также о менѣ не забувае.

На третій стороні дописка:

И Яхима поздорови и всѣхъ нашихъ братівъ и Кобриньского.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 36.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
17 (29) X. 1842 р.*

Любий Ярославе братчику мій милий!

Лебонь чи не два мѣсяци вже тому, як вѣдѣбрав я вѣд Тебе письмо из грѣшми, пѣслане прао Львова вже на вѣдѣаднѣм до любви Твєї жѣночки и сына голубчика, Володимирця; май Ты их усѣх дома здоровеньких застав! — Писав есь, що вже в Листопадни докоиче и певне вступиши до Пресвитеріи; думаю, що доси, наголубившись из любкою Твоею, из честным родом, знать повернув есь до Львова; ось то в той надѣи и пишу я до Тебе; — лишень выслухай, и не цурайся, док не роскажу усього; буде там чимало и такого, що сѣ нѣколи ще й не чув вѣд мене. Як звѣстно Тобѣ, що годѣ бѣльш спомоги жадати менѣ було вѣд Вас; так став я над собою самым думати, голову гадками прошибати; та вже де якого и не подыбав чоловѣка доброго, то став радитися; но и щож? той менѣ править сее, а сей тое! — Ось и порадив менѣ Г. Петрович сердешный, щоб писати прозьбу прямо до Князя Сербского Михайла, або и до Влады Сербского, цы не спомогли б мене, дѣло до кѣнця довести? — Щож робити? купити не купити, а поторговати можна; думаю си, в Сербиі лѣкарѣв мало, а покѣнчивши ти ригорова, то б и знайшлося яке мѣсце для мене; можбы й лучше, нѣж в Галичинѣ. Так написав я тоту прозьбу по нѣмецки, а Петрович мав ѣи на Сербски перевести... Г. Вук Караджич був у той час в Сербиі, и обѣцая також вставитися за мною. Але щож? Петрович кѣнчив пописы из права та й нежав коли перевести, а за тым часом Г. Вук, ще нѣм надѣялисьмося, повернув до Вѣднія; так вже не було и по що посылати, бо як той каже, через святых до Бога, а через людѣи до Цѣсаря... Аж ось Петрович покѣнчивши пописы, выбрався до Бѣлогорода на Редактора политич. Новин Сербских, що то на тоту посаду вѣд Министра просвѣтченя позванѣ листовѣ дѣстав, и менѣ прочитав — вѣдѣзжаючи обѣцая сам за мене просити и вбиватися, а найдалѣ за шѣсть недѣль вѣдомѣсть о собѣ и о моѣй справѣ дати, а ~~заразом~~ и за вродану Русалку 8 fcm. вѣдѣслати (бо 10 fcm. вже менѣ на мѣсци був выплатив, хоч я дуже й вѣдтягався брати, що нѣбы то вѣн вже раз их послав, та на поштѣ пропали, але вѣн таки на вперте докоиче ми их накинув, що через ѣго вину пропали, чом не послав за реценсом). — Але як з Богом собѣ поѣхав, та тѣльки его и чути — а я як жду так жду вже без мала чи не три мѣсяцѣ, и годѣ и вѣдомости и прочого дѣждатися. — Ба ж и не дивно менѣ тее, й цѣло: бо Господь знае, що из ним таке

дѣся: в Сербіи нелад, Князя Михайла (патрона моего) выпудили, що аж ся закурило за ним; уряд новий, гострый; то й Петрович, коли вже обійняв Редакцію, то ледви при нѣй и вдержав ся; бо там, як чути, всѣх чужосторонних проганяють; а так из тым и моя надѣя и обѣцянка на леду присѣла; лиш добре [2] ще й за те, що не потребують и мене звѣдтам выганяти; добре кажутъ нашій, нема лиха, що бы и на добре не выйшло; от и правда.

Ба и Ты, може думаеш, братчику, що вже конецъ тѣй пѣсни? ой так! де там! Ще в лѣтѣ перед вѣдѣдом Петровича була в мене ре-визія из Полициі — та забрала, як звичайно, всѣ паперы, де но якій були, а наибѣльш наших малоруских, що и собѣ яких був придбав; а меже ними и тому навѣджену прозьбу до Князя Сербского; коли прійшла, пытаються, на що то я те писав; я розказав все як було по правдѣ, що в мене на думцѣ; вѣде правды дѣти — ба й не знаю, чого б таитися из нею? — Покрутили вони на те головою, але вѣддали ми всѣ, що мое було — лишень набылинили, що дуже им се дивно, чом я в такой пригодѣ не удаюся до нашої Влады о споможеньє? — Я в духу розсмѣявшись, кажу, Боже мѣй милый, коб знатѣ, що лише тѣнь надѣи засвѣтити менѣ звѣдси, тоб я певне вашего порога не мпав; але то, кажу, не в Австрій на те надѣятися, де лѣкарѣв тѣлько, що на сотнѣй налѣчив бы их таких, що котрѣй мають из чого жити, вже и покѣнчили усѣ, а даремнѣсѣнько сядять, радѣ бы и без платы яку небудь службу прійняли, коб лишень лучилася — а деж то менѣ допѣро просити спомоги на докѣнченѣ! — так вони не як, и замовчали на такій речи; на тѣм стало! Аж ось прійшло не бавом по тыхто розрухах у Сербіи, буде тому може из пять недѣль, як дѣставем нову позву до полициі; думаю, гадаю, и таки не выгадаю, що сему за причина буде — прихожу, аж стануть мене розпытоватись, що я тут роблю, чого ся вчу, чи и коли покѣнчив, кѣлько маю ригорозѣв; чом доси не зложив их усѣх: бо то вже час бы. — Яж кажу, вже нѣкому, як менѣ самому и маркотно, стыдно и кучно, що так протягнулося; але годѣ що й робити, коли не можна на тѣлько грошій разом стягнутися. — Стиснув Комисар плечима, й каже, дарма, я тому не поможу; але ось мы дѣстали вѣд „Hofstelle“ наказ, щоб вам надалѣ побыт у Вѣдни запретити, и щоб вы собѣ геть ѣхали из Вѣдня. — Ах Господи милосердный! а тожто що вам Бог дав? Кажу, зо всѣм таки одубѣвши, бо всего лякавемся, страхавемся, а про тото й байдуже, навѣть и гадки не було. — Та в чимже, де, як и куды я поѣду? чи то я вже на тее зѣйшов, щоб мене из Вѣдня выганяти — якаж тому причина, чи хоч бы подоба? — Бѣйтесь Бога, та не губѣт чоловѣка перед часом; яж, кажу, из нѣ з ким не влаюся, и обхожуся, як Бог приказав; ось инші по 5—6 лѣт сядят, самовѣльне

не сп'шатся, гроші и час марнують, ще и довги затыгають, сварки та позовы из людми зачинають; а я смиреннѣй собѣ, та покѣрвѣй усякому, ще доси нѣкому и дороги не заступив. — А що того, то вже вам не скажу, яка тому причина (буцѣм то вѣн и не знав) — але, каже, вже мусить якась е, коли мы из двѣрского намѣстничества умыслный наказ дѣстали — може не маєте из чого жити? — [З] а тымчасом зпѣдлѣба зиркнув на мене, усмѣхаючись, чи не виѣлив ми у слабу жилку. — Я, кажу, в розкошѣ, як сами здоровѣ бачите по мнѣ, не жию, але однакож ще й з голоду не гину, та нѣ на цыганство, нѣ на яке безправье нѣ ледащо не пускаюсь, бо чейбы було до ваших слухѣв дещо дѣсталось; от збуваю бѣду з дня на день, надѣючися на лучше, коли Бог даст дочекати у здоровлю. Вжеж, кажу, коли Уряд намѣстнѣй в Галиччинѣ нѣякои против мене не кладе пени, лиш дораз выдав паспорт, якуж я вам тутки дав навѣть хочбы и подобу, щоб мене спеняти и вереловати мною в той спосѣб. — Выслухавши, каже, то все правда; але хибань вже инакше не буде, як напишете прозьбу ту до Полиц. Дирекціи, що у тѣм роцѣ докѣнчите ригорова, и що вже паспорт на те дѣсталисьте вѣд намѣстничества Галицккого (хотѣй пас лежить у них вѣд 3—4 мѣсяцѣв) — а ось за 2—3 недѣли дѣстанете одвѣт, — и годѣ! — Нужно я став розважати, и думаю, чи без мала не про тѣту прозьбу до Сербского Князя все то дѣялось — може гадають собѣ, що я звѣдкѣль небудь беру гроші, та про ригорова и байдуже собѣ; так радѣ бы мене чим борш позбутися, щоб и не заваджав тутки, де не вѣчнѣсть ему; або мож думаютъ, що я лишень допѣро надѣявся спомоги, та теперечка при роврухах сербских все менѣ увѣрвалося, то щоб мене строхи покунѣровати, а мож ще и на якого шпицля тутейшом полиціи намовити — але бѣгме, чи сяк чи так, то все менѣ жалко, що не давши нѣякои подобы, недовѣрують менѣ, а коб лишень знали, як я сердцем и душею на скрѣзь перейнявся добром нашего славного, великого, добротливого Уряду, то ледвѣб менѣ таку кривду чинили. Коб лишень коли був хоч подобу дав, що не спрѣяю своему, а чужих забагаю Богѣв, але то ми навѣть и при думцѣ нѣколи не було — сохрани мене Боже вѣд усякого сприневѣрѣя моѣй власнѣй родинѣ, а не тожто Владѣ, та ще й якѣй! — От та й бачу, що без мала чи й не догадав ся я, чого вони вѣд мене бажали; лишень послухай, братчику, що то ще из того буде за кумедѣя, чи що!

Пѣйшов я довѣдатися, якѣй менѣ вѣдвѣт на прозьбу буде; але де им про те навѣть и не споминай вже бѣльше! На самѣй перед напѣдмули мене, щоб тайну заховати у тѣм, що менѣ скажуть; далѣ стали пытаться, чи читав я якусь розправу о користьох Русинѣв Униѣтѣв пѣд Владою Католицккою, що написав Владика Яхимович; — нѣ, кажу, не

читавем. — Отже koniecь теи розправы, щоб Галичан Уніятôв при своій вѣрѣ, а тым самым и при Австрійи утвердити; и тым способом, каже, дѣлають Галичане, котро (sic!) вѣрній Владѣ; и вас е двох братôв, знаете язык галицько-рускій докладне; а моглибы съте Владѣ велику вчинити прислугу, кобы съте лишень хтѣли. — Я все слухаю, а не знаю, що то воно из того буде. — Тым способом, кажуть стерете пляму, що на себе кинулисьте — а Влада за тее вас завсѣды, и коли де яких [4] помôчникôв собѣ примовите, стерегчи и протеговати буде. Мы, кажуть, довѣдалисьмо ся, що Влада руська мае в Галиччинѣ значну партію, так меже Ляхами, як и звлаща меж Русинами (яко то: Малиновскій, Литвинович, якийсь Ясѣньскій, дѣдич в Коломійскôм обводѣ, и старшина при закладѣ Ставропіганскôм etc.) — одних тягне язык побратимчій, литература, пôд видею Всеславенства Руского, других вѣра и обрядок, а третих вяже може таки непосредно Влада Руска своими емиссарями — рублями. Маркотно нам дуже на те дивитися, а годѣ спенити их, бо думка и галка кожлому вôльна. — Однакож щоб тому якось запобѣгчи, щоб око Галичан стягнути бôльше на сторону Словенщины Австрійской, вôдлучаючи ю яко рывальку вôд цѣлости великоруской, котра бы усе рада на свое копыто переробити, помосковчити, пошизмачити — коли тымчасом у Австрійи всѣм елементам славенским зарôмно и без примусу розвиватися вôльно. На той koniecь, коли ще приїде до того, буде Граб. Борковскій выдавати часопись польську „Tygodnik Wiédeński“ — яко antagonista и противник часописи „Tygodnik Petersburski“. — Отже ж, кажуть ми, чи не пôдняв бы я ся у Вѣдни подобную часопись мало- чи галицько-руську выдавати, чи знайшов бы я досыть дописователôв у Галиччинѣ, чи не спомагав бы и Ты мене, або и инші знакомі Русине. — Я на тее вôдповѣв нѣ сяк нѣ так, що перше розгадати, розважити мушу, та й Тебе доконче порадитись. — В прочôм став я ся вымовляти, що анѣ тôлько вѣдомостей власных, анѣ знакомых людій, анѣ матеріялôв придбаных, анѣ здатностей не маю, щоб зараз до так важного братися дѣла. — Що до здольностей, кажуть, то мы вже досыть чули за вас; а вѣдомостей з часом прибуде бôльш; нам лишень, коб зачаток зробити, а не маем тут нѣкого, кому бы тее поручити, щоб або сам зайнявсь, або и нараив кого небудь! Щож Ты братчику на те скажеш? зачудуешся над тею кумедією, так як и я зачудився — але щож тут нам робити! Вôдпиши менѣ як найборше, та скажи Твое дѣйстне мѣтѣніе у тôм, и крайне слово, чи може из тои муки хлѣб бути, чи нѣ. — Выдатки и кошта на початок дасть Влада — от и казали, хочбы сразу и не докладна у чôм, и не дуже глубоко учена и обширна часопись, на квартал 2—3 архи бы выстарчило, коб лишень часопись питома народна малоруска чи русинска, писана чистым народным языком малоруским, нѣ

в Польщиною и Московщиною не помѣшанным; котра бы язык, народность Галиччины и всей малой Руси, яко истный вѣдземок корѣня Славянского почитовала и за себе особно становила; вѣд Московщины вѣдлучала, и духа славянского в Галиччинѣ вѣднимающого ся на сторону Славян Австрійских накланяла; и [5] тут централизовала. Для того самого тут у Вѣдни бы мала выходити, яко в серединѣ Австрійской Словенщины; и що найважѣйша, печататися черенками латинскими, правописею, котрою бы наилучше. — Поручили менѣ, вывѣлатися о том докладне, щоб чим хутше тым лучше до дѣла приступити. Предметы теи часописи могут бути розмантѣ, однакож, мовляли вони, не далеко стягаючѣ; описуючѣ народне житѣе, звичаи, обычаи, забобоны, обряды миру галицького, порѣмняючѣ баданя языка народного из прочии нарѣччями Словян Австрійских; вѣдомости стягаючѣ ся на памятники старѣ так писемнѣи, яко и ще доси меж народом в поданях, повѣстьох, забытках, могилах, так в Галиччинѣ, як и прочих краинах малоруских живучѣи; короткѣи збѣрки и розправки о пѣсеньох, напѣвах, казках, приказках и байках народных на рѣмнѣи из другими словянскими поставленѣи — також описы поединчих сторон, докладнѣи выказы мѣстных имен, и призвищ фамилийных; и иншѣи вѣдомости, оглядаючи ся на этнографію, географію, статистику, исторію малой Руси etc. — також якѣи лучшѣи складаня и пѣсви, а назѣты и перепечатанѣи дѣла малорускѣи моглиб часом свое мѣсце знайти.

На кѣнци, братчику, послухай мене хоч хвильку; бо ще не вся: от я полюбив дѣвчину — правда що Нѣмкиня, та иѣ як из нею поговорити по нашому — але добра, тихенька, а щира для мене, родичѣи чествѣи, хоч Нѣмцѣи, мѣщане Вѣденскѣи — заможнѣи, грошѣи чи мало придбали, а не мають по ту одну голубку, дочечку чорняву, мов Твоя Гуцулка, таи хлопцѣи два — знакомых и прѣятѣи е много в мѣстѣ, меж ними суть и значнѣи люде, що тутки дуже поплачуе. От коли Бог даст, що доведеться до кѣнця, тоб чоловѣк вже, мовляв той, и впаскудивбыся; бо годѣ дальи бѣду терпѣти; та не знать на коли то тее и вѣдкладати — ось хвалити Бога, 27 рѣк вже почав, а як то кажуть нашѣи, до тридцяти не жонат, кругом дурак; то я б не дуже и рад, такой похвалы дочекатися; от як буде, так буде, таки вже гѣрш тепера не може бути; а оженивши ся, предѣи чоловѣк дохрапав бы ся через знакомых и патронѣи до якои небудь посады сталои, чи то при тутейшѣи шпитали, чи де яке инше мѣсце доносе, або мож через протекцію Влады, дѣставбы ся до курсу операційного, то також бы вже безпечнѣи був — от булиб и грошенята, та чейбы и дещо водплатилося нашѣи бѣднѣи родинѣ, таи старым нашим строхи полехшалобы, взявши котрого братчика малого сюда до себе, довелобы ся до людѣи. — Але що то все те говорити,

коли шо небудь задумаеш, куды не поступиш, не обернешя, всюды треба брэнкнуги; всюды треба якось показатися, а ту чорт мае грôш [6] — вже як той каже, чи збавилося лѣта чи нѣ, але ось йде зима, а хлѣба нема, и чоботы ледащо, тай ѣсти не ма шо! Тож братчику, не хочу споминати на слово, на обѣцянку; але коли маеш щирю волю, и е звôдки потягнутися, то не забувай, и присылай чим борш, тым лучше, бо ось и бѣда докучае, и хочбы яку справу поперти, то без грошій чоловѣк и не хорошій, и на перед авѣ руш — ратуѣ хоч Ты мене брате, коли мож, лишень в Тобѣ надѣя; ще кобы хоч якіи час, а надѣюся, шо не бавом хоч бы и в двое, то поверну и выплачусь; бо чей може и в мое вѣконце раз засвѣтитъ сонце; та кобто ще в Листопадни мôгесь надôслати; прошу Тебе, бодайся зажич, я доконче зверну як найскорѣйш — и то так коб хоч сотку золотых срѣбных разом, тоб деякі дѣры позатыкалося, и такса на ригорозум, и житѣ, и станція — и одежа де яка булаб — бо то чоловѣк голый нѣгде щастѣя не зробить. — Так прошу Тебе, братчику любый, змилуйся, запозичся, а постався, и вчини таки доконче мою волю — але того не розкажуй нѣкогôсвѣнькому, нѣ о чôмъ авѣ чичирк; най то буде межи нами, щоб не було помовки, заким ще до чого доведеться, — або й на нѣ чôм розôйдеться. — Вôдписуй духом, а розкажи менѣ всѣ Твои думки и мнѣнія, щоб я знав шо сказати. — Затымчасом бувай ми здоровенькій, та поживай собѣ в гараздѣ и счастью из усею сямью — з Богом

Иван Богдан. Головацк.

Вѣдень 29/17 8-бра 1842.

В Листопадни мôй адрес: Altlerchenfeld, Alleegasse, Nr. 97. 2. Stock Thür rechts; — але на будучій мѣсяць ще не знаю сам, ледви тут зôстану, бо мы зимно учитись — так пиши до Шпиталю.

Лист пис. на 6 стор. 8°, на осьмій стороні містять ся дописка Ів. Головацького:

Будьте ласкаві, Паноньку, вôддайте сее письмо брату мому Яро-слав. Головацькому.

Poraučím se paměti

Jan Głowacki.

Ч. 37.

*Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького,
пис. дня 15. XI. 1842 р.*

Lwów 15. 9-bris 1842.

Szanowny Przyjacielu!

Ponieważ mi Pan nic nie piszesz o stanie swego interesu, a tu od zagłębionych w ważne prace Prałatów nic się dowiedzieć nie można,

przeto udaie się do Pana prosząc byś mi doniósł czyli iuż odebrałeś rezolucyą z Konsystorza, czyli proces kanoniczny przedsięwzięty? odeślany na powrot? i t. d. Wszakże przekonany bydz powinienes że nie iako szerego przyjaciela los i powodzenie Pańskie mocno obchodzi. — Potsciwego Malinowskiego znowu obłąkali. Wiadomo iuż było, że zamierzono Wilczkowskiego zrobić kanclerzem, radziłem mu przeto ażeby, chociaż konkurs pro forma wypisany, niepodawał się; i tak bydz miało. Ażci zaczęli go namawiać, i tak go odurzyli że się podał imnie dopiero dnia drugiego po podaniu powiedział. — Żal mi go było, przewidywałem, że sobie igraszkę z niego robią i przepowiadałem mu niepomyślny skutek. Tak się też ziściło, ci co go namawiali przy sessyi za Wili: wotowali. Otoż to przykładna moralność, zgryzli człowieka godnego i pełnego zasług. — Ale daymy pokoy zacnym Prałatom a obróćmy się do innych przedmiotów. — Niemożna się zawsze pieścić z młodą żoneczką, trzeba się też łaskawie zatrudnić i czymśic mniej przyjemnym. Ja przeto proponuie Panu dopoki się tem bawisz następujące zatrudnienie:

1. Mowiono mi, że panuie tradycya gdzieś tam w Kołomyiskim czyli Czortkowskim cyrkule iż istniało między ludem prostym „pobratymstwo“ tak dalece, że nawet dwóch miewało wspólną żonę, i że duchowieństwo ledwie zdołało ten pogański zwyczaj wytepić. Jeżeli tak w rzeczy samey, iabym ten aczkolwiek naganny zwyczaj, poczytał za pobratymstwo istniejące dotąd iak Panu wiadomo u niektórych plemion słowiańskich. Warto by to lepiej wysledzić.

2. Mowiliśmy zdaie mi się z sobą, że bywały u nas na Rusi wsie i miasteczka zamieszkałe przez samych żebraków, którzy iuż niemowłeta swe kaliczyli, żeby ich na żebraków sposobić — bywały wsie i z samych złodziei. Czy też w tamtych stronach niemasz dobitniejszych śladów podobnego urzadzenia.

3. Wiadomo Panu z Moskwtianina o любочныхъ картинкахъ: iasobie przypominam z młodości moiey że i u nas sprzedawano po praznikach i iarmarkach tak zwane bohomazy, któremi wieśniacy ubierali swoje domy, należało by sledzić, czyli się nie znajdzie coś starożytnego tego rodzaju osobliwie z napisami — i czyli też ieszcze znajduią się podobni artyści drukarze i malarze między naszym ludem pospolitym.

4. Z Arcybyszewa wiadomo że Księstwo halickie podzielone zostało w 1232 roku na Boločowskie i Szumskie. Czy by to Boločow miał bydz terazniejszy Bolechow? Gdzież są miasta Szumsk, Szekotów, Mamiry, Peczera, Bork, o których w kronikach z owego czasu iest wzmianka? — Bezwątpienia tam gdzieś w Stanisławowskim, Kolo-

myjskim, Na Pokuciu, na Bukowinie. — Może teraz już [2] wsie, a może, tylko uroczyska? Pan mieszkając w tamtym koncie Galicyi, w którym ważne toczyły się sprawy, naylepiej to wybadać zdołasz. Podobnie co to tak zwane — Ponizie — ia niemam że to kraj ponad Dniestr położony niby to kraj niski.

5. Znajduią się częstokroć przy cerkwiach Służebniki stratyńskie z r. 1604 i trebniki z r. 1606 do żadnego teraz nie służące użytku. Ja wszelakoż życzył bym mieć i ieden i drugi, i z chęcią ofiarowałbym w zamian terazniejszy mszał i trebnik w zamian. Racz Pan przez łaskę swą wyszukać w tamtych stronach i przywieść z sobą. Podobnie gdyby się wydarzyło „Ewangeliie uczitelnoie“ w Kryłosie drukowane, gotów iestem i pieniędzmi zapłacić.

6. Równie dochodz Pan ciekawie czyby się nieodkryło co z książek Franciszka Skoriny — tak rzadkich w naszym kraiu.

Z nowin niemam Panu co donieść. Nasz uczony Archeolog, Demonolog i wieszcz Wagilewicz gdzieś na wsi bawi, o iego admissyi ad statum spiritualem nic nie słyhać. Pogodin pomimo swego układu wracał na osi przez Lwów do Moskwy obiechawszy Drezno, Berlin, Kopenhage, Hamburg, Düsseldorf, Bruxelle, Paryz, Strasburg, Monachium i Wiedeń. Z Wiednia miał się puścić Dunaiem do Galaczu, lecz lękając się iesienney żeglugi i karantanny w Galaczu wolał pocztą wyprowadzić się na Brody. Tu przyjechał w nocy a rano odiechał. — Maciejowski zwiedził Petersburg i Moskwe gdzie syna swego umieścił na prawo w Uniwersytecie. Pisz, że wyiednał dla mnie 10 tomów foliantów, dokumentów, które komittet Archiograficzny w Petersburgu wydaie i które nadesłane bydz mają. — Redakcyja gazety obowiązała się za dostarczenie artykułów do rozmaitości zapisać mi *отечественные записки*. — Pan Wasilewski ma wydawać polskie pismo periodyczne we Lwowie. X. Lewicki Jozef wydrukował z Szyllera „Порука“ t „Борьба со смокомъ“. Za smoka wytarłem mu uszy, bo my nie mamy smoka tylko: *змѣя*.

Całue Pana serdecznie

Zubrzycki.

Ale! Ale! niezapomni Pan iadąc do Lwowa wziąć mego Sopi-kowa, lub też iezeli się wydarzy okazała odeszlii mi go, bo mi bardzo potrzebny.

Лист пис. на 2 стор. folio.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
18. (30.) XII. 1842 р.*

Любий братчику Ярославе!

На самый перед Бѣг-заплатъ и велике спаси-бѣг, честному Тестенькови Твому, и Тобѣ любезный, що звелѣлись те мене поратовати в пригодѣ! — а дасть Бѣг, и менѣ прійти коли небудь до грошій, так вже-ж не я буду, що б Вам, мои голубочки, из довгу в саме перше не выплативсь. — Тай у друге: хвалити нам усѣм Господа Бога, и величати ласкавый наш уряд, що прійняли Тебе у давну свою милѣсть, и не цураются бѣльш вѣрного дитяти свого! — Дякую Тобѣ и за книжочки, и за Приповѣдки присланї; я тотї послѣднїй дав купцеви Венедиктови без мала не всѣ, в цѣнѣ по 20 кр. ср. — но бѣльш нѣ жадною мѣрою не хотѣв узяти — що-ж робити, вѣн то одвѣснѣнкій книжкунець слов., а до того бѣднѣй, то добро его и тым пѣдпомогти. — Я ж и мѣсто грошій вымѣняв за кѣлька потрѣбных слов. книг.

Що до часописи, так вже нѣхто, як я найраднѣйшїй був бым, ко-б ѣи до дѣла довести удалось — и старатимусь усѣми силами, що б ужити прїятнои хвили — однакож ще доси дѣстного не лѣзя и сказати. — Я розважав сам на усѣ стороны, и радився и представляв, и вставлявсь за кирилицею; але ж бо у тѣм и найбѣльше ваги и покладу, що б не кирилицею, а латинщинов печаталась; и думаю в прочѣм, що нашї Русине дали б собѣ и тую без мала чи не вроджену гадку в головы по воли выбити, особливо, коб лишень догадались, що уряд [2] самый тым печалится, а все для добра нашего, и коли б им на тѣм залежало, вѣд Московщины таки вже так не вѣдмѣнно вѣдлучитись! — По вторе: желают, що б постаратись о матерїалъ приготовленнїй до часописи, принайми на увесь один год, и предложити им цѣльнїй росклад, чи согласнїй из их помыслом и цѣлью. — Так прошу Тебе, Ярославе, коли маеш дещо засобу, так пришли менѣ, щоб було в чѣм выберати що наилучше, хоч на первый год, а о проче постараемся пѣзвѣйше; коб лише початок не ляда якїй, то думаю, чи не завязалась бы межи нашими Русинами, може и безкористна а родолюбива охота: бо гонорару вѣд уряду тяжко и сподѣватись такого, як писавесь, а сами також ледви споможемся на тѣльки; уряд не дасть нѣ капиталѣв нѣ покладѣв; коб лишень усѣ втрати печатнїи заплатив, то спасибѣг ѣму и за тое; а як то кажутъ, дарованому коневи не заглядай у зубы; а коли дають, то бери, и не пытай, що и кѣлька! — Так, братчику, ще не плещи у руки, бо ще не наша выграна — коли Бог дасть, по маленьку, розважно а певно и безпечно. —

Присылай, де що тільки маеш, и свое, и чуже, содержания розмаитого, и важвѣйше и подрѣбнѣйше, и проза и баснѣй, воно в мене не запропастился аяѣ змарнуешь, и що силы старайся пѣдохочовати — не доконче ще и казати, що латинщинов; бо мы из теперѣшнымъ Цензоромъ Миклошичем и тото чи не переможемъ — а що надѣшлеш менѣ, то я вже якось розберу, и надѣюсь, що будемъ могли що кольвакъ свободнѣйше [3] писати, нѣжъ пѣдъ Львѣвскою Цензурою, и искренну родолюбовъ нашу ширкимъ и отвертымъ изливати сердцемъ. — Цензоръ тутейшій слов. Копитаръ, що его заслуги звѣстнѣй, высланный у Римъ, для составленья лучшей школы мисіонарской словенской, и забавить тамже бѣльшъ года. Его намѣтникомъ тымчасовымъ есть П. Миклошичъ, Докторъ Философіи, Копитарѣвъ Краянъ и выхованецъ (словенскій) — вѣн пише граматикку зрѣвняючу все словенску; отже такъ лучилась и менѣ година, що я запѣзнавъ изъ нимъ, и не мало питомостей нарѣчя галицко- и украинско руского придбавъ я для его граматикки, а тымъ самымъ получивъ въ замѣнъ шире его любовъ и пріязнь, котра мене не в одной прігодѣ поратовала. От той же мужъ теперъ цензоромъ слов., и много для насъ учинити може; вѣн менѣ в усякомъ случаи порада и розвага, а часомъ и законъ менѣ. — От и правопись его все словенска, дуже поединча и докладна латинска, изъ 26—28 черокъ складаючяся etc. такъ що и не доконче намъ репякомъ держатись Ляцины, Чешчины, Илирщины etc. у проче розгадаемъ лучше о томъ, коли пора пріиде. — А теперъ ще не дуже и квапиться намъ, и не голосити по усьмъ усюдамъ; лише нищечкомъ межъ своими повѣрниками. — И менѣ не дуже теперъ пора до того — осьъ ригорова, то голownie; кобъ упоратись изъ тымъ, такъ годѣ вже до дѣла руками и ногами братись — коли не заскочить що не будь нишого: бо отъ запѣзнавемъ изъ однимъ Русомъ, выслуженымъ Капитаномъ, Требинскимъ, котрый мене сило-мѣцю хотѣвъ и безъ диплому узяти зъ собою в Пѣлтавску Губернію до города Золотоноши, за прибочного лѣкаря фамилии своей, и дававъ менѣ контрактомъ, речныхъ тысячъ рублѣвъ бумажи. — зо стравою и побытомъ (хатою), и дорогою; и кобъ не бувъ нашпортъ на завадѣ, то безъ мала, чи не було бъ и мѣсце по миѣ у Вѣднѣ [4] доси застигло — и вже изъ вѣдтамъ писавъ менѣ, щобъ чимъ скорѣйшъ пошлѣшати — такъ ще й тото менѣ въ головѣ; я вѣдтягаюсь, але скоро надѣшле контрактъ и грошѣй, такъ Господь знае, чи не пайду въ Раессею! хочъ не дуже мене и тягне тамгулы. — Однакожъ, братчику, и про се и те думаймо, гадаймо, а о своимъ таки не забуваймо! — Вѣднѣши менѣ, Ярославе, скорѣйшъ, закъ ще вѣдѣдеш, и куды повернешся, щобъ и адресъ знати; чи не чути що про Вагилевича, и Руслана и пр.; за ихъ оригиналы (переводы въ Музейнику), можебысьмо стягнулися заплатити и лучше, якъ за чіи инші; такожъ твою „Cestá po uherské a halické Rusj“ — чи маешъ въ оригиналѣ рускомъ. — А дай, брате, вѣдомѣсть, и про нашихъ

старикѡв миленьких, и Твоих Тещѡв любеньких, и Твою голубочку, и горобчика Владимирця, и нашу Юлечку, чи росте ѣи доля — и Миколая и Петра и Базя и Мильця, и Вуйця сердешного, и прочих усѣх усѣх швагрѡв и братовых и кривнякѡв, що их чимало прибуло — скажи, що я скучив за ними, не маючи нѣякои вѣсти про них — и що я кланяюсь и поздоровляю, и Господа Бога за них прошу, щоб на той новий рѡк, в щастю здоровлю, зародила им нива житом, пшеницев, усяков пашницев, та ще й лучше, як вторѡк; а най и вони за нас не забувають, до Бога молитвы посылають, щоб и Мы нашу нивоньку гарно засѣяти, и вродливый полон зберати дѡждали, що дай Боже амѣнь! Бувай здоров милый мѡй Ярослав —

Я твоѡй .

Иван Б. Гол...

Мѡй адрес до шпиталю — або лучше: St. Ulrich Neue Schottengasse — Nr. 110. 2 Stock. Thŭr links.

Вѣдень 30./18 Грудня 842.

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Рѡк 1843.

Ч. 39.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 6. V. 1843 р.*

We Lwowě dne 6. kwětna 1843.

Rozmilý Pŕíteli!

Posílám ti zde skrze mau ženu balíček knih, a sice:
od Srezněwského darem, poslané skrze tudy cestujícího p. Soljanikowa, posluchače filosofie w Berlíně:

1) Вѣтка od Halky

2) Украински баллады

od Bodjanského skrze pana Dwořáčka, Cecha tudy z Moskwy do

Widně wracejícího:

3) Наскы украинскы казкы.

Od matice české:

4) Wšeobecný dějepis od Tomka.

5) Děje země české od Tomka.

6) Sílozpyt od Smetany.

- 7) Čas. čes. Mus. 1842 sw. 4. (1. 2. 3. budau později následowati)
 8) " " " 1843. sw. 1.
 9) Serbska Jutnička, ode mně darem.
 10) Zrcadlo žiwota " " "

Pan Zubřícký ti zkazuje, abys sobě Čujn, od Alex. Korsuna, jako swé podržel, an zde pro tebe přišlý exemplář sobě již podržel.

Naše aučty takto stojejí:

Dal jsi mně:

19. března 1841 na hotowosti	44 x.
" honorár za cestopis po hal. a uherské	
Rusi w 2 sw. 1841	9 f. 45
w 3. sw. "	4. —
w 4. sw. "	3. 45
w 1. sw. 1842	5. —
17. prosince 1842 porto za Dennici Dubrowsk.	1. —
7. unora 1843. Honorár za Zpráwy o hal. a uher.	
Rusi. w 1. sw. 1843	10. —
	<hr/>
	34 f. 14 x.

Za to jsi ode mně obdržel:

1. října 1840. obrazy Presla, Šafaříka, Gaje	2 f. 30
19. kwětna 1842. Preslowau Technologii	1. 40
sbírku najdáw. slownfkú českých	1. —
[2] Palackého dějepis	2. 48 x.
Obraz Kollára	1. —
23. čerwna 1842. Slowanského národopisu s mappau	
2 exx	4. 24
Aelteste Denkmahler der böhm. Sprache	3. —
Příspěwku na porto za nyní poslané knihy	22 x.
	<hr/>
	16 f. 44

Tedy zůstávám ti ještě dlužen

17 f. 30 x.

keré za tebe příležitostně w matici složím.

Doplňek Dubrowsku Dennici i 2 sw. létošního běhu již dávno we Lwowě jsau, ale p. Benedikt Lewický ještě je newypustil z drápů swých, taktéž ještě některé knížky od Srezněwského. Matice se zmáhá, Miloš, kníže Srbský dal jí 150 zl. slř. Nyní wyjde Staňkúw přírodopis. od Matice, já nyní dokončují swau cestu po Haliči, a pak hned se dám do zeměpisu pro malau encyklopedii. Množství nových knih u nás wyšlo, mezi jiným i II. díl Erbenových písní. Ostatní nowiny ti má žena sama rozpowí.

Kdoby chtěl ještě slowanský národopis s mapau druhé vydání za 2 f. 40 x. at' se obrátí ke mně, Šafařík mně poslal 10 exx. Wyšlo polské přeložení od Dahlmanna we Wratislawi, ale bez mappy a za 2 f. stř.

Twůj přítel

Karel Wladislaw Zap.

Welebnému Panu

Jak. Jaroslawu Głowackému

w Mykytyńcích.

Лист писаний на 2 стор. вел. 8°.

Ч. 40.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 13. V. 1843 р.*

We Lwowě dne 13. kwětna 1843.

Rozmilý Příteli!

Tuto Ti ještě posílám 7 exx. Dennice z předešlého roku, a 5 exx. letošní Dennice měsíc Unor, neboť měsíc leden cenzura zadržela, a vydává je ien erga schedam; protož jestli o ně stojíš, musíš prosebně k Bücherrevisions Amtu na štemplu 10 x. osobně o každý exemplář zadati, rozumí se, že vždy pod jiným jménem. Kníhy, které má žena pro tebau do Korniče přiwezla, bez pochyby jsi již obdržel. Za fracht Dennice jseš mně dlužen 36 x. stř., která já k twému dluhu připíšf.

Při té příležitosti musím Ti oznámiti, že jsem dnes přísahal z přčiny powýšení swého na Jngroscistu. Z Prahy stranu mého osudu ještě nic jistého.

Uklony Twé manželce, Bud' zdráv

Twůj

Karel Wladislaw.

Лист писаний на 1 стор. 8°.

Ч. 41.

*Лист Ивана Головацького до брата Якова, пис. дня
9. (21.) V. 1843 р.*

Въдень 21/9 Травня 1843.

Любезный мой Братчику

Ярославе!

„Чи жениш ся, чи гараздуюш, та забув на мене“ etc. etc. — От так! пѣ я женю ся, пѣ гараздую, (хоч по правдѣ сказавши, легше менѣ тепе-

речка и на серцѣ и на головѣ) — а нѣ я коли и забуду за Вас. Ты, вѣдав, думаеш о мнѣ: бач, дивѣтесь, забрав грошество, ледви сказавши „добре спасибо“ — тай бѣльш и ни чи-чирк! знать загуляв собѣ, а о нас и байдуже! — Ой нѣ, брате, не вакація менѣ на те; Ты знаеш добре, що таких божевѣльничѣвъ у наших родѣ не бувало. — От на що много и бесѣдовати? Писавсьь ми из Рожнева, дѣставесь коопературу в Писти нѣ, и мавесья переносити до Микитинець; а за адресу, а нѣ гадки не було: куды ж тепер хоч, туды пиши; а до того глянь на прилучевый лист из Украины, тодѣ прочого и догадаешся: — Як Тобѣ вже звѣстно из послѣдних моих листѣвъ, кѣлько то у мене думок на раз изродило ся — одна лутша, нѣж друга; перва другу доганяе, пѣднерае, але третя прочих лишається; Шож тут робити? до котрен на самыи перед кинутись, а котру на пѣзвѣйше вѣдложити? И так женитися, у Вѣдни осѣдати; и часопись выдавати; там знов в Россію ѣхати — двѣ супротивнѣ гадки; а межи ними середуща, ригороза робити. — Подумаем собѣ, тая менѣ найближша, вона другои нѣяк не спинае; еи менѣ держатись, а в прочѣм надѣятись. Яке задумав, таке и зробив. — Получивши вѣд Тебе гроши, найняв я собѣ окромну комѣрчину, трохи выгиднѣйшу, заплатив таку, и завзявся на увесь свѣт — нѣ до кого писати, нѣде в гостину не ходити, нѣ у себе гостей не прѣймати, и хоч бы там найлутша словенск. книжка, так до жадной а нѣ заглянути; лише свого доти пилновати, док не побудешся одного попису ригорозалного из головы. И була то, як думаю, чи не перва гадка моя у Вѣдни, котру я щасливе до путя довѣв. — Правда, що воно на довше затягнулось, нѣж я собѣ мыслив, але ж бо я мало не два мѣсяцѣ ожидати мусѣв, док на мене колѣй не прѣйшла. А так 1. Мая (Травня) побудемся найголовнѣйшою бѣды из головы; и то щастье, що трома мѣсяцями перед Вакаціями выпало; бо инакше бы до другого попису сего лѣта вже не припустили.

Скажеш може: та ж вже три недѣли ледви не минуло, а ты ще не поквапився, вѣсти о собѣ дати. Ба! тутки знов другий сук! — Знаеш добре, милый Ярославе, що я нѣколи не полѣннись, дати на сам перед родинѣ о собѣ знати, будьто веселу новину, чи сумну пригодоньку. — Як же бы менѣ тепер такой вѣсти не дати, и то як найскорѣйш, коб не причина? — Женитися, вже ми вѣдохтѣлосья, принайми не с тею Нѣмкинею, шом Ти писав: бѣльш було на нѣй свѣтла, як правды — а оженитися, и бѣдовати на чужинѣ, так лутше погибати меж своими, из своими — ба й тее ще не доконче — йно як ще Бог дасть! Так за тым часом взявся я нѣбы то буцѣм до часописи — пишу, переписую, лагожу, перевожу, то с ческого, то илирского; лиш нестает ми польского, россійского, и наших малорусских книжок. Кромѣ Максимовичевых пѣснѣвъ,

Основяненъковых повѣстей первой части, и ще де чого подробнѣйшого (все то памяти забытки по Г. Среаневским) — немаю бѣльш нѣяких малоруск. книг; що в рукописах е, мало за примѣр служити менѣ може, во всѣм на себе лишень дивитись мушу — [2] тым бо то менѣ все якось не так по рудѣ йде, як я надѣявсь; и нераз не два я собѣ згадую, коб то мы так оба у купцѣ були, тоб все спѣрнѣйше пѣйшло. — Для того прошу Тебе, братчику милый, коли вже Тобѣ самому, як вижу, тяжко займатися выробленьем яких небудь предметѣвъ; -- що бы м Тобѣ в первых дѣтах навѣть и нерадив, бо лутше в господарствѣ на себе, як на людскѣ руки спускатись; пѣдожди строхи, док не убудешся, и станеш чей заможенъкый, а тодѣ свободнѣйше по працѣ вѣдохнувши, якось и друге лутше из рук пѣйде. А тым часом здайся на мене, я Тебе, скѣлько змогу, выручу; а коли Бог дасть, що доведеться аж до часописи, то тым раднѣйше нам буде; а коли иѣ, то принайми старати мусь, яку збѣрку або усячину (Quodlibet) красоты малорускои на свѣт выдати. Для того братчику, и не вѣдкладай довго, а що маеш присылай, из за-собѣвъ рукописных, якого небудь содержаня, чи збѣрки народных питомостей, чи розправы, дописы, стихотвореня, дата для животописѣвъ поединчих мужѣвъ, вѣдзначеных в политичѣ, або в словесности малор. & чи из книг, звмаша малоруск. — також що набылиньсь за Денищю Дубровского, лише присылай, у мене нѣчого не збутвѣе; що б таки було в чѣм выберати, тай приглядѣтись, привидлятись чому — бо що Чещина, Илирщина, Ляшина, Московщина, то все таки, думаю, не для нас; присылай, як найскорѣйш, и адресуй за реценсою: St. Ulrich, Neue Schottengasse, Nr. 103. 2te Stock. Thŭr 7. (бо я по ригорозум перенѣсся) — а коли писатимеш дещо без реценсы, то мож, коли хоч: Im allgemein. Krankenhause.

Вертаюсь тепер назад, вже м зрау набылинь о прилученѣм листѣ. — Звѣстно Тобѣ, що я запѣзнався в зимѣ из П. Угричич-Требинским, дѣдичом на Украинѣ; и що вѣн мене дуже полюбив, и с собов взяти хотѣв; що менѣ из Бродѣвъ писав; вѣдписав я ему також, що я из его мыслею зо всѣм согласен, лише най контракт й рублей много присылае — на нещастье мѣй лист запропастившись, не дѣйшов его рук. — Не получивши вѣд него жадной далшой вѣсти и постановлѣнья, я вже був зо всѣм и надѣю втратив. Аж тут дивись, по трох мѣсяцѣох пише вѣн менѣ, як ось сам здоров бачиш, де зо всѣм на мою волю спускаеь. Що ж робити?! Вѣдрѣкатись не выпадае; бо коли нѣчого лѣпшого не лучится, то бодай бы и в стечах украинских счастья-доли глядѣти! тѣлько те розумѣея, що вже тепер без диплому нѣ куды не поѣду, що зрау бувбым певно вчинив. Так вѣдписав я ему гарненко, подяковав за память, и що менѣ нѣколи цуратись его достойного слова,

овшѣм моя уся надѣя в нем (а мусиш знати, що я се все по расейски писав, по трохи из Ляшинов и Хахлаччинов помѣшано! на той конец учу ся також трохи французчины). — И так ось выгядаю ту-й ту вѣдпису и крайного его слова; и с теи то також причини, не писавем по ригорозум нѣ до Чепелѣв, нѣ до Тебе — и вѣ куды; щоб вже раз мое будуче постановлѣнне дѣйстне Вам сказати; и думаю, що скоро прише контракт и грошій досыть, так вже не як менѣ, як его держатись; перед вакаціями зроблю другій попис — у вакаціи прійду на практику положичу — а на Маюк (8-ber) выпадє 3-ій попис и диплом. Така моя [3] думка, коли Бог дасть, и не заскочит що иншого. Ще то до того 5—6 мѣсяцѣв, той зробити дещо можна; тай не знати, чи так выпадє, як собѣ вѣчу; однакож вже менѣ давно час, на задній колеса оглядатись — для того думавем, пождєш трохи, а потѣм напишєш до усеи родивы, и проситимєш за одним заходом, щоб дома Пашпорт вырѣбили до Расьєи, хоч лєдвн будє можна без диплому; також думав я пѣслати Вам на показ и вѣру, его лист из крайним словом. — Але колись перед часом напер на мя, як дѣг на тєля (нерозумѣю добре теи поговѣрки, напиши ми, чи добре м єи ужив) — так пишу, але все не на певне, и залучаю лист Москаля, хоч и не той котрого выгядаю — однакож щоб себе и Вас трохи заспокоити. Для того будь ласкав, пѣшли сей лист Москаля чим скорѣйш до Чепелѣв (розумѣєся, щоб менѣ его при способности назад вѣдѣслали) — та сказав бысь також, братчику, за мене у наших Старєньких якє мудре слѣвце, чи не прислали бы вони менѣ ще де що; я тѣми днями до них писатиму. Також и сам братчику, уважай, коли мога стягнутися, то пришли менѣ, с 30 лєвѣв срб; а коли Бог дасть, то я з усѣго ся выплачу, и Тобѣ, и Достойному Тестєви, и любым Родичам; коб лише менѣ тепєр пѣдпомогли; бо бач, взяв я вѣд Тебе тѣх 100 лєв. срб; 33 пѣйшло зараз на таксу — було дещо старѣх довгѣв — а до того вже пѣвроку тому; бєри з одного и на хату, и на страву и одєжу; так подумай, чи можє з давного ще много вертѣгись? Я надѣюсь на Москаля; а нуж-но, сохрани Боже, заведє вѣн мене, або не згодимось, або лист пропадє, так знов бриндзю бій, и жди чорт знає на кого, и на що — тут такса на другій попис выносит 70 зол. срб. на третій 20 — диплом з 10 — прише Москаль до воли, то не забуду и на Вас; а не прише, то не забувайте Вы о мнѣ (я просив Москаля о 500 рублий — як прише бумажных, то я буду тягнув на 500 р. срб.) — Для того рад бым був Вам що певного написати, и скоро з Украины вѣдпис дѣстану, зараз дам знати.

Споминавєсь, братчику, в Твоих передпослѣдних листах, за любєвного шуриця Діонисія Бурачиньского; дужє менѣ маркотно, що не мѣгєм в тѣй орудѣ честному Твому Тестєнькови воли уволити, и чим

небудь прислужитись. — Зберався я ще в Лютѣм о нѣм написати; але по правдѣ сказавши, як не було, так и не ма що. Зразу бѣгав я сам то на пошту — даремно — то до кабинетової канцеларіи — даремно — аж у надвѣрнѣм намѣстничествѣ (Hofstelle) вытропив я туя звѣрину — але щож порадиш из высокими порогами, та великими вѣкнами, де та и за комашечку не поважають — збудеся Тебе нѣ сим нѣ тым. Став я ся радити Г. Миклошиѣ; бо то вѣн Юриста, Учитель, бувалый у шкѣльных справах, и просив его, чи не причинив бы вѣн ся до поспѣшѣня реферату. Та щож вѣн менѣ на тее каже, даремнѣсенкѣй усѣ забѣги, усѣ выдатки, пожальсь Боже, що чоловѣк очима посвѣтитъ тому кѣнця при дворѣ цѣсар. не дѣйде; воно йде через сот рук в зад и в перед — и хоч то нѣбы в дорозѣ милости и ласки, то и тѣ опираються на правах; и воно туды йде, куды инша прозьба; й так из канцеларіи надвор. Его Величества до Правительства туетейшого (Regierung), звѣдтам до Студ. Гоф Коммісії — потѣм до Правительства [4] Галицкогo, до Директорату — всюды вткне хтось свѣй нѣс; и потѣм знов йде горѣ тею самою стежкою, и через тѣ самѣ руки — всюды полежить хоч 2—3 недѣль, коли не бѣльш, бо реферація всюды йде числом порядным. А попросиш, щоб поспѣшив, то вѣн оден из другим красно уклонится, и кае: Mein möglichstes! а таких меглихстесѣв мае во 200—300. А перекупити? Го-го-го! то не сталаб и шкѣря за выправу; то не так ось, як у Циркулѣ або Магистратѣ, де Староста та Синдик Цѣсаром — а переплатиш одного, (розумѣсь грубими червѣнцями, и то не знать ще, як из тым до таких високих людѣй приступити) то щесь не певный, ризикуеш час и грошѣ, бо воно мусить на сесію йти, де голосують — лишень подумай, я тут на мѣстци подавав о позволенство на оден попис до Студ. Гоф. Коммісії що и важна була причина, а ожидав я предцѣ 4 мѣсяцѣй; другѣ чекали по пѣвроку, по роцѣ. — Ще, мовляв Г. Миклошиѣ, коб був не так поквапивсь, а поручив нам усе, щоб знатье, якѣ его мотива, тоб уложилося прозьбу, и Г. Миклошиѣ сам був бы пѣйшов особисто до авдѣнціи Его Величества, и може б що борше вытоптав — а так лишень руки заложѣ, тай выглядай золотых грушок на верѣ; и як Бог дастъ, так и буде! —

Артыкулѣв я ще не получив жадных — але коли воля Твоя добра; так напиши менѣ адрес Г. Г. Меха и Устѣяновича — я б рад из ними сам розмовитись и попросити — може чи не поспѣшили б ся строхи, побасовавши им красенько. — Яб рад выробити короткѣй выказ, списателѣв простонародных малоруских, из дописками животописными и прикладами их найлутших сочинѣній; коли маеш що, або знаеш що, звлаща призывска, и дѣла писавѣ у Галиччинѣ, але и в Россіи, бо хоч я дещо и дѣстав вѣд Г. Срезневскогo, то все то вѣн менѣ из памяти и дуже

коротенько розказовав. — За Вагилевича чувем ще лебонь вторѣк, що в Ожидовѣ, думаю у Сѣраковского; але що ж из ним за поведенція?..

Також просив бы м Тебе, чи не постаравбыся через Г. Запа або кого, щоб выдобути всѣ правленія Губернатора Лобковича в Галиччинѣ, его старанности для Галиччины и для Ляхѣв р. 1831, яко дата до по- смертної животописи того высокозаслуженого мужа; просив мене за те Г. Кампелик, его кліент; вчини волю, коли мога.

Що до новин так всеобщих, як и Словесности, то и я не здобудсь на много; бо м через 5—6 мѣсяцѣв тую ниву був зо всѣм в то- локу пустив; а тепер ще м не розглядѣвся, и таки, мовляв той, не дуже убиваюсь за новинами; чувем за якийсь Твоѣ артыкул в Музей- нику, то потѣшна новина, но лиш для мене; Тобѣ то старина; та й того ще не читавем. На Мадярах новий сейм; дрѣбна шляхта не хоче по- даткѣв платити — в Сербїи лихо и нелад — Московщина орудуе, як хоче — Князь Александер Георгевиѣ ледви утримаєсь; щось лебонь ходит помовка за старого Милоша; Загребчане дуже росписались протї Москалям — Дипломат росс. Вутенев пѣслан у Рим, для порозумѣня из Папою. — Г. Копитар мав тыми днями повернути из Риму — 1. Мая прїйшов сюды полк Кобург-Уланѣв, жвавї хлопцї, аж любо дивитись — бѣльш пѣзнїйше. Пришли ми адрес Швагра Авдиковича, де то той Ивачѣв — також за жѣночку Николая яка то вона, и звѣдки, де то тї Несторѣвцѣ, Городищї и Носѣвцѣ и пр.

За тым часом бувайте менѣ здоровенькї из усею сѣмнею, и голуб- кою и горобчиком Владимир...

Иван Головацк...

Лист писаний на 4 сторонах вел. 8^о.

Ч. 42.

*Лист Кїлярського до Якова Головацького, пис. дня
29. VI. 1843 р.*

List Twój kochany Jarosławie! obalił smutny mój wniosek o śmierci Twój naturalnej lub politycznej... tak bowiem czas dwó- letniego nieżycia wnioskować mi kazał. Czego sobie życzymy tego się spodziewamy i vice versa. — 18. t. m. byłem na weselu w sąsiedz- twie — gdzie dwóch Twój professyi ludzi się znajdowało — między niemi jakiś Chlebowicki — pytałem się o Ciebie bom Cię znaleźć pragnąłem na którymbyś świecie między żywymi lub zmarłymi — oni Szematysm za srodek wskazywali: nim tenże wzięłem do ręki — żyje mniemana Strata, mój tyle kroć upragniony Jarosław — przekonałem się. Gdy się z Tobą zdybał — pierwszym żądaniem moim przyjacielskim

jest, byś się nigdy więcej takiego — (z jakiego bądź powodu pochodzącego — a najprędzej z mylnego wyobrażenia o mnie o moim widzeniu świata) występku nie dopuszczał: wszakże po zakończeniu istnienia naszego dość czasu na wieczne milczenie zostaje — podług mnie bowiem to [2] życie materyalne, towarzyskie — obejmujące w sobie i moralne (bez którego było by pokutą nie szczęściem) kto dwóletniem milczeniem w grób przed czasem składa — ten mówię jest, moim zdaniem, hypochondrą nieprzyjacielem towarzystwa — a przeciesz ty nim nie jesteś — chyba — aż z prezbteryjnego kotła miedzi zażyłeś — nim się robisz? niech Cię Bóg broni!! Przepraszam, że po tak długim niewidzeniu gościa i przyjaciela — może za cierpkimi słowy w progu prawie witam — takiej dziś myśli — jutro słów takich, a do śmierci uczynków bydź pragnę człowiekiem. Z radością czytałem na proźbę żony list Twój kilka razy i zalecałem jej osoby w nim wzmiankowane — najbardziej mnie ucieszyła facecya o Panu Piotrze z Podlasia — toś tak trafnie skreślił jego Bożyszczę „frej kwartier i tytoń“. O Mikołaju takem myślał naprzód jak mi doniosłeś. — Kiedy też już ten Jaś wybrnie z tej Eskulapii niewdzięcznej głowy i prac młodego człowieka a która w oczach moich nigdy podstawy [3] mocnej nie ma i nazasłuży na imie umiejętności — ha! ludzie ją klęcą ludzie niedołęzni, ślepi w tajnikach natury — i ona taką!! Co do mnie: na trzeci rok zostałem w Kutyskach — ale tylko na przekor jednemu człowiekowi, który mnie wyrugować się usiłował. Ambicya zadowolniona, ale mnie źle na wszystko — choć jak ty na małym przystaję — tego roku więc podziękuję na każdy sposób — bogdejbym nawet i miejsca nie miał, tak mi tu źle.

Po odjeździe Twoim odemnie powiła mi żona już drugi rok kończącą Antosię z której tyle kontent jestem ile ty z twego Włodzimirza — nadz(w)yczajnego nic nie wydarzyło mi się przez tych dwa lata — orzę, sieje, fajkę palę — czytam cokolwiek — bo mam klucze od 300 prawie dzieł księgozbioru Chlibkiewicza — już rok trzeci na pokuciu — jeszcze nie znalazłem człowieka — o pustynio gdzie tyle rzeczy w czapkach!!! żyję nie wiem sam po jakiemu — szczęście [4] moje że lubię w ziemi gmyrać — to u mnie rozrywka w wolnej chwili. Ty może myślisz że żartuję — jakobym nie znalazł żadnego człowieka? tak jest, smutna niestety prawda! ilem tu ludzi poznał — każdy śmierdzi pychą dumą, więcej niczém — bo wystawisz sobie, że zarazem uprzedzeniem, głupią głową, złem sercem, pogardą bliźniego — w interesie obłudztwem & & & słowem niema ludzi, ale niepojmuję zkąd takie zepsucie bo nawet naturalistów mało — tych to dzieci natury, dobroduszných prostaczków ani słyhać — tu więc żyć nie mogę —

widzisz więc ja(k) mi Ciebie potrzeba było — a tyś się ukrył przedemną, możeś się wstydał niepomyślnych chwil dla siebie mi objawić? a któż już więcej takowych przebył jak ja — to u mnie panis quotidianus. Już kończę wzywając Cię nieustającego życia zemną. Odemnie i żony Pani Twojej oświadczyć ukłon od Antosi Włodzia pokolysz i kochaj nas Twych zawsze życzliwych

Kilarski.

29/6 843 Kutyska.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 43.

*Лист Івана Далибора Вагилевича до Якова Головацького,
пис. дня 1. VII. 1843 р.*

Пане побратиме!

Тїшитъ мене що Ты гараздъ труждаєшься въ литературѣ, по своѣй парті яку віть Бога маєшь. Н наші крайны выступлять въ жисть европейску якъ наридъ уцивілізований прикметно до духа и потреби веремня.

Віть половиць Березня я е у Львовѣ, де ходючи въ своихъ орудованіяхъ що е можна занимаюся литературою. До Символики поробивъ емъ выпиши изъ пїсенниківъ Смолера, Эрбена, Липинского и зъ инш. До Демології изъ Вальвазора и изъ инш. До Коляди изъ Гавличка, Фаерпатакого и инш.

Я хочу скоро кінчити Символику и Праздникъ Коляда: али передъ ще узнавъ емъ за конечне потрібно издати сочиненіе „статїи о южно-рускомъ языкѣ“. Мірбы и Ты мынѣ де що въ тїмъ помочи абысь приславъ де яки свойства южно-русского языка въ Уграхъ — и слівъ изъ кїлька десятков. — Также де що короткого, повного описъ, стїхъ изъ якої книги що я еѣ не маю на привїдъ книжки повѣст. Г. Квѣтки, Стихотворенія Гулака Артимовского, Т. Шевченка Кобзарь и Гаїдамаки, Котляревского Энеїда и пр. Добре бы було абысь написавъ и оцїнку кожного сочиненія, а я на Тебе ся покличу.

До Символики пішли мы казку якъ ся перевернула дївка въ лилю, хлопець въ явірѣ, жїнка въ березу, що кажуть якъ Господь Богъ сотворивъ травы, былинны, хашѣ и дерева, также мухи, гада, хрущѣ, рыбы, птицю, звѣря и чѣловѣка. Де що о ходьбѣ Спасителя. Де (sic) Демології що toto е Gondolak, Barha; а и кавокъ зъ десятковъ збери.

Мій колишний другъ а потімъ не знати що г. Іосифъ гр. Дунинь-Борковскій умеръ 18 червня.

Г. Петро Дубровскій¹⁾ приславъ мы въ поклонѣ свою Денницю изъ то гїдъ, и на сен гїдъ де що.

¹⁾ Изд. въ Варшавѣ 1842 и 1843. (Дописка Як. Головацького).

Въ журналѣ Biblioteka Ossolińskiego въ VI Т. напечатана моя [2] статья „Verda w Uryczu“.

Г. Карлъ Володиславъ Запъ дѣлавъ бувъ листь віть Гавличка¹⁾ и много въ нѣмъ прыгіжного — али е де що и дурного.

Вінъ піславъ до Праги на З Ч. своего „Zrcadla“ свои записки изъ гостины по галицкѣй Руси. Оно мы ся подобало и я замовивъ собѣ у него на передь.

Г. Августъ Бвлѣвскій написавъ сочиненіе дуже важне: „Баснословная Истор. Польщѣ“. Є тамъ показано що першимъ початкомъ басни въ исторіи въ Польщѣ бувъ краківскій владыка Miors сынъ англичанина дворака Владислава II, сидячий въ Судомирѣ. Знали того Miorsa Папроцкій и Варшевицкій навѣть підъ именемъ Mierzwa. Якъ ся въ него зробило Dzierzwa, не знати? То сочиненіе е доповненіемъ статьи: „Начальная Исторія Польщѣ“ котра готова уже и въ 2 часті. Показано въ нѣй що въ Польщи владавъ черезъ 6 лѣтъ Болеславъ старшій сынъ Мечислава II той самъ, котрого Несторъ називае великимъ при споменѣ о его смерти 1040 г. Дивно, якъ toto забули историки польски — а однакъ мѣнѣ показувувъ Г. А. Б. ясно сказаное въ лѣтописи Богухвалы. Е ще и въ иншихъ много припимнено.

Покійного І. Д. Б. „Album“ уже ся скінчило печатати. Али ще приїде изъ ёго жисти де що и портретъ.

Г. Александра Дунина Борковского выйшла: „Parafiańszczyzna“ въ Познани. Теперъ мае выйти 2 частъ.

Г. Доминика Магнушевского выйшла: „Niewiasta Polska w 3 epokach“, въ Познани, и тутъ ей можна дѣтати.

Не знаю цы Тобѣ звѣтны: І. Р. Jordana Jahrbücher für slawisch. Literat. Kunst und Wissensch. въ нихъ критика мы ся подобала.

Коли до мене будешь що писати, розумѣся коли будешь мати часъ и волю; то адресуй до Г. К. В. Запа; а то для того що мы треба буде розвѣжати за засвѣдчѣнями — якъ его Экселленція Епископъ И. Сиѣгурекій буде мочи прихилити до того нашего Метрополиту. До того ще и таю ся ожинити: а все то не у Львовѣ ся дѣ-[3]-е.

Чувъ емъ що Ты маешь Сборникъ пѣсень южно-рускихъ на II Ч. издавай ихъ якъ найборше — бо лише Ты потрафишь подати ихъ прыгіжно, и для мене придалобы ся розглядѣти ихъ для Символики.

Надѣюся що мои коляды и щедрівки не будутъ Ты мѣшати — бо я издаю описъ свята, а пѣсни у мене щось accidentalного. Однакъ

¹⁾ Изъ Москвы, гдѣ Карлъ Гавличекъ состоялъ воспитателемъ дѣтей проф. Степ. Шевырева. (Дописка Як. Головацького.)

добре бысь зробивъ абысь мы приславъ описъ Купала, що за духъ цѣль и пр.

Твій товаришъ

18 $\frac{1}{7}$ 43.

Дал.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰. На четвертій адреса: Пречестному Отцу Господину Я. Я. О. Головацкому въ Микитинцѣхъ.

Ч. 44.

*Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького,
пис. дня 22. VII. 1843 р.*

Лвовъ 22-а Іюля 1843.

Милостивый Государь

Письмо и деньги получилъ — виновать что замедлилъ Вамъ отвѣчать — извините любезный другъ — мнѣ недосугъ, число занятій по части юридической умножилось а я становюся ежедневно старѣе и тяжелѣе — Хотя я не писалъ но думалъ всегда про Васъ — Вы и Малиновскій мои любезнѣйшыя друзья и я нынѣ лишилъ ся обоихъ, — горестно очень горестно! — Объ литературныхъ произшествіяхъ, ссорахъ, сплетняхъ и пр. не пишу Вамъ; извѣстно мнѣ что зъ Вами переписуется Г-нъ Заппъ и онъ какъ ревностный Литераторъ не замедлитъ извѣщать Васъ о всѣмъ любопытномъ — Я зъ своей стороны желалбы зъ Вами объ Васъ побесѣдовать, знать какъ Вы [2] поживаете? довольны ли Вы вашей судьбою? отвѣтствуютъ ли доходы потребностямъ? въ какихъ Вы отношеніяхъ зъ вашимъ парохомъ? здоровы ли Вы и почтенная супруга? занимаете ся ли Литературою? написали статью объ Гуцулахъ столь пытливую, и которою Вы только въ состояніи хорошо сочинить — Занимается Вашъ братъ редакціею русскаго журнала въ Вѣнѣ и съ какимъ успѣхомъ -- О всѣхъ этѣхъ обстоятельствахъ пожалуйста освѣдомить подробно вашего искренного друга.

Есть у меня прозьба — мнѣ надо купить книги острожской, крылосской и древней лвовской печати. Естли Вамъ попадутся въ руки, извольте мнѣ воз-[3]-вѣстити, я готовъ или дать новыя церковныя книги или платить наличными деньгами. Я увѣренъ что еще много сего рода книгъ находить ся для пищи червѣвъ по нашихъ церквахъ. Наблюдайте такожъ за старыми грамотами.

Кажеться Вамъ извѣстно что я получилъ отъ Министерства народнаго просвѣщенія въ Петербургѣ кучу напечатанныхъ актовъ Архіографической комиссіи вѣсомъ въ полъ пуда — разбираю ихъ тщательно — скучное упражненіе — но въ тмѣ находишь множество доселѣ не извѣстныхъ событій и изясненій въ историческомъ юридическомъ и прав-

ственною отношеніи древной Руси, но надо терпѣливости и пожертвованія. Принять дипломъ члена корреспондента этой комиссіи благоклонно разрѣшило наше правительство.

Малиновскій огорченъ до крайности несправедливостію ему нанесеною, старалъ ся и получилъ званіе пароха на Буковинѣ. [4] Разсудите сами можетъ ли Левицкій теперь Вицеректоръ или кто то Вѣличковскій равняться въ какомълибо видѣ съ Малиновскимъ? Вотъ Вамъ! благодарность Святителя и благодарность его Намѣстника къ коему Малиновскій дѣтскую извляялъ любовь.

Прошу Васъ писать до меня и быть увѣреннымъ въ нелицемѣрной моей дружбѣ, любви и уважанію съ коимъ имѣю честь быть.

Милостивый государь и почтеннѣйшій другъ Вашимъ покорнымъ слугою Зубрыцкій. — У Васъ есть мой Иванушка Посошковъ. — При случае вышлите его до Лвова, онъ добрый простой мужичокъ пусть да странствуетъ пѣшкомъ.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 45.

Листъ Карла Владислава Запа з допискою його жінки до Якова Головацького, пис. дня 12. IX. 1843 р.

We Lwowě dne 12. zǎří 1843.

Milý Příteli!

Welice jsem se vždy diwil, že žádné listy od tebe nedostávám, ty jsi zatím psal, a na poště to čerti brali: To jest hrozně mrzutá věc. Také z Prahy mně nic a nic nepiši, Dubrowskému psal jsem již před 2 měsíci, a také ještě neodpověděl, kde on jindy vždy s odpovědí spěšil; jeden list z Kyjowa od Hawlička také se mi na poště ztratil, a tak ze všech stran — prázdné nic!

Twůj rukopis dal jsem dnes p. Zubrickému, aby to dal do censure: předewčfrem byl u mně kanowník Benedikt Lewický s Malinowským na návštěvě, při té příležitosti ukazoval jsem mu Marusi,¹⁾ a prosil jsem ho, aby se w ní dlouho nekochal.

Fiedor Matwějewič Borowský, (Карль Гавличекъ)²⁾ psal mně w kwětnu, velmi zajímavý list, w kterem pra nic hlaupého nenalezám, jako Dalibor Iwan Wahylewič. Nejdřív píše o své cestě z Kyjowa do Moskwy, potom o literatuře ruské, o prelekcích Bodjanského, potom o Moskwě a životě ruském. Zdá se, že velmi pilně zbirá, a mnoho

¹⁾ Основяненка, яку Голов. хотів видати друком в Галичині.

²⁾ Дописка Як. Головацького.

mně sľibowal, co wšecko udělá. Kobrňnskému (Юцафary)¹⁾ dal jsem ho čísti s doložením, aby si ho dobře pomatowal, a tobě wěrně ústně zas wšecko powěděl. Byl jsem na toho čłowěka mrzut, poněwadž mně tolik naiwných otázek dával, že se mi ani nechtělo odpowfdat. Mezi jiným měl ti powěditi, že Hawl. píše o žádosti Bodjanského na tebe, abys mu chtěl laskawě uděliti pro jeho wšesłowanskau chrestomatii několik písni halicko rus[2]kých národních, a několik we vyšším slohu. Chce on totiž udělati dvě chrestomatie, jednu prostonárodní, druhau vyšší. Za to sľibuje, že ti pošle knihy, jaké jen powíš, žebys chtěl. Já práwě teď píši Hawličkowi, aby mně poslal Hoholowy sebrané spisy a nowau historii Maloruskau, co nedáwno wysla. Pošli mně tedy ty pisně na tenkém papíře dohromady sepsané, abych to tam nějak s listem poslati mohl.

Knihy z Prahy odewzdal ti můj test w Kołomyi. Jiných z Prahy teď ještě tu nemám, kromě druhého swazku mého Zrcadla, w kterém jest Nadeždinowa Prohuľka po Bessarabii, a který ti co nejdříwe spolu ještě s některými knihami od Srezněwského pošlu, jež jsme teprw nedáwno dostali z censury. Wišněwského hist. lit. polské wyšel díl 4. i 5-tý. Poněwadž Josef Borkowský umřel, jak nepochybně wiš, prodává je nynf bratr jeho Alexandr po 3 f stř. Pošli mně tedy 6 f stř. to je od něho kaupfm, jinak je nedostanu. Album ještě newyšlo, až wyjde, připojfm je k zasilce twé. O nowý wklad do matice 10 f za rok 1843 postarám se.

Schedu na Jitřenku nemůže nikdo jiný podepsati, než ten, kdo žádá. Já předce Kobrňnskému powěděl aby každý u wás, kdo Jitřenku odbírá, do Stanislawowa zajel, a tam podepsal u Milikowského; to se mu i zde w krámě Milikowského řeklo. Co jsem ti poslal letošnf Jitřenky swazek I. a III. Styczeń i Marzec, musíš mně nazpět poslati, a sice brzo, poněwadž to není moje, nýbrž Rittersberka, který se o to trpce upomíná. Já sám již před 2 měsíci podepsal pro sebe schedu, a ještě jsem nedostal rezoluci. Kobrňnský u mně wzal Hankowau [3]mluwnici jayyka českého, a powídal, že tobě zaplatí, co bude koštowat, až se to dowf, poněwadž já sám to newěděl. Newázaná koštowala mně 24 xm, wazba 12 xm, tedy dohromady 36 xm; to si kaž od něho zaplatiti, a teď zároweň 36 xm na twé konto píši na debet.

Letošnf rok u nás welmi smutný, ani jednoho z hostůw jsme zde neměli, o Bodjanským ani sľychu. Hawliček napsal do Kwětůw o jeho prwnf weřejné zkaušce na uniwersitě, byla slawná; přednášel literaturu i jazyk český. Wahylewič jest u swého otce na wsi, zapečetil

¹⁾ Дописка Як. Головацького.

Jsem twůj list, a poslal jsem mu ho poštau. Měli by jste tam brát Kwěty, jsau teď welmi důležité pro mnohé rozprawy polemické a zpráwy. Znáte-li pak tam nowy spis našeho Thuna „Die Stellung der Slowaken in Ungarn“. Jest to tak znamenité, jak potud nic w tom oboru, a pro nás wšecky arci důležité. W Stanislawowě to dostanete. Wocel wydal swůj Meč a kalich, máme ho zde; pěkná práce, ale abych wyznal, mohla ještě pěknější být; látka břebhatá, a spisowatelowy čili básní-kowy síly slabé. Mám zde druhý swazek Erbenowých písní, ilinského Kola, ostatně není nic nowého, co by zvláštní zmínky zaslauzilo. Třetí díl mého Zrcadla jest w tisku, obsahuje moje „cesty a procházky po halické zemi“. Prosim tě, máš čas, přijde ti i chuť, napiš mně něco do mého Zrcadla, dobré budau ti 4 f za arch honoráru, kterým si pomalu matici zaplatiti můžeš.

Zubřícký obdržel již po 2½ roku z censury swau historii Lwowa. Wšeccko, co zdejší cenzura poškrtała, [4] to Wídenská wšeccko propustila, tak že ten spis až na některé maličkosti celý tiskem wyjde na welikau zlost pánůw P...ůw. Co se týče mých wyhlídek do Prahy, zle to s nimi stojí, moje lwowská kwalifikace wšeccko mně we Wídní pokazila, já wídm, že někdy ještě nedobrym způsobem z toho prokletého Lwowa, zatraceného hnízda sykofantůw, ukrutníkůw atd. newyjdu.

Ostatně buď zdraw, a potěš mně brzy něčím dobrým

Twůj

Karel Wladislaw.

Niech Pan daruje že jeszcze raz staje się natrętną, lecz upewniám Pana že i ostatni a to jeszcze ta nieszczęśliwa proźba, do której mi Władysław namuwil, żeby Pan był łaskaw przysłać nam, ze dwa garcy bryndzy, za które my należytość z największym podziękowaniem i najpewniej oddamy. Jeszcze raz proszę o przebaczenie że śmiem tyle razy prosić, chociaż bezskutecznie, może i tą razą, jeżeli Pan zrobi tę dogodność nam, więc proszę dać bryndzę do Kornicza a z tamąd do-staniemy.

Zostaję s prawdziwem szacunkiem Państwa Dobrodziejstwa

Zapp.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 46.

*Лист Петра Головацького до брата Якова,
пис. дня 6. X. 1843 р.*

Kochany Bracie!

Nierozważny krok, który uczynilem, i czego teraz prawie żalować muszę zmusza mię udać się do Ciebie, bo jesteś mi teraz najbliższym,

a żeś mię s tego nieszczęsnego Lwowa wyratował, więc do Ciebie mam wielkie zaufanie. Wystaw sobie moje położenie: Wyrzekłszy się aktu-ryji, którą nosilem przez dwa miesiące, przyjechałem do Czerniowiec niedostawszy z domu wcale nic na utrzymanie, spodziewałem się, że jeśli mię bieda przyciśnie, ja sobie poradzić będę musiał — ale oszu-kałem się mocno; bo jeśli mię nieopatrzyć czym, wielkie będzie py-tanie, jak się dostać znowu w jakie miejsce, gdzie mię za moją robotę przynajmniej karmić zechcą, — gdy tymczasem [2] teraz tułać się muszę o łasce dobrych ludzi. — Proszę Cię, jeśli Ci co zbędzie, poratuj mię — tylko prędko, póki będzie jeszcze czas poprawić moje okoliczności. — Całuję Ciebie i Twoich, Wasz szczerý brat

Piotr Głowacki.

Czerniowce 6/10 43.

Лист пис. на 2 стор. 4°. На четвертій сторони почтова стампїля: Czernowitz 7. Oct. i адреса: Czerniowce. An S-e des Herrn Herrn Jakob Głowacki Kooperator der Pfarre Pistyń in Mykietynce Kolomae-er Kreises per Kolomea Pistyń.

Ч. 47.

*Лист Ів. Дал. Вагилевича до Якова Головацького
пис. дня 9. XI. 1843 р.*

Любевный прїятелю!

Дякую Ты за вітписъ на мій листъ. Я давно де що збривався до Тебе бпять написати, али небуло о чѣмъ, а то для того що я тогды бувъ у гостинѣ у своихъ родителѣвъ.

Недавно писавъ до мене Г. П. А. Лукашевичъ, де и о тобѣ спо-минать, отъ що: „Напишите гдѣ теперь Г. Я. О.; я передъ нимъ остаюсь много виновать, не отвѣчавши на его письмо, но это не значить чтобы я его позабылъ. Лѣтопись Львовская¹⁾ хоронится у меня яко збница ока, а що не тиснена, то тѣмъ ничего не потеряно, дастъ Богъ выйдетъ, и може въ лучшу годину, я ще до неи другую и сукупо ихъ издамъ.

¹⁾ Платонъ Акимовичъ Лукашевичъ издатель книги: Малороссій-скія и Червонорусскія народныя думы и пѣсни, Спб. 1836; путешествуя по славянскимъ землямъ, познакомился съ нами во Львовѣ 1839 или 40-году. Я передалъ ему приготовленную къ печати рукопись Львовской Лѣтописи, съ моимъ предисловіемъ. Лукашевичъ не печаталъ ее, а только 1874 р. о. А. Петрушевичъ, переписавъ съ моего черняка, помѣстилъ ее выписки изъ ней въ своей Сводной Лѣтописи. (Литерат. Сборн. 1872 и 1873. Я. Г.

Через Шевченка въ ноябрѣ отправлю въ Петербургъ въ цензуру.“

Левѣцкій печатае въ Перемышли замѣтки о Русалцѣ диѣстровѣй — де мѣнѣ ся найбільше дістало; али я ничего не віповѣмъ.

Лѣтопись волынская вышла, другу найшовъ профессоръ кievского университета Домбровскій.

Въ Москвѣ печатають козацкую лѣтопись (800 арк. писаныхъ).

А. Вѣлѣвскій скінчивъ свій великій и важный трудъ „Баснословная исторія Польши“ де и помылки свои исправитъ и покаже въ греческихъ и латинскихъ писателѣвъ же польски лѣтописцы начало своего народа искали въ Иллириі, вітки ихъ предки переселилися за Корпатскіи горы.

К. В. Запъ пише словарь мѣстныхъ назвъ словенскихъ; его путешествіе по галицкѣй Руси печатаеся.

П. І. Шафарикъ издае Извѣстіе о старо-болгарскій словесности, може и І. Т. Исторіи словенской литературы.

[2] Я пишу сочиненіе: „Писателѣ польски Русины“. Доси розвѣбравъ емъ 30 сочиненій.

До того готую: „Грамматку южно-русского“ по польскій по системѣ Греча, для шкілъ е она найлѣпша. Поручивъ мѣнѣ toto Г. владика¹⁾ обѣтцяючи мы що буде старатися абымъ бувъ свяченый. Въ предисловіи напишу о мѣстныхъ свойствахъ языка его нарѣчіяхъ и піднарѣчіяхъ, о старѣмъ языку, о стихіяхъ чужихъ и пр. буде то вынято изъ більшого сочиненія „статьи о южно-русскомъ языкѣ“.

Теперь до Тебе съ присѣбамы: спиши мы дещо о русскимъ языку на Угерщинѣ, що зможешъ. Выйми изъ II кн. Квѣтки щось take якъ въ I всходжуванье сонця. Цы нечувъ есь що о Буняку, на Покутью?

Може я и до Тебе загощу — и дасть Бігъ якъ буду ординований то будуся старати при Тобѣ намѣстити ся. Бо у мене е много книгъ и у Тебе та-й ще въ сусѣдствѣ Твоимъ обытае честный ученый Г. свяченикъ Блонскій²⁾, то и мѣнѣ и Тобѣ и ему мило бы были сусѣдити съ собою.

Щось мы писавъ о Марыси и дивно було и весело. А цыжъ toto правда що на мене Марыса не забула? Три роки минули якъ емъ еѣ видѣвъ, я черезъ ню тілько терпѣвъ не годится такъ робити указувати якусь привязаність а потому смѣятися зъ любви котру сама взбудила. Я еѣ щире любивъ, и несердився на ню, а наветъ николи слова на ню лихого не сказавъ. Теперь я не той якимъ емъ бувъ, коли-мъ еѣ пі-

¹⁾ Суфраганъ Григорій Яхимовичъ. (дописка Я. Г.)

²⁾ Кирилъ Б., священникъ въ Шешорахъ, отецъ Тита Кириловича Блонскаго въ Дорѣ Я. Г.

знавъ — сердце тверде и студене а душа готова до борьбы въ осудомъ. Коли я спмнувъ моимъ родителемъ о Марыси, мама моя казала [3] уже видно що Марыся мѣиѣ суджена. — Я на тоту говірку уважѣвъ и не уважѣвъ: бо якъ можна инакъ? Все мы на умъ приходила казка Хмельницкого. Подякуй тѣи за еѣ добре сердце, и скажи, що я дуже собѣ аичу, еѣ ще разъ уздрѣти, али цы буду мигъ уздрѣти, того не скажу, бо не знаю цы мои обстоятельство дадутъ мы спосіѣвъ поѣхати туда, ще до того не швидше ажъ Грамматику напишу — десь коло Коляды. Та-ѣи ще е одна перешкода велика, цы проститъ мѣиѣ Марыся мою развратную жистъ? бо прыкро бы мы було абы тогды коли годѣ намъ обонимъ себе покинути, вымѣтувала мѣиѣ де що. Знаешь о чѣмъ гадаю, много о минѣ говорено ажъ по Покутью, а не дуже честного. То и она зъ моеу нечестью мусѣла бы ся подѣлти. Жѣль бы мы бувъ коли бы она черезъ мене була несчѣстлива — и я бы бувъ несчѣстливый. То уже най Бигъ ся надъ нами вѣстуете. Скажи тѣи що коли мы собѣ судженіи то она буде моеу жінкоу; най вѣритъ; я такъ вѣрю.

Твій щирый

18 ^{го} 43.

старый товаришь

Д. И. Н. Вагилевичъ.

Отецъ С. С. Товговичъ¹⁾ кланятъ Ты ся; и проситъ абысь бувъ такъ добрый и книжку пиславъ черезъ делижансъ. (№. 102^а.)

Ч. 48.

*Листъ Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 30. XII. 1843 р.*

We Lwowě 30. prosince 1843.

Milý Příteli!

Až Kobrinský po Jordaně do Kolomyje pojede, dám mu twoje knihy s sebou, zatím měj trpělivost. Očekávám každau hodinu můj třetí díl Zrcadla, který již na počátku toho měsíce w Praze vyšel, to tedy bude potom pro tebe všecko dohromady přichystáno. Hlavní příčina, proč ti nyní píši, jest Bodjaňský. Pošli mu hned po nowém roce 10 písní národních a 10 básní zdejších básníkůw, a to přímou cestou přes Černiowce do M. On tě o to úsilně prosí, poněwadž hotuje chrestomatii, jednu prosto narodní, druhou vyšší. Napiš mu při tom list, w kterém chce, abys mu oznámil, jaké knihy tobě za to poslati má,

¹⁾ Православный священникъ во Львовѣ, русскій изъ Буковины, съ котрымъ мы жили въ дружбѣ. Я. Г.

které s jistotou poslati swatě přislíbujе. Hawličkowi se dobře weде, bude w létě přes 4 měsíce s Bod. po zemi cestowati, který tu cestu na útraty vlády, leč newím w jakém záměru podnikati bude. Hawliček mně již lecos z Hohola do Zrcadla přeložil, leč ještě to nemám; přislíbil také něco půwodního až k jeseni dáti. Já na swůj třetí swazek jsem welmi žádostíw, zdalí wšecko w něm obstálo.

Snad již budeš wěděti, že mám w rodině zas nowý přírůstek od 23. října. Narodily se mně až dvě najednau, jen že jedna toho samého dne umřela, a druhá Ludmilka zůstala, a slibuje býti здравá. Takto se končí tento rok, newelmi radostný pro mně. Dvě děti jsem w něm pochowal, dvě se mi narodily, klopoty jiného druhu na mne doléhaly atd.; a k tomu všemu to mamé čekání na rozhodnutí mého osudu stranu Prahy. Ještě nic jistéko newím, аčkoliw naději neztrácím. W Praze jest nyní cílý žiwot, tam se to zmáhá ode dne ke dni, leč něco podrobného ti doněsti nemohu, neboť sám málo wím, nedostana (sic) od tamtud žádného listu již od 13. čerwna t. r. Není-li to bída? Kázal jsem tam za tebe wložiti 10 f do matice, zdali to učinili, ještě newím. Kwěty na r. 1844 budau vycházeti třikrát za týden $\frac{1}{2}$ archu, а příloha jak obyčejně, а cena nebude wyšší. Jak se tobé weде? musím končiti, nemaje dosti času, ostatek až s knihami.

Bud zdráw

Twůj

Karel Wladislaw.

Ч. 49.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького,
пис. при кінци 1843 р.*

Чесный Іерей!

Ново-освященный Іерей Іосафат¹⁾ передалъ менѣ двѣ книжкѣ Хомякова, и Димитріева, а одну Погодина, на перечтєніе, на нилъ Вашъ по́дпись; такъ я виджу, Вы еще и до нынѣ не забуваете на мене. Знаю я добре що я Вамъ винненъ. Вы-сте першый зажегли въ мнѣ огонь отчинной любви. Чи кьемите, лѣтъ тому вже пять минуло, коли Вы перебуваючи еще въ Львовѣ, незнаємъ, черезъ брата своего, не одну выжичили-сте менѣ книжку? Наконецъ що за радѣсть, познакомилисте лично съ мною. Щаслива була то година житя мого. Вы знаете я блукав-ся мановцями, Вы-сте справили мене на биту дорогу. Кобы не Вы,

¹⁾ Кобринський.

чужа була бы для мене слава роду Руского, нѣмѣи гробы вѣтцѣвъ, а сердце не било-бы-ся та сил'но въ грудьюхъ моихъ при гадцѣ судбы и доли пашои. — Дякую Вамъ за пересылку книжокъ, — мои всѣ мысли за Вами горнута, а не маючи, що бы Вамъ переказати симъ листомъ, пишу що будучи еще домака списав-емъ. И такъ що знавъ списавъ, отъ бы вернувши ся изъ ваканцій, було що суперьюрамъ въ рукѣ въпхати: Сказано булобо намъ, выбирати собѣ роботу, и такъ я Theologus anni secundi выбрав-емъ собѣ, quaestionem de versione slovenica — (ex Hermenentica). [2] Нечуючи о ней нѣчо изъ катедры Академицкои, хотѣяи она якъ кажутъ Богословци tam criticum quam hermenenticum praebet usum, на свѣдѣтельство сего приводжу Добровекаго Михаеля и Матея и проч: О переводѣ семъ Св. писма на языкъ словенскій пишу по Шафарику, Добровскому, Каллайдовичу (Ексархъ Болгар) и другихъ, выписуючи де куда о Кириллѣ и Меодѣ изъ житя ученика ихъ Климента Епископа Дреновицкаго († 916) списаннаго С. Теофилактомъ Архiep: Болгар: Протое на конци пишу: Ceterum ego in conspectu viror(um) quales sunt Dobrowski (†) Szaffarik . . . nihil novi proferro, etenim critico-negativo modo procedendo, sententiam eorum sum secutus, positive vero dicta, sunt eorum verba, quae mihi solummodo ulterius premenda erant. Однакожь не дуже слѣшило мене аурос еср. И такъ при Константнѣ (въ приписку) разбираю его азбуки (по Шафар: serb. Lesekörner) чи не дадутся вынайти primitiva rudera alphabeti Slovenici... будь то вже ю = jo (про ж) . . . . . ШТ ш_т = ш_т = Ш . . . . видять ся пѣзвѣйшими бути. — Констан. и Меод. въ Болгарахъ ихъ тамошній переводъ Св. писма — свидѣтельства на тое противъ Копитара (Glag. Cloz. pro Pannonitale versionis) — ихъ похѣдъ въ Моравію, оттуда въ Римъ — суперечка промежь ними и Архiep. Салисбургскими — Хрещеніе Боривоа — Чехы о Литургіи греческой тутка (по Добровскому). — Угры въ Паноніи — прогнаніе ихъ учениковъ назадъ въ Болгарію — Вѣра Христа на Русь Русь и Болгары. Словесность (literatura sacra) у Болгерѣвъ, Сербѣвъ и у насъ въ першихъ вѣкахъ Христіанства — и де що вприпискахъ. — Тутъ слышемся означити передѣлы трудамъ Конст. и Мео. (будъто они не все писмо Св. перевели), то изъ листу папы Іоанна VIII до Светополка писаннаго, то съ современнаго уложенія книгъ церковнихъ, то хотѣяи зъ старшаго, но позвѣйшаго введенія и употребленія [3] въ церквахъ. — Потомъ найстаршихъ списковъ Св. писма подробное описаніе, где хранятся, пѣдписи, . . . Изъ старого завѣта споминаю лише о Пентатевхѣ списанномъ въ Новгородѣ (1136) (по Карамз.) и о Псалтирахъ изъ XI вѣка. — Зъ новаго завѣта — Евангелистаріонъ Раймское — Еванг. Остромирское (по Кенп. и Восток Собр. слав. памят.) — Еванг. Мсти-

слава 1132 (по Карам.) и Еванг. Крилоское 1144. Евангелистар: глаголит: изъ XI вѣка Ассемана (по Копитару) будто вже про тоє при- воджу, щобы сказати, що и у насъ сіє писмо знали, якъ видно изъ підпису П Беринды въ цвѣт. Триодіонѣ (Кіев: 1631.) — о Апосто- лахъ — споминаю о переведенимъ толкованіи Св. Хрисост. на сей Гавр. Доротьевичомъ приикиріємъ и клерикомъ Львѣвской Церкви (Кіев 1624) — при Апокалипсѣ о переводѣ толкованія на сію Св. Андрея Кесар. Зиганіи Тустановскаго (Кіев 1625.) — Тут о собраніи польномъ всѣхъ Св. книгъ о найстаршомъ чешкомъ (biblia Ceskoviana изъ XIV вѣка и другихъ — о ляхскимъ, наконецъ въ XV вѣцѣ о нашихъ изъл. 1499 и 1558 (по Каллайдовичу). Кѣнчу печатанними изданьями починаю чешкими найстар- шими, далѣй о ляхскихъ и переставая на Осторожскомъ. Тоиже библии критическій разбѣръ (по Добровск.) — выпискѣ изъ передмовы Кон- стантина Осторожскаго. Вотъ еще и Supplementum de versionibus Mikro- Russicis — Тутъ о переводѣ бѣлорускомъ Скорини — описъ всѣхъ книгъ св. писма печатанихъ въ Празѣ и въ Вилни. Библия — переве- дена Лукою въ неславинимъ мѣстѣ Тернополи 1596 — Библия храня- щаяся въ Монастырѣ С. Онуф Львѣвскомъ — переводъ Нового За- вѣта Михаила Васильевича въ Саноцѣ 1556. О выпискахъ цѣлой библии рускои въ лѣта 1372 о которой споминае Румянцовъ въ листѣ до Лѣн- дого, немѣгъ-есть ся нѣчого ближшого довѣдати. И такъ autor ipse re- censet (если не грѣхъ) opus suum — (compilatorium) а Вамъ въ Но- винѣ Лѣтомъ всѣмъ добримъ радъ.

А. П(етрушевичъ).

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій адреса: Leopoli. Admodum Reverendo Dmno Dmno Głowacki Curatori animarum.

РІК 1844.

Ч. 50.

*Лист Кілярського до Якова Головацького,
пис. дня 18. I. 1844 р.*

Kochany Jarosławie!

Na Twój długo oczekiwany list z 19. Czerwca p. r. odpowiedzia-
łem Ci niebawem — by znowu choć króciutką odezwę na Tobie wy-
módz — a niedoczekawszy jej, myślę żem, wyrzucając Ci niepamięć
o mnie, może Cię w czém obraziłem?? Prawda, przypominam sobie,
żem dosyć śmiało mówił do Ciebie w ostatnim mym liście — bom
wszystko wyraził com tylko czuł i myślał — a to podobno nie trza

wszystkiego pisać, czy tak?? lecz za myśl nikt nieodpowiada, nec in politico, więc mi daruj jeśli tak jest. — Przez trzy lata nierozdzielnego prawie pożycia naszego — najbujniejszej, najsilniejszej, najbogatszej w marzenia i nadzieje — epoce życia człowieka — tyle powziołem przyzwyczajenia i śmiałości do Ciebie — że, gdybyś był Papiérzem a ja swiniarzem et vice versa — spotkanie moje lub rozmowa z Tobą była by równą owój w 836 lub 837. i to zdanie moje niech uniewinnia, może za cierpki list mój ostatni do Ciebie pisany!! przebacz przyjacielu — jeśli Ci natrętnym — (serpens in sinu agricolae) Tyś, mnie wychowaniem Twoim, któreś mi w pożyciu z Tobą dał — każeś zawiązać z sobą przyjaźń i Jakowe — bądź jak bądź — — — — wiernie Ci dotrzymać aż — — — Jeśli o zmianie, w całym przestworzu materyalnym, panującej — przed okiem moim akt ten nicości odbywającej — pomyśle — to tylko jedną excepcją in regulo znajduję „Przyjaźń“ i to tylko dla tego [2] że nie jest materyą i końca więc mieć nie będzie — a tak więc i po śmierci — bądź Ty, gdzie zechcesz — i ja — ja do Ciebie pisywać będę — kto wie czy i nie ostrzój jak teraz. — Ty może? jako pastérz dusz, na Łonie Abrahama, tam — gdzieś — wysoko — — a ja???? więc trudności wielkie będą w poczie — proszę Cię więc — pisuj mi teraz częściej i dużo! — Jak gdybym widział (alem się w jesieni do Ciebie już wybierał) masz teraz wielkie zatrudnienie: czytasz bez miary, wagi — i rachuby — prawisz parastasy do S. Barbary te króciutkie — chodzisz koło chudóbki, pacierzy uczysz — chodzisz do szkółki wiejskiej — pieszcz się z Marynią — potem z małym Włodziem i cały Twój świat masz w domu — — dla tego to Ty o mnie już zapomniał!! (gorzko) a patrz ja psiech głosów słuchać muszę — z ludźmi mam może tyle zatrudnienia jak Ty, jeździć mam nie mało, pisać toż samo, robiłem examin 4° b. m. na Poliz. Richtara. bawię się z Anielko, Antosią i Tadzkiem 6-miesięcznym — turbuję się niepewnością utrzymania życia — spie po 10 godzin na dzień i przeciesz Cię w pisaniu listu wyprzedzam — bo mi lżej na swiecie, jak się do Ciebie cokolwiek wygadam — odmłodnieję, zapomnę o biédzie, otuchnę nadzieją, gdy do Ciebie, o którego przywiązaniu pewny jestem — — choć na papierku pomówię — Boże wróc czasy, byśmy choć rok, gdzie blisko siebie mieszkali — i Ty żebyś się lulki palić nauczył!!!! może tam gdzie koło Ciebie jakie takie miejsce — donieś mi i zamawiaj dla mnie — jeśli masz wpływ gdzie u jakiego Lacha. — i to od 1° Maja. lub prędzój. — ale to nie żart. — Śnił mi się Jaś — ale był we śnie wielki panicz! donieś mi też o wszystkich — szanownego zgromadzenia na Kamezacie — członkach. [3] Nie mam ja przyjacioł na świecie —

ale znajomych mnóstwo z lat dawnych — ale co za nieszczęście! ani śladu po nich — jak ryby między sobą znane, w beczce żyjące — wypuszczone w morze, giną dla siebie — tak moi znajomi — przepadli gdzieś w świecie dla mnie a ja dla nich — nie raz się nudzę — choć mam na około znajomych i kolegów — ale cóż, to Mandatory! cygan powiedział: że niema prawdy chyba w nim ta i w Bogu trochę — takie i moje; ja u nich bywam oni u mnie, ale cóż z tego kiedy oni to czerwone to niebieskie to bure kołnierze noszą — a ja barani czarny. — Bój się Boga Jarosławie mój szukaj tam gdzie po blisko posady abym się koło Was gdzie chwilę, choć rok pocieszył — moja żona bez zółci kobieta — Twoja Pani musi także do najgodniejszych niewiast należyć — a my starzy — bywali byśmy u siebie na łokciowe gawendy. — Tym czasem... drogi Jarosławie — bo temu widzę końca nie dać — niemiałby go nigdy. — Przyjm ode mnie serdeczne uściskanie, i przyjacielskie pozdrowienie od nas Obojga, a Twej Pani oświadczyć mój niziutki ukłon — dziatwa moja całuje Twoją — żeby choć raz kiedy w przytomności naszej po trawie zielonej poigrały razem!! (żądanie!) kochaj mnie — pisz niebawem temu, który jest Twym życzliwym Ci

Kilarsk...

Kutyska 18/1 844.

Strach! już 44.

Ale! ale! mój Jarosławie — jeśli masz leżany grosz — bo to u was nie trudno — przyslij mi jak najspieszniej 20 fCm na 6 tygodni bo mam jedną wielką potrzebę — a niechce mi się afiszować — mego pryncypała jusz miesiąc niema w domu — może się kiedy odwdzięczę — godzi się to człowiekowi wygodzić. bardzo Cię proszę!! na Dili-gens przez Nizniow.

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій стороні адреса:

Nizniow

An Herrn Herrn Jakob Glowacki gr. kath. Pfarr-Cooperator von Pistyń in Mykietyńce pr Kołomyja Utoropy i поштова стампїля: Nizniow 21. Jan.

Ч. 51.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 20. I. 1844 р.*

Wýtach z účtůw našich.

Já od Tebe.

19. března 1841 na hotowosti . . . . . — 44 x
1. srpna „ honorár z musejníka: Cestopis . 9 f. 45

1. ledna 1842 honorár s musejníka: Cestopis	4 f. —	
1. dubna „ dtto dtto „	3 f. 45	
1. čerwna „ dtto dtto „	5 f. —	22 f. 30 x
17. prosince „ porto za Dubrowského Dennici	.	1 f. —
7. unora 1843. honorár z musejníka: Zpráwy &c	.	10 f. —
10. října „ na hotowosti	.	6 f. —
	Úhrnkem	40 f. 14 x

Ty ode mně.

1. října 1840. Podobizny Presla, Šafaříka i Gaje	.	2 f. 30 x
19. kwětna 1842. Preslowá Technologie 3 díly	.	1 f. 40
Najdáwnější slowníky české od Hanky	.	1 f. —
Palackého dějepis 2. a 3. sw.	.	2 f. 48
Podobizna Kollarowa	.	1 f. —
23. čerwna 1842. Slowanský národopis 2 exx.	.	4 f. 24
Aelteste Denkmaehler der böhm. Sprache	.	3 f. —
6. kwětna 1843. Наскы украинскы казкы	.	—
Вѣтка	.	—
Украинскіи Баллады	.	—
Wšeobecný dějepis od Tomka	.	—
Děje země české	.	—
Smetanůw sřlozpyt	.	—
Časopis českého museum 1842. sw. 4. 1843. sw. 1.	.	—
Serbska Jufnička	.	—
Zrcadlo žiwota sw. 1	.	—
přispěwek na porto	.	— 22 x
13. kwětna 1843. Dennice Dubrowského č. 20—24/1842		
7 exx. (co ti z toho zbývá, pošli mně zpátky)		
dtto dtto na měsfc Luty 1843 5 exx. (z kterých		
mně pošli 2 ex. nazpět, neboť tak ti nic nepomůže,		
když máš jen 3 schedy). Přispěwek na porto	.	- 30 x
5. čerwence 1848. Dennice Dubrowského na měsíc Le-		
den, Březen 1843 (za které si zde podržím tytéž		
swazky, až je na twoje schedy dostanu).		
Dnes dne 20. ledna 1844 ti posílám skrze p. Kobříň-		
ského:		
Запорожская старина 2 díly	.	—
Думки и пѣсни	.	—
	odnos	17 f. 14 x

nuto, a pak adié Lwowe! Měj se dobře, a napiš mi, zdalis wšecko pořádně obdržel,

Twůj přítel

Karel Wladislaw...

Лист пис. на 2 стор. 4°.

Ч. 52.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. від дня
18 (30) I — 1 (13) III 1844 р.*

З 29 на 30/18 Сѣчня 844.

Ярославе, соколе мій сивенькій!

Півноч минула — вже двѣ вдарило — а я як думаю, так думаю — и до подушки тулю сь', и на всѣ боки перевертаю ся, але анѣ суде божій! годѣ сну прикликати; знать за моими гадками вганяючи, заблукав ся, що годѣ й допытати ся. — Ой нѣ! то тяжка голова, та тужне серденько не дадут тѣлу и спочинути хоч бы на часиночку. — Но! иги на вас! чи то день, хвалити Бога, не росте? — чи то сонѣнько Боже для вас за тѣсце? чи то мѣсяченько ясний вам провинив у чѣм, що ему по синѣм небу и нѣчью спокѣйно плысти не дасте? — От-так то вже, та не як! — Та мож чи душа моя нечиста, що ѣй лише нѣч спріяе? — Ба и тее нѣ! — И що ж'? Скажѣт ми зброчки-гадочки! — От сее то вони кажут: „Бач небоженьку, що обернеш ся двѣчи у постели, то зирк за вѣконце, а вѣн (та я ж' думаю, мѣсяченько — от вже, бачу, що-но и сховав сь', що б' задрѣмати) спѣд хмары вылынувши кругом, та зирк у вѣконце, и око в око, вѣн тобѣ, ты ему! и дивите ся, и проймаете ся, и мов розмовляете — а я все чула, и на вус мотала — мов голуб голубицѣ на самотѣ, так до души нищечком приговорюе; куда то вѣн вынька бував, из ким ся пѣд вечѣр зустрѣчав, из ким бесѣдовав, кого потѣшав, чїи дѣти колысав, усыпляв, чїих казок та баѣк пѣдслуховав, чїих гадок вѣдгадовав, над ким свѣтив-просвѣчовав — та все тобѣ так гарно розправляє, лише усею душею проймай, вживай! — Так добре на тебе! вставай! вже годѣ тобѣ сон-нелюба бажати! — Але вже и по шкодѣ! — не пора вже мѣсяцю-другу вѣсти посылати, любу родиноньку витати, по нѣй тугу розбивати! от бо зайшов, и спочив, що б' завтра ще красче засіяти, и весь свѣт зрадовати!“ — Так то, братчику, я вже давно про те думав, а все мовчав — так и мѣсяченькѣв цимало минуло, а всѣ, бачу, мовчали, Тобѣ вѣстей не посылали! Га — нѣ куда втечи! [2] нема ся нѣ на кого спускати, тра сѣсти и писати. Не ма ж' вже що й вѣдкладати из лѣта на осѣнь, та зиму и весну — а я ж' пустак не

схашецув ся, аж тепер, що то нашї кажут: „лише сыр вѣдкладаный добрый“ — и аж док Ты, соколоньку, не насварив на мене — тактак-добре на мене, нехай мене бют! — но лише правдою, тая ще мене на ноги зводит, на ногах удержуе. Але що ж' тепер писати? — гадок, мов на небу зѣрок — але де им путя знайдеш? — чи вѣд минулых, чи теперѣшных, чи будучих? — Та вже ж' хибань вѣд кѣнца до кѣнца — бо я пишу раз, але гаразд — та не, як нашї братчики, закуе, мов зазуля перед Петром, коротенько, жалѣбенько, тай задавивши сь' стеблом чи слезою, застогне — завокне! та й тѣльки! —

6 Лютня 844.

Бувало то колись, як тямиш, та ходили мы собѣ оба до школы; ты вчив ся, от абы лише збути, мов вже порозумѣв, шо тая наука без пользы, без хѣсна; абы лише далѣй в року на рѣк поступати: — а я вчив ся красно, був всюды лутшим, и родичам нѣбѣ то милѣйшим; але тѣльки то було всего, шо в школѣ навчив ся; николи и не заганув, шо б' то про себе в дома якуюсь розвинути до чого небудь добровѣльну охоту, и в нею вѣрно и стало поступати; де там! до всего була охота, до чого лише околичности детину нагнали; усего вчив ся, але всего по трошки, ничого не пройшав вѣд дошки до дошки, так и не зѣстало в серединѣ, ино трошки! Из тым минула вѣйна турецка, и вѣйна ляцка; однако ж' в обох яка сь сила невидима тягнула душу молоду на сторону Руси; без розмыслу и розваги, без переконаня — видко, шо лише природа мати мною тодѣ володала. Таким прибув я на Философію! — Як мною так и Тобою природа потягнула на тую же саму сторону, но лише сильѣйше, и сталѣйше — и бѣля того, коли тямлю, вже в самый час вѣйны турецкой розвинула ся в Тебе якась охота до читаня книжок — но не до романсѣв, Ритергешихтѣв, як у мене, але бѣльше до исторических, краѣвых — купив есь собѣ граматyku росѣйску, вчив ся читати писати, пересиджовав цѣлы дни у книжници; по малу справляв Ты [3] книжочки росѣйскї, богдай бы якї небудь — обѣзнав'есь ся из Енгльом, Карамзином — не забавом приступив есь до Дубровского и пр. — а так ступою розвивала ся повольною и певною идея одна за другою. — Таким прїйшов Ты на логику, и так минула у Тебе первая епока, заким у мене ще яка появилась ся. —

На логицѣ, вырвав ся я молоджага (мовляв Ты) из пѣд строгих правил школных, котрї доси твердымъ буйности молодецкой стали ся вудилом, засіяла слобода в самый час, коли найшколлившою могла бы стати: сѣмнадцать було мевѣ тодѣ лѣт! товариство школне, молоде й цусти, книжочки парижскї „les paroles du croyant — księgi polskiego narodu и подобнї, пропаганда демократична француско-ляшска, все тото

причинило ся, же выобразъ и так буйна, до всего похонна, выпрягла ся у мене, и стала буюти, мов той коник табуискій по степах дявпировых! — Все ганьбити, що по из вѣка истиѣло, все набивати и простовати на свое копыто, о вѣм мудровати, никому послуху не дати, — то була рѣч моя и ровесникѣв моих! — Той дух овѣнув мене, и заглушив душу и сердце — много там було взнесенного, идеального, але мало истотного — така була перва моя эпоха жита — а плиткѣсть и лехкодушнѣсть у науцѣ, недоспѣлїи и экстравагантнїи мївнїя були головным характером еи: — надѣя доконечна змѣни радикальных политичных и сполечных, не припускали мене до пронятя наук шкѣльных — дух лѣтав по повѣтрю, и жив у свѣтѣ сотворенным самым собою; школы не пилновав, а дома по усею глузовав — мѣсто скромности школярской настала розпуста и збыточнѣсть! —

Аж прїйшов я до семинари, тут притяли ми крила, и хотѣли стригуна укоськати; але не вдало ся, ще за свѣжа память слободы, абы ся дала духови успокоити, и на будучнѣсть споглянути — снядѣло и ныло в серединѣ, док ще раз не схопило ся, що б' ужити свѣта свого власного; вырвала ся душа из неволи, побуяла по краиннах галицких, поглядѣла пристановища, а не знайшовши, зѣтлѣла, покаяла ся, и повернула домѣв — щоб' другу [4] зачати бѣльше правдиву, истотнѣйшу эпоху; — бо в первѣй гонив я за цѣлю, а не знав дѣйстне за якою, не знав и середств до неи — тут ми одна дорожина показала ся, и нею пустив ся я, думаячи, вона мене заведе до цѣли!

Вернѣмо ся тепер назад до Тебе: — правда, що Ты також може строхи занедбав школы, що року одного по другим утратив, але не с теи причины; Твои знакомости из Каубком, Шашкевичом, Вагилевичом не вергнули Тебе у тую безодню. Ты 'сь мене не ганьбив, Ты 'сь мене не хвалив; но з пѣдлѣбїя придивляючи ся вам, не раз подумав, усмѣхаючи ся: колись и Вы до розуму прїйдете, и сами себе соромитимете ся; — а хоч не раз мы пустакы над Тобою глузовали, що лише пишеш, пишеш, та переписуеш; але Ты твердый як опока, не дав есь ся из розуму звести; мы свое, Ты свое. — Так минув рѣк, другїй — судьба над Тобою увисла: прїйшло из тяжелым сердцем спомеж родины и свѣйнѣ у далеку чужиньку ступати! Тяжлю, як выпѣ, коли сѣте ся прощали бѣля Зимнои воды — йшло пѣд осѣнь, сонѣнько спочивало — а Ты одлѣсенькїй як палець, кѣлькоро шматя у хустинѣ и пара чобѣт — тай тѣльки всего — и грошенят ледви чи досыть було — из тым пустив ся у свѣт! Але Господь печалив ся Тобою, и вѣв за рученьку помеже братїю Словенску; тут меже ними лебонь чи не друга Твоя эпоха: пѣзнав есь честного Верещинского, Лучкая; над Дунаем широким, по-важным, пѣд печю Отця Коляра споважиѣли й Твои гадки, и доспѣли

плода рясного; тут выробила ся сила Твоя морална до такой степени, якои бы я ще и по́няти не встиг. Побѣдвши нужду и тугу за родиною, повернув есь щасливо домѠв, хоч не раз не два по́д тягиром покладу Твого и скарбовнѣ — Книг — из безсила стогнав, омлѣвав на дорозѣ! — а Русалка Диѣстровая, Приповѣдки, Поход по ГалицкѠй и УгорскѠй Руси були первѣтками Твоих родолюбивых трудѠв! — ВѠдтила все дальше а стальше поступаеш певным, поважным кроком. — На конець понав есь любу жѠночку, а перебивши пеню злои силы, осѣв есь, и газдуеш, гараздуеш!....

Не той, и не тут конець ще менѣ! — Прохолодиѣвши и споважнѣвши по первѠй кризѣ (crisis) поступав я звольна, мов покаяник, на новѠй пути житя, котра мене до цѣли уроенои завести мала: лѣкарем постати честным, [5] и лѣкарем обѣтовати всѣ силы моралнѣи и тѣлеснѣи на добро, честь и счастье мѣрян, тот була идея второй эпохи; став я вже и на будучнѠсть оглядати ся, але гадки свѣжо сполохавѣи, не переставали мутити чистого жерела. Минуло три роки из тым: — и прѣйшла на мене колѣй, що б' родину милу покидати, и на чужинѣ розуму ся поучати; пустив ся, не з примусу, а з доброй воли — и забренув, повен надѣи у далеку широку чужину. Стоят передо мною всѣ стороны мого походу, снуют ся, гей мары всѣ гадки тужнѣи за родиною, и не вѠдступають мене, вѣрнѣи подруги, и доси — побачив я послѣднѣи раз наших крайних РусинѠв — далѣи — пѠзнав лицем МазурѠв, КракусѠв, Горалѣв, СлезакѠв, ГанакѠв, придивляв ся тым кменам однорѠдным, и влюбив ся в них всею душою, мов в братѠв рѠдненьких РусинѠв наших. Побачив я й много мѣст околичных, але их вежи, костелы, их житье и торговля половинов нѣмецка, половинов жидѠвска, не зѠставили в души и слѣду теи памяти, що хатина Русина РозгѠрецького, хатина Слезака Устромского. — Ъду чудесною залѣзницею, приглядаю сь МоравскѠй долинѣ, люблюю ся ей нивамаи, и виноградама — гляну — широкии Дунай — гляну — и цѣль моего похода — Вѣдень, простягнув ся широкою, срѠкатою плахтою над берегом велита словенского, а над ним увис туман густѣи и чорна мрака — пустив ся я у тую глубину, и вже-вже пропадаю, мов плотниця у море по́рнула. — Зразу не мѠг я розглядѣти ся меже тою Нѣмеччиною, и туга печальна за родинов опановала мене и перейняла на вскрѠзь, и не скаменуем ся опѠсля неи, аж прибули „Приповѣдки“ до печатаня; вышерли вони на годинку тугу из сердца, и радѣйша стала ми чужина, бо мал ем у пѣи дѣло до кѠнца довести. — Наша обоюбна листовня — нашѣ суперечки, були послѣдним выплывом химического тертя наших супротивных живлѣв — политики и словесности — послѣднѣи нашѣ два листы доказали, кѠлько у мене из первой эпохи позостало мѣнѣи перепятых — Ты'сь перемѣг надо мною,

ца Твоим постало, (ой кобы менѣ тѣ два листы, мѣй послѣдній польскій, Твоѣй первый рускій не були вѣдѣбрали! пришли, прошу, коли маеш, вѣдпншу си на памятку) — и тут конецъ второй эпохи! —

Зайняли у неволю — що'сь Ты почав, тое вона доправила, докѣнчила — не було куда втечи, из примусу, ростоупности, мусѣв ем получить два доси супротивнѣй живлѣ — мусѣли подати собѣ руки и поеднати — словеснѣсть охоронила политику, наворачула 'ѣй из бездорожя, и вывела мене счастливо [6] из неволи (Протокул мѣй у Полициі показуе, куды я кичув ся.) — Вѣдти вже лѣкарство пѣшло по малу в комеш, а Словенщина из своими розложистыми гилями зайняла мѣсто. Довѣв я Приповѣдки до ладу, и пустив ся у Пешт, радуючи ся на близкій поворѣт. Але не так Господь повелѣв; завернула мене судьба у друге до Вѣдня, не знать на якій ще конецъ — от однакож ще 'м доси не жаловав и не нарѣкав так до правды, хоч не мало мене и нужда набила ся. Чим далѣй врабляв ем ся в Словеищину, тым сумнѣйша ставала передо мною будучнѣсть „за чим пробуваеш у чужинѣ, гайнуеш лѣта, не пилнуеш дѣла хлѣборобного?“ — часом думав ем, що голова пукне и розшибне съ' у трѣсочки про самѣ гадки журнѣй и думаня — а однакож годѣ було вѣдступити повзятой идеи. — Знакомости из Колярем, Вуком, Срезневским, Миклошичем много поучили мене, и навели на лутше — через них я пѣзнав, що нашѣ народы и дух часу не желают по нас змѣни политичных, не выкинувши перше у житѣ и чувствіе, степень освѣты ихже — а желают по нас, що б' все изслѣдовати и изображати, що по народови пытомо-домашне и власне — тую ниву нам засѣвати, и вѣд неи лише хѣсна рясного надѣяти ся — а политика змѣнит ся, переважит ся сама собов, куды 'ѣй присуджено. — Аж диви, от и на руку ковѣнка, передложена менѣ ча сописъ, гадка взнешена, родолюбива, пришла ми до подобы — став я порати съ' коло неи — але перебив Москаль, из далекои Украины знад Днѣпра, (куды я мыслею не раз пролѣтав) — обѣцяв, и с тым поѣхав — а обѣцянка зѣстала обѣцялкою и в послѣднѣм листѣ перед Рѣздвом. — Тут знов Ты прислав есь ми грошѣй — тра було, пора, зайняти ся ригорозами — нова перепона — в Маю перебув я счастливо, и видя, шо до другого не так хутко доведе ся, прѣйняв я ся ногами и руками за часопись; твои прислаи книжки и писемка стали ми ся добрѣй в пригодѣ — але чим далѣй в лѣсе, тым бѣльше дров — тым лутше розглядаю ся, кѣлько ми, и куда гляну, то нестает — гадки помотанѣй, недосѣлѣй, язык не вправный; чи то уложити, чи перевести шо, всюду насувают ся замѣчаня, котрѣ бы доконче розвязати треба, а тут тяжко — в исторіи огулидѣй — и окромидѣй Словенскѣй, в етнографіи, куды поверну ся, то пусто в головѣ — пѣзнав ем „Правду руску Раковецкогѣ“ — (у книжниці цѣсарскѣй) —

почав ся нею изображати, и пересвѣдчив ся, кѣлько трудѣв и вѣдомостей wymagaе дѣло, котре бы хоч яку ползу и пожиток народови принести могло. — Слухаю сего року вѣдчитѣв исторіи всеобщои на всеучилищу. — От так минуло [7] вѣд Травня вторѣчного лѣто, осѣнь, зима, и вже ку веснѣ йде; и хоч нужда мене била, як ще нѣколи, так чую, що тым силнѣйшій, вытрвальшій, плоднѣйшій мѣй дух — словом, вижу, що по малу на перед поступаю — але Господь лише знае и вѣдае, яка ми и де ще судьба присужена! — Послухай но, братчику, що тепер буде: —

20. Лютя 844.

Вторѣчного року переставляли нашу церковцю св. Варвары, так и не ходив я до неї, аж сего року став я службы у нѣй слухати; що недѣля и свято, так я вже и там. Було то, коли тямлю, у Майку пѣд осѣнь, коли я у перше був у нѣй. Стою и слухаю, а бѣля мене бачу, якій сь Пан статечный, поважный, и вѣдав заможный — влѣпив на мене очи, як бы мене пѣзнавав, або пѣзнати хотѣв — але я и ба й дуже думаю, коли чого мотрѣбуеш, так лише желай — по службѣ йду просто домѣв — на дорозѣ оглянувши ся, бачу, а вѣн недалеко за мною — аж роздѣилисьмо ся. Прийшло на другу недѣлю, бачу, вѣн вже у церквѣ, слухае службы, спѣвае из крыласом стихенька, хрестит ся по нашому — а все поглядае на мене, казав бы 'сь, хоче так и промовити, а жахае сь' — выйшов я из церкви, вѣн за мною. Думаю, що за бѣда, чи може подорожный Москаль, або Сербин правовѣрный, та рад бы знакомость во мнов забрати, та чого ж' бояти ся? — так я анѣ чичирк, я тебе не знаю, так и що менѣ по тобѣ, помочи ми не поможеш — та може ще якій панок, то коли сам ся натруну, опѣсля ще глузовати або й соромити ся мене буде — минуло из тым кѣлька недѣль, так що менѣ вже наприкрило ся, же вѣн мене очима прослѣдуе. Уже гадав ем раз, що его нема у церквѣ, аж по службѣ, а вѣн менѣ дорогу забѣгае и поздоравлиае — вѣдклонив ся я гарно, и зачекав на него пѣд церковю — выйшов — стали сьмо бесѣдовати дорогою, то о сям, то о тѣм — бачу, що по словенски анѣ слова не промовляе, а и по нѣмецки дуже слабко говорит — що за бѣда? — Выпытуе мене, из вѣдки я, вѣд коли и за чим тут пробуваю; зѣшлисьмо на лѣкарство — вѣн став зарав росправляти то по нѣмецки, то латински о Гомеопатіи — каже, що у нас „in Deutschland“ — инша установа — а я думаю, ты не з „Deutschland“ — вже слухаю и не слухаю, бо стало ми мерзко, що таит передо мною, из вѣдки? — и с тым роздѣили 'сьмо ся — на другу, третю & & недѣлю заедно розмовляли 'сьмо — але ось так и бай дуже — думаю, ты мене пытав, и я тобѣ розказав все — а ты менѣ кажеш, що [8] из „Deutschland“ — так вже бѣльше и не пытав ем про его обитацію;

росказовав, що він уже вѣд 16 лѣт Гоменатіев ся займає, що лише вона его жену утримує при житю. — Якось по Рѣздвяных святах, просит він мене, що б' я в однѣм мѣсцѣ зѣйшов ся из ним — каже, що має менѣ якийсь „Vorschlag“ — дати — але я вже так був знетерпелив ся, що я ще маю про тебе час гайновати? — Кажу, що не маю тодѣ часу, але коли тее, то нехай менѣ таки зараз удѣлит свое передложѣнне. — Змѣшав ся він на тѣ слова трохи, и як бы хотѣв сам из собою у внутрѣ сперечати ся, — каже: „Та добре — правда, що вы не знаете, хто я такій, але най зѣстане межи нами, я — каже — „Herzog von Lussa“. — Подумай собѣ, як менѣ ся дѣяло, коли я вчув за сее! Одубѣв ем зо всѣм. — Став він далѣ росказовати, що дома має свѣй шпиталь, и рад бы у нѣм имѣти оддѣл гомеопатичный — каже, коли хочете, я вам дам через два роки пѣдпору у Вѣдни, що бы 'сте ся але Гомеопатіев всѣма силами зайняли для добра чоловѣчества, а потѣм призову вас до себе, до Луки, и будете Гомеопатом у моим шпитали — впрочѣм то не силована рѣч, коли ваша добра и щира воля — розважѣт собѣ, и скажѣт крайне слово. — Було то в недѣлю, на самый старый год — а на вѣвторок 2/1 позвав він мене до себе до палаты Е. К. В. князя Фердинанда Есте, нашего Намѣстника, а Вуашка Воеводы Луки, де він цѣлым домом завѣдовав в небытности Фердинанда. Повен надѣи и утѣхи прійшов я домѣв, и застав кѣлькох знакомых, як олево на св. Силвестра вылевали — намовили и мене до того, и усѣх найлутше удало ся менѣ — всѣ менѣ ворожили велике счастье на новый год — То самое ворожила ми и каballиця из карт — Ты знаєш, и я знаю, що то дурниця, — але предцѣ було то для мене вибы закладом и порукою будучности. — 2/1 був я первый раз на салонах Воеводы, прійняв мене дуже чемно, потѣшав, що дома також має церкву словенску, свѣщенника и дякѣв — що він з молоду замилованый в словенскѣм набоженствѣ — лише що б' пильно учив ем ся. — Жаль Ему, а ще бѣльше менѣ було, що не вмѣв ем таліянски, бо бесѣта наша нѣ по нѣмецки, нѣ латински не йшла по Его воли. — Сказав я Ему крайне слово, що я собѣ за велике и несподѣване счастье почитаю, выбранным бути Его спомеж тысячу лѣкарѣв; мои околичности вже він ся перше вывѣдав вѣд мене, так знав, що не лѣзя ми у нѣ чѣм переберати. — Вѣдти почитовав Він мене и печалив ся, мов сыном — у пятницю, — [9] суботу, недѣлю був ем знов у него; розпытовав ся про Родичѣв и всю родину — из яких я сторон — назначив собѣ на картѣ Галиччины Чепелѣ и Пеняки — зарекомендовав мене до Doc Флейшмана, найславнѣйшого тут Гомеопаты, котрый и свѣй шпиталь має. — В понедѣлок 8/1 прійняв мене из великою усердностю, але мов хтѣв у моих очех выслѣдити, чи вытравю я — наминав мене, що б' кроме родини, никому и не споминати о змѣнѣ моей доли — потѣм

вийняв банкнот на 100 фл. СМ, дав ми, и каже, то на вашій ригороза — дав ми також билет до свого секретаря, и вызначив для мене що мѣсяць по 20 фл. СМ аж до Юнія — а в Юнію маю знов до него лист писати, так маю дальшого росположѣня виглядати — каже „напишѣт зараз до родини, и молѣт Бога за мене „Госпо ди помилуй!“ — Споминав також про Лучкая, и казав, що помер у Мукачевѣ. — Забавив Вѣн ще у Вѣднн до Иорданских свят, и ледви не що дня мусѣв я бути у него. — 20/1 попрощавши ся усердно изо мною, поѣхав у своясы до Луки. — Суди ж' тепер сам, братчику, що за чоловік Вѣн мусить е, що Вѣн мевѣ тѣлько завѣрив! — Из стороны довѣдав я ся, що Вѣн перед 6 лѣтми бавив через 12 лѣт у Вѣднн, що меже Великими Панами Вѣн найлутшій усѣх — що тодѣ вѣдѣзжаючи, забрав усѣх людій и дворян из собою, самих Нѣмцѣв, що Его всѣ дома пообкрадали и покидали; кроме одного Доктора, що ще задержав ся доси — навѣтъ Комисар по вѣрник Его (Талиян) обѣкрав на 100,000 фл. СМ. и покинув, из теи причины мусѣв Вѣн тепер до Вѣднн за позвоу ѣхати — и пр. — и бач, той муж, що тѣлько вытерпѣв через свою латвовѣру, узрѣвши мене раз, другій, мѣг тѣлько повѣрити! Чи мое лице таке честне, чи Его око таке проникливе, чи заслѣплене, то годѣ вѣдгадати — словом: мое счастье засіяло, а Ты вѣдправ за Него и увесь Его Рѣд 3 службѣ Божѣ; хоч бы лише за тее, що доси для мене учинив, а за будуче и не згадючи. —

Скажи ж' тепер, братчику, чи не пора менѣ, застановити ся над самым собою? — не здивуй же, що о собѣ так розписав ем ся — бо чи не пора менѣ, высповѣдати ся перед Тобою, и заговѣвши честно, нове почати житье?! — Радбы я распочав ту нову эпоху, не дѣлом лѣкарским, але таки нашим народным — думаю, уложити на способ новорочника, писмечко пѣд назвою „Вѣнецъ Галичанам [10] в подарок уплѣв И. Г. и хотѣв бы 'м, пишучи в Червни, просити Воеводы Луцкого, що б' звелѣв прійняти посвящѣнье — може чей не вѣдмовит? — Коли маеш дещо найлутшого, то пришли — але уважай, де що може темного, так що б' выяснити примѣтками — також рад бы 'м всѣ пѣсни, що менѣ прислав есь, знати вѣд кого, по имени и по призвищу — нема ся нам чого таити из справедливою справою — нехай ся Дяхи таят, коли мают из чим — а нам нѣколи — най и влада бачит, що мы пѣд ем крылом спасительным беспечив и вѣрнѣ, не хочем жадной тайни имѣти, и в обавѣ себе и ѣи удержовати — Най ся боят Украинцѣ и тѣни своей, и накручуют свѣдѣнн на Московскую Всерусь — нам годѣ! Пѣзвѣйше дам тобѣ обширѣйшу вѣсть о Вѣнци, и чи буде на сей, чи на 45 год. — Из пріятелѣв не прислав ми ништо ничего — знать виглядают всѣ дѣла якого. — Ще одна околичнѣсть припѣзнила сей мѣй

лист: в Чепелях о ни чѣм ще не знают — Не давно достав ем лист вѣд свекра Григорія Аудыковича, прислав ми паспорт — и порадѣ, що б' надѣючи ся на добродѣль, котру учинив наш незабутный покійник Дѣдувѣ Пани Йордановѣй, що б' писати до П. Йордана и просити о вывѣчку грошѣй — я написав, и пѣслав свекрови, а вѣд сам поѣде из листом до П. Йордана — чи буде що с того, чи ни, то все одно — але придати, придало бы ся — най бы що небудь — про те замовчав я перед свекром, и прошу Тебе, най до якого съ часу при нас зѣстане; не завадит, хоч о кѣлька мѣсяцѣв пѣзвѣйше довѣдают ся о моѣй пригодѣ. — Петрови лѣше напиши, най ся пилюе, и учит добре. — А Твою Любочку Марию проси, але вѣд себе, що б' ушла из бѣленького, топенького полотна, кроѣм Гуцульским, сорочечку, и що б' вышила, або дала вышити гарно, шовком червоным, на памятку для мене — але що б' незнала, же я сам прошу о тее — а скоро придбаю строхи грошенят, то пришлю для неѣ гостинця из Вѣдня! —

8/3 44. Из новин тутейших не знаю много, або може за много, та тямки не стае; от строхи:

В Уграх Мадярове перемагают — влада и против ним, и за ними — В Прешбурку и Загреблѣ побѣди ся кѣлька разѣв из Словенами — однакож Словак „Штур“ — буде издавав: Новины словацкѣй, политичнѣй — але в Загребли, в наслѣдок тых борб, заказано имя „Илир“ — у всѣх письмах, а Цензор Мадяроман, так острый, же Илйрове що лутшого, то [11] печатают у Вѣдни, н. п. Дог Деметер печатае якѣйсь драмат, лебонь чи не „Кралевица Теута“ (?) из котрою Римляне воѣвали — В Загребли печатае ся „Gundulića Osman“ — из 15 столѣтя — а тут у Вѣдни будут ся печатати пѣсни прекраснѣй „Dàržića“ — також из 15 столѣтя. — Твоѣй друг Юрѣй Петрович помер вже давно у Вѣлгородѣ, яко профессор — святѣй упокой над его и над Лучкаевою душею. — Дог Шафарик, братанец Историка, ест учителем физики в Бѣлгородѣ, и сего року почав також чтенѣя о Словенскѣй исторѣи и литературѣ — молоде и старе тисне ся на послуханье дѣянѣй суплетенных. — Миклошич працюе пилю над своими зрѣвнанями Словенщины из Санскриту, и незличенѣй поробив вѣдкрыта — старословенскѣй его словарь обѣймае 15,000 слов, выинятых из кодексѣв старых — вѣдкрыв також в книжници надвѣрвѣй, кодекс старобулгарскѣй — а каже, в Булгарѣи, на горѣ „Athos“ — в монастырѣ Рило суть невычерпаемѣй забытки старобулгарскѣй письменности. Розбѣр Миклошичѣв „Ворр“-а, вельми глубоко критичный. Копитар займае ся також издавнем якогось кодексу. — Чув ем вѣд Миклошича, що написано в Галичинѣ три Грамматицѣ для шкѣл, до выбору — Лозинского мае бути найлутша, але вѣд Консистоѣ не прѣйнята, бо дуже

популярна (?!)... У святой Варвары бувають казани галицко-руські — 10/12 43 чувем перву — казатель мав голос чистый, повный — лише выражня ще не певий — гадки дуже коротенько збрані, и до того без докладной наслідности — рух тѣла не чемный, не моторный, однакож надѣя, що вробит ся. 4. Марця 44. держав казань Правецкій — красивый, плинный изговор, — но много на польске перекручовав, и в ударѣ голоса, и в зворотах — н. пр. грѣховъ = hrichów — предцѣ видно, що старают ся, и рухают ся охочо. —

Владика черногѣрскій пробувае у Вѣдни ще вѣд мясниць; кажут, що 10,000 черногѣрцѣв мают на Кавказку линію на новосѣлье посылати — також жєлае вѣд Царя Николы большой пенсії для себе — видѣв я того истного Велика Гомерового, якого 'м ще николи не видав; увесь Вѣдень удивляе ся и чудуе над Его зростом и вродою; ходит або по владически одѣяный, або в народном строю — мае при собѣ пѣдручника (adjutanta) и тайника (sekretar). —

4. Лютия давала молодѣ словенска (кроме польскои, котра нехтѣла причиняти ся) забаву публичну; був на нѣй [12] князь Милош, тиѣ два Черногѣрцѣ (бо Владика мав годѣ послух (audiencz) у Метерниха) — Грабѣ Коловрат, Грабѣ Замойскій (ординат), князь Почич (кнез Дубровачки, Graf von Ragusa) молодой искреный Словен, зняный вже у словесности илирскѣй, и споминаный из особливою чєстю в Коляревѣм „Cestopis“ — тойже самый Почич буде „Dârzića“ издавати; потѣм много профессорѣв, докторѣв, адвокатѣв из всѣх племен словенских ракузских — из Галичан був лише Doc Фойгт з Бродѣв, ассистент Пр. Береса — и я! — вся дружина бавила ся почєстно — молодѣ гуляла, в коло горватске и славонске, в польку (ческу), страшак (моравского), и мазура! — Прошу Тебе, кобы 'сь описав менѣ коло, як го у нас пѣд Карпатами, або и де инде, танцюют, чи есть яке подобье до илирского кола? — Е. К. В. князь Степан, сын Палатина угорского, а тепер Губернатор, Намѣстник в Чєхах сватае дочку середульшу Царя Николы — посєл надзвычайный Орлов есть тут посередником — вона вырѣкае ся вѣры и дѣстае 3 милионы посагу; але двѣр австрійскій жєлае, що б' и тых 100,000 рочных (арапаге), що доси мала, зѣстали при нѣй доживотне — важная то здае ся, буде эпоха для всѣх Словен — а погибель для Мадярѣв, котрых лише один Метерних удержуе. — Князь Пашкевич вѣдєсуженый из Варшавы, и лебѣнь вѣд службы (!) — а Черничев, министр войны, зайняв его мѣсце. —

У Вѣдни вѣд Майка вторѣчного заведеніѣ три катедры языка словенского (ческого) — в академіи Юсефинскѣй, на всеучилищу, и на политехницѣ — профессору на всѣх трох

обійняв П. Громатко, учитель домовый чещины у Е. К. В. князя Франтишка Кароля, наслѣдника, але якось не вѣдповѣдає своѣй посадѣ. —

Пр. Цыбульскій в Берлинѣ вѣдчитує сего року „Ueber Volkspoesie der Slawen“ — Мицкевичевѣ чтенія єут по тугейших книгарнях в нѣмецкѣм переводѣ; много в них гадок новых, геніяльных — але западный уплыв переважує. — Якійсь Микшичек издає в Берлѣ Кавки моравскі народнї. —

В „Slawische Jahrbücher von D. Jordan“ — 3. вязцѣ 843 читав єм кѣлька статей о Уграх, котрыми тепер вѣсь часописѣ словенскій и нѣмецки аж переповненї, також двѣ критицѣ о однѣм дѣлѣ: „Slawen, Russen [13] Russen, Germanen. Leipzig 843. — одна критика написана „von einem Rusinen“ — здає ся Галичаном, Полякам прїятным. — Много переводѣв нѣмецких из словенских пѣсень и утворѣв, н. п. Wolfsohn перевѣв рускї; v. Waldbrühl издав „Slawische Balalajka“ — прекраснї переводы пѣснѣв руских, малоруских и польских. — Стоит там також, що Русине в Галиччинѣ починають ся ршати: Левицкїй пише Грамматикѣ — Скоморовскїй порає словарь — прочї зберают идиотисмы. — В Россїи виходит много дѣл о азїятицких народах в оглядѣ языкѣв. — Устрялов издає рукописную исторїю малои Россїи Епископа Юря Коницкого, из котрей Маркевич (?) мав свою исторїю выписати. — 3 Хроник Новгородскїй вийшли — Хроника Ипатіевска (?) виходит — Нестор подлѣ 60. рукописей зрѣвнаний, издає ся (але то Тобѣ все вже знакове) — в Вилнѣ виходит: „Собраніє древныхъ грамотъ и актовъ городовъ Вилно, Ковно, Троки. — Далѣ стоит „In Abschriften cursirt eine russische Rechtsgeschichte des verstorbenen Ministers Speranskij; sie war für den Thronfolger bestimmt, und enthält ganz originelle Ansichten. Doch kann sie vor der Emancipation der Bauern, die wohl nicht mehr lange ausbleiben wird; nicht gedruckt werden. (уже Срезневскїй споминав ми много схвального о тѣм Сперанскѣм). Кѣппен издає спеціалну итнографическу карту Россїи. — Востоков издав „Остромирское Евангеліє“. — В Одесѣ вийшли пѣсни новобулгарскїй Априлова — и грамматика новобулг. Венелина. — Трентовскїй издав „Chowanna“ (Erziehungskunde) — и Логику польску (?). —

В 5. вязцѣ Slaw. Jahrb. 843 єсть вѣд Шафарика „Bibliographische Uebersicht der Sammlungen slaw. Volkslieder“ — спѣмнув вѣн о двох дѣлах, котрї бы 'м зычив имѣти: „Ueber den Charakter der slaw. Volkslieder der jenseits der Donau wohnenden Slawen“ — Венелина. Москва 835. — и: „Ueber die

Volkspoesie der slaw. Stämme. Бодянского. Москва 837. — Меж' прочими пише Шафарик: „Kleinruss. Lieder (в рукописи), gesammelt in Galizien von Wahylewicz. Der fleissige Verfasser fährt noch fort, seine Sammlung zu bereichern. Wenn sie herauskommen, so werden sie einen werthvollen Gewinn in diesem Literaturzweige bilden. (Leider hat ihn der Tod in diesem Jahre allzufrüh dahingerafft)¹⁾. Читаючи тоє, аж за голову взяв ем ся из проляку! — Утрапили 'сьмо знов одного мужа, повного надѣи, будь як будь — св. упокой и над ним! — Знать Jordan сам довѣдав ся о тѣм, бо закружив тую примѣтку — ледви и 'гы чув про те, що менѣ не писав есь — коб' зната, в чїи руки попали ся его письма. И так зѡвѣли нам Ходалковскій, Илькевич, Лучкай, Вагилевич — [14] Петрович — а може и Шашкевичеви не много ся дивит? (то страта ненадоложима!) — котрого брат молодшій ту есть у Пїоньєрѡв фелдвєблом, дуже статечный, був в Туляѣ в каденкѡй школѣ 3 роки, и надѣе ся борзо выйти на поручника — але про братѡв ничего не знає. — Потѡм меж' критиками суть: „Listy z zagranicy przez Stefana W(itwickiego). Lipsk. Критик каже: „Eine traurige, gar traurige Thatsache, dass viele der Edelsten des poln. Volkes, nachdem sie es aufgegeben, durch irdische Gewalt ihr Vaterland zu retten, sich einem düstern, trüben Brüten über die Unerforschlichkeit der Handlungen des Himmels überlassen, und zu der Ueberzeugung gekommen zu sein scheinen, dass menschliche Gewalt und alles menschliche Thun sei zu verachten, nur das Uebermenschliche könne helfen, und darum müsse man fromm, sehr fromm sein, fleissig in die Kirche gehen & & Unglückliche politische und sociale Verhältnisse haben es verhindert, dass weder wahre wissenschaftliche Bildung, noch viel weniger philosophisches Denken und Forschen, die Basis alles Wissens, sich in Polen so recht heimisch machten“. & & гѡрка але дѡйстна правда! — Карамзина 5 издание в 3 томах вышло. — Lithauische Volkslieder und Sagen. Leipzig. von Wilh. Jordan. 844 прекрасный перевѡд. — Шафарикова народопись переведена на польски, у Броцлавѣ 843. через Далмана; — и лебѡнь на руски, але не знаю ким и де (?) — Pauli у Львовѣ издав: „Gawinskiego z Wielomowic poezije“ (подлѣ рукописи). — В Люблянах виходит часопись краписка: „Kmetijske i rokodélske novize“. — Коляр издає втору часть своих „Kazně a řeči“. — В малѡй Азїи коло Скутари закладают францускї Лазаристы новосѣльє (колонїю) польску (!),

¹⁾ Вістка невірна. Імовірно помішав тут Шафарик Вагилевича з Марк. Шашкевичем, що умер 1843 року.

и приймають всіх, що из вѣйск російських утѣкають, або котрѣ из неволи Черкеской выкуплені. — Вѣд року 844 будут Slawische Jahrbücher не в 6, але 12 вѣзках виходити — есть то пайлутшая часопись, маеш у нѣй все из Словенщины. —

„Ausland“ 843. № 177. есть росправа: „Die galizisch-russinische Sprache“ — нѣбы то критика на статью из Денницѣ Варшавской: „Das Schicksal der galiz. russischen Sprache“ — хто писав, той писав — и чув, що звонили, але не знав у котрѣй церквѣ — лутше, думаю, було мовчати, нѣж нѣ се нѣ те писати! — бо нѣ Богу свѣчки, нѣ чортови угарка! Подлѣ того критика язык наш лише ще в Галиччинѣ и в Уграх удержуе ся, а в Россіи во всеѣм великоруским выпуден (!) — У него починае ся жизнь словесна малоруска вѣд Метрополиты Левицкого, и Іосифа Левицкого, котрый своими письмами положив заклад нашої свѣтской литературы (!) и пр. — На кѣнци сам не знае, чога хоче! — № 221: „Sitte und [15] Aberglaube der Bretoner“ — есть там много подобя в звичаях, обычаях, повѣрѣях и забобонах до нашего народа — дивная рѣчь, суть казки о вѣдьмах, унѣрѣях, вовколаках, о злых очех — навѣть в именах; н. пр. „Velladen“ (Besehen) зовут ся нашѣ „Оглядниці“ — „bombarde“ зове ся наша „бандурка“ — есть и кобза; — есть урочистѣсть св. Ивана, во всеѣм подобна до нашего Купалы и пр. пр. — Бретанчики сѣють також много гречки, и приписуют ѣй силу надзвычайну. — № 233. е вѣсть историч. о монастырѣ Почаевскѣм из Пчелы Сѣверной выйнята. — № 234. есть „Stonehenge“ — опис докладный розвалии передѣвѣцкого зданія друидского чи британского коло Salisbury в Англіи подобного до наших городищ, и камѣнных урочищ н. пр. в Розгѣрчу, Трухановѣ & &. — В Индіях сходных есть велика дуже пушка (канона) и зове ся „Mulki Meidan“ (Monarch des Thals) — а подвѣрье в палатѣ короля перского зове ся „Maidan“ (innere Hof) — читаючи припѣмнув ем собѣ на нашѣ майданы, из котрых, як тямиш, небѣжчик Вагилевич сѣѣяв сь' — и на илирскѣй мейданы! — Як вѣрно заховуе наш нарѣд корѣнье свое! —

От! и все, що знаю, и на письмѣ маю. — Зап, чув ем, переносит ся до Праги — в послѣднѣм Музейнику есть его прекрасная статья о литературѣ польскѣй — но лише чув ем про ню. —

Маю тепер ще дешо роспытати у Тебе: — „Пѣснь князю О. Куракину на н. год 805“ — хто Куракин, а хто пѣвецъ? — Из „Русалки Грозевои“ выйнятѣ повѣрѣя — чи не було там до них яких обяснѣній, примѣток, мѣстнѣй, що то „Черелогн“ — що „Ночницѣ и Денницѣ“? — В заговорѣ Гупульскѣм стоит: „Що девять?

Девята стала каска каменна округ двора^а — що то за каска (чи казка?) каменна округ двора? — „Иди до кучка, де свиня боком меле (?)“ — що то за кучка (чи кучок?)? — що то Сербук по Сербук? — Далѣ в приказочѣсть єсть: „Взяв бабу за чупец“ — чи може чипец? — Потому, чи не знаєш, де подѣла ся рукопись: „Розговѣр на попа“ —? — И чи не мѡг бы 'сьми прислати „Пѣсни Падурѣ“ — (Pauli) — Також для Миклошича; чи кажут у нас: бѣгчи, стерегти, чи бѣгчи, стерегчи, чи бѣчи, стеречи, чи одно и друге?...

Межи загадками: „Клевцуи а всуць — а вкладь борсун“ — (в постолы убувати ся); чи не лутше бы було: Клевцуна всуць — а вкладь борсун (босун = босу ногу, або як)? — „Хохотень як локотень (знать высокій качан?); хохотниця як дѡйниця“ (знать голова капусты розложиста, пуста, без ядра — або що то дѡйниця?) — „Вкину як блюшку (знать [16] блоха мала?) & — „Упав дуб на весь свѣт, а на кѡнци ковалѣ куют“ — що то за ковалѣ? — чи не луна, з вечѣра на захѡд, а з рана на сѡд сонця, мов вѡд кузьни, де ковалѣ куют? — „Бѣхали люде з Семѣгорода, поставили хату в самого дерѣва (чи так?); поставили хату межи горами, зробили дѣру межи росохами“ — (Зѡлниця). Чи добре удареніє голоса в „Семѣгородѣ“ — и що то за Семѣгород? — чи лише для звучности выдумане: Семѣгорода = самого дерѣва; — „хату межи горами“ — горы то знать обѡйсьте, бѡ будинок в примѣрѣ до зѡлницѣ можна горою назвати? — „Був такій конобав“ & & — чи вживає ся слово конобав в поточнѡй бесѣдѣ, и що значит, чи лиш для звучности выдумане? — „Та гнули ся (чи може тягнули ся?) старцѣ скрѡзь плѡт за яйцѣ“ — що то за старцѣ, и яйцѣ чи капцѣ? чи великѣ и малѣ гарбузы? — Чи вживає ся куделя и кужѣль в однѡм смыслѣ? —

Стихотворенія: „Осѣнь“ — „Побратимови в день имени его“ — вѡд Н. У. (знать Николы Устѣяновича?). — „До * * *“ — „Диѣстрованка“ — „Думка“ — „Лиха доля“ — „Пѡдллицьє“ (де то те Пѡдллицьє?) всѣ вѡд Ш. (чи то Шашкевич, чи хто?) — „Русин“ — (брат Шашкевича казав, що то Русланова) — „До Милои“ — обѣ вѡд М. М. (чи так?) — „Сын любимому Отцю“ вѡд А. Ш.¹⁾ (хто то?) — „Згадка Старини“ — вѡд А. М. (знать Антон Могилянцкѣй?) — „Рѣчка“ — и „Туга за родиною“ — то знаю, що обѣ Твои. —

Читав ем не давно „Poezije Bohdana Zaleskiego“ — „Duch od stepu“ (Przygrawka do nowѣj poezji) — прекрасно спѣває о дѣвниях всего чоловѣчества, вѡд Ядама и найдавиѣйших часѡв, доки и исторія не сягає, переходит всѣ эпохи исторіи огулнои, взлетѣвши духом степовым пѡд небеса; старых Словен так опѣває:

¹⁾ Є се вірш М. Шашкевича.

XII. Wiatr stepowy Tehnienie

[Boże, —

Napowietrzne moje łoże,
W lot skręcony — na swój osi,
W inszą stronę wzrok unosi.

Widzę — piękną błogą Ziemię
Zieleniące się przestworza, —
Góry, lasy, a trzy Morza;
I kochane wielkie plemię,
W słońcu się — na kwiatkach roi...

Pra-pra-pra-Ojcowie moi.
Rószeczka Złota — Och! ta sama —
Przesadzony szcep Adama, —

[17] О Польщѣ так спѣвае :

XVI. Duch mój spoczął. Już nie-

[miłém

Snieniem — na pól ludzkim —

[śniłem...

Duch, niebieskich duchów bliźni, —

W górę rwie się od poziomu,

Jakby uciec — gdzieś do domu:

Kwili smutnie... aż oniemia.

Głos Anioła cichy, luby:

„Czas wypełnia się twój próby!

„Oto ziemia — twoja ziemia!“ —

Niecielesne wodzę oko —

Wodzę znowu — o! szeroko...

Widzę — widzę piękną ziemię,

Rostworzystych pól przestwo-

[rza —

Góry — lasy — a dwa Morza!

I kochane, wielkie plemię;

Smutne — tęskne — coś na do-

[bie —

We łzach patrzy się ku sobie!...

Mgłą się Tatry przed oczyma...

Widzę brzegi Warty, Wisły,

Ludem — jako złotem błysły;

Z pod namiotów Abrahama!...

Boży Duch wiekuję w mowie,
Z BOGA chleb się ZBOŻE zo-

[wie!

Z BOGA tu BOHATEROWIE!

Z BOGA dzierżą — zysk i straty,

Ów UBOGI, — ów BOGATY!

PAN ku dzieciom łaskaw zdała,

Chociaż grzeczne, grzeczne wielce,

Ubóstwiają sprośne cielce!

Dotąd, — wszystko im pozwala:

Ani znoju, — ani boju —

Wolni — równi — śnią w pokoju...

& &

Polska rdzenna — o! rodzima —

Z pod orlego gniazda syny!...

Widzę brzegi Niemna, Dzwiny,

Jagiellowe — pyszne wiano!

Chrzestne dzieci — puszcza Li-

[twiny!

Żmudź pobożna gnie kolano,

Tchu świętego mi użyzca!...

Dniestr i znowu Dniepr przed

[okiem,

Wieże stepu liczę wzrokiem,

Kijów — Lwów — i od Halicza —

Pieśń dziewicza — krew dziewi-

[cza;

Tęcza — bujnych niw, pustyni,

Różni — różnych barw Rusini!..

Czemuż wszyscy — tak na do-

[bie —

Łzawo patrzą się ku sobie?

Wielka MATKA ich w żalobie!

Polska Piastów, Jagiellońska,

Taka można, i szeroka;

PANI LITWY, RUSI, SŁASKA,

Ni wolnego ziemi kaska,

Na grób chociaż — dla Proroka!

& &

Що за пречудні пѣсни! але коли все одно товче! Ему Словенщина
польська в головѣ, а Россіи руска — так добра не буде! —

На кінци каже:

XXI. Sam PAN kłębek czasów mota —

Nić promieni się po swiecie...

Ludzie! snem wy to zowiecie!

Sen-że — moje lzy żywota?

Sen-że — moja DUMA ZŁOTA!

Sen-że — Polszcza? Ukraina

Sen-że — Jedna — o Jedyna —

Moja — moja — BEZIMIENNA?...

Що то за безименна, рад бы я знати, але годѣ на всего вѣд-
гадати — ледви то Словенщина?! — —

Ще одна пѣсни Богданова незрѣвняема:

Kwinta z méj Gęśli.

Bóg — Świat — Słowiaństwo — Polszcza — Ukraina —

W pięć strun méj Gęśli pięciorakie dźwięki!

Czemuż gdy w rozmiar Gęśl mi brzmieć zaczyna,

Byłem podrażnił palcem nieco ręki,

Piskliwa Kwinta, struna ta mizina

W śpiew uroczysty, czy mężki, swój mięki

Puszcza roznośniej — insze niemal gloszy?

Och! Tajemnica tkwi — w pośrodku duszy!

Gęśl bo — Gęśl moja, czy zaczarowana?

[18] Darmo w pustkowiu ogrywam ją, stroję;

Oman w niej senny wciąż słyhać Bojana: (oman = echo)

I nie ma rady! Czy opiewam boje,

Czy chwalić Boga padam na kolana,

Co bądź wydumam w pogodne dni swoje,

Struny méj Gęśli — w uczucie och! tajne,

Wtórują wespół — a głośniej dwie skrajne. —

Bóg! — Na wiek wieków Cześć Jemu i Chwała!

Duch mój, Dech Jego, ku Niebu wybucha,

Buja w rozstrzeniach, zwierciedli się, pała:

I Ukraina w zachwycie tam Ducha!...

Wriet mknie Cięń Biały jój Stróża Michała;

Pańscy Bazyli, Paweł, wnet do ucha

Od Pustyń swoich — wedle Ludu Wiary,

W hymny — stepowe podają rozmiary. —

Świat! — Niezmierny Dwór Boga. Przystworze
 Milionami uiskrzony bryłek,
 Ta nieskończoność — przed którą się korzę:
 W której ja z moją Ukrainą pyłek!...
 Niechże zawrócę w Step — w Suche swe Morze,
 Pójrzę na fale gdzieś mogił, mogilek;
 Czuję wnet w sercu, że krótsza stąd droga
 Niebem, co wisi w okolo — do BOGA!...

Słowiaństwo! — Rodzaj na wieki młodzieńczy,
 W szeroko sławnych plemion swych Języku!
 Tęcza — na chmurném Niebie, co się wdzięczy
 W promiennój krasie siedmiorakim liku:
 A Ukraina — Złoty Blask, w tój Tęczy!
 Wieszczy jój Bojan tam od Mogilniku
 Praojciec sławny w postawie Olbrzyma,
 Na wszystkie kraje słowiańskie — Gęśl trzyma.

Polszcza! Jedyna pomiędzy Narody,
 Och! Męczennica wielka — której płaczą:
 Z jój brzegów świętój bo Korab Swobody,
 Plusnął po wodach w Podróż znów tulaczą!...
 Polszczy — klaskałem ja z mogił wieszcz młody;
 Dzisiaj przerażon jej krwią i rozpaczą,
 Tęsknię odkupić w Pieśniach dawne Winy —
 Ale w głos zawždy Matki Ukrainy! —

[19] Bóg — Świat — Słowiaństwo — Polszcza — Ukraina —
 W pięć strun mój Gęśli pięciorakie dźwięki:
 Tak bo mnie Matka wyprawiła syna!
 Czemuż, gdy biorę jeno Gęśl do ręki,
 Piskliwa Kwinta, struna ta matczynna,
 W śpiew uroczysty, czy mężki, swój miękki
 Puszcza roznośniej — insze niemal głuszy?...
 Och! przeciagniona przez serce do duszy!
 Hej Ukraina? — Szepcą mi jój Dzieje
 Z pod mogił — Miecza — to Gęśli Piastuni;
 Szepcą — niezmierną na Wieczność Nadzieję!
 Toż w posłuch Kwinty mojej — rwę się ku niej,
 I rwać się będę — aż duch się z nią zleje;
 I BÓG inaczej kiedyś Gęśl ostruni!..
 Niewińcież Bracia o! wieszczą, — niewincie,
 Że rad za sercem uderza ku Kwincie! —

Чи може бути яка пѣсня красша и вышша у свѣтѣ!

Маю ось перед собою: „Dumy a dumki Bohdanowe“ — також, де глянеш, то чудо явѣ хорошѣ — но лиш тая несчастливая проклятая манія, нас всѣх перекинчиками поробити — язык плыве як водою — народови из губѣвъ выйнятѣ гадки — но лиш спольщенѣ, та до розуму промовлят, але до серця не привяжут! — Ой! коб' то нам такого пѣвця, таких дум, — духом бы постала Малорушина, и засіяла бы красче усѣх парѣстей Словесских! — и не потребовали бы ся о нас нѣ Дяхи, нѣ Москалѣ бити, сварити, сперечати — мы бы 'сьмовчали, але не так як тепер мовчемо! — Тѣ думы такѣ краснѣ, що веѣ треба бы вѣдписати на показ, котро найкрасча; порѣвнай их из „Огласом пѣсеень малорусских“ — Челяковского, то мати 'меш хоч поѣм дум Богдановых. —

От коли е мѣсце, то напишу хоч одну Думу:

Wyprawa Chocimska.

Trzema szlachy idą Lachy,
A Kozaki czterma wałą;
W trawach pławią się po pachy;
Z rusznic pałą, świecą stałą;
A chłop w chłopa, a koń w konia,
Az stękają w okrag błonia.

Gody bracia! Dzień wesoly!
Jako mrówia — koni, luda;
Lud i konie jak sokoły!
Nasz Archanioł sprawa cuda!
Godyż gody! — Z boków, z
[przodu,
Grzmi roznośna Pieśń Pochodu.

Tam — tam hasa jeździec srogi!
Ho — Królewicz sam — na
[przedzie.
Czarnobrywki-ż nasze — z drogi!
Panicz w jassyр was zawiedzie:
Ukrainska dziatwo, w nogi!
Zjedzą rysie a niedzwiedzie.

Przy hetmanach, Młódz to konna,
W rysich skórach — kto jęj niezna?

Młódz Litewska i Koronna,
Aż od Wilna gdzieś, a Gniezna!
A nad wszystkich panów znacny,
Nasz przesławny Sahajdaczny.

[20] Pan Ataman, w rozdzwięk
[huczny

Ku torbanóm kiwał głową:
Urodziwy w ślad buńczuczny,
Wiał chorągwią malinową,
Biały Anioł na atlasie,
Mile ślaniał się w swęj krasie.

„Sahajdaczny! miły bracie!
(Sam Królewicz grzecznie skinie)
Wy, psim (?!) węchem, więcęj.
[znacie,

Niż my wszyscy — o Turczynie!
Nuże w Taniec! Siudy — tudy
Po swojemu — no — w pry-
[siudy!“ —

Pan Ataman, ku Kozaczy —
Musnął szablą po kołpaku.
Wié Kozacza — co to znaczy!

Zaszumiało po tym znaku;
 Świsnął wicher między niemi,
 Jakby zdmuchnął — znikli z ziemi.

Ciężkoż huka po nich ziemia;
 Smutno-pusto — po zamieci;
 Ukrainę żal oniemia;
 Na mogiłach — dziewy, dzieci:
 Płaczą dzieci tam — po Ojcach,
 Płaczą dziewy — po mołojcach.

Od niedzieli do niedzieli,
 Poświst Niebem we dwie strony;
 Stąd orłowie wciąż lecieli.
 Uciekały stamtąd wrony:
 W poniedziałek Walna rada,
 Sokół — wieści rozpowiada.

„Oj! na świecie niema gracza,
 Jak Ataman naszój młodzi!
 To też Lasza, a Kozacza,

Po strzemiona we krwi brodzi:
 Salhan bracia — niesłychany,
 Same tłuste basze chany!

Alla! dialła — hu! zdaleka,
 Strach — bo — strach tam, —
 [po charapie;
 Wezyr pieni się i wścieka,
 A co tchu w Balkany drapie:
 Chmura stoi nad Chocimem;
 Chocim bracia — poszedł z dy-
 [mem!“

Lecą-ż dzieci w skok na szlachy;
 Klaski, — wrzaski „nasi wałą“ —
 Brat — za brat — Kozaki — La-
 [chy,
 Z rusznic palą, świecą stałą:
 Gody-ż gody! W rozhuk grzmołu
 Wstała w okrąg — Pieśń Po-
 [wrotu!

Йще одну думку:

Wyjazd bez powrotu.

Stoi jawor wedle wody
 A chyla się, chyla.
 Płacze — nudzi — Kozak młody
 Bo ciężka nań chwila.

O! niechylaj się jaworze,
 Zielonyś, młodziutki!
 I tyś chłopeze w rannej porze,
 Na co ci tam smutki?

Jak się jawor chyłać niema?
 Fala śród gałęzi!
 Jak z suchemi stać oczyma?
 Serce na uwięzi!

Kozak żegna kraj swój wiecznie:
 A gdzie w inszej ziemi,
 Tak miłują się serdecznie?
 Tak tęskną (sic) za swemi?

Jedzie — jedzie — przez dą-
 [browe,
 Na cudze już strony;
 Siodło pod nim orzechowe
 I koń jego wrony.

O za Dunaj jedzie siny,
 Na chleb gdzieś tułaczy:
 Swojój luběj Ukrainy,
 Nigdy nieobaczy.

Rok za rokiem krvave boje,
Przez długie tam lata,
Jak potomstwo liczzy swoje,
Hoduje dla swiata.

Idą przecie milsze chwile,
Grób, stoi gotowy!

Prosi — wszczepić na mogile,
Kalinę u głowy:

„Będa ptaszki dniem i nocą
Dziobać po kalinie;
Może kiedy zaszczebiocą,
Wieść o Ukrainie! — —

Водпиши ми, братчику борзо, и дай до́йстный во́двѣт на все, коли можеш — незабудь прислати ти́ два листы, що 'м тебе горѣ просив — и пѣсни Падуры во́д Паулього. —

Бувайте всѣ хатою здорові и гараздуйте — Ваш брат

Иван Головацкій.

Посылаю 13/1 Марца 844.

Лист пис. на 20 стор. 8°.

Ч. 53.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 26. II. 1844 р.*

We Lwowě dne 26. unora 1844.

Milý Příteli!

Teprw nyní dovezl nám Kolomyjský žid Herško berbenici bryndzy a twůj list od 23. listopadu př. r. Stál prý celých 3 neděl w Rohatyně, a nemohl pro sníh dále, ale bryndzu Bůh wí, kde w jaké dřě státi měl, celá byla zplesniwělá, a moje žena vybrala z berbenici, co se ještě pořítí mohlo, a toho není wíce než co se do našeho půlmísku wejde. Šel jsem sice do semináře k Malinowskému, aby twému Šwagrowi Buračinskému řekl o té bryndze, on ale posud nepřišel, a jestli nepřjde brzo, my zatím bryndzu zjíme, nežli se s ním podělíme. Berbenici při nejbližší příležitosti odešleme do Kolomyje. Oznam mně, zdaliž ti Kobřinský odewzдал tobě poslané knihy. Národopisu mám jen ještě jeden exemplář, jestli ho chceš dokonce, tedy napiš. Že Šafařík o církewním jazyku něco píše, jest prawda, ale to jen jako o částce wšeslowanské literatury, kterou myslí wydati, ale kdy, to on ještě sám newí. Bude to wydání české, a prwnějšímu Budinskému zcela nepodobné. Psal mně nedáwno Hawliček, a musím Ti wypsati z jeho listu místo tebe se tykající.

[2] „Bodaňský se, stranu národních písní jinak romyslil. On letos w zimě (: t. j. příští zimu :) hodlá také wydati úplnou sbírku maloruských

písní: všechno, co již jest tištěno, přetiskne, a svou sbírkou doplní. Aby tedy byla ještě úplnější, rád by byl, kdyby mu Hołowacký svou sbírku přepustil. Uwoluje se mu za ni dáti knih na 200—300 rublů: které bude chtít. A každé písní udá, že je ze sbírky Hołowackého, a Hol. sám si je může w Rakúsích tisknouti, kdy a kde a kolikrát chce. Že budou zde tištěny we sbírce Bođanského, neškodí odbytu nic, poněwadž 1.) zdejší zbirka bude drahá, 2). w Rakúsích těžko k dostání. Chce tedy vlastně jenom dowolení, směti je zde we sbírce své wytisknouti, a sice s udáním sbíratele. Myslím žeby Hol. škodu netrpěl. Jeli ale sbírka bohatá a znamenitá, rozumí se, že Bođanský dá i víc. (: To já od sebe prawím:). Nejlépe by tedy bylo, kdyby Hol. sám buď zrowna Bođanskému aneb chce-li mně své mínění napsal: kolik wětšich netištěných, kolik malých (: kołomyjek:), kolik variantů má, a wůbec popsání své sbírky, a pod jakými wýmínkami k tomu swoluje. (: Radím mu, aby žádal jenom víc, je-li sbírka důležitá, owšem s mírou, ne jako Wahylewič, který od Pogodina za koledy půl Moskwy chtěl:). A to sice co nejdřiw. Při tom se i s Bođanským seznámí, co mu jistě na škodu nebude: neboť jenom [3] Bođanský jest zde prawý Slowan, — druží jen tak, — nic nerozumějí, a již nyní, poněwadž wěc není nowá, ochabují. Tak ex. gr. Pogodin sám Šafařkowi psal, aby mu ani neposílal slowanské knihy. Bođanský ale jest horliwý Slowan a horliwý Malorus. On již dwakrát poslal své spisy Hołowackému, jednou po Dwořáčkowi (: co zde o poště wyjednawal:) (To byly Ukrajinské skazky, které jsem ti př. léta poslal: — Já.). — Básně od halických spisowatelů ale mu nebudou k platnosti, proto že chtěl těch několik písní do chrestomatie národní (: z národních písní:). Až potud Hawliček, podle toho dělej co se ti líbí. Já list twůj na Bodanského z té přícífný na poštu neodewzдал, mysle, že snad něco jiného psáti budeš, a čekám tedy co mi odpowíš.

Smutná nowina, že Wahylewič zde u Piarůw těžce nemocen leží na typhus. Byl w Ożydowě, chtě se tam již ženiti, ale matka newěsty prý ho newlídně přijala, a tak ho tam pohněwali, že se wrátil, na cestě zastudil, a nemocen do Lwowa přijel. Zubrický zde tiskne již svou historii lwowskou. Malinowský již s jistotou chce přijmouti staci na Bukowině. Držíteli pak naše Kwěty, neškodilo by wám, neboť jsou welmi zajímwé. We Wídni měli [4] s powolením wlády slowanský bál, na kterém byl Miloš a representanti všech Slowanůw, a tancowalo se kolo srbské, polka, mazur atd. Náš posawádní redaktor nowin a Wěly J. N. Štěpánek umřel, a redakci přejal František Klučák, posud německý publicista, ale horliwý slowan. Psal právě ke mně, aby mu přispěwky zasílal. U nás jak říkáme čeština se nezmahá, ale ohromné

kroky dělá. Aristokracie se wlastenčí. Uherští slowané od vlády jsou opuštěni, a dáno jim 6 let šibeničné lhůty k naučení se maďarštině. Co se w Chorwatech na kongregacích děje, to jest znamenité, leč nemohu o tom psáti, bylo by přebošírno, ale bohužel, i w nowinách žádných o tom se nedočteš.

Stranu mého osudu ještě nie newím, jak se ti líbí 3. díl Zrcadla? zdejším w semináři ruském welikého štěstí má, w Čechách se též líbí.

Buď zdráv, a odpiš mi brzo

Twůj přítel

Karel Wladislaw...

Pozdrawŭj Welewážného Pana Wereščińského.

Лист пис. на 4 стор. 8^о.

Ч. 54.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 19. IV. 1844 р.*

We Lwowě dne 19. dubna 1844.

Rozmilý Příteli!

Posílám ti list nedawno skrze p. Milikowského od Srezněwského tobě poslaný. Ke mně samému Srez. píše, že má mnoho práce, a ku každé lekcí že se celý den připrawowati musí, nemaje žádných hoto-
wých knh o tomto předmětu pod rukau. Já mu rád wěřím. Twůj list s písňemi jsem Bodjanskému odeslal ale zároweň napsal, že ty mu swau sbírku celau propauštíš, tak jak jsi mně oznámil. Čekám již každau hodinu na dekret do Prahy, a nemohu se dočekati, nechtěl jsem ti dříwe psáti, až budu něco jistého wedět, a zatím Bůh wí, jak to ještě všeccko wypadne. Wahylewič zdráv opět, Jordanowa zpráwa mylná, týkala se wlastně Šaškěwice. Zdráv ale ještě ne maudřejší. Teď se stará o wyswěcení, ale tak jakoby ještě nechtěl. Napsal gramatiku ruskou z polského, a ta mu u Metropolitity zjednala odpuštění, konsistoř tu gramatiku promowuje, již jest cenzurowaná, a jestli ji nějaký kněhkupec koupí, brzi se i wytiskne, naposled i premium dostane. S jeho ženidlem posud to jde jako prwe, teď se nemůže rozhodnauti koho sí má wzíti, a o zelených swátceích má se již swětiti. Balamutí sestru Waligórských, ale nechce ji, proto že je malá, apetit má na mladší Zubrickou, ale nesmělý jest, aby se jí oswědčil, a tak bez konce. Chudák Dubrowský zle se swau Dennicí pochodil, musel přestat na swazku za měsíc Srpen. Musím ti zdělit wýtah z jeho listu :

„Dennica upała, ostanowjaś na 8-moj knižkě. Dalěje prodolžať nět nikakich sredstw. Ona deržałaś do sich por při posobi [2] někotorych lie... Publika soweršenno k něj rawnodušna. W Polšě podpřišykw bylo 14, a w Rusi 12!!! S takim blagopolučjem ne daleko ujdjoś. Pomoč nikto ne chočet!... Bědnoje Slowjanstwo!.. Trudno najdti 6000 zlotych na izdanje žurnała, kotoryj uže po čěli swojej zaslužiwajet pokrowitelstwa. Dwa goda borolsja ja do poslednich sil, děłať s swojoj storony wsjo čto mog, i při tom děłať odin. Teper' ja umywaju swoi ruki, kak Pilat, sowěšť moja čista! Ne zabywajte menja i udostoiwajte Wašimi pismami, kotoryja dla menja budut očeň přijatny. Srezněwskij raz pisať ko mně, čto lekcii jeho idut ticho ticho ticho, sława Bogu, čto studenty nenedowolny. Budu rabotať teper' isklučitelno dla Zapadnych Slowjan, osobenno dla Čechów i Jlirow“. &c. Mám tu již i poslední swazek, ale schedy, které byly pro Wás w Kołomyském podepsány, posud nedostaly rozolucii po 4 mesčicích, a urgowati těžko. Bída to jest, ale co dělat, třeba ještě čekat! Zbytečné swazky za měsíc Luty posli mně zpátky, poněwadž mám tu několik neuplných exemplářů. Dostal jsem nowau zásobu ilirských knih, Kota 3. swazek jest wýborný a důležitý, zwláště Zakon Winodolský, po prawdě ruské nejstarší slowanský glagoliticou psaný. Těší mně welice, jak tam pěkný směr nauky slowanské ukazují; wše jest psáno se wšestrannau známostí slowanských jazyků a poměrů, ne tak, jako učená díla polská. Kdybys chtěl St. Wrazowi do Zahřebu (:na ruče Wěkosława Babukiće w čitaonici Zagrebačke :) psáti, a jemu literní nowiny buď jiné články pro Kolo posílati, nejen že by to bylo jim jak nejwitanější, ale zasilali by ti wšecko. co bys chtěl, a wěděl bys čo se we swětě děje a píše.

[3] Rukopis twé Marusi jest od cenzury zawrhnuť ne pro obsah, ale pro prawopis a ukraínská slowa. Ještě wšak ho newrátili. Podle twého přání, wezmu ho, až to p. Zubřický dostane, a pošlu do Wídně. Můj třetí swazek Zrcadla již jest u knihkupcůw zde a čekám každou chwíli, že bauře proti mně wypukne. Pauli byl prwní, co exempl. kaupil, a lítal s ním jako posedlý po wšech známých, a deklamowal proti mně. Již i Běłowský na mne se hněwá, a k jiným ani se neosměluji choditi. Mužeš sobě mysliti, žebych již od srdce rád Lwowu s Bohem dal. Kdyby mne měli někde oškliwě kritikowati, wzywám tebe na pomoc, braň mne, jestli chceš, a jakým způsobem můžeš. Což aby jsi jako kompetentní saudec něčo do některého českého časopisu o tom napsal s podpisem twým; o překlad bych ce sám postaral? U nás to wšeljak se plete; české dřwadlo kleslo z přičiny samého direktora Stögera, a ne jak Němci roztrubují, z přičiny té, dass das Slawenthum in Böhmen bereits den Boden verloren hat. Teď chťi stawěti zwláštni

samostatné diwadlo na akcie. Arciknížě Štěpán zdá se, jakoby chtěl s námi koketowati, posud však krom maličkostí nic pro nás neudělal. Timeo Danaos... Erben cestuje na útraty stawůw českých po Čechách, aby prohlízel Archiwy pro historii stawůw, vlastně ale, aby sbíral písňě, powěsti, powěry a vše, co k ethnografii české potřebné. Výborný to člověk, jeden ze mála, kterých si u nás nejvíce vážím. Šafařík píše, že mu uradowání již nedowoluje, priwátními prácemi se obráti, jako před tím, musí za těch 1200 f. těžce pracowati, a 1200 f. zniwellowalo ho. Ostatek sobě pomysli. Štěpánek umřel, Nowiny a Wčela dostaly se [4] pod redakcí Frant. Klučáka, vycházejí od 1. dubna oboje slěným latinským písmem, a obnoweným prawopisem. Házowé platí za Wčelu honorary takowé, jako musejník. Kdyby jste drželi Kwěty, wěděliby jste, že we Wídni bude vycházeti Anthologie z Dubrownických starých spisowatelůw, ne jenom básníkůw, ale i dramatikůw, we dwau dílech, wydaná od hraběte Počiče. Co se nowého u nás kuje, to ti nemohu říci, poněwadž sám nic newím. Prof. Smetana napsal wyborné: Slowo o školním wychowání naší mládeže, které we mnoha tisících exemplářích po wěnkowě rozdáno bylo. Musí to účinkowati. Máchowy sebrané spisy pořád se jen očekawají. Wocel a Hellich wydajf dílo o starožitnostech českých, newím ale w jakém jazyku. K uniwersitnímu jubileum postawí se jenom socha Karla IV. blžže kamenného mostu.

My jsme zde chwála Bohu zdráwi, ale ty nám nihdy nic o sobě nepíšeš, jak se ti wede? Ku konci tě prosím, nenazywěj mau ženu w listech budaucně Moiu Dobrodziejkau, ona se za to hněwá, jenom zpríma „mau ženau“.

Bud zdráv

Twůj přítel

Karel Wladislaw...

Pozdrawení pp. Weresčinskému, Kobřinskému atd. Odewzдал jsem od Lewického ze Szkla balk s papírami pro pana direktora Weresčinského. Zeptej se ho, zdali ho dostal.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 55.

*Лист Карла Влад. Зана до Якова Головацького,
пис. дня 31. V. 1844 р.*

We Lwowě dne 31. kwětna 1844.

Milý příteli!

Že moje naděje do Prahy se dostati, opět na zmar přišly, snad jsem ti již psal? Tedy již ani slowa o tom, hněte mne to nesmírně.

Posílám ti list od prof. Bođanského, který sem na mau adresu přišel. Chce wěděti, jak má na tebe adressowat, aby tě jeho listy s jistotau došly. Ty zpropadené Dennice, na které jsme pro Wás schedy podepsali, ještě jsem nedostal z cenzury. Trpěliwost, a opět trpěliwost! Něco nežli jsem tento list Bodjanského pro tebe dostal, obdržel jsem list od Fedora Borowského*), w kterém se takto wyjadřuje: „S Bodjanským jsem mluwil pro Hl...ho takto: Bodjanský mu hned najednau teď na 400 rublů pošle knih přes Prahu, a wšak aby již z Prahy sám Hol. útraty transportu do Haliče na se wzal. Do Prahy půjdau na útraty Bod. A sice mu bude počítat antikwární ceny, a sám mu wšecku antikwarů nakaupí kpř. Puškina 9 dílů 18 rubl. (: ostatní 3 díly wyšly zwlašť, a musí se něco dráž kupowat, nejsau wšak důležité, a mohau se wždy přikaupit:) Bantyš Kamenský za 10 rubl. atd. Také mu pošle Markiewiče. Ostatně at sám Hol. píše, co by rád měl. Budaucně wšak B. uwoluje wždycky ještě poslat knihy. Jedná se tu jeno prwní známost. Já dle swého rozumu myslím, že se může B..kému wěřit, ačkoli je chytrý jako wšichni Rusowé, předece z wlastenectwí bude jistě i potom posílat, jenom až se szeznamená. Brzy sám do Haliče přijede. A wšak nyní mi prawil, aby Hol. (:kromě jiných již napřed určených wýminek:) [2] newydal swau sbírku dříwe než on. Myslím zeby H. tohoto mohl použiti, a o něco zwýšit cenu za sbírku, a neb si wymínit několik wýtisků B. sbírky. To mu radím od sebe. Wšak sám lépe wí. Pisně at pošle Hol. p. Šafaříkowi do Prahy, neboť by to na hranici očuchawali Bůh wí jak dlauho, „a pak se z lotu musí platit 10 x. str. jako za psaní“. — Až potud Borowský. Wíš ty co nowého? že Borowský již na podzim toho roku do Čech se wrátí! Již prý homrzely ty ruské kozichy, škoda prý času. Na mne zde napsal Rościšewský hanebnau kritiku za III. swazek Zrcadla, a bude se w Bibliotece Ossolińských jistě tisknaut. On se až wzlěká, a po celém městě chodí, a každému ji čte, wšichni na mne nyní křičejí, jak jsem se směl opowázat na Halič něco takowého psát, když zdejší chleb jím, a žádný to nečetl! No to bude pěkná komedie! Mně se wede welmi zle, dťě pořád stůně, žena desperuje, a peněz není, wšude bída a holota! Knihy z Prahy jsem také ještě nedostal, tak že pro tebe na ten čas nic přichystáno není. Slíbil jsi, že nás toho léta nawštíwiš, welice bych se potěšil. Panu Weresčyńskému do Kolomyje poslal jsem balíček od Lewického zo Szkla, pak později několik oznámení na Wahyléwičowau gramatiku. Poraučím se jemu,

*) Т. е. Карла Гавличка. (Примітка Я. Головацького).

piš brzo mnoho nového z vaší krajiny a buď zdráv
twůj

Karel...

Лист пис. на 2 стор. 8°.

Ч. 56.

*Лист Ивана Далибора Вагилевича до Якова Головацького,
пис. дня 1. VII. 1844 р.*

Любезный побратиме Якове!

Я долго ждалъ на листъ отъ Тебе въ вѣдомощахъ, котры для мене столько важны, наибольше proto, что я мой Идиотиковъ уже скончилъ; то отъ Тебе запасъ, та-й еще въ отки инде, то буде сочинение о нѣмъ бы нашъ хрестянинъ сказалъ: далъ Богъ свой часъ добрый. Недавно тому я получилъ листъ отъ г. И. И. Срезневскій, въ котромъ есть и до Тебе витанье и просьба чтобы-сь послалъ къ нему де яки лише маешь записки къстати жизни народа южноруского. Я ему пошлю что зможу о Чаровницахъ, Купалѣ, Гаевкахъ и дополненія о Похоронѣ и Свадьбѣ, и то еще въ сѣмъ тыждни. Также збираюся до Твоего брата до Вѣдни послати де что.

Реченець до посвященія 2 кивня (спиши ми такожъ прозвы мѣсяцѣвъ у Гуцуловъ), килую дуже абы мѣ успѣлъ на той реченець ставитися. Не давно извѣдалъ емъ ся, что есть и у Воло-[2]-ховъ колядныя цѣсни отъ г. Гормузаки, помѣщика на Буковинѣ и Молдавіи, котрый есть и литераторъ. Навѣть онъ поймилъ ми сообщить тоты пѣсни, съ котрыхъ я надѣюся больше свѣтила на старословенскій бытъ, нѣже въ многихъ словенскихъ народовъ, особенно западныхъ — або, ясѣйше сказавши, есть у Грековъ и Латинъ доказательства что Даки и Илиры одинъ народъ по языку и норовахъ, то коли послѣдны Словенами, то и перши такожъ. Очѣкуючи отвѣту застаю

Твой жичливый

18 $\frac{1}{2}$ 44.

Д. Иванъ Вагилевичъ.

[3] Господинъ священникъ*) желаетъ мати Русалку днѣтровую 3 экземп. скажи что стоить и постарайся о нѣ.

Твой побратимъ

Иванъ...

Лист пис. на 3 стор. мал. 8°.

*) Томовичъ. Экземплярей Русалки у меня небыло. Они лежали заграблены въ цензурномъ комитетѣ и только по уничтоженіи цензуры въ 1848 г. пушены въ свѣтъ. (Дописка Я. Головацького).

Ч. 57.

*Бруліон листу Якова Головацького до Дениса Зубрицького,
пис. дня 5. IX. 1844 р.*

Денису Зубрицькому.

Милостивый Государь!

Получивъ отъ Васъ уже столь много разнаго рода благотвореній, я совершенно убѣжденъ въ Вашей до меня благосклонности, осмѣливаюсь обратиться къ Вамъ, имѣя надежду, что Ваша благосклонность не уменьшилась и удовлетворите мой прозьбѣ. — Вотъ въ чѣмъ дѣло. Извѣстный Вамъ парохъ Пиствинскій Левицкій на сихъ дняхъ преставился, и думаю, скоро будетъ тое упраздненное мѣсто, обсажено якимъ нибудь администраторомъ, или по нѣскольку мѣсяцахъ даже новымъ парохомъ занято. — Для меня наилучше бы было, когда бы, (въ невозможности предоставленія менѣ той администраціи, купно изъ коопературою Микитинскою) администраціи парохіи Пѣстня ввѣрена была сосѣдствующему Пароху Отцу Кириллу Блоньскому, пароху Шешорьской церкви — который со мною въ согласіи живетъ. Прошу Васъ, чтобы Вы просили Г-на [2] референта, не могла бы тая парохія ввѣрена быти вышереченому сосѣду, хотя на одинъ на два мѣсяцы — до той поры, пока не прійдетъ новой парохъ. — Если бы Вы то для мене здѣлали, я бы Вамъ очень одолженъ былъ. — Еслиже бы не возможно бы и того учинити — т. е. неотмѣнно имѣлъ бы быти присланъ Администраторъ, то прошу не можналибы то по крайней мѣрѣ здѣлати, чтобы изъ канцелларіи инструментъ тому будущему Администратору выданъ бы — дабы мнѣ хотя нѣсколько вознаградилось за мои двугодовиі труды, за которые покойникъ вознагражденъ былъ. — Прошу мене извѣстити о новостяхъ литературныхъ нашихъ, а при случаѣ пришлите Вашего сочиненія экземпляръ въ Коломыю. — Я намѣреваюсь и(зъ) Господиномъ Блонь. переложити всѣ нуждныи книжки для нар. училищъ. — Остаюсь зъ высокими почтеніемъ. Вашъ

усердный почитатель

5/9 в. 844.

Я. Г.

Начерк листу пис. на 2 стор. 8⁰.

Ч. 58.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 14. IX. 1844 р.*

We Lwowě dne 14. zářf 1844.

Rozmilý příteli!

Předně Ti musím oznámiti, že teď již mám jistau naději, nejdéle za půl roku do Prahy se odstěhowati. Jest tam totiž rozmnožení, a sice

wětší, nežli zde před třemi léty u učtárny bylo, i daufám, že mně 500 nemine. Náš pán president we Wídni statně se mne ujímá, a když letos náš Buchhalter we Wídni byl, notně mu prikázal, aby na mne dbal, a dobrau kwalifikaci mně dal. Ten ted jest proti mně nesmírně zdwořilý. Polowice učtárny do Prahy o přesažení žádá!

Tuto ti posílám list Bodianského, jež mně Šafařík poslal. Hawlíček jest již 3 měsíce doma w Německém Brodu, otec mu umřel 14 dní před jeho příjezdem. Wahylewič před několika dněmi dostal dowolení k wyswěcení; konečně!

O Osnowjanenkowě Marusi ani widu ani slychu. Pán Zubřícký mně Parafianštinu [2] a listy odevzdal. Jeho historie Lwowa již jest dotištěná, a newím, proč se ještě nezjewila na weřejnosti. Kněz Tomowič tě prosí o 2 exx. Rusalky Dněstrowé, abys napsal co koštuje, že ti to odešle.

Zde ostatně wšecko spí; k Bělowskému ještě nechodím, také ted již ani nedbám, nebywám u nikoho. Prof. Hanuš jest w Praze, také můj kollega, ingrossista Čermák, oba odešli tam na nějaký čas. W Praze se to radostně hýbá, utwořuje se spolek na dostawění chrámu sw. Wíta. Tyl wydává u Calveho román z českého žiwota mezi šlechtau z nejnowějších časůw, který dělá furore, práwě tu máme prwní swazek. Matiční kníhy pro nás jsau na cestě, dostanu je skrze Milikowského, a tu wypadne na každého něco porta. Pamatuj na letošní pětinu, wkladu do matice. Wyšla ted psychologie od Hyny nákladem matice, pak druhé wydání Miltonowa ztraceného ráje od Jungmana.

[3] Beletristika naše utěšené plody wydává. Co wšecko vychází těžko ti psáti, bylo by toho mnoho na jednoduchý list. Mně se wede pořád stejně, křik s Roščišewským již utichl, slyším že Calve málo mého Zrcadla posud prodal, neobtěžuj si, domlouwati we swém okresu jiným, aby aspoň třetí díl kupowali. S pokračowáním zrcadla ted sám newím, jak to bude, Calve teprw na rok chce opět něco dále wydati. Byl jsem s celau rodinau u Lewického we Škle, který mně wyborně přijal a hostil. Byli jsme tam od 7.—15. srpna t. r.

Jak se tam máte, co kutíte? napiš mně brzi. Buď zdráv

twůj

Karel Wladislaw...

Posílám ti 2. exx. Котляревскаго игри: Москаль Чаривникъ, pak 1 ex. Костомарева: о историческомъ значеню пѣсни рускихъ, со mně prof. Srezněwský letos z jara byl poslal.

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 59.

*Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького,
пис. дня 5. X. 1844 р.*

Львовъ 5^о Октября н. ст. 1844.

Любевный Другъ!

Книги получилъ, и изъясляю Вамъ покорѣйшее благодареніе. — Сего дня высылаю возомъ почтовымъ на Ваше имя въ Коломыю 6 экземпляровъ своей хроники Города Львова и нѣсколько афишовъ. — Одинъ экземпляръ для Васъ, а пять естли возможно прошу продать. — Нуждаюсь въ деньгахъ на погашеніе долга 260 гульденовъ въ типографію. Извольте такожъ и приложенные афишки обнародовать. — Вы знатокъ и убѣдитесь что цѣна 4 гул. за 31 листовъ мелкаго шрифта in 8 maj: нечрезмѣрная. — Есть кое что замѣчательное и для нашего народа. — За транспортъ я здѣсь заплатилъ.

Зачѣмъ Вы неотсылаете отечественныхъ записокъ? Точно Вы неполюбовались ими бо въ противномъ случае Вы бы высылая первыя, пожелали слѣдующихъ. — Я получилъ нѣсколько книгъ и въ Петербурга и въ Москвы. —

Sub rosa — tibi soli. — Несется слухъ что [2] венгерскіе Уніаты соединились въ Карловецкомъ Митрополитомъ. — Это бы было чувствительное прискорбіе для насъ усердныхъ Уніатовъ. — Молитесь Богу чтобъ это была ложь. — Вы тамъ ближе границы и можете лучше и осторожно удостовѣрить ся. — Еще одна прозьба — А тая есть — Удостоите на всегда Вашей дружбы —

Дениса Зубрицькаго.

Лист пис. на 2 стор. 8^о.

Ч. 60.

*Начерк листу Якова Головацького до Дениса Зубрицького,
писаний після 5. X. 1844 р.*

Денису Зубрицькому.

Милостивый Государь!

Я получилъ Вашей Лѣтопись Города Львова 6 экс. — изъ коихъ три экземпляра уже проданы. — Какъ скоро продамъ и два остальные два экс. сей часъ перешлю денги к Вамъ. — За подаренный миѣ экс. благодарю покорно. — Отечественныя Записки я послалъ къ Вамъ чрезъ моего шурина семинариста Діонисія Бурачиньского на первыхъ дняхъ мѣсяца Октября — и думаю, что Вы до сей поры уже получили ихъ. —

Въ противномъ случаѣ благоизволите [2] спросить у вышеименованого питомца IIIго года. — Если бы Вы благоизволили и остальные VI. тома прислать для перечтенія в Коломыю почтовым возомъ, и еще яких нибудь книг русских, я бы очень поблагодарилъ. — У Гна Запа есть для меня нѣсколько чешскихъ книгъ — то прошу покорно и этие присо-вокупить къ присылкѣ Вашей — когда благоизволите удовлетворить прозьбѣ моей. — Ваша Лѣтопись для меня и моихъ добрыхъ сосѣдовъ коимъ я ею сообщалъ чрезвычайно понравилась. — Мой сосѣдъ и другъ Г-нъ Отецъ Сокольскій желаетъ эти всѣ тома „Отечественныхъ записокъ“ для себя — отъ Васъ откупить и когдабы Вы и больше книгъ русских или русскихъ Журналовъ и. пр. Москвитянинъ Библиотеку для чтенія и пр. — благоизволили ему отступить онъ [3] тотчасъ заплатить за оныя и по присланіи книгъ отошлетъ денги, прошу всякой книги лавочную цѣну сообщить намъ. — Удостоите меня своей милостивою дружбы Вашего Благородія Милостиваго Государя

покорнѣйш...

Начерк пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 61.

*Листъ Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 29. X. 1844 р.*

We Lwowě dne 29. října 1844.

Milý Příteli!

Píši ti naspěch, co mně p. Šafařík wčera z Prahy psal: „Pro p. Hołowackého přišly knihy od přátel a známých, jenž u mně složený jsau, ztízí dewadesat liber (:90 ř:) netto, za něž jsem wydal w hotových penězích za wozné a clo atd. dewět zl. we stř. Jest mezi nimi mnoho wzácných a drahých. Račte ho tedy, bez odkladu o tom uwědomiti, a společně s ním co nejdřív we někoho zde (:w Praze:) splnomocniti, aby je u mně wzal, spakował (:neboť rozloženy jsau:) a poslal.

Peníze mi budto po poštowském woze poslati můžete, budto na zdejšího knihkupce u některého Lwowského assignací wzíti, aby mi to wyplatil.“

Wiš tedy, co činiti máš; od koho ty knihy jsau, sám uhádneš. Pošli mně sem co nejdřív 9 f. stř. ja je dám Milikowskému za assignaci na tamnějšího knihkupce, anebo jestliš ještě letošní wkład do matice nezaslal, pošli i těch 10 f. spolu, a tak se to pojednau zprawí. Já napíš do Prahy Štorkowi, aby to spakował a pod mau adressau for-

manskému speditérovi odewzdał; tak to budeme tu za 4 neděle míti, a o příležitost odtud na Pokutí musíš se sám postarati. Asi před 6 nedělemi poslal jsem ti skrze pana Krasuckého z Dzurowa sekretáře u p. Zagurského balíček sknihami a list od Bođ. z M. nic jsi mi potud neodpowěděl, zdali jsi to obdržel. Teď od nějakého času leží zase asi 10 knih pro tebe u mně, které na příležitost čekají, a sice od matice a 2 od Bođ. z M. napřed poslané.

[2] Nowého jen to: Rościšewský nespokojen, že swau žalobau na mně u zdejšího praesidium nic nepořídil, obžalował mne i censuru českau u dworského censurního a policejního úřadu we Wídni. Ten to dal do Prahy Šafaříkowi k zodpowědní. W Praze to způsobilo weliké pohoršení, Šafařík odepsal, jak mně sám píše, proti swému zvyku, welmi ostro, háje sebe i mně před prahlaupými wýčítkami blázniwého starce, a tak to odeslal zpět. Teď newím ještě, jak to wypadne, a budau-li též Šafaříkowi wěřit. Ten starý swinák může býti ještě i přičínau, že se do Prahy nikdy nedostanu, an práwě teď nowá, a to silná naděje na mně se zasmála. Rościšewský od měsíce již u tigra nebýdlí; hospodář wypowěděl mu úředně, a w prawém smyslu slowa toho, wyhodil ho z domu, an mu za 8 let krejcaru nezaplátil, a pro smrad nikdo tam zůstáwati nechtěl. Nalezlo prý se po něm tolik swinstwa, wší, stěnic, čerwůw, braukůw a hadůw, že se všecko muselo spáliti. Matice wydá ještě před nowým rokem skwostné dfo, totiž prwní díl Wýboru ze staročeské literatury až do čtrnactého století, 32 archů silný, W čele každého článku státi bude dějepisná zpráwa o tom, co nás ze žiwota spisowatelowa došlo. Za úwod slaužití bude krátká staročeska mluwnice, a na konci připojen bude slowník neznámých starých slow, aby se žádostem obecnstwa w každém ohledu zadost učinilo. Po prwním dflu bude se hned 4. wydáwati, totiž Wýbor z literatury nejnowější; posléze wyjde druhý a třetí díl, w nichž obsažena bude literatura wěků středních. Tyto čtyry ohromné díly we welkém slownikowém formátě o 2 slaupcích, nebudau však obsahowati auplnau sumu [3] naší literatury, nýbrž pauze wýtahy z nejlepších spisowatelů, mistrowskau rukau wywolené a uspořádané. Tolik tobě pro wědomost z Kwětůw ti podávám.

W Praze jsau sice všichni zdráwi, až na Šafaříka, který mně již po dwakrát welmi kormautlívý list napsal, a podle swědectwí prof. Hanuše, welmi zle wyhlízí. O wydání druhého dflu starožitností není prý ani řeči.

Očekávám twau rychlau odpověď; zatím buď zdráv, a pozdrawůj wšecky wěrné duše,

Twůj přítel

K. W. Zap.

Лист пис. на 3 стор. 4^о; на 4 стор. адреса:

Почтова штампіля: Lemberg 29 Oct.

Sr. Ehrwürden Herrn Herrn Jakob Glowacki exponirter Pfarr-
kooperator Graeci ritus in

Per Kołomyja.

Мукитуйнсе.

Ч. 62.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня
20. XI. 1844 р.*

Любезній Брате!

Коли добре тямлю, та щем не забув, казавись менѣ, щоб тобѣ не писаты, но по рускы, бо то нѣбыто и я Русын. — Добра тобѣ бесѣда; алежбо и я собѣ думаю: Беры Петре на розум: де куда тобѣ вже тепер бути Русыном, колись ся изнѣмчыв. Але купыти не купыти, торгувати можна, — попробую и я хоч раз: ось послухай моеї бесѣди; а коли не буде тобѣ до смаку, то прышли менѣ де котрѣ кыжки рускїи, а прочитавши може напишу охайнѣшче.

Не дывуй ся Брате, щом ще досы не пысав, бо такы не було за що. Вѣд колысьмо ся розстали в Коломыѣ, так мы доля моя негѣдна все на супереки. Надѣявим' ся, що мы тепер все гладше пѣде, як вторѣк, прыѣхавем до Черновец; оглянуп ся сюд не туд, та вже нема де менѣ и прысѣсти: десь вѣд сѣвѣ-[2]-та найшла карамха, захопыла, де що було; а нечестным Вѣрменам, що так солодко по пѣд бороду гладыли, не вѣр и тылькы, що жыдови. — Що ту робыти? — ходыти вѣд хаты до хаты не лзя. Аж десь за двѣ недѣлѣ напытавем школярѣв Граматыкѣв; и роблю тепер два часы на дыну. Не много роботы, — так и така заплаата: ледвы заплатиш за зымну немечену хату, та без вѣкон, та ще колиб було за що юшку зварыти, та кулешу. Сего менѣ року неспосиб самому жывогѣнись; ось добре, що мя, дяковати любезному Ясеви, прыняли на философію, та що було за що пысати до родычѣв. Просивем их о яку заломогу, хоч якїй грѣш, бо провнянту нема куды менѣ дѣстати. От пры добрым случаѣ, передай менѣ хоч кусок солоньни, або брылзѣ, або муки на кулешу, або тих варених слывок, щосьмо абырали у пвынтару. Коб де через кого, то приславбим Тебѣ де котрѣ кыжки, та просивбим за дру-[3]-гїи. Пыши менѣ небавком хоч на почту, чысь не чув що про Яся, або чы не пысалы з дому. Коли де що потребуеш тут в мѣсѣтѣ, то пыши, а учыниш мы любов вельку. Бувай здоров, май ся гаразд, поколонись есѣм понам, попадам и проскуркам,

тай знакомым, нехай мя не забудут, та памятай на Твого щырого брата

Петра.

В Чернівцях 20-го Листопада 844.

Ой лехше було сьмѣятись в гисторіи о Египским Іосифу, як самому щось напысати. —

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 63.

*Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького,
пис. дня 29. XI. 1844 р.¹⁾.*

Lwów 29° Listopada 1844.

Szanowny i zasny Przyjacielu!

Наuczulsze składam dzięki за troskliwość в sprzedazy moiey Kroniki, wszelakoż nierób Pan sobie kłopotu iezeli masz trudność в spienięzeniu pozostałych dwóch exemplarzy i racz ich przy sposobności odesłać. — Potrzeba która mie zmusiła zatrudnic Pana sprzedażą iuż по części zalatwiona. Sprzedałem całą edycyą з 300 екземплярзы Jablonskiemu за bezcen, на raty, i zmuszony з часть sczupley nalezytosci wziąć ksiązkami з iego handlu. — Nieuwierzysz Pan co to за lotry księgarze, potrzeba doswiadczyć żeby się przekonać. — Millikowski chcąc mie zmusić żebyм mu oddał wszystko в kommissie, chociaз się kto zgłosil i chciał kupić, zbywał tym, że niema oprawnych ksiązek. В komissyi так się rozumie: oddaią się wszystkie ksiązki i ustępuie się księgarzowi $\frac{1}{3}$ rabatu to iest 33 $\frac{1}{3}$ f. od sta, а on dopiero на końcu roku robi з Autorem rachunek. — Tymczasem rozsyła по wszystkich księgarniach в kraiu i за границą dzieła, а за niego bierze inne ksiązki i spienięża. Gdy przyjdzie koniec roku robi Autorowi rachunek że rozsprzedano в kraiu i за границą tyle i tyle sztuk, rozumie się że tyle поłoży ile mu się podoba, потраці собие за fracht i pakunek i да kilkanascie ryńskich іalmuzny biednemu autorowi i то trwa kilka lat, а он iуż dawno ма в рѣку pieniądze lub inny towar за те ksiązki. — Przestrzegал mie Kankhoffer i Kamiński żebyм się niewdawal в taki interes бо ze wszystkim strace, а так wolalem niby

¹⁾ Про сей лист згадав Як. Головацький у своїй статії п. з. „Замѣтки и дополненія къ статьямъ г. Пыпина, напечатаннымъ въ Вѣстникѣ Европы за 1885 и 1886 годы. Вильна 1888. стр. 70.

to potciwyszemu Jabłońskiemu wszystko odstąpić, a tym sposobem chociaż nie zyskam nic, przynajmniej expensa pokryje. —

Zapisek 6 tomów przyniosł mi z Seminarium Pietrusiewicz*), Nie wiem czy go Pan znasz lub nie, jest to bardzo zdalny, ciekawy młody człowiek, z którego z czasem będzie drugi Xiądz Głowacki w Mykitancach. — Po reszcie miał się ktoś do mnie zgłosić, alem go niewidział, powiadał mi tylko X. Malinowski że ten Jegomość iak tylko go oswobodzono z Prezbiterium umykał ze Lwowa do żony i zapomniał o zleceniu. Jak tylko mi W. Zap którego będę szukał, doręczy czeskie książki zaraz wyszle Panu zapisek 5 tomów, bo 127 tom u X. Lewickiego w Szkle, prosze tylko żebys ich sam czytał, bo Pan umiesz szanować książki, a widać ze te 6 tomów które odebrałem były w ręku osoby która nie umie poszanować. — Naydaley za 14 dni będą już w Kołomyi. —

Mam wielki szacunek dla osoby W. X. Sokulskiego ale nie mogę mu teraz odstąpić „Отечественныхъ записокъ“ iak Panu wiadomo znajduie się w nich oddział „Современная Хроника законодательства“. Aże ia teraz wolne chwile poświęcam wyłącznie obznaomieniu się z prawami ruskimi, przeto potrzebne mi są zawsze tak długo dopoki nie dostane dodatkowe dwa tomy praw z roku 1841, 42, 43 i 1844 które może na wiosne otrzymam. — Z bolem serca przyszło by mi się rozstawać i z Biblioteką dla czytania którą mam pełną za rok 1841 to jest 12 to-[2]-mów, ale wiedząc że w tamtych stronach ieszcze większy głód na książki ruskie niżeli u nas, może bym się zdecydował odstąpić mu ie. — Ale coż mam za nie wziąć od niego? prawdziwie iestem w ambarasie. — One kosztowały z posyłką 22 ruble srebrem, tyle wymagać niesłuszna, ale 15 do 20 ryńskich można by po przyjacielsku żądać. — Zaproponuy mu Pan to co osądzisz za słuszne, ieżeli na to przystanie, racz mi donieść, a ia pożegnawszy się z biblioteką wyprawie ią Eilwagenem. — Jeżeli by mu cena zdawała się za wysoką, to bym mu przynajmniej do czytania na zime posłał z kondycyą by ią w Kitay w steife dekeln kazał oprawić. —

Inne książki które ia odbieram z Rossyi niezdały by mu się, bo na coż mu suszyć sobie głowe nad aktami archeograficznymi lub Swodem Zakonów który mi głowe zawraca. —

Ewangelia Ostromira iuz wyszła. — Minister Oswiecenia ią rozdaie. Może go Bóg natchnie ze i mnie przyszle. — Pragnoł bym nie-

*) Нынішній предать и славный Галицкій историкъ, археологъ и славянскій языковѣдецъ. (Замітка Як. Головацького).

zmiernie posiadać ją żeby przed śmiercią widzieć jeszcze ten sławny pomnik starożytnego języka i pobożności Russów. —

Słyszałem że probosz Pański przeniósł się do wieczności. — Może teraz los Pański który mię mocno obchodzi lepszy weźmie obrot. — Dobrześ Pan zrobił żeś się oświadczył tłumaczyć książki szkolne, masz za to przyjaciela z X. Scholastyka, trzeba się tym zająć gorliwie. —

Sciskając Pana serdecznie i życząc mu z duszy z serca wszystkiego dobrego zostaie szczerym i życzliwym przyjacielem

Zubr...

Szanowni Pasterze Pokucia! Raczcie się też gorliwie zająć towarzystwem wstrzemięzliwości. — My tu znając tylu gorliwych i swiatłych kaplanów w tamtym kąciku ruskiej ziemi, wiele sobie po nich obiecujemy. Wydrzeć biedny nasz lud z dłoni szatańskiej to jest zydowskiej jest pierwszym i najważniejszym krokiem do odrodzenia go. — Własnie w tej chwili gdy Rząd rossyjski drogą prawodawczą usiłuje wyrwać plemiona słowiańskie z upodlenia pisanstwa, dała Wszecmocność błogą myśl Naszemu, siłą moralną religijną wstrzymać go od tej przepaści. — W Konsystorzach lwowskich piszą o tém wiele, drukują, rozporządzają, Malinowski poci się nad kazaniami, a Metrop. i biskupi pochowali się iak iarniki po dziurach. — Najlepiej działa biskup iac: Tarnowski i iuz ma kilkadziesiąt tysięcy prozolitow. — Вы можете вашимъ умомъ и краснорѣчіемъ много способствовать! — общему благу. —

Лист пис. на 2 стор. folio.

Ч. 64.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 30. XI. 1844 р.*

Panu Jakubowi Głowackému.

Časopis českého museum 1843. sw. 4.

dtto dtto 1844 sw. 1. 2. & 3.

Miltonůw ztracený ráj od Jungmana.

О народной поэзии Славянскихъ племень

Наскы Украинскы казки.

Príspevok na porto zaplacené knihkupci Milikowskému 20 x. str.

Шиллера нурокъ и хѳдь до залѳзной гуты 4 ехх. od Lewického,
ode mne darem.

Za poslané peníze, které již jsau na cestě do Prahy, zaplatil jsem porta 23 x. stř.

We Lwowě dne 30. listopada 1844.

Zap.

Лист пис. на 1 стор. 4°.

Ч. 65.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
дня 11. XII. 1844 р.*

Kochany Bracie!

Žalíc się muszę na Ciebie, że mi przez sposobność równie dla Ciebie dogodną, jaka mi się nadarza nic mi nie piszesz. Niepojmuję tego — jakieś zawzięcie na mnie: pisałem do Wiednia, do Czepiel, do Iwaczowa, do Ciebie, a nikt mi nie odpisuje; oddalenie się moje od Was, wydaje się tém dalszem, tém samotniejszym. Spodziéwać się tylko wypada jeszcze i nadal, že mi co napiszesz; być może zresztą, žeś mego listu z d. 20^{go} Listopada jeszcze nie otrzymał, lub že sposobność pisania była dopiero późniejszą. Moje okolicznosci od czasu ostatnego pisania o trochę się polepszyły: Chodzę na kollegia, lekcję dostałem na wikt i stancję, którą się od tygodnia już trudnię, z resztą jako tako: — powierzchownie jeszcze mizernie, ale w rzeczy samej coś kolwiek lepiej. — Z radoscią [2] i udziałem, jakiego po sobie tylko żądać mogę otrzymałem Wasze nowiny. Więc Panna Anna, ba już nie Panna Anna ale Pani Terlecka popadają. Jak to pięknie — ale jak prędko, ledwie wierzyć można; a o miesiąc wprzód tylko oko bardzo cwiczzonego postrzegacza mogłoby wnosić, že się na coś podobnego zanosí. Wreszcie z czegoż tam było wnosić? — Że On w Koszowie jadąc wierzchem Jej się ładnie kłaniał, a Ona uklon oddając mile się uśmiechnęła, a potem Go czarnym, czy jakim nazwała, i cóż to wszystko ma dō rzeczy? Niechże mi kto zaprzeczy, že to przeznaczenie stanowi szczęście, które jest nieochybném, jeśli tylko moje najsz(cz)érsze dla Nich życzenia cokolwiek nato wpływu mieć mogą. — Miło na-[3]-pewne było być świadkiem naocznym, dla tego též jak żałuję, že przytomnym być nie mogłem; byłbym się ucieszył, chociaż lubię zazdrościć, osobliwie szczęściu, na które sobie zasłużyć nie mogę. —

Z książek miałbym niektóre odesłać, żal mi jednak, zostawię na późniejszy czas, wszak Ci to obojętném. Napisz mi o Twojem powożeniu, donieś, jeśli masz jaką wiadomość o Jasiu — pocziwiec, co on tam robi? tak wielkim dla mnie stał się dobrodziejem. Dalsze do-

niesienia zostawiam lepszym czasóm. — Całuję Ciebie i Twoich serdecznie

szczéry brat

Piotr.

11° Grudnia 844.

Лист писаний на 3 стор. 8°. На 4 стор. адреса:

Czernowitz.

An Sr. des Herrn Herrn v. Głowacki Wohlgeboren zu Mykityńce.

Рік 1845.

Ч. 66.

*Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького,
пис. дня 14. I. 1845 р.*

Милостивый Государь! Честный друг!

Высылаю на Ваше имя Библиотеку для высокопочитаемого мною Га Отца Сокульскаго а вмѣстѣ 4 Экзем: Хроники. — Одинъ Экзем. извольте отправить въ Вѣну для Вашего брата, какъ подарокъ отъ Вашего друга, — второй замѣняйте за Слюскинъ Служебникъ, а остальными двома распорядите по Вашему благоусмотренію. — Можетъ быть властелинъ втораго старопечатнаго Служебника рѣшится на замѣнъ, если нѣтъ, то спросите его, что онъ желаетъ на наличныя деньги? — Мнѣ хотѣлось бы завладѣть имъ. — Что касается Требника опишите его форматъ, примѣти, число страницъ и прочія наружныя ознаки, можетъ быть при пособіи Сопикова дасть ся розгадать его изданіе. Больше Хроники у меня нѣтъ. — Я продалъ за бездѣлку цѣлое изданіе Яблоньскому, опасаясь неизбежной потери при лукавыхъ затѣяхъ книгопродавцевъ. —

Деньги то есть 35 Гульденовъ получилъ я. — Искреннѣйше благодарю Васъ за дружеское стараніе въ продажи Хроники, я увѣренъ что это стоило Васъ труда. — Такожъ благодарю за лестное мнѣніе о ней. Не такъ думаютъ коварные враги нашего рода. Они скрежетаютъ зубами, но незнаю рѣшатся ли они нападать меня посредствомъ печати. Я писалъ истину по Актамъ и по этой причинѣ не стану отвѣчать и бранить ся въ ими, хотя есть и между Поляками добросовѣстные мужи которыи отдають справедливость моему труду. —

Посилаю Вамъ извясненіе Божественной Литургіи нашего мочтен-

наго Малиновскаго¹⁾). — Вы согласитесь что это есть важное сочиненіе. — Издержки почтовые да заплатитъ Гн Сокулъскій за цѣлой пакетъ. —

Вы читали объ реймскомъ Евангеліи на коиѣ присягали француз- [2]-кіи короли хранящимся въ Библіотекѣ Филипа Людвига. — Гн Силвестре библіотекаръ его рѣшился казать рѣзать на шѣди fac simile цѣлой книги на счетъ Императора и ему посвятить. — Огромное это и драгоцѣнное дѣло совершилось, и онъ выслалъ Императору 200 Экземпляровъ. — Государь отдалъ Министру просвѣщенія нѣсколько, и выставте себѣ мою радость я получилъ отъ Гна Министра посредствомъ Посольства въ Вѣнѣ экземпляръ на новый годъ польскій. — Оно писано кирилловскими и глаголицкими буквами. — Всякая страница оттиснена особенно, съ всевозможною точностію, даже цвѣтъ и поврежденія бумаги сохранены какъ въ подлинникѣ, словно смотреть на подлинникъ. — Я ожидаю въ короткое время и Остромирово Евангеліе изданное какъ fac simile такожь на императорское иждивеніе въ Петербургѣ. — Вотъ рѣдкости! — Жаль очень жаль! любезный другъ что Вы столь отдалены отъ меня, но я Васъ люблю и почитаю какъ въ близости такъ и въ отдаленности и остаюсь на всегда

Милостивый Государь Вашимъ другомъ и слугою

Зубрицкій.

Служебникъ Слозки вышлите при случаѣ, а естли возможно посетитесь и о второмъ старопечатнымъ болгарско-сербскимъ, Требникъ опиште

прощайте.

Лист пис. на 2 стор. вел. 4°. На четвертій стороні адреса :

An Seine Hochwürden den Herrn Jakob Głowacki g. k. Pfarr-Cooperator in Mikityńce — bei Pistryń — Kolomyja

і почтові штампілі :

Lemberg 14 Jaen. — Kolomea 16 Jaen.

Ч. 67.

Лист Петра Голозацького до брата Якова, пис.

дня 2. II. 1845 р.

Любый Брате Ярославе!

Мило менѣ згадати на Тебе, та коли лучится выгода, пишучи до Тебе, перенести мою нищоту в Твоѣ стороны, де мылѣшче було над

¹⁾ вид. в р. 1845 у Львові.

найшумнѣшчѣ утѣхы наших велико-мясничних игр. Куда поверну очима, всюды роскѣш в злудной красотѣ привлекаючи приголубляется сердцу, тай тилки ей силы, — бо души не закромит, та лиш зводит. Колы згадавим о тѣм, то мишло, подумаю, тогда пѣзнаю себе, жем на те не арѣс, обрижу собѣ в тѣй чужинѣ, а мысль моя перенесе ум лагѣдно в спокѣй, де вже менѣ тугы нѣякой не дознавати; погляну на Твоѣ книжки, а тут розточится весь скарб перед моѣм духом, якого менѣ нѣколы не дѣстати, нѣ приспособити, и знов тужу як слабосыный менкой, (sic) бо деж ку тому менѣ ради, де провѣдника в таку путь безконечную, куда пустившысь раю не забাগнеш. — Читавем Твоѣ книжки, та де куда и добре (пере) перечитав. Не малом собѣ задав працѣ при гисторіи Россійской: переглянув, перебадав, повитягав и выисав, де що бу-[2]-ло, перемотав на мою основу, подѣлив рѣч, як знав в головѣ и на паперѣ, а з ней пожиток к' предлогу для души, сердца й свѣта. А мабудь справедливо пише, бо дѣло вже через другѣ руки перешло. Знаю, бо пѣзнавем, що тильки по в дѣиствѣях челоувѣчества вся наука, там любомудрѣя первѣстки як зерно на велику деревину знайдеш, а пѣзнанье свѣта, челоувѣка, его истинность и их полагаия друг к' другу, там все — там Бога пѣзнаеш; в тоѣ школы, як в клубка науку виснуеш. — Гоголя не споминаю, бо во подивляю его, але сказати, що влад нечля менѣ. Тишиньскый пише не много, та и того за надто: бесѣда нѣмецкого любомудрца на его язицѣ якось ему не припадае, знать ще за молодой, та не дорѣс, бо дуже пѣзнати, що ему ино снится, омрачив мы голову, а свѣтла не дав, бо в цѣлим дѣлѣ саме пуге розумованя, а истинну правду оглушив многими переносынями вѣдающими одну мысль рѣзно, бере рѣч в легка, як Поляк, а много бесѣдуе, як Нѣмец. Читавем все, але вѣдислати не гадаю, хоч бым любо з души жадав других книжок, та найбѣльше русских и московских, тай Геррена дуже менѣ потрѣбно, — але по тѣи, таки сам приѣдь, [3] а як Тебѣ ся не схоже, то спѣми по честному сусѣду Сокульскому, а може един другого витягне. Ось нам вже небавком треба стати до браку з чѣм хто мае; як пѣде все гладко, тогда пѣст не пѣст, ино приѣдь, а зробим собѣ пѣдпивание по красу волю, коб по що придбати, а незабудьте и вашѣ попадѣ забрати. Бувай здоров, та людяи милый, та майтеся гаразд, та памятайте о Вашим щирим братѣ

Петр...

Чернѣвцѣ 2/2 45.

Лист пис. на 3 стор. 8^о.

*Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис.
дня 3. III. 1845 р.¹⁾*

Львовъ 3 Мар. 845.

Любезнѣйшій Другъ!

Искренно благодарю Васъ и за Ваше письмо и за Служебникъ; естли Вы можете приобрѣсть и другой экзепляръ то прошу. Почтенный Господинъ Блонскій здѣлалъ мнѣ большую радость посѣтивъ Армянскаго*) пустытника, который кромѣ Огца Малиновскаго неимѣетъ теперь способности чисто сердечно побесѣдовать. — Я занимаюсь въ настоящее время исчисленіемъ Евреевъ — да Евреевъ! — И Вы неповѣрите какіе объявились изумительные Результаты! Послѣ истеченія 150 лѣтъ жидовское народонаселеніе превзойдетъ въ Царствѣ Польскомъ о 2 миліона, Христіанъ! Это основывается на несомнительныхъ данныхъ. — Я сплшу статейку и исчислительную таблицу для Rozmaitości; но сомнѣваюсь, будетли она напечатана или нѣтъ.***) — У этого народа есть свои други и покровители. — Гнѣ Блонскій предполагалъ издать сборникъ Документовъ старыхъ Галицкорусскихъ; но это тщетное намѣреніе, издержки печати истощили бы издателя, безъ надежды получить ихъ когдалибѣ, я уже испыталъ [2] послѣдствія печатанія. — Я выслалъ всё мнѣ известное какъ Документы Тарновскаго****) такъ и Дѣдушицкаго и прочія: въ спискахъ и снимкахъ въ Археограф: Коммисію, какъ средоточіе Русской Старины, и ихъ напечатаютъ сего или будущаго года. Если Вы согласны съ моимъ мнѣніемъ, и у Васъ находится что либо, то лучше сообщите мнѣ точные списки, съ изьявленіемъ источника, гдѣ значится подлинникъ, а я отправлю въ Петербургъ. —

Вы Милостивый Государь въ состояніи здѣлать большую услугу общему благу, если бы Вы списали на нашимъ языкѣ Эзоповы басни подъ заглавіемъ „Басни и сказки для Галицкорусскаго народа“. — По-

¹⁾ Згадку про сей листъ подав Як. Головацькій в „Замѣткахъ и дополненіяхъ“ Вильна 1888, стр. 70.

*) Д. И. Зубрицкій жилъ на Высшей Армянской улицѣ въ собственномъ домѣ, на второмъ этажѣ. (Замѣтка Я. Головацького).

**) Редакція польской газѣты не приняла статьи. Она была напечатана въ 1847 (?) въ Jahrbücher der slav. Lit. Jordana, по нѣмецки. (Замѣтка Я. Головацького).

****) Это документы переписанные мною и сообщенные Зубрицкому. (Замѣтка Я. Головацького).

думайте, и прийміть засвідѣтельствованіе искреннѣйшей дружбы и готовности къ Вашимъ услугамъ

Зубрицкаго.

Лист пис. на 2 стор. 4^о.

Ч. 69.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 4. IV. 1845 р.*

Вѣдень 4 Цвѣтня 845.

Ярославе милый брате!

Не здивуй и не прогиѣви ся, братчику, що я бѣльше як рѣкъ до Тебе не писав — причины легко догадати ся: менѣ от' все не по руцѣ йшло; що лиш' загадаю, то не влад поїде. 'Ще вторѣчного лѣта збирав ся я писати, хотѣв дещо придбати для Тебе и послати — бо так голых листѣвъ вже досыть написав ем ся до Тебе — а Ты все чи грошенят, книжочок чи росправок вже цимало напосылав есь ся менѣ — а найстыднѣйше менѣ було про Твою Голубочку Мариню, що я Ъй нѣ подяковати честно, нѣ гостинця послати не мѣг. Правда, що я надѣяв ся на Е. В. Воеводу Лучанского; вѣдн був лѣтом у Вѣдни; так що ж'? я Его лиш' раз побачив — обѣцяв, та й тѣлько, из сим поѣхав на свои добра, а вѣдтак у своясы. Щастье моє, що навинув ся був честный П. Jordan Турянский, и дав менѣ 50 fl. CM — бо навѣтъ не було бы чим и послѣдною Ригорозы заплатити — а так получив я 20 Листопадня 844 осялчу скѣру (Diploma). Вѣдтак дожидав ем, выпытовав за Воеводу, але дармо — около Рѣздва написав ем до Него лист, чи маю чого надѣяти сь', чи нѣ — бо менѣ годѣ доьше у Вѣдни сидѣти? — Вѣдписав якъсь в Сѣчни — однакъ' протягнуло ся аж' до Марця, заким я вѣд Него знов на раз получив 100 fl CM. — Подумай же собѣ тепер, братчику, кѣлько я через цѣлый рѣкъ набѣдив ся — из первых 200 поплатило ся то таксу, то довги, та й жило ся якій мѣсяць, из Jordanовых заплатив остатню таксу — а от' тепер трохи очухрав бы 'м ся; так що? знов треба латати дѣры безмалъ не за весь минувшій рѣкъ. Зберав ся я був також' в осени до Тебе и до [2] Петра писати, и надѣяв ем ся, що выроблю що для Вас у Воеводы, але як бачиш годѣ: — высокій люде не так приступный, лиш' коли хвилья якась на них найде — був ем сам и у Цѣсаря, и думав, що коротшою дорогою поїде Петрѣва прѣзба, але куды за грѣш танцювати — 15 8bra поїшла до Галицкаго Правительства — 19. Грудня повернула назад — а 19 Лютя с. р. послали вже становительный отвѣтъ тею самою дорогою до Петра — 'но я не

мог допытати ся, чи сак чи так выпало, однакож' надѣя на лучше — Господи поблагослови нашому Петрови Далибору!

Бачиш, брате, що журбы мав ем богато, а таки все не було що писати. Доси 'ще не знаю дѣстне, куды повернути съ; менѣ казав Воеводѣ Секретарь, що Его маюток сими лѣтами много ускорбленій утерпѣв, що Вѣн хоч бы найрадѣйше, то не може менѣ дати певной сталои пѣд-помоги — и скоро менѣ дещо лучит ся, що б' и не спускати ся не Него — а зо стороны я вызвѣдав ся, що Воедова (sic) через пелад свого Министра, мусѣв у нашего Намѣстника Фердинанда Есте довг на 2 миліоны (!) затыгнути — 'но доки вѣд Него самого не дѣстану выповѣдь (?), — доти стало вытравю, и надѣяти 'му съ'. —

Уцѣлуй сердечно вѣд мене рученьки Твєї любои Маринѣ, пай опростит, що доси не подяковав ем за сорочечку, за котру тут всѣ дивовали ся, що так красно вышивана — посылаю Їй гостинця, Поставець на оливу й квас — из чешского скла (Winterberg-Fabrik), що бы 'сте гарно на Великдень ковбасы прикрасили, та [3] здоровенькѣ поживали, а на мене хоч згадали — Тобѣ посылаю кѣлька книжок, на котрѣ здобув ем ся: Ербена пѣсни чешскѣ II d. — Клеменса грамматику и словарь волосьскѣй — Колара Wechselseitigkeit — Османа Гундуличева — Деметра трагедію „Теута“ — и Миклошичевѣ „Radices“. — Се послѣдне дѣло дуже важне — придадо бы ся для нашего всего Клира, що б' выучовали Старословенщины — був бы хосен для нас и всѣх Словен. — Прочих книжок, за котрѣ писав есь, Милутиновича, Мурка, Копитара, Вряза, Сушила, не дѣстав ем, може пѣзнѣйше лучит ся — посылаю також статут литовскѣй (Даниловича), вже переведен — але Кіевлянин и пр. придадут ся менѣ. — За Лѣтопись Львѣвску и Москаля чарѣвника и пр. дякую тобѣ красненько. — Про Основяненкову Марусю я пѣщо не чув, також' и вѣд пѣ кого не получив пѣщо. — Вагилевичеву Граммат. прѣшли менѣ, бо тут ѣй не ма. —

Мѣй „Вѣнецъ“ не сѣрно йде, переписка много часу збавляе, а не ма коли — у правописи 'ще 'м не розѣбрав всего, чога держати ся. Содержаніе в загалѣ буде таке (так бы я рад): Предсловіе до всего во обще — *Часть I. Быль* (былина, ще не знаю, як лучше, порады) обѣматѣ 'ме старину и пр.: Статут литовскѣй Даниловича — Крещеніе Руси Добрянского — Великая Хорватія Я. Головацького — Слово к питомцем Могильницкого — Гадки за пѣніе Словенске (Людовика Риттерсберга (печатане по чешски у „Wѣнес“ — и по пѣмецки у „Ost und West“ —) — *Часть II. Любимене* (або як? порады) обѣматѣ 'ме все, [4] из чога пѣзнати можна нынѣшний стан престоародного просвѣщенія (всю єго словеснѣсть

в переданях живучу): Передговѣр и розбѣр о обычаях звичаях, повѣрью, казках, пѣснях и пр. — Тут буде мѣсце на подѣл часу у Русинѣв — их слова витанья — Ворожѣньє — Твои Небылицѣ (байки) — былицѣ и можебылицѣ (казки и приказки) — Загадки — на кѣнци хотѣв бым прилучити: Думы украинскѣй (котрѣ маю вѣд Срезневского, прекраснѣй, може во 20 — и Твои Пѣсни сербскѣй. —

Часть III. Баретнок (а ты як думаеш?) — тут будут Пѣсно-творы I. (Русинѣв) Украинцѣв:

Котляревского: Пѣснь Куракину —

Артемовского: Твардовскѣй — Пан та собака — Суплика до Гр... — Солопѣй та Хивря — Маруся — Молодиця — Писулька до братухи — Рыбалка — 2 оды Горацієві — Батько та син. —

Лев Боровиковскѣй: Ледащо — Чарѣвниця — Вывѣдка — Бандурист — Журба — Убѣйство — Рыбалка — Волох — Дѣн — Дивир — Басеньки. —

Амвросієй Могила: Пѣснь на вѣдѣздне Срезневскому.

Јерем. Галка: Така сама пѣсня Срезневскому.

Писаревского: За Немен иду — Де ты бродиш моя доле (обѣ печатанѣ у Максимовича пѣсн.)

Аванасієй Шпигоцкѣй: Пѣлтава (урывок из Пушкина — смотри на кѣнци). — Все то получив я вѣд Срезневского в рукописи, а бѣльш немаю нѣ вѣд Шевченки нѣ Шереперы & &

II. (Русинѣв) Галичан: Тут помѣшу: Лужецкого — Шашкевича — Могильницкого — Головацкого — Устѣяновича — Скоморѣвского — Дайкевича и пр. що вѣд Тебе дѣстав ем — от' и весь вѣнецъ — на переду буде Посвященіє Воеводѣ, (скоро прѣйме) — буде здоровенна книга, але ще треба пѣждати, заким до кѣнци доведет ся. —

[5] Из моих запискѣв додаю тут, що менѣ Срезневскѣй розказав о писателях малоруск.: —

Писаревскѣй: (священник, помер 838) писав ту оперу „Купала на Ивана“ — (?) (хто Стецько Ш...?)

Лев Боровиковскѣй: перевѣв також из росієйского „Свѣтлану“ — (балладу Жуковского).

Јеремія Галка: перевѣв Королевѣвѣрську Рукопись — (перевѣд Шашкевича дѣстав ся вѣд Ганки до Срезневского) — из пер. крал. рук. 4 изд.

Амвросієй Могила: писав: Бабусенька думка (нарѣчьем галицко-руским) — Пяньй на гробовищи думка (баллада) нарѣчьем украинским.

А ѳанасій Г. Шпигоцкій (тепер Секретарь Оберпрокуратора Синода в Петргородѣ) пробуваючи в Харьковѣ писав по малоруськи: Сонеты (оригинальні) — 2 Баллады и кѣлька Сонетѣв (переведені подлѣ Мицкевича и Одицьда) — и Пѣлтава (перевѣд Пушкина думы — чи всю, чи лиш сей урывок не знаю:)

Пан пышвѣй, Кочубей на славу!
 Кругом, як панночку, Полтаву
 Квѣчають хуторы его
 Садками, темными лугами.
 Все бучно, найдеш усѣго!
 По воли конѣ косяками
 Басують, мрѣють по степах;
 А хто степы его огляне,
 Та й хто поличе все надбане
 В свѣтлицях, скринях и льохах?
 Та що ему и конѣ сїи
 И довгогривѣ и воронїи,
 [6] И вся худоба ему та?
 Хай гору срѣбла дасть Орда,
 И конѣ ще будь воронѣйшї; —
 А татови всѣго любѣйше,
 Милѣйше — доня молода.

А що ж', Полтавочко-матусю,
 Кто бачив красчу нѣж' Марусю?
 Хай квѣтку темный луг коха', —
 Не выкоха' ѣи свѣжѣйше;
 Лилїя рѣвна, бѣла хай —
 Вона й ѣи бѣлѣйш', рѣвнѣйше;
 На став пышно лебедь силыв —
 Вона рушаеть ся пышнѣйше;
 Кто птицю на лѣту ловив, —
 Вона и вѣд нѣи быстрѣйше;
 И снѣгу груди ѣи бѣлѣйш';
 И кучери ляннїи чорнѣйш'
 Самой хмары в темнїи ночи;
 И зѣроньок яснѣйшїи очи;
 А рання рожа — ротик ѣи!

Та що ж'! Однѣи уродѣ ѣи —
 Уродѣ, марнѣи квѣтцѣ лѣта —

Не дивовала б' слава свѣта!
 О, нї! Душа ще красче в нїї!
 Полтавы ясна й гарна панна —
 Розумна, тиха и нечванна.
 За те на диво й женихѳв
 Москва й Украина ѳї слала;
 [7] Вона ж' вїня як ланцюгѳв
 Лякала съ', вѳдо всѳх втѳкала,
 Та й всѳх з нїчим выпровожала. —
 Аж' ось — сам Гетьман шле сватѳв.

Труды вѳйсковї, нуды, лѳта
 Мазепу хилать уже й в дѳда!
 Вѳн дѳд, та в ним не стыне кров:
 Кипить вона — й вѳн любе знов!
 В часину серце молоденьке
 Пыла' и гасне: — поболить
 Й вагонть ся; чого тужить?
 Пустуб, як хлопя маленьке,
 Не так слухняне, у старых.
 Годы, бѳды й ты, тяжка туго,
 Загартовало серце их!
 Чорстве, понуре, бьетъ ся туго,
 Не швидко запыла' старе:
 За те й пылае, поки вмире!
 Червона криця жаром паше....
 Старї, ся криця — серце ваше! —
 Он! горлиця в лѳсы втѳка',
 гї старїй шулика гоне;
 А в сѳнях дѳвчина ныка,
 Тремтить, нудить ся, млѳе, стоне;
 Жде вѳсти: — Доля ѳї яка!

Вся з серця типаючи съ', мати
 Прожогом кинула ся з хаты
 [8] До дочки, й вся в огнѳ, стогна':
 — „Га! дѳду скверный, нечестивый!
 Де видано?... Нѳ, доки живї!
 Нѳ! не закусе сатана.
 Чѳм бути б' хрестницѳ за тата...
 На старѳсть... дѳд безглуздый... свата'!

Маруся страшно затрясла съ',
 И на рундук, як крейда блѣдна,
 Вся похолонувши ся, бѣдна,
 Гергепнула и простягла съ'! —

Из новин тутейших дещо: Миклошич тут єсть нашим цензором словенским, яко урядник при Ц. библиотецѣ, має приступ до Архива придворного, и переглядає рѣзній южнословенскій многоважнїй акта и кодексы — чути, що у цѣлѣй Монархїи має бути слободнѣйша цензура — Словакам позволена часопись политическа — Илирам дещо опростило Правленїе и позволило слободнѣйше розвивати съ'. — Чув ем також', що в Перемышли часопись духовная (Левицкого?) — а у Львовѣ знов ниша руська пораньем Адвокатѣв Тустановского и Тарновецкого (?!) выходят чи виходити мають — може що лучшого знаєш, то дай знати. — Вуковых пѣсенъ II том выйшов из печатни — либонь I т. маєш, то пѣзнѣйше може прїшлю Тобѣ сей вторый. — Вѣднїши менѣ, братчику, борзенько, чи получив єшь посылку щастливо — тыи часом бувайте менѣ здоровенькї всѣ хатою и сѣмєю — гараздуйте и возвеселѣт ся

Ваш брат

Иван Б. Головацьк...

Лист пис. на 8 стор. 8°.

Ч. 70.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
 дня 15. III. 1845 р.*

Любїй Брате!

Жалую ся на Тебе, що мы не пишеш нѣ о Собѣ, нѣ о Ясеви. Сїжу як виклятїй из свѣта межи людмы сам один: — нѣкто анѣ згадає о менѣ, нѣкто неспитає, о чѣм я думаю. Заглянь в душу (sic) мою, а встрѣтиш, як сумно-душно, вѣчнїй безлад; нѣкого поспитати, нѣ поради ти ся: всѣ як вмерлѣ для мене; но я жию незнати, на яку пропасть. Куда ся кену, то все один смуток, що менѣ нѣ Тата, нѣ Мама, нѣ сестри, нѣ брата: нѣ я кого утѣшу, нѣ мене кому потѣшити. Писавем до дому три рази перед пописами нашими, тай не вѣдповѣли, чы знают, щом написав. Просивем, щоб. що прислали, якїй грѣш, або сорочку, тай то их не свербит. Писавем до Тебе чи не раз; та десь в Тебе часу нема, що небудь вѣдписати. Не гвѣви ся, що довгу не прислаю, бо досы не було таки вѣдки: хоч зароблю якїй грѣш, то вже и дѣра на него, але не бою ся, бо вѣдати таки буде з чого. Учу семеро дѣтнїй,

зарабляю добре, кобно [2] завсѣды так було. Нарештѣ вже я таки Філософ: пѣвоча вѣдбув добре; але перед кимже ся похваляю. Коли собі подумаю, то мя така чорна туга збере, що я не маю для кого працювати: запродався сам людям за жидѣвску нечѣсть, за грошѣ, щоб ино вижити, а менѣ теє пѣнашо; — та ще не знати, куда ся в далшѣ лѣта поверну. Попом вже менѣ не бути, бо постарѣв ся; а що инше пѣднати нема силы; а помочѣ не выглянеш, хочбись очѣ виплакав. Коб на безрѣк що в дому обѣщали, тобим зробив сего року Латинскіи экзамена, тай поѣхав до Львова на Физіку, та слухавби'м Греческой и Латинской литературы; можеб пѣзнав кого, або дався пѣзнати людям, щоб мы помогли до якого мѣсця в школах, а може Ясь коли помѣг хоч не тут, то межы Нѣмцями. Коб знати, що вѣн ще в Вѣдню, то писавбим за те до него. Може там не дуже тяжко заробити, то ще лучше менѣ булоб до Вѣднїя вибратися; де будь, но до бѣлшого мѣста, бо тут хоч мя люблять, але таки не помогут. [3] Напиши, встався за мною до дому, нехай щобудь про тую рѣч скажут, бо я вже и писати несмѣю. А найбільше менѣ жаль за Яся, бо менѣ его конечно буде потрібно, я без него нѣчого не пѣчну, хоч до Губернѣв за позволѣням экзамену вже пѣслав. Напиши менѣ що небавом, або приѣдь, тобысьмо побесѣдували, бо менѣ семеро дѣтѣй вѣдступити, та Вас в сьвята вѣдвѣдати не можна. Сьвяткуйте щастливо та весело, та згадуйте часом на мене; а Владимир пех не забуває кликати стрѣйця. Майте ся гаразд, та бувайте здоровѣ, пѣблю Вас сердечно Ваш ширїй брат

Петро Головацкїй.

Чернѣвцѣ 15^и Березень 1845.

Може Тобѣ що потрібне, а я купити можу, то напиши.

Лист пис. на 3 стор. 8^о.

Ч. 71.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацкого,
пис. дня 19. III. 1845 р.*

We Lwowě dne 19. března 1845.

Milý Příteli!

Nejdéle za 14 dní ze Lwowa odjíždím do Prahy! Buď zdráv a pamatuj na mne!

Iménován jsem w Praze při aučtárně ingrossistau s 500 f., a mám naději, že nejdéle za 2—3 léta officialem budu. Teď ale mám starosti, že newím, kde mně hlava stojí, očekáváme dnes mého testě a tchýni z Korniče; dej Bože abych již we voze seděl, a lwowské rohatky za

sebau měl. Peníze, kteréš mně poslal na porto, dávno jsem již p. Šafařkowi odeslal, ale že můj slavný komissionář Štorch sám newí, kde mu hlawa stojí, neboť posud jest zamilován, tedy ještě ty knihy w Praze u něho ležejí, a bezpochyby čekají, až já sám do Prahy přijedu. Prozatím měj ztrpení, teď to půjde vše w nejlepšímu pořádku, jak jen se do Prahy dostanu. Wšecky zasilky z Prahy půjdau do Lwowa pod adressou p. Karla Pichlera, ingrossisty u zdejší aučtarny, kterého znáš, a k němu se o swé věci přihlašowati budeš.

Kněz Bloński byl u mně w auřadě, a odevzdal mně list twůj. Welmi se mně líbil, škoda jen, že jsme se déle newiděli, neboť bezpochyby do mého přibytku trefiti nemohl, když mne tohož dne wečfr [2] nawštíwiti chtěl, jak mně přislíbil, a jak mně potom: kn. Malinowský powěděl. Také jednau na mně řada došla Wahylewičowského hněwu. On musí vždy někoho mít, na koho by nadbytek žluči wylíwati mohl. Proč se vlastně hněwa, to pán Bůh sám wí, já mu nic neudělal. Jednau se s mau ženau pohádal, ale jen tak z lehka. On od nějakého času strašně na Čechy dowáděl, a dost nedelikatným způsobem před mau ženau, která to sněsti nemohši, jemu řekla, když tedy prý všech Čechůw tak zatracuje, proč ustawičně k Čechowi leze, neboť i o mně mluwíwal často s patrným lekcewážením. Já se toho newšmál, neboť co bych se měl s bláznem hašteřiti? On se tedy na náš dům rozhněwal, a nyní kamkoliw přijde, za nedouka atd. mne vyhlašuje a zlechčuje. Lidé, co býwají na literackých wečferách u Klodzińského s podiwením mně to wyprawují. Co s bláznem dělat? U Polakůw teď nejwětším přešupkem jest, když někdo jest panslawistau, a za takowého i já mám čest, držánu býti. Wěř mně, až o té celé mizerii nic ani widět ani slyšet nebudu, Panu Bohu poděkuji. Co nám i Wám Rusínům Poláci pod záminkau toho panslawizmu u vlády uskodili, to jim pan Bůh u nebi neodpustí. Kdybys to wšecko wěděl, [3] jak se zwlášť nyní propuštění inkwisiti špatně chowali, jak nás černili, aby sebe obmyti, to bys odplíwnul.

Petr Dúbrowský slíbil, když se w jeseni s Bělowshym w Krakowě sešel, že na jaro Lwow nawštíwí. Škoda, že ho již widěti nebudu. Chce prý opět wydáwati časopis, jenom w jiném způsobu. Poněwadž mne bude w Praze těžko, abych Wám všem osobno o životě našim zpráwu dáwal, ustanowili jsme tak, že budu vše psáti Pichlerowi do Lwowa. Budeli ti tedy na tom záležeti, jenom k němu se obrať, on ti vše, co požádáš brevi manu sdělí. Ostatně mám naději, že se i w Praze ke mně hlásiti neopomineš. Z Prahy nowého teď nic newím, ale těším se nesmírně na otčinu mau, poznat wšecko, co a jak se změnilo, jak daleko se pokročilo. Wláda dowolila Šturowi wydáwati slowenské ná-

rodní nowiny a Orla Tatranského. Štorch jest od vlády uznaným redaktorem Českých nowin a České Wčely. Wčela jest nyní téměř lepší, než Kwěty. W Zahřebu powolena stolice slowanského jazyka. Konkurs jest rozepsaný, professor bude míti 800 f. Já swé české belletristické knihy po části již rozprodal, a předce budu míti ještě veliký náklad, a newím, jak to vše do Prahy zawezu.

[4] Měj se tedy dobře, a budeš-li kdy moci, přijed k nám do Prahy, uvidíš, že ti té cesty nebude lfto, já bych se aspoň srdečně těšil, tebe ještě jednau spatřiti.

Twůj přítel

Karel Wladislaw...

Panu Bložskému mé uklony, jakož i p. direktorowi Wereščínskému.

Budte zdrowi!

Bůh s Wami!

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 72.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 11. VI. 1845 р.*

W Praze dne 11. čerwna 1845.

Milý Příteli!

Nacházím se již 7 neděl w mém rodinném hnězdě, w naši slawné Praze. Cestu jsme měli dost zlau, neboť nám se dítě w Krakowě rozstonalo, a také žena má nebyla zdráwa; já zas od příjezdu do Prahy až potud mám zapálení očí čili lépe oční katharr, který mně mnoho útěchy prwních neděl w Praze pokazil, i až potud na práci mně překáží. Twé knihy přewzal jsem od Štorcha, kde složeny byly, k sobě, a stranu zasílky takto jsem to zařídil. Částku jich, totiž w Haliči již známých a dawněji censurowaných zapakowal jsem do bedny s knihami českými pro Lwow, druhau částku, totiž ty, jež by censura Lwowská neznala, a zadržeti mohla, dal jsem farari Berwidowi s sebau, který zde byl, a asi po 6. čerwenci (:lipnu:) do Monasterisk se vrátí, a je s sebau zaweze. Pak zůstalo ještě několik jich u mně, které se do bedny newešly, a jež po druhekráte pošlu. Knihy, které jsau w bedně adressowané na Pichlera do Lwowa, jsau tyto: 1—36. Москвитянинъ 1841—1843; 37. Древности сѣвернаго берега Понта, Келлена; 38. Лѣтопись Несторова 1824; 39. Супраслская лѣтопись, 40. Псковская лѣтопись; 41. & 42. Полное собрание русскихъ лѣтописей Т. 2. а 3

43.—45. Исторія малой Россіи Бантитшич каменскаго; 46—48. Филологическія наблюденія Павскаго; 49. Теорія поэзи Шевирева. 50. Исторія Поэзи Шевирева; 51. Енеида Котляревскаго часть I. 52. Описание старопечатныхъ книгъ славянскихъ Строева. 53. detto Царскаго. 54. Славянское народописаніе Шафарика. 55. О народной поэзи слав. племень. 56. Каталогъ славяно-россійскихъ рукописей 57. Наталка Пултавка. 58. Палеографическіе снимки шрифтовъ Царскаго. 59.—60. Образцы славяно-русскаго древлеписанія. — Kromě těchto knih dostane Pichler i české matiční knihy pro tebe, a fracht z Prahy do Lwowa za centnýř 6 f. stř., z toho připadne asi 5 f. na tebe. Tedy bych tě prosil, aby jsi Pichlerowi dříve ještě, než zasilka do Lwowa přijde, jemu těch 5 f. poslal, poněwadž by sám na vyplacení bedny snad ani dosti peněz neměl, a s ním pak se aučtował. Já ti jsem sice podle našich aučtů ještě 4 f. 7 x. stř. dlužen, kteréž ti ale teď ještě nemohu dáti, poněwadž na zahospodarování sám ještě dostatečných peněz nemám. Tyto knihy přijdau we Lwowě do censury, myslím ale, poněwadž všecky tam již jsau známé a připuštěné, že překážek nenajdau. [2] Hůř by to bylo s temito knihami, které jsem dal faráři Berwidowi s sebau. Jsau tyto: 61. Книга посолская метрики В. Кн. Литовскаго. 62.—66. Исторія Малороссіи Маркевича. 67.—70. Годъ въ чужихъ краяхъ Погодина. 71. 72. Словарь историческій о писателяхъ духовнаго чина. 73. 74. Исторія Донскаго войска Броневскаго. 75. Описание Донской земли Броневскаго. 76. 77. Очерки русской литературы. 78.—80. Славянскія древности Шафарика. 81. Общее обозрениe развитія русской словесности Шевирева. 82.—86. Пѣсни Русскаго народа. 87—91. Очерки Россіи. Пассека. 92. Русскія преданія, другая (sic) книжка. 93. Русскія народнія сказки. Часть I. 94. Цыганка Шолонутьява, Довгосенка. 95. кд стихотвореній Хомякова. 96. Дворянскіе Выборы. 97. Обь отношеній семейнаго воспитанія къ государственному, Шевирева. 98. Димитрій Самозванецъ, Трагедія Хомякова. 99. Ермакъ. Трагедія Хомякова. 100.—101. 17. 18. и 19. Маія 1844 года. 102. Трізна, Шевченки. 103. Гамалія, Шевченки. 104. Портреты именовитыхъ мужей русской церкви. 105. Собраніе Портретовъ Россіанъ. 106. Конекъ-горбунокъ, сказка Ершова. Berwid slıbil, že asi okolo 6. čerwence, (lipca) do Monasterisk se wráti, tedy tam k němu zajed, a knihy si wezmi. Co se newešlo ani do té ani do tamté zásilky, ještě leží u mně, a čeká, až k nejbližsf zásilce, ale také bych to rád saukromně cestau po někem zaslal, totiž: 107.—108. Древніе и ныпшніе Болгаре Венелина. 109.—112. Исторія госуд. Росс. Карамзина 1842—1843. 113. Исторія древной русской словесности Максимовича. 114.—117. Отечественнія достопамятности. 118.—119. Русскія достопамятности. 120.—123. Сочиненія Гоголя. 124. Наськы Украинскы казькы.

125. Сельское чтение. 126. Русская грамматика Востокова. 127. — 128. 2 ехх. Чары, Кирила Тополи. 129. Сводъ сокращенной русской грамматики Востокова. — Pichlerowská zasilka asi ku konci toho měsíce bude již we Lwowě. Šafařk tě pozdrawuje, a všichni moji známí tě prosí, abys častěji o sobě co slyšeti dawal, a třebaš něco nám do časopisůw zaslal. Šafařk ačkoliw od mnoha let na hostec čili lépe dnu (: Gicht :) churaw, předce nic neztratil na pružnosti ducha, jak jsem obáwal. Ačkoliw prácemi zawalen, myšlenku předce nepustil, napsati druhý díl starožitností. Powídal jsen mu, že se Bělowský we Lwowě na něho strojí, a [3] s jinými starožitnostmi (: polskými :) wystaupí, on se tomu smál, a říkal, že se té zbraně nebojí. Uwidíme. Matice naše se utěšeně zmáhá, a vydala toho roku 1. díl Výboru z lit. české, a sice starau literaturu až do 14. stol. Potěšís se, až tu práci poznáš, jest to dílo kapitální. Hanka chystá wydání Remešského ewangelium porownaného s ewangeliem Ostromirowa. Můj zeměpis pro malau encyklopedii (I díl) jest již w censure. Chystame se wydání welké mapy králowstwí českého, a já byl od zboru matice určen, abych materialie k tomu srownáwal a doplňowal. Chodí nám předewším o důkladné onomasticon míst českých, w poněmčených krajinách též zněmčených, a musí se tedy vše, co w starých listinách, památkách, zemských a dworských deskách ještě se zachowalo, pracně vyhledáwati a sbíratí. Ta práce potrwá několik let. Zarowěň stau práci budu i psáti topografií českau, ku kteréž mně všemožná pomoc slíbena. Museum naše dočká se radicalní reformy, a stane se přístupnějším a užitečnějším, namnoze příjdau jiní kustowé. Známy ti bude spis hraběte Jos. Mat. Thuna: Der Slawismus in Böhmen. K tomu spisku sám císař rozkázal, aby se dalo imprimatur. Máme potěšení z činností našich stawů, Thun jest jeden z nejraznějších mezi nimi, a mnoho působí. Jejich deputace wymohla všelicos we Wídni, ale vše se teprw na příštím sněmu rozhodne. Také českému diwadlu nastává radikální reforma, stawowé privilegium naň odstaupili Pražskému měšťanstwu, které nyní o jeho zwelebení se stará, a plány kuje. Palacký usilně se chystá wydati aspoň již nyní prwní díl historie české po česku. Jest psán zcela w jiném duchu, než německý. Z našich časopisů Wčela teď jest nejwýtečnější pod redakcí Štorcha, kterau Wám schwaluji. Musejník bude na rok vycházeti po 2 mesících w 8 archowých swazcích, tedy 6 krát na rok, roku 1847 ale začne vycházet každý měsíc. Také honorár se znamenitě zwýší. Základ má pevný, a myslím že se na té výši udrží. Erben wydal 3. swazek národních písní. Píše historii polabských Slowanůw podle půwodních pramenů. On jest můj nejlepší přítel zde, a odejel před

2 dněma do Budějowic kde bude excerpowati tamnější městský archiv. Pozdrawuj všech přátel a známých, a buď hodně zdráv
Twůj

Karel Wladislaw...

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 73.

*Лист Карла Пихлера до Якова Головацького пис.
дня 16. VIII. 1845 р.*

Mnohowážený, Welebný Pane!

Nadeslané mně peníze, totiž 5 f. we stř. jsem obdržel, a knihy Wám skrze žida Metha na pana Wereszczynského do Kolomyi adresované odeslal. Jsou již na cestě. Cenzuru zdejší, chwála Bohu, neprošly, sic byste byl, wzácný Pane, již z té jedinké příčiny, že ruské jsou, nejméně půl leta na ně čekati musel. Židowi náleží za přívoz 2 f. stř., mně ale ještě 30 x. a ty mně zaplatíte, až nás někdy we Lwowě nawštíwíte. Co se literatury české týče, obstará p. Hanka wydání remešského ewangelium, w krátce wyjde p. Zapůw : wšeobecný zeměpis, powěsti Gogola (přeložením pp. Zapa a Hawlíčka), Jungmanowa : Slowesnost, Přeslůw : Rostlinopis, Don Kujotę překladem p. Pichla, pak ode mně [2] přeložený spis Swiftůw : Gulliverowy cesty, p. Tomkowa historie Rakouského mocnárství. To jest vše, co Wám, welebný Pane powědfti mohu. Nowého tu není nic, kromě co již sám z nowin wfté, totiž o powodních w západní části Haliči. Zdejší arcibiskup r. l. jest velmi těžko nemocen a na uzdrawení jeho welice se pochybuje. Pakli se o něčem, čím bych Wám, ctihodný pane, se zawděčiti mohl, dowím, Wás o tom zprawiti jistě neopominu.

Zůstávám s wšelikou setrností

Karel Pichler.

Dne 16. srpna 1845.

Лист пис. на 2 стор. 8°.

Ч. 74.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 7. (19.) X. 1845 р.*

Милый Братчику Ярославе!

Ще в мѣсяцю Серпни мав я сей, чи подобный лист Тобѣ послати — але бачу, хочь то лист нибы не сыр, а однакож вѣдкладаныи лучший :

бо менѣ лиш о тее ходило, що б Тобѣ раз вже становительну, рѣшителну вѣстоньку дати.

По Твоѣй радѣ я чим скорѣйш забрав ся до мого Вѣнка, и укѣнчивши перву часть, хотѣв в Серпни подати до Цензуры — але Миклошич выѣхав до своих родякѣв на 4 недѣль — так все переволѣкло ся. За тым часом приѣхав Милостивѣйшій Воевода; я дожидав Его у Вѣдни, але дарма — 2 Вересня (Septembr) поѣхав я до Него (коло Wiener-Neustadt до Urschendorf); дуже рад мене приймав, и на посвященє Вѣнка согласив ся. Повернувши, подав ем до Цензуры, и за 10 день вже було готове.

Сю перву часть Вѣнка, як видиш, издаю я в ползу и хосен заводных Галичан — маю в тѣм свои причины, у многих оглядах, и дуже важи; пѣзвѣйше колись побесѣдуем о тѣм — не хотѣв я Тобѣ перше писати, бояв ем ся Твоеи розрады — а знаеш, де бы я Тебе у чѣм не послухав; а так вже стало ся, напиши пропало:

Содержаніе Вѣнка таке: Пѣснь Воеводѣ; Приговѣр Читателям (коротенькій); Крещеніе Руси; Память Р. Шашкевичу; Пѣнія Р. Шашкевича — (разом 25); Статут Литовскій; Розправы и переводы сербских пѣсень. — Не хотѣв ем у первѣй части великои розмаитости; лучше она уласт ся у слѣдующих, будуть то в слѣдствіе первой части. Все займати ме ледви не 10 болон октавных — изданіе 1000 екземпл. буде стояти до 150 fl. Mk.

Щоб мою цѣль скорѣйше довершити, то я розписав предплату, котра и у Вѣденских газѣтах 8, 11 и 16 Октобр. оголошена була. По кѣлька десять листѣв сего оглашенія с порученіями пѣслав я до Праги, Прешбурка, и Загребля и до 2 Вѣденских купцѣв — будут и там в Новинах голосити.

Що до Галиччины нашої: то я у самый перед написав 8 с. м. до Пресидіум у Львовѣ, що б приняло се дѣло у свое покровительство; вѣдтак хотѣв ем по кѣлька десять листѣв пѣслати до Консистерей, и просити, щоб заняли ся сбѣркою сеи складки — але мусѣв бы м був платити штемпель за просьбу, и за кождый лист оглашенія (яко Beilage an eine Behörde); аж тут приѣхав до Вѣднѣ наш Цензор Моралиста Левицкій¹⁾ (выпровожаючи наших 6 Русинкѣв, 3 Львѣск., а 3 Перемышк. на испытаніе Езуитское в Румѣ (sic.); [2] розказовав вѣн дещо про наших Русинѣв, о их добрѣй воли, и нужденных средствах — споминав и про Тебе, и Твою Основяпенкову Марусю; що не мѣг ю пропустити и пр. пр.); просивши Его порады, сказав менѣ, що Консистеріи запрятани дуже своим правленіем, и не могут таких порученій ани приймаити, ани вы-

¹⁾ Венедикт Левицкій.

повняти; лѣпше, каже, приватною дорогою. Що ж було робити? я послухав Его; на мою прѣсьбу взяв и Вѣн кѣльканадцять листѣвъ; потѣм послав ем до Чепелѣвъ 100 листѣвъ — що б и там братія роздѣлали — дещо обѣцали и наши Конвиктеты. От же то так прошу я и Тебе, братчику, прійми сю пересылку 100 листѣвъ, и порай ся коло неи, як сам розумѣеш, абы лучше було — посылай, поручай, собирай и пр. пр. як сказано у листѣ. До нового року рад бы м, що б все до кѣнца довело ся(?!)

Що до печатни: Воевода казали, як буде потреба грошій, що б Им сказати, и я знаю, що Они менѣ за Вѣнок дадут якась вѣно; але я б радѣйшій, що б богата складка собралась, щоб якась признака була. Про те ж ходив я с Аудіенціев до Президента Надворн. Камеры, барона Кибека, и подав просьбу, чи бы не выпечатали у Ц. к. печатни накладом правительства; маю надѣю, але ще не знаю дѣстне — 16 с. м. був ем с Аудіенціев у Нашого Милостивѣйшого Цѣсаря; скоро удостоит мене якого дару на вспоможенье Галичан, то пѣйду по колядѣ с торбами по вѣх князях и княгинях — то якась оно буде — але же протягне ся довше, як я зразу думав. — Ой ко бы 'сь то знав, кѣлько я маю с тым дѣлом заходу и трудѣвъ! — А Польаки? вѣсь шибы то хвалбат, але шкода, кажут, що не по польски, або хочь польскими литерами!!

Праведному Пан-Отцю Юсифови поклони ся низенько, и перепроси хорошенько, що так дуже припѣзвив ем ся с порученым купцом: кульчики вже в Серпини куплени; але Они не писали, на коли им присылати, то вѣдкладало ся з дня на день; а я думав, що коли для Паниуцѣ, то Им коб лише перстенѣ, то и без ковточкѣвъ вѣнчати ся могут — а як для Добродѣкки, то уже нехай будут ласкави, та выбачут! Я б тепер лишень рад, що б ковточки були до подобоньки, о проче и не журю сь, но желаю, щоб Паниуцѣа чи Добродѣка здоровеньки их зходили, та ще й на други заробили Патент с цѣною есть прилучен по порученію Пан-Отцѣа Юсифа.

[3] А Ты, брате, коли маеш яки справунки, то лиш грошій присылай; бо знай у мене тепер ще заедно тяжкій передновок, та й жива не знать ще яки выпадут! Для того Тобѣ и книжок жадных не посылаю.

На новин тутейших дещо мало: Библиотеку Копитареву хотѣвъ Двѣр Берлинскій за 20,000 купити; и до Россіи хотѣли забрати; але она дѣсталась за 16,000 до Люблян до библиотеки; маю спись ей книжок; суть там неизчерпаеми поклады для Словенщывы; коб но там хосен добрый принесли! — Г. Миклошич издав Рукопись старословенску с переводом латинским: *Homiliae S. Ioannis Chrysostomi*; знайшов також

много южнословенских грамот и рукописей в Архивум Надворнѣм; межъ послѣдними: Исторію (Weltgeschichte) коротеньку Епископа Зѣнгскаго (von Zeng) из 16 столѣтїа, глаголиткою писану — може буде издавати. Вагилевича грамматики ще 'м не бачив. — Про Левицкаго Часопись духовную казав Миклошич, що не великій спасибѣг из неї — а я подумав собѣ, що лѣнше тиць, як пиць — все до громады, то придасть ся. Укѣнченїй Конвиктиста из Старого Мѣста Г. Желиховскїй прислав менѣ кѣлька стихотворенїй: 1) Бесѣда о горѣлицѣ (Данкевича) 120 стихѣв; 2) Шатана жада (також Его) 25 узвороток по 6 стихѣв; але из 14 узворотки маю лиш два стихи: Нови отцѣ — В духу кротцѣ (пришли далѣй, коли маеш) — 3) Згадка Старины (Могилницкаго); 4) Плач Вдовицѣ (Лужецкаго) — обѣ маю вѣд Тебе; 5) Голос Вдовицѣ до сгаслого Друга (Лужецкаго).

Для Твого Сборника южноруского посылаю важелани пѣнїа Артемовскаго: 1) Солопїй та Хиврѣа; 2) Маруся (в котрѣй сѣмого стиха не стае); 3) Пап та собака; 4) Суплика; 5) Примѣтка до сих послѣдних казок вѣд самого Артемовскаго; 6) Молодиця; 7) Писулька (та сама, що у Снопови печатача — видпо из 8-ои узворотки, що она Писаревским сочинена, бо пѣвець там споминае про бандурку и свои пѣсни „Дольа“ и „Зрада“ — а Г. Срезнѣвскїй розказовав, що Писаревскїй славно играв на Гитарѣ и свои пѣсни спѣвав; 8) Рыбалка; 9) и 10) Оды Гораціеви; 11) Батько та сын.

Боровиковскаго: 1) Ледащо; 2) Вывѣдка; 3) Чарѣвниця; 4) Бандурист; 5) Журба; 6) Убѣйство; 7) Рыбалка; 8) Дѣн; 9) Днѣпр; 10) Волох.

Двѣ пѣсни Г. Срезнѣвскому на одѣзднѣ в святу Словенщину: одна, Могилы; втора, Галки. — Прости, що не переписую на чисто, бо не маю коли.

[4] Дум Украинских получив я много вѣд Срезнѣвскаго — о 6-ои знаю, що печатани в I. Части Запорожскаго Старины — прочих частей Старины я не бачив. — Посылаю Тобѣ лиш 7 Дум, котри ледви печатани. О прочих напишу Тобѣ лише ихже содержанїе: 1) Изповѣдь Козака Олексѣа Поповича Пырятинскаго; 2) Похѣд Ивана Перяславца на Ляхѣв; 3) Три думки про Несторевскаго Козака Оому Шкалдыбенка; 4) Подвиг И. Б. Хмельницкаго на Ляхѣв; 5) Похѣд И. Б. Хмельницкаго у Молдавію; 6) Похѣд на чужину; 7) Опрощенье с родиною; 8) Смерть Сумліа Бондаря Круглевца; 9) Узворѣт Гетьмана Кишки Самїйла из Трапезонтскаго неволи. — Декотри сь, не знаю, уже печатани то Цертелевым, то Максимовичем,

а вѣдав и Срезанѣвским. — Велика Хорватія исправлена прийде до 2 части Вѣика. — До Котляревского стихѡв коли маеш яку розправку, то пришли; Урывок Полтавы Шнигоцкого, и цѣлый перевод Гребенки маю у себе, а Пушкина, коли мож', то присылай.

Твоя новина о товариствах воздержанія дуже мя порадовала — надѣя на будуче — бо нам едности треба у всякойъ взнесенѡй гадцѣ; — и труды за школьні заведенія Господи благослови! — Четвертого изданія королеводѡрской рукописи не маю, але посылаю Тобѣ переводы руски всѣ, що у нѣй е; гляди на кѡнци! — *)

Г. Грабовскому и Его миленькѡй Каролцѣ поклони ся хорошенько, най собѣ щастливо гараздуют, коли им Бог годит — Не давно тому, приѣхав сюды Zagoczny, коли гямиш его — Брата Петра Далибора поздоровкай и напѡмни, щоб ся пилював, та бѣды Вѣденской Нѣмецкой не забавав. — Коли може будеш в Кутах (славнѡм мѣстѣ), то розпытай про мого усерднѣйшого пріятеля Михаила Криштофовича, лѣкаря, и розкажи ему дещо о менѣ, бо я не маю часу Ему писати.

За тым часом прощаю ся с Вами, мои любезніи; уцѣлуй руцѣ Твоей Маринѣ, и ей Честных Родичей; гараздуйте и поживайте собѣ вдорови — та згадайте деколи и за

Прошу Тебе, Ярославе, вѡдпиши
менѣ чим скорѣйше.

Вашого

Ивана Богдана.

Вѣдень 1го Жовтня (Октобр.) 1845.

Лист пис. на 4 стор. 8^о. До него долучені переклади пісень краледворської рукописи на дальших 4 стор., які передруковуємо:

[5] Rukop. kralodvorsk. vydanie 4. w Praze 1843 стор. 186—194.

1) Квѣточка.)*

Укр. балл. 1839.

Вѣтронько вѣ
з папського лѣсу;
з вѣдрами дѣвка
бѣжить до рѣчки;

В кованый цебер
воды набрала...
по рѣчцѣ к дѣвцѣ
квѣточка плыне.

Квѣточка гарна,
та й запашиная,
з полнои рожи
та з чорнобрѡвцѣв.

2) Ягоды.

Крал. рукоп. 1843. Укр. бал. 1839.

Ишла моя мила по ягодочки
в зеленѣ гаѣчки,
та й застромила червоную шпичку
в бѣленькую нѡжку.

Нѡженька стала дуже болѣти:
не зможе мила на нѡжку ступити.

Почяли (sic.) мила з тиха плакати,
терен лаяти:

— „Ох, ты тернино, остра тернино!
се через тебе менѣ причино!
се через тебе я так хворю;
за сее треба тебе из гаю

Дѣвочка стала
квѣтку хапати,
та й обрвала съ'
в воду холодну:
— „Коли б' я знала,
квѣточко красна,
хто тебе сажав
в лохкую землю,
тому б' я дала
мѡй золотенкѡй
перстенок з пальца;

Коли б' я знала,
квѣточко красна,
хто тебе лычиком
повил подобно,
тому б' я дала
шпильку з волосья;

Коли б' я знала,
хто тебе, квѣтко,
пустив на воду,
тому б' я дала
стрѣчку з головки!“

І. Галка.

всю постинати й позакидати.“ —
— „Сядь в холодочку, моя миленька,
я ж до сваточка поѡду по коненька.“ —
Коник бѣленькѡй в травцѣ густенькѡй
пасеть ся, грае,
пана поѡдждае.

Сѣла миленька у холодочку
в зеленѣм лѣсочку;
стала тихенько вона здыхати,
та жалковати:

— „Ох, моя мати, мати старенька,
ненья рѡдненька;

Все менѣ каже хлонцѣв боять ся,
од них ховать ся!
чом' их боять ся, од них ховать ся?
вони добреньки и приязненки!“

Тут я приѣхав на бѣлому коню
паче (?) снѣжочок в зеленѡй лѣсочок;
припав коника срѣбным поводьем
та до сучка.

З дѣвкой обняв ся, поцѣлував ся,
тулив к серденьку свою миленьку;
забула мила, що нѡжка болѣла!

Тут мы ласкали ся, цѣлювали ся,
и миловали ся:

— „Вечѣр надходить,
ох, мѡй миленькѡй, мѡй любязненкѡй!
ой, зхамени ся, не забари ся!
сонце заходить, мѣсяць изходить

[6] нѡчка настигне, їдьмо до дому.“ —

Тут я швиденько взявши миленьку,
з нею до дому на бѣлому коню
дмухнув до дому. —

І. Галка.

3) Олень.

Бѣгав олень по горах,
по долинах по ярах,
в довгих та рясных рогах.

Лѣс густый вѡн роздирав,
прудко по лѣсу скакав;

дѣла гущины ѿ дѣла дороги,
в ѿго рясны ѿ моцны роги,
в ѿго тонки ѿ гнучки ноги.

Та на тыхже горах
парень ходив,
лук и стрѣлы в руках
крѣпких носив:
стрѣлами блискав,
в ворога прискав!

Так не мае вже его:
лютый ворог на его
выскочив, молотом блиснув,
вдарив, до камиња притиснув...
на три чѣсти головка розбила ся,
теплою кровью земля напнула ся...
Застогнало сердечко в кожѣ дѣвчинѣ.

Над тым парнем вырѣс дубочок в долині:
рясно добучок (sic.) вѣтки розпускае;
олень за листьам до них прибѣгае,
ворон из лѣсу до них прилѣтае:
Олень край дубочка скаче,
на дубочку ворон крячѣ.

А. Могила.

4) Рожа. Укр. Балл. 1839.

Ой, ты рожо чорвоненька,
зацвѣла собѣ равенько;
зацвѣла, та бѣдна змерзла:
як измерзла — поблѣднѣла,
поблѣднѣла, та ѿ змарнѣла;
а змарнѣла, та ѿ завѣяла,
а завѣяла, та ѿ упала...

[7]

Сидѣла я довгесенько,
до пѣвнѣв сидѣла
всѣ трѣсочки, всѣ стругалки
за нѣчь попалила!
усе миленького ждала;
усе ждала ѿ задрѣмала.

От менѣ небозѣ ѿ снить ся:
паче (sic.) з правою рученьки,
паче (sic.) з пальця мизинѣго

покотив ся золотій мѡй обѡдець,
загубив ся дорогій мѡй каменецъ ;

Ой, довго, довгесенько каменця иськала :
и каменця не достала, и милого не дѡждала.

I. Галка.

5) Зозулька.

Ой у поли дубок стоить,
на дубку зозулька сидить,
закувала, заплакала,
що не всегда весна стоить,

Та коли б та весна сама,
у поли б житу не дозрѣть.

А було б то саме лѣто,
в саду яблочку б не дозрѣть.

А була б та сама осень,
хлѣбу б в стозѣ бѣда була ;
Була б дѣвка сама одна,
була б вона смутна, смутна !

И. Срезнѣвскій.

6) Сиротинка.

Ох, вы лѣсы, темны лѣсы,
лѣсы милетиньскі !
чому се вы зелененьки
и зимою й лѣтом ?

[8] Ой, рада б же я неплакать,
немутити сердца ;
так скажите, добри люди,
хто б тут не заплакав ?

Де мѡй батенько миленькій ?
в могилу зарыли !
Де добрая моя ненька ?
росте на нѣй травка !
ни братика, ни сестриць,
розлучили й з милым.

A. Могила.

7) Жайворонок.

Ой, у саду та у пана
конопель дѣвка вие, (?)

пыта ўй жайворонок,
 чого в ўй сердце пые?
 Ой, як менѣ веселою быть.

жайвороньку милый,
 коли повели мого козаченька
 та в город камѣнный.

Коли б менѣ та пѣречко,
 лист б ёму я писала;
 и с тобою, мѡй жайвороночку,
 той лист вѡдѡслала.

А то ни пѣречка, ни папѣречка
 бѣдная немаю...
 леть сам до ёго, та спѣвай ёму,
 яку тут тугу маю.

И. Срезнѣвскій.

Рік 1846.

Ч. 75.

*Лист Г. Кучинського до Якова Головацького,
 пис. дня 18. I. 1846.*

Wielmożny Xięże Głowacki

Dobrodzieju —

Z Żalem najmocniejszym rozstaje się z Panem — pobyt Jego tak krótki — Lecz miałem Czas poznać Go — i na Zawsze szacunek niezmienny — do śmierci dla Osoby Jego zachowam —

Po dwudziesto Letnim Czasie gdy Chmielowa była bez Żadnego Proboszcza — Cieszyłem się podwojnje — raz Że będę miał tak zacną Osobę — a przytem Ze Religia y Moralność wskrzeszona będzie y Lud zdemoralizowany — Przez Nauki które dawales — Poimje Ze iest Człowiekiem — dziś przez Odiadz Jego — lękam się aby niezostali w Ciemnocje — iak byli do Czasu przyjazdu Jego —

Zegnam Pana — z Życzeniem aby Ci szło wszystko naipomyślniejsze w długie wieki podług własnych Życzeń — à Zdrowie Czerstwe nigdy nieodstępowało —

[2] Zachowai mnje w swej Pamięci — y Przyim Zapewnienie szacunku niezmiennego —

Nainizszy Sługa

G. Kuczynski.

18. Styczn. 1846 z Chmielowy.

Upraszam po przybyciu do Lwowa — oddać list synowi memu. Mieszka On pod Gruszko — ale można oddać P. Baronowej w Domje s. p. Karola Hupala lub w Hotelu Dreznera № 2. stancja P. Henrykowi. —

Przy Rogadce trza list Przechować — Bo Zapieczętowany.

Лист пис. на 2 стор. 4°.

Ч. 76.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
дня 21. I. 1846 р.*

Милый Брате!

Сумно менѣ дуже було, читавшы Твѣй отвѣт на мое письмо о Ивасевым Вѣнку. Ще Ты мене не знавш, а про те Тобѣ нѣ гадаты, кѣльки я собѣ задавав працѣ, и стыду не мало наѣвся, коб ино що трохи предплат набераты. Тобѣ ниша гадка межы добримы людьмы, та Русинамы, а менѣ тут инше з тугейшымы Калмукамы. От слухай, та недивуйся, що скажу. Тры карты Запроси, щось менѣ прислав так уживем. Одну даvem Лѣтвиновичу, и пѣслаvem в нею до Волоских попѣв, але нѣ один не приняв. Другу принялы до книжного краму на выставу, але и се пѣнащо. З третою пѣшовем до знакомих, и в тых взялы ино тѣ, що мы нечесного гарбуза даты не сѣмѣлы. Взяв Генерал Барон Варденер, Мѣкулѣ, и Белдович и Домчакевич, Консиляры вѣд Кремналу. Твого Канонѣка брат Консиляр Андревскій, хоть Русин, [2] и по трохи знакомих, и той не взяв, и ще много инших; межы ними Семинаристы, також не принялы, бо чоботове ще не взялы. А так додавши 1 Леву, пѣслаvem 5 Левѣв до Вѣдня. От пожалься Боже з такими людьмы що робиты. Дзекан Максимович, також зберав, знать вѣд Консистора поставлений.

Посилаю честному Сокульскому, тры пошиты (sic) Кронѣкы, бо знайшовся той, щосьте не вѣдѣбралы.

Бувай здоров, милій Брате, а благословы на мѣй тяжкій час,
щирій брат

Петр Головацкій.

20/1 46.

Лист пис. на 2 стор. 4°.

Ч. 77.

*Лист Карла Пихлера до Якова Головацького, пис.
дня 21. I. 1846 р.*

Mnohowážený
Welebný Pane!

Tuto Wám posílám z Prahy nadeslané knihy; tak řádně jak jsem je obdržel. Zůstaly trochu déleji u mně, poněwadž jsem je Wám nějakou příležitostí poslati chtěl. Nemoha se ji však, mimo všeho dotazování dopřítiti, přinucen jsem Wám, Pane, knihy, Waše počtův poslati. Za přívoz z Prahy do Lwowa zaplatil jsem p.

Wrbowi	45 x.
za předešlé mně náležejí	30 „
tedy dohromady	1 f. 12 x Cm

Zdali jste wážený Pane předešlé knihy obdržel, o tom jste mne zpravititi neráčil.

S wšelikou šetrností
zůstávám

Karel Pichler.

Lwow dne 20. lednu 1846.

Лист пис. на 1 стор. 8°.

Ч. 78.

*Лист Павла Йос. Шафарика до Якова Головацького,
пис. дня 25. I. 1846 р.*

Wysoce ctěný Pane!

W posledních dnech měsíce Prosince 1845 přišlo pro Wás opět něco knih od p. Bodjanského, zšíjí asi 13³/₄ liber Netto, kteréžto sem p. Zapowi k dalšímu zaslání Wám odewzдал. Wozného a cla vydal sem za ně dva zlaté šest a dwaucet krejcarů we sřibře (2 zl. 26 kr.), což prosím příležiče p. Kajetanu Jablůnskému we Lwowě odewzdati rače, jemuž za knihy něco dlužen sem.

Přizní a lásce Waší co nejuctiwěji poručena se čině, sem
Wašnosti

srdečně oddaný

P. J. Šafařík.

W Praze 25 ledna 1846.

Jeho Welectihodnosti J. Hołowackému. P. T.

Лист пис. на 1 стор. 8°.

Ч. 79.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 12. II. 1846 р.*

Милý Пρίтели!

Na twýj list od 1. listopadu př. r. odpovídám ti trochu pozdě, ale odpust to mne, neboť mám welike zaneprázdnění. Twýj wkład do Matice na r. 1845 jsem odwedl, twáu sbírku národních písní pro Bod. také jsem pořádně dostal, ale posud u mně leží, pokud nebudeme míti jistou příležitost, poslati ji Bodanskému, neboť kněhkupec Moskewský nechce proň žádné knihy wíce přijímat, bezpochyby že mu neplatí. Diwná wěc, že ti Pichler ostatní knihy ještě neposlal, které jsem přiwátní cestou do Lwowa wyprawil. Já ti wšecky tituly w jednom listu napsal, pohlídni toto sepsání, a porownej, co již z toho u sebe máš, a co ti ještě schází, musí u Pichlera ležet, o to se u něho hlaš, ať ti to pošle. Mezi tím poslal ti Bodanský opět celý balík knížek, jak přiložený listek od p. Šafařka swědčí. Pošlu je s matičnými knihami na jaře do Lwowa. Abys sobě zasilku jich mohl opět kontrollowati, wypíšu ti wšecky titule jejich:

1. Чигиринскій кобзарь и Гайдамаки. Двѣ поэмы на малорус. языкѣ Шевченка. Петрбѣ 1844.
2. О грѣхѣх и его послѣдствахъ. Бесѣды. Харьковъ 1844.
- 3 & 4. Библиотека для воспитанія. Семена. 2 Части. Москва 1844, 1845.
5. Ёс стихотворенія Языкова. Москва 1844.
6. Сибирскій Сборникъ. Историческая часть. Москва 845.
7. Московская оружейная Палата. Москва 1844.
8. Записки русских людей. Петрб. 1838.
9. Достопамятности Московскаго Кремля. Москва 1843.
10. Сказанія русскаго народа Сахарова. Томъ 1. часть 1—4. Изданіе 3. Петрб. 1841.
11. Критико-историческая повѣсть врѣменныхъ лѣтъ Червоной или Галицкой Русн. Зубрицкаго. Перевод изъ полскаго Бодянскаго. Москва 1845.
12. Объ элементахъ и формахъ славяно-русскаго языка Каткова. Москва 1845.
13. Опытъ государственнаго права. Петрб. 1833.
14. О русскихъ лѣтописяхъ и лѣтописателяхъ. Петрб. 1836.
- [2] 15. Спортъ - охота. Изъ Москвитянина. 1845.
16. Писмо въ Петербургъ, изъ Москвитянина 1846.

17. Русскія достопамятности издаваемые императ. общ. исторіи &c. Часть 3. Москва 1844.

18 & 19. Русскіи историческій сборникъ, общ. истор. Редакторъ Погодинъ. Томъ 6. & 7. 1843. 1844.

20. Книга посолская метрики великаго княжества Литовскаго. Томъ 1. (:1545—1572:) Москва 1843.

Tolik toho, samé welké kobyly! Zasílka přijde do Lwowa na jméno Jachima.

Poněwadž tebou poslané národní písně Bůh wí jak dlouho budou muset ležeti, nemohl jsem se přemoci, aspoň nahlídnouti do pokladu toho, a byl jsem skutečně welmí překwapen. K tomu se nawinul Erben, a ne méně hladový než já, též z celou duší do nich se pohroužil. Našel w nich welmí mnoho dát, které některé jeho myšlenky o slowanské mythologii potvrzují a doplňují. Myslím že to za zle newezmeš, neboť zdali ty písně Bodanský brzi wytiskne, jest welmí pochybno, neboť Šafařfk řekl, že to je člověk hrozně mnoho začínající, a nie do konce nepřiwodící. Tedy na jeho wydání čekati jest weliká škoda, a p. Šafařfk ti na srdce klade, abys sám o wydání všeho co máš we Lwowě jak najdříwe se staral a swé poklady swětu nezadržowal, každý rok wáhawosti w této věci jest pro nás weliká ztráta, bez toho lidský žiwot nestačí ani k těm pracem, které ještě wykonati máme. Myslíme že máš ouplnou swobodu k wydání tomu, neboť tak zní twá smlouwa s Bodjanským.

Příkládám ti také jeden otisk ohlášení Poutníka. Předce jsem jednou můj dáwno chovaný záměr uskutečnil, a redakcí takowého časopisu dosáhl. Z toho ohlášení se dowíš, jakou tendenci má míti, že hlawně na Slowanstwo ohled bráti budu, jsem sice neřekl z politiky, ale rozumí se to samo sebou. Budešli kdy něco míti, posli mně to do Poutníka w jakém koli jazyku, a wděčně to přijmu, i honorár wyplatím, a sice 8 f. stř. za půwodní, 6 zl. za wýtahy a zpracowání, a 4 zl. za překlady. Také bych tě prosil, wišli o jakých artikulích, které by se do Poutníka hodily, udej mi je, kde je najdu. Wám tam mnohé věci jsou spíše známy, nežli redaktoru, který w tom wíru [3] w jakém se nachází, ani newí často, kde mu hlawa stojí. Že se ostatně pokud možná w okresu swém o rozšřření Poutníka postaráš, wím napřed. Nejlépe bude, poštou si ho objednáwat; zadalo se již stranu toho k poště, a očekáwáme rozhodnutí s jistotou ještě před wyjitím 1. swazku. Poněwadž pak poštowští úřadowé wenku skutečně práwo mají, wíce žádati, nežli ohlášeno je, tedy jest nejlépe poslati peníze na hlawní poštu (:Oberpostamts Zeitungs Expedition:) do Prahy. Ač se na poště wíce platitu bude, potom ještě se oznámí Nejráději budu bráti obrazy

ze života slowanského a cestopisy, tak asi, jako w mém Zrcadle byly.

My jsme ten letošní rok začali s velikými nadějmi, mnoho se uskutečnilo, něco zůstalo in suspenso. Nyní nejvíce nás zajímá Pražská měšťanská resursa, 31. ledna otevřená. Jest celá česká, všechny písemnosti a konveršace se vede po česku, časopisůw máme do 30, českých a německých, polských (: ze Lwowa :) ruských (: sew. Wčelu, Моеквѣтъ.) ilirských, franc. &c. Před léty se dáwal jen jeden národní bál, letos byl pod tím titulem owšem také jeden, při kterém i já byl wyborem, ale kromě něho množství jiných bálů nazwati se ted může národními. A arcikníže Štěpan pocitil první onen změněný bál swou přítomností. Těšíme se ještě na merendu, ku konci masopustu, w které všickni w kostumech vystoupí. Já si chystám oblek kontušowého Poláka. Stal jsem se cudém král. české společnosti nauk, která má 4 sekce, z nichž dvě, slow. filologická a historická w českém jazyku čtení míwá. Opanowali jsme tedy již společnost do polowice! České museum dostalo od stawů nový krásný palác u prostřed města, a již pomalu se začnou sbírky tam stěhowat. Erben bude při museum ustanowen za archiwaře, Hanka upadl pro swou přepiatou Rusomanii a swou hloupost u welkou nenáwist. Wydal Remešské ewangelium a krátký wýtah z mluwnice církewného jazyka z Dobrowského opět s nowým prawopisem, co mu každý za zle má. To jsau kocourkowští kouskové, jak se za kulisemi provozují. Šafarík spisuje na wětším díle slowansko-filologickém, Palacký w historii pokračuje. [4] Koubek starý lenoch, děla harlékina u aristokratůw, a má 600 posluchačůw, také ale wyswědčení Němcům prodává. Powídá se, že se chce ženit s dcerou nějakého hospodského. Erben pracuje na důkladné historii sewerogermanského Slowanstwa, a ještě prameny sbírá a studuje. Důležité bude dílo Tomkowo, totiž jeho historie university, kterau k pětistileté slawnosti píše. Neočekáwané nálezy o našem národním wzdělání nám otewře. Hawliček, to si jistě nepomyšlí, stal se od nowého roku redaktorem Pražských nowin a Wčely, a swým wtípem a bičikem na naše odpůrce již wšeobecného furore nadělal. Líbiti se ti bude jeho článek w 1. sw. letošního musejníka: cizinci w Rusích. Hodlá obšírnější dílo o Rusi wydati asi za 2 leta. První díl mého zeměpisu wyjde nákladem matice asi za měsíc, také se tiskne nový překlad Gogolowa Tarasa Bulby ode mně, podlé posledního wydání, u Pospíšila, ostatní Gogolowy práce chce u výboru Hawliček přeložiti. W Slowensku šílené schisma posud trwá. Maticе wydá proti tomu počínání zvláštní memoriale, jsou to smutné plefichy a diwná přewrácenost tich lidí. Štur bude míti welké zodpowídání. Z jižního slowanská málo co nowého, jen že časopisství tam dobře

působí. Stanko Vraz byl na jeseni u nás w Praze asi 4 neděle, a letos opět slíbil nás nawštíwiti. Jest to statná powaha. Zdejší průmyslowa jednota uzavřela nejvíce přičiněním české partie, založení české průmyslní školy w Praze; při které jsem slíbil bezplatně přijmouti profesuru zeměpisu. Co z toho Wahylewiče bude? dal mně skrze Pichlera psáti, že mně poslanou gramatiku za darmo dáti nemůže, poněwadž prý jest we zlých okoličnostech. Ale vydání té gramatiky, až jsme se všickni zde zhrozili! Jak pak prospívá Lewického časopis? a jinak co kutíte? Očekávám, že mně obšírně napsati neopomíneš o všem, co se u wás děje. — W mé rodině měl jsem zas náramný smutek. dne 12. prosince př. r. umřela nám naše Ludmilka na zapálení plic. Můžeš si mysliti, jak to mou ženu dojalo, která bez toho vzdálenost od vlasti hrozně těžce nese. Buď zdráv, a pozdrawúj ode mne přátele mé a příbuzné.

twůj přítel

Karel Wladislaw.

W Praze 12. unora 1846.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 80.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 14. ІІ. 1846 р.*

Любезный Брате Ярослав!

Тѣшив я ся давно на те, що Тобѣ хочь раз пошлю веселу повину — но годѣ вже довше тѣшити ся; тра написати, як и що є; вже яке є, таке й буде. От менѣ вело ся все по мысли, доки аж не оголосив ем пренумераты; а вѣдтак як бы втяв; що ни загадаю, то все якійсь бѣсе перебѣе: як Тобѣ звѣстно, я до Консисторій не писав, бо мя Моралиста¹⁾ розрадив; але написав я до Губерніи с просьбою, що б мое намѣреніе своєю зашитою удостоила, и получив ем отвѣт через Австрійску Губернію, де мою гадку похваливши впрочѣм до книжных лавок та до Львѣвских Газет вѣдослала. — Знаєшь також, що я просив туташну (sic) Камеру Привѣрну, и надѣяв ся позволенства печатати Вѣнок в правительскѣй печатни. Дожидав я 3—4 недѣль, и тут ми по просту вѣдказали. Надѣяв ся и також на Цѣсарску Родину, и зачав вѣд Головы; був ем у Авдіенци, предложив просьбу — и по 4—5 недѣлах получив отвѣт такій, що его док' житья мого не забуду, и якого николи не сподѣвав ем ся — тоє

¹⁾ др. Венедикт Левицький.

мене со всѣм запамрочило; що й руки опутив и охоту зтратив. Ще мѡй Покровитель Воевода лишив ся оден, и заедно все добре обѣцав, але тѡлько ж и всего — так минув Жовтень и Листопада половина, а я с печатаньем и кроку на перед не зробив — з никуды ни преу- мераты ни помочи якои. Господи, що я утерпѣв, сего, Братчику, описати не адужаю! — та й вже минуло съ', та от перед дверми нова бѣда. На конець я з тои грызѣ и клопоту занедужав, и тяжко три недѣли вѡд- лежав — а тым часом Воевода вѡдлѣхав, и послѣдна моя пропала надѣя! що тут чинити? Чув я ще про Цѣсареву Мати, що много бѣдных спо- могае; порадили менѣ — пѡйшов, подав просьбу — на щастье був тут Нашь Намѣстник Фердинанд Есте; Цѣсарева казали Его пытати, чи може сей Вѣнок мати якій успѣх для Галичан — кликали мене, розпы- тавали — и так 4. Грудня получив я вѡд Цѣсаревои Вдовы 50 ф. КМ. на печать; улѣшив ся я и думав, що теперь пѡйде з мѣся, може що капие з предплаты, то чей якось Бог дасть; иду до печати и годжу ся на 1000 ексемплярѡв в 8; желаю що б третю часть з горы [2] запла- тити (все було б выносило на 160—170 ф. СМ) — а менѣ тут круто й скупо на всѣ боки с тыми 50 ф. СМ; вже и на те позатыягало ся довги, то що — далѣй подумав я собѣ (що и Ты менѣ пѡзиѣйше писав), що видит ся 500 экс. выстарчит на наше читательство; бо видѣв ем, що на никого бѡльш не можна лѣчити — а доси й так не веде ся — в 8. много бы знов паперу збавило ся на пѣснотворы; так в торг за изданіе 500 экс. и в 16, згодив ем по 14 ф. КМ. вѡд болони, и заплатив 30 ф. КМ. з горы, и передав: Боже благослови! якось на саме наше Рѡздво достав я перву бол. до поправы, и печатаю аж доси; нинѣ достав ем 13 т. е. послѣдние пѡвболонье, в 14 будут списани предплат- ники. (Тут прикладаю Тобѣ урывок 12го пѡвболонья коректуры). На другій тыждень був бы конець, коб лише мати всѣ преумеранты в купѣ (я написав до Губерніи и просив, що б удѣлили менѣ спись надѡславых тамже?, бо моих мало що выше 100 буде; не знать, що менѣ вѡдпи- шут?); Предплата оголошена була в Вѣденских, Пражских, Моравских, Прешбурских и Загребских Новинах; але що з того? — Твѡй лист з 10. Листопадня був первый за всѣх — знаешь, радив есь ми писати до Де- канѡв — зробив я так, розписав, розѡслав я 84 (!!!) листочкѡв, та просив в них посылати сбѣрку до Цыркулѡв або до Губерніи — декотри првслали и менѣ, але мало, за прочих дожидаю вѣстей з Губерніи. — Поганьбив есь мене також в тѡм листѣ за мое мудрованье в правописи — и сего послушав ем, бо ще час був; але я й мусѣв послухати, бо печатня не мала таких букв, яких я забажав; но я теперь рад тому; жалко менѣ лише, що не мѡг ем гласоударенія назначити, котре так важие для Ру- синѡв и прочих Словен; хотѣли для мене новій буквы выливати, але бы

то знов було на кілька недѣль протягнуло ся. — Друга вѣсть було (sic) вѣд Татуня з Чепелѣв — без жадного успѣха — пороздавали они Запросины на Соборчику у Николая — П. Грабству и до Бережан пѣслали, але як кажут: *lecz to wszystko nadaremnie, z wielkiej chmary mały dészcz, albo wcale nic* — и правда — одни казали, що вже за пѣзно — други се то тее — дорогій хлѣб — П. Грабина казала, що не має грошій и пр. — Вѣд Декана Блонского з Мацошина дѣстав ем 1 fl. КМ. — з Праги прислали 15 пренумерантов, але лише 5 fl. — проче позибѣше. — [3] Вѣд тебе дѣстав ем раз 55 fl., потѣм 5 — таки ты Братчику най-усерднѣйше всѣх заяв всѣ ся — спаси Бѣг Тобѣ за Твои труды. — Од Дек. Любѣнецкого з Розвадова дѣстав я 3 fl. — З Прешбурга 7 fl. — Од Кульчицкого пароха Г. Новаковского 1 fl. — Од Вѣлецкого Дек. Городецкого 3 пренум. без грошій. — Од Эдерковского з Кривого 5 fl. — Од Брата Петра з Черновець 5 fl. — Од Г. Воеводки Дек. Жуковского 10 fl. СМ. — Тут у Вѣдни наберав я ледви до 20 — от и всего на всего ледви 100 и кѣлька. До 30 ще не заплатило — и коб то гроши купы держали ся — але щож коли выдатки теперѣшни и задавибли — сама кореспонденція и злишни выдержасы стоят выше 20 fl. — а тут треба и жити — вже рѣк минае, як дѣстав ем вѣд Воеводы 100 fl. — а вѣдтак и шелюга не прибуло — тут рѣк закончив ся, стали наперати во всѣх сторон — самому кравцеви мусѣв ем заплатити 30 fl. — так из всего лишило сѣ у мене 20 fl. а заким прійде до выплату, то й з того якій грѣшь убуде. Мав я, правда, надѣю перед новым годом, за для того на задни колеса не дуже й оглядав ся — хочь и так на ничего дармо не выдав. А тая надѣя була у тѣм: вѣдомо Тобѣ, що мав через Вѣднѣ ѣхати Царь Рускій Никола з Италіи — загадав я у моѣй печали думку, чи не можна б' Ему пѣднести яку пѣсню на привитанье — велика то була гадка — але на ничѣм розѣйшла ся. — Написав я „Пѣниє радостного голоса“¹⁾ и пр. (котре Тобѣ тут межи прочими пѣснотворами посылаю) — и щасливо 18/30 Грудня саме що по при вѣздѣ Царя вечером передав я до Посольства сіє пѣниє; казали за тыждень прійти — и я знов цѣлый тыждень радовав ся — (ще на оправу саму выдав ем 8 fl. СМ. що б' то таки по царски выглядало). — Але що ж? Царь бавив лише 2 днѣ у Вѣдни; видѣли сьмо и подивляли сего Велика умом и тѣлом — а за тыждень я довѣдаю ся, що Царь так був занятый, же не було коли и предложити Ему — я вѣрую — але що ж ми з того?! — На конець поставив я на велику Лотерію, але и тут не повело ся. — Так вже, Брате, нукуды дѣти сѣ, куды кинь, то все клин — змилиуй ся,

¹⁾ В друку явило ся оно доперва в р. 1848 в Вѣдни. Гляди: Ив. Эм. Левицкій „Библиографія“ ч. I №. 385.

Брате, поратуй мене, ты моя єдина и послѣдня надѣя — закичь менѣ, кѣлько Тебе стати, и то як найскорѣйше — Вѣвок вже готовый, коб лише выкупити, то пошлю го до Вовводи, то чей пришло що — [4] по́днесу го може ще кому — де що продасть ся — довги повѣдберая — то вѣддам Тобѣ все разом. Менѣ ще нестает добрых 60—70 fl. CM. — бо то ще печать, оправа, пересылка, и пр. то все тепер на мою голову звалило ся, и годѣ на кого здавати ся. — Я думаю посылати до Льова через ту саму способнѣсть, як колись Приповѣдки, и хочу просити Милликовского, що б поровзылав по своих книжных лавках — но рад бы 'м кого мати, що бы усердно тым у Львовѣ заняв ся — Г. Зубрицкого бою ся тым трудити — коб хто з молодых Твоих знакомых, напиши и порадь мене, и споможи, бо дуже круто со мною. — Изданіе Вѣвкы буде чисте и красне, выше 200 сторон — досыть грубый до сего формату; а кошта таки высоки, що танше вѣд 1 fl CM пустити не могу — звичайно повинно 100 екземпл. цѣлый наклад вернути; до того знаєшь ще, на якій прихѣд вѣн посвящен. — Про другу часть Вѣвкы, хочь и Ты радив, и Здерковскій з Кривого выпытовав ся, годѣ що обѣцати; мое желаніе, чим скорѣйше, тым лучше, але средств, грошій Бѣг дасть — то за тепер лучше не обѣцати, як слова не здержати — подяковати подякую всѣм за труд — але извиняти ся не дуже буду, я робив, що мѣг, кѣлько сил стало — же не повело ся, то це моя вина — може оно ще надоложит ся? — За мои Запросины також мене поганьбив єсь, що менѣ велику болѣсть задало — але пишучи теє щиро вѣд сердца хочь по просту желав я як найлучше, и з нарочна так просто писав, бо простота и ширѣсть то Русинѣв кротости — в прочѣм хто сих так реченых тривіальностей не прійняв, но забажав красных фразесѣв, нехай поше ся в Ляхи Нѣмцѣ, то вчує красне слово, але бувай здоров, коли повѣришь сим словам. —

За твою прекрасну посылку книжок, рукописей и пр. усердно тобѣ дякую, и рад бы м як найскорѣйш пользуети ся ними — жалко ми лише, що Тобѣ ничего не могу по́слати — навѣть ни зигарка ни ковточкѣв — выбачай, братчику, перепроси Мариню и доню, коли Бог дасть, то все надоложимо. — Я тепер вѣд 1. Лютя 1846 дѣстав декрет на практиканта сталого при Шпитали, и тут много работы — день и нѣчь не ма спокою — добре що тепер не потребую ни нашпорта, ни що, бо маю службу — за те маю в Шпитали станцію, опал и свѣтло — впрочим жій вѣтром — так дослужив єм ся — а Воевода о будучности и не споминав — так то я дослужив ся! — Бувайте здоровеньки мои мили

а вѣдпиши як найборше
Ивану В. О. Головацк...

Вѣдень 14/2 1846.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 81.

*Лист Івана Головацького до руських владик,
пис. дня 23. III (4. IV) 1846 р.*

Ваше Превосходительство
Пресвященнѣйшій Архи-Пастырю!

Всевышній Отець сподобилъ въ минушемъ году Галиційскихъ селянъ чрезъ многожды повторяеми наводненія тяжко наказати, и ко крайнѣйшему убожеству привести: но Его безконечная доброта велѣла въ одно отворити ся многочисленнымъ путьямъ христіюбивыхъ благодѣтелей, которыми многіе грѣшніе христіане гнѣвъ Его справедливый улакавити силовали ся. И я, Вашего Превосходительства препокорнѣйшій Архи-Дієцесанъ, стремя съ' симъ спасоноснымъ путемъ предположилъ себѣ, по возможности силъ и съ доволеніемъ Высокихъ ц. к. Правленій Краевыхъ причинити ся ко вспоможенію столь бѣдствій утерпѣвшихъ селянъ изданіемъ Галицко руского новогодника, зовимого „Вѣнкомъ обжиковымъ.“

Ведомый непоколебимымъ чувствіемъ надежды въ Вашего [2] Превосходительства Архи-Пастырскую милость и христіюбивое великодушіе, осмѣливаю ся сіе препокорнѣйшее посланіе єдного узора вышереченного Вѣнка у Вашего Пресвященнаго Престола зложити, съ унижайшимъ прошеніемъ, да бы Ваше Превосходительство безсилному стремленію Своєго Архи-Дієцесана поблагословити, и бездолнымъ Галицкимъ селянамъ христіюбивую милостиню жертвовати благоволили.

Вашего Превосходительства
унижайшій рабъ и препокорнѣйшій
Архи-Дієцесанъ

Вѣдень $\frac{23. \text{ Марта}}{4. \text{ Априлія}}$ 1846.

Іоаннъ Б. Гловацкій
магистеръ хирургіи
обытающій въ ц. к. всеобщемъ шпиталю
№ 106.

Лист пис. на 2 стор. 4^о.

Ч. 82.

*Лист Івана Головацького до брата Якова,
пис. дня 17 (29) IV. 1846 р.*

Любый мѣй Брате Ярославѣ!

С великою журбою дожидав я отвѣта на мѣй послѣдній лист, а зачувши про завѣруху, котра так нежеланно и несподѣвано у нас була

підняла ся, стратив ем со всѣм надѣю на Твою помѣчь — бо то не жарты не переливки, яки страшни вразу тут нас доходили вѣсти; про грошѣ знав ем, що хочь бы 'сь и мѡг прислати, то на почтѣ не приймут, але те мене непокоїло, що менѣ не вѡдписав есь. — 10. Лютня писав я до Львѡвского Пресидіум, и просив о удѣленіе надѡсланных тамже пренумерантѡв, но и доси ще не получив рѣшенія — до половины Марця вѡдтягав ем ся с печатаньем предплатникѡв, але видя, що оно не знать на як довго занесло ся, выпечатав лише тѣи, що до мей вѣдомости дѡйшли, и успокоив ем ся, що припѡзненіе Вѣнка не со всѣм моею причиною стало ся. Але що ж, не було чим выкупити — щастьем маючи взгляд на возмущенія в Галиччинѣ и опѡзненіе почт, повѣрила менѣ печатня 100 екс. простых, и 24 красных; так мѡг ем принайми свѣту показати, що дѣло совершенно, и пороздавати тутейшим пренумерантам; пѡслав ем також до Праги (але якось 10 зол. ср. злишних не присылают) — до Прешбурга; красни казав я оправити, и пѡслав Е. В. Воєводѣ (також не маю ще отвѣта) — предложив Е. В. Цѣсаревѣй Матери, котра велѣвши менѣ свою радѡсть проявити, що дѣло до кѡнца доведено, але маючи на взглядѣ лише цѣль изданія, и не розумѣючи язика, не приняла жадной книжки — потѡм пѡслав ем до Тата 15 екс. для любимой родины, и для Ч. О. Здерковского в Кривѡм. Наконєць пѡслав ем до наших Преосв. Владык, Левицкого, Сиѣгурского, Яхимовича, Поповича (в Угварѣ), и Гакмана (в Чернѡвцех), всѣм по едиѣй книжцѣ с прилученым письмом — аж тут того самого дня (4 Цѣвтя) приходит Твоѣй давно ожидаемый отвѣт, а с ним и Твоя помѣчь, на самый праск, як бы з неба зѡслана. [2] Скѡлько я ей выглядывав, не було дня ни годинки, а все дармо — аж того самого дня, коли 'м вже всю надѣю стратив, присылає Тебе Бог к избавленію моему — так що я з радости не посѣв ся. — Спасибѡг Тобѣ братчику за Твое трудолюбіе, в Тобѣ була моя послѣдня надѣя, — она мене ще николи и теперь не завела. Честь и слава од всѣх наших краянѡв Великодушному, всѣх ревнительнѣйшому Покровителю О. Николаю¹⁾; Его чиста душа непоколебимо стоит против всѣм недолям нашей возникающей словесности. О як щаслив, кого Сей Мужь полюбив, а пѡзнавши его в глубинѣ души, и повѣривши ему, жертвує гѡрько придбане имѣнье в пользу всеобщего добра; таких мужѡв мало пѡд нашим сонцем, мало на сим свѣтѣ! — С безконечною благодарностью приймаю ся до всѣх должностей, до котрых мене тѡлько зобовяжете, и старати 'му сь всѣми силами желанію Вашему удоволити. В поруку мого глубокого почтенія и подяки пѡслав ем Вам 3 ексем. От. Николаю В—

¹⁾ Верещинському.

От. Бурачинскому и Тобѣ, прошу прійняти с тою сердечностью и благосклонностью, котрей мене доси удостоити благоволили 'сьте — От. Николаю В. пѣслав я сукроме благодарственне письмо за Ёго Веледѣнную помѡчь в так тяжкѣй годинѣ, що мене напала; а ты брате перепроси их красенько, що я жадною мѣрою не мѡг перевѡзне заплатити — на мою голову тѡлько теперь звалило ся, що й одолѣти всему годѣ. Сама оправа стоит мене до 30 зол. ср. — а тут ще менѣ всюды не повело ся, де не вастукав, и хтѣв книжку пѡднести, або не пріяли, або ничого не дали — а продати такожь ничого не продало ся; сего Мѣсяця пѡслав я до Коломыѣ через почту (бо то найскорѣйша и найпевнѣйша способѡсть, ба и иншая не лучила ся) 200 экс. — орудуй ними, брате, як сам наилучше розумѣшь, и прешу передай ще Прч. О. Воеводцѣ Намѣстнику Обертынскому 10 экс.; брату Петрови в Чернѡвцах 6 (и перепроси его, що я на его любѣй, рускѣй лист не мѡг доси вѡдписати; скажи ему, що б до чого [3] прѣймет ся нибудь, що б твердо устояв — но у тѡм тяжко теперь ралу давати, по семи лѣтах и вѡн и я змѣнив ся; пора ему самому о тѡм подумати — коли хоче сюда прѣвздити, то най розважит и обрахув ся — я его у ни чѣм забеспечити не могу — може мати у мене стянцію, чи лучше сказавши куток, де може головоньку приклонити — буде мав в мнѣ брата, прѣтеля, но в прочѣм мусит горюванье с братом дѣлити.) — По дорожѣ вступи до От. Ильницкого, Намѣстника Тысменицкого, его же сы тут у конвѣктѣ, и передай либонь чи не 10 кн. — но не знаю певне, чи так — може ще кому кромѣ в Вѣнку помѣщенных, розвѣдай ся у Львовѣ. — Сими днями пѡшлю до Львова Господ. Зубрицкому 150 экс. — в тых коли зможешь, передай О. Любѣнецкому (в Розвадовѣ) 3 экс. — О. Бѣлецкому (у Броцевѣ) 3 — О. Блоньскому (в Мацошинѣ) 1 — О. Левицкому, Ценсору 1 — и О. Новаковскому (Кульчицах) 1 — може и до Перемышля передаси дешо О. Досковскому Якову (Kathedral-Vikaer), ѡн бо мав кѡлькох сѡбрати, е тамже и молодой Полянскѣй, котрый у мене пѡдписав ся — и пр. и пр. — може и найдешь и якого Мецената, то залучаю тобѣ кѡлька красных экс., може тобѣ лучше поведет ся — може також и у Россію? — Г. Срезневскому рад бы я сам пѡслати, та не знаю, яким бы лучаєм найпевнѣйше? — Роздавай, продавай, кому можешь и хочешь, а квап ся — и напиши, кому дав всь — бо я бы рад у другѣй части оправданіе мое прилучити, и мое читательство честнѣйше пѡзнати; надѣю ся, що оно буде в загалѣ сим первенцем моего стремлѣня удоволене, кромѣ буквы *e* замѣсть *л*, против котрѣй и други Словене повстали, потѡм кромѣ *з*, котре и для наших Русинѡв нестает и либонь сего не выбачут; для того видит ми ся, що у другѣй части обѣ треба буде по-

вернути — по о томъ по̀знійше, подро̀бнійше поговоримо — я теперъ приняв ся до другої части, и пораю съ нею, кѣлько могу. — (Такожъ О. Намѣстнику Нараѣвскому по̀шли, коли знаєшь певне) — Криштофовича поздоровкай, передай ему книжку, и скажи, що у мене все старе, як за него бывало, нема що писати; але [4] либонь у него бы бѣльше знайшло ся, чим у первѣм листѣ набылинив??!! — (Sapientia rausa!). — Тутейшому книгарю Венедиктови писали из кѣлькохъ сторонъ про Вѣнок, то жъ муѣвъ ем дати ему в комиссію 60 екс. — а тобѣ посыллаю 350 простыхъ — из прочихъ лишит ся у мене тѣлько кѣлька — бог дай бы скорѣйш все з головы збути! — бо бѣльше заходу, нижь празнику — всѣ выдатки перевозу и почты дѣстне обчисли — Печать стояла мене 110 зол. ср. — оправка проста 9 зол. ср. — а красна оправка 20 з. ср.; — На конецъ, Брате, Ты мене перестерѣгав, але вже за по̀зно, що б Вѣнок перед часом не попав ся в руки декотрыхъ великихъ Панѣвъ; но на щастье, от тыждень тому, получив я по̀слану книжку с письмомъ навороти вѣд Нашого Митрополиты¹⁾, не одпечатану с примѣткою: *wird nicht angenommen!!* — ну! то добре. Але Черновецкїй Гакман одпечатав, перечитав, переглядѣвъ, и одписав що: „— — не прїймаєть болѣе по тому, что тая книга ни по Грамматикѣ (sic), ни по духу Словенскаго языка на Буковинѣ употребляемого сочиненна“ — и вѣдославши (мною франковану) книжку почтою листовою сподобив мене 2 зол. ср. порто заплатити! — о прочихъ Пастыряхъ я ще доси ничего не знаю. Ты радивъ С. Преосв. Сиѣгурскому предложити 50—60 екс. — а я не знаю, що бы вѣдн с ними робив? — нащо бы такїй тягар на Него вкладати? Ему ихъ ни продавати, ни даровати — коли его воля що нибудь жертвовати, то вѣдав и за одну книжку може. Другу часть Вѣнка я бы всего радїйшъ ему посвятив, але бою съ, що не прїйме.

Дякую тобѣ брате усердно за науку, она пристала до души — глубока але гѣрка в нѣй правда, спѣмнувъ єсь и про вѣнецъ мученическїй нашихъ родолюбцѣвъ и словесникѣвъ — и то гѣренька правда — нагадавъ єсь когѣ смерть — ой бачу по собѣ, що я вже добре поник — правда 30 лѣт на спинѣ — але не так лѣта самы, але грызь, бѣда чоловѣку бѣольшъ надоѣсть — в Марцю выйшло з мене добрыхъ два аршины сего хробака, що солитером (*tonia solium*) зовут — але що ж, тра до часу терпѣти! Бувайте здоровенки, майте ся гаразд, не забувайте про Вашого братчика — а Ты Ярославе щасливо вѣднисуї конкурсу, та устали раз и Твою долю —

17/29 Цѣвтня 1846.

Иван Б. Головацкїй.

Лист пис. на 4 стор. 8^о.

¹⁾ Мих. Левицького.

*Лист Петра Головацького до брата Якова,
пис. дня 30. V. 1846 р.*

Любезный Брате!

Не малом ся урадовав з того, що вже раз Вѣнок надѣйшов; розкупуючи по трохи, та щесь менѣ не написав, куда грошѣ пѣслаты, а так я незнаючы, що прибераю до Тебе вѣдѣшлю. Знать тее ся на довгий час переволоче, бо купцевы процент даваты менѣ жаль, хоч и того незбѣльше вынесе. А так стыд на бѣк буду ся кожному патручаты, щоб сякый такый вѣи та є хоч по книжцѣ взяв. А так тее ще иѣчого, але аж мы сердце ся крає спѣмнувши, що ледвы 130 ЗР. за такее дѣлко прийшло, та и то ще самѣ знакомѣ, а чужого и не звабиты: нашої силы так мало, а спереку так много; здастся менѣ, [2] що буде тяжко протѣв водѣ плысты.

Ось и мене недуга допадає спѣмнуты на Ивасеву бесѣду в Твоѣм листѣ: пезнаты, як ту ся в дѣлѣ втрыматы, колы и вѣд него так мало; — а таки иѣчого надѣятись не можна. Колиж менѣ самому профессуры дочекатись? за 6 а 7 лѣт, то ще добре, а менѣ вже и так 25 лѣчится. Колиж менѣ з Вами до Вашого дѣла пристаты, куда ся до него приготовыты? вже менѣ не буты Русином. Доля моя далека, тай то ще може недоля?!

Жаль мы, що ся видѣты не можемо. Коб' бѣльше часу, бувбим тепер, як ся лучит добра пора, до Вас приѣхав, ба и Комориѣк Камѣль мене просит, але годѣ!

[3] Честнѣ Твоѣ супрузѣ красенько, такы дуже красенько дякую за сорочку; дуже менѣ ся придала, як своя до тѣла пристала, бодай'ем здоров сходи!!! а Маринѣ любѣ рученьки ще колись уцѣлував.

Книжки пѣславбим Тобѣ и тепер, та не знаты якїи: Роттека ще менѣ треба, и Геррена ще хочу затриматы, а Рамсгорн хоч Твѣй, того не перечу, той вѣддаты вѣддам, але менѣ тепер до мого фаху так припадає, що и обѣйтись годѣ; таке оно и з Фіккером; лише Денницу Тобѣ посылаю.

Не жалуй часу и фатиги, анѣ мой кешенѣ, бо заводу не буде, а напишы менѣ ще хоч [4] з кѣлька разы, поки шем в Чернѣвцех, та не давай довго ждаты.

Майтесь гаразд, любѣтся, и любѣт Владзька, та и мене з трохи, колы зможете, та бувайте здоровѣ, и людем як менѣ милѣ.

Ваш брат

Петро.

30 Мая 1846.

Напишы менѣ, як тепер до Ивася адресуваты.

Кажеш, щоб Тобѣ прислати якусь карточку прислати, колы до книжного краму яки книжки вѣддам, та я не знаю, яку то карточку; а так и грошѣ не пѣшлю, но зачекаю, пок' не вѣдпишеш. Вѣдпис пришлы знов Камѣльом, вѣн в Вѣвторок з Пѣстиня повертае.

Лист пис. на 4 стор. 8^о.

Ч. 84.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 25. VI. 1846 р.*

W Praze dne 25. čerwna 1846.

Milý příteli!

Twůj list zbudil u nás welikau sensaci. Nikdo si u nás nemohl dobře předstawiti položení waše, z twého listu a mého výkladu je poznali. Toť jest smutný osud! Ale mějte jen nadějí, Lewický dostal již ten swůj řád Leopolda, a snad bude nyní jiného smýšlení. Twoje písne jsau již wypraweny tam, kam patřejí, a twé knihy jsau již dáwno we Lwowě, jestli jsi tam již nejel, a sobě je newzal.

Pautníka wyšel již třetí swazek. Těší mne, že u wás Pautnik nějakého aučastenství nalezá; nechcete-li ho z kněhkupectví bráti, můžete se předplatiti na poště půlročně 1 f 30 x, a přidáte k tomu pauze na obálku též půlročně jen 24 x str. Na letošních 9 swazků předplácí se jen 2 f 15 x, a s obálkou 2 f 51 x stř., ale to se musejí penze do Prahy na poštowský úřad poslati, neboť wenkowské pošty by požado-waly více.

Když jsem knihy do Lwowa poslal, připsal jsem autraty na twoje konto, totiž 30 x za bednu, 14 x za obití obručemi a 10 x za dovezení k speditérowi, dohromady 54 x stř., o tolik tedy méně zaplatíš we Lwowě za dovezení čili fracht, Jachimowi, který je přewzal. O našem kutění w Praze není mnoho co psáti. Hawliček jako redaktor Nowin a Wčely dělá weliké hlauposti, různice a swáry, nejwíce každého pobauril swým článkem: Čech a Slowan, w kterém nenáwist k Rusům a Polákům hlásá. W prchlosti swé zastává časem [2] největší paradoxa, a již má nepřátel, kam se jen podfwá. Wšecky naše naděje na toho člowěka začfnají se silně wiklati, jeho krásný talent rozprsknul se jako raketa w powětří, w journalistických hádkách, w kterých brilliruje. Že chtěl sepsati obrazy z Rus, o tom již zapomněl. Ta redakce jest jeho neštěstí. Všickni myslí, že dluho při ní nebude, že mu ji wezmau. Nyní se u nás probudil weliký archeologický zápal,

hlavně z přefcny činnosti našeho archeologického zboru. Přistaupil jsem co přispívající aud ke společnosti musejní, a byl jsem do archeologického zboru za výborového auda zvolen. Budeme vydávati archeologické ročníky. Farář Krolmus, který vydal 5 swazků českých powěsti, zvyků a písní (:bez kritiky:) kopá w Šarce, a odkryl již mnohé staroslowanské pohřebiště, jeden starý zapomenutý hrad, a roztlučené popelnice lepí. Já též nedáwno byl s Wocalem a Kodymem na archeologické expedici, 2 míle za Prahau nad Wltawau, kde se železná dráha do Dráždán stawí. Ohledali jsme Lewý Hradec, kde kníže Bořiwoj první kostel w Čechách založil, a Libínhrad, z kterého již jen jedna zeď na ohromné skále nad Wltawau stojí. Celý ten hrad dal inžinýr Baruchar, který si nás tam přiwel, z rumu očistiti, a vše co zasypáno bylo, odkryti, tak že se již nyní všecy základní zdí objewily, a mnohé wěsi nalezly. Chce se dokopati až do nějakých [3] podzemních wězení, kde myslí, že snad nějaký kralodworský rukopis najde! Wšude tam w té krajíně starožitnosti se nalezají, jako w Tursku, kde jsme take byli, a kde jsau tři mohyly; pod jednau z nich má Čestmír býti pochowán. Jest to pro nejstarší wěky českého národu klassická půda. Toho samého dne byl p. Šafařík s Tomkem na archeologické expedici jižně od Prahy též nad Wltawau; ohledávali totiž zbytky hradu Děwína naproti Wyšehradu. Nowé stawení musejní se pilně připravuje, na podzim již se tam Museum bude moči přestěhowati. — Žádost ke dworu o powolení akcionarského spolku pro wystawení českého diwadla w Praze, wzal nedáwno sám arcikníže Štěpán, s sebau do Widně. Teď všeccko z Prahy na wenek utíká; i já wyprawím mau ženu s dítětem záněkolik dní do Černého Kostelce. Ale ale! to jsem ti ještě nepsal. Naše nebožka Ludmilka již jest nám nahražena. Dne 30. dubna dostal jsem opět dceru, Zdislávku, dítě zdrawé jak ryba, má již osm neděl, a hodně se k swětu má. Dejž Bůh, abych s tím dítětem štátnější byl, nežli s předeslými.

Rittersberk se nedáwno wrátil z Teplíc do Prahy, ale nohu swau ještě nemůže potřebowati. Jest to bída, co s tím člověkem začítí. Bude zde zůstawati u mně, a žena jeho opuštěná s dwěma dětma beze služby smutné dny u swého bratra na Podolí w Čerwenogrodě tráwí.

U wás musí býti pěkné hospodářství, pán Bůh nás rač zachowati! Wím co se děje, a hrozím se toho. Ze Lwowa jsem měl letos již tři návštěwy: starau trakterničku Hauenschildowau a její dceru Kwěchowau; wystěhují se odtamtud, a kaupili si u Prahy statek; accessista Racek, a třetí — pán Žegota Pauli, na cestě z Berlína do Widně. Jest we službě hraběte [4] Adama Potockého, a bytem vlastně w Krakowě. Ku konci ještě jednu anekdotu: Když tu byla ruská

carowá s Olgau, poslala poslední pro Hanku. On přišel a začal rusky se klanět. A ona na to: Что то чужь, я думала, что мени зъ Вами пужно будетъ по французку говорить, и якъ мени приятно и очень мило, что говоритеъ по Руски. Ihned nastaupila veliká důvěrnost mezi nimi; ona mu s podiwením wyprawowala, že dnes ráno nawšťwila s matkou klášter Ursúlinek, které mají dívčí skolu, že jim tam předstawili žakyně, ona, Olga, že se ptala, zdali se tam po česku učí, a welebná matka jí prý řekla: I to ty děwčata proto se k nám dáwají, aby česky zapomněly! To prý je diwno, tomu prý nerozumí. Hanka ji wyswětlil naše poměry na školách, a ona wrtěla hlawau.

Příkládám ti list od B. z M. Nyní buď zdráv, a potěš mne brzo lepšími nowinami

twůj upřímný přítel

Karel Wladislaw...

Pozdrawení od Šafaříka.

Prosím tě, napiš mně pak, jestli co bližšího wš, o mém testí. Nemohu se dopátrati, co se s ním wlastně děje, a děla mně to veliké starosti. Napiš mně to ale na zvláštní kausek papíru.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 85.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня
2. VII. 1846 р.*

Любезный Брате!

Неперемѣрна радѣсть восияла в нашихъ шѣстѣ! — але не з обѣбрания нового Папы, но з приѣзду нашего Отца Сокульского. День минув, — и другой, нѣм лучивсь час угѣдный, з Ним повитатись, — де що побесѣдувати.

Розказував менѣ, щось поѣхав до Львова на конкурс, що Г. Зубрицкого Цар свею ласкою обдарував, де що ся в свѣтѣ дѣе, чого в нас нѣ чувати було.

Казав менѣ також, щоб' приѣздити на вакациѣ до Тебе, що хочеш Твою добродѣлку до Чепелѣв з дѣтмы посилати. Тее мое замѣрєня звѣнилоб; але не знаю, кѣлѣкы (sic) в тѣм правды; про тее, ще колы Тобѣ не угѣдно буде до Нас приѣхаты, то ще менѣ на почту напиши, чы того жадаеш, бо я хотѣв тепер на Скалат, але не на Микитинѣ до Чепелѣв ѣхаты.

З книжок не посиаю жадноѣ: бо Ротте-[2]-ка ще до Вѣвѣрка сам потребую, а других не жадавь. Але, колы не буде можна инымъ способом, то через Бурачиньского вѣдѣшлю.

Вѣнок принялы наслѣдующѣ:

Jędrzejowski k. k. Landrath	1
Dr. Litwinowicz Katechet	1
Warnicki Kreishauptschuldirektor	1
Gordzewicz Schullehrer	1
Graf Koziębrodzki Hörer d. Phil.	1
Ralij Gutsbesitzer aus Russland	1
Graf v. Kęszycki Gutsbesitzer aus Preuss. Polen	1
Ciecholewski Besitzer des Gutes Rusilów	1
Kowszewicz Schneidermeister u. Bürger zu Czernowitz	1
Rówiński Pianist	1
Łoziński } Dependenten beim Advokaten Camil	1
Jarzębecki }	1
Aywas Hörer der Philosophie	1
Baranowski Supplent d. Philosophie	1
Kocipiński Pianist	1

Из сесѣх 5 ще не заплатили. Про теє грошѣ пѣвнѣшше вѣдѣшлю, як вѣдберу. [3] Що ся лишило, анѣ дам до Книгара, анѣ Тоѣ вѣдсилаты випадає; книгар за грошѣ не приймає, и ледви так до спроданя приняв.

Скоро будеш знаты, як ся Твѣй конкуре удав, то менѣ зараз напишы. Вѣд Отца Сокульского вѣдбереш за Вѣнок 10 зр. ср.

Бувай здоровый, щасливый.

Петр...

2/7 46.

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій адреса:

z Czerniowiec.

Wielmożnemu JMC. Księdzu Głowackiemu

w Mykityńcach.

Ч. 86.

*Лист Карла Влад. Зана до Якова Головацького,
пис. дня 20. VII. 1846 р.*

Odsílám Ti list od Bođ.¹⁾, kterýž mne wčera p. Šafařík doručil. Bezpochyby žes sobě již ty knihy ze Lwowa wzal. Četl jsem w Jordanowých ročnících odpověď Lewického kněžim Jurským. Kdyby chtěl dát raději pokoj, nebot rozmnožowáním skandalu nepomůže se ani jemu ani literatuře. Metropolita měl by teď obrátit, když již Leo-

¹⁾ Бодяньского.

polda má, co chce víc? O vašim Větku napsal jsem krátkou recenzi do Pautníka 4. sv. Měj se dobře a odpíš mne brzy na můj předešlý list, kterýž jsem ti před 4 nedělemi spolu s listem od Boď. poslal.

Twāj atd.

Wladislaw.

W Praze 18²⁰/₄ 46.

Лист пис. на коверті в середині. З верху поштові штампілі: Prag 20 Jul. i Kolomea 29 Jul. i адреса:

Sr. Hochwürden Herrn Herrn Jakob Glowacki griech. unirten Geistlichen und Cooperator der Pfarre Kosów — in Mukityńce — Galizien — Per Kolomyja.

Ч. 87.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
дня 4. X. 1846 р.*

Любезный Брате!

Бувем в Чепелях: бѣда Стариренякам ся чепила, лиш Гресевы не бѣдочка на старим Скалатѣ, так шумит, що и не то що. Миколай старае ся о Наквашу, бо знова заваковала. Нашѣ Старѣ затужились, працюют сараки, аж молодим стидно. Пожалувавем Их, тай забравем Володимира и Мѣлька до Черновец: приѣдъ коли пѣзнатись в братѣми, бо то вже не дѣты. Володимир мае лекцию, и сам ся утримуе, а Мѣлькови згодивем станцию и учителя, [2] та не чѣѣ грошѣ, ино за своѣ, тай довгу не трохися зробило, бо вѣд Старих нѣчого взяты. Про тее просты милый Ярославе, за Вѣнок нѣчого не посилаю, и в Бродах ся не було. Цѣлый час сидѣвем в Чепелях, тай пѣколы менѣ так добре не було; тильки мене велечалы. Вѣддам аж зароблю. Вѣд Тата взяли Вѣнок: Аполиѣн Тарнавский, Иван Федакевич, Гнат Томашевский Мандатар, Алексей Мойсеович крилошан, и Дебельский Миколай, але грошѣ минулы ся, тай менѣ не дивно. Вѣд мене приняли; колы не забудем, чы вже знаеш их: Ralij oby-[2]-watel z Rossyji, Aywas Dziedzic z Wisznicy, Dyonizy Kurczyński Mandatariusz z Horodenki, Tytus Niedźwiecki, dziedzic Płuhowa, Krzysztof Hołub dzierzawca Słobodziji, Jastrzębski Honorat dziedzic Michalkowa. Ще менѣ 4 зѣстало. Тепер ѣду пѣд Сучаву до Барона Крсте, учить его сина до 2 Гимавѣорѣв (sic): згодивем ся за 300 ф. С. М. на рѣк. З того стае менѣ на братчикѣв, тай зложиты щось треба, щоб на безрѣк поѣхаты до Львова дальшѣ экзамена здаваты. Жаль менѣ, що зѣставля-[4]-ю малых в чжим (sic) мѣстѣ самих, але щастя, щом дав одному роботу, а другому наставника, тай сам що мѣсяць буду приѣж-

джаты. Напишы менѣ до Черновец, назначи денѣ, (sic) колибись приѣхав, та ся зобачем. Пращай милый Брате, майся гаразд.

П. Д. О. Головацк...

Коропця колы не дѣстанеш, то жалуй, а за другим мѣсцем такы людяч очы деры, бо не дѣстанеш. Решта книжок менѣ потрѣбна. Негнѣвись.

4/10 46.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 88.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
дня 30. XI. 1846 р.*

Любезный Брате!

Письмо Твое, килькы 'м ся его не надѣяв, тым бѣльше мя урадивало (sic). Хмелива знать вже такы Твоя, колы так певно еи ся сподѣваеш. — Дай Боже гаразд. От и Миколайковы не бѣдочка буде, колы дѣстане по Дорожиньским Наквашу. Писалы нам з Чепелѣв, що народився ему Грегор велькой Арменѣи; потѣхы: десь там з него не мало. Нашѣ старѣи тѣшут ся по трохы и з Черновецких, — не знаю, але знать писалы — Им, що ся им добре дѣе: бо менѣ мало з них потѣхы: Молодший нѣчого, добре стоѣт, алежбо и другой рѣк в Грамматицѣ, тай вже и великий хлоп; плачу за него Рокове за школы, а за станцію 7 левѣв ср. на мѣсяць. Але старший, колы его знаеш Базилый баландѣи, то такый, як бувало: трошки лѣнивый, а за себе такы дуже небалый: все по собѣ поглядае, а о завтра анѣ думки, тай не учится. Менѣ ось туткы в Костыѣ у Барона Кристе — ось булоб нѣчого: робиты е колы, добре спокѣйнѣсьнько, бо лиш з одним врагом, хоч то вже остатный рѣк латыньскый роблю; та як кажу булоб добре, лиш, як присѣвем на двѣ недѣлѣ, то такѣ мя Геморроиды напалы, та ще и з лихим товариством, щом тры недѣлы лежав в лѣжку, та и bez (sic) лѣкара и лѣкарств не обѣшлося, тай грошикѣв не мало пѣшло; але то [2] ще нѣчого; алеж так будим ся перепудив, колим з постелѣ поглянув на Царство небесне — ох! бо близѣсьнько перед мною стояло. Тепер вже хожу, але бѣду голублю, и буду не знаты до колы, тай робиты не можна; а тут кажут на мѣи конкуре вхаты, бо вже питаня прийшлы з Президѣум. За Вѣнок тепер послаю, и не пѣшлю — просты Брате по першим Курсѣ, бои вже вѣд Барона вибрав 100 левѣв ср. — тай мало на себе, лиш на братѣв, бо голѣсьньких привѣз до Черновец. Браты вѣд Барона не сѣмѣю, бо и не знаты, чы зароблю, цы моѣ недужѣ. Но Буковынѣ вѣдем ся и по

межы Боярѣв трохы розглянув, тай за Русчиною оглядаем ся, але.... Пѣзнаем Архѣмандруту в Кляшрора (sic) С. Ивана Сучавского. Обрадилисьмо ся на лѣто обѣхаты монастыры Буковиньскы. Ё тут и коло нас церкви старѣи, до 300 лѣт, але перед часамы Нѣмцѣв, стоялы пустѣи по кѣлькадесят тѣт, а так ино написы Словеньскѣи мают. В Сучавицѣ в монастырѣ лежат Господары, и там мают буты написы, тай в Драгомѣриѣ — лиш все на лѣто. Вѣд нашего Мандатара русина (а жиет вже 17 лѣт в Буковинѣ, тай уважав може, бо тутейший нарѣд задуманя жадным правом не зносит) довѣдаем ся, що не тильки Рускы села в Буковинѣ без порядку и границѣ по меже волоскѣи, але по селах Волоских Русинѣв досить аж в саму Молдаву розсипано: так бѣля Черновец Волохѣв повно, а и в нас Русинѣв досить: Хатна, Калиешты над границею самѣ Русины, й цѣи Руси православный; а Паргѣвиѣ Костина самѣ Волохы, хоть дальшѣ вѣр (sic) границѣ. Пѣзнѣише може що бѣльше. Бувай здоров мылый Брате май ся гаразд

Петр.

Костина 30^о Листопада 846.

Лист пис. на 2 стор. folio.

Рік 1847.

Ч. 89.

*Лист книгаря Данила Гартенштайна до Якова Головацького,
пис. дня 22. II. 1847 р.*

Высокопочтенный Господинь.

Милостивый Государь!

На почтениѣйшее Ваше письмо отъ 1. февраля честь имѣю Вамъ доложить, что я посылку съ книгами для Г. Профессора Бодянского въ Москвѣ Вами ко мнѣ Адресованную, по вышѣ еще получить удовольствія не имѣлъ; долгомъ почитаю Васъ при томъ увѣрить, что по возложенной на меня обязанности, Всѣ книги и прочіе типографскіе и письменныя Предметы, отъ куда и коголибо для Высокопросвѣщеннаго Императорскаго Московскаго общества Исторіи и древностей Россійскихъ вообще — илиже и для коголибо изъ Г. Г. дѣйствительныхъ Членовъ, ко мнѣ Адресуемые, при всякомъ случаѣ мною туда доставлены были и впредъ доставлены будутъ въ исправности, Издержки и Делижанскъ порто на нихъ употребляемые вносятся въ щетъ этого Высокопросвѣщеннаго общества;

Естлибъ Вашъ случилось и впредь ко мнѣ писать то Соболаговолите Адресовать ко мнѣ прямо въ Броды а не въ Радзивиловъ, для уменьшенія почтовыхъ расходовъ, а такожъ и посылать, не Адресовать ко мнѣ въ Радзивиловъ, для избѣжанія большихъ затрудненій, каковыми, случай этотъ сопряжень, а прямо въ Броды, [2] гдѣ я очень часто имѣю мое пребываніе и могу исполнить нужные обряды русекими законнами, для сего предмета предписанные;

съ должнымъ моимъ Высочочитаніемъ честь имѣю оставаться
Вашъ Милостивый Государь, Всепокорѣйшимъ слугою —

Даніилъ Гартенштейнъ
Радзивиловскіи 1. Гилдіи купецъ.

Городъ Броды 22 февраля 1847 года.

Мой Адресъ. Herrn Daniel Hartenstein in Brody.

Лист писаний на 2 стор. folio. На 3 стор. адреса:

Herrn Jacob Glowacki gr. k. Pfarer von Chmielowa Wohlgeborenen
in Kolomyer — Poste Restant.

Почтові печатки: Brody 22. Feb. і Kolomea 25. Feb.

Ч. 90.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
дня 18. III. 1847 р.*

Любезный Брате!

Гаразд домовы Твою! Мир з Вами! Се Вам на привитаня.

Давно кажеш до Тебе'м не писав?... и якже було квапиться, колы не знавем, чы Тебе ще в Микитиньцях, чы вже в Хмелевѣ глядѣты було. От Богу дяковаты, що вжешь ся переѣхъ; та Богдайбисься и в Хмелевѣ осидѣвъ, — але не засидѣвъ, та щоб не було за нею нѣколы банно, бо не тѣльки добра, що на Твоѣм столѣ, с' его в свѣтѣ бѣльше. Я собѣ завѣсты думаю: що не се ино мое, що маю, але и се що могу дѣстаты; а кочы ся не полѣваю, то и досягну; тай все марне в свѣтѣ та ми-нушче: про тее до вѣчого ся не привязую, бо менетя одно, буде друге, або обѣдется и так. Коб' ино здо-[2]-ровля; але бѣца, се Бѣг дасть. Вѣд недѣлѣ до недѣлѣ жду поправы вже нѣвъ року, та недочекатысь. Медицинамы годую ся без перестанку, и на тѣлѣ, тай на души якось занешавем: з вѣчого менѣ почѣхы, все не до смаку. Моѣ ригороза поробивем, тай диплом дѣстав; але що дальше буде?... Сказавбы другый: в Бозѣ надѣя; — а я бо знаю, що тильки в менѣ. Брата також якось позадавалы: Мѣлько мае всѣ Емниенциѣ, буде мав и лѣпшѣ, ино що ще

новѣй Школяр в Червѣвцех; тай Базилий балаидѣи мае вѣбито першѣ: як на лѣнивого, то досить; але тойстыи як опецок, хоч до плуга запряжы: ще бѣды не знае, тай добра собѣ не заслужив. Вѣд рoдины вѣчого не чуваты, [3] знать радѣ, що клопоту позбулы ся. О Ручниѣ Буковинской нечуваты вѣчого, бо в недузѣ за тее и дбаю. На лѣто поѣду, куда буду знав, але собѣ много не обѣщюй. Церкви, кѣльком бачив старых, аж до 300 лѣт, маюг словенскіи написы, але пустѣ, бо довго обѣдранѣ стоялы. По манастирах не много надѣватысь, колы в Сучавской Метрополѣи вѣ кусочка не видблеш. На мѣнды поваленых, та попаленых церков - деревлянок, стоят муры, по величѣ и позору, як пены, без напису. Помникѣв шем не бачив; але нехай, що буду знав, донесу, и як буде в чога Facsimilia пороблю. Довг Ясевы мавесь за мене заложиты, а для Тебе не пропаде. Тепер Тобѣ близѣсьнѣкко до Черновец: зберися колы, хоч на Петра, та дай менѣ знаты, на котрый день, бо я що мѣсяця вѣжду мого Мѣлька zobачиты. Пишы менѣ, та борзо, як 'сьте простылы ся в горахы, як Вам в Хмелевѣ, та Маринѣ, чы до смаку: пишы та не забувай, [4] бо менѣ дуже сумно: ах коб' ся в помежы того плюгавого народа выдобуты!

Прощай, май ся гаразд

Твѣй щирый брат

Д. Головацк...

Костына 18° Марця 847.

Лист пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 91.

*Лист Фр. Яхіма до Якова Головацького, пис.
дня 24. III. 1847 р.*

Drahý příteli!

Obdržen list Twůj o přesídlení na nové místo spěším i hned k tomuto kroku štěstí Tobě přát, což daufám nebude chyběti jelikož nové místo Twé s většimi příjmy spojeno bude. Tim Tobě arci poněkud spomoženo bude, ne však i nám, jenž bychom Tě rádi zde mezi námi spatřili. Zdaž by te nešlo, abys se sem do Lwowa neb aspoň do blízkého okolí na některau faru dostal? Zamýšlená zde Matice Ruská by tím welice získala, neboť zde nenalézám pro ni lepšího redaktora nad Tebe; vyrasnaž se o to. — Pan Hurkewič Tě srdečně pozdrawuje a prosí, abys i Ty dle Twého zdání nějaký plán pro ústaw tento, jakož i zvláště pro Časopis, který w něm wydáwan býti má, wypracowal a mimo to nějaké pojednaní pro Časopis wyho-

towil, které by se k žádosti o powolení jeho jako wzor přiložiti [2] mohlo; prosí, aby toho aspoň jeden tištěný arch bylo. Pan Hurkewiç mñní wšecky známé literaty Waše k sepsání podobných plánů a pojednání pro Časopis wyzwati a ze všech těchto plánů co za nejlepší uzná wybrati a wládě žádastí o potvrzení předložiti. Redakcí přewezme pro zatím kněz Malinowský; protektorat ale chtějí wznesti na Metropolitu, až jestliže jej přijme. Pospěš si s tím a zhotowené zašli buď na mě neb na P. Hurkewiçe samého jak se Ti příležitost udá.

Z Matice České přišly opět nowé knihy, které sem i pro Tebe wyzdwihl a sice 2 swazky Musejníka, jeden Atlas a jedno číslo staro-české bibliotéky obsahující žiwot Wiléma z Rosenberga od Březana. Až budeš mít příležitost pošli si pro ně — přiwozné obnáší 12 fr. stř. — Knihy tyto pro p. Faráře Berwida chowá u sebe jeho známý official Hauf od kamerální zpráwy.

[3] Sotwa žes Ty w zimě ze Lwowa odejel přijel sem kněz Lewicki z Hrušowa i těšil se uslyšew, že jej mají w podezření, že Jordánowi zaslal onno pojednání o stawu zdejších Rusínů — litowal pak welice, že Tě zde nezastal. On je pořád weselý a dobré mysly.

Následuje ještě poručení od Pichlera a mé ženy. — Buď zdráv
twůj upřímný přítel

Frant. Jachim.

We Lwowě dne 24 března 1847.

Dodaje jeszcze tylko to że WW. X. Scholastik objećał się do Jego Excellencyi o przyjęcie protektoratu i poparcie tego dzieła, wstawić, co ale wszystko jeszcze w sekrecie zatrzymać prosze, i całuje Pana serdecznie

Hurkiewicz.

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 92.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 28. IV. 1847 р.*

W Praze 28. dubna 1847.

Milý příteli!

Napřed se přiznávám k wině své, že jsem z nedbalosti posud na Twůj předposlední list neodpowěděl, ale uwěříš mně, jak málo mně času zbývá ku psaní, když mimo nedaká ještě zeměpis a popsání Prahy píšu, pak wydávání map českých krajů rediguji, a to vše jedno

druhé jen honf, tak že si ani na čtvrt hodinky na procházku vyjítí nemohu. Z twého posledního listu wyrozuměl jsem, žés se zatím farářem stal, k čemu ti srdečně štěstí přejí, ale zároveň tě srdečně lituji, žés tak bolestnau ztrátu dítě utrpěl. Není nic horšího na swětě, jak když člowěku dítě umírá, já aspoň tak myslím, neboť jsem již takový osud dwakrát trpce zkoušel. Welmi jest mně nemile, co mně píšeš, žés knihy (:kromě matičných) ještě ne obdržel. W měsíci lednu t. r. odewzдал jsem p. Řiwnačowi, kněhkupci, který matiční knihy rozeslá, pro tebe zvláštní [2] balík, w kterém se nacházel 1) celý ročník (9 swazků) lonského Pautníka, 2) 2 exx. Sazavského Ewangelia, 6 exx. Начала священнаго языка, 1 ex. prawopisu od Hanky a 1 ex. o staročeské malbě od Popowa, obě poslední darem od Hanky. Psal jsem již do Lwowa, kde to wězí, že to tobě ještě do rukau nepřišlo. Ti lidé we Lwowě chtěli wždy, jen aby kněhkupeckau cestau knihy dostávali, nyní to mají, neboť wždy se něco ztrácí. Welmi mrzutá wěc. Poslaných od tebe 10 zl. wložil jsem ještě wloni do matice, a 5 zl. dal jsem za knihy Hankowi.

U nás máme wšdy nové boje; zmaháním se naši národní věci powzbuzují se wždy nowí a nowí odporníci. Bezpochyby budeš wěděti, že jsme přewahau hlasů u Průmyslowé jednoty wymohli uzawření, že se má založiti w Praze česká průmyslowá škola. Němci zas w jednotě uzawřeli, postawiti Listowi, německému publicistowi, který se w Tyrolsku w Kufsteině zastřelil, pomník na hrobě; do Lista nám jest totík, co do císaře Čínského, ale to na potupu českého jmena schwálně chtí takowau německou demonstraci z Čech učiniti. Na pomník mají peníze, na českau průmyslowau školu říkají, že jich nemají. [3] Abychom se tedy něčeho od průmyslowé jednoty nemusili doprošowati, začali někteří přátelé dobré věci přispěwky k založení té školy k jednotě zaslati, a to se tak zmohlo, že i z jednotlivých wsf po 10—30 zl. stř. posíláno, k čemu se i pacholci, děwečky a učedníci skládaly po 5—6 kr. Jest to znamenitý a radostný ukaz, zvlášť powázíme li letošní bídu, že národ náš ještě o sobě nezapomněl, a cítí, kde mu co schází. Z počátku mrzeli se aristokrati na to, že se lid český opowazuje něco chtítí, w čem oni sami ruku swau nemají. Posud jest do 9000 zl. stř. pohromadě, k čemu jen 8 šlechticů přispělo, ostatek jest od průmyslníků, kněží, měšťanů sedláků a žebráků! Pražské české nowiny podávají pokaždě plné 2—3 strany wykazu těchto přispěwků. Když tedy nepřátelé widěli, jak se toto hnutí a aučastenství celého národu zmáhá, prohlásil se napřed jeden w průmyslowé jednotě, že to jsau: „Erpressungen“, byl ale okřiknut. Nicméně sebralo se několik takových pánů, a šli k arciknížeti, a předstawili mu, že se po kraji ději peněžité sbírky pro školu,

a že lidom takorška poslední krejcar se vyděrá. Arcikníže poslal kurrendu po všech krajích, aby úřadové tyto sbírky netrpěli, a velmi pohoršlivých slow o této škole užil, tak jak [4] byl o ní poučen. To nyní dělá ukrutnau sensaci, dává z jedné strany zbraň do ruky našim nepřátelům, s druhé strany působí to největší rozhořčenost. Nebude li konečně škola od vlády povolena, každému se jeho krejcarý veřejně a slavně nazpět vrátí. Bude to poučení pro buďaucnost. To jest nyní hlavní předmět, o kterém každý rozpráví. Strašili nás nedávno Jesuity, vyšel zde pamflet bez cenzury, půwodec jeho byl zamčen, a jako mučedník dobré věci od každého považován, nyní však již to utichlo, bylo tu mnoho škandálu. Co se w literatuře děje, nejlepi se z časopisu musejního dowiš, který nyní měsíčně vychází, take z Pautníka, jestli ho máte. Nejlepe jest předplácti se na Pautníka zde w Praze na poště, koštuje to jen o 24 x více, a přichází každý měsíc pořádně hned po wyjítí. Nejlepe do Prahy peníze a adress poslati. Šafařík tíše žije a pracuje, ale zdraví jeho jest již od několik let velmi ne stále a slabé; musí nyní místo bibliotekáře zastávat, a nemá nikoho k vypomození, co ho velmi zanepřázdňuje. Doslycháme, že ještě letos úřad censurní složí, a že snad lepšího postavení nabude, k čemu Bůh dopomáhej! Ostatně všecko při starém. Já i rodina má jsme zdraví, má Zdislawka má již rok, a jest weselá a číperná. Měj se dobře, a dej opět o sobě co slyšeti.

Twůj uprímý přítel

Karel Wladislaw.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 93.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 7. (19.) V. 1847 р.*

Братчику мѡй любезный!

Рад бы мѡ писати, та не знать де зачати — такъ далеко заплутав ємь ся. — Ох! давно! давно я до Тебе не промовляв, безмалъ чи не рѡк уже; Богом ся свѣдчу, що я ни рад ни винен тому — отъ! якось само прийшло. Хибань розказати бы Тобѣ коротенько, яка менѣ поведенція була. Ты знаєшь, що я служив у шпиталю в надѣи выслуги — мѡй Наставник любив мене — но Богъ дав, що днѣ вторѡчного Мая помер, а в ним и кумство пропало; не було чого держати ся, и в кѡнцѣ Мая выступив я зо шпиталю; щоб але на дармо не сидѣти, и що нибудь заробити, рѣшив ся я на звычайну нашу конечнѡсть (ultimum refugium) и — пристав до войска, в вымовоу, що б у Вѣдни вѡстати. Принявши

дали мене зараз до войскового шпиталю — зъ початку була и служба легка, и часу досыть чимъ иншим забавляти ся, и так минув Червень, Липень и половина Серпня — тогдѣ то я получив ѓд тебе первое письмо; собирав ся вже до ѓдпису, ажъ тутъ якъ з неба выдали бефель, машеровати до крѣпости Комарно, де выбухла епидемія, звичайно угорская лихорадка — и въ 24 годинѣ уже мня не було у Вѣдни. Казали зразу, що по на 4—6 недѣль — и я все ѓдкладав ѓдпис в дня на день — але епидемія затыгнула ся на все лѣто и осѣнь — що я тамъ вытерпѣвъ, то тяжко описати, — не так служба менѣ докучила, але тая проклятая недуга не минула и мене — свѣтъ менѣ збогидила — 4 разы наворотомъ приходила на мене, и съ нею я рушив 1. Грудня в найгѣршую пору [2] и безденную роскаль в Комарна, и то пѣхотою, яко лѣкаръ транспорту мулярѣвъ, котри на зиму домѣвъ вертали — двѣ недѣли машеровали сьмо в Комарна до Вѣдня! а трястѣе всю дорогу и мене и без мала не цѣлѣый наш корпус била — тутъ я дѣзнавъ, що то вѣйсковая служба; ажъ за 3—4 недѣль ледви я у Вѣдни трохи отряс и пѣдкрѣпив ся — тутъ у Вѣдни запрягли мене знов до шпиталю, чому я й радѣ, бо инакше бы мѣ мусѣвъ до St. Pölten ити на стацію 3. баталіона (регімент нашъ zove ся Ritter v. Hess, перше звав ся Langenau (!), и так выгядае як Nugent, лише бѣли гудзики) — але щожъ, тутъ ми дали таку службу, котра цѣлѣсеный божій день займае (300 хорыхъ щодень лѣкарством и стравою удоволити, то не жарт) — а в вечѣр чоловѣкъ рад бы спочити; так годѣ було до чого взяти ся — однакожъ я в слободных годинах порав ся коло 2. части Вѣника, тутъ трохи, в Комарнѣ трохи, и по новѣм роцѣ якось закѣнчив я — повернувши до Вѣдня получив емь другій твоій лист, — теперь думаемь собѣ: чекаемь братчик тѣлько, то поже ѓнѣ здоров ще тых кѣлька недѣль; тым часомъ я закончу, подам до Цензуры — а як выйде, тогдѣ напишу рѣшителный отвѣтъ за всѣхъ и за вся — але щожъ, мѣй Вѣнокъ застряг в Цензурѣ — я выгядаемь, выгядаемь, допытоваемь ся, просив Миклошиѣа — и ажъ за три мѣсяцѣ т. е. 12 Мая/30 Цвѣтня выпустив го з неволи Г. Миклошичъ пѣдтявши и оголивши го зо всѣх бокѣвъ — но я и так рад его привитав — из твєї розправы „Велика Хорватія“ вымазав все стягающе ся на послѣднии часы Польщи — менѣ вымазав Пѣниѣ радостного голоса — и ще дещо — всего разом добру едну печатану болону; — и от теперь настигла пора, по так довгѣм мовчанію ста-[3]-новително побесѣдовати, въ надѣи, що менѣ выбачишь, же не пи(с)ав емь так довго до тебе; моя недуга, непевнѣсть, коли и куды мене пѣшлют, потом теперѣшня дуже тяжка служба и пр. и пр. — Був емь теперь в рукописью у печати Мехитаристов, приняли ю на мое слово, усаджанье уже розпочало сь, лише з вымовою, же за мѣсяць найдалѣй дам завдаток, третю часть коштѣвъ —

тогдѣ почне ся печать сама; и що не возму ни одной книжочки, доки не зложу всѣх грошей. Изданье такє самє, що и первой части, тот формат, 500 эксмпл. наклад, впрочѣм твоя порада розсудит! — папѣр буде красшій и бѣлѣйшій — але же содержаніє сей части буде обширѣйше, про те и выдатки выше в гору пойдут; по крайній мѣрѣ вынесе наклад, печать и папѣр разом на 150 фл. Ст. — Пренумераты не думаю оголошати, бо вже нема часу — що ся так сбере, тоє буде; бо коб лише грошѣ, то за два, три мѣсяцѣ — т. е. в самѣ жнива Вѣнок со всѣм буде готов. Для того братчику, взываю Твоеи помочи родолюбивои, кинь ся словом и дѣлом межи братію, наших Русинѣв, собрай кѣлько зможеш — тут я малу маю надѣю на передплату — теперь лѣто — тяжко вѣйти ся в киш — я що день то в службѣ, нема коли пойти за дѣлом. Цѣна передплаты нехай буде 40—48 кр. срѣб., що б лише як наибольшє насбирати — такожь прошу тебе, учини милость, а пришли ми на завдаток як наибѣльше, принаймнѣй 50—60 фл. срѣб., и то як найскорѣйше, що б я мого слова не стыдав ся и не каєв ся — а коб можна ще до половины Червня — що б печать саму розпочати — на другій тыждень дѣстану уже першу болону до коректуры. Разом с тым листомъ пишу и до Его Преосвященства Владыки Сѣвѣгурского съ просьбою, що б благоволив приняти вѣнованье сей части Его Имени — такожь напишу до Ө. Полянского, котрого посредством менѣ Владыка за першу часть Вѣнка 20 вол. срѣб. в пользу моеи особы прислав, и котрый П. недавно именованый професоромъ актуальнымъ религіи [4] на мѣсци покойного О. Кубаєвича в Перемышли. — Недавно тому дѣстав емь листъ ѳд брата Петра, из Костины (коло Сучавы), де ѳн гувернером; пише менѣ о бѣдѣ нашей родины любой, котрѣй я помочи дати не могу — о братчикахъ молодых, котрых забрав до Черновець — радить ся мене, що має з собою почати, а я ему и порады становительной не змогу дати — Твоего зигарка и Мариневыхъ ковточков и мого образця я ще не могу ни Тобѣ ни Петрови пѣслати — колись пѣзнѣйше, якъ Богъ дастъ; проглянь ся тым часом в другѣй части Вѣнка, є там вѣрный мѳй образецъ — я теперь здоров хвала Богу на умѣ и тѣлѣ — але була хвиля, же я дуже пѣдбував. — ѳд моего Воеводы не ма ни вѣсточки; ѳд коли пѣслав я ему 1 ч. Вѣнка — пѣшлю такожь и другу, коли доведеть ся. — За всѣ Твои посылки, подарки, порады, новины, помѳчь и все все добро благодарю Тебе братє ширимъ сердцем; дай Боже коли вывдячити ся. — Марусю Основяненькову присылай, але переписаву, бо менѣ як видишь самѣ нема кочи. Рад бы я заняти съ уже и 3 частєю Вѣнка — такъ що думаєшь? — Коли є в тебе яки матеріялы, якого будь содержания, то присылай. — Що до Гаврила Русина — его розправа пречудная, прекрасная дуже ся Словенамъ подобала, навѣть Миклошичу —

а що жь о миѣ сказати? — она мене истинно зъэлектризовала въ самѣй глубинѣ души и сердца; о ко б я его мѡг пѡзнати, и до сердца притиснути! — вѣдай чи не знаю я его?! — Рад бым також в сѣй части напечатати продолженіе списа приходу первой части — а в третѣй части предложити загаловый счет — про те пришли менѣ все, що по тобѣ вѣдомо, и що у тебе лишнего остало ся — тѡлько докладно по возможности — де и кто купив — або принаймиѣ, кто продав — я бы рад коли стати чистым перед публикою — е без счету годѣ не лзя —. Напиши такожь що о родинѣ. — Пиши скоро, не задивляй ся на мене, бо тут горячій часъ, — а присылай чимъ бѡльше, тымъ лѣпше и матеріяловъ, а найпильнѣйше грошей. Не гнѣвай ся самъ, и перепроси Твою любочку Мариню, [5] и обцѣлуй Ея рученьки, доки аж я самъ не прибуду, бо не моя вина ани воля була, так довго мовчати, такожь мушу Тобѣ наблизнити, що маю в роботѣ перевод из нѣмецкого „Dienst-Reglement“ — для наших полкѡв по руску, котрый поручен менѣ Генералом нашей Бригады Г. Шимуничем — я старав ся туды, чи не можна бы кирилицею сей перевод печатати, але не удало ся менѣ — я приняв правопись ческу, до нашего нарѣчья приспособлену. — Так бачишь, що и у Дворѣ Высочайшѣмъ оглядают ся на наших Русинѡв; тепер сама пора для нас — не лзя и години тратити! —

Бувай здоров, братчику милый, гараздуѣй щастливо, а не забувай на мене и на мою просьбу.

Твоѣй брат

Иванъ Богдан...

Вѣдень 19/7. Мая 847.

Adres мѡй. N. N. k. k. Feldarzt im Wiener Garnis. Hauptzitaldel.

Лист пис. на 5 стор. 8⁰.

Ч. 94.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
перед днем 3. VI. 1847 р.*

Любезный Ярославе!

За книжки красенько дякую; але то не тѣщом о них вперед писав. Геррен менѣ дуже ся придав, але прошу тя ще о Роттека и о Митологѣу. Посилаю Хровѣки двѣ книжки, але теѣщом Вам нестает, в тутейшой книжницѣ нема; ино обцѣялы писаты за нею. Пренумераты такы иѣц не збѣраю, бо тут не такіи люде, як нашѣ поўночувѣннѣи (sic) Галичаче; то купецкій нарѣд. Скором показав, так зараз подумалы, що

я продаю, тай далѣ в торг; а де котрѣ и питалы, що за оден той Лѣ-терат, [2] що имя без уряду без чину пѣдписав, и чы я маю вѣд него позволѣня до збирания складкы. На те я замовк, тай пѣлу рѣч притис. Шкода велика, що Ивасъ не написав свею рукою до мене уповажѣня, бувбым до кожного дому пѣшов, и зѣбрав во 100 Левѣв ср. — Але тут треба маты чорне на бѣлим, бо такыи звичай, люде вѣрут тилькы в интерес. Офѣруют декотрѣ знакомѣ; булоб в 10 Левѣв, але не знаты, чы и браты, бо нема що дурничку аж до Вѣдня посилаты. [3] Лѣтвѣ-новича менѣ не можна проситы, бо вѣн свою особу до мого интересу не дасть; а врештѣ вже то не той Лѣтвѣнович, що мѣгбы в Черяѣвчех щось зробыты. От шкода тай тилькы; бо бувбым Ивасевы добру услугу зробыв.

Менѣ ся добре дѣе. Пенсию пѣдвизжили на 26 Левѣв; та тепер що ино порастаю в пѣря на зиму. Кобым знав, що щесь грошѣ до Иваса не вѣдѣслав, тобымъ Тобѣ прислав и моѣ складкы. — [4] З Чепелѣв мавем лист вѣд Тата дуже ласкавыи; але чуваты що бѣда у них. В тамтѣм листѣ писавем Тобѣ много.

Бувай здоров любезный Брате

Петр...

Лист пис. на 4 стор. 8^о.

Ч. 95.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
дня 3. VI. 1847 р.*

Любезный Брате!

Дѣставем вчера лист вѣд Николая. Пише, щось обѣцяв до них приѣхаты. Скоро не маеш великоѣ перешкоды, то зберися такы зараз, бо наш старый Тато ослаб: вѣд кѣлькы недѣль до Церкви не ходит, постелѣ пильнуе, забанувався дуже, може и сам що перечувае. Его лѣта, вмѣна житя и не одно инше дае причину лякаться о него. Я скоро ще дѣставу таку звѣсть, зараз поѣду, хотьбы почтою. Прошу Тебе, колы що знаеш вѣд Иваса, донеси менѣ, бо менѣ дуже на тѣм залежит. Я казав перед Вѣрменѣв, що з воламы пѣшли его зялѣты, (sic) як буду що знаты, то Тобѣ донесу.

Бувем на зеленѣ съята в двох кляшторах, але нѣчого не допитаты, бо що ино було в старих грамот Нѣмцѣ до Львова забрали. В Драго-мѣриѣ межы церков-[2]-нымы книжками видѣвем двѣ Евангелиѣ на пергаменѣ дуже красенько писанѣ: одна в польским записом з року 1653 а друга в „арйг“ року. Пѣдписи давѣ при переходѣ Собеского. В Си-чавицѣ и тилькы нема. Поѣду ще до Путны. Приѣдѣ на Петра до

Черновец, маю для Тебе красный и дуже добрый часорник (sic). Скоро поѣдеш до Родичѣв, вступи и до Скалату, оглянъ ся там, бо кажут, що негодятся, я ся бою, що Грегор сестру нам гризе як пивка, вѣи ею заѣсть.

Напишы менѣ що, прошу Тебе, що будеш знаты. Бувай здоров, май ся гаразд та затримай в добрѣ гадцѣ щирого брата

Петра Головацк...

Костина 3^о Червня 847.

Лист пис. на 2 стор. 4^о. На четвертій сторони почтові штампилі: Suczawa 10 Jun: Tluste 11 Jun: i адреса:

Ser Wohlgeboren Herrn Herrn Glowacki gr. kath. Pfarrer zu Chmielowa — Zaleszczyker Kreis — per Zaleszczyki — Tluste. — dringend.

Ч. 96.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.

10. VI. 1847 р.

Милый Брате!

Лист Твѣй великого жалю менѣ задав: не так жалую Вас обоих, не так любого Владзя, як сам себе: бо Вам недоля ще не велику кривду учынила, бо его ще детиною, — ангелем во свѣта вѣдѣбрала, тай его може не вѣд одноѣ болѣзны избавила; але я любого мальчика, що мы тилько потѣхы зробив, вже го незобачу — та ще тилькы ся намучив. — От смутнѣ вѣсты одна за другою. Пѣсьля Николаєвого письма, писав мы ще в 6^о с. м. и сам Тато, — ба не сам, ино рукою дяка: Вѣд провѣдноѣ недѣлѣ из лѣжка не встає, бѣль в грудех и в цѣглим жолудку незмѣнний, 260 пѣгулок вижив, та тильки пожитку, що має регуляцію, але за те ослаб, що ся и рушыты неадужає, сам вже о другим свѣтѣ задумався. Мѣй Барон дає менѣ конѣ, щоб поѣхаты: сам не знаю, що робиты: злетѣвбым, коб можна; але щож поѣду — та вступлю и по Тебе, час, грошѣ стратимо, а рады, та помочы не дамо.

[2] Пише Тато, щоб малѣ Черновецкѣ на него такы жадноѣ надѣи не мало (sic), бо им помагаты не має чим: про сее я думаю, що и не випадает на вакациѣ до них в так далеку сторону ѣхаты, и запрашаю ся з ними до Тебе, колы рад их приймете; а колы нѣ, то з собов до Костины забраты мушу, бо (в) мѣстѣ нѣ за чим их трыматы. Тай Ясь — моя надѣя, не мало менѣ журбы задав, що мы надѣю вѣдойняв: такыйже то и з мене професор буде: вже я либонь за мого вѣка нѣгде ся не осиджу: яко волоцюга, або менѣ дурне щастя зробиты, або пѣи чужею загородою загибаты: от тилькым ся научив, що все менется, о завтрѣчне

не лякаю ся, а що далѣ буде, подуматы буде время. До Черновец на ярмарок збираюся всѣ домою, але аж на другый Понедѣлок по Петрѣ, бо на першый, ще нѣчого не буде: купцѣ з Улашковец ще не з'ѣдут ся, бо оба ярмарки собѣ дуже близьки. В надѣи що и Тобѣ не буде перешкодою, и я загадав собѣ на сей день поѣхаты, и хибаб Тобѣ бу-[3]-ло не зможно, то поѣхавим на перед. Прошу Тебе о сѣм мене завѣдомы.

Дай Вам Боже гаразд — дай Вам лѣвше, щоб лихо забулы. —
Бувайте здоровѣ и памятайте

за широкого брата

Петра Головацкого.

Kostyna 10° Червня 847.

До Яся булу в Черновец писаты.

Лист пис. на 3 стор. 4°. На 4 стор. почтові штампилі: Suczawa 12 Jun: Tluste 14 Jun: i адреса:

Ser Wohlgeboren Herrn Herrn Głowacki gr. kath. Pfarrer zu Chmielowa — Zaleszczyker Kreis — per Zaleszczyki — Tluste — dringend.

Ч. 97.

*Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького,
пис. дня 22. VI. 1847 р.*

Львовѣ 22 Іюня 1847 н. с.

Любезнѣйшій и почтенный другъ!

Съ радостью получилъ а съ огорченіемъ читалъ я Ваше письмо узнавъ о Вашей печальной потерѣ*) — Вы благоразумный человекъ, Вы не нуждаетесь въ обыкновенныхъ явленіяхъ вялаго соболѣзнованія, Вы писали къ отцу который лишаясь всѣхъ сыновей, болѣе Васъ пострадалъ — Вы тоскуете по Вашихъ Друзяхъ, а я веселюсь что угодно было судьбѣ переселить Васъ въ другую страну. Ваше предназначеніе есть, бытъ средоточіемъ своего околотка зажечь въ вашихъ собратіяхъ и въ народѣ любовь къ отечественной Словестности, старинѣ и пр. — Исполните же точно ваше посланіе — Какая Вамъ нужда въ книжныхъ лавкахъ, в Журналахъ и другихъ сего рода сластяхъ? У Васъ есть довольно хорошая бібліотека, Вы уже очень долго кормились чужею, пищею, пора привести въ порядокъ приобрѣтенное отъ виѣ, и в мѣстѣ съ собственнымъ обнаружить въязь — Естьлибъ миѣ приличествовало совѣтовать Вамъ, то я бы желалъ чтобъ Вы занялись соста-

*) По причинѣ смерти двухъ сыновей, одного 6-ти лѣтняго, а другого однолѣтняго (Зам. Як. Голов.). Сей лист видруковав Я. Г. в „Замѣткахъ и дополненіяхъ“ Вильна 1888. стр. 71.

вліенієм Ідіотикона словъ и изрѣченій малорускаго языка, неупотребляемыхъ въ другихъ славянскихъ нарѣчіяхъ. По моимъ мнѣнію это очень важный трудъ и славу сочинителю сулить — У Васъ самая лучшая способность, Вы имѣли случай наблюдать нарѣчіе нашей Галицкой Кавказіи, Вы теперь въ Подоліи, можете сноситься съ священниками въ разныхъ странахъ; начните только, а Вы сами за три года послѣ, удивитесь надъ своимъ трудомъ.

Я завидую всякому который находится въ способности занять ся симъ предметомъ, у меня этой способности нѣтъ — [2] Списуйте все повѣрія, пословицы, народныя сказки, пѣсни и пр. и пр. неисчерпаемыя сокровища! — Сравните, сельскую свадьбу Полуполяка Ловинскаго, а Вы найдете конечно многія, любопытныя измѣненія въ разныхъ странахъ.

Малиновскаго я извѣстилъ объ издаваемомъ Вашимъ братомъ Вѣнскъ, и онъ обѣщался занять ся собираніемъ пренумеранты, онъ въ консисторіи и Семинаріи имѣетъ самую лучшую способность — Я неземедлю (sic) напоминать его, будьте увѣренны —

Изъ Москвы не получилъ я никакихъ книгъ, изъ Петербурга ожидаю продолженіе актовъ комиссіи изданныхъ прошедшаго Года — Новостей Литературныхъ нѣтъ, кромѣ извѣстной книжочки Die Zustände der Russinen Leipzig — Меня хлопотаютъ Варшавскіе книгороботники о документы Латинскіе 12, 13, 14 и 15 вѣка ad Codicem diplomaticum Poloniae, и я рѣшился пособствовать имъ и занимаюсь нынѣ собираніемъ ихъ. —

За древній документъ покорно благодарю. Онъ доказательствомъ что существовала въ Кіевѣ Армянская община, угнѣтаема, и принуждена искать союзничества съ Львовскими Соплѣмненниками —

Еще разъ прошу Васъ потрудиться надъ важнымъ предметомъ о коимъ я выше намекнулъ — Можна мимоходомъ веселиться и мелочами эфемерными, но надо себѣ избрать одну главную цѣль и къ ей стремиться — На Васъ, на Петрашевичѣ и пусть на Вагилевичѣ почиваетъ надежда Галицко-русской Словестности, будьтежъ достойны вашей должности — Изъ молодежи здѣшной ничего надѣять ся — Обнимаю Васъ сердечно, прошу сохранить для меня дружбы и остаюсь съ истиннымъ почитаніемъ

Вашего Преподобія

покорнѣйшимъ слугою

Д. Зубрыцкій.

Лист пис. на 2 стор. 4°. На четвертій стороні почтові штампілі:

Lemberg 22. Iun: Tluste 23 Jun. i adresa:

Wielmoznemu JmC Xiędzu Głowackiemu Proboscowski Obr. Rus. w Chmielowy — WWMC. Panu Dobrodzieiowi p. Tluste w Chmielowy Cyrk. Czortkowski.

Ч. 98.

*Лист Петра Головацького до брата Якова,
пис. дня 16. VII. 1847 р.*

Милый Брате!

Смутна Твоя згадка о домѣ, о родинѣ — правда — що вже для мене не нова, але болѣзнь в моемъ сердцю ще не затерпла: пожалытись з Тобою менѣ snadно; коб лиш чимъ боршый Тебе оглянуты. Черновецкѣ ще либонь не знаютъ, що осиротѣлы: я приймѣй имъ не писавъ, тай не скажу, аж по Экзаменахъ. Бѣгъ вамъ запласть, щосьте не допустили Гресеы маму до себе браты — отъ колы знаешъ, бувбы до року загризъ на смерть. Хтѣвбымъ такожъ знаты, чы не принаде для мамы яка пенсыя; чей на ню Гресь квапився, бо на похоронѣ дучы вже якъ голова розрижавъ нашимъ домоу: маму бравъ до себе, менѣ за братый молодыхъ дававъ диспозициѣ — якѣ? можешъ ся догадаты: — знать Тебе в Чепеляхъ не сподѣвався. Ах! що мене тамъ не було, вѣн бы смирененькый бузъ, якъ [2] на вакацияхъ, що го не пѣзналы. И з'образиы собѣ не могу того всего, якъ теперъ в Чепеляхъ, якѣ злишиѣ хвилѣ небѣщика тата булы: навѣтъ и смутокъ иѣй менѣ не довольный. Моцно жадаю Тебе выдѣты; шкода, що вже не на Петрѣвъ ярмарокъ: але Мѣлько мае экзаменъ 3-о Серпя, тай хтѣвбы заразъ ихаты; Васильи не хоче иѣкуда ихаты. Правду сказавшы добре мае, и то мене тѣшитъ, що вже и в собѣ уфный? — колы не голодный, та люльку тютюну мае. Ось на 3-о, то и я певно буду в Чернѣвцехъ до щаслывого зобаченя. Волы теперъ и у насъ не дешевыѣ, але завсѣды добрыѣ: — 70 Левѣвъ — вже бичкы — якто кажутъ, иѣчого, хоть заразъ на брагу постав. — Ось и тилько, а о рештѣ, якъ п. бѣгъ дасть, побесѣдуемъ собѣ.

[3] Прощайте любезный — майтесь гараздъ — а забудьте за мене

Д. Головацк...

В Костинѣ 16/7 47.

Листъ пис. на 3 стор. 8^о.

Ч. 99.

*Листъ Ивана Головацького до брата Якова,
пис. дня 24. VII. (5. VIII.) 1847 р.*

Любезный Брате Ярославѣ!

Отъ вже зновъ, Братчику, клопѣтъ на мою и на Твою голову! Писавъ емъ Тобѣ, якъ вѣстно, що я всю надѣю покладавъ на великодушнѣ С. Пр. Владыки Перемышльскаго*), идучи за Твоею порадомъ, и моимъ

*) Ивана Снѣгурьскаго.

власным упованієм. Но я гърько завѣв ся, и то в такую хвилю, що годѣ собѣ инакше и рады дати; дожидав емъ так довго на ѓдись ѓд Ёго Преосв., увѣрен; що ѓн менѣ не одкаже — ажъ тут недавно приходит письмо ѓд его капеляна О. Желиховского в Перемышля у котрѣм захваливши пѓд небеса мои труды и все стремлѣнье мое — каже на кѓнци, що жалко ему, же моя просьба до Влад. не може бути удоволена — и то в теи причины, що не годит ся, абы духовнѣй особѣ посвящовано свѣтскую книжку! — в прочѣм радит менѣ, що бы удати ся с тею просьбою до якого значного урядника або адвоката Русина у Львовѣ, и посвятивши ему другу часть Вѣнка показати свѣту, що не тѓлько духовенство у насъ суть правыми Русинами, але що и высокодостойнии свѣтскии особы не цурают ся Руцины, ино еи по возможности пѓдпомагают, и на ноги ставляют. Я признаю, що того все дуже красно сказано, але що жь коли не вчас — менѣ грошей теперь уже треба — ѓдкладати, просити, [2] дописовати съ, и то ще на непевно, не ма коли — днесъ уже печатает ся 20 половична болона, а найдалѣй до 20/8 Серпня со всѣм буде конецъ дѣлу — треба буде выкупити — розсылати — бо теперь сами жнива, наилучша пора — що жь я теперь пѓчну? Задаток Тобою присланный (60 фл. СМ) заплаченъ; але то не досыть — в передплаты не вѓбрало ся так таки ничего — бо не було коли за всѣм бѣгати — и службу полнити и коректуру провадити. — Видишь, Брате, що я знов на леду осѣв — скоро менѣ так далѣй поведет ся, то годѣ й заблагати дальшого издаванія Вѣнка — въ Тобѣ, брате, моя послѣдна и едина надѣя — то жь будь ласкав, не заведи мене хочъ Ты — сбири, чи позычь, або хочъ выдобудь в пѓд земли, а пришли, и то богато скѓлько можь, бо менѣ ще много не достает — я бою съ навѣтъ и вымовити. Правда Ё. Пр. Влад. Сяѣгурскій сподобив менѣ прислати 25 фл. СМ. — але що жь то? — Всего на всего буде 24 пѓв болон (безмалъ недва разы так обширна, як перва часть) — коли б числити по тѓлько, що при первѣй части (цѣлу болону на 14 фл. СМ.), то вынесе сама печать 168 фл. СМ. а ще оправа — та ще дещо — розбери сам и подумай, кѓлько менѣ ще не стает — и пришли кѓлько зможешь, и то чим скорѣйшь, найдалѣй до кѓнца сего мѣсяця Серпня — коб [3] перше, тоб лучше — Посвящовати не маю вже кому, хибань Отцю Верещинскому, абѣ (sic) Тобѣ самому, або в загалѣ всѣмъ вѣрнымъ Русинамъ? — Надѣю ся, що и Ты и вся публики наша будети и сею частею удоволени — не присылаю Тобѣ ничего на показъ — бо на що? не забавком дѓстанешь цѣлу книжку. —

Содержаніе еи от такє: На чолѣ: „Слово Могильницкого — пѓтом слѣдуют Пѣнія Лужецкого, Данькевича, Могильницкого; далѣй Маркевича списъ лѣточислительный — пѣнія Ваги-

левица из Русалки — пѣнія Твои, Устіяновича, — Великая Хорватія — и пѣнія мои — потѣм подѣл часу у Русинѣвъ — их слова витанья, — ворожѣнье: загадки руски порѣвнани с сербскими — а на кѣнци сбѣрка народных казок, приказок и баск Яцька Балагура. От и все — чи не досыть на теперь? —

Так напиши, брате, кому посвящовати, бо я не знаю, — та присылай, кѣлько зможеш грошей, и то чим скорѣйшь, тым лѣйше —

Из новин не маю Тобѣ много удѣляти; лише одну, але страшенну, жалостну, нас Русинѣвъ до жива проймаючу годѣ замовчати — Ты запевне о нѣй певно читав есь в газетах — от она така: 22/10 Липня наш тугейшій крылошанин и парох у св. Варвары Петро Паславскій [4] уже небѣжчик! — ѣн убит ужасным способом — в церквѣ св. Варвары при великѣм олтарю по службѣ Божѣй пѣд час молитвин своих — и то ким? як догадуют ся, и на певно домышляют ся, таки нашим Русинѣм, его власным дяком, а моим колишним соучеником и знакомым з клиники, Ѳеодорым Ковальчиком — еще его не спѣймили, и видит ся, що ѣн собѣ сам смерть задав — бо з теи хвили зник, як камѣнь у воду запав — Хотѣвъ нибы помстити ся за тое, же ему консисторія Львѣвская выповѣла мѣсце — Задав ѣн Покойному Отцю 5 ран смертельных в голову и то сокирою — ох!

Брате, аж дрожжь пронимае згадовати о тѣм — чи того я тут на чужинѣ мусѣвъ дочекати ся, що бы Русин, краян, нибы пріятель, соученик, таку ганьбу и закалу мав на весь нарѣд стягнути! Добре Ты раз згадовав, що я тут одним один лишив ся — николи ще мѣ того так не чув, як теперь! — Не знайшов я тут ще пріятеля ни межи своими, ни чужими! — Стою як былина в полю! —

Бувай здоров, Братчику, гараздуи собѣ с Твоею Любкою и дѣточками, та не забувайте на Вашого Брата, котрый смерть Вашого перво-рожденного Владимірця тым самым жалѣм оплакуе, що и Вы рѣднии его родичи

Иван Б. Головацк...

5 Серпня
24 Липня 847.

Адрес тотъ самый!

*) На 3 стор. дописка: Вук Стефановичъ издал перевод сербскій писанія святого из греческого первотвора, чисто народным языком — но видить ся Митрополит кладе пеню против оглашенію сего перевода — Г. Миклошичъ готовит свою Грамматику сровнительную к печати —

Лист пис. на 4 стор 8°.

Ч. 100.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
дня 7. VIII. 1847 р.*

Любезный Брате!

Лихо мя напало, хоть невеличке, такы зараз по Твоим одѣздѣ. Обѣзнавшися з теперѣшнымы зарядами острымы пѣшовем до Комиссара поль. просыты о позволѣнїя бавыты в Чернѣвцех зо два мѣсяцѣ. Як почув, що без пашпорту, каже, авѣ пѣв години. Оповѣдаем, шо тѣи наказы менѣ не незнакожѣ, шо менѣ в сѣм часѣ незамѣнно потрѣбно в мѣстѣ буты, щоб нове мѣсце дѣстаты; нѣчого не помогло. Рушивем половину Черновец до него, и ледвы випросивем до кѣнця сего мѣсяця притулок. По 20^м поѣду до Золочѣва, за одним заходом може и до Львова. Колы маеш менѣ шо поручиты, то напишы. Пашпорты буду выабраты (sic) для нас вѣх трох, про тее пришли менѣ Мѣлька пашпорт сегорѣчний ще перед 20^м, бо не знаю, чы менѣ буде вѣльно до Тебе вступиты, хибань повертаючы.

Бувай здоров майся гаразд, а не забудь на брата

Петра.

7/8 47.

Лист пис. на 1 стор. вел. 4°. На четвертій стороні почтові стампїлі: Czernowitz 7. Aug. Tluste 8 Aug. і адреса:

Ser Wohlgeboren Herrn Herrn Glowacki g. k. Pfarrer zu Chmielowa — per Zaleszczyki — Tluste letzte Post. — Dringend.

Ч. 101.

*Лист І. Досковського до Якова Головацького,
пис дня 22. VIII. 1847 р.*

Преподобный Господине!

З надѣсланыхъ мнѣ 29 Книжокъ „Вѣнка русинамъ на обжинки“ до сихъ поръ правѣ ничь бо ено два Бкз. спродалося; оддалъ емъ ихъ до Складу Книгопечатни. На рахунокъ сихъ 39 книжокъ вѣнка прислали-бысмо Вамъ иишихъ въ складѣ Книгопечатни знаходящихъ ся Книгъ, якъ: Молитвословъ ку выгодѣ мірекимъ людямъ съ Мѣсяцесловомъ 1847. выдр. оправный по 36 Кр. ww, Парастасївъ по 30 Кр. ww, Руководитво Гавришкевича по 30 X, Руководитво ку рахункамъ по 3 Кр. CM, Пѣсни рус: по 25 Кр. ww, Чинъ вечерни й Утрени по 5 Кр. CM. (маленкій часословець), Букварчик по 1 Кр. CM. Букваръ по 15 Кр. WW. — Стїхъ „пчола по 2 Кр. WW. Стїхъ: Борба съ смокомъ по 1 Кр. CM — Акаѣїсты съ Молитвами

при Службѣ Утр. и Вечерни оправ: по 1 fl. 15 Kr. WW. и т. д. если Вамъ угодно — Прошуж ми написати якъ найборше, якъ зробити, на чїи руки тоти Книжки прислати? — Чи може до Семінарїи? — Если бы тамъ Кто еще звайшолея, щобы взялъ книгъ на спродажъ, то бымъ такъ якъ еничимъ Книгарамъ Rabath опустилъ. —

З приналежнимъ почтенїемъ
Пишесе Вашего Преподобїа

Покорный слуга
(Юаннь) J. Doskowski
Вікарїи

Перемысль 22 Серпня 847.

Лист пис. на 2 стор. 4°. На третїй сторонї записки Якова Головацького:

15	Kr. CM	Молитвослов мірскїй 847	36	Kr. WW	40
12	—	Парастас	30	—	36
12	—	Руководство Гавришк.	30	—	36
3	—	dto в рахункам	3	Kr. CM	10
10	—	Пїсни рускїи	25	—	30
5	—	Чини вечер. и утр.	5	—	15
1		Букварчик	1	—	3
6	—	Букварь	15	—	16
		Стих пчола	2	—	3
		Борба со смоком	1	Kr. CM	
30		Акафисты	1—15	—	1 fl. 20

1—34 Итого

Най прише на рахунок сих 29 книжок вїика веїх сих дїл сочиненїй по 10 до 20 екс. (малых бѣльше, а обшираїйшого содержания 29 fl. CM. менше).

Витвицкого науки парохїяльныя.

J. Кобринскїй написав книжочку для господарѣв „О причинахъ недостатку гною, и о способахъ, якъ собѣ на тоє помочи. —

На четвѣртїй сторонї адреса:

An Sr des Herrn Herrn Jakob Głowański g. k. Pfarr Cooperator von
Pistyn Wohlehrwürden — Tluste poste Restante.

Ч. 102.

*Лист Петра Головацького до брата Якова,
пис. дня 1. IX. 1847 р.*

Любезный Брате!

На переїздѣ кваплючысе хоть кѣлька словокъ напишу.

Бзда моя менѣ дуже не до смаку, бо не досить, що з прымусу, и не знаты, чы на добре выйде, ще и до того грѣшны не добрем ся запожѣг, бо хоч кѣлка десяток левѣв зѣбрало ся, то не знаты, чы стане. Листы маю до Золочева до самого старосты; а до Львова до Консиляра Емѣнгера, до директора Баранецкого, до префекта Гляца и ще кѣлька. Коб в Золочевѣ добре справытысь, то поѣду до Львова. [2] До Яся не посылаю, бо ще не маю що, а хоть буду, то не тылько, щом ся надѣяв, але, як кажу, колы дорога не дорога, то 50 кр. мене не оскорбыт. Але як прыйде, або в Львовѣ або в Чернѣвцех зѣстаты, то може буде круто. До Тебе не могу тепер вступаты, бо маю Нас до Золочева ино на 8 день, а з Залещик не знаты, як булоб' ся дѣстаты далше. Но приѣздѣ назад буду в Черновец, чы в Львова зараз писаты.

[3] Бувай здоров. Твѣй шырый брат

Петро Головацк...

З Тоустого в Середу вечером 1^о 76ра 847.

Лист пис. на 3 стор. 4^о. На четвертій сторони адреса:

Ser Wohlgeboren Herrn Herrn Głowacki g. k. Pfarrer — per Tluste — zu Chmielowa.

Ч. 103.

*Лист Николи Верещинського до Якова Головацького,
пис. дня 2. IX. 1847 р.*

Пречестный Господине!

Дужесте мене листом Вашим потѣшили, и я Вам на той не відповѣдав, бо гадавам Вас небавом видѣти в Коломи, и подяковати устне за память Вашу. Жесті не надѣхали, як есте обѣцяли, мусѣла бути тому важна перешкода. — О Ваших стратах, котрѣсти понесли, чути и у нас, и вони добрых людїи засмутили. Нап Вас небесный Отец потѣшит! В его рудѣ веѣсмо, и Ему жиют и помершѣ, и наслаждаются его любовію. Его имя да будет благословенно. Госп. Динный Зубрицкий писав до мене 18. Юлія, же хоче видати Codicem diplomaticum Galiciensem на взор выданого в Познаню через Гр. Рачинського, и вызвав мене, щобым де якѣ акта знайду до року 1506, переписав, и Ему надѣслав. Выготовавам 10 аркушів старыны прихованой в Магистратѣ Коломииским, но не знаю, як Му их післати; не знаю бо, на котрѣ улицы и під котрым нумером в Львовѣ мешкає, а як без того адресу післю, то загинут. Отец Беднарж не хоче зватися Боднареньком, но Боднаром, и має в тим рацію. А то истинный ест Поет, написав Лѣс ду [2]-бовый Аллегорію, сердцася взносит и трухлѣе, як тоги голоси почує. Баирона коринт тлумачит, я вам кажу, сам Баирон бувбыся задумав над звуком и силою

язька, нѣ зго ангелькїи (sic) Коринт не може бути краснѣишїй. Відберѣт Макаревича и Исторїю Галича, и надеслѣт сюда, най читає. Ђму треба ино казок и геронв, а пѣснѣ будут. Честный то чоловѣк, его парафія худенька, приходи малѣ, він працює коло насущного хлѣба, абы з голоду не умерти, таи спѣває пѣснѣ, же аж мило слухати. Читає тепер Шакспира (sic) и Байрона, и каже о них, же вони дуже рїзнятя оден від другого, але однакож оба великѣ. Жадає Він також дуже читати пѣснѣ нашѣ народнѣ галицкѣ, украинскѣ и теперѣшних задѣпрѣвских постѣв, Котляревского, Основяпенька, etc. etc. дайте Му их, абы талант его не гас, але взмагався. — Надїшли ту Книжки з Праги дла Вас, є их не мало, Ганки Євангелїє Реймске, Музеум ческе, Запа образы краснѣ etc. — Преслѣ, Шафарик и Палацкїй zostали дѣйствиельнимы членами Академіи Вѣденской, з платов рочнов по 2000 ринських, якмїся здає; мусет вони [3] Прагу опустити и в Вѣдни мешкати. Сумно буде Чехам, як тоти Пани відондут з их мѣста. Президентом Академіи єст славный Гаммер, Вѣце-Президентом, Baumgartner, Секретаром першим Ettingshausen iakus — а другим Скрыптор з Бѣблѣотеки Цесарской. Куратором того Закладу єст Ерцгерцог Іоани. Буде тепер в Вѣдны ваковати Коопература руска при св. Варвари, ах, якбы то було добре, кобы там ся дїстав якїй чоловѣк, щобыся трудити мїг печатанїем руских книг. Нашѣ гірски Пани не показуются вже бїльше в Коломїи, подобнось з Вашим відѣздом и Вони забули о Сущинѣ, мильше єст бавитися нѣж працювати. Уже в Римѣ казав проповїдник в костелѣ при набоженствѣ надгобним (sic) Оконеля: Не хочемо релїгїи з сервѣльным обскурантизмом анѣ вільности невѣрної — у нас и одно и друге любят люди, — и гадаютс, же вони людми. Не давно чувем з уст одного нашого священника з погардов мовити о наших [4] руских книжках, а таких их єст найбільша часть. В смутных жїємо часах. Ино золото и достоинства поплачуют у нас, о правдѣ и благу народа и не снится нѣкому. Мешкаете коли (sic) Бучача, и будете там певне для свого кривного, оглянѣт тамже и тѣ муры в мѣстѣ и за мѣстом, може би що знаитися там дало з давнѣших часів, тадже Бучач вув (sic) колїсь славный. Регѣмент Hess вїшов з Вѣдня до Грецу, посуваєся до Италїи, бою ся, ци не вїшов з пулком и Господи наш Іоани, а як такєя стало, що буде з нашим вѣнком, з нашов словесностїю? Дуже заразлыва хороба вдерла ся була до шпиталю воискового в Вѣдны, и велькїи помор наробила, небеспечне єст то мѣсце для Госп. Іоанна, жичити бы треба, абыся від тои службы ивѣльнився, (sic) и свободнѣишого мѣсця Си шукав. — Як не приѣдите до Коломїи, то хогь напишѣт що доброго, абыся чоловѣк покрѣпив. Зостаю з почтенїем

Вашого Преподобїя Слуга
Верещиньскїи.

2. 7^{bra} 847 Коломуя. (sic)

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 104.

Начерки листів Як. Головацького: I до I. Досковського, пис. дня 9. IX. 1847 р. і II до Дениса Зубрицького, пис. дня 13. IX. 1847 р.

Преподобный Господине!

Пріймаю ся на заѣву Вами предложеную „Вѣйка Русинам на обжинки“, за книжки из складу книгопечатнѣ. Я радъ тимъ, що розширеньем книжокъ учебныхъ рускихъ и молитовникѣвъ по глухимъ Подѣлью причинюся дещо до просвѣщенія народнаго. Пришлѣть же в ласки Вашои на рахунокъ 29 ексемп. „Вѣйка“ (:одва по 1 fr. ВВ.): изъ всеѣхъ книжокъ Вами вычитаныхъ по 10 до 20 экс. до Семинаріи на имя Тита Бурачинскаго слухателя св. Богословія II. року — а я вѣтти самъ постараюся вѣдобрати. О случай Вы сами ласкаво постараетеся, може черезъ руки Его Высокопреподобія Вицекратора Ильницкаго, Сего единственнаго Мужа у Львовѣ, старающаго ся усердно о розширеньє рускои словесности. — Книжокъ меншого содержания як букварѣвъ, рахункѣвъ Часовчикѣвъ можете бѣльше экс. прислати, обширнѣйшихъ менше. На стихи мы не дуже лакомі, буде в мене 3 або 4 эк. Борбы со смокомъ и пчоломъ. — Будуся ще старати бѣльше найти кого, хтобы занятыя хотѣвъ продаваньемъ книжокъ. Може Іос. Кобринскій въ Косовѣ для Коломыйскаго обвода.

[2] Брат мой выдае и другую часть „Вѣйка“ — уже либонъ выпечатана. — Сподѣю ся що сегорѣчний Вѣжокъ (sic) обжинковый плѣднѣйшій и бѣльше зернистый буде, якъ втогѣдний. — Дай Боже, щобы знайшовъ бѣльшій покуп якъ першій, и обудивъ бѣльшу любовь къ народности. Брат мой боресе не в однимъ лихомъ, — початокъ кождый тяжкій. — Отъ кобы хотъ ворогамъ горло заткати, най не брешуть, що мы нѣчого не производимо в письменничествѣ. — I. Кобринскій приготоувивъ до печатанья книжочку для господарѣвъ „О причинахъ недостатку гною и о способахъ, якъ собѣ на тое помочи“. — Буде то пара до Руководства О садоводствѣ Гавришкевича. —

Стеф. Витвицкій выдавъ II томы „Наукъ парохіяльныхъ“, печатани в Чернѣвцяхъ 847. — Нове явлѣнне! поле нашої рускои словесности розширило ся вѣд Прута до Дуная! Шкода, що тымъ сочиненіемъ не дуже величатися можна — хто мае „Сѣмя Боже“ Почавск. изд. без сихъ зовсѣмъ обійтиса може? — Языкъ нобы церковнословенск. мѣшаний в рускимъ — издание такожъ погане. — Чувъ емъ що у Вѣдци выдано войсковый регламентъ „Dienst Reglement“ по руски для рускихъ полкѣвъ — у насъ роздають тютюникамъ книжочку „Нашка w оуправѣ

тютюна для Галиціановъ вживеніемъ правительскимъ издадеся. Въ Вѣдню ~~дѣлѣ~~ въ цесар. крал. надв. и краіовои топографіи. — Такъ ласкаве правительство наше Само памятае заопатрити насъ позитечными [3] книжками — а в нашихъ е много премного, (прости б. грѣха) вѣдцуралося родины що и в голову собѣ не берутъ, якъ потреба просвѣщати нарѣд и пѣдносити крѣпити народнѣсть, и свою словеснѣсть.

9/9 847.

Адрес мѣй:

Діон. Зубр. Codex diplomations Galiciensis.

II.

Милостивый Государь!

Братъ мой въ Вѣнѣ издалъ уже вторую часть Вѣника. Она напечатана. В непродолжительномъ времени могутъ быть присланы экземпляры. Братъ мой в крайней нуждѣ, нѣмѣя къ кому отправиться рѣшилсѣ прислать экземпляры предназначены для Львова опять подъ Вашимъ адресомъ. Благовоздите простить прямодушію и дерзости Его. — Попросите Г-на Малиновскаго, чтобы Он хотѣл погрудитсѣ и раздачей экс., какъ благосклонно занималсѣ собираніемъ пренумераты. — Я укажу только на мѣста, гдѣ первая часть помѣщена — и желалъ бы, чтобы обѣ части были вмѣстѣ для охотниковъ. Я отдалъ в книжную лавку Миликовского въ Львовѣ 10 экс. — въ Ставропитію 20. экс. въ Семинарію и Его Высокопр. крыл. Ильницк. 60 экс. (въ Перемышль на руки Г-на Досковского викарія при собор. церк. св. Іоа.) Прочіе экс. пусть будутъ у Васъ или Г-нѣ Мал. заблагоразсудит. — До Перемышля 30 экс. —

Вторая часть будетъ обширнѣе по объему и по содержанію лучша, чѣмъ первая. Надѣюсь, что снискаеть и лучшій приѣмъ. В отношеніи же Словаря —

[4] Есть у меня еще другое дѣло. —

Другой приходъ, несравненно (лучшій) чѣмъ тотъ в которомъ нынѣ существую.

Я нахѣренъ переселитсѣ чѣмъ скорѣе тѣмъ лучше на другой приходъ, потому, что здѣсь это былобы потопитсѣ вѣчно въ хозяйственныя хлопоты, безъ отвѣтвеннаго вознагражденія. — У меня есть на мысли Палагиче, коего прихода парохъ долженъ ити въ отставку. —

Презенту я могу совѣмъ надѣятсѣ получить — но идетъ рѣчь объ нововзобрѣтенномъ терніѣ. — Буду ли я положенъ в число трехъ кандидатовъ — Благовоздите спроситъ объ этомъ Г-на Малин. (потому что не прилично писать къ нему в этакіихъ обстоятельствахъ). Скороли г-нѣ Дрезницкій пойдетъ в отставку — Чтобы дѣлать, чтобы быть помѣщену

в эту завѣтную тройцу — къ (кому) надо удавать ся в этомъ обстоя-
тельствѣ, на которомъ лицѣ в консисторіи самой большой вѣсъ?

1/13 7^{hr} 847.

До Ивася.

До Вереш.

Начерки пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 105.

*Лист Рудольфа Моха до Якова Головацького, пис.
дня 16. IX. 1847 р.*

Любезній Пріятелю!

Великій грѣхъ мой передъ Вами, алежъ тим сил'нѣйше прошѣ — отпускаяте! Нерадъ бул'бымъ так дуже провинити, але стало ся. Така то вже доля грѣшникѣвъ, же доти окаянный незгамуе ся, доки не допознать мѣры. — На оборонѣ мою хоть бымъ малъ що приложити, все то буде недостатнимъ, тимъ самимъ едно благородное Сердце ваше затре весь мой недостатокъ

Любезній Пріятелю!, повинностію моєвъ було, зараз по присланію мѣнѣ прекраснихъ Вашихъ книжокъ, найщерше подяковати, — незробил'емъ того; на другій листъ отписати и книжки оддати, и тое занедбано; — донести о передплатѣ на другую часть Вѣника — и то незроблено. — Стыдаюсь, но щожъ робити?, стало ся. — Прощѣ же Васѣ непамятайте що було, а читаюче що Вамъ пишѣ, дайте вѣрѣ. — Же Вамъ неподаковалъ за присланіе книгъ, було причиновъ: я гадалъ же ихъ скоро поперечитѣю — зараз одошло и разомъ ознайму вдячностъ [2] алежъ надѣшли перешкоды, для котрихъ на сторонѣ читаня отложити треба було. — Потомъ розчитавши ся въ нихъ, немал'ъ емъ сердца, такъ лукавого абы красоты, така ся въ нихъ замикае, неудѣлити другимъ, для того запрашалъ емъ до себе де котрихъ абы и имъ де що прочитати, и знайте, же тимъ бол'ше зроблено, такъ всемы увагами. Вѣника книжокъ неможна було роздати, нехотѣлъ никто прѣймити, яже удалъ штуки: Взялъ съ собою кил'ка книжокъ Вашихъ: Гоголя, Основяненка & на Соборчикъ, зачалъ читати, смѣшити забавляти, а при томъ вѣнокъ розпихати, хоть и доси непоотдавали гроши. — Скурауше на першомъ соборчикѣ тол'ко, надходить другій Вашъ листъ, въ котримъ жадаете книжокъ и передплати на часть вторую. — Если бимъ Вамъ бул' книжки послалъ, булибис'емы не мали теперъ Прозилѣтоу новихъ, неувѣрите якъ тупимъ упоромъ загрѣвають ся сердца братіи нашихъ що ся тичитъ

народно́й нашо́й словесности. — На язицѣ ю носять, въ зубахъ з'мя-
кають, але пол'кну-[Э]-ти кобы якоп трутизни боится. Отожь и тѣ треба
ся брати на способъ: Заказалисьте мнѣ, щобимъ нѣкомъ книжокъ непо-
жлчалъ — то справедливо — але знаюче Васъ, жестьте для добра общого
все ложити готови, выдаче же, же ино тимъ способомъ можна заохотити
другихъ, удѣлилисьте де котримъ, въ котрихъ надѣя наша дал'шою под-
пори, абы хотъ вырозумѣнїе мали о що намъ властиво ходитъ, и нехи-
бил'сь емъ цѣлы... Ото на теперѣшнимъ Соборникъ знайшло ся вже кил'ка
що до передплати съ охотою приступили — котрихъ списъ маете нижше. —
И за нихъ послаю Вамъ тимъ часомъ свои гроши 10 fl. МС. урудуйте
далѣ — а за перши, якъ поодбераю тимъ скорїй Вамъ представлю. —
Теперь посилаю Вамъ и Вашихъ книжокъ 8° а три Гоголя, позвол'те мнѣ
ласкаво, а ихъ ще перечитовати будъ. — Вдячность мою наищершую
прїимѣте. —

Що до Сварки въ селѣ, вже кѣнчит ся, але прошъ Васъ, того
щос'те переписали, бойте ся Бога — непублѣкуйте — недавайте ей
въ рукъ Вашихъ, бобысьте мнѣ все поховали. — И маю мой укладъ
власный, котримъ мишло и сподѣю ся що трохи допомочи нашимъ —
а бимъ утратилъ приступъ у нашихъ, и все пошло бы марне. — И Вамъ
колись, масиѣше дамъ знати, якъ и що замышляю — теперь Вамъ
тѣл'ко по [4] спѣмну, же ще не часъ дерти лико. — Вы знаете кто и що
намъ найбѣл'ше на перешкодѣ — ти перешкоды повиннисьте найперше
черезъ розстропъ и покоръ усувати, — а маю, (Богъ дяковати) смѣлый
приступъ, а утратилъ бимъ го наразъ, если бы ся, мой плѣдъ безъ
вѣдомости Тыхъ Старшихъ — показалъ за Границю. — Прошу же
Васъ яко Прїятеля — неробѣтъ Веѣмъ намъ гѣршихъ трудностей, какъ
маемо. — Все оно дастъ ся зробити, бо Богъ съ нами — абы ино здо-
рова послужило. — Любезнїи! — маю надѣю же мене порозумѣти схо-
чети. — Доношъ Вамъ, же ми ся припадкомъ случило читати... Zustände
„der Russinen in Galizien“ & — Издатель сего былъ то майстеръ —
„exceptis excipiendis, u. suppletis — suplendis“, — досить же оно не
безъ овошъ буде. — Икъ хоч ю, не еденъ ударить ся въ груди —
и скаже: Боже! милостявъ буди мнѣ гѣршномъ. —

Въ конецъ прїимѣте отъ насъ цѣлованїе и поклоны съ бла-
городною Добродѣенкою Вашею яко отъ истинно и щерожичливихъ
Прїятелей

Р. Мехъ.

Prenumerantes: 1. Andreas Dolnicki Decanus Univ.

2. Andreas Baranowski par. in Nowosiolki

3. Bielaszewski Michaël par. in Borszow dec. Bobrcensis

4. Bahrynowicz Joannes par. in Kurowice
5. Jasinski Joannes adm. in Laszki królewskie
6. Lewicki Karol par. in Olszanica
7. Lewicki Lucas par. in Gologóry
8. Mech Rudolf par. in Łahodow
9. Pisecki Joannes par. in Poluchow
10. Rudnicki Januarius Capell. in Lipowce
11. Stachurski Michaël par. in Uszkowice

може буде пованѣйше бѣльше. —

Łahodow die 16° 7^{bris} 1847.

Лист пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 106.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
дня 17. IX. 1847 р.*

Любезный Брате!

От що ино повернуvem з моеи дороги. Бувем в Чепелях. Мама якось пѣчого бѣду пхают: живо було незгѣрше, пашнѣ на теперѣшнѣ потреби булоб досить, тильки що ненамолотне: видаток дуже скупый. Николай щось забирае ся на Чепелѣ, але не сквапно; рают ему на Гологѣры. Що сам думае, сего не знаю, бож его не бачыв, не бесѣдував: бувем в Чепелях лиш 1½ днини. Вдовой пенсыгѣ ще не поберают, тай не знают, колы буде, бо Коморник ще не з'ѣдыв; ще и за Мѣлька, кажут щось припаде. Дядька запросивем до Золочева: забавелисьмо з собою цѣлый день. Моя Золочѣвска справа не мало клопоту мя набавела. Старосты не заставем, тай ждаты не було колы, нѣ де глядѣты, бо в тойчас об'ѣзвив (sic) Экспозитуры. А [2] так не було иншоѣ рады; як маститы, щоб далей поѣхаты. До 50 левѣв ср. пѣшло, тай кажут, що ще добре ся зробыло. Пашпорт для Мѣлька ось посилаю. Ще було трохы грошнѣй в кешены, том поѣхав до Львова, бож мав добрѣ листы поручнѣй. Принялы мене досить добре: вже бувбим зѣстав, лиш про Мѣлька тай Василя годѣ мейѣ сего року щось розпочаты. Бувем у Зубрицкого. Старик здоров, весел. Казав, що мав тепер якогось госьтя з Россѣй, лиш, каже, сего Ты не знаеш. Вѣнка ще нема, тай мене прощай, бо вже в мене нема звѣдки его пѣдшлесты: и дорога и Золочѣв, тай не тилько взялось, що ся надѣяло. Зубриц-[3]-кый переказуваты не мав що, лиш поклоняв ся, тай казав, що тя любит, як бувало. Що на сей рѣк буду робыты, ще сам не знаю; чы зѣстану в Черпѣвцех, чы де поѣду, ще ся пѣчого не показув. Мѣлька присяжай по першим, я тим-

часом для него все приготовлю. Бывай здоров, май ся гаразд, та памятай на щирого брата

Петра Головацк...

17/9 47.

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 107.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
дня 20. IX. 1847 р.*

Любезный Брате!

Ледвы два днѣ тому, як писавем до Тебе, ось и другой лист пишу. Рают менѣ, ѣхаты на научителя до Торского до якогось П. Сѣмѣгиновского. Як з Шематизму вычитавем, се Торске в Твоѣм Деканатѣ, та май не далеко вѣд Тебе, а о П. Сѣмѣгиновским може и що чув'сь, а може довѣдатись будеш мѣг, якый вѣн, его масток, яка о нѣм бесѣда, его слава. О за се, шокольвак будеш знаты, або ся довѣдаеш, прошу Тебе красененько, менѣ донеси. Скоро вѣд Тебе не далеко, лучше менѣ там пѣты, як де в инше [2] мѣсце. Твого письма ожидаючи поклоняет ся Тобѣ и Твому домовы Твѣй щирый брат

Головацк...

20/9 47.

Лист пис. на 2 стор. 8°.

Ч. 108.

*Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова,
пис. дня 16. X. 1847 р.*

Любезный Брате!

Послухай, шо Ти скажу нового; бо мое лихо, шо тут в Чернѣвцех ще и той рѣк сидѣты треба, то вже старина. Але був тут сего Тиждня из Россіѣ — з Литвы вѣд Князя Вѣтгенштайна, сина того Фелдмаршалка, шо в Львовѣ помер, пана многих сел в Литвѣ пѣд Вѣльном — его экономѣчный совѣтник, котрый пѣзнавши мене, запрашав с собою до Россіѣ на Контрольора и Числяра Князевого. Я зважившы се, шо в нас так тяжко чога ся дождаты принаем его пропозицію; а так ожидаю за тры [2] мѣсяцѣ Контракту вѣд Князя на сю посаду и на Тысяч Рублѣв срѣбр. рочноѣ платы. Скоро го дѣстану покидаю профессуру, и далѣ в путь. Скажи менѣ любезный Брате, шо Ты о сѣм дѣлѣ думаеш? Прошу Тебе, в перед о сѣм неоповѣдай, бо я Тобѣ се кажу, щоб ся

порадиты, а як буде дѣло готове, буду проситы, щобъсь приняв вѣд мене братый пѣд свою опѣку, а я на Мѣлька, поки буде добре учився 100 рубль. ср. обѣцяю на рѣк. Шитаем в книжномъ крамѣ о Иордана, але ще нема, тай чы буде, незнаты. Напишы [з] щоб тогды робиты. Напишы, що думаеш о Палагчу, чы є надѣя — знать поѣдеш до Львова за сим дѣлом.

Бувай здоров, пращай — памятай на Твого щирого брата

П. Д.

Чернівцѣ 16/10 47.

(Петръ Головацкій)
дописка Як. Головацького.

Лист пис. на 3 стор. 8^о.

Ч. 109.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького,
пис. дня 20. X. 1847 р.*

Рожновъ 20/10 847. г.

Любезный Отче Якове!

Ремское (sic) Евангеліе отъ П. О: Верещиньского чрезъ Иосафата Кобриньского до мене дошло за которе много благодарю, а Издателямъ сот(в)ори Господи многая лѣта, котори и о насъ галицкихъ русинахъ памятають. — Миликовскій Цыганъ де (sic) сей пори непереславъ Артикуливъ Иордана будь такъ добръ перешли мѣ подписки (пренумерату:) думаю самъ до него писати бо шкода гроши 6. г. а если неодержу. о чемъ овѣдомлю. То перешлю до Тебе гроши за Г. 846—47. и надаль. а Ты чрезъ Делижансь до Праги ко знакомымъ то Запъ или которой другій буде намъ Артикулы пересылати. бо внасъ нема скимъ о томъ думати, якимъ повзялъ вѣсть все прелаты ползали да в: Губерниумъ щобы Артикуль Иордана уничтожить, що и векурали — Ценаура надаль книгопродавцамъ запретила. [2] Жалую дуже щомъ невыдѣвемъ ся з Тобю малбымъ не мало о чемъ поговорити. а щожъ столь. маю надежду шо вѣдимось та побалакаемо по нашему. О Курилль здоровъ дѣти поодвоничъ ино пожуркуеца шо на тепершній тяжкій часъ немае видкиль дѣтій подпомагати бывымъ у него 13. т: присылавъ до мене нарочного посла од Себе и отъ имени своихъ Шурыннчъ Бородайкiewiczчъ. бымъ отвѣдавъ и звыми до Брустуръ. Шурынъ Константинъ щось загадавъ до П: Маріанны и П. Маріанна з Мамою булы не оттого тай и дуже — щожъ з примховатымъ Брустурскимъ Петромъ великимъ а (: дурнымъ :) неможна трафити до ладу, та и тако розпшлось. — Мы

всѣ Богу да будетъ хвала и слава здорови чого [3] и вамъ зведеного сердца желаемо, и просимо шире насъ имѣти в памяти частенько писати, а теперъ будьте здоровеньки весели Вы и звашеми дѣточками та майтеся гараздъ. Пишетъ вашъ ширый другъ. I: В. С. з Хомчина. —

Иосифъ Вас. Сокольскій
(дописка Як. Головацького).

Ja zawsze w kłopotcie. Szysz szwagier umarł zostawił dwoje dzieci piszą ztamtąd cudzi zeby przyizdzać po dzieci więc musze jechać zabrać sieroty więc Martynku teraz bydz u was nie moze

brat

Anton...

Іоаннъ Антоневиць
(дописка Як. Головацького).

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 110.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 29. X. (10. XI.) 1847 р.*

Любезный Брате Ярославе!

Послѣдніи Твои листы тяжку задали менѣ тугу — чого найбольше бояв емь ся, чого страхав съ, того мене и не минуло — а чого надѣю съ, то все еще Богъ дастъ! Одно було у мене желаніе на сердце, одна надѣя, колись ще zobачити, поголубити ся со старенькимъ татом и мамою и веѣмъ родом — судьба неупросима перетяла пасмо дней нашего любезнѣйшого Тата, и лишила насъ на всегда сиротами! Тяжко я тяжко в первии часы горював за ними, и коли згану собѣ, що они со мною не прощали ся, они мене не поблагословили, тогдѣ аж розпука за сердце хватае, що й опамятати ся годѣ! Га! Богъ нам его дав, ђн его к собѣ призвав! и нам колись туды дорога! — Святыи упокой Нашому Татови, а Вы братчики, помолите ся и за мене, — Ваше сердце легше, Ваша душа чистѣйша! —

Через мое стражданіе я и с Вѣнком и со всеѣмъ припѣзив ся — якось у мене теперъ работа не спѣрна; що хвиля, то утомленому тѣлу ђднопочити треба, та й дух ђд журбы тяжела (sic) до всякого дѣла пріймае ся. — А найбольша опона була менѣ то с тыми грѣшми: що съ менѣ у послѣдне пѣслав, многим еще недотѣкало; тожь я дожидав Петровои ђбщянки, але бачу и ему щось через дорогу перебѣгло, що не вставив ся в словѣ — може ђн що родинѣ, мамѣ пѣдомѡг, то й за те ему

спасибѣг! — Я жь став убивати ся то сюды то туды, трохи запозычив ся, трохи на довгах позѣставляв, и ось Тобѣ „Вѣнокъ“ — Хотѣв емь его посвятити придворному Радѣ Вячесл. Залескому, але ђи через свѣй чин не приняв — хотѣв мене препоручити Князю Юрію Любомірекому, коли сюда приѣде — но я и того не дѣждав ся — Так лучило ся менѣ через пѣднесену I часть Вѣнка [2] познакомити ся съ Ёго Преосвящ. сербскимъ Митрополитомъ благочестивымъ Іос. Раяичемъ, который вѣнованіе приняв — но и тут я здержав ся не мало — цензура желала выказу власноручного — а Митрополит тогдѣ був уже ѡдѣжав, так я му сѣв до него писати — так пеня за пенею, и приѣздили сьмо ся съ нашими жнивнами и вѣноклетивнами аж до Покровы, а ѡд Покровы ледви не до Бесребинкѡв (sic) — годѣ брате! не моя вина.

Пѣслав емь Митрополит. кѡлька книжок до Пресбурга, бо ђи там теперь на угорскѡм Соборѣ — надѣю ся, же менѣ якій подарок прише, але и то непевно. Продати дуже мало менѣ ся тут лучило, и теє розминуло ся, а даром бы кождый приняв. Пѣслав емь також до Перемышля 20 кн. проф. Полянскому — бо нашего Отця Сяѣгурского¹⁾ уже не судило ся нам дѣждати при житью — тяжка то утрата для нас, ты тоє найлѣбше знати мешь. — Посылаю Тобѣ лише на показ 13 книжочок, орудуй ними, що бы гаразд було — сими днями, скоро ѡд оправы получу, пѣшлю проче до Львова и до Коломыи по Твоѣй орудѣ. — Но прошу Тебе, коли можешь, пришли менѣ ще строхи грошій, бо теперь настают раты, то позычку выплачовати, то ще за печатанье, як видишь из прилученой Ноты, и за оправу еще цымало належит ся — а треба слова удержати, придасть ся оно може на пѡанѣйшь —

Из Кобринского сочиненіем „о гною“ я також уже давно б упорав ся, и цензура пропустила, лише до дѣла бы приступати — заглянь самъ у дописы печати, там увидишь и взоры и папер и цѣну — но я мушу примѣтити, чи не сгодив бы ся От. Кобринскій на тоє, щобы [3] се дѣло печатало ся старою кирилицею, а не гражданкою, бо оно для простого міру — менѣ дуже сподобала ся „Наука о управѣ тютюу“ — и видит ся дуже пожиточна для нашего народа. Також и в правописи може бы дещо переоначити, чей бы так як друга часть Вѣнка — бо годѣ вже нам довше сперечати ся, пора бы уже вразною ступою нам до одной цѣли стремити ся — я для того у II части трохи змѣняв, що бы наши Русине не горожили ся. — Тут печатає ся також „Книжка до читаня для 2. классы“ — по руски, кирилицею, я може дѣстану ѣ до перегляду коректуры — не знаю ким написана, але печатає ся накладом правительскимъ.

1) Еп. Сяѣгурскій умер дня 12 (24) IX 1847. р.

Тота часть Вѣнка выпала нам дуже обширна, я переличив ся, але жь вже не можна було у печатни підтинати, коли ся розпочало. В прочѣм Господь знає, чи доведеть ся до третей части, хочь и Твои прекрасни розправы любо бы ю при(с)троили, то нехай принаймиѣй тота спѣрнѣйша выпала.

На Свѣгурского мѣсце кажут прїйде Полянскій, а сюда до св. Варвары Прф. Литвинович. — В Майку прїйшов сюды славный Львѣвскій полк Gf Nugent — полковым капеляном руским в От. Щавинскій, мѣй соученик, котрый овдовѣвши покинув парафю и в свѣт пустив ся — то той самый бѣлоголова, паристый со мною коли тямить его из Семинарїи. — Вук Стефановичь перевѣв на сербск. из греческого оригинала „Новый завѣтъ“ — але Миттополит Раяич не приняв его для своих православных — може Тобѣ пѣзнѣйше пришло — має бути прекрасный язык и слог!? — но я думаю лучший нашего церковного не буде —

[4] Воевода Лучаискій подяковав за Правленіе, и пѣишов в комешь, не знаю, що его до того принудило —

От и всѣ новины! —

Так братчику, бувай здоров со всею любово родинонкою, гараздуйте собѣ щастливо, та згадуйте часом и на Вашего сердечного брата

Ивана Головацк...

Мариню, дѣточки Твои и Милка (але того вже знать нема у тебе) уцѣлуй сердечно ѡд мене — також коли писати мешь у своясы до Чепелѣв, або и щедекуды — так поклони ся красенко всѣм, я их всѣх люблю и любити буду док житя мого.

Вѣдень $\frac{10 \text{ Листоп(а)дня}}{29 \text{ Жолтня}}$ 847.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 111.

*Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова,
пис. дня 15. XI. 1847 р.*

Любезный Брате!

Надѣя Твоя на Палагиче дуже мене радує,—богдайвы (sic) ся справила, та коб Тобѣ ся удало Консистер настроити на Твою пѣсьню. Вѣд мого Чеха ще вѣчого не чуваты: кѣлькы правды в его словах незабавом пѣзнаю; алежбо и я его не просив, не кланявся, ино вѣи сам мене глядѣв, думаю, що не дурно. — Сего тыждня був в нас кс. Бурачинскій, — розказував, що в Вѣдня для Тебе прїйшли книжки (знать Вѣнок) та лежат в Львовѣ у Титуса: гляды, як их дѣстаты. Йордана

часопысь ще не прыйшла, про тее хтѣвем грошѣ перенести на рѣк 1848, але книгар випро-[2]-сивсь, що за двѣ недѣлѣ дѣне надѣйде: скоро не буде, то и по тому се можна зробити.

За полотно Мѣлько нѣчого и недогадує ся: з тых кавалкѣв, що з собою привѣа казавем для ных по тры парѣ гачый зробити. Василевы адалоб ся зо 2 сорочки, бо, каже, має 3 добрѣвнѣьких, а 3, що псуютья. Мѣльковы треба з одну сорочку, 2 гачый, 1 простирало на его мѣру, тай пошѣвку одну. Зо двое гачый з доброго полотна и для мене здалобся, колыся буде лишаты. Чоботы не ино для Василя за малѣ, але и для Мѣлька за короткѣ. Васильи, хоч Философѣу знова сего року [3] зачинає, але собѣ добре стоит: кром житя заробляє собѣ на мѣсяць 8 левѣв ср. — вже собѣ сам дасть раду, — а мы з Мѣльком, якось собѣ також помагаєм.

З Твого листу догадуя ся, що колись до нас приѣдеш, а з Твоих интєресѣв, що Тобѣ и в Львовѣ треба буде буты; хтѣвбим дуже знаты, куда поѣдеш перше. Колы не будеш мѣг ѣхаты до Львова, и не будеш мѣг книжки дѣстаты, то менѣ донеси, може менѣ буде лекше их добуты. Пишы менѣ борзо. Зичу Тобѣ всего гаразд — Бувай здоров — уцѣлуй Твоих

Твѣи брат

15/11 47.

П. Головацк...

Лист пис. на 3 стор. 8^о.

Ч. 112.

*Лист Теклѣ Головацкѣ до сина Якова,
пис. дня 26. XI. 1847 р.*

Kochany Dziecie!

Zpowodu mojej nie cierpliwosci ze od zadnego was niemam zadnej wiadomości tak zdajemi się jak byście się już mnie odrzekli, ze tak długo oprócz Nesterowicz żadnej wiadomości od zadnego was nie mam przedto przymuszonam moją do was odezwę uczynic, chcąc się dowiedziec o waszym powodzeniu, czyli zdrowi jestescie, toz samą dziecie wasze czyli są zdrowi, jak się wasze gospodarstwo agituja (sic). Ja potrochu zdrowa jestem jak zwykle. — Proszę cię Kochany Jakóbie dowiedz się, i donieś mię jak się Bazio j Milcio mają, jak się jm powodzi, czy zdrowi jak się uczą, j zczego się otrzymują. O Piotrowi donieś mię gdzie on się obraca czy zdrów, j czém jést zatrudniony, bo jak wyjechał z Czepiel do Złoczowa, a z tamtąd do Lwowa, j nie wiem jak mu się powio-[2]-dło. — Propozycya na Czeple z konsystorza do WX. Dziekana przysła, ale do Pana Hrabiego nie jest wiadomu (sic), ponieważ

Pana Hrabiego w Pieniakach niema lecz w Tysmienicy, przedto prezenty X. Mikołaj jeszcze nie otrzymał ale od P. Hrabiego ma przeryzione, lecz to może się przedłuży aż Hrabia do Pieniak powróci; Ze Skalata także już długo żadnej wiadomości nie mam już tylko z Nesterowicz cokolwiek dowiedziałam się jak jм powodzi się.—Z Wiednia żadnej wiadomości także nie mam może do was co pisał, to doniescie mię, bobym także rada wiedziec jak się z nim dzieje a osobliwie czy zdrów zostaje. — Więcey niema do wyrażenia zostaje szczyrze kochającą Matką waszą —

T. Głowacka

z 26/11 847.

Лист пис. на 2 стор. мал. 8°.

Ч. 113.

*Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора,
пис. дня 25. XII. 1847 р.*

Любезный Брате!

Я Тобѣ давно винен вѣдпис на лист, та не кваплюся якось вѣдповѣдати. Сими днями получив ем лист вѣд нашої Мамы из Чепелѣв — Журятся, що вѣд нас вѣд жадного нема вѣякою вѣсти — вѣ з Черновец, вѣ з Вѣдня, вѣ зо Скалата анѣ вѣд мене. — Питаються що Мѣлька и Базіо роблят, як им ся поводит, як ся учат и пр. — Я що знаю, то им вѣдпишу. — Николай еще в Нестерѣвцах — на Чепелѣ прійшла пропозиція до деканату, але Грабя ще вѣчого не знае, бо его нема дома, вѣн в Тисменици. Презенту обѣцяв Миколазиви, и як поверне до Пеняк то чей му дасть.—Ты не маеш ще жадной вѣдомости вѣд Твого Чеха? — Може вона так ся розвѣе як Ивасева надѣя у князя Лукки або у Тербинского. — Але Ты собѣ байдуже — не велика надѣя — та короткій жалъ. — Вѣнок уже напечатаный — прислав менѣ Ясь кильканадцѣть екземплярѣв — у двоє грубшій вѣд першого, алеж и удрав грошей за само печатанье бѣльш 200 левѣв ср. — Ивась мае клопоты, то недоплат — то довги — а ту годѣ му богато пѣслати, бо дасть бѣг я ще за тютюн не взяв. — Я просив О. Верещинского, що скоро надѣшлют ѣму из Вѣдня-екс. Вѣнка, щобы Тобѣ пѣслав из двадцять — але продавати не можна дешевше [2] як по чотыре сорокѣвцѣ за одну книжку. — Сеся часть посвящена ѣго Преосв. Митрополитѣ Карловецкому благочестивому. Як покажеш, то може де хто и из Волохѣв купит — лиш бы пѣдбрехатися. За Йордана довѣтуйся чи не прійшло дещо — а можебысь дѣстав у него з екземпляря Гаврила Русина (саму брошурку) — попроси красенько вѣн десь роздобуде. — Сорочки для Мѣлька и Базя вже

пошитѣ, дешо зо старого, що лишив, понаправляно — пошевка також готова, але сѣмо взяли тоненького крамского полотна, бо домашне за вузке бы було, а вдвое за богато бы зтинати було. — На простирadlo також не виходит у двое, бо вузке полотно — та ушло ся лиш у двое и ще не стає може трохи бѣльше як на пѣвчверти лѣкта. Може и так можна було обшивати колдру хоть о пѣвчверти лѣкта або о чверть лѣкта вузше буде. — Чоботы також дам робити, бо вже шкѣрку маю дома. — Якся все полагодит, а добра дорога буде, то може я чкурну до Тебе до Черновец — може на розвѣдне пращай, коли Тобѣ контракт пришлют. — За Полагиче нѣчого нечувати — не знати коли менѣ мѣсце зробит тот парох — писав ми Килярскій, що має ся незадовго пенсіоновати и тодѣ — але вѣн ще сидит — презента приобѣцяна — и до терна обѣцяли приймати — але щож нема на шо. — — От може ще доки Полагиче свобѣдне буде шо друге ся лучит — та за то хапай. — Прощай — напиши коли буде шо важне — и пришли книжки коли вѣдбереш у Вѣняря а тым часом бувай здоров Твоѣ брат

Ярослав.

Хмелева 25^о Грудня 847 н. сл.

Лист пис. на 2 стор. 4^о. На четвертій стороні почтова стампіля: Truste 27. Dec: i адреса:

Chmielowa

An S^e des Herrn Herrn Glowacki Peter befugten Privatlehrer für Gymnasialisten Wohlgeborenen in Czernowitz — poste restante.

Ч. 114.

*Уривок листу Петра Головацького до брата Якова,
пис. 1847 р.*

Любезный Брате!

Змылуй ся, дай нам яку вѣдомость о собѣ, бо нам казалы, що Ты слабый, та ще небезпечно. Ах Боже, коб' се була неправда! А колы, бороны Боже и так, то не знаты, як Тобѣ выбачиты, щось нам не дав знаты. Нас вѣх така журба напала, шо Тобою бѣдымо ся, — ось и про тее се пишу, щоб'сь о собѣ дав знаты, або прыгѣхав, бо вже нам кучно ждаты.

Твоѣй Јордан прыйшов, шо ино тепер чытаю, але ще не весь: ино вѣд 1 до 10^{ты} кром 2. Вычитавшы не знаю, як Тобѣ пѣслаты; та кає, ще 3 Зр. ср. винно ся.

(Петръ Головацкій)

Тай Вѣнок якось тут надѣйшов; продаж якось иде по жидѣвску:

и напрашай ся и ще тяжко збуты, але добре що не много, лиш 15 книжок, якось позбуваем, або и самы решту розберем. Грошѣ знать Тобѣ вѣдѣслаты, бо Ты маеш либонь довжок на них, та Ясевы ще до того не знаты куда, бо Богдай, чы не помашерував до Италѣи; его Полк пѣшов, се знаю дѣсне. Прошу Тебе не дай довго ждаты на себе, або яку вѣдомость, бо мы на ту вѣсть, щом казав дуже засумувалы. Хрань Тебе Боже

Уривок кінчить ся на 2 стор. 4^о.

Ч. 115.

*Лист Йосафата Кобринського до Якова Головацького,
пис. 1847 р.*

Любезный Якове!

Послалаю тобѣ гнѣй. Постарайс го послати до Вѣдня як найборше до Цензури — проси Брата аби ласкавѣ тым замитиси (sic). Также поорудуй абы брат твій у мехитаристов выходив минѣ рахунок папѣру и друку на 5000 екс. пять тысяча нежартую. Формат приповѣдок и друк такій. папѣр. 500 екс. того що приповѣдки бѣлого але неклееного, а 4500 екс. зовсѣм простого папѣру але клееного, абы держала довго книжочки — Рахунок абы був уже minimum и най присилае чѣм боршѣ. Мають записаних 90 fl. ср. на ту книжку. — Не чути що за яку папафію.

Твой брат

І. Коб... (Йосафатъ Кобринскій)
дописка Як. Голов.

Скоро маю рахунок то и гроши посилаю на завдаток.

Лист пис. на 1 стор. 4^о.

Рік 1848.

Ч. 116.

*Лист Петра Головацького до брата Якова,
пис. дня 10. І. 1848 р.*

Любезный Брате!

Дякую Тобѣ милый Брате, щось писав Мамаѣ за нас. Знать писавесь, щось чував найлѣпшого, щоб бѣдну стареньку журбою не набавиты. Нехай собѣ Мама хоть трохы потѣшится, бо добра у них не много. Ба и менѣ сего року не найлѣпше: бо и в Чернѣвцех нѣчого триматы ся, в моим дѣлѣ чого доробитись тяжко; ба и вѣдси вибратись не

удастся, бо не одно на завадѣ. Вѣр менѣ, щом аж тепер пѣзнав, що зо мною тут, як з Енейом у Дидоны: ему ся видало, що у Дидоны пѣд сѣдницею Рим знайшов; ось и менѣ в Чернѣвцех по такому. Засидѣвшись тут, забувѣм, що ще свѣта тилько, що сам сижу в вовчим кутѣ. Менѣ було сего коку (sic) в Львовѣ зѣстати, колы радѣ булы. Хоч тепер в Галиччынѣ 12 професур слобѣдних, [2] и я вже на Самбѣр конкурвав, и на кождну буду, то щож менѣ з того, колы, як буде конкуре добрый, то скажут, що пѣдроблений, а як не удасться, то и так вигудят. Коб' мене тепер мѣй Богутиньскый потѣшив контрактом вѣд Князя, тоб' найлѣпше було.

За Йордана книгар ще в Львова не мав вѣдомосты, лиш все ся надѣе, що прыйде, а того другого — каже — такы нѣколы немав. Але Благочесть его добре знае, и много за него вѣд неѣ чувавѣм доброго — дуже го полюбыла. Де куда появила ся Wechselseitigkeit. На Вѣнок, коб' ино прыйшов маю велику надѣю, а коб' санна дорога, то десь по Йордани — такы не вѣдволѣкай, та прывѣзды, побесѣдуѣм, за нас — за Яся и пр. Ах коб' ему як помогчы, алеж бѣда тяжко, як з камѣня не витиснеш. Бувай здоров, май ся гаразд

Твои брат

Петръ Головацк...

[3] Дописано. Ось тепер одна хвиля много потѣхы и смутку менѣ принесла. Мѣлько дѣстав лекцию у свого профессора на стѣл и станцию. Думава я себѣ, буде менѣ трохы лекше; алеж на той самыи час и я щом мав, том утратив: 20 левѣв ср. на мѣсяць, — мало то було — ба и се пропало. Так мене се запало, що лиш в старцѣ иты. Не знаты, що дѣтаты; чы буде колы лѣпше, бо ще пѣвроча далеко, а и тогды не знаты, вѣдки що ся надѣтаты. Лихо мене на сей рѣк принесло до Черновец, бо менѣ любо було зѣстаты в Львовѣ, алеж и братый вѣдрѣчы ся годѣ було. Таке мое щастя, тогом ся дѣждав межи проклятымы Волоскимы Боярамы за мою працю, за мою вѣрну услугу. Хрань Боже ворога вѣд их облуды.

Дай Боже Тебѣ мылый Брате лучше — Бувай здоров — не забудай на щирого брата

Петра Головацкого.

Чернѣвцѣ 10/1 48.

Лист пис. на 3 стор. вел. 4⁰. На четвертій стороні почтові стампилі: Czernowitz 15 Jan. Tluste 22 Jan i адреса:

Czernowitz

Ser Wohlgeboren Herrn Herrn Głowacki gr. k. Pfarrer zu Chmielowa per Zaleszczyki Tluste.

Ч. 117.

*Николи Верещинського до Якова Головацького,
пис. дня 2. II. 1848 р.*

Пречестныи Господине!

Девятынацятого Лѣстопада минушого года були данѣ нашѣ книжки в Вѣдню до Бѣро колѣи велѣзноѣ, а аж 30 Децембра надвели их фирмани, що ѣздят браками, до Коломиѣ. Меже книжками не було жадного листу від Госп. Іоанна. Вѣнка було 140 екземплярів. Зараз того самого дня відобрав отец Іосафат 40, а потому 10 екс. Отец Беднарж взяв 10 екс. на продаж, а Проскуріяцькіи Ясьо з Никуличина 12 екс. Вчора давам по Вашому желанію 50 екс. От Терлецкому, в пацѣ положивям разом книжки выжиченѣ Отцу Беднаржовѣ. До Черновец даю пинѣ на почту 15 екс. У мене zostало ино 3 екс. з прекраснов оправов, котрѣ, як будете в Коломиѣ, то відберете сами; не важуся их через кого послати, абыся не влакомив на них. Отец Кобриньскіи післав грошѣ до Вѣднія; но що лихо, він продає свіи вѣнок по 3 цванцигеры, и псує нам гандель. 4 Цванц. мало де хто дає, а денекотрѣ такои и купувати не хотят, мовлячи, же им 4 Цванц. за дорого. — Що в Лвовѣ старшина каже о вѣнку, у нас не чувати, але я боюся, що бодаи там нѣхто его там продавати не хоче, абы не попався в руки зельотів наших. Велика спала недоля на нашу Унію на Буковинѣ; кажут там платити Русинам за всѣ лѣта Quatiergeld за священників, що великѣ грошѣ робит, так у Сатагурѣ выпадає зложити им 500 ринск. С. М., а вони відповѣдают, же и Ксьондзѣв не потребуют, підут бо до своих давных отців. От як хтось заграв, абы з корѣнем згладив [2] весь засѣв наших миссіонарів. Наи то Господь відверне! Гофрат Чечѣ з Тарнова до Черновец на Гофрата, а Ижевескул иде на пенсію. Може то дещо поможе нашої Унїи — Читавям много жалобних стихів на смерть незабвенного нашего Сяѣгурского в польским, руским и церковным язицѣ. Покойный умеряючи радив Капѣтулѣ, абы Адмѣністратором зробили Полянського по смерти его, але вони его не послухали, и иншого собѣ поставили начальника, и кажут навет, що капѣтула собѣ заваровала у Губерніум, абы не був Полянскіи Епископом. От що робят мазурскѣ Русины. —

У Поети Жукотиньского вымантив ям манускрипта, и тримаю их у себе. Аж то буде прекраснѣи вѣнок, як вонися напечатают. Але абы их красы поетическоѣ не позбавити, треба их в барвѣ рускѣ выдати, то ест, затримати треба ортографію покойного Пашкевича. Колисмо Маркіана хвалили за его руске серце, то заховаймо и его правила писанія в памяти, якѣ нам оставив; він нас на праву дорогу справив; до чого нам чипатися общини, коли маем рідну мову. Наи не буде памятник

выставлены Маркiянови кадилом фарисейским. Нам жи доля молодшого сына Тарасы Бульби, що ся був закохав в польскѣ общенѣ, учит, не здркати очима на всѣ стороны, але триматися вѣрно свого, отеческого. — Будьте здоровѣ, и не хоруйте; старантеся до нас назад повернути, Вам повѣтре наше лѣпше служит, як Подѣльске, и нам також без Вас сумно. З почтеніем

Ваш найнижшій слуга

N. Верещинскій.

(Николай)

доп. Як. Голов.

Коломия, 2. Лютого 1848.

Лист пис. на 2 стор. folio.

Ч. 118.

*Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького,
пис. дня 14. II. 1848 р.*

Lwów 14° Lutego 1848.

Szanowny Przyjacielu!

Moeno mie zadziwia że żadney niemam odezwy od Pana, i ze mi ani wskazuiesz sposobności do odesłania książek ktore ieszcze w Septembrze z Moskwy nadeszły, i o których donosiłem, ani też sam do Lwowa nieprzyездзаш. — Teraz powtornie przyszło trzy książki, i znajduią sie w Cenzurze. — Prosze mi doniesić co ze wszystkiemi mam robić, iezeli sam nie myslisz nas odwiedzić w stolicy. — Bilet od Pana Bodianskiego który przed kilku dniami odebrałem przyłączam. —

Coz się stało z owym beneficium pod Stanisławowem? Czy podawałeś się na niego lub nie? Wszak że ia pisałem że byles mi doniosł iz podałeś się, to ia udam się do X. Ka(no)nika Łotockiego. — Jesczem go o nie nieprosił, to spodziewam się ze mi nie odmowi i pewnie w ternie umiesci. — Zresztą on w dobrej zazyłości i z X. Malinowskim, a ten iest Pańskim przyacielem. —

Braciszek Pański pisał mi z Widnia — przysłał skrzynie Wianków, — rozdałem po kilka po księgarniach, ale sprzedaż tępo idzie — prawdziwie niewarto dla Halickich Rusinow co pisać — a przeciez zamyslaią tu wydawać pismo periodyczne ruskie, do którego i Pana zapraszają. — Oto najlepiej Pan zrobisz iezeli na pare dni do Lwową zbiegniesz, a było by wiele do pomowienia; pisać zas długie listy, mnie

który co tydzień po kilkanaście listów muszę pisać, jest przy trudno, zwłaszcza że ręka coraz to cięższa się robi.

Całuję serdecznie kochanego Przyjaciela, którego i Kocham, i szacuję i poważam

Zubrzycki.

Лист пис. на 1 стор. 4°.

Ч. 119.

*Лист Якова Головацького до брата Петра, пис.
дня 18. II. 1848 р.*

Братчику любезный!

Радбымъ до Тебе абѣгчи — а ту годѣ. По Іорданскихъ святахъ бувбымъ певне у Вас в Чернѣвцех... але недуга перешкодила менѣ. — Якесь лихо вчепилося мене, чи гостец, чи щось, так що ми було вязы скрутило. Три дни мусѣвем у постели лежати — а потому хоть и встав не мож було на студѣнь виходити або у дорогу удаватися. — Подужавши ще за доброи дороги одвѣдав ем Коломыю — а повернувши мав ем минушого тыждня и Вас вѣдвѣдати, аж тут дорога зовѣмъ сказала ся — нѣ возом нѣ саньми. — Кобы Бог дав хоть трохи снѣжку, абы помастило дорогу, то бым до Вас прибув. Надѣйтесь мене, або на сырнѣй тыждень або на первый тыждень посту. Привезу Вам дещо шматья, чобог — тай полотно на гачи. — Як nebude саинно то треба буде брничкою тарахкотѣти, бо коло Черновець знать и тилько снѣгу нема що коло нас. —

[2] Писав ми наш Архибрат Николай, що подався сам один на Чепельѣ дѣстав презенту (!велике щастье!) и 24° минушого мѣсяця ѣздив до Львова на инсталацию! — Уже десь перевѣз ся на батькѣвщину. — Пише, що Мама маюť дещо пашень, але не молотили, бо вѣѣ крадут, тяжко ся обигнати — ждали доки Николай неспровадится. За пенсію, що за Мѣлька малася належати — казав Намѣтник, що не богато того, то неварто за килька сорокѣвцѣв и упоминатися. — Мама невѣдберут своей пенсії аж в рѣк, ще й конгруа за пѣв кварталу належится та не мож вѣдобрати бо коморник ще не вѣздив. — Тим часом, кажут, кобы Ты мѣг як допомагати братьям, Мама як помолотят абѣже свое, то може Вам дещо пѣслати, борше нѣ. [3] Мама хотят ще доки здужаюť вѣдвѣдати Скалатских и нас. Скалатскій доконче хоче Маму до себе вяти — вѣн вже писав — але Мама ледво пристала на Ёго раду. — У Скалатских на новый рѣк вѣдбули хрестины Людвѣки (якеж панске имя!), але Николай каже небув. Из Вѣдня нема вѣдомости,

незнаю чи лишили ёго на мѣсци чи помандровав. Бѣльше поговоримо коли я сам приѣду — кобы хоть в тилько снѣгу упало, абы жѣнку задурити що вже добра дорога — тобым чкурнув — а найтяжше здому рушити в мѣсца то вже воно якось поѣде. — Тимчасом пращайте добре здавайте та за мене не забувайте.

Я. Головацк...

Хмелева 18/2 848 н. сл.

Лист пис. на 3 стор. 8^о.

Ч. 120.

Лист Антона Любича Могильницького до Якова Головацького, пис. дня 24. II. 1848 р.

Любезный Братѣ Иѣцю!

На мнѣ справджася тотѣ рѣска приповѣдка: „До села тогда повинѣ приходити, коли ю оуѣже в мѣстѣ вѣ сорѣки тай ворѣни на стрѣхахъ вискребѣчст! „Такѣже то и мое! сиджс в селѣ, ѣкъ червѣкъ в хрѣню, тай незнаю, що се де на великомъ свѣтѣ дѣе? Оуѣже цѣла наша Галичина Вѣнокъ твоегоу Брата Ивана першс и дрѣгу часть велише прочитала ѣле може и подѣрла, а ѣ ѣж сѣхъ мясныцъ довѣдалъ ся, що ѣкъсь вѣнокъ ѣсть для Рѣсинѣвъ оуѣлетѣный, и що и мой галѣзочка бервѣнкс ѣбо калинки ѣсть в него оуѣвѣта! Дѣже мя тотѣ оуѣрадовало, колима вычиталъ в того вѣнка, же наши чѣстни Рѣсини зачинають по трѣхъ глишѣти житѣмъ дѣховнымъ! а ще бѣлша оуѣтѣха, же твоему братѣ оуѣдало ся поковати вѣ перешкѣди, ѣкѣи не лишѣ дѣхъ иноплеменникѣвъ, Нѣмѣцѣвъ и Ляхѣвъ, ѣле ѣсобливо нашѣ, вѣбы то родимѣи Рѣсини, Настѣвники дѣховни, ѣле в самой рѣчи перекин'чики и гонѣтели, своему матерѣн'скомѣ ѣзѣикови чинят! ѣле наибѣлша моя радѣсть в того, же братѣ твоѣи посвятѣвши своѣи вѣнокъ Метрополѣтс Карловѣцкомѣ, заветѣдавъ нашего Ирода, ѣдъ котрого'мо де некотри за двѣгнѣнѣ матерѣн'ского ѣзѣика и оуѣмнои словѣсности рѣскои, такъ горѣнки мѣки и страѣсти прѣтерѣвли! — Богдай то ся Гаврилѣ и на камѣни родѣли! котри правдс говорѣти и оуѣмѣють и не боѣтъ ся! — Твоему братѣ най Бѣгъ помагѣе в ѣгоу добрихъ замѣслахъ! Дѣксю Вамъ красѣн'кѣ, жѣсте мя в вашѣмъ вѣнкѣ повеличѣли! ѣле прошс тя Иѣцѣю, напиши менѣ, хтѣ подавъ моѣ Слово до вѣнка, и хтѣ до него такѣи красѣни приписки починѣв? — За тотѣ памѣткс чѣи ѣ и напотомъ стѣнс ся пожитѣчнимъ, и причиню ся до вѣбсдовѣнѣя того свѣтлѣйшогоу

народногѡ Храма, до которо́го 'сте такъ краси́и пѡдвѣлини положили. — И́ маю денѣкотрѣи краси́и писемка стѣхомъ и́ прозою, а́лемъ и́хъ досѣ нѣ́комѡ нѡоб'являвъ для тѣхъ причинѣ, же самъ [2] до и́зданія двѣ грошей, двѣ спосо́бѡ, двѣ таки́хъ прѣтѣле́въ немаю, котрѣбы ми въ нѣмъ допомогли, — хвалити ся и́ блищати не пра́гнѣ, а́ надъ всею! — нехтѣвбышъ, іакъ то мѡвлять, паразити ся нашо́мѡ малодѣшномѡ Конци́сторви, доки́ ся іакѡ́и пара́фїйки не дохра́паю, бо на́шѣ Стáршѣ такъ надгороджають правдиви заслѣги, же за сѣмъ лѣтъ мѡгѡгѡ Попѡвства лѣдви не лѣдви оу́коренилъ 'емъ ся на капеля́ни, а́бы ся мною принайми́тъ лѣда бѣ́да не поштѣрковала! — Але негадай и́цю, що і́ сидячи тѣхо, оу́жемъ задумеръ для рѣскои словѣсти! Хоро́и Боже! По рѣскому жѣю, дѣмаю, и́ пишу! А́ле мѡвчѣ, доки́ и́ мивѣ не ска́же хтѡ́е коли́сь іакъ іу́сифови Ангелъ въ Є́гиптѣ: „Верни́ ся іу́сифе до твоѣи О́тчизни, бо оу́жѣ оу́меръ то́й Иродъ що наставаль на твоѣ житѣ“! — Про́шъ тя и́цѣню напиши́ ми чимъ скѡ́рше, що мѣ́же Ва́ми добро́го чѣвати, іакъ ся маю́ть бра́тія на́шѣ, котрѣ ко́ло оу́плетѣнїя вѣнка працѣють, хтѡ и́мъ допомагаѣ, ци гадаю́ть и́ далѣ́и видавати го, — напиши́ ми та́кожь, іакѡ́и новїи книжки въ нашо́мъ малорѣско́мъ іазѣку теперъ повиходили, гдебы ихъ мѡ́жна дѡстати? и́ прочїя... И́и ся гара́здъ маю, бо́мъ здо́ровѣ! Бо́гѡ дякова́ти! грошей нема́, а́ле дѣтѣ́и троѣ, двѣ до́н'ки и Сїнѣ, зъ которо́го сподѣваю́ ся твёрдо́го Рѣ́сїна; мою́ жѣ́нку Га́ндзю, що зъ Рѡ́дичевѣ бѣ́ла Лѣ́хавка, перекрестїлъ 'емъ со все́омъ на Руске. Слѣ́бы ми прѣйшло́ коли́ написати́ що до тво́го бра́та до Вѣ́дня, насѣчи́ мя, іакъ маю́ до не́го пис'мо простова́ти? Поздравляю́ и́ цюлюю́ тя зъ Твоѣ́въ дрѣ́жїновѣ серде́чно! Бѣ́вай здо́ровѣ и́ не забѣ́вай за мѣ́не!

Вѣ́рный Тво́й дрѣ́гъ

Анто́нъ зъ Любичѣ

Моги́лицкїй.

Въ Кома́ровѣ 24го Феб́рѡарїа 1848.

До мѣ́не и́дѣ́ по́чта черезъ Станѣ́славъ та́й Га́лицъ. —

Лист пис. на 2 стор. 4⁰. На 3 стор. записка Головацького:

Одписъ.

О изда́нїю Пчелы́ Галицко́и —

Що́бы допомага́в —

До Ш Ч. Вѣ́нка най присылаѣ —

Я пода́в Слово́ и написавъ objaсн.

На четвертій стор. почтові стампілі: Halicz 27 Feb. Buczacz 1 Mar. Tluste 3 Mar. і адреса:

Komarów.

Ser Hochwürden Herrn Jacob Glowacki gr. kath. Pfarrkaplan Wohlgeboren in Chmielowa. — Tluste Post.

Ч. 121.

*Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького,
пис. для 2. III. 1848 р.¹⁾*

Львовъ 2 Марта н. с: 1848.

Почтеннѣйшій Другъ!

Когда я Ваше, тогда безъ сомнѣнія получили Вы мое письмо съ запискою Га Бодянского, и найдете отвѣтъ на нѣкоторые Ваши ворросы (sic), а именно, что 2 часть Вѣника находится уже у меня. Ихъ есть дюжій ящикъ, сколько? незнаю — вынимаю за порядкомъ, пишу порядочно что кому даю, а съ концемъ окажется сколько ихъ было. — За 15 Эк: есть у меня деньги, 10 Экз. у Милликовского, 10 у Яблонскаго*) а 7. у Малиновскаго**). — Не лзя сказать чтобъ покункашла успѣшно изъ рукъ, но все таки мало по малу расходятся екз: ожидаемъ когда Семинаристы получаютъ Stiefelgeld — Вамъ вышлю 30 Экз: и вмѣстѣ 16 Штукъ книгъ изъ Москвы. — Послѣднія еще въ Цензурѣ. — Я искалъ Га Яхима***). — Онъ сказалъ, что не получилъ Вашего письма, и не знаетъ какимъ Евреемъ выслать книги. — Не лучше бы вы здѣлали упробить какаго Еврея изъ Яслова или другаго города въ вашей окрестности, который ѣздитъ за товаромъ въ Львовѣ, чтобы онъ прямо относился до меня, и вы на этомъ пути будете скорѣе получать книги, какъ посредствомъ третьяго лица. — Я надѣюсь чаще получать книги изъ Москвы, а слѣдовательно и Вы. —

О уплатѣ моихъ издержекъ не заботитесь, у меня есть за Вѣнокъ Ваши деньги, и еще Вамъ слѣдуетъ отъ меня. —

Господа Ставропигянцы напечатали каталогъ единственно своего изданія книгъ и Граматика Вагилевича ихъ собственностью и это кажется быть причиною, что о Вѣникѣ не упомянули, я занятъ другими дѣлами,

¹⁾ Частину сего листу видруковав був Як. Головацький в „Замѣткахъ и дополненіяхъ къ статьямъ г. Пыпина“. Вильна 1888, стор. 72—3.

*) Книгопродавцы въ Львовѣ. **) Мих. Малиновскій, одинъ изъ первыхъ писателей и русскихъ патриотовъ. ***) Францъ Яхимъ, чиновникъ и чешскій писатель. (Замѣтки Я. Голов.).

незналъ даже когда они напечатали свой каталогъ; но я далъ въ ихъ книжную лавку (: у нихъ есть теперь собственная, публичная:) Гу Выслобощкому 6 Экз. 1^о; 6 втораго Вѣнка, — Гн Сосновскій возвратилъ мнѣ 17 Экз. 1^о тома. — Сколько Вы ему дали мнѣ неизвѣстно, онъ былъ послѣдній доселѣ Продавца въ Ставропѳіи. — Теперь уже продажа поидеть настоящимъ порядкомъ. —

Вотъ отвѣтъ кажется на всѣ Ваши вопросы, теперь остается — [4] переговорить ся съ Вами о другомъ важномъ а можетъ быть доселѣ самомъ важнѣйшемъ дѣлѣ нашего народа.

Уже за нѣсколько недѣль назадъ нѣкоторые изъ нашихъ Русскихъ ревнителей начали подъ вліяніемъ Ставропѳіанскаго Института совѣтовать объ издаваніи Русскаго Журнала на нашемъ діалектѣ. — Гнъ Губернаторъ*) который и для Ставропѳіи и для нашего народа благорасположенъ, настаиваетъ въ этомъ, и обѣщался изходатайствовать позволеніе въ Вѣнѣ (: sed hoc tibi soli rogo:). — Сотрудителями въ Журналѣ подписались Канцлеръ Вѣличковскій, Малиновскій, Жуковскій, Гуркѣвичъ, Леонтовичъ, Кмицикѣвичъ и еще два лица, — вмѣстѣ 8 человекъ. — Начали меня хлопотать такъ Гда Сотрудители, какъ и другія важныя духовныя и мірскія лица чтобъ я занялся Редакціею; испрашивался и отказывалъ болѣе двохъ недѣль, но наконецъ принужденный, далъ вчера слово Профессору Лѣвицкому (: онъ въ живыхъ, а можетъ быть будетъ Владикою:) и Секретару Губернскому Хоминскому (: Любимцу Губернатора:) что на первой случай, чрезъ 6 мѣсяцевъ буду трудить ся издаваніемъ естли только найдутся матеріалы. — Вотъ новая забота! новый трудъ мнѣ старому человекъ, надъ могилою, который едва двѣ или три строки писалъ на Малорусскомъ нарѣчій! — но обстоятельства есть такъ важныя, и о которыхъ подробно писать не лзя, что я рѣшился въ общую народную пользу пожертвовать своимъ спокойствіемъ, своимъ даже здоровьемъ, ибо никто въ Львовѣ нехотѣлъ отважиться на это предпріятіе. —

Почтеннѣйшій другъ! Вы убѣждены равно какъ и я, что на численныхъ выже сотрудиелей Львовскихъ совѣтъ полагаться не лзя, надежда въ посторонныхъ опытныхъ писателяхъ, а въ числѣ ихъ Вы занимаете первое мѣсто. — Умоляю Васъ во имя отечества пособствовать мнѣ на этомъ пути вашими трудами, изберите себѣ какая вамъ угодна часть знанія и одаряйте насъ вашими статьями. — Мы покажемъ не нуждаемся въ глубокозапутанныхъ ученыхъ разсужденіяхъ, намъ въ на-

---

*) Графъ Францъ Стадіонъ 1847—1848 г. будучи губернаторомъ Галиціи искренно поддерживалъ русское дѣло. (Замѣтка Я. Голова.)

чалѣ надо легкихъ, внимательныхъ, остроумныхъ [3] произведеніи, историческаго, географическаго, этнографическаго и пр. содержанія. — Сказки, повѣсти, мѣстные повѣрія и пр. — Мы не можемъ ограничивать ся подлинниками, намъ и переводы занимательныхъ статей изъ другихъ языковъ, пригодятся. —

Галицкая Пчела (: Титуль Журнала:) не будетъ мѣшать Вашему Вѣику, если Вы намѣренны его и впредь издавать, а можетъ быть Вы заблагоразсудите соединить его со Пчелою. —

Покорнѣйше Васъ прошу отвѣтствовать мнѣ на это письмо, и написать гдѣ преподобный отецъ Блонскій принимаетъ почту, я намѣрился просить его о пособія — прошу Васъ напишите и Вы до него. —

Что касается нашей Пчелы, то Ставропигіанскій Институтъ подаетъ сего дня о позволеніе издаванія и безъ сомнѣнія получить ее въ этомъ или слѣдующимъ мѣсяцѣ. Съ 1^{мъ} Мая долженъ уже явить ся первый Нумерь. — Ставропигія принимаетъ предварительно всѣ издержки на печать, бумагу, разсылку и пр. — ведетъ особый счетъ приходу и расходу, и когда окажется какая прибыль, всѣ сотрудники мѣстные и посторонные соберутся и будутъ располагать ею, покаже всѣ будутъ трудиться безмездно. —

Если Вы кого изъ вашихъ друзей знаете, который могль бы помогать намъ, то извольте пригласить его.

Еще разъ повторяя свою просьбу обнимаю Васъ сердечно и остаюсь на всегда

Вашигъ

искреннимъ другомъ и покорнымъ слугою

Денись Зубрицкій.

Въ Москву я высылалъ Czasopismo Ossolinskiego, но не смѣлъ располагать чужею собственностію.

(т. е. Вѣику не послалъ)

доп. Як. Голов.

Лист пис. на 3 стор. 4⁰.

Ч. 122.

*Лист Якова Головацкаго до Дениса Зубрицкаго, пис.
дня 11. III. 1848 р.*

Высокопочитаемый Господине!

Давно уже не получалъ смъ такихъ радостныхъ новинъ якъ нынѣ отъ Васъ. — И такъ давное сердечное мое желаніе, котрого жадалъ смъ

для своего любого (но несчастного) народа, для народной словесности ненадѣянно исполнилося! — Исполнилося въ такую пору, коли я наименше того сподѣвалъ ся. — Промысль Божій вѣстуетъ ся нашимъ народомъ и все козны лукавыхъ людей распалися въ пѣщо. — Вѣдомость тая потѣшная такъ глоскомъ на мене напала, що не маю ничего приготовленного — бо чижъ була гадка о возможности издаванья часописи Галицко-русской? Чи була надѣя получитьи позволѣнье? — У мене найшлобы ся матеріаловъ досить до помочи такому журналу, але часу треба, щобы обробити, оправити — божъ годъ нехимеране межы людє выпускати. — Дещо я уже послалъ брату моему до П. Ч. Вѣнка, который я радъ бы ще хотя на одинъ годъ удержати, а чей бы и на дальше стало силъ — а потому, коли неудастся издавати, получитьи можемо изъ Пчелою Галицкою. Я гадалъ приспособити до печати „лѣтопись“ находящуюся въ Ставропигіанскѣмъ архивѣ, которой списокъ я сочинилъ. — Може она войдетъ въ „Пчелу“ — то я бы приславъ Предисловіе до нея. Булабы у мене статья „о нашихъ народныхъ пѣсняхъ“. — „Про- [2]-глядъ южнорусской словесности“ — „росправка о давныхъ лѣтописяхъ рускихъ“. — „О переводахъ священнаго писанія на языкъ южнорускій“ — „О грамотномъ и договорномъ языкѣ на южной Руси“. — Найшлобыся дещо и сказати о казкахъ народныхъ, обрядахъ — обычаяхъ и пр. — можна бы и дещо переложити изъ книжокъ російскихъ — але бѣда — для всего того треба времени — времени. — Нужно бы все переглянути, доповнити, уладъ и складъ привести, однимъ духомъ надыхати — оживити. — А тутъ потреба чалитъ. И ще якъ на тое — въ самый часъ, коли сповѣдъ пасхалная наступае, найтяжша работа — братибы ся до пера. — Шкода, що я такъ далеко ото Львова и скорше недовѣдалъ ся, на щѣ то ся завоситъ. — Но дяковати Вамъ отъ искреннаго сердца за ласкаву Вашу вѣдомость. Буду сидѣти въ день и въ ночи, и що зможу, то Вашей ревности въ дѣлѣ такъ важномъ допомогу. — Въ купѣ изъ Вашихъ писемъ получивъ емъ листъ отъ Антонія Могильницкаго капел. въ Комаровѣ (: послѣдня почта изъ Галичѣ:), который урадованый що его росправка помѣщала въ П. Ч. Вѣнка, обѣщавъ допомогати своими статьями въ дальшомъ издаванью. Онъ (пишетъ) имѣе богато красныхъ статьекъ стихомъ и прозою, но не смѣлъ съ ними въ свѣтъ появитися. Онъ можетъ вспомошествовати своими трудами и Пчелѣ. — Отцу Блоньскому и другимъ я такожъ возвѣщу о издаваніи пчелы — може и бѣтъ дещо придбае. (Блоньского адресъ: Pfarrer in Szeszory Letzte Post Kutty. Есть еще больше писателѣвъ нашихъ особливо поетѣвъ: О. Беднаржъ прекрасно переводитъ Шиллера. — О. Савчинскій написалъ легенды гладкимъ стихомъ. — Съ часомъ ще бѣльше найдется. —

[3] Дякую Вамъ сердечно за старунокъ Вашъ около роудачи и продажи П. Ч. Вѣнка. — Книжокъ отъ Васъ буду уже ожидати тимъ случаемъ, якъ емъ намѣривъ — бо уже тяжко назадъ отобрати. Надѣюсь, що до сеи поры уже тотъ жидъ Хаскель, которому я повелѣвъ отдати письмо и посылку до Г^{на} Яхима уже справился въ поручениомъ дѣлѣ — и я незадолго получу свои книжки рускіи — Въ будуче погадаю о другомъ якѣмъ случаѣ, або всего лучше (думаю) почтою отбирати хоть може и дорожче але справнѣйше. Г^{ну} Бодянскому такожъ скоро пошлю отвѣтъ на его письмо. —

Съ глубокимъ почтеніемъ перебуваю

Вашего благородія

Высокопочитаемый Господине
усердный почитатель и найнижшій слуга

Я. Головацкій.

Хмелева 11-о Марта 848 н. сл.

NB. Очень желательно, чтобъ журналъ печатанъ былъ гражданскими буквами, это есть всеобщее желаніе. Жены духовни. и доньки читають, народный духъ — патріоты спѣвати хотять. Я бы думалъ подаровати 15 экс. II-ой части Вѣнка въ пользу нашего фонда Вдовиць и Сиротъ Священническихъ. Посоветуйтесь при случаю изъ Г^{номъ} Малиновскимъ, можетъ быть, онъ бы написалъ прозьбу въ мое [4] имья до консисторіи, что я жертвую 15 экс. II-ой Ч. Вѣнка по цѣнѣ 1 фр. 20 кр. сер. изъ припадающихъ мнѣ яко Гонораръ за сотрудничество въ Вѣнцѣ экземплярей на фондъ Вдовиць и Сиротъ, и прошу, чтобы отъ консисторіи возвѣщено было курендою въ діецезіи, что суть экземпляри сего сочиненія для желающихъ охотниковъ на продажъ сложены въ консисторской канцеларіи, або у котораго нибудь лица. — Тѣмъ способомъ разошлась бы вѣдомость — бо есть богато изъ ревнителѣй которые не знаютъ объ изданіи Вѣнка, тѣмъ менше такіи котріи до охотникѣвъ полич(т)ися не можуть. — Пробачте що нѣтъ коли переписати. —

Лист пис. на 4 стор. folio. На четвертій стороні містить ся такожъ адреса:

z Chmielowój

Wielmożnemu Imci Panu Panu Zubrzyckiemu Członkowi wielu uczonych Towarzystw s. k. gub. Translatorowi pism russ. WW. Panu Dobrodziejowi we Lwowie Na wyższej Ormiańskiej ulicy № 145.

Ч. 123.

*Лист Н. Верещинського до Якова Головацького,
пис. дня 27. III. 1848 р.*

Пречестный Господине!

Отец Блоньскій видѣвся з Вами, мусть Вам прото манускрипт Г. Боднаренька, вручити, ничего бо, будучи у мене не споминав о нем, я жась Его також не питався оного, бом ще листу Вашого не читав тогди. — Чи ест Господин Іоани брат Ваш в Вѣднї? Ябым хотѣв післати Ему проповѣди моѣ до печатанія, и разом 100 фс. СМ. на першу рату. Коли там вже Pressfreiheit, то гадаю, же не треба удаватися з ними до Львовскои Цензури; Данте раду, що маю чинити. — У нас всѣ голови потратили, одиѣ зо смутку, а другѣ з радости превеликоѣ, менѣ ся здає, же вони всѣ без причини дурѣют, не ест бо [2] то правда все, що люде говорят, и не буде так, як собѣ гадают. Госп. Кориньскіи не показуєся у мене, трудно менѣ прото Ему раду де яку дати. Маите терпливость, и напешѣт менѣ обширне, що знаєте доброго. Зостаю з высоким почтеніем Ваш

униженны слуга

N. Верещинскій —

Коломия д. 27. Марта 1848.

Лист пис. на 2 стор. 4°. На четвертій стороні почтові штампилі: Kolomea 27. Feb. Thuste 28 Feb. i адреса:

An Herrn Herrn Jakob Glowacki gr. kath. Pfarrer in Chmielowa Czortkower Kreises Hochwürden letzte Post in Thuste — franco.

Ч. 124.

*Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького,
пис. дня 28. III. 1848 р.¹⁾*

Lwów 28-o Marca 1848.

Szanowny i kochany Przyjacielu!

Pozwolenie otrzymaliśmy. Ale to już zapóźno. Rewolucya w Wiedniu 13, a manifestacya Rewolucyi u nas 19, 20 i 21-o Marca zmieniły postać rzeczy. U nas wszystko brzmi po polsku, — Polska a nie Ruś. Seminarzyści ruscy poprzypinawszy kokardy gonią z Seminarium potsciwego Ilnickiego, że ich do Rusczyzny zachęcał i po rusku uczyć się kazał. Akademicy uzbroieni warty i patrole po nocy odprawiają,

¹⁾ Сей лист видруковав Як. Головацький в великоруськім перекладі в „Замѣтк-ахъ и дополненіяхъ“ стр. 73.

gwardye narodowe formuią się, słowem zupełnie co innego iak dotąd było. Pansczyzna zniesiona i t. d. A zatem, szanowny Przyjacielu, pracuj dla Wianka spokojnie, bo by biedney pszczołce we Lwowie trudno było pokazać się. Całue serdecznie, prawdziwy Przyjaciel i sługa
Zubrzycki.

Posłałem 30 wianków i 16 książek z Moskwy, później przybyła jedna z Cenzury.

Cenzury nie będzie, tylko Pressfreyheit.

Лист пис. на 1 стор. 4°. На четвертій сторони почтові штампилі: Lemberg 28 Mar. Tluste 30 Mar. i адреса:

Wielmożnemu JMC Księdzu Głowackiemu Proboszczowi R: G: Chmielowskiemu WWM. C. Panu Dobrodziejowi — p. Tluste w Chmielowej.

Ч. 125.

*Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора,
пис. дня 1. IV. 1848 р.*

Любезный Брате Далиборе!

Одколи повернувъ емъ изъ Черновець не було одъ Васъ жаднои вѣсти. — Великіи перемѣны починилися — чудніи дѣла на свѣтѣ — коли вже саміи легкодушніи Вѣднiane завирнулися, то вже не знать що й казати за других. — Що у Львовѣ подѣялося о тѣмъ всѣмъ добре знаеш запевне — може лучше якъ я... Ляхи показали ся — що е межи ними и добре мыслящии — а другии мусять потаковати для доброй славы. — Що дѣють и що гадають робити волоській боере? Напиши менѣ и опиши якъ тамъ все стало ся — тай що Ты думаешь, якій хосенъ буде для Руси — якъ тая установка уложится и въ дѣло вѣйде? — Чи не банно Волохамъ за панщиною? — Що волоськіи попы говорятъ за тую нову завирюху? — Чи не приставъ и Ты до Гвардіи — а що бѣлии шишки то вже певно знаю все три поприпинадсьте. Недавно писавъ менѣ Авдыковичъ и Юльця приписалася — Вѣнъ звичайно отѣмъ що збѣже подешевѣло, що волы дорогіи — а Ему треба — чи не купивъ бы я тутъ для Него и пр. — а Юльця небога тужить, що немає вѣдъ насъ нѣ вѣдъ Васъ жаднои вѣстовки, що Она на самотѣ — що все чи вѣдцуралися одъ неи, чи забули, що мають сестрицю. Будь ласкавъ напиши до Неи килька словецъ — або таки [2] довженькій листъ напиши; намачкуй всякои всячины — що у Васъ дѣе ся — за себе и за братій; нехай має що читати. — Теперь изъ иншой бочки. — У Львовѣ гадають выдавати Часописью малоруске „Галицкая пчела“ — Самъ Губернаторъ Стаціонъ дававъ понуку до сего изданія — Г-нъ Зубрицкій обнявъ редакцію — сотрудникѣвъ подписалося 8: Канцлер Величков-

скій, Малиновскій, парохъ Жуковскій — изъ свѣтскихъ Гуркевичъ, Лентовичъ, Кмицѣвичъ и пр. — Ставропігія издавати буде своимъ вждивеніемъ — Она лає (sic) теперь свою публичну книжну лавку. — Содержаніе часописи буде росправы историческ. етнограф. географ. — повѣсти, казки, обряды и пр. — переводы. — 1-го Мая выйде I Нумерь. —

Отъ се допѣро невидальщина — що то зъ того буде? —

Вѣнокъ менѣ троха клопоту набавивъ — Ляшки прочитали Сонеть за Мазурѣвъ — хтось имъ пѣдшепнувъ, що то я издатель Вѣнка и авторъ сего Сонета — и всѣ на мене — вже у Львовѣ одень, у котрого мавъ емъ ся старати о презенту сказавъ, що жаднымъ способомъ недасть. — Тутъ мене лѣше знають на селѣ и я вывѣвся изъ всего — але у Львовѣ (чую) богато гамору. — Я таки ѡдъ разу казавъ що се було вынехати — але за пѣзно довѣдавъ емъ ся, а во всѣхъ екземплярѣвъ карточки выдерати неподобно. Отъ до чого довело мене пи-[3] санье — та ще невинне. — Але не першина миѣ терпѣти за словеснѣсть — я уже зъ тѣмъ убувся, навикъ до всего. — Гѣрше минуло ся и се минеться. —

Напиши менѣ, ще дещо, чи не потребують братья бѣлизны — або чого — моя Марыня має бѣльше часу теперька бы пошила поволи. — Мѣльковыхъ ще двое старыхъ гачій лишилося... кобы якимъ дѣломъ переслати. —

Цѣлую Васъ сердечно Вашъ братъ Я. Головацкій.

Хмелева 1-о Цвѣтня 848 н. с.

Гордана вѣдавъ теперь скорше будемо доставати — вже либонъ на впроцки приходити буде. — Присылай же скоро дѣстанешъ. — Чи попродавъ есь Вѣнки — може и Ты бысь мѣгъ повывидрати III Сонеть на стор. 232. — абы лиха не дравнити — лучше уступити — якъ гадаешъ? —

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій стор. почтові стампіді: Buczacz 3 Apr: Czernowitz 7. Apr. i адреса:

Chmielowa

An Ser des Herrn Herrn Glowacki Peter befugten Lehrer für Gymnasialisten Wohlgeboren in Czernowitz.

Ч. 126.

Начерк листу Якова Головацького до Стефана Турчинського, пис. дня 1. IV. 1848 р.

До Стеф. Турчинського. 1/4 848.

Честный Отче Господине!

Посылаю Вамъ по одній книжочцѣ I. и II Части Вѣнка. Пріймѣте

ихъ зъ тымъ щирымъ сердцемъ, зъ якимъ я Вамъ посылаю. — Бувъ емъ Вашимъ соученикомъ по немавъ емъ способности зближитися до Вашого родолюбивого сердца. — Ажъ теперъ лучилось менѣ пѣзнати Ёго. — Вашъ давній пріятель Отець Іосифъ Шухевичъ (а мѡй братъ тѣчний и сусѣдъ) оповѣстивъ менѣ много дуже красивого о Вашимъ высокимъ поетическимъ дароваію и о Вашимъ родолюбивомъ благороднымъ намѣренію. — Знаю, що Вы маєте багато прекрасныхъ твореній поетичныхъ — но жаль, що ихъ укриваєте передъ свѣтомъ — шкода що такі прекрасні цвѣточки такъ одцвитають нѣкимъ неуважані. — Будьте ласкаві пришліте менѣ килька кавалочкѡвъ хотъ лиричного, хотъ драматичного содержания, щобы ними прикрасити III. Ч. Вѣйка, котору братъ мѡй намѣренъ и на сей рѡкъ выдати. — Теперъка можна трохи смѣлѣйше виявити чувства свои — то и Вѣнокъ пишу барву прійме. — Може бы стѣ соизволили цѣлую книжочку Вашихъ прекрасныхъ поезіи выдати — то я и въ тѡмъ бувъбымъ Вамъ помѡчнымъ для поднесенія нашої народности и пожитку нашего любого народа. — У Львовѣ виходити буде малоруске часописъмо „Галицкая пчела“ — може и тую схочете поратовати своимъ поезіями. — Ожидаячи Вашого скорого одвѣта на се письмо — и сподѣваючи ся, що удоволите моеѣ прозьбѣ для посполного добра остаюсь Вашимъ Честный Господине высокій почитатель и пріятель

Adres mój

Я. Г. —

Начерк пис. на 1 стор. folio враз в начерком листу до Ден. Зубрицького, який друкуємо під ч. 122.

Ч. 127.

*Лист Фр. Яхима до Якова Головацького,
пис. дня 9. IV. 1848 р.*

Drahý příteli!

Píšeš abych Ti zděлил mnoho nowin z Prahy, ze Slowenska i t. d. Co se Prahy tyče newím skoro wíce, než se z přislaných zde knih dověděti můžeš, neboť sem již dávno ani od Zapa ani od koho jiného listu neobdržel. Zap již ztratil redakci Pautnfka newím z jakých příčin a je nyní spoluredaktorem Kwětu se Storchem. Wíce památného wím z Wídně, kdežto Slowanstwo platnosti nabýwati počíná. Drželi tam opět letos „Slowanský bál“, ku kterému i mně a Pichlerowi poštau pozvání přislali. Byl pak bál tento jeden z nejskwostnějších jaký kdy Wídeň spatřila. Hostí bylo přes tři tisíce a mezi nimi osoby z nejvyšší aristokracie nejen z celého rakauského nocnárství, nýbrž i z celé Evropy, ano možná říci z celého světa, neboť tam mimo wyslanství

skoro weškerých národů, ruské, turecké a t. d. i jeden princ Egyptský a vyslanec brasiliánský se nalézal. Z toho widíš, kam se až Panslawismus rozširuje — až do Afriky a jižní Ameriky. [2] Wídenská akademie nauk wysadila odměnu 1000 fr. stř. na sepsání nejlepšího spisu o názwukoslowí nářečí Slowanských, což hlavně Šafařík jádrnau improwisowanau řečí prorazil. — Zde je teď plné město powěsti o francauzkém powstání, w němž Ludwík Filip i srodinau z Francauz wyhnana a w Paříži republika prohlášena byla. Jaké následky z toho powstanau ještě žádný newí. —

Pan Zubřícký Ti posílá 16 ruských knih we welkem 8 a 30 ex. Winoku s poručením sebe. Ja posílám 10 swazků spisů musejních, od nechžto sem zaplatil Porto 47 kr. a pak 4 kr. od zapakování a odnesení knih ruských od P. Zubřeckeho, všeho wšudy tehdy 51 kr. stř.—

Exempláře Winoka Zapowí co nejdříve odešlu nejspíše cestau knihkupeckau, neboť newím potud jiné příležitosti.

Co se Waší Matice týče o tom ti bez pochyby P. Zubřícký již psal; s těmi lidmi nic není, jsau již zastarali, k tomu třeba horliwosti jinošské. [3] Daufejte od budaucnosti co lepšího až Waše w ládež powyroste a nové pokolení nastane.

Ostatně newím co wíce psáti, neboť nic nowého co by se Wašich záležitosti týkalo neslyším. Lewický zde již dávno nebyl, aspoň já ho newiděl, o Wahilewiči také newím ničeho.

Ještě bych byl zapomněl psáti o Matici Polské kterau knížě Lubomirski u základu Ossolinských založiti hodlá. Dej Bůh aby se tak podarila jak naše Česká a Waše aby za ní brzo následowala, což od srdce přeje

Twůj nejoddanější přítel

Frant. Jachim.

We Lwowě dne 9 března 1848.

Лист пис. на 3 стор. 4°.

Ч. 128.

*Лист Тита Бурачинського до Якова Головацького,
пис дня 10. IV. 1848 р.*

Nayukochańszy Ks. Szwagrzel

Obowiazkim najpierwszem moim iest zadosyc uczynic z zadowolnieniem i odpowiednie Ks. Szwagrowi za 6 Kr. opłacony list. Niezawodnie nie zawiózł furman całą pakę ksiązek z listym, pod Adressą Ks. Ilnickiego, w którym wyrazono było: te ksiązki mają taką wartość, jaką wianki w liczbie 29. Oprócz tego listu była tylko sama consygnat-

cyą tychże książek, ale bez ceny, która by z pewnością iedną summa dokupy zrachowawszy oznaczyc mogła, książki od Ks: Ilnickiego otrzymane są tam wszystkie, iezeli zaś ich cena nie zrówna się cenie wiankow, wten czas moze Ks: Szwager udać się listownie do Przemysła, bo Marynia mówi w tej przyczepionej lateccy: co prawda, to nie grzych, za prawdę upomnąc się można. Prawda, że w czytaniu książek upodobanie znachodze, prawda, że w czytaniu wianku zadowolnienie znajduję, ale zeby ia czystem skoropisem mógł list ułagodzić i woli Ks. Schwagra zadosyc uczynić, to by się rzecz akuratnie tak działa, ieszli by K: Magdalena (Duczka) po niemiecku pisała, zwłaszcza że ia po polsku się dopiero zaczynam cwiczyc i ominowsze te gramatykalne i ortograficzne błędy gdzie nie gdzie nie potrafie się dobrze wyrazić i niedorzeczność wielką sprawiłbym, iezeli bym się chwycił drugiego pisania, o którym ani najmniejszego wyobrazenia nie mam, opuściwszy pierwsze tak z wielką pracą nabyte pisanie. Ia widzę w duchu pytanie Ks: Schwagra z wyrzutem połączone: powinien ies w ojczystym dialektcie pisac, do którego pytania oprócz w górze spomionych słów dodam że nie jestem w stanie nauczyć się tego nowego ięzyka, poniewaz nie ma kogo, który by mię nauczył, po drugi zas nawet i czasu nie mam, dlatego [2] muszę na inny wygodniejszy czas odłożyć dając szczyre przyrzeczenie, że się do tego później przywiąże uważając przysłowie „aufgeschoben ist nicht aufgehoben“.

Gdy tak odpowiednie na list odpisując przychodzę do naszych położen, muszę nasz proces na przeciw Wice-R. Ilnickiego, w którym cały Seminarium wspólnie działa, opisać i iak Metternicha, Festenburga Chomńskiego i t. p. pędzą, taką drogą i Sem. postępując ma na celu: Pagata Skizem zrobić. — dnia 26. Marca zgromadzili nas pedeli do konferencyjnej sali i zaprosili Rektora, Slimakoskiego nowego Wice R. parocha z Winnik i Patra, z nimi zas i Pagat przyszedł. Wtym występie duktora mówiąc o zniewazaniu i nieszanowaniu iego, iakie sobie z obchodzenia zasłużył prosi Rektora, azeby ich do Ks. Biskupa zaprowadził. Rektor zas między tymi prosbami, któremi nas od odwrócenia tej skargi nachilić myślał tak się wyraził: moze się ieszcze poprawić. Gdybym niemiał na brzuchu zelaznych obręczy, to bym pewnie musiał pęknać ze smichu, ale tymczasem iestem ocalony. Gdy pedelów poprowadzono do Biskupa powiedział pedel IV. r. to samo i prosił o iak najrychlejszy oddalenie naszego Metternicha. Ale nie tak łatwo było przykonac Biskupa; lecz natym się skonczyło gdy powiedział: że to wszystko musi się pisemnie dziać. W poniedziałek zas prosbę nam najprzód przeczytano i zanesli ją doręczyć Ks: Biskupowi, który pedelów zabezpieczając że się nam zadna krzywda nie stanie im porządek i spo-

kój świętnie zachowywać nakazywał. — Wszędzie alumnów przejmowano uprzejmie mocno się ciesząc i z ukontentowaniem oczekując czasu, gdzie go iako Skiza można będzie obglądać.

Dosyc natym Wice R. jest teraz w najkrytyczniejszym położeniu ale gdy zakoczył WR Slimakowski tydzień swój natychmiast zaczął WR Ilnicki czolgac się po stancyach do góry drapac się w Muzeach po szafach za fajkami, jak mysz za sadłem i nas jak sztuki koło furty rachowac. wten czas uwiadomili R. i prosili azeby iemu urzędowac zakazał. Od tego czasu złożył swoje ministerium i tylko czasem przez okno pogląda na ogród, ktore iedno stanowisko Alumni obierając dali rękę wszystkim ze tylko tam faiki smolic można, bajstrychów już nie pisze. [3] Dnia 3. Kw. przybył do naszego stołecznego miasto (sic) nasz Metropolita. Przedtym ieszcze WR. Slimakowski dał słowu honoru Alumnom przyrzekając im: ze WR. Ilnicki całkiem swój system zmieni i inaczej postępowanie swoje najodpowiedniej zyczeniom i myslom Alum... zastosuje. Ale my tak „Książd w dzwin etc.“ het z Ilnickim. Ieszcze wziął ieden sposób: Siedzi od 10. god. z rania w kuchni czyta książki i pilnuje Wolnę, azeby czysto i smacznie gotowała i ten cały tydzień przez nowy wynaleziony a co więcej ogromne porcyi sympatyzuje z mojem brzuchem, któremu przy obiedzie zakocąc rękawy dogadzam ze wszystkich miar a gdy nie staje zawsze coś, do wodą doleje dosyc natym a koniec koncym, brzuch ma zawsze cos do strawienia. Gdy tak Alum... od skargi odstąpić nie chcą nieuważając na zadne przybiegi i wymysły Superiorow zwracam uwagę Ks Szwagra na WR Slimakowskiego, tenze przez swoje iednogłosne zdanie z ogólnością przez punktualne wypełnienie praw ale nie pedanteryczne i przedsięwziętą energią ziednał sobie ufność i szacunek Alumnów. Gdy był iednego razy (sic) przytomny z WR Ilnickim w refektarzu podano mu mięso zeby go oglądnał. Pagat tyz nos swój wsciubił: wtedy Alumnus zbasa tak powiedział: „Niech się Ks. WR. Ilnicki nie wtrąca, już to Ks. WR Slimakowski roztrzygni“. Znak ze wolność censury zniesiona i urzeczewistnia się, ale cóz robic, ten przykład jest najmniejszy, w którym mogę ukazać Ilnickiego znienawidzenia, gdybym mógł tę prośbę przysłać to włosy do góry wstają, bo tylko złoczyńca tak działac tak rozporządzać może: dowiedziono mu ze piałaków i złodziejów proteguie i tak go charakterezowano, ze bez wątpienia ustąpić musi. Gdy Metropolita przyjechał, wiele to pokłonów on wybił, wiele to razy oni tam sesję trzymali to spisac niemożna na oslej skórce, chiba na mojej podeszwie w nowych butach, przez których zrobienie Lwów jest sławny, można ich za godło wywiesić, i nie iedna generacja zgini ale moje buty będą trwały. Mógłbym tyz więcej cnotę moich butów opisac, ale spodziewam

się ze Ks. Szwager o teje będzie przykonany i gdy ustępuje z tego stanowiska nikczemnego z przyczyn z samych siebie wynikających udaie się z tego do obszernego rozbierania politycznej sprawy, bo spodziewam się tą razą przebaczenia pierwszej opieszalosci i lykkomyślności względem Ojca. [4] Mężka i ojcowska rozważa powinna zawsze młodocianny i niewczesny ogień prowadzić, ale tak w niewoli władac, ze i z krewnym i ieszli mi wolno powiedzić z przyjacielem myśli wynurzyć nie pozwolono, w ten czas wszystkie czucie musi ustac, człowiek idący wtedy instynktową drogę rozkazów i przypisow samowładców ubiera istnienie zwierzęta pod knutym upadającego. Przeciw przypisu uszanowania działał bym które zawsze winien oddac, idąc tą drogą i w tyj rozprawie dłużej pozostac nie mogę i gdy tylko zwierzy się ze ia to dla tego uczynił z przyczyny żadnej nieobawy, dodam przyjacielskie radzenie Konsystorza r. g. c. Ks. WR Ilnickiemu i gdy podaje mu rezygnację ukazuje razem drogę iedyną z honorem z Semin. prowadzącą. —

P. Kotter własnie gdy zaczął tradowac swoje Prawo zkompromitowanym został takim sposobem: Oskarżał się na niedbalstwo słuchaczów swoich dodając tę groźbę ze Directora o tym uwiadomi, słuchaczy jego zas, gdy on wchodzi do klasy, wychodzą z tym krzykiem. Lehr und Lernfreyheit, i chociaż się schwabina przystraszyła, przecie miał tylo przytomności ze dalej tradował. Na 2. dniu wypisali mu to samo na tablicy lecz nie mówił tylko przy wychodzeniu nam radził ażeby przynajmniej na kolegia chodzie, ich muss gelinder wie gewöhnlich die Prüfungen vornehmen. Ciwiliistów tylko 2 było. — O Hammersteinie cały Lwów mówi ze z Moskalami w porozumieniu stojąc sprzedał mu Galycyę, tę kleskę rucając tyz i na Jachimowicza z całym konzystorzem. Oskarżono tutaj Kropiwnickiego z Buczacza ze się tak szkaradnie księzkiej godności całkiem przeciwnie wyraził, jako to: „kosi naostrzyć na tych, co z kokardami chodzą“. Nasz konzystorz tyz uskarżał się przed Metropolitą ze my kokardy po kilkasetnym napomieniu odrucić nie ch(c)emy i wprzódy tylko białą teraz zas Pąs z białem nosimy; nato tak odpowiedział: przeciez to są młody ludzi i oni poniewaz widzą ze na swiecie noszą oni tyz ale po czasie tyz zruca.

Dębickiemu kanoniku r. g. c. nie moze się w głowie pomiescic iak tak smieli Alumni WR Ilnickiego oskarżyc aco więcej ze nie chcą go słuchac, bo to nad iego [5] wyobrazenie i pojęcie rozumu, mało znowu nie pęknołem ale obręczy trzymając, a teraz na podwórzu S. Jerzego 3 kozy, który Metrop: dla siebie przywiązał, pasi. Widenska i nasza Akademia w scislych stosunkach przyiazni stojąc wet zawet sobie gratulują, iednak Widenczyczy mają iako ductorowie najwyzszej

władzy i prawej drogi pierwszeństwo, Lwowscy zaś w adresie swojej do nich tak kończą und werdet Ihr das Thermopily zu vertheidigen haben, so sollet Ihr in uns die Spartaner finden.

W jakiej radości zostawał Lwów przy nadziei więźniów z Berna to nie tak łatwo skryślic bo chociaż nie mieli lzy radości wykazać, bo wszystkie lzy w 1846 wyplakali ale przeto radość nieograniczona. Z największym tryumfem wprowadzony był Brzescianski siwy iak gołąb staruszek. Wyszła gwardya nar: az za rogatkę, konie wyprzęgnięto i sami ciągnęli, więcy lecieli zewsząd i na około rynku wozony był z okrzykami licznymi i tysięcznymi vivatami.

Hammerstein miał rewizyję względem podeirzania od samego Stadionia. Jeden Ks. polski chciał przysięgnąć ze w 46 r. u Jachimowicza minister rosyjskie wyzity miał. W tych okolicach okropnie się Moskala boją ale przeto więcy umysły wszystkich są natężone z tym większą odwagą chcąc go przyjąć starają się zawsze zabezpieczyc i indzie pomocy szukac, uskarżają się mocno obywatelowie, ze ruscy Księża całkiem obojętnie tej rzeczy się przypatrując w nieczynności zostają dla tego starają się jak najprędzej obiasnic ich a przecznych włoscian, w głębokiej ciemnocie zasypiających mówiąc ze wszystko co się stało, chcą zapomniec. Słychac ze chłopci Ks. Strumienskigo niechcą za Proboszcza poniewaz wydał Wiszniewskiego, ktorego wieczną pamięć tysięcznemi obrazami męki iego i cierpienia zachowują. Metternichiem nie mogą się nacieszyc, w roznych postaciach go malują: stoi czerwony diabol z rogami i trzyma iego w rękach z podpisym. Komm her mein vielgeliebter Sohn an dem ich mein ganzes Wohlgefallen habe lub tyz drugie: ma nos okropny ubrany w czaku frak. i na plecach worek z dukatami w liczbie 500000000000... # z podpisym: Jede Constitution braucht Bewegung lub tyz wymalowany na oslie iadąc i spotknął się. —

[6] Dnia 9. Kw. ieneral Załuski na S. Jerzego miejscu swoje gwardye wizytował i przyglądał Koło 6000 gwardystow, żołnierza zasani iednego nie bylo widać. Muzyka od 5. z rana przygrywała godziny, gdy przyszedł piechotą ieneral wyniesiono go plecy i potym gdy Stadion tyz przeiechał zakomenderował: baczność, patrz w lewą stronę a potym 1000 vivatów, gdy cos Stadion przymówił, wyniesiono go w górę ienerala zanieli az do miasta na plecach. Koło 60,000 ludu przytomnego odprowadzali z muzyką młodzianów i ich naczelników. Gdy ieden oddział koło nas szedł o 8. godz. wyszło mnustwo seminarzystów. Była by ich lustracya dłuzej trwała, gdyby ogromny tłumy piasków i prochu miotane przez przerazliwe wiatry nie przyszkadzały. Jeneral chcący cos muwic. musiał przystac gdy burza trwała i głos

iego słaby nie słyszany był. Do tego jeszcze słońce mocno pałało. Wszyscy noblesy otoczony panstwem całego Lwowa były przytomny.
3. Bandy grały.

Banda krakowiaki marszy, polonesy wycina a tymczasowem Moskal czymprędzj do granicy sćiąga swe wojska i zdaie się ze inaczy zagra, gdy mu się uda wkroczyć, iezeli się chłopi temu nie oprą. Na nich największa nadzieia. Chłop z kosą iest ogromne wojsko. By Pan Bóg ich rozum oswicił, oci (sic) szyrze prosi

Szanownego Szwagra unizony sługa
Buraczyński.

(Титъ Бурачинскій)

дописка Як. Головацького.

Lwów dnia 10^{go} Kwietnia 1848.

Seminarzystow r. l. rozpuszczają na święta oco i my się ubijamy poniewaz mamy od 9 do 26 zamknienty kolegia, mam ochotę pieszą do Buczacza się udac i ztamtąd dali. Marynia prosi mię azebym kupić atramentu chemicznego do znaczenia a tu monetewicza nie ma. Słyszałem ze Dyzio mocno pracuje w Buczaczu — — az mu zona zachorowała! I gdy rozmnożył familijne gospodarstwo myśli się udac na koperaturę Moskalówkę iezli Waclaw ustąpi, odnowic rasę ludzka która by w gorach koło swiezey i zdrowey wody i pod czystem niebem długie lata szczęśliwie spędzac mogła. W ten czas niechaj Tato posciąga swoich szwagrów do Kolomyi i tak iako patriarcha na cały kolomyjski cyrkuł swoich krewnych posylac będzie. W całym Kol. cyrkulie podobnos tylko kilka wsi moz(n)a znalesc, gdzie Tato krewnego niema!!!

Лист пис. на 6 стор. 8°.

Ч. 129.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
дня 14. IV. 1848 р.*

Любезный Брате Ярославе!

Не дивуй ся, що досы вѣд себе жадной вѣсты даты не мѳгем. З разу не було що, нѣ о чѣм, а потому, як нам заgrimѣло вѣд Францѣ, як задуднѣло в Италиѣ, як заясьнѣло ясным сонцем, вѣдки нам вѣколы не було надѣятись — в само(го) — як Ты кажеш лехкодушного Вѣдня, так незвикле такого звуку мое чувствѣе ледвы розуму неопозавыло. Ще и тепер жывотю щастѣем роду людского, тай братый Полякѳв; а розра-

диты собѣ, кѣлько з того для на(с) Русинѡв припаде: так и годѣ быты спокѡйным. Про теѣ и менѣ не знаты, як з Тобою о тѣм, що нашим умом, нашим цѣлым сердцем владаѣ розмовытыся: про теѣ я не писав, ждаючи якого розтолкованя вѣд Тебе, Твого суду о молодой Польщы, Твого свѣдства о Поляках, щоб знаты, кѣлько Ты им вѣруеш, кѣлько для нас надѣятыся. Не жадай для того вѣд мене и тепер того, щоб я сказаты, а навѣть и знаты мѣг, куда менѣ повер(ну)тыся: добра рада здалабся менѣ тепер: — булаб она менѣ спасеннем; бо и спасення без помочы годѣ. Знать Тобѣ ще не звѣстно, що все, де куда велике дѣе ся, то ино десь в свѣтѣ; но не у нас в Буковинѣ; — для чого так? — за се я много вѣд давна говорив, тай вѣд давна перестав; а тепер вже время не по тому. Нарѡд наш Буковиньскый ще темный, — а що гѡрше лукавый: одно другому завидуючы вѣд губы хлѣб видираѣ. [2] Ще не знавши, що се за диво з теѣ Констыгуциѣ може быты, повиталисьмо звѣсць о нѣ 22^о Марця свѣтом вечерним общего народа: находившыся по улицям з музикою накричавшыся „vivat“ и царевы и найзнатѣйшым персонам, напывшыся, що влѣзло, тай тылько, бо незнайшовся нѣ один, щоб до тмы народа промовив словом спасення. А так виставшыся люды з вѣсього витверезылыся и забулы, що их на хвилю упоѣло. Видно було, що мѣщане и жыды хотѣлиб щось, чогось забагалы, бралыб ся до чогось, колы неумиѣ, та шляхты лякалыся: думалы, без неѣ нѣчого робыты; ба и правда, ино що и з не нѣчого порадыты. Шляхта мовчала, и кому могла губу затикала, щоб хлоп не почув, та мазурского розуму не догадався. Межы многымы нарадамы зѣйшло не мало часу дурнѣсьнько. Знали оны, що стыдно мовчаты, колы цѣлый свѣт говорит, алеж и боялы ся, щоб не вирватыся як з костуром. Радиѣ булиб своѣ просбы з Галицкымы получылы, але калялыся за рѣк 46 тепер перед шляхтою Галицкою показатыся, а самым не знаты, як та куда; а тут як грѣм по громѣ чуты, що в Гал(и)ччынѣ панщину Ляхы даруют. Забага им ся Семигородской Констыгуциѣ, алеж вже та и Семигорожанам не до смаку: от думалы собѣ, лѣпшы зѣстаты пры status quo, коб удало ся, як панщину пострадаты, бо Молдаву, хоч и там щось ся рушало, тяжко до себе привабыты. А на конец почувшы, що пѣсар [3] панщину дароваты не позволяѣ, забралыся проситы того, що на беспечно им не признают; а до того, щоб язык народовой запровадиты по школах и урядах, щоб маетком духовным им самым господарыты и много инних рѣчы, що и Галичане споминалы. До того дѣла зѣйшли ся — було тому минувшого Вѣвѣрка тыждень — до одного дому, радилы, чы треба гвардиѣ, вѣдки оружя взаты, и як о се проситы. Вибралы депутацью до 20 людей, щоб пѣслаты до Львова. В Недѣлю зѣйшовшыся радилы над пунктамы

петицыѣ до цѣсара подаваемої; в Понедѣлок малы уложыты, а в Вѣвторок прочитавшы народови депутаціею пѣслаты. Но бѣда в Понедѣлок на радѣ у Барона Мустапы, де и наш Василій вѣд школярѣв був пѣсланный, роздвоѣлысь, шляхта вѣтлучылась, тай в Вѣвторок лиш до гвардыѣ записувалысь, межы котрымы и 2 Головацких читаты можна. Але и в тѣм запынив нас заказ Стадиона, о чѣм в Четвер довѣдалисьмо ся. И так все по нѣчому. Чы не буде так нам всѣм, бо я Нѣмцам не вѣру; хотят бути вѣльнѣ, а на Влохы, поставили 13.000 охотникѣв. Що з того буде для Галича? що для Польщы? того не знаемо; але кобъ знаты, що для Русиѣв. Наша трѣйка царѣв ще ся за руки здает триматы: то не з добром для Польщы. Неспокѣй хлопѣв в Гал(и)ччинѣ Нѣмцам дуже спосѣбна, щоб полученыя и воскресеныя молодой Польщы не допустыты; а се се я не вѣру, щоб Австриѣ в Россіею конечно бытысь, ще [4] оны собѣ завѣды свояки: такимы им буты: одному з страха, а другому з интересу. Щось було чуты, що Россія з досадою промовила до Австриѣ за констытуцыю, и жадала, щоб Полякам констытуцыю або вѣдобраты, або их самих вѣддаты. Но того зробиты вже не лзя, для того, — колы правда — Польша має вѣд Николая дѣстаты констытуцыю, а вѣн сам Молдаву заграбиты, бо вже 6000 до Яс мало вѣйты. Сесим новинам нѣ кѣнця, нѣ мѣры, нѣ змудроваты що з того буде.

Вѣнка щем не випродав; найбѣльше благочесть по селах розѣбрала. Професор Гиларѣон Гакман до того менѣ помѣг. За его руководством вичисливш села руски в Буковинѣ; от Тебѣ слыс, колы его потребуш. Вѣд Яся знат нѣчого нечуваты, нѣ знаты, де ся обертае. Рускою пчолою дуже ся радую, а ще бѣльше, що Зубрицкий, а не якый консисторскый редактором. Коб лиш за що маты, то запренумерую. На милость прошу, пишы менѣ, що ся в вас дѣе, чы ще на Нѣмцѣв уповасте? За Иордана нѣчого не чуваты: книгар великый баламут. Вѣлизны вже тепер нам неконечне: нехай зѣстане на потому.

Цѣлую Тя сердечно и Твоих мылых

найщыршый брат

14^о Цѣвѣтня 1848.

Далибор Головацкый.

(Петръ Θεодоровичъ)

дописка Як. Головацького.

Лист пис. на 4 стор. folio.

Ч. 130.

Лист Н. Бірецького до Якова Головацького, пис.
дня 27. IV. 1848 р.

Любезный Брате!

Чудую ся много, що въ такимъ часѣ, якій є теперѣшній, ани словечкомъ не зголосишъ ся до мене. Може въ Васъ люди о ничимъ не знаютъ и сидятъ собѣ тихо и спокойно? А духъ тогочасный ще не овянувъ умы ваши? Але тое бути не може. Ты може забудь о братѣ о побратимѣ, Иванѣ, котрый на конецъ русскои землѣ поверженный, всѣ бури и непогоды на ню приходящи, терпеливо зносити мусить. — Царь милостивый вѣльностю дарить всѣ свои народы, до тыхъ необходимо належимо и мы а прецѣ не стараємо ся зъ подару того хосенъ тягнути. Всѣ народы на перебѣжки о народивѣсть свою ся убѣгаютъ, всѣ правъ своихъ ся домагають, оденъ лише Русинъ неотважно ся дивить, що зъ того буде розмышляе, а може во всѣмъ на Бога спущаєсь, но щобъ му ся такъ якъ тому немощному при овчей купели не дѣяло? А тое легко бути може, бо скоро мы помалейку прочумаємось, иншии тымъ часомъ осудять долю нашу.

Не много такихъ є у насъ людій, котри бы могли и хотѣли уяти ся недотѣ русского народа, черезъ тѣлько вѣкѣвъ въ темнотѣ и неволѣ погруженного, но на тыхъ цѣльи обязанности тои тягаръ спочивае. [2] Они мають въ имени цѣлого народа ся обзывать, и рѣвно зъ иншими правъ своихъ ся допоминати. Теперъ то на часѣ Братцю писати, и письмомъ чулымъ нарѣдъ зъ осналости пробуджати, слабыхъ пѣдкрѣпляти, молодѣжь загорѣлу на простый путь напроваджовати, и не дати кому иншому кромѣ правдивого Царя Австрійского, Галицкого короля конституційного, надъ собою панувати. Писав-емъ колись недавно до Зубрицкого, чи будуть выдавати задуманное письмо часовое, але вѣдписавъ ми, що въ тыхъ часахъ тое не наступить. А то конечно намъ є потребно, наилучша пора до того ся теперъ насувае. Печатанье не пѣдпадае цензурѣ, кобы тѣлько найти Редактора ручительного? чи не мѣгбы нимъ бути Д. Зубрицкій, ты бѣльше зъ нимъ свѣдомый, може скорійше наговоришъ го до того. А буде хлѣбъ и нѣжъ ся найде. Буде органъ публичный то каждый после возможности доверже своеи працѣ. Нехайбы хоть еденъ листокъ на тыждень.

Если читаете: Poster, найдешъ тамъ въ Ч. 4. мое письмо до него пересланное, але якъ на нее вѣдповѣдаютъ? Якъ сами (sic) хочуть, и якъ имъ треба. А если ще напротивъ того що напишу, запевно не умѣстятъ того. Одже радъ Брате даякъ конечно (sic), щобъ и мы моглися

вѣдзвати словомъ русскимъ чистою правды, голосомъ покривдженихъ, и наши потреби ласкавому Правительству предложити, котрыхъ до теперъ не знае, бо ктожь му ихъ обвѣстити мае?

[3] Вамъ тое найлегше, босте вже выдавали Вѣнокъ, маеце бѣльше знаемыхъ въ Львовѣ, а може и братъ Иванъ до Львова ся теперъ перенесе. За добрый розхѣдъ ся нестарайте, свои пріймуть зъ щировъ радостіовъ а чужи зъ цѣкавости що тыжь тамъ Русини пишуць читати будуть. Прошу тя о вѣдписъ якъ найскорійше, донеси прецѣ який тамъ духъ на Руси, бо я далеко вѣдъ Руси? Поздоровъ вѣдъ мене Кобринского, не пише до мене хоць просивъ-емъ го. Зазнакомисъ зъ стрычанымъ моимъ братомъ въ Коломен.

Бувайте здорови всѣ добріи братья

Вашъ

усердный

Н. Бѣрецкій.

27. 15 / 848.
4

Бахуръ —

Дубецкѣ ос: поч:

Якъ тамъ Владыславъ нашъ поживае?

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій стороні почтові стампіль: Przemysl 29 Apr. Kolomea 1 May Zaleszczyki 5 May i Tluste 9 May та сильно почеркана адреса:

Bachórz.

Ser Hochwürden Herrn Herrn Jacob Głowacki Wohlgeboren in Mykitynce bei Kolomea. Auf Hände des H. Kobrzynski Kreishptschdirektors in Kolomea. — per Przemysl Sambor Struj Stanislawow in Kolomea.

Tluste.

Ч. 131.

Відозва Чехів в справі славянського з'їду в Празі, друк. під дием 1. мая 1848 р.¹⁾.

Slované, Bratří!

Kdo z nás nepohledne se žalostí na minulost naši? A kohož tajno, že to, co jsme přetrpěli, stalo se v našem nepovědomí a rozdrobenosti, dělíci bratry ode bratří? Ale po dlouhých věkách, v nichž zapomněli

¹⁾ Її передруковав Ів. Созанський в замітках: „До історії участі галицьких Русинів у словянськїм конгресі в Празі 1848 р.“, стор. 2.

jsme jedni na druhé, w nichž tolikeré neštěstí na hlavy naše sesypalo se, přišli jsme k tomu poznání, že jsme jedno — že jsme bratři. Přichvátili časové důležití, jenž oswobodili národy a snáli s nich břímě, pod jehož tíží stonali; časové tito snáli břímě na mnoze i s nás, a my teď to, co jsme již ode dáwna cftili, můžeme wyslowiti, to, co k prospěchu našemu slouží, rozwáziti a uzawírati. Národy ewropejské usrozumíwají a sjednocují se, Němci powolali ku sjednocení swému do Frankfurtu parlament, kterýž na tom stojí, aby jemu mocnárství Rakouské ze swé neodwislosti tolik ustoupilo, kolik toho k jednotě Německé potřeba, a aby mocnárství se všemi zeměmi mimo-Uherskými do nowé Německé říše se wtělilo. Takový krok zrušil by netoliko jednotu Rakouska, ale i spojení a samostatnost kmenů Slowanských, jichžto národnost by se tím w nebezpečenství uwedla. Na nás jest, abychom toho co nám nejsvětějšího statečně hájili; přišel čas, abychom i my Slowané usrozuměli se a sjednotili úmysly swé. A protož ke mnohým žádostem, zaslaným k nám z rozličných krajín Slowanských, radostně přiwolující činíme pozwání ku všem Slowanům Rakouského mocnárství a wyzýwáme wšecky muže, důwěru národu mající, kterýmž na obecném prospěchu našem záleží, shromážditi se w staroslawné slowanské Praze České ke dni 31. Máje t. r., kdežto bychom společně w poradu wzali wšecko to, co prospěch národa našeho žádá a co za důležitých těchto časůw činiti máme. Chtějli jiní Slowané mimo mocnárství naše žijící nás přítomností swou poctiti, budou nám hostmi srdečně witanými.

W Praze dne 1. Máje 1848.

Josef Matyáš hrabě z Thunu.	Karel Wladislaw Zap.
Wojtěch hrabě Deym.	Dr. F. Lad. Rieger.
Jan rytír z Neuberka.	Witalis Grzybowski.
Pawel Josef Šafařík.	Wáclaw Štule.
Karol Malisz, członek deputacyi polskiéj.	Michail Panić.
Frant. Palacký.	Karel Maria baron Villani.
Wáclaw Hanka.	Karel Jaromir Erben.
Ludewít Štúr.	Dr. Fr. Miklošić.
Jan Pétr Jordan.	Dr. Ant. Jaroslaw Bek.
J. Erazim Wocel.	Fr. Mat. Klácel.

Wšecky dopisy w zalezitosti této zasílají se do kancelláře wýboru pro sjezd Slowanský w měšťanské besedě číslo 141—2 w Praze.

Tisk. Jar. Pospíšla.

Відозва друкована на 1 стор. вел. 4°. На боці дописав Карло В. Зап:

Později se připsali:

Iiří Lubomirski,
Stefan Aranitskij
Dr. Jan Dvoráček
Jan Dobrzański
Vinc. hrabě Waldštejn
Maksim Papić protopresbyter.
Bedřich hrabě Rummerskich
Hanuš hr. Kolowrat Krakowský.

Ч. 132.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького,
пис. дня 3. мая 1848 р.¹⁾.*

Milý Příteli!

Píšu krátce, ale věc důležitá! Z přiložené proklamaci uvidíš, oč se jedná. Porozumění Slowanůw všech k obránění se proti německé bürokracii, která nyní pomalu již na nelegalní, revoluční půdu se stawí, a swé panování nikterak z ruky swé pustiti nechce, zabezpečení interessů každého slowanského štěpu zvlášť, společná obrana, proměnění Řakouska westát Slowanský, swobodný, od žádné cizí politiky nezawislý! To naše swatá uloha. Starej se, aby z Wašich lidí co nejwíce sem do Prahy přijeli, neboť Halicko-Ruské záležitosti potřebuje zvláště statných obránců. Nebespečenství při tom žádné, císař dal konstituci, a jakou si uděláme, takowou budem mít. Co dal nám Čechům, to musí i všem ostatním Slowanům dát, o to se postaráme.

Twůj upř. př. Karel Wlad. Zap.

W Praze 3. kwětna 1848.

Лист пис. на 1 стор. вел. 4°. На четвертій сторони поштові стампилі:
Prag 6 May, Tluste 11 May i adresa:

Prag.

Sr. Hochwürden Herrn

Jakob Glowacki Grich. kathol. Pfarrer

Pr. Tluste.

in Chmielowa

Czortkower Kreis in Galizien.

¹⁾ Лист передруковав вже був Ів. Созанський в статії цит. під Ч. 131.

Ч. 133.

*Лист Івана Борисікевича до Якова Головацького, пис.
дня 13. V. 1848 р.*

Зъ Лвова на дни 13^м Маика 848.

Честный и любезный друже!

Великий допросъ до васъ заносу; абы'сте зѣхали до Лвова на 19 жолтня, на той конгресѣ ученыхъ нашихъ — абысте приймили зарядъ „Мати русков“, яку становчо заложемо при этомъ зѣваду — и абысте були готови на професуру языка и лѣтературы нашої при здѣшнѣмъ унѣверситетѣ. Уже отримало Президиумъ розказ заложена трохъ катедръ языка и лѣтературы нашої во Лвоуѣ при каждомъ гимназиумѣ — и при унѣверситетѣ — подобно зѣ заплатоуѣ 600 fl. м. к. — Отож всѣ згодили ся на тое, же безъ васъ обѣйтися тутъ не може — бо хтож годнѣжший такой посады. — Партия соборова — спровадила Вагилевича на редактора „Дневника руского“ и радабы го також умѣстити при школахъ — але не гадаю щоб' му достало ся мѣсце при унѣверситетѣ [2] о яке старається також Ч. Жуковскій — черезъ заслуги свои у партии Стадионовско бѣрокрацко вѣмецкои. — Но ваша заслуга любый друже — то праця мозолна коло руской мовы то знамость совершенна всѣхъ лѣтерацихъ плодочъ рускихъ, и правый погляд на становище наше народне. — Консиссторъ уже за вами.

Запахъ емъ бууѣ въ малу колѣзцю зѣ консиссторомъ нашимъ. — Вы знаете зѣ якими планами виѣхаль я до Лвова; — въ дорожѣ зѣнниль я першотне намѣренье, бо обявила ся менѣ мысль лѣтерацкого зѣ(з)ду; и заразъ предложитѣмъ мысль тую консисстору. Но якжемъ задивочаль ся що такой проектъ уже давно былъ поданий на Радѣ нашої — тай дрѣмаль доси якъ всѣ поданя (sic). Довѣдавѣмъ ся також, що заложена якась „Матица“ пѣдъ зарядомъ консиссторскихъ, уже збирае датки и приготвила три письма до друку: Житѣ Святого Еустахия — катехизмъ дла (sic) дѣтей — и научку Богословія. Отожъ первый обявъ умиштва Русинѣвъ. Жалко ми зробило ся — щосьмо такъ ниско и далеко одъ дригихъ (sic) славянъ нашихъ — и подумаль емъ, що зѣ тимъ зарядомъ до конца не трафлю. Про тое погадалъ емъ здѣлати сю Матицю только прогѣзоричною — а утворити новую [3] пѣдъ свѣтлимъ вашимъ провѣдчивомъ, щобы не повстидати ся передъ свѣтомъ — надѣвчися же намъ сердце ваше руске помощи своєю неодмовитѣ. Дла (sic) того виробивѣмъ „Запрошенье“ не ѡдъ Матицѣ“ — но ѡдъ колькохъ жителей Лвовскихъ яко любячихъ вашу народну лѣтературу. — Дѣстали ся минѣ за тое гвѣчы и терки перемочи — хотѣди одкликати именовъ „Матицѣ“ або

пѣдшити ся до сего „запрошеня“ — но прецѣнь стало ся — щомъ желаль — пѣдала ся „Матица“ пѣд суд ученихъ нашихъ — узнала свое существо за провѣзорицне — а намъ пѣдписанимъ повелѣли заняти ся приготолениами до того збору ученыхъ.

Нияѣ стануть наши пакта конвента. Прому Васѣ надѣшлѣтъ намъ списъ знамихъ (sic) Вамъ лѣтератѣвѣ и професорѣвѣ нашихъ абисмо могли послати имъ дописи зѣ запросинами — на сей зѣвѣдѣ. Питаю Васѣ також чи не було бы добре скѣлка пар селанѣвѣ нашихъ зѣ рѣжнихъ сторонѣ краю нашего спровадити на тои збѣрѣ дла розѣзнаня дѣалектѣвѣ мови нашей — и. пр. Гуцѣлѣвѣ, подолакѣвѣ зѣ Тарнопольского — Наддѣбѣтран ѣд Нижнева, Бойкѣвѣ — Премишланѣ и Саночанѣвѣ. — Скажѣтъ намъ також — кому до Угрѣвѣ пѣслати запрошеня. [4] Пишѣтъ пѣдѣ моемъ адресовѣ пѣд числомъ — яке на верхѣ листу узрите, бо типерь самъ еще не знаю. —

Ябымъ хотѣлъ видавати письмо часове полѣтичну газету — вдуху руско словянскимъ але аж од 1⁰ Листопадня по нашемъ зѣвѣдѣ, коли стянут ся алумни — щобы менѣ помогали вѣ коректѣ — тай переводахѣ новинѣ з писемъ нѣмецкихъ, ческихъ южнословенскихъ и нинихъ новинѣ шо насъ яко русинѣвѣ могли бы обходити. Хотѣлъ бимъ аби во становиска чисто руского — и человекесволюбного — зачалисмо поглядати на дѣаня сего временнаго свѣта а притѣмъ выробити мову нашу до будущего правителства вѣ нарѣдной бесѣдѣ. Хотѣлъ бимъ хотѣ слабу полемѣку провадити зѣ Русию жерцями — але гѣдну силного народа — почушого ся вѣ существѣ и назначеню своемъ. Вы будете цензоромъ мови моеи — и помощникомъ вѣ твореню слѣвѣ новыхъ а потребныхъ. Вѣ Радѣ нашей тепер самѣ дописи — а ѣдписовѣ дуже мало — бо моло (sic) охочихъ до працѣ и здатнихъ референтѣвѣ — то ровѣхали ся по селлахъ — то терроризмомъ то сервѣлѣзмомъ одлучили ся. — Честный Яхимъ и Мехъ издатель справи клекотиньской — заселаютъ Вамъ свои поклони. — Вагилевичъ недоступный. Памятайтеж — готовѣтъ ся тамъ. Прекрасни поклони оддаю лубой родивѣ вашей — и поручаю ся дороговѣцѣной приязни вашей

Иванъ Борисѣевичъ.

Брата професора привезѣтъ зѣ собою. —

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 134.

Просьба Як. Головацького і товаришів до Консисторії о дозвіл на висилку делегата на славянський з'їзд в Празі, пис. дня 19. V. 1848 р.¹⁾

Высокопреподобное Митрополитеско-Духовное Правленіе гр. к.

На день 31-ый Мая с. р. собирается въ Столичномъ городѣ Ческой земли Празѣ общій Соборъ Словянъ Австрійскому владѣнію подвластныхъ, на которомъ имѣютъ бути въ силѣ конституціи намъ Милостивѣйшимъ Императоромъ и Королемъ наданой веѣ дѣла, тыкающіи ся Словянъ Австрійскихъ вообще и всякаго Словянскаго племени сукроме розважены и узаконены. Нижеподписавшіи ся узнавая важность сего времени сердечно желаютъ имѣти участь въ томъ всеобщемъ Слов. соборѣ, для заступленія дѣль, тыкающихся нашей Галицко-русской вѣры, языка и народности, и веѣхъ природныхъ правъ передъ лицомъ Славянскихъ посланниковъ. Того ради обрали по всеобщому согласію ниже подписавшіи ся Чест. Отца Ѡадея Вѣрскаго гр. к. капеллана изъ Попелникъ, имѣя полное довѣріе, къ Его ревности о всеобщее благо Галицкихъ Русиновъ, котрый изъ ревности къ своему народови жертвуетъ своимъ [2] собственнымъ иждивеніемъ отбыть сее важное посланничество. Ниже подписавшіи ся просимо Найпревел. гр. к. консисторію о соизволеніи сему Мужеви отдалитися отъ своего пастырскаго прихода, отдавая тую обязанность сосѣдному Отцу Колянковскому, Парохви Тучанскому. Призаносимо прозьбу, щобы тое желаніе наше въ найкоротшее время исполнено було.

Въ Рожновѣ дня 19-го Мая 1848 р.

Я. Головацкій, Іоаннъ Антоневиць, Іоасафъ Кобринскій, Николай Терлецкій, Денисъ Бурачинскій.

Просьба пис. на 2 стор. folio.

Ч. 135.

Начерк листу Якова Головацького до Карла В. Запа, пис. дня 19. V. 1848 р.

Drahý Příteli!

До Запа.

Poroučím Tvoje přizní Dwojctíhodného kněže Tadeaše Wirského, může od celého Pokutí na wyslanectví Slowanského sboru do Prahy na den 31 Maje t. r. od Rusinů obraného, i prosím Tě, jako bratra,

¹⁾ Передр. в замітках Созанського цит. під Ч. 131.

o wprowadzeni a przedstawieni toho může, duvěri nasi majícího, wysoce
ważenemu narodnému slowanskému shromazdeni — a wszelikou po-
třebnou instrukci. —

Pozdrawujcie uprímě wśecky bratry Slowanské zostaji Twój Tę
serdecznie mulujici przytel a sbratřenec

Jakub Jarosław

Hołowackij.

W Rożnowe dñe 19to Maje 1848.

Начерк пис. на 1 стор. 4°.

Ч. 136.

*Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького,
пис. дня 8. (20.) V. 1848 р.*

Львовъ 8/20 Мая 1848.

Почтєннѣйшій Другъ!

Мы ведемъ дѣятельную жизнь, по съ свойственною Русскому уму
разуму разсудительностию. — Мы подали наше прошеніе Его Цѣсарскому
Величеству, одобренное всѣми благоразумными, (:исключая Ляховъ)
и получили милостивѣйшее рѣшеніе. — Въ противоположность Польской
народной Рады, завелась у насъ Рада русская народная подъ предѣ-
дательствомъ Его Преосвященства Отца Епископа*) и Консисторія вы-
слала приглашеніе до всѣхъ Деканатовъ заводить деканальныя Коммитеты
и сносить ся съ начальною Радою. Поѣзжайте до Вашего Декана и най-
дете у него наставленіе въ какомъ духѣ народъ Галицкорусскій долженъ
послѣдовать. — Издается Письмо часовое подъ заглавіемъ „Зоря Га-
лицка“. Издатели Антонъ Павенцкій и Священникъ Жуковскій, я увѣ-
рилъ издателей, что Вы будете имъ пособствовать Вашими прекрасными
статьями, и о то прошу Васъ. — Мы поступаемъ согласно съ Прави-
тельствомъ и пользуемся его довѣренностию и покровительствомъ. —
Завязалось было общество псеудо-Руссиновъ состоящее изъ отступниковъ
нашего обряда, но мы нехотѣли имѣть съ ними дѣла. — До Праги от-
правится депутація, хотя впрочемъ ихъ стремленіе есть другое. — Лю-
безнѣйшій другъ, Вы должны читать по крайней мѣрѣ газету Allge-
meine Zeitung и Львовекую Польскую Газету. — Вы въ Вашемъ
околоткѣ можете очень полезно для общаго блага дѣйствовать. — Насъ
ожидаетъ слава естли мы неоткло-[2]-нимся отъ прямой дороги. Въ ваши
деканальныя собранія приглашайте порядочныхъ поселянъ, вчера въ на-

*) Т. е. суфрагана Григорія Яхимовича. (Доп. Я. Голов.).

шей народної Радѣ возлѣ Епископа засѣдали сельскіе депутаты изъ Злочовскаго и Жолкѣвскаго округа; честные мужички съ здоровымъ Разсудкомъ и достохвальною ревностію, они по собственному побужденію явились сюда. — Ревизія у Васъ была конечно по клеветамъ нашихъ недруговъ Ляховъ, они и на Епископа и на крилошанъ и на всѣхъ насъ клеветали, что мы Россійскіе шпіоны, но теперъ уже Губернаторъ и Министры удостовѣрились въ ихъ жи и лукавствѣ. — Епископъ, Кузѣмскій и Малиновскій принадлежатъ даже до совѣта (:Beirath:) у Губернатора. — Зорю Галицкую будете Вы получати чрезъ Почту въ Заблотовѣ, а переписувати можетея съ Редакцію подъ Адрессомъ — An die Redaktion der ruthenischen Zeitschrift Zoria in Kantor der Stauro-pigianischen Buchdruckerey — а теперъ обнимаю Васъ сердечный другъ —

Зубрицкій.

Лист пис. на 2 стор. 4°. На четвертій стороні почтові стампії: Lemberg 21 May, Zablotow 24 May, Tluste 30 May і адреса:

Der Adressand soll sich in dem Chmielowy bei Tluste befinden.

Wielmożnemu Imc Xiędzu

Głowackiemu

Proboszczowi Obrządku Ruskiego w Chmielowy

WWmu Panu Dobrodziejowi

pr. Tluste.

w Chmielowy.

Ч. 137.

*Повновласть для руськихъ делегатівъ на з'їздъ в Празі,
пис. 21. V. 1848 р.¹⁾*

Братъ Славѣне!

Радостно приймылисьмо, мы жители землѣ Галицкои рѣскаго щенс отъ Васъ возваніе на Соборъ Славѣнъ въ старожитной Празѣ Ческой. Зъ ссердіємъ подаемъ Вамъ рѣкс до весолной справы нашої черезъ подѣли и нещастѣ стисненной Славѣн'ской родини.

Може найбѣльше зъ всѣхъ вытерпѣлисьмо мы Русины, бо черезъ нещастній судьбы такесьмо подпали, що неможемъ сѣ такъ якъ други Славѣне значновъ похвалити письменностейъ. Мова наша занедбана, и чимъ разъ бѣльше оставлена, а родъ нашъ въ смѣтномъ убожествѣ матеріал'номъ и дѣховномъ доси остаєсѣ. Аж теперъ засвѣтало нашъ ясное сво-

¹⁾ Повновласть передруковав був Ів. Созанський в заміткахъ цитованихъ під Ч. 131.

боді сон'це, пробудилисьмоса до нового жита и ялисьмоса огрѣвати блаженною гадкою въ той красной надѣи, що и мы тепер по тажкихъ подвигахъ зъ пожиткомъ розвинемъ любсю Народность Русксю. Но так як Вы брата и мы хочемъ въ соединеніи зъ Державовъ Австрійсково надаль подносити народни сыли и розвивати свободы и щастливость народа нашего. Але чземо то добре, що не осалгнемъ нашої цѣли и не охоронимъ са отъ обстоятел'ствъ намъ непрязныхъ если останемъ одособенны одъ дрѣгихъ Славен'скихъ народовъ.

Дла того Брата Славне державы Австрійскої желаемъ и мы ползчити и порозшѣти са съ Вами на достойномъ Соборѣ Пражскомъ, и посилаемъ з нашої рады рѣскою нашихъ членовъ: Іоанна Борисьекіевича, застѣпника предсѣдателя рады, Григоріа Гїилевича, Доктора Богословіа, и Алексеа Заклин'ского, Академ'ка Львовского, абы з Вами обрадовали над всемъ що дла добра Славян'скихъ Народовъ потреба, и як намъ въ томъ важномъ часѣ одроджена народного дѣлати принадлежить. Тымъ нашимъ посланникамъ даемо полномоцїицтво до всехъ дѣланій не противлящихъ ся цѣлости Пан'ства Австрійского и виреченой отъ насъ вѣрности ко Великодержавному Габсбурекому Дому нашимъ конституційнимъ свободамъ и милой намъ завше Народности нашей; а Васъ молимъ, абысте ихъ радо прыймили и при Вашихъ обрадахъ въ которихъ правость и любовь братна бсде предводити, и о нашої доли прязно погадати звалили.

Въ Львовѣ дна 21-о Мая 1848.

Ч. 138.

*Лист Мих. Куземьского до Йосифа Левицького в Заболотіві,
тис. дня 11. (23.) V. 1848 р. 1).*

Всечестныи Братіа!

На Ваше письмо изъ дна 19/7 Мая т. г. отповѣдаю именовъ рады нашої:

Хотас'моса попередъ не порозшѣли — однакожъ згодилисьмоса въ нашѣренію касател'но посланництва до Праги.

Рада наша узнала быти добрымъ и потребнымъ выслати изъ среди себе трехъ членовъ, котрибы на пражскомъ соборѣ Славанъ насъ Рѣсиновъ галицкихъ застѣпили.

1) Передруковав Ів. Созанський в замітках цит. під Ч. 131.

Избралисьмо до того честнихъ Господиновъ: Борисѣвевича, Гіне-левича из Перемишля, и Заклин'скаго, яко Академ'ка.

Далисьмо имъ Инстрскію, которой отись тѣтъ дла Вѣдомости Вашей прилсчаю. Здаемьсѣ, же избранны Посланники бсдѣть в'станѣ, по данной имъ Инстрскіи насъ Рсеиновъ годно застѣпати. Кошта дороги по 200 ф. ср. дла каждого, прилала рада наша на себе.

И мы галали, що добре бы было, абы ще болше кто ѣхавъ до Праги; у кон'ци урадилис'мо трехъ послати.

Подаю Вамъ тое до вѣдомости, абисте взяли под розвагѣ, чи псждно бсде при томъ складѣ до вичреченнихъ трохъ посланиковъ еще и четвертого прилсчити.

Вашихъ честій истинный Дрсгъ Кузіемскій.

Львовѣ дла 23/11 Мая 848.

Ч. Отца І. Левіцкаго прошѣ тое письмо Честнымъ: Соксльскомъ, Головацкомъ и Кобрин'скомъ удѣлити.

Ч. 139.

*Лист Якова Головацкаго до брата Петра Далилора,
пис. дня 13. (25.) V. 1848 р.*

Любый брате Далиборе!

Не вѣдписувавъ емъ Тобѣ зараз на Твое письмо, бо жадавъ есь вѣдъ мене докладного товку на теперѣшній происшествія въ свѣтѣ и у насъ. — Тяжко було сразу собѣ розмѣркувати, якъ, що, куди иде — и куди, и за що братись — але ще и нинѣ годѣ провидѣти, якій конецъ всему буде. — У насъ голосъ наданои конституціи не бувъ глухимъ пустозвокомъ не тилько для Поляковъ, але и для Русинѣвъ. И Русинамъ просвѣщеннымъ заскоботѣла свобода конституціина коло сердца. — Але сразу подѣялося не мало непорозумѣнія. — Поляки розрадовані кликами народѣвъ Европейскихъ и потокаваньемъ дворѣвъ, що Польша буде и му-ситъ бути, и то в давныхъ границяхъ, забули на насъ Русинѣвъ, прагнули лише Польшѣ, а нашъ языкъ назвали ихъ нарѣчиемъ, а намъ навѣтъ и назвы Русинѣ заперечовали. — Тое покривджене сразу остудило Русинѣвъ до справы польскои — а пѣзивише выкликало сильное сопротивлене. — Вѣдомо Тобѣ, якъ правлѣние умѣло ужити тои болящои стороны рускои и утворити раду русеску у св. Юрія, чтобы пѣдъ плащикомъ народности и языка руского, пѣдъ барвою Червоной Руси (!) свою бюрокрацію усадовити. — Але не удасться имъ, Русинѣ звѣтривъ

письмо носомъ, свого ся доправляе, а зъ Ляхами не зривае звязку — [2] но спѣльно хоче добиватися всѣхъ пунктѣвъ конституціи. — Не увѣривъ бысь якій дивеса поробилися — Нѣмцѣ басують Русинамъ якъ можуть, я самъ чувъ якъ комисарь цыркуловый говоривъ що тутъ Червона Русь — и Поляки немають ничего дѣяти, що, каже, лишень въ Русине поднесѣть свою народнѣсть, свѣй языкъ, а Ляхѣвъ выкинете ажъ за Самъ (!) — Въ Станиславѣ офицеры и цыркуловѣ говорятъ всѣ по руски (:ци довго того буде:) — тамже Нѣмцѣ кажуть, що вони всѣ перейдуть на рускій обрядокъ, бо вѣдь е лѣпшій — ба найшлися и такіи котрѣ белемонятъ: на що намъ Пану римского слухати, мы пріймемо рускій обрядокъ и зробимо цѣсаря голововъ церкви такъ якъ въ Россіи. — Хтожбы тому всему давъ вѣру. — Чижъ Русине прагнуть Московского царства, чи вони загадали коли Полякѣвъ вѣнь проганяти — иѣтъ — не ныѣ вже такіи бесѣды говорити — Русинъ вже зъ Ляхами поєднався або скоро зовсѣмъ поєднався — спѣльна потреба, обоупольный интересъ, обоупольный концессіи, жертвы якій приносятся Ляхами, ширѣсть Руская поєднають обохъ зовсѣмъ. — Най собѣ безглуздячки плетуть що хотять, але правда мусить звитяжити! — Чехи вѣзвали до себе на раду на 31^о Мая 848 всѣхъ Словенъ — [3] щобы всѣмъ Словенамъ спѣльно порозумѣтися, звязатися напротивъ бюрокраціи, котра ниѣ вже неправныхъ, бунтѣвничихъ способѣвъ доберае, абы свое панованье удержати, перетворити Австрію въ паньство Словенске свободне, вѣдь жадной чужой политики независле, залагодити интересы всѣхъ словенскихъ племенъ и пр. Отъ що дѣе ся — дай Боже щобы гараздъ повелося — тамъ и наша надѣя, наше спасеніе... братъ брату не дасть загинути. Бувъ емъ того тыжня на Покутью — и тамъ обрали Священники одного посла на раду Словенскую Отця Вѣрского (:изъ Попелникъ:) лишъ не знаю чи Консистеръ позволитъ ему поѣхати туди. — Въ Коломъи заведена рада руска, предсѣдателемъ О. Верещинскій — але рускіи священники порадилися, щобы жадного урядника цѣсарского не пріймати за члена — щобы небуло такой ганьбы якъ въ Станиславѣ, де Нѣмота утворила свою раду австрійско-конституційну (?) и призвала Русинѣвъ до того — та найшлося килькохъ що пристали. —

Изъ Вѣдня не маю нѣякои вѣдомости. — Маю реценсѣ на листъ подписавый 1го Цвѣтня — але письма анѣ вѣдпису нема, знать не вѣльно ему писати чи що (?) Оттобы конституція! [4] У Львовѣ выходить руске часописьмо: Зоря галицкая; пренумеруйтесе на почтѣ. Выдае Антоній Павенцкій. — Цѣна на рѣкъ изъ почтою 3 зр. 30 кр. Ср. — на пѣвроку 1 вол. 45 кр. ср. — Мене просивъ оденъ изъ пріятелѣвъ Гр. Боднаръ, щобы выдруковати его поезію: Лѣсъ Дубина. До Вѣдня далеко — у Львовѣ нѣякъ — а я гадаю у Чернівцехъ е такожъ

гражданскіи буквы, можнабы напечатати. — Будь ласкавъ затрулися тымъ — попытай чи мають буквы, такіи якъ треба; чи є буква *є* (: якъ въ Вѣнку — може бы обернути можна російске, коли мають *э* :), з такожъ чи *е*, *ю*, *у*, або найбы вже и зволоська було *і-ѣ ѣ*, то все єдно. — Авторъ жадає, щобы було напечатано на однімъ боцѣ рускими а на другімъ польскими буквами. Для того уже самъ чистенько переписи по польски. Выданье най буде 1000 ексемп. въ 8цѣ. Запытай, що буде кошовати, крайвымъ уже словомъ и донеси менѣ якъ найборше. Ще дописати мушу: пиши або на тоншимъ або на меншимъ паперѣ, щобы въ двое за листъ неплатити пусто дурно, коли дешевше може бути. —

Бувай здоровъ майся гараздъ цѣлуємо Тя всѣ цѣлымъ домоу

Я. Головацкій.

Хмелева 25^о/10 Мая 848.

Лист пис. на 4 стор. мал. 8^о.

Ч. 140.

Лист Йос. Левицького з Заболотова до Як. Головацького, пис. дня 27. V. 1848 р.¹⁾

Мыйй Братчикъ!

Тсю вижнаписанню Вѣдомость нинѣ ѓдобравемъ з' Почти и поспѣшаю Тобѣ в зѣвленіємъ! Въ коротцѣ вспѣмнѣ: же вчора кондѣкторъ Ілкіевичъ, братъ нашего ѣсощого Издателя приповѣстей рѣскихъ, казавъ мнѣ, що поманѣстїй Соборъ в Празѣ на 7-го Червца отложенїй! Если тоє правда, бо сегодня всѣ Часописьма читавемъ, и нѣгдемъ того не находивъ — то бысмо мали доста часѣ избрати и вислати и четвертого Достойного і розумного посланника. — Тамъ справа наша великсю подпорѣ одержати може. Сегодня давѣмъ о томъ ѣ[вѣ]домленіє Отцѣ Сокулскомъ, абы вѣ[з]вавъ рештѣ добрихъ людей, абысмо ѣ[вѣ]хали в Коломиѣ на Понедѣлок!

Прощ и я Тебе Братчикъ, колибисъ мавъ часѣ поспѣвши, а мѣдрѣ бесѣдѣ поговоримъ! — Прощай ми брате, щомъ Тобѣ так довго задержавъ Историю Маркіевича. Маловъ рыбокъ можна Великсю ѣловити! Тай Шѣринец а Профессоръ Прокопчиць, дѣже собѣ возлюбивъ тсю Историю, мѣсѣв-емъ рѣсинови пожичити, аби его ствердити! —

Если бѣдешъ в Стапѣславѣ не забѣдъ го отвѣдати, а бѣдешъ сѣ томъ радѣвати! Истинный рѣсинъ! Дастъ Богъ по С. Вознесенію бѣдешъ

¹⁾ Передр. Созанський в замітках цит. під Ч. 131.

тѣю доро[го]цѣннѣю Исторію мати з себе на столѣ. Цѣлю Г.А. сердечнымъ желаніемъ БратолюбѣА

Твоѣй Дрѣгѣ и Братъ

Іосипъ Левіцкій.

Заболотѣвъ днѣ 27^о Мая 848.

Ч. 141.

Начерк листу Ян. Головацького до Юліяна Вислобоцького, пис. дня 16. (28.) V. 1848 р.¹).

Милостывый Государь!

Съ большей радостію получилъ я извѣстіе объ издаваніи народнаго русскаго журнала подъ наименомъ: Зоря Галицкая, и тороплюсь засвѣдѣтельствовать мою къ Вамъ признательность, какъ ревностному издавателю этого первенца нашего письменническаго житія. — Благоизволите принять подписку на первое полугодье, въ числѣ 1 fr. 45 kr. МК. и высылать Нра вышереченнаго еженедѣльника на слѣдующій адресъ: Jakobowi Głowackiemu plebanowi gr. k. w Chmielowie ost. poczta Tluste.

Я слыхаль, что Ставропигіянская типографія, коей Вы приняли чинъ директора, приведена теперь въ лучшее состояніе — я видѣлъ красивые польскіе и вѣмецкіе письмена (: шрифты :) — но я желалъ бы знать, имѣеть ли это заведеніе и хорошіе шрифте гражданской печати. — Благоизволите меня писемно освѣдомить о томъ, или естьли возможно прислать образчики гражданской печати. — Конечно Вамъ извѣстно будетъ, что братъ мой издалъ въ Вѣнѣ сочиненія на Малоруск. языкѣ подъ наименомъ: „Вѣнокъ“. — У меня нашлосьбы мате-[2]-ріаловъ и памятниковъ словесности и извлеченій изъ разныхъ дѣлъ на подобное сочиненіе, которое я желалъ бы издать и тѣмъ приложить свою горсть въ скарбницу народности и всеобщаго блага. Естьли нѣтъ гражданскихъ письменъ въ Вашей типографіи, можетъ быть есть оныя въ казенной книгопечатни, когда бы можно было въ ней напечатать сочиненія не касающіяся правительства. — Объ рукописи и иждивеніи будетъ время позже поговорить. — Вы очень одолжите меня, еслии благоизволите отвѣтствовать рѣшительно на всѣ эти мои вопросы. На конецъ прошу Васъ, благосклонно прислать мнѣ „Стихи Николая въ Николаѣва“ „Память М. Шашкевичу“ и Słowo wzajemnego porozumienia się — или

¹) Порівняй лист Ч. 145.

какія другія вше сочиненія, касающіяся пекущихъ дѣлъ русской народности — за котру прислугу я очень одолженъ буду и належныя деньги возвращу. — Теперъ только посылаю 15 кр. на помянутыя сочиненія не зная цѣны ихъ.

Съ высокимъ почтеніемъ пребываю

Вашего Благородія...

Начерк пис. на 2 стор. 8^о.

Ч. 142.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
дня 1. VI. 1848 р.*

Любый Брате Ярославле!

Дякую Тобѣ за вѣдомосты великой для мене ваги — ба коб лиш частѣшчѣ, то не ино для мене, але и для другихъ буду знав ужыты. Сей листъ з деякими приписами пѣшло до Рады народной центральной; тай прошу не пожалуй ще подѣбнои основы менѣ, що ся дѣе написаты.

Зо стыхомъ кс. Боднара ходивемъ до печатнѣ: та булоб зо всѣмъ добре, лиш буквы € не було; але обѣцяно менѣ, що на Вѣвторокъ дороблится; але 10 зр. ср. за печатане здається менѣ за дорого, хоч продававши по 1 кр. ср. — а продавши всѣ 1000 таки ще щось и зиску булоб. Булоб менѣ дуже приємно угодити Твому жаданю, тай казаты заразъ випечататы, но я нещасный теперъ не способный: такогомъ ся сего року дочекавъ, що вибувши свою службу нѣ менѣ о чѣмъ сидѣты в Чернѣвцехъ, нѣ з чѣмъ в дорогу избратысь. [2] Ще на мою бѣду школярѣвъ ще передъ Лицемъ розганяютъ, и тимъ менѣ кѣлька грошѣвъ убуде. Йорданова Литопись на 48 до Цвѣтня прийшла, але за минушчый ще нема. Йорданъ зложывъ редакцію и позостане членомъ дѣйствительнымъ, а обѣявъ J. E. Schmoier (Šmoleř). Буде выдаваты за тѣ самѣ грошѣ 2 разы на тыждень, т. е. в Середу и в Суботу з додаткомъ „(Slawischer Rundschau)“, котрый такожъ особно выходитыме, по 1 зр. ср. трымѣсячне: а такъ разомъ на 10 зр. ср. вынесе. Когы ще не машы, а Тобѣ угѣдно, то перечытавши — не гнѣвайся, що ажъ тогда — пѣшло, а скоро нѣ, то вже хибань для себе затримаю. Читалобъ ся ще и Зорю галицьку, ба й ще де що, кобы.... а тутъ нѣчого недѣстане. Отъ дѣждалысьмо ся и в Чернѣвцехъ Гвардїѣ, хоч досы ино патикамы орудуе, бо ще и довго такъ буде; але о волоску Коменду не було довго кому упоминунты (sic), ажъ [3] на насъ Галичанѣвъ прыйшло доправлятысь. Сего тыждня вѣдбулы ся у насъ великѣ чудеса. Зѣхало ся з Буковины до 130 попѣвъ вѣд рау, не онакше (sic) ино з намовы, и нуж на Владыку: зкідаты з престола,

окалугуриты, скидаты канцлера, миранина правника Чаховского, що продавав парафѣ подаваты просьбу такуж до Двора, на котру лиш 2 попѣв з цѣлой Буковины не пѣдпысало ся. А все тее зробив приклад школярѣв Философѣв, що напосѣшишь на професора фѣзики Bonnet вѣдсадили го вѣд катедры, — а доправив пѣи Луческуль, що вѣдив до Львова заступиты слабого, тепер вже помершого Томовича, — а повернувши прохвалая раду народну: що, каже, дуже честиѣ люди, що много з ними бесѣдивав (sic) бував на радах, що запрашалы до любви народной побратынской, за що Русине буковиньскѣи таки братньою вѣдплатылиб, коб нашѣ кс. кс. в Буковинѣ не такѣ булы, як досы, та прятно прыймылы. Кажут много им розповѣдав, бо и видно тепер, що го уваже и мыло слухалы. От так благочестъ [4] розгорофѣжыла ся. А Владицѣ i 48 годин, хоч просився, не хотѣла даты вѣдотхнуты; и ледвы один Бояр тутейшый тильки их идобрухав (sic), що ще лишылы Владику, але придалы ему Раду 16 попѣв, без котрых ему нѣчого, лиш почухратысь вѣльно, а канцлера таки зовеѣи випудили. Тепер, каже, забирают ся на правду до своего фундуша, но незнаю, чы им ся удасьть, бо се не так, як обѣцянки концессій з горла видерты, грошѣ ледвы ще в животѣ. Щось то там у Вѣдню дѣе ся, що Цѣсар вѣтк до Инсбруку, тай кавав не поверне, аж Вѣденчики чинами не покажут, що своѣ мисльѣ змѣнылы, а вѣи, що (в) Марцю обѣцяв, того перепече, за Май вѣчого не споминае (!) Уже 2 днѣ з Вѣдня нѣ газеты, нѣ вѣдомости купецкой, бодай, кажут, академѣя з робѣтникаму (sic), що 15 Мая побраталысь, колѣй желѣзну не поломила.

Пишы менѣ, що маю з печатнею робиты. — Бувай здоров — газдууй — приймы щире уцѣловае нас всеѣх, як Твои листы читаемо, а тепер вѣдписуемо

щирѣ брата

ОВД.¹⁾ Головац...

1 Червня 48.

Лист пис. на 4 стор. вел. 4°.

Ч. 143.

*Лист Ивана Головацького до брата Якова, пис.
дня 8. VI. 1848 р.*

Любезный Ярославе!
Милѣйшій мой Братчику!

Якъ давно я уже до Тебе не писалъ — що страхъ и нагадати — и якъ то Тебе ще перепросити? особливо теперъ въ такѣ важныхъ ча-

¹⁾ Омелян, Василь, Далибор.

сахъ, по такихъ становительныхъ переворотахъ! Не знать навѣтъ, аъ якои бы то бочки наилучше зачати? Я уже не тямлю, що я Тобѣ у послѣдне писалъ, либовъ чи не про Нашого любезнѣйшого Покѡйника Тата. Думаль бы 'сь може, братчику, що я пострадавши Тата, Насъ всѣхъ взаимною любовоу обѣймаючого, позабулъ на весь прочій рѡдъ? О ни! я знаю, що Ты мене о тоб обвиняти не будешь — я Васъ теперъ ще бѣльше люблю чимъ перше, бо вся моя любовь сосредоточила сь въ Васъ, любезнѣйшии, и не остыгне, хибань насъ смерть розлучить сь тымъ свѣтомъ! —

Кѡлько то разѡвъ я уже зачиналъ до Тебе писати! а николи було можна до кѡнця довести, завше якась перепопа, котра мене неволила, або лучшей пѡждити поры, або межи важными ще важнѣйшихъ выглядати перемѣнъ! Но я теперъ вижу, що чимъ далѣй въ лѣсъ, тымъ бѣльше дровъ, а на кѡнци ихъ такъ много, що не знать за котре перше прияти ся, я вижу, що тѡлько сырѣ ѡкладаный добрый — а у мене одна гадка то минула ся, друга забула ся, третя пята вмѣнила ся, десята послѣдня зновъ таки ще не досиѣла! Але щожъ коли розгадаю, такъ завсѣгды бывало и буде! Для того мовлялъ той, треба лыко дерти, доки ся дре, а не чекати, ажъ присхне — на все є своя пора; кобъ то чоловѣкъ завше такъ собѣ на розвагу бравъ! а то що — днеська не ма часу, завтра нема охоты, не хочеть ся — то зновъ се то те — и годѣ до дѣла прійти. Правда я послѣд(н)ими часами малъ много працѣ и клоцоту — то печать, то поправка одна, друга, третя, тая страшенная робота — Брате, волю тобѣ тысячь книжокъ писати чи переписовати, якъ одну печать поправляти — я тѡлько насидѣлъ ся днемъ и ночью, тѡлько наслѣивалъ ся, що коли було выхоплю сь, то де менѣ тамъ въ головѣ писати або читати — отъ хибань взяти ся до Газетъ та розглядати ся по бѣлому свѣту, буцѣмъ то для забавки, хочъ часомъ и дуже гѡркои, а сердцю ажъ до жива доскуляючои — и такъ минуло тѡлько мѣсяцѣвъ, совершило ся тѡлько переворотѡвъ, спало и переплыло тѡлько повѣней, а я до письма ани ду-ду! щобъ до братчика, до милого роду промовити. —

Кромѣ Тебе жаль менѣ такожъ и Отця Кобринского, котрый симъ разомъ на непевного здалъ ся; я знаю, що ѡнъ черезъ Тебе менѣ звѣрилъ ся, и десъ уже не разъ коли не словомъ то въ духу жаловалъ ся [2] на мене и на Тебе; но я увѣряю Васъ, що не въ менѣ вся вина. — Я его писемце еще якось передъ Листопаднемъ ѡтобралъ изъ небѡжки цензуры. — Около Рѡдва получилъ емъ листъ ѡтъ О. Кобринского и 60 левѡвъ срѣбл. — Такъ не отягаючи сь хотѣлъ емъ розпочати печать — але якже? Ѣнъ здалъ ся со всѣмъ на мноє (sic) маѣние що до правописи — и я мусѣлъ у передъ цѣлу рукопись по моему поправити —

потому прійшла печать сама — знаєшь якъ ся рукопись писана, менѣ бачь ось письменному треба було навикнути, щобъ гладко по верха читати, а не го ще зецерови нѣмакови безъукому! межи прочими посылаю Тобѣ такожь перву коректуру, приглянь ся їй самъ, и коли лучить ся, покажи Отцю Кобринскому, кѣлько ѓнь працѣ задалъ менѣ и зецерови, и нагадай ему, що кто спѣшитъ тотъ смѣтитъ; на тоту коректуру я згаѣлъ добрыхъ 48 годинъ, що и зъ мѣсяца не рушилъ ся, а зецерь зъ пѣльтворы динны; то не переливки брате, я платы не бажаю, ты знаєшь, я за питоменне родиме николи не лѣнилъ ся и не буду — але казала Феся обѣйде ся, а що не чля, то й не треба! Видишь братчику, отъ тобѣ одна важна перепона, и не моя вина. —

Далѣй тямить братчику, коли ся печатали Приповѣдки, такожь долго ся тягнула печать про те, що у Мехаристѣвъ нѣ ма черенокъ Voglio лишень на одну болону, такъ мусѣлъ емъ чекати, аж не выбѣють перву. — Потѣмъ не було на ихъ складѣ паперу тои сорты № 3. въ запасѣ; мусѣлы его зъ папѣрни записовати, що три недѣли часу згагло — такъ минулъ Сѣчень, насталь Лютець, ба далѣй и Мароть; тымъ часомъ ще Генераль Маіоръ Шимуничъ передалъ менѣ Reglement переведеный до коректуры — годѣ вымовляти ся що нема часу — мусѣлъ емъ и тоту роботу разомъ обѣянати — видишь зновъ тѣлько перешкодъ, а все не моя вина! —

11. Марта ѓтѣхалъ мѣй покровитель Шимуничъ яко уже Фельд-маршаллейтантъ до Тарнова, а я малъ самъ далѣй вести переводъ его. — 12. въ недѣлю на Университетѣ розпочала молодь завѣруху, котрей доси кѣнца и мѣры нема, и не заравъ буде — що ся стало 13. 14. 15 и далѣй звѣстно Тобѣ изъ часописей — я бы сего и на воловѣй шкѣрѣ не списалъ; знаєшь яки слѣдствія сей революціи — суди по нихъ, суди по Вѣднѣ, де тѣлько міру — а коли здорови зобачимо ся, розкажу все до крыхты — за теперъ кажу Тобѣ, що я по бѣльшѣй части сердилъ ся дуже на всѣхъ и на вся — я знаю, що декуда и добре зерно завяже ся по сѣй бури — но думаю бѣльше зла перейде въ далеки поколѣвнѣя, и мое желаніе одно, щобъ принайми наша Русь свята непоколѣбима устояла лише при своньмъ, а чужого всего (бо и тѣи перевороты чужи для насъ со всѣмъ) якъ огню стерегла ся; бо на прочихъ Словенъ я уже хрестикъ положилъ, и вѣдай они зѣйдуть на тоє, що и Поляки; принайми судя по теперѣшнѣмъ молодѣмъ поколѣвнѣю. — Найбѣльше сердилъ и сварилъ емъ ся съ Ляхами — бо се для нихъ мовъ вода на мливъ; но якось бачу она имъ лихон и самой послѣдней намолола муки, вѣдай и хлѣба не узрять изъ неѣ — але добре имъ такъ, не хотѣли мене [3] слухати! У нихъ що голова то розвумъ! — Що ся насъ дотыче, то я увѣренъ, що наша Русь не загине, але и слѣпый намацає, що лише

вся Русь! — *tutta quanta* коли вже конче по таліянски говорити — и не через насильныи перевороты, якъ ось цѣлый западъ — але смиреннонько, якъ доси розвивала ся, а она може борше до берега приплыне, чимъ кто! —

Черезъ непокои Мартови мусѣла печать книжочки Кобринского со всѣмъ вопинити ся — робѣтники стали гуляти, а до работы ани рушь! — волоцюги и лежухи стали нападати то на фабрики, то на монастыры — такъ дѣстало ся и Мехитаристамъ — про те, що они яко священники займають ся и мѣрскимъ ремесломъ, и печатня ихъ замкнена була черезъ кѣлька недѣль — а я довершивши печать уже до послѣдней пѣль болоны мусѣлъ дожидати лучшей, свободнѣйшой поры. — Одно що менѣ удало ся, я въ первыхъ дняхъ свободы печати усиѣлъ выпечатати мою „Пѣснь радостного голоса“, котрой Тобѣ тѣлько екземплярей посылаю, кѣлька у мене є, проче лишило ся у Вѣдни — небѣжка Цензура лихой памяти два разы уже запретила менѣ сю пѣснь — разъ окроме, а другій у Вѣйку 2 части — тѣлько моеи користи изъ всѣхъ переворотѣвъ — и ся пѣснь єсть разомъ мѣй рѣшителный отвѣтъ противъ важничаніямъ Ляхѣвъ и прочихъ мятежниковѣвъ. — Ты Братчику знати мешь, кому ю показати або перечитати, але зъ рукъ не давай — буде пора на все. —

Такъ минуло ся все ажъ до половины Цвѣтня, и тутъ несподѣвано, мовъ громомъ зъ ясного неба ударило, получилъ емъ розказъ въ 24 годинѣ разомъ съ 20 другими лѣкарями войсковыми почтою ѣхати до Италіи — подумай собѣ брате мое положеніє, въ первѣй хвили думалъ емъ, що въ розпуку вдамъ ся — але щожъ у насъ не лзя казати, не хочу, не могу — моего покровителя Шимунича уже не було у Вѣдни, днѣ бы мене булъ выпросилъ, выручилъ — и такъ лишилъ я все у Вѣдни, и якъ стоялъ такъ пустилъ емъ ся въ дороженьку, въ чужую чужиньку — ѣхали сьмо днемъ и ночью — правду сказавши дорога красна, и про те я й сѣй бѣдѣ радъ; особливо препышній стороны высшой Аветриі (Linz, Gmunden, Traunsee, Ischl, Salzburg) и вся Тиролящина — за 6 день и ночей прибули сьмо до Вероны — и тутъ красна природа, ажъ душа радуєтъ ся, але що жъ война все нивечить, пустошитъ, куда перейде чи наше чи враже войско, мовъ саранча не лишить по собѣ тѣлько слѣды свирѣпства, а мѣр тутейшій мусить все терпѣти, а скоро такъ ще буде зъ кѣлька мѣсяцѣвъ, тогдѣ не узришь у тутейшого селянина ни коняки, ни вола ни коровки, ани дробью — все войско выссе — про те менѣ жалко, я уже бѣды и самъ досыть наѣлъ ся и другимъ придивлялъ ся, але що тутъ на безрѣкъ буде, того не бажаю видѣти — найкрасши поля або не засѣяни або выдоптани — дерева (морвы) виюграды повытинани, села опущени, и живой души не удержипшь, не знати

куды они порозсыпали ся — домы разорени, едwabварии понищени — о Братчику тутъ я вижу що то вѣйна — и мене вырвало изъ смирной хаты и загнало туда на безвѣсть, щобъ людскѣй бѣдѣ приглядати ся — тутъ инше житье, инше занятье, ни що робити, ни задумати — со всемъ чолувѣкк розпряженъ, розбръванъ — уже кѣлька разѣвъ буць емь въ баталіи (30 Априля, [4] 6 Мая, 29 и 30 Мая, первіи два коло Вероны, а другіи послѣдніи разы межи Мантовою и Goito — тутъ я дѣзналь, що то воякк, день и нѣчь въ спеку и слоту пѣдъ небомъ, ни доспишь ни доѣси, а що хвиля то нападѣ врагѣвъ, гукъ пушечный и кули мовь градъ лѣтають и свистають докола Тебе — Господь сохраниль мене доси — але нашихъ людей много пало а врагѣвъ еще бѣльше — коли возьмешъ яку лѣтопись, то дочитаешъ ся о сихъ баталіяхъ лучше, чимъ я Тобѣ розказати могу — 6 Мая упало нашихъ до 300 а врагѣвъ до 2000 раннихъ и мертвыхъ — 29 Мая за Мантовою, де враги мали свои шанцы, тамъ попало ся въ плѣнъ цѣлый баталіонъ неаполитанскій, межи ними до 60 офицерѣвъ, 1 полковникъ (Грабя Польскій) и 1 маіоръ; я ихъ видѣль, бо ихъ вели попередъ нашею линією — ихъ шанцы все здобути, и тамъ попало ся 11 пушокъ и много иншой зброи въ наши руки — але ще далѣй за Мантовою коло Goito, тамъ пало много зъ обохъ сторонъ, но безъ успѣха для насъ — мы зъ ѣдтамъ повернули вчера до Вероны и я кѣнчу сей листъ, котрый уже 27 Мая до половины укѣиченъ буль — але въ ночи о 1. годинѣ мусѣли мы вирушити, и йшли цѣлу нѣчь, цѣлый день и знов цѣли (sic) нѣчь, и о 2 годинѣ рано стали мы пѣдъ Мантовою, вѣйско изъ 50,000 мужа всего рода, и 72 пушок — тутъ 29 здобули сьмо ихъ таборъ, де 10,000 стояло, ѣдтакъ рушили мы ажъ пѣдъ Goito — тутъ 30 вечѣръ була зновъ битва, але якъ казалъ емь, безъ успѣха для насъ — 31. и 1. Юніа била слота черезъ 48 годинъ, а мы все въ полю — ожъ того Тобѣ бѣда — тымъ часомъ пѣдала ся для браку живности наша крѣпѣсть Peschiera, надъ озеромъ Garda — такъ повернули мы назадъ. —

Недавно получилъ емь зъ Вѣднія послѣдну болону Кобринского коректуры, и поправивши ѣтослалъ назадъ — но друга коректура уже мене не застала, бо я буль съ армією въ Мантовѣ — ниѣ а бо завтра получу ю зъ почты, бо уже ктось зъ моего полка переняль ю, но я не мѣгъ ще допытати — якъ скоро выпечатають, то скажу связати легенько (brochiren) и переслати до Коломыи, и тогдѣ разомъ напишу до Кобринского, и перенрошу его якъ мога — заплачено все, но не знаю, чи буду мѣгъ повернути теперъ ему все лишніи гроши — бо на его счетъ получилъ я ще ѣтъ Тебе 80 fl. а перше ѣтъ него 60 fl. разомъ 140 fl. CM; а печать, вязъ и пересылка тѣлько не вынесе — но коли здоровіи будемо, то перелѣчиимо ся колись, кобы лишь разъ довершити дѣло. —

Ще одно маю Тебѣ возвѣстити. Уже въ Лютию получилъ я листъ ътъ моего пріятеля Лажечки въ Берлада въ Молдавію — ѡнъ раилъ менѣ, ѣхати до него и обѣяти тамъ мѣсце въ Шпиталю за 100 червѣнцивъ рокового — я рѣшилъ ся на тоє, и надѣялъ ся на Великдень узрѣти Васъ всеѣхъ любовнѣйшихъ — я подалъ уже булъ о ѡтпустку (Abschied), но тымъ часомъ выбухла тота вѣйна италіянска, и я въ отвѣтъ на мою просьбу получилъ розказъ въ походѣ ступати. — Такожъ ще не знаю, якъ съ нимъ розправити ся, бо ѡнъ менѣ уже и 20 червѣнцивъ на дорогу прислалъ — чувшь Брате, то велика бѣда, коли человекѣ все не по думцѣ ни по руцѣ иде! Куды не кинь то кливъ тай сукъ и годѣ! Тымъ часомъ що змогу тоє зроблю — а злишне якъ Богъ дастъ — надѣю ся що и тота бѣда минеть ся, кобы лише здоровля!

Про Чехѣвъ и южныхъ Словенъ ты вѣдай уже чуль дещо — та й про всю Нѣмеччину, бо теперѣшни Газеты полни — я тутъ лише Аугсбургску читаю, и то лише обрывкомъ, коли що въ руки попаде ся — по моѣмъ мнѣнію оно заноситъ ся на долгу слоту, и вѣдай закимъ упораетъ ся тутъ якъ нибудь съ врагомъ, чи не поїдемъ мы куда въ иншу сторону нашего Царства на домовую рѣзъ — може ще до самого Вѣдня — [5] куда бы я найраднѣйше поїшолъ, бо въ ѡттамъ вся бѣда выйшла.

15 Мая выбухла въ Вѣдни зновъ революція и перемогла правительство — тота була въ користь нашихъ врагѣвъ а противу Словенамъ; Царъ съ всею сеймью мусѣлъ опустити Вѣдень и ѡтѣхалъ до Тироли, де доси сидитъ — не знать що то за копецъ тому ще буде — кобъ лише наши Словене теперь розъумъ мали, а своего не попустили — по надѣя, бо все лучшии мужове стоять на челѣ, а вся прочая чернь уповаючи ними поводитъ ся. Въ нинѣшнѣй Аугсбургскѣй газетѣ въ 4 Червня читаю о Празѣ и о Славянскѣмъ Соборѣ, котрый тамъ въ 3 предѣлахъ держати метъ ся; въ 1. западно-австрійскіи, въ 2. южно австр. а въ 3 восточни то 6 Поляки и Русине — наши Заступитель именованъ между прочими выражены якійсь Борискевичъ, чи не той що со мною въ Семинаріи булъ, потѣмъ Гинилевичъ и Заклинскій — напиши менѣ що Тебѣ звѣстно — такожъ чуль емъ що наши Русине подали 19 Мая просьбу (Petition) до Царя, выражаючи въ нѣй свои желанія — я тутъ посылаю Тебѣ желанія Полякѣвъ, котре (sic) ще за мене у Вѣдни предложили — 26 Мая выбухла у Вѣдни зновъ революція, де желали 1.) щобъ Царъ за 14 день повернулъ до Вѣдня, бо ни то зсадятъ его и весь рѣдъ въ престола 2.) щобъ шляхты не було 3) щобъ духовенству имѣнія поѡтбрати 4.) щобъ Staatsbankroutt оголосити; 5.) щобъ войску всю власть ѡтбрати 6.) щобъ Италію и Галиччины освободити изъ австрійского правленія — и Господь знає що ще бѣльше они тамъ бажали. —

Напиши менѣ, братчику, що про часопись „Пчела Галицкая“ — котрею вѣстею дуже съ мѧ потѣшилъ, бо нашъ Вѣнокъ Господь знае коли бѣлый свѣтъ узритъ — принаймѣй я не могу [6] нищо про него дѣлати — менѣ руки связаны — я уже въ Вѣдня забераль ся написати що нибудь для Зубрицкого, але якъ все такъ и тое переволѣкло ся; для того прошу Тебе, пожертвуй Ты за себе и за мене веѣ силы свои въ пользу общую нашего народа — и пѣдперай сю часопись веѣми способами — а коли я выдобуду ся изъ сихъ путъ, то радъ Всечестному нашему старикови Зубрицкому що силъ допомогу! —

Я теперь повернулъ до Вероны, и може лишу ся тутъ долшій часъ, бо нашъ полкъ талиянской непевный, середъ 10 дневной послѣдной нашей выправы утѣкло ѡтъ насъ до 200 мужа, а тутъ въ залозѣ они ради службу полняютъ, лише въ полю, де кули свистаютъ, то они непевни и не вытрвали, омлѣвактъ и падають якъ солома, на походѣ -- и достаютъ веѣ Kanonenfieber. —

А хочъ бы я зповѣ мусѣлъ на яку выправу ступати, то все поверну ся сюда, и могу на почтѣ ѡтобрати всяки письма — тутъ комуникація певна, и Верона николи не передасть ся. —

Пиши менѣ скоро и потѣшь мене вѣстоньками о моѣмъ родѣ и народѣ — поклонись поздоровкай и обцѣлуй веѣхъ любезныхъ родственникѡвъ и гараздуй щастливо съ всею сеймьєю, а незабувай на Твого

Брата

Ивана.

Верона 8 Червня 1848. н. ч.

J. G. Feldarzt bei Baron Geppert Inf. Rgmt. zu Verona.

Лист пис. на 4 стор. 4^о i 2-ох 8^о.

Ч. 144.

*Лист Йосафата Кобринського до Якова Головацького,
пис. дня 27. V. (8. VI.) 1848 р.*

Братчикъ любчска.

Съ театрѸ пдѸ и зо мною кѡлька сотъ Русинѡвъ самыхъ веселыхъ. Не набѣвбьсы на рѸскомъ дивалѣ. ЧѸдо не игра. — То нише дѣло чудо рѡдное слово, видѣти народное дѣйствіе. Дѣвчина на вѡдданію или на шлованье не ма силованье нынѣ вѡдограти на коломыйскомъ театрѣ, есть то перероблено изъ оперы Украинской тобѣ свѣдомой. Писеньки дѸже удалиси веѣмъ намъ. МѸзыка дѸже пишна — а Нѣмцѣ такъ зрѸсилися чтобысь казавъ не Нѣмцѣ. — Теперь постановлено что каждого тыждни

1 раз отправится руское дивало всёгда в четвергъ, бо и того дни отбувается у нас у Коломы рѣска рада. Брате присилай твои всё театры комедии и трагедии що лиш маешь, а та чѣм борше то перероблю абы бѣло що грати. Есть у тебе Дмитро Самозванецъ — Ермак и пр. Скоро получишь сее письмо, бери посланца умисного и шли нивъ книги таки маешь театральни минѣ до Косова. Стокми посланца а та его заплачѣ. Лишь не забудь — Бо то идет о рѣское.... Маем уже 3 штѣки на три театри наперед а далѣе не утнемъ? Але на Бога надѣя.... Дѣвчина на вѣдданю уже печатается в Черновцахъ...

У нас бѣда Сельяне не вѣрят нѣкомѣ — и слаба надѣя что кто мудрѣйшій до Вѣдни подетъ. Але щож робити на перед будемъ старатися навертати к себѣ народѣ. Блонскіи и Пѣтинскіи Округ будет заступником до Вѣдню — Држималик презес на коломыйскій — Верещинскій на кѣтскій — Др Литвинович на Снятынскій — а на Городенскій незнати кто. — Але и тамтѣ не безпечѣ. Покажет то зеленый Второк — —

Льва в синѣм поле по шапках и капелухах даже сельяне носятъ. Молодѣж гуляет, лишь старины не переломити. Ляхов ест много межи нашими священниками. Кѣрендѣи що ишли до них обвѣщающіи на нынѣшній день (8 Юн.) раду народную в Коломы подерли и не дали далѣе им ити....

[2] У нас в Косовским деканатѣ запринумеровано 50 экс. Зари галицкой. На нынѣшной радѣ мав О. Верещинскій прехорошее слово, здалобсы напечатати оное. — Пришли малорѣскую Историю, Боднаръ хоче братисы до якогось то исторического драматѣ и требует ей. — В Коломы зроблена хорѣгва Левъ в синим поли; и хороша работа кошѣе и хороши грѣш. Напиши до Матѣшки чтобы послала народныи театральныи игри — е богато у нас театрѣв та що намъ по нихъ то все не рѣске. —

Що чути за мѣй гнѣй золото. Брат есть в Вѣдни — бо Нужан оногда еще воевалъ, чи хотѣл воевати с академическою легіов. Бійте ся Бога давай що для сельских обывателей ѣсти — бо гинуть с голоду. — Десь уже межи людьми кидается гадка за книжками — Заря истинно взбудила духъ. — Чуешь зъ Черганѣвки оногда пришли люде до декана, с просьбою чтоб школѣ у них завести, и сгодили учителя — и заведена академия, Терлецкій есть Деканом факультатисѣ на сей год. Лишь та не могу моих Москалов переломити. —

Дивися абысь поѣхал до Вѣдни бо що собѣ уробимо то будемъ мати уже дармо надѣятися на другихъ... що раз все бѣльше враждуютъ на нас враги, перше певно — нынѣ тайно — а то намъ ще гѣрше шкодливе. Вѣрскіи либонъ заангажовавсы до нихъ. —

Письмо Отца Куземского залучаю тобѣ читай, и розноси межи папстчки най знаютъ чимъ с свѣтоюрской горы пахне. Пѣхимовичъ ска- залъ що буде знав, кого мае свѣтити — Также Деканы мають тайны указы дивитися за тыми що выжут с Лѣхами — и недопускати поки не свѣжется Головна рада Львовска. — Вотъ такъ съ свѣтъ обертае передъ нѣсколько годами — були несвѣтили за рѣское а нынѣ за противрусское. Здоровъ будь

ІКобер..

(Іосафатъ Кобринскій)
(доп. Як. Голов.).

8 Юнія
27 Мая 1848.

Листъ пис. на 2 стор. 4^о.

Ч. 145.

*Листъ Юліяна Вислобоцького до Якова Головацького,
пис. дня 9. VI. 1848.*

Лубезнійшый (sic) Браты нашъ!

Письмо Ваше зъ 28/16 Мая 1848. — було для (sic) мене великимъ доказательствомъ Вашей доброты къ мни хотяи не имѣю щастя Васъ зъ особы знаты; желавбымъ сколко въ сылахъ моихъ одповисты желаніямъ Вашымъ, толко прошу простите що не по литерацие бо — я не литератъ — билше сердца ніж розуму у мене знайдете — працюю стараю ся однакожъ сколко можна привыкаю до нащой (sic) бесѣды лубой. — Я не вѣстемъ редакторомъ Зоры — толко Г. Павенцкый — обязанности мени Вамъ вырѣчена не заслужена мною — по моѣй практики однакожъ належитъ она главно Г. Леонтовичу который всетерпливо калатавъ вже зъ кикъ (sic) о издаваній руского пысма часового. — Пысма часове наше [2] наше будеты поличаты (sic) безденіжно — для (sic) того прыслани 2. р. сребромъ остаються у мене въ дыповыти и ождаю Вашо(го) прыказу що знымы здѣлаты — чы назадъ чрезъ почту пислаты чы може де що покупыты. Згаддку (sic) Устыановыча Вамъ ту прылучаю — такожъ и, слово порозумія. — Гражданскихъ Буквъ въ нашой дрикарии (sic) дуже мало хотяи бы досытъ ладни однакожъ часу нема хоть гынъ толко роботы а людый потрибныхъ трудно дистаты. -- Пышитъ що до часопысма — добрыхъ артыкуливъ.

Поручаю ся Вашей памяти и остаю зъ высокимъ къ Вамъ почтеніемъ

Лвиль 9/6 1848.

Вислобоцкый.

Листъ пис. на 2 стор. вел. 4^о.

*Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора,
пис. дня 1. (13.) VI. 1848 р.*

Любезный Брате!

Писав єм до Отця Боднаря щобы Тобѣ пѣслав просто вѣд себе 10 fr. CM. на напечатанье своей поези. — Походи добре коло того, щобы як найборше и як найкрасче напечатано було. Разом из Твоим получив єм килька листвѣ из Львова — та вѣдѣ того ми чи раз лучше розяснює ся але не благовѣстною надѣєю — читаю и Зорю Галицкую — розвѣрковавши все — а зрѣвнавши декотри розправки в польских денниках — показуєся, що нема що довѣрвати панам братьям Ляхам. — Вони хотѣли братерства, але за дорогу цѣну — бо хотѣли наш язык, нашу народнѣсть, нашѣ всѣ сили для будущей Польши посвятити; теперка Русине помѣрковалися, и сама молодѣжь, видит що ваблено ю в пропасть, всѣ вѣдступают, отягаются. — Мужики Ляхам нѣчого невѣруют вже и нѣмецким комисарам не вѣрят — а держутся того невѣр никому никто тя не зрадит. — И то не лишень у нас але и в Золочевским як ми писав недавно Николай. — Що з того буде бѣг знає. — О Станиславскѣй исторіи можесь чувѣ — але радивѣ бым Тобѣ выслухати Русина розпо-[2]-вѣдающого, бо богато брехиѣ — навѣть и по денниках польских — клеветиѣ повно на ко(н)систор и на всѣх попѣв. — Лѣтописи Шмолера як найборше присылай, я дуже жадный того — лиш не знаю за грошѣй як буде, хибань порахуй за Вѣнки, коли схоче прѣймити, бо у мене нема грошѣй, а читалобься. — У Львовѣ выдав Устѣянович дуже красну поезію „Згадка за М. Шашкевича“ — тай добра росправка Полянского: *Slowo do wzajemnego porozumienia się* — дѣстане в русским комтоарѣ ставропигіянского института. —

Процай що так коротенько пишу пѣзвѣйше бѣльше назбираєся, бо почтар жеде. Бувай здоров — може прѣдеш до мене на вакаціи. — Мы ся Мамы нашой сподѣваемо сими днями, бо поѣхали до Скалата, а вѣдти до насѣ поѣдутъ. —

Твѣй брат

Я. Головацкѣй.

Хмелева 13/1 Червня 848.

[3] Руцина наша вв(м)агаєся — вже и Ляхи що мудрѣйшѣй тому не перечут. —

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 147.

Лист Антона Любича Могильницького до Якова Головацького,
пис. дня 10. VII. 1848 р.¹⁾

Любимый Друзе!

Одъ нашего милого схода въ Кслячкѡвцехъ, миншли дже въ Календарохъ три мѣсяци, а въ дѣянїяхъ людекости, три вѣки; бо ледво въ инныхъ трѣхъ вѣкахъ такъ шибко и далѣко народи постыпили, якъ теперъ въ томъ часѣ коротѣн'комъ; — Але чї и ми съ ними на перѣдъ постыпили? — чи поняли'мо належито Дсха часѣ теперѣшного? О Тобѣ Ицю, вѣщо незнаю, бо гдесъ тамъ въ свої(м) Хмелевѣ сидишь тихон'ко, и недавшъ чѣтки ѡ собѣ; — але я не лишѣ постыпѣвъ, алемъ навѣтъ поскочивъ на перѣдъ; бо мя наши ще не пристигли Рсини, на Соборѣ Станиславскѡмъ несподѣванно Ляхомъ окричали, менѣ щовъ прѣтцѣжь ще въ тїхъ часахъ смѣло борѡвъ ся съ сопротивниками за любезнѣ народности рѣкс, коли ся теперѣшнїи Рсомани и Ляхожерци своего имене и языка одрѣкали, и встїдали! — А теперъ мавѡмъ на старѡсть одрѣти, и не знати, за якѣ псѡ мамѣ Ляхомъ вѡстати? — И познавъ, же начальники Соборѣ Станиславского, въ ієднои сторѡнї народъ простый за надто фанатизовали, и до ненависти протѣвъ Ляхѡвъ розпалили, — а въ другой сторѡни сами себѣ и всѣхъ Рсинѡвъ перѣдъ лицѣмъ Нѣмецкихъ Бюрократѡвъ оуплѣдрили, абы имъ за блэгѣ и невѡлнїческе дрѣдїе ихъ самолюбной полѣтки послужити; — оуникаючи Сциллѣ, — зачепили въ Харїбдѣ. — И промовивъ въ Дсхомъ часѣ, — що намъ погрѣба народной ієдности, ієсли въ подѣ тяжкого іярма Абсолютїзмѣ цѣлкомъ видобсти ся, и тїхъ правъ и свободѡвъ, котрї намъ Конституціевѣ сѣшъ ѡбѣтцани, але ще несполнѣннї, достыпити желаемо! Але на мѣсправдїли ся слова Еваггелїя: „Не кидайте Святѡе псамъ, и перла свїнїѡмъ“. Шкодѣ пѣс бѣлого хлѣба, а нашимъ Рсинамъ красной вижшой правды! — Певно тобѣ розповѣдали, що ся на томъ Соборѣ стѣло, для того коротко мѡвлю: Фариссеї и Садукѣи иагнаша мя отъ Соньмища! Але я съ того [2] смѣю ся; ѣни не менѣ, але себѣ въ счѣхъ всѣхъ розсмныхъ людей зган'били; я бсѣвъ, — ієсмь и бсдѣ правѣйшимъ Рсинѡмъ, якъ тотї вѣщ, що неоумѣючи има своѣ належито по рѣски подпїсати — свой особїсти оурази, котрїи где до іакого Дѣдича, Посесора, Мандатора або Окомона Ляха повзяли, на цѣлий народъ перенѡсять, и першїи крокъ житїя конституційного, свѣрковъ и незго-

¹⁾ Сей лист передруковав був Ів. Созанський в статї п. в. „З літературної спадщини В. Ільницького, стр. 55—8.

ловъ домововъ розпочинають; **И** знаю дѣше все тоті кривди, **і**кій Рсвині одъ Поляковъ претѣрпѣли, бома глѣбше бродивъ въ пис'мѣ, **і**къ ѡні, — але не нѣвъ на тое часъ, пристрѣплѣній рани на ново дражити; **і** не даю цѣлкомъ вѣри краснимъ словамъ теперѣшнихъ пол'скихъ Демократовъ: Timeo Danaos, et dona ferentes. — Але нашъ власный, добре врозумѣный интересъ радить намъ, не множити собѣ вороговъ подѣ бокомъ, бо маемо иншихъ шкодлившихъ вороговъ, котріи бы въ всехъ свободѣхъ конституційныхъ хѣли зробити грѣшки на вербѣ, абы тото що краснѣ ѡбѣцано на вѣки на напѣри вѣстало! — Словомъ мовачи: Моєвъ гадковъ: Поляки котріи хитростию насъ оуловити прагнѣтъ суть полѣтичнии злодѣи, — а Рсвині, котріи братню згѣдъ роздирають, абы вѣстати на вѣки покѡрними кнѣхтами гордыхъ Бюрократовъ — сѣтъ крѣгомъ Дсраки. — Але досѣтъ того доброго. — Твои книжички брате! ще не все розпроданы, бо не тѡлко **і**къ ти до мене писавъ, що нашимъ Рсвинамъ треба добрый хлѣбець прилагодженый ще пхати до рѡта, але наветь треба **і**хъ **і**къ медведѣвъ до мѣдъ за оуха тягнѣти; котромъ кольвекъ захвалю нашъ пахнѡчий вѣнокъ, — воз'ме, потримас, ѡ цѣнсѣ питае ся по кѣлканадцять разъ, — а потѡмъ ѡдаѣ. — Для того ще пять книжочокъ нерозпроданыхъ, — але **і** бѣдъ по робѡтахъ вѣхати до Городницѣ, бѣдъ въ Свояковѣ въ Копачин'цехъ **і** въ Чѣрнелици, — переплѣнс чей **і** до Хмелеві, **і** цѣнс повѣрѣннихъ мѣ книжочокъ самъ Тобѣ дорѣчс. —

[3] Але намъ годилобы ся щось доброго погадати; дѣмали **і** писалис'мо тогдѣ по рсски коли насъ за нашъ питому нардѡдѡст мѣчили, — а тепѣрь, коли намъ побесѣдовати **і** написати вѡлно, коли жабѣ такъ пооуфало по рсски кракають, докѣжъ Соловѣи мають мовчати? — Правда, же нашъ неспѡдѣванный переходъ до житѣя конституційного, подобный **і**сть чоловѣкс, котрый въ темной **і**ми, або пивницѣ — раптомъ выйде на мѣсне сѡбце; хоть середь полднѣя, — **і**мс довго чорнѣе **і** т'мѣтъ ся въ ѡчехъ, такъ, що **і**слибы хѣвъ смѣло постѣпити, десьбы чолѡмъ въ оуѡболъ оуѣрѣзавъ. — Такъ **і** ми захвачѣний, незнаѣмъ на разъ до чого ся вхѡпити? Правда, що заходѣтъ ся Рсвині далѣко скорѣишій, **і** смѣлевѣишій одъ насъ, — заравъ одъ першої хвилѣ пишѣтъ, **і** пишѣтъ богато, але! — сказавши **И**цю на Вѡжъ (sic) правдъ безъ ѡсѣдѣ — **і**слибы на примѣрь: цѣлѣ Зѡрю Галицкс, збѣвъ въ **О**лѣйни на макѣхъ, чѣ потеклабы хотъ канка здорової Лоѣки, вѣдомѡсти полѣтичной, знаѡмости Дсха часѣ, **і** правдѣвой потребности нашего нардѡдъ? — На нашѣи нарѣченній свѡбодѣ конституційной чатѣють вѡвки **і** медведѣи, а нашѣи Начѣлники старають ся ѡхоронити насъ одъ замѣйцѣвъ **і** лѣсѡвъ; — такъ гѣй той Цѣганъ що трѣмавъ за ѡбрѡтанкс кобилѣс, — вовкѣ ѡдгризавъ кобилѣ стегна **і** хвѡстъ а Цѣганъ обганѣвъ галѣзковъ мѣхи **і** овѣли,

абѣ кобилѣ головѣ и шю не покалѣчили; наша зоря точить полѣмиксъ въ пол'ско-рѣсковъ радовъ — Ляхи того не читають, бо курїллики не сѣмбють або нѣю погарджають, — читають тото Дяки и денѣкотрїи хлопи пис'мениїи, — самї нѣчого въ того нерозсѣмбють, и непис'менныхъ ще въ гѣршїи блѣдѣ провадять; Слѣвомъ: нашїи Корифеїи лѣзѣтъ въ болото, и дрѣгїихъ за собѣвъ клїчѣтъ, але ми стѣймо на берегѣ, — почи-каймо, — якъ сѣни добре ся обталапають, ми сѣхїмъ обїйдемо, — и чей далѣи заїдемо, якъ сѣни; Wer am Ende lacht, der lacht am besten. — Читалъ емъ гдѣсь въ лѣкїис' Газетѣ, що и Ти обганявъ-есь ся, ѡдъ лѣкогось Байратѣ Станѣславского! — Нехай ся лѣда бѣда чѣхїмъ [4] именовъ незасланяе! — Ии гадаю также що писати и вѣдавати; лѣкѣ Часопїс'мо въ Станѣславѣ. Пїллеръ спровадївъ сѣже въ Лїпска бѣски граждѣн'скїи, а тепѣрь пѣславъ по курїлликсъ; але дѣже здаѣтъ ся дорогїи; ѡдъ Арксша близко 40 fl. CM; лѣ гадавѣмъ выдавати два арксши на мѣсяць, але невдаючи ся въ плѣтки полїтїчнїи, писати щось въ Історїи, Географїи, Статїстїки народѣ и землї рѣскої, — оудѣляти вѣдомѣсти Лѣтератекїи, Господарекїи, звичаїѣви и обычаїѣви, и брати пѣдъ здорѣвѣ крїтїксъ все тото, що ся для Рѣснѣѣвъ дѣброго и шкѣдлївого дѣе на свѣтѣ; — Часъ и сїли иѣдногѣ Чоловѣка, заклопѣтаного господарствомъ жѣнковъ и дѣт'ми, не завше на тото вїстарчити зможѣтъ, для того Тебѣ любїмїи дрѣже прѣшѣ о порадѣ, що на тото скажѣшь, и чи не схѣчѣшь пристати до спѣлки? — Напиши мнѣ свою гадѣксъ и пришлїи чимъ бѣрше черезъ пѣчѣтѣ, абїсемо ся могли порозсѣмбїти, нѣмъ ся особїсто зѣбачїмо.

Прѣсїди ся соловїю

Защѣбѣчи по старѣмс

Вже розвївѣ ся рѣскїи гай!

1 Незаглѣшїишь пѣснь пѣчїю

Не завѣдишь тимъ пѣкомѣ

Смѣло собѣ заспѣвай!

Зимѣ люта вже стаїла

Що въ насѣ парѣ зазирала,

Лѣхко вѣлна грѣдѣ дїшїтъ; —

2 Весна любѣ сїпле цвѣти,

Мѣже гѣжїи рѣскїи дѣти, —

А кѣжѣ доси твѣрдо спїтъ?

Колісь въ клітцѣ пѣдъ запѣромъ
 Хоть ти пісокъ затикали,
 Щобѣтавъ-сь и дѣмавъ; —
 3 Тепѣрь запѣръ розвязали,
 А ти вѣлный — та то сѣромъ!
 Щобісь дѣвше твѣрдо спавъ. —

Сѣдъ при мнѣ въ бѣнѣмъ лѣзѣ
 На калиновѣй галѣзѣ,
 Подѣмаймо си на спѣвъ:
 4 Тимъ, що Свѣе полюбыли
 Не захрише голосъ мѣлый
 Незабраќне красныхъ слѣвъ!

Збудѣмъ сонце пѣсенъками,
 Най золотѣть тварь природи,
 Най высшитъ бѣчерѣтъ;
 5 А жаби, що пѣредъ нами
 Крѣкотали пѣснь невгѣди,
 Бѣгме! ся розлѣзѣть гѣтъ! —

Отжѣмъ ти трохи й заспѣвавъ, хоть ми не въ всѣмъ до того! —
 Цюлюю Тя сердѣчно въ цѣловѣ дрсжѣновѣ. Бѣдъ здорѣвъ.

Комарѣвъ 10го Лѣпня 848.

Антѣнъ въ Любичѣ Могѣлицкѣй.

Лист пис. на 4 стор. 4^о.

Ч. 148.

*Лист Кілярського до Якова Головацького, пис. дня
 17. VII. 1848 р.*

Pałahicze 17° Lipca 848.

Kochany Jakóbie!

Dziś u nas w Pałahiczach wielki dėszeć z wiatrem wywrócił i wylał mi w ogrodzie kokurudę którą tak pielęgnowałem od wiosny — chodząc więc po tej zniszczonej nadziei mojej — przypomniałem sobie kaznodzieje bernardyna z przemyskiej katedry że zwykł był używać Thema: Omnia Vana & & i lżej mi się zrobiło — ale bo to ja długo długo sam jeden przechadzałem się pomiędzy te

kokurudze i coś to ja tam myśleć musiał więcej niż o Bernadynie — a nawet i czas terażniejszy, z wszelkimi wypadkami, awanturami, katastrofami pociechami a najbardziej podług mnie smutkami przyszedł mi na myśl — — — Coś to i Ty — rzekłem sam do siebie, na to wszystko powiesz i pomyślisz sobie, drogi niegdyś Towarzyszu szkoły aplikacyjnej?? ale trudno z Tobą podobno pomówić — choć więc napisać wypada — ale o czém pisać? — o prebendzie to nie wart, i nie potemu czas, zresztą kiedy 1848. x. Lewicki Prymasem, to 1948 i Ty bydź nim możesz i prędy zasłużysz — ale podobno dziś nie jednego człowieka kładą na wagę lecz narod jego, do którego on należy — Niech Cię pomsta weźmie! — mimowolnie w politykę pcha się pióra, chociaż zarzekłem i zaprzysiągłem się do nikogo o niej ani mówić ani pisać — bo jak wiesz, Ojcowski rząd szlachetny ustaje nad chłopami; ja więc w ką i tysiące innych bez chleba bez rzemiosła bez sposobu do życia bez przytulku skazani może na urągawisko chłopów i Xięży ruskich (bo u nas tak tak!) ale myślisz Bracie że i ja taki że i ja się tak troszczę tém? — Broń Boże ja się wybieram do moich Łowiec — korresponduję z Braćmi moimi — niedawno wieszowałem im zniesienia pańszczyzny & & [2] zapraszają mnie bardzo, spodziewam się ze wójtem w Łowcach będę jeśli nie deputowanym!! pomyśl sobie, czy może być dla mnie podobnego szczęśliwsze marzenie i szczęśliwsza niegdyś rzeczywistość!! a reszta niech robią co chcą — ale biada im, jeśli tylko 5 zmysłów mają — a 6. im brakuje! więc się jak widzisz wybieram; ten list mój jest więc quasi pożegnawczy do Ciebie Drogi mój! — na którym tyle wspomnień miłych się opiera; pójdę hel z Pałahicz z tej milej mi Rusi, która mnie Polakowi wychowanie, żonę i dzieci dała, i którą nigdy niechciałbym opuścić — gdy ludzie po mojemu działali ba i myśleli. Ja tu o(to)czony młodemi Xiężami i płytko myślącą — białe orzelki noszącą młodzierzą i rowieśnikami Meternicha, wiesz że smutne położenie! młodzi Xięża wołają: „Nie z Polakiem, to ciemiezca“! młodzierz: „Noś orzelka białego“ Starzy: „Głupstwa robicie wołają“ — Xięży proszę by mnie wydalili — oni powiadają, że to barbarzyństwem byłoby — a przyjąc niechcą, bon Polakiem, — więc pierwsi: umierać niekażą i żyć niedają. — Młodzierzy perswadują że w noszeniu orzelka niema Logiki politycznej — ale co im o Logice mówić, oni wołają: Niesprzyja dobrej sprawie; — co do trzecich starych Matuzalemów — do tych nic tu niegadaj o postępie czasu bo powiadają: „Bito przed konstytucją po cesarsku 25, to po konstytucyjnemu sypną po 50“ — — Ja więc ramiona stuliwszy chodzę, jak Ci wspominałem sam pomiędzy kokurudze moje — znośniejsze choć nieme bo mnie nie drażnią — osądź więc, czy nie mam słusznej

przyczyny opuszczać Pałahicze i całe Rusi zbałamuconej? ale wiesz ten επιθεθ zbałamuconej nie mylnie się mi wyrwał z myśli bo 1° nawet księża ruscy są zbałamuceni niektórzy — nim to dowiodę powiem że, im głódziej brzytew goli, tém głębiej korzeń włosa rąbie — — — Co do mnie ja już dziś przy nieszczerze obudzonych narodowosciach [3] które Stronom jako srodek do dopięcia czegoś przysługiwać zdają się — które, jak uważam, nie dla tego z jam i plugawstw wydobywać prawie każą nie to, aby pozwolili — aby zachowaniem ich narodowi i garantowaniem tenże utrzymać przy używaniu prawa nieco natury i pierwszém szczeblu należnej mu swobody, ale aby drugą gałęź, może różniej albo nie po ich formie się pojawiającej narodowosci — niweczyć — a tém samym echt politisch obydwie osłabić — a wierzących w to, w pole wyprowadzić — nielależę (sic) do żadnego Szczepu Sławy — do jednej pragi byłbym może pojechał — ale nie było pieniędzy — jednak Ciebie jako uczestnika niegdyś zdań moich, żegnając się z Tobą robię uważnym: Że nie Austryjaccy niemcy pchają się w serce Sławian nie — ale Rzesza Niemiecka cała — widzisz, kiedy wasi księża wołają: Nie łączyć się z Polakami! w tém samém momencie dekretują w Frankforcie wcielenie Poznania do Rzeszy niemieckiej!! Ludzie patrzcie co oni robią — co chcą robić ale bo oglądnicie się — co oni już zrobili! i zrobią dużo! jak tylko my na ich hecz go ha! kłocic i oddzielać się będziemy. Pamiętajcie ludzie ten rok pamiętny 1848 wcielili Poznań aby 1948. nie wcielili Lwowa i S. Jura! Wy dziś na pankow judzicie chłopka i przypominacie im 500 letnie niewolę. — Niewoli już ostatnia godzina wybiła! ale kiedy wybijie ostatnia godzina niezgody? czemu chłopiek nie usłyszy z ust niczyjch tej prawdy: że tak ten winien co pobierał pańszczyznę jak ten co ją systematycznie utrzymywał — pańszczyzny zniesienie było dziełem jednodniowym — to samo co Pilersdorf potrafił byłby kiedybądź, choć lud sam [4] uczynił, choć jaki Makabeusz sławiański — ale wiele to czasu potrzeba by rozdwojonych i pobałamuconych ludzi pogodzić i połączyć! Żegnam Cię! i zaklinam byście po wyrugowaniu polszczyzny z Urzędów & & próżnego miejsca niezostawiali — bo ktoś wyruknie że narzeczę ruskie jeszcze małym dzieckim, trza niech niemiecki język go wodzi — aż potem ruski się wprowadzi, a wtedy Lwow do Frankfortu! Żegnam Cię — list odbiore w Pałahiczach p. Tysmienice. — List ten zaraz spal — bo mi się śniło że Metternich powraca — a Cenzory w górę — i Kamienobrodzki!

Лист пис. на 4 стор. 4°. На четвертій сторони містить ся також адреса:

An Herrn Herrn Jakob Glowacki
 Capellan r. g. in Chmielowa & Swierczkowce — Wohlgeboren
 p. Tluste. in Chmielowa.

Ч. 149.

*Лист Кирила Блонського до Як. Головацького, пис.
 дня 19. VII. 1848 р.*

Любый пріятелю!

Знаю добре, що вже вѣдомо тобѣ, що я депутованымъ на Австрійськѣмъ Райхстагу въ Вѣднѣ. Не буду тобѣ описувати своє путишествіе, бо то не до дѣла, о однѣмъ толькѣ скажу, щомъ узумѣвся, якъ учувъ емъ въ Краковѣ, що наши Русины, еще разъ скажу въ Краковѣ, говорили и съ нами и межи собою по руски, русины урядники ц. к. краковски, а що еще мене въ избуменіе привело, що въ Кракови и церковь руска есть. Капоинокъ Лаврисевичъ есть парохомъ рускимъ Краковскѣмъ. Заставемъ въ Кракови и другого священника Руского, полкового священника при полку Парма но забудь емъ имя его. Обглянувши крѣпостну церковь и покоющій ся прахъ завоевателя Русы червонои и другихъ королей польскихъ, пустивъ емъ ся чрезъ пруску Силезію желѣзновъ дороговъ до Одербергу а съ Одерберга до Вѣднѣ. Гадавъ емъ, що сердце въ менѣ роспуке ся отъ жалю и туги, якъ пришло мнѣ на думку, що тамъ жили колись братья наши Словяны, а теперъ и слѣду ихъ не знати, такъ ся съиѣмчили. Шашкевичъ съ Угринова, Профессоръ Прокопчичъ, и отецъ Лужичкій Десятоначальникъ съ Самборского подѣляли мысль мою, а мужики наши, которыхъ було около десять равнодушно на все смотрѣли. Заѣхавши до Вѣднѣ и обозрѣвши ся, заразъ довѣдувавъ емъ за Твоего брата, але его не було, толко читавъ емъ [2] письмо его зъ Вероны до фактора отъ Мехитаристѣвъ зъ причины Кобрынского книжки написане. — Чей Богъ дастъ, що наша справа Руска добре поїде, одно наше горе, що мало тутъ маемо нашої Inteligen-ціи, сама мужичня. Але Стаціонъ и други за нами стоять. Чехи всѣ за на нами, дай имъ Боже здоровья. Палацкій Гавличекъ и други славнѣ имена будешъ читати въ Сеймовѣ газетѣ, съ котроѣ кѣлька *Nrum* тобѣ посылаю. Днесъ въ 8 годишѣ въ вечеръ маемо мати съ Чехами мы Славяне конференцію. Мысмо дали на свои кошта друковати росправу о фундушѣ религійномъ галицкомъ по нѣмецки, що то метрополита уложивъ, скоро съ друку выйде заразъ пошлю ти. Мы борикаємося тутъ съ Поляками, а где иде о спольне добро Словянъ, то тамъ и мы и Поляки, Чехи и Илїрійцы всѣ вразъ держимо ся на противъ Нѣмцѣвъ. Книжка моя для школъ, и Кобрынского о гною уже готова, [3] только треба ю вѣдослати до

дому въ Галичину. Я писавъ до Лвова, где послалисмо и одинъ артикулъ за Русинѡвъ до Газети Польской, абы увѣдомивъ о томъ Руску публику. Прошу Тя, пріятелю и дуже Тя прошу именовъ народа Руского дай друковати зборникъ свѡй Южнорускій. Якимъ о томъ где не котрымъ нашимъ Русинамъ говоривъ, то варѣкали, для чого уже давно не печатае ся, мы бы, если онъ грошей не має, своими заплатили, такъ казали. Зроби коротеньку предмову и пришли сюда подъ моимъ именовъ, я зложу въ мехитаристѡвъ, роспишу пренумерату, а що неставати буде, доложу своихъ грошей и пошлю дитину твою въ свѣтъ межи люди, грѣхъ, абы на печи за коменомъ сидѣла.

Кончу мое письмо, бо вечеръ, а я спѣшу до Чехѡвъ на конференцію. Шафаржикъ має также на Сеймъ бути, але не пріймивъ выборъ. Нѣмцы хотять всѣми силами, абы мы [3] всѣ случили ся съ Нѣмчиною. Выдали програмъ и пишуть въ немъ такъ :

4^{tens} Vollkommene gleichberechtigte Stellung aller Provinzen und Nationalitäten. In Schule, Commune und Gericht nationale Sprache. Keine nationale Supremation irgend einer Art.

5^{tens} Integrität und Souverenität des österreichischen Gesamtstaates. Wir wollen, dass alle Provinzen gleich frey, gleich berechtigt an dem grossen Gesamtstaate Antheil nehmen.

6. Innigen dauernden Anschluss an Deutschland. Dieser Anschluss ist uns eine Lebensfrage, und zwar eine politische Frage. & 2^{tens} dass nicht nur der deutsche Österreicher, sondern jeder Österreicher das Program des Anschlusses an Deutschland freudig unterschreiben wird, weil der Gesamtstaat dadurch stärker und mächtiger wird. Österreich wird fortan mit Deutschland nur eine Politik haben, weil es mit ihm gemeinsame Interessen nach Osten und Westen hat, es wird nur gemeinsame Kriege mit ihm führen, den wer Österreich angreift, der greift Deutschland an, und umgekehrt. Ein Post und ein Eisenbahnsystem, ein Münz Mass und Gewichtssystem und so weiter mit Deutschland und allmählichen Anschluss an das deutsche Zollsystem mit gebührender Berücksichtigung der österreichischen industriellen Interessen.

* Смотри брате, куда Нѣмцы закравають. Вчера въ вечеръ була рада priwatna съ Чехами, и то такіи Program приняли Stadion съ Neumanom. Оно такъ не має бути. Stadion спустивъ нѡсъ и на одиѣ лавцѣ съ Шешуре: попомъ сидитъ и табакою частує. Будь здоровъ, пиши менѣ и присилай Рукопись Зборника.

Бловьск...

Лист пис. на 4 стор. 8^о. На 3 стор. з боку находимо таку дописку:

Тутъ у Вѣдни Жида бѣду робять. Жид Fischhof Goldmass и Manheimer стоять теперъ на чолѣ вѣденського Ausschussu а тотъ Ausschuss рѣдить. Тѣ сами Жида и на Сеймѣ хотять передъ вести, але неудаеся имъ.

Ч. 150.

*Лист Кирила Блонського до Якова Головацького, пис.
дня 25. VII. 1848 р.*

Любый пріятелю!

Посылаю Ти 2 Nra Slavische Zeitung, коли хочеш, запрепуеруй ся на ню. — Здае ся, що еще сего року зачнуть въ Гимназиі и въ Лицеахъ и въ университетѣ давати науку Руского языка и малорусской Словесности. Писавъ емъ до Тебе, тай еще пишу. Пришли сюда зборникъ свѣой Ужнорускій, але зроби коротеньку передмову, всѣ наши Депутати наглядь на мене, абымъ о томъ до Тебе писавъ. За гроши не жури ся, мы тутъ або зложимо ся всѣ та дамо выдруковати, або именемъ Твоимъ роспишемо пренумерату. Брата Твого Ивана теперъ нема у Вѣдни, а мы, може бути що ажъ до Рождества Христового будемъ тутка у Вѣдни то могъ бымы и коректуру на себе взяти покимъ тутъ, тай угоду съ Друкарнею зробити. Гавличекъ казавъ менѣ, абымся тобѣ отъ него поклонивъ. Сеймъ уже отворивъ ся 22^о Юлія, но дебати еще о важныхъ рѣчахъ перозпочали ся. Мова на сеймѣ теперъ о порядку работъ сеймовыхъ Geschäftsordnung. Сильно Нѣмцы хотять, абымся прилучили ся до Нѣмеччины, Inniger Anschluss an Deutschland. Но то имъ неудасть ся. Партія Нѣмецка и тыхъ, котри за давнымъ порядкомъ суть або якъ ихъ тутъ называютъ „Schwarzgelber“ уложили [2] були Program, въ котромъ хотѣли, абы языкъ каждой націи лишъ уживаный був in der Schule, Commune und Gericht. Мы уставичне сопереку маемо съ Ляхами, але где иде о добро обще славянъ, тогдѣ и мы и ляхи, Чехи и Илирийцы обстаемо одинъ за другимъ. Ляхи неперестають на насъ по всякихъ газетахъ брехати. Одна вѣденська газета писала: „die galizischen Deputirten haben sich in der Caserne einquatirt“, а Ляхи перевернули и написали: „Русины закатировали ся в касарны“, хоть то не були Русины, але Мазури, прости польски мужики. Одного намъ мужика одправила зъ Оброшина за Городокъ, бувъ выбранный и называвъ ся Савка Іосифъ. Надѣемо ся, що Вьенковскій съ Львова суда приѣде. Дай Боже! Дуже насъ Русинѣвъ мало есть, бо або мужики або Ляхи або и Русины съ польскимъ Духомъ сюда поприѣздили. Напишу ти, що одинъ Депу-

тований до Сейму внесль: Antrag des Abgeordneten Dr Ludo: Ed. v. Löhner: Die hohe Reichsversammlung wolle beschlüssen: 1) Die dem deutschen Bunde nicht einverleibt gewesenen Länder Galizien und Dalmatien erhalten, obwohl unter derselben Dynastie und im engen Verbande mit Österreich verbleibend, eine von den Deutsch-österreichischen Ländern gesonderte Verfassung. 2) Zu diesem Zwecke werden von dem Reichstag in pleno nur die internationalen Verhältnisse dieser Ländertheile zu den übrigen Theilen Österreichs festgesetzt, hiernach aber die De-[3]-putirten Galiziens, mit Ausschluss der selbstständigen Bukowina, und die Deputirten Dalmatiens aufgefordert, Die Entwürfe ihrer besonderen Landesverfassungen vorzulegen und der Garantie des Reichstages in pleno zu unterziehen. 3) Die Abgeordneten der Bukowina als einer selbstständigen österreichischen Erwerbung haben die Wahl zu treffen, ob sie eben so, wie die vorhergehenden zwei Länder sich abgesondert constituiren, oder aber durch Beschliessung der Frankfurter Nationalversammlung und des gemeinsamen Reichstages der Deutsch-österreichischen Länder zu Wien, sich mit den letztern vereinen wolle. 4) Als Grundsätze bei der Verfassung dieser gesonderten Constitutionen solle jedenfalls die Thronfolge des Hauses Habsburg, die demokratische Monarchie, die vollste Wechselseitigkeit aller internationalen Verhältnisse, die gänzliche Solidarität in allen Verhältnissen nach Aussen, die entsprechende Theilnahme an den Staatslasten nach innen zu gelten. — Выдали Нѣмцы Program и догагалися, абысмо прилучили ся до Нѣмечины, але, якъ постерегли, що дуже тяжко того будетъ привести до дѣла, бо тутъ всѣ Славяны будутъ кричати и недопустять того, то вхопили ся своего давного Principium: Divide et impera. Хотять, абы намъ подмостити Галичанамъ, и абысмо зробили насампередъ собѣ конституцію, а якъ схотять Чехи отрывати ся отъ Нѣмецины, абы мы за ними потягли и не голосовали. — Наши Русины подѣлени, бо одинъ попь, Шляхтичь одинъ, держать съ Шляхтою. Тожъ само и Поляки подѣлени: Шляхта особно, а Мазуры особно. Всѣ русины мужики, и всѣ Ма-[4]-зуры держать съ нами. А и Шляхта сами межи собою зачинають ся вѣсти, бо одинъ внесль до Сейму: № 59 Antrag des Abgeordneten Ladislau Sierakowski: Die Reichsversammlung decretirt (:soll noch decretiren:) die Aufhebung aller erblichen Titulaturen und der damit verbundenen Privilegien, als: Fürst, Graf, Freiherr, Ritter, Edler von & und erklärt, dass von nun an, alle ohne Ausnahme sich nur mit dem schönen Titel eines freyen Bürgers begnügen müssen. На того Сировковского дуже зла Шляхта, що шарпнувъ за ихъ гоноръ. — Прому Тя Головацкій, присилай Зборникъ свѣй, най ся друкує, бо безъ него мы въ школахъ ничого не зробимъ и якъ бы

бнѣ теперѣ не выдрукував ся, то не двигнется наша Словесность и за 15 лѣтъ, бо знаешь, якъ у насъ тяжко що друковати, а тепер пора, и мы не безъ грошей и я тутъ, а братъ Иванъ не знати чи до Вѣднѣя вернется. Будь здоровъ. Пани матцѣ мой уклонъ. Кланяй ся моему братаничеву и его женѣ якъ будешь зъ ними.

Кирилъ Блонскій.

Якъ бысь приславъ зборникъ, то пиши An Hr. Reichstagdeputirten in Wien. — Чи не маешь еще якихъ книжокъ хоть московскихъ школьныхъ напиши менѣ. Я гадаю Котляревского Ёпенду дати друковати. Пришли або ты менѣ, або до Сокульского буду писати.

25. Юлія 848.

Лист пис. на 4 стор. 8^о.

Ч. 151.

Статут „Матицѣ“ з листом Івана Гуркевича до Як. Головацького, пис. дня 27. VII. 1848 р.

ОУСТАВЫ

Соединенія къ розмноженію письмъ рускихъ, завязанного въ головномъ градѣ Львовѣ дня 1 Червця 1848.

§. 1.

Соединеніе къ розширенію письменности въ головномъ градѣ Львовѣ подъ именемъ: Галицка руска матица, старатися будетъ печатати и подавати народови по найменшой цѣнѣ добрій и ужиточныи книги, къ утвержденію вѣры и обычаиности, къ розширенію вѣдомостей, къ развитію краснорѣчя, краснописавія, техники (ремесла), господарства и педагогії или добраго вихованя.

§. 2.

Тое соединеніе будетъ заставати подъ покровительствомъ знаменитого, рускои народности щире сприяющего достойнѣйшого мужа, который таковое старанно заступати, употребленье его маетку надзирати, и спостережены ухибности оусувати будетъ.

§. 3.

Соединеніе тое составленно будетъ изъ основателей якими петолько поединчи особы безъ разницы стану и вѣры, але такоже громады и стоваришенія бути могутъ.

§. 4.

Маетокъ стоваришенія того становлять наступующіи приходы:

- а) Добровольніи даткы и дары,
- б) Вкладки основателей,
- в) Нарости отъ выпожиченыхъ грошей,
- г) Зыскъ въ продажи книжокъ.

§. 5.

Щодрость поединчихъ неограничается, но каждое стоваришеніе имеетъ 100 рс. а каждая поединча особа..... 50 рс. серебромъ, або разомъ або частями равными, черезъ десять лѣтъ до кассы сего соединенія вложить, если основателемъ сего соединенія быти хоче.

§. 6.

По одному экземпляру каждой отъ сего соединенія выданой книжки мають побырати стоваришенія по вся часы, а поединчіи особы, доки жити будутъ.

§. 7.

Скоро основатель рочне належашую часть вложить занедбае, тогда нетолько жадной книжки дальше неотрымае, але и въ числа основателей выключится, а попередны складки ему неповернутся.

§. 8.

До правленія тимъ соединеніемъ установится зарядъ рускои матици, котрыи тимъ часомъ складатися буде:

- а) въ предводителя
- б) „ его заступника
- [2] в) „ шесть засѣдателей
- г) „ одного секретаря
- д) „ одного кассіера
- е) „ одного контролъора

Однако може бути число тыхъ чиновниковъ умноженне, скоробы потреба того оказалась.

§. 9.

Годъ дѣлательности того соединенія починается отъ 1. Червця, а кончится остатного Мая слѣдующого года.

§. 10.

Осмого дня по оупливѣ каждого года отправится общее собраніе того соединенія, на котромъ покровитель соединенія, або кто отъ него уваженный и вси до заряду належачи чиновники собратися повинны, и кождый основатель притомнымъ бути може.

§. 11.

При каждомъ такомъ общемъ собраніи будутъ поданы до вѣдомости друкованымъ обвѣщеніемъ все завѣдующіи чиновники, основатели, добродѣтели, и справы що до засобу соединенія, которое обвѣщеніе каждый зъ притомныхъ основателей бесплатно достанетъ.

§. 12.

Покровитель або отъ (sic) него къ тому уповаженный буде при каждомъ такомъ собраніи предсѣдателемъ, онъ розсмотритъ совокупно съ притомными основателями рочныи рахунки, будеса съ ними вразъ о позитичности соединенія и розвитіи руской словесности наладжувати, потреби въ той мѣрѣ постановленія большостію голосовъ сочинитъ, и таковыи зарядови до выконаня поручитъ.

§. 13.

При каждомъ общемъ собраніи наступитъ новый выборъ завѣдующихъ оурядниковъ, и або денекотри зъ попередившихъ тайнымъ голосованіемъ подтвердятся, або други на ихъ мѣсце выберутся, однако не маются все разомъ отмѣнити.

§. 14.

На зарядниковъ правлящихъ, могутъ только таки основатели выбранными бути, которы суть обрядку греческого, а притомъ учителями, письменными просвѣщенными и правыми людьми, а до того вѣрными и добре мыслящими обивателями конституційной Австрійской монархіи.

§. 15.

Поки соединеніе не зможе труды своихъ правящихъ чиновниковъ надгородити, маются ти вложенны на нихъ обовязки бесплатно дополняти.

§. 16.

Зарядъ повиненъ повелѣнія покровителя и общего собранія докладне выконати, однако не будетъ обовязанъ засягати ихъ призволенія до деякого дѣланія своего, зъ чого также рочне справу здать.

§. 17.

Вольно естъ правлящимъ членамъ або написати книгу до печатаня, або о таку котрабыса печатала, въ способъ призволенный и имъ оугодный постаратися, але они маются стоваришенію совокупно за всякую страту отповѣдати, скоро таку сами провинять — До той одновѣдальности урядники совокуплены ажъ тогда обовязаны будутъ, когда будутъ платны, для того поки тое наступитъ, мае зарядъ до розсмотрѣнія потребности значившого выдатку, а особливо о позитичности дѣлъ выдаваемыхъ, изъ основателей цѣлого соединенія, колькохъ еще до рады возвати.

§. 18.

Предводитель заряда а въ небытности тогожь его заступникъ, мае проводить правленіе соединенія, предсѣдати при нарадахъ, всѣ кореспонденціи отбирати, означенныя выплаты, подписомъ власнимъ уважнати, и весь маетокъ стоваришенія надзирати.

§. 19.

Засѣдатели будутъ тѣ дѣла, которыя печатати мають, розсмотрѣвати, поправляти, о позитечности тихже розсуджати, то що праву и уставамъ крайовымъ противне, ухѣляти, и надъ тимъ чувати, щобы всѣ тѣ дѣла въ правдивомъ духу руского языка, чисто и безъ ошибокъ вытисканы были.

§. 20.

Секретаръ правленія, мае провадити кореспонденціи, протоколы и инныя sprawy своего чину, кассіеръ и контрольоръ трудитися будутъ канцляріовъ и рахунками, а при томъ и розпродажею книгъ, и будутъ также выказъ цѣлого маетку стоваришенія оутрымувати.

§. 21.

Зарядъ будетъ сходитися на засѣданія своя отповѣдно до potreбы справъ своихъ, и всяки sprawy большостію голосовъ розсудитъ, а при каждомъ посѣданію повинны окрѣмъ предводителя, або его заступника, принайжѣ четыры засѣдатели притомни бути.

§. 22.

Книга каждая повинна принайжѣ отъ четырехъ засѣдателей, и предводителя, а тимъ самимъ отъ пять особъ засѣдающихъ, яко друку годна узнана бути, и немаєя иначе на выдатокъ стоваришенія вытискати.

§. 23.

При каждомъ засѣданію мае секретаръ только голосъ представленія, а кассіеръ и контрольоръ тогда только до наряды приступать, коли ихъ до того предводитель призоветъ и немають тамъ голосу, но дадутъ потрібны изясненія.

§. 24.

Соединеніе пріймаеть на печать изображеніе: святаго Духа: яко просвѣтителя челоѣческаго розуму и сердца.

§. 25.

Тѣ оуставы могутся змѣнити, або обшерифше розложити, скоро ся больша часть основателей соединенія греческаго обрядку, на общемъ собраніи на тое згодить.

Честній Господине Гловацкій Іакове!

Я читав писанин вама листъ до Господина Іахима и на отвѣдъ запитанія [4] вашого о нашій Галицкій рускій матици, посилаю вамъ оуставы тїи, зъ ко(т)рихъ ся довидаете що мамонька наша руска также оуже встала — Зарядъ оной оуже постановлений, до сего часу въ Львовѣ 45 основатели приступило до сего соединенія — теперъ маемъ робити на всѣ боки — тосьмо до видаванія дѣла якого непроступили еще — скоро ся оупораемо зъ писаниною до заложенія того соединенія потребною, заразъ хочемъ господиномъ Малиновскимъ засидателемъ заряду, виданое дѣло „Богословіе для Селянина“ друковати зачинати. —

Нема того дня гдебисмо о васъ Честній Господине неговорили, и всѣ члени заряду матици васъ або въ Львовѣ або хоть блисьше Льова мати хочуть, нимъ але наше желаніе приде до skutku прошу васъ Честній Господине дабисте своимъ сочиненіями нашу матицу засилати бѣли ласкавы. — Дуже потребна намъ есть Гисторія Галицкого руского народу, котра коротка але гыдна и въ язицѣ якъ люде наши говорятъ написана бути маеть, также такъ дуже потребна маленька польско руска граматика для поляковъ и русинов, а коротка немецко руска граматика для нѣмцѣвъ тоти граматики если би були таки якъ Корчинского польско немецка то бы добри були. — Ми хочемо насампередъ отъ оумничихъ дѣлъ зачинати — бѣтесе бога пишитъ що можете, и присилайте — несмітесе зъ неука котрій зачинае на старистъ по руски писати, примите всѣхъ насъ великое почтеніе и позвольте мѣ бути вашимъ щиримъ другомъ

Іоанъ Гуркевичъ.

Дня 27. Іулія 1848.

Статут друкований кирилицею на 3 стор. folio. На долі 3 і на четвертій стороні писаний лист.

Ч. 152.

Уривок листу Якова Головацького до Кирила Блонського, пис. дня 20. VII. (1. VIII.) 1848 р.

NB. Ще о одномъ мушу Тобѣ уповѣсти яко пріятеливи, чтобы нѣчого, що душу мою наповняе передъ Тобою не було тайно. — 4го Липня було у насъ въ Чортковѣ заведеніе рады нар. обвод. руской. — Множество народа згорнулося до килька тысячъ — и Ляхѣвъ було щось. Набоженство одправилося торжественно, такъ торжественно якъ може давно-давно люде не бачили. О. Ганкевичъ изъ Язловця мавъ науку въ церквѣ, о вѣрѣ — в котрѣй вытовковавъ, що вѣра є підставою народности и правдивон свободы. — Но набоженствѣ декапъ Шанковскій запросивъ короткими словами громады до мѣсцевого пароха и декана Шмерековского —

сказавъ: Що мы всё въ Цѣсарюмъ и за Цѣсарюмъ стоимо — и готови за цѣсаря всёмъ и маеткомъ и житьемъ жертвовати — за цѣсаря и за наши права; що нехочемо нѣколи одъ Цѣсаря одлучитися. — На проповѣдника до розпочинанья рады назначеный бувъ докторъ Лукаковский — але не приѣхавъ здається Ляхи довѣдавшися о тѣмъ умѣли зловити его за слабу сторону. — Видѣвши, що его нема всё ся засустили, що дѣяти; далѣй меже собою раховатися — и нужъ на мене наперли, чтобы я промовивъ рѣднымъ словомъ до народа. Даремне выговорюваємъ ся — даремне унимався — всё наперли на [2] мене, щобъ таки доконечне я говоривъ. — Не мале завданье менѣ, що ще'мъ нѣколи не говоривъ передъ такимъ слухательствомъ... въ такъ важну пору — о такъ важномъ предметѣ — а ще до того не приготованый. — Але Духъ святой спийдетъ на тя и сила вышняго освѣтитъ тя; погадавъ емъ собѣ. — Выступивъ и зачавъ говорити (: на току передъ студолою — бо въ студолѣ хоть велика небуло мѣсця:). — Все слухало въ увагою — тихо було якъ макъ сѣй — кажутъ щомъ говоривъ бѣльше якъ годину — видѣвъ емъ въ якою увагою прищувовали старии и молодии уха — видѣвъ емъ якъ покивовали и потаковали головами мои слова — чувъ емъ якъ декотрый изѣт(х)нувъ изъ щирого сердца, якъ подѣляю мои гадки, коли обзивалося изо мною: Дай Боже — або зновъ: и мы всё вѣриѣ и вдячви Цѣсареву — Бодайся не вернули тотѣ часы и пр. — Але осудити себе тяжко було. — Говоривъ емъ о состоянью нашего народа яко первого дѣдича сей землѣ одъ найдавнѣйшихъ часѣвъ — свѣтлый часъ за рядѣвъ Руси и князѣвъ нашихъ — упадокъ за Татарскихъ нападѣвъ, якъ Польша чигала на ослаблену Русь и завоевала — бытъ подъ польскимъ шляхетствомъ бытъ нашъ за австр. папованья аж до сего року — свободы данѣ черезъ конституцію — значенье наше — нове житье свобѣдне — потреба наша оказатися передъ свѣтомъ яко народъ, народъ самъ по собѣ, свобѣдний, рѣвний з другими народами — въ правѣ, въ школѣ, [3] въ урядахъ и проч. Въ килькохъ образахъ зачертивъ емъ, въ чѣмъ состоитъ конституція — сказавъ емъ: що вѣльно и другимъ народамъ своего доправляти ся etc. Мы нѣкому дороги непереходимо, але най нѣхто намъ не пиняе — того не допустимо, не дамо собѣ, нѣкто несмѣе верховодити, або пиняти насъ, бо маемъ за собою право. — Сказавъ, що наша справа певна не боится клеветанья ворогѣвъ, брехнѣ якими закидають насъ и старшину нашу — бо мы въ Богомъ по справедливости починаемъ собѣ — не боимся — доконаемъ своего — бо съ нами Богъ. По мнѣ ще выступивъ П. Борисѣкевичъ посель нашъ изъ Праги повернувший. Сей доповнивъ и лучше розвѣбравъ состоянье конституции и свобѣдъ нею намъ прислужающихъ. — Народъ слухавъ, але раву недовѣровавъ, сказавъ що то Ляхъ — але скоро зачавъ говорити

о вѣрности цѣсаревѣ, о потребѣ даванья рекрута — податковъ и послушества старшинъ — сказали: то якійсь циркулярный. — Въ стодолѣ обѣзався якійсь Ляшокъ Врублевскій противъ Борисѣкевичевѣ — що дѣлать народы — признавався (по русски) що и вѣнъ Русинъ — але ч. Борисѣкевичъ вѣдтывъ му коротенько, що мусѣвъ замовчати — особливо видѣвши що народъ згомѣвъ и дало ся чути: дайте го сюда! — Отъ такъ вѣдбулося заведенье рады — мовѣвъ бесѣдовъ, хотъ безъ пригото-влѣнья, були довольнѣи священники — але я радъ бувъ учути голосъ народа („бо гласъ народа гласъ сына Божія“). — Але задовольнило мене и то, колимыъ учувъ, що розправляли мужики, ажъ сей правду [4] сказаваъ. — Чули такожъ якъ Чортковскіи мѣщане казали: Се ангель въ неба до насъ промовивъ. — А вѣитъ старый изъ Вѣлон, то слухавъ-слухавъ (:кажуть:) тай сказаваъ: Отъ сей говоритъ и вѣдси (:показавъ на сердце:) и вѣдси (:показуючи на чоло:) — Ажъ тогдѣ мене успокоили. — И видко було що народъ порозумѣвъ о що ходило и о що иде — и увѣривъ — бо цѣлыми глотами горнулися депутованѣи до запису за членѣвъ — изо всѣхъ сторонъ на перебѣжки. — Помѣркуй, увѣрили громады, тоти сами громады, котрѣ недавно невѣрили вже и циркулярнымъ комиссарямъ — особливо якъ имъ Ляхи наговорили, теперъ зъ нами держѣтъ, бо вже мы цѣсаря выгнали изъ Вѣдня, а министрѣвъ до арешту позамыкали. — Теперъ вже и народъ знае кому вѣрити, и кого ся держати. — У мене Баронова зъ плачемъ просила громаду щобы не йшли до Чорткова, и не вѣрили попамъ; бо вони Москаля хотять спровадити и вась вырѣзати (!) — А мене ажъ 5 дѣдичѣвъ опановало и просили и обѣщывали злоти горы щобымъ не належавъ (до) рады руской. — О. Кропивницкому въ Вучачи 500 червонныхъ давали щобы лишень мовчавъ!!! Отъ такъ ся дѣе. — Здався, що небуло що писати, а якъ перо розмахае ся, то и мѣсяца незнайдешъ. —

Сборникъ я лагоджу — и закилька недѣль пришло Тобѣ — хотъ не такъ доконанный якъ я собѣ жадавъ. Пращай, бувай здоровъ — о насъ не забувай — частенько пиши. — П. Гавличкови поклонися и другимъ честнымъ мужамъ.

Я. Головацкій

Рады народн. руской обвод. Чортковск. Секретарь.

Изъ Хмелевы $\frac{20 \text{ Липня}}{1 \text{ Серпня}}$ 848.

Уривок листу пис. на 4 стор. 8°.

*Лист Фр. Яхима до Якова Головацького, пис.
дня 8. VIII. 1848 р.*

Milovaný Příteli!

List tento obdržíš po P. Gušalewiči, absolvovaném bohoslowci a welmi nadaném básníku ruském, jehožto péro Ti snad již ze Zory Halické známo bude. Od P. Zubrického při tom nemáš jen jednu knížku ruskau, prawil, že ted knihy přestanau přicházet, poněwadž je všecka komunikacie přetržena. Z Matice máš jen 3 musejníky a rostlinopis s obrazy. Porto od nich 18 kr. I naše Matice w pohnutí a bauřech času tohoto umkla i od nějakého času ničeho newydává; nemajíf času, tu byl sněm Slowanský, na to hned slawný Feuerwerk Windischgrázůw, který všecky poslance rozplásil. Dílo jejich bohužel ještě ukončeno nebylo, a však o nejhlawnější věci se mezi sebau shodli, jest to spolčení rakauských Slowanů ku wzájemné obraně praw swých a národnosti na stupni auplné rownosti. I Waším Rusínům, jako každřmu jinému odvětwí přiznáno rowné práwa, pročež nemohu [2] schwalowati nesworní počínání mnohých Rusínů zde, jenž i nyní ještě w šermowání a wystupowání proti Polákům zwláštní oblibu nalézajíf. Wždyt Poláci již dosti upadli, tak že Wám wice škoditi ani nemohau a z druhé strany nejwýš potřebno, aby se na sněmě říšském wšickni Slowané co nejaužeji spojili k dosažení rowných práw s druhými národy naší říše. Slowanská strana we Wídni již tím mnoho trpěla, že se z Haliče wolilo tolik sedláků, jenž na sněmě pranic platni nejsau a žádnému důwěřowati nechťí, tak že je nebezpečenstwí, aby u jich aristokratická reakcionárská strana pod wůdcem Stadionem, jenž u nich nejwětší důwěry požíwá, nezmocnila u jejich hlasů proti Slowanstwu wůbec, tehdy i proti ním samým nezýskala. Škoda, že ste se wšude nezasazowali o to, abyste do Wídně woleni byli; takto tam sedí jediný Šaskiewič, a ten snad tomu wšemu neodolá. U nás wypadly wolby ještě dosti dobře. Hawlíček byl wolen na 8 místech, Palacký na 6 [3] Rieger na 5 a mnoho jiných na wice místech. Zap není wolen. Z českých míst skoro wesměs sami vlastenci zwoleni; jen Němci woléli swé za Frankfurtem taužící zuriwce. — Jak nyní věci we Wídni stojí, zdá se, že jedině od swornosti Slowanů záwisí, aby přewahu obdrželi, pročež hleďte wšude smířliwě působiti; Poláci Wám již všecko přiznawajíf, co rownost požaduje a wšem nám proti wšeobecnému nepříteli jen swornosti třeba. — Waši Rusíni, tak zwaní swatojurští majíf mezi sebau tuze mnoho starých upartých nánawistníků Polsky beze wšeho rozsudku, bez wšř politiky a známosti

o potřebách našich všeobecných. I ze samých mladfků málokterý potud poznal mysl wšeslowanstwa a to čeho nám všem nyní nejwice třeba. Matici již máte, jak Wám přislané od P. Hurkěwice oznámení ohlásí, kdež to Tebe wyzývá, abys psal knihy pro lid a grammatiku. Do gramatyky bych Ti neradil, piš raději něco jiného, suchých grammatykářů u Wás bude víc, nežli záziwných spisowatelů něčeho jiného užitečného, zanech grammatiku [4] Wahylewičům a lidem podobního druhu, w tobě je žiwější duch, kterým na jiném poli wíce prospěješ. — Chceš-li nejlepší zpráwy o Slowanstwu dostáwati, předplaf si na Twém nejbližším poštowním auřadě Hawlíckowé „Národní nowiny“. Jsau to potud snad nejdokonalejší Slowanské nowiny a sotwa kterým německým ustaupějí. Wycházejí šestkráté za týden a koštujě na poště 8 fr. stříbra na půl roku; mohlbys je tam s některými společně držet.

Ptáš se na Jiho-slowany; ti jsau chlapíci; Srbowé Mađary pořád porážejí a Jelačič má takowau důwěru u celého wojska, že proti němu bojowati nechť; snad Slowanům tam od tud ještě nejjasnější hwězda zaswítí. To jisté, že jsau Kroati nejjařejší štěp slowanský. Nech žije wzájemnost s nima, jenž bohďá všem Slowanům pomůže! Buď zdráv a neobmeškej již jednau sem přijeti, snad že se zde něco pro Tebe najde a to tím spíše, jestli sem sám přijdeš. Poruč mě i s rodinou Twoji laskáwé choti

Twůj nerozdílný přítel

Frant. Jachim.

Lwow d. 8/8 848.

Лист пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 154.

*Лист Рудольфа Можа до Якова Головацького, пис.
дня 26. VII. (8. VIII.) 1848 р.*

Любезнійшій Друже!

Недивуй ся, же такъ одъ давна умолк' та. — Легко собѣ тоє вытолкуєшь, знаєшь бо речунителю руской долѣ, чимъ теперь серце и грулы русива оддыхають. — Негадай, же може тя слабо въ мой памяти трымаю, храни Боже! и та и моя жинка искренно Тя любимо и о мало не що денно въспоминаєшь. — Маюче такъ пріятный случай учинити хоть мален'кѣ одозвѣ до Тебе, роблю тоє съ утѣховъ и радостію чрезъ нашего Брата любезнійшого, речунительного русина Ч. Івана Гушалевича, который освѣдчилъ передъ мною желаніє свое: — Тебе дорогага Зѳринци! народа нашего налично пѳзнати. Прійми Го до Серця Твого и пригудоби

яко вѣрною полночувственною рускои Матери нашей дитинѣ. — О! познаваймо ся и выжимся такъ у бартѣ пчолы а по Пророчествѣ въ II Части вѣника записаномъ, потечеть и розплине ся солодкій руцини мед, на чотиры части свѣта!! —

Най Ти nebude въ гнѣвъ, же полученіи Гоголя книги неотставаю Тебѣ доси, хочѣ бо такъ каке'с'ми даль радѣ учинити, и йъзъ Тараса Бул'бы Трагедію улѣпити, кобы ми ся по удало. — Братѣ! пробудивесь мя йъзъ просоня до того [2] абымъ кѣн'чилъ Сваркѣ — по виѣадѣ Твоемъ зробывъ емъ ажъ до Баб — а конституцыя въ тимъ роцѣ додала духа и одвагы и Богѣ слава докѣнчило ся. Вже ся первый аркушь печатае а дасть Богъ за пять недѣль поѣде ѡдси меже люди. — Суд о ней заставаю Вамъ йъ людямъ добремъ — а сподѣюсь же охотное пріятіе ей буде доказаніемъ чи ударилъ емъ въ сердце народа. —

Справа наша руска доси незале йде — бол'ше ся довѣдаешъ од Ч. Гушал'евича яко члена почтенного Головної рады. — Вѣники твои находятъ покупъ и сподѣмъ ся же чимъ далѣ тимъ лучше буде. —

Квапю ся, кѣнчѣ цѣлююче Тебе яко Пріятеля и вѣрнаго брата

Твой Братъ

Р. Мх.

Ей Мости Добродѣйцѣ Вашей цѣлюю руки, бо хоть мы ся невидѣли але ся знаемо.

Здраствуйте!

Львѣвъ $\frac{8^{\circ} \text{ Сѣрпня}}{26 \text{ Липця}}$ 848.

Лист пис. на 2 стор. folio. На четвертій стороні адреса:

Почтенномъ и любезнѣйшомъ Сщеникови

Головацкомъ

Честнѣйшомъ Пастереву Овецъ Хтвыхъ

дорожшомъ Пріятелеву

въ Хмел'ови.

Ч. 155.

*Лист Дениса Бурачинського до Якова Головацького, пис.
дня 9. VIII. 1848 р.*

Возлѣбленныи Чада!

Карта Ваша вѣдана в 29 Липця; будемо ся старати зробити такъ желаете. Наша Александра хорѣ на черв'ничкѣ без надѣи жити. Котра хороба у нас теперъ буже (sic) хастить лудей, такъ, що в Жабю за 40 день 70 умерло; в горахъ недуга таа панѣ. Порадим ся, чи пѣшлемо

наш кавалерію за днієстръ, в котрѣмъ припадкѣ и бриндзѣ и вѣрды и масла Вамъ пришломо. Кобылькы Вашѣ пасуть в полонинѣ, колы звѣрь не скавить, зробымо, такъ буде можна. Хорого їду сповѣдати, не жожѣ бѣльше писати. Здрастуйте.

Бурачинскій.

Криворѣвца. 9^о Авгста 848.

Дзвоны не устають, такъ багато мерцѣвъ.

Лист пис. на 1 стор. 4^о. На другій стороні адреса:

Illustri Admmdm Rndo Dno
Głowacki
Curato in Chmielewa.

Ч. 156.

*Лист Н. Бірецького до Якова Головацького, пис.
дня 12. VIII. 1848 р.*

Бахуръ дня 12^о Серпня 848.

Любезный Товаришу!

Листъ Твоѣ въ 29/17 Липня утѣшивъ мя дуже, но для чого заразъ же вѣдписував-емъ на него, бо хотѣв-емъ Ти щось бѣльше донести.

Второго дня т. м: въ Диновѣ були выборы на Депутованого вже третій разъ. Мѣгъ бувъ пойти Русинъ до Вѣдня, але щожъ въ того, коли люди наши въ числѣ личнійши, незнаю чи ѡдъ Жидѡвъ, чи — шанувавши крестъ св. — ѡдъ дѣдка пѡдбуревѣ, мовъ бѣсноватыи изъ выборовои свѣтлицѣ выйшли, и голосувати не хотѣли, а интеллигенція тому рата выбрала якъ звѣстно Поляка и пѡслала до Вѣдня, и хоць не мавъ тѡлько голосѡвъ що треба, ѡдъ згромадження народового принятымъ буде. Ой дуже дурный есть нашъ нарѡдъ, а ще бѡльше баламутится вѡдъ Мазурѡвъ сусѣднихъ, котрыи теперь ани своимъ ксендзамъ ани комиссарамъ вѣрувати не хотять.

Черезъ лѣнивѡсть нашей старшины деканальной допѣро 9го с: м: завелисьмо нашу раду, и первое держалисьмо посѣдження. Селянъ було не много, бо Паанъ (не кто иншій) пустили медже нихъ поголоску, же то иде о наверненье панщины; але дасть Богъ, що ся помалу [2] переконають и увѣрятъ. Маємо въ радѣ одного дуже розумного чловѣка Леона Лося з Буковины ѡдъ Дубецка, якъ другій Иванъ Залужный говорить о школахъ, о дякахъ о священникахъ и о иншихъ рѣчахъ, що прошу послухати. На роздѣлъ Галиція на двѣ Губерніи пристають, но о пѡдписяхъ поединчихъ ничего имъ ся не говорить, жебы на злыи догадки не приходили.

На пришлый тыждень будуть такожь раду обводову въ Сяноцѣ закладати, и то зъ бѣлою парадю; тамочный Священникъ справляе коруговъ народну, и такъ якъ въ Стрыю (: можете чули :) пѣдчасъ набоженства, когре разомъ и за помысльнѣсть Цисарского оружія въ Италиі одправляти ся буде, на вежи церковнѣй вывѣсити ю каже.

Медже нашими священниками найде ся декуды и Ляшокъ, по нешкодливый, — але то не чудно въ насъ на пограничу десью на половину зъ Ляхами помѣшавѣ, коли и у Васъ въ серцю св. Руси, найдуться зрадники нашой справы, и: пр: якійсь тамъ Ганкевичъ намѣстникъ и инши. У насъ духъ якъ духъ але ревности мало. Нема кому заохоченя подати! Владыка нашъ покѣйникъ Иванъ¹⁾ въ св. землици [3] спочивае, и о нуждѣ нашой во всѣмъ незнае, а крылошане и намѣстники наши тѣлько о народнѣсть Русеку стоять, що песъ о пята ногу, имъ лише грошиковъ дай и титуловъ бѣльше, тобы и рѣдного батька запродали; требабы и у насъ реформаціи великои, особливо вѣдъ головы, по коли и якъ тое наступитъ того не знати. Въ Перемышлю не выдають нѣчого, бо и нема кому, оденъ профессоръ Полянскій що ся рушае, по одному годѣ всьому дати рады.

Богъ знае, що то ще изо всѣмъ буде!? Жалованя або поданя нашихъ, въ русекѣмъ письмѣ поданыи до Урядовъ кажутъ на польскій або нѣмецкій языкъ переводити бо инакше ихъ не пріймуть (Декретъ Губерн: черезъ Фора до коморникѣвъ о мовахъ урядовыхъ пущевый).

На обсажденіе кафедръ гимназіальныхъ въ Санчи (по Езуитахъ) есть вже розписанный конкурсъ по всѣхъ всеучилищахъ якъ давнѣйше, на конституцію не зважаючи — такъ ся стане неважно и зъ Гимназіовъ Тернопѣльсковъ, а мы ся будемъ тѣшити обѣцянкою на папери одъ Шильерсдорфа прислаюу. [4] Либонъ то намъ суджено, на вѣки терпѣти и боротись зъ непріявною долею нашею!!

Первыи выборы зле для насъ Русинѣвъ выпали, старайможь ся завчасу людей до другихъ на провѣнциональный соборъ добре приготовити, тутка буде фундаментъ.

Що ся старого Метрополиты дотыче, нехай собѣ умирае въ спокою; знаемо мы всѣ добре, що вѣтъ нѣчого для насъ не здѣлавъ добраго, але годѣ му остатныхъ житя хвиль зогѣрчати, видить му ся вже мало що належитъ. Такій зъ нашихъ сторонъ голосъ.

Тое не правда, щобы въ Перемышлю гвардія орла на льва перемѣняла; орелъ всюды а льва лишъ декеды (sic) побачишь, хибай же го Богословъ якій приине, абы ся на него Русины не гвѣвали що е при гвардіи. — Чи не знаешъ способу, якбы Украинскихъ книжокъ тутки

¹⁾ Сингурскій.

справдити, дуже теперь суть потрібны, я думавъ до Максимовича о тоє писати, бо черезъ книгарнѣ ся не дочекаешъ. Пиши не за довго. О книжцѣ Кобриньского пѣчого тутки не знаемо. Поздоровъ го одъ мене, чи много мае ще букварѣвъ своихъ?

Поживай гараздъ изъ родиню Твоѣй другъ

Н. В.

Секретаръ рады нар. руск.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 157.

*Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова, пис.
дня 15. VIII. 1848 р.*

Любезнѣйшый Брате!

Ось двѣ недѣли, вѣд коли ми вѣд Вас выѣхали, та допѣро вчера дѣсталисьмо ся до Скалата. Тиждень вавилисьмо (sic) в Ласкѣвцѣх — миленько часъ вѣшовъ. По дорожѣ вступалисьмо до Теревовля, десьмо ся довѣдали, що на пользу руской справи Ганкевич з Добротвора яко Депутат до Вѣдня поѣхав, а Яхимовича — може Тобѣ вже звѣсно, — вислали в числѣ чотирох Децутованих з чотирох народѣв Австрійских до Інсбруку по Цѣсара, щоб ѣхав на Сейм.

[2] Я повертаю до Ласковец, а пишу до Тебе для того, бо по смерти Саевича завакували тут Кокошинцѣ, а булиб' для Тебе, кобишь ся хотѣв старати, як кажут нашѣ Скалатѣвскіи Роскошинцями, а що найлѣпше для Тебе, що презентує якісь Козловецкіи. Я думаю, що Тобѣ так зробити: Сидорѣв Сидоровом, а Ты проси людѣй, що вже знаеш, щоб' ся припѣгнули Козловецкому, таѣ вставили ся за Тобою до него. А тимчасом Кокошинцѣ гони таки вѣд себе на конкурс, таѣ пиши до Козловецко-[3]-го, щоб' ще и вѣд себе жадав виставленя; так будут Роскошинцѣ Твои, бо як кажут Русинѣв попѣв в Львовѣ дуже помилювали. Щастъ Боже, лише хапай за свѣже.

Бувайте за тимчасом здоровѣ — веселѣ — дасть Бѣг чей ся зобачимо з Недѣлѣ на Празнику в Ласкѣвцѣх. Памятайте на щирого брата
Даливора (sic).

в Скалатѣ 15° Серпня 848.

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій стороні почтові стампїлї: Trembowla 17. Aug: Tluste 17 Aug: i адреса:

Ser Wohlgeboren Herrn Herrn

Głowacki

g. k. Pfarrer

per Czortkow Tluste

zu Chmielowa.

Ч. 158.

Лист Григорія Боднара до Як. Головацького, пис.
дня 10. IX. 1848 р.

Почтєвній Господине!

Книшку: *Исторія Руссовъ* відсилаю Вамъ съ благодарнимъ чувствомъ. Щемъ ї и в рукахъ немавъ якємсь довѣдавъ же потребуєти — тогди відобразши ажъ зъ третїхъ рукъ, и сими дны мало що преглянувши поспѣшаю Вамъ віддати с товъ просьбовъ бисти менѣ до прочитаня колись ще изволити хтѣли. —

Велекемъ мавъ намѣреніє самъ до Васъ приїхати, та вѣдрадили ми черезъ якусь тоту передрогу — холеру, котрой еще Богу дяковати нема у парафії моєй. —

Посилаю Вамъ моѣ кавалочки, може где котрій сподобаєтся Вамъ та вшѣстєте в якій часописмъ; отъ аби борше оживавъ [2] духъ народности и письменности нашої; бо ворогы якъ виджу не спють, и хотять ї гвалтомъ обезчистити тай заглядити — чого имъ непоможи Боже!

Господинъ Верещинскій хоче моѣ кавалки тьи до Черновець дати до друку (гражданскими буквами витиснути, та боїть ся холери їхати. Напишѣть прошу Васъ чи пристати на тое, якъ Г. Верещинскій жєлає, аби „ъ“ викинути и етимологичную правопись яка в II числѣ вѣнка знаходится, и котрая менѣ дуже сподобалась, занехати? И вжем го и просивъ аби ся Вѣнка Пої части держати просѣтъ и Вы го о тое, если меркуєте жеби було лѣпше и пожиточайше для общини!

Селибистє мали яковїї драмати малороссиїскыи то пришлѣтъ менѣ а ласки своєй, бо С. Озаркевичъ просивъ мене дуже, би му якыхъ дати, а овѣнъ (sic) переробивъ би на нашу поточну мову на сцену коломыйску! Треба Вамъ знати жем вже бувъ на єго мелодрамаѣ рускомъ: „Дѣвка на відданю, иле: [3] на мылованіє нема силованя“ двичи на представлѣнню, та оба разы віддѣйшовемъ задоволеній, якъ рѣдко коли в Полского або Нѣмецкого Театру в Львовѣ! — И чувемъ же якыисъ пѣдплатили були Актора в самъ день завязанного комѣтєту руского в Коломыи — 200 рс. СМ — та мусѣвъ ся розхорувати! а відтакъ аж пѣзвїйше на тиждни гравъ, коли небуло мужикѣвъ и Попѣвъ в Коломыи много! От видите як то ся дѣє широ в свѣтѣ. Власне отримавемъ в курєндѣ програмъ на Матицу Галицку руску! Най Богъ милосердїй помагає, коби якъ найборше зтягнутись на вкладку. —

Пишѣтъ бѣйтеся Бога Историю руску для народу нашого, та Физики, та натуралну историю — тай чєй би той темній народъ з Забобонь двигнути! Астрономию популярну коби также якъ найскорше на-

писати! Але здаєми ся щобы на такыи предмети конкурсъ [4] росписати та надгороду визначити! добреби було! — В насъ громады велики — моглиби легко великій фундушъ утворити, кобы лишъ познали добро свое!

Донесѣтъ менѣ в ласки своей щости знакомого и важного для руского народу чували якъ тамъ Чехи о насъ тримають — та чи и Они мовляють що Русины Поляками!

При той способности заслаю Вамъ мое усердное поздоровлѣние и Поклонѣнъ вразѣ с благородновъ Господиновъ Другинемъ Вашеѣ Васъ все высокопочитающій

слуга и Приятель
Григорій Боднаръ.

10/9 848 Жукотинъ.

Лист пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 159.

*Лист Рудольфа Моха до Якова Головацького, пис.
дня 13. IX. 1848 р.*

Любезнійшій Друже!

Богъ да благословить и укрѣпить Тя!

Поспѣшаю увѣдомити Тя чимъ скорійше о почѣстныхъ Богахъ слава! поступахъ sprawy нашой — радуйся и веселися вѣрный рускій Сынъ! — Чи знаешь, ряд правительный постановилъ при газетѣ пол'ской додавати пис'мо руское часовое. — Ходить о редактора — та Тебе предложилъ одного, и отобралъ емъ пріятное для мене слово, щобы Тя якъ найскорше запытати ся, чи несхочешъ сего, хоть тяжкого, але для насъ дуже полезного тягаря на Себе взяти? — Рядъ дае 400 fr. Ср., бо незнае якъ ще на тий виходити буде — але то менча съ тий! въ Львовѣ будуть вже кафедры руского языка — Любезнійшій будешъ малъ поле выступити въ подавію помощной руки для руской долѣ и просвѣщенія. — Икъ найхутше дай мнѣ отвѣтъ — чекаю бо съ нетерпѣніемъ, абымъ булъ въ силѣ одповѣсти Тымъ [2] которій на мене такъ солодкій Обязовокъ уложили. — Справа въ селѣ Клекотинѣ кис'не и кисне — годѣ ся ей вже дочекати!, доси 2 аркуши выдруковано такъ тупо иде, же вже и терпеливости не стае далѣ. — Накладъ буде выносилъ до 550 ринс. ср. — 4500 книжокъ казалъ емъ бити. — Предплатителей до сего дня маю 300 и щось — бою ся зломанія каркѣ бомъ ся загналъ далеко. — Писал' есь менѣ Друже любый о книжкахъ вѣнка. И тебѣ за I Часть одбелалъ грошій, а II Части Ты у мене аиѣ одной

byśmy się niewymownie, gdybyś się do nas zbliżył, bo byś tu był bardzo użyteczny dla sprawy narodowej. Całuje serdecznie kochanego przyjaciela

Zubrzycki.

Подумайте Любезнѣйшій другъ. Вы не для сельской жизни. Кромѣ Профес-[3]-сорства найдется еще и другое выгодное занятіе и для славы и пользы вашей и отечества!

Лист пис. на 2 стор. 8°.

Ч. 161.

*Запросили на з'їзд руських „учених“, з датою
14. IX. 1848 р.*

Всечестный Паве!

Для скоршого и сильнѣйшого занесеня нашей руской письменности, и розширеня жеже народомъ всѣхъ пожиточныхъ наукъ и вѣдомостей, оказуе ся конечна потреба, аби ся всѣ учени Русины разомъ збѣхали, и порадивши и порозумѣвши ся жеже собою со скупленными силами взялися до праць на поли руской письменности доси занедбанѣмъ, подѣлили праць свои по силахъ и охотѣ каждого на всяки наукъ галузи, установили стали границѣ и формы языка цѣлого руского народа въ бесѣдѣ и писовни, и получили сили свои до дунгненя заведеного прогѣзоричне для насъ найважнѣйшого института пѣдъ именемъ „Матицѣ Руской“ по взорѣ такихъ закладѣвъ у Чехѣвъ, Сербѣвъ и иннихъ Словянѣвъ существующихъ, за помочевъ котрихъ тѣ народы въ короткѣмъ часѣ до високого степеня ся просвѣтили. —

Такой соборъ ученыхъ Русинѣвъ має, якъ въ запрошеню въ Зорѣ Галицкой въ дня 5^о т. м. въ числѣ 17. освѣдчено въ четверть дня 17. Жовтня (: Октября:) т. р. во Львовѣ въ руской Семинаріи розпочатися. — —

[2] Просимо про тоє, абысте и Вы Всечестный Паве! яко въ учености и прихильности для добра нашего народа добре намъ знаныи, були ласкави, той соборъ Вашею намъ пожаданою битностею прославили, и такъ ся вибрали, абысте въ тиждень во Львовѣ забавити могли. — Просимо такожь и инныхъ ученыхъ въ Вашей знаіомости и въ сусѣдства намъ може не знаныхъ на той Соборъ въ имени нашемъ запросити. —

Коміссія приготоуана до збѣзду ученыхъ руськихъ.

Никола Устияновичъ —

Іоанъ Жуковскій —

Іоанъ Товарницкій —

Левъ Сосновскій —

Михаилъ Малиновскій —	Іоанъ Борисѣевичъ —
Теодоръ Леонтовичъ —	Антонъ Юзичинскій —
Іоанъ Заржицкіи —	Іоанъ Гуркевичъ —
Іоанъ Слѣмаковскій —	Антонъ Павенцкіи.

Во Львовѣ дня 14. Вересня 1848. —

Запросини літографовані на 2 стор. folio. На 4 стор. почтові
штампилі: Lemberg 4./10 i Tluste 7. Oct. та адреса:

Reverendo ac admodum venerabili

Do Jacobo Głowacki

parcho rit. graec.

in Chmielowa

p. Tluste.

Ч. 162.

*Лист Дасєвича до Якова Головацького, пис. дня
16. IX. 1848 р.*

Kochany Bracie!

Ridnoho nieuzywam słowa, bo bym znudzić musiał skoropisem niewprawnym pełnym błędów ortografii. — Zrozumiesz mię kochany Bracie, gdy Ci o Sidorowie parę skryśłę liter. Niemiałem kursoryj u siebie więc o terminie podania się niewiem, ale to wiem z pewnością ze kursuje w Dyecezyj na konkurs. — Dowiedziałem się od X. Szankowskiego ze duzo jest juz napiętych kandydatów — co mnie nagli przypomnąć Ci kochany Bracie o najprędsze ubieganie się. X. Mekiska jest słabą instancją — na którego spuszczać się nie mozna a niejaki P. Werla, z którym dobrze się znam i w czasie nadziej za najpewniejszą miałem instancję — teraz kiedy juz potrzebnym się staje, poznałem, ze niewięcej od Mekiski pomódz moze. Postarajmy się o instancję pewną — aby po między kandydatami pewnym bydz téj posady. Moze znana jaka instancja — ona dobrą będzie — a ja z mojej strony opowiem niedokładną historyję — a z niej wyrobie instancję. Słyszałem przed rokiem ze brat [2] Pańskij z Zloczowskiego miał zapewnienie od P. Padlewskiego na Czabarówkę — chwalili go — cieszyli się ze swiatlego mieć będą księdza — ale słyszałem ze się nie mało smucili, gdy się brat na innej posadzie zainstalował. Skąd Padlewski z Czabarówki zna brata Pańskiego, jakij między niemi stosunek zachodził, zapewne wiadomo Panu; — ten Padlewski sąsiad Pajgerta Sidorowskiego a przyjaciel od serca brata Pajgerta z Krzyweńskiego — byłby najlepszą instancją. Wkradnij się Pan do serca Padlewskiego tą dro-

zynką samą — którą brat, a niezawodnie prezenta będzie. — Miejscowego księdza proszę się niebać — bo on konkurencyj z tylu starszemi niedotrzyma — z resztą kollatora ma ku sobie zniechęconego i wyrzekł: że się nawet niezgłosi ani do konsystorza ani do kollatora. —

Niespodziewałem się, aby Sidorow był celem ubiegania się tylu; — prosiłem niejednego o wystawienie na konkurs, — o ubieganie się, — a kazdy był niemym — a co więcej — nieczynnym; — teraz jak gawronów — a co się do tego łączy — konstytucyjny kollator i cholera. — Przyjeżdżaj bracie lubyj i powiedz czyli sen powyższyj o Padlewskim, może bydz sprawdzonym — a ja [3] niezaniebdam dowiadywać się o wszystkim — a najbardziej o pewną instancję starać się będę. —

Całuję Cię Bracie kochany serdecznie

Dasiewicz.

16tyj 7ber 848.

Proszę się niedziwić że z Skaly list ten przychodzi — sposobność trafia się — niemijam ją, aby prędzéj Pana zawiadomić. — A że żydem list ten posyłam, dla tego przepraszam ze nie frankuje, bo bym daremnie pisał — a portorium Zydowi zapłacił. —

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій стороні поштові штампилі: Skala 19. Sep. Tluste 21. Sep. i адреса:

Wielmoznemu Imc Księdzu
Głowackiemu
Proboszczowi WWPanu i Dobrodziejowi
przez Tluste w Chmielowie.

Ч. 163.

Начерки листів Якова Головацького: I до Івана Борисікевича, II до Рудольфа Моха, пис. дня 17. IX. 1848 р.

I.

17/9 48.

Честный Пане и любезныйшій Побратиме!

Дуже сьте мене урадовали Вашимъ письмомъ, и потѣшными новинами изъ Львова. Давне (sic) найщиршій желанія сердца моего исповняют ся. Промысль Божій рядить нами, и очевидячки провадить справедливую справу нашу до блаженного путиа. На предложенья Вашій що до Катедри литературы и Матицы охотно пристаю, бо хтожь в Русиновъ бы не бувъ готовый посвятити силы свои и здоровье свое дорогѣй справѣ

любого народа свого, (не) схотѣвъ трудився для поднесенья умыслового житья нашего?

Чи може бути святѣйшій обовязокъ надѣ наставленіе молодежи, сеп надѣ нашои, надѣ выхованье будучого поколѣня на славу и гаврадѣ роду нашего. Я готовъ жертвовати всема силами моими умственными и тѣлесными, ино боюся, чи одолаю я годно обовязкови тому, такъ важному, чи удовлетворю жаданьямъ и ожиданьямъ народа свого. Знаю и силы и немощи мои. Чимъ бѣльше хто знае, тымъ яснѣйше пѣзнавати повиненъ якъ ще далеко недосягае докопалности. Але зъ Богомъ на передѣ. Богъ покрѣпити мя (надѣюся). Щасти Боже! Не знаю лише якъ бы то ся треба подавати и старати о посаду професуры тои — чи можна буде вычекати до зѣзду, чи [2] може заразъ бы подавати — освѣдомѣть мене, якъ скоробы нужно було поспѣшити. — Що до грамматики буду мати ще велику роботу, бо не маю въ ладу моихъ матеріалѣвъ и выписѣвъ моихъ. Але якось бы то було, лише бы знати на якъ скоро.

Що до Матицѣ такожъ мене утѣшило же Вамъ ся удало до такъ основнои поправки приготованье зробити. Намъ бы треба такои Матицѣ, котрабы була сосередоточеньемъ всего умственного дѣланія нашихъ ученыхъ, котрабы оказувала живое тутно родимого житя, собирала въ едно все прожѣти (sic) свѣтла народнои, все искри житя въ одинъ огонь палящій ся въ жертву народови и отечеству, а на вспаки озираючись скарбницею, котрабы згромаджувала все памятники давного житя — одгребала помеже ломомъ, нещастными годинами нагруженымъ, живи пеньки, на котрыхъ ще можна защенити житье руского просвѣщенія — руского духа, повинна бути и здоровымъ судомъ на сочиненія нашѣ и осередительницею на дорозѣ просвѣщенья. Для того першою потребою Матицѣ е выдаванье Часописи на способъ Ческихъ, сербск. и Илирск. котра бы часъ вѣдъ часу подавали (sic) вѣсти о поступахъ нашихъ и состоянью народнои словесности. — Але (о) тѣмъ всемъ розговоримся, коли Богъ дастъ на зѣздѣ собратися. Нижше залучаю Вамъ словесникѣвъ менѣ свѣдомыхъ, котрыхъ запросити масте. Мало ихъ, але щожъ дѣяти, не були часы потому щобы пѣзнати ся — може знаидеся и бѣльше, але щожъ, коли въ передѣ и братъ брата цурався, а сли не цурався, то боявся. — Зъ Угоръ не знаю кого запросити, хибавы пѣслати до консисторіи въ Внугварѣ (Unghvar) и Пряшовѣ (Eperies) и до Архідіаконатѣвъ — Монастырѣвъ бо по нихъ е гимназія декуда — нехай хотя узнають, що мы оживаемъ. [3] Мехъ предкладае менѣ редакторство при Газетѣ Львовскѣй, але бою ся, чи не схочуть, щобы чоловікъ запродавъ инъ за 400 f. и гадку и становище свое, а служивъ за тое якѣисъ черножовтыщинѣ. Я обѣцяюся, але подѣ кондиціями — якъ зобачу, що

не можна буде бути и зѣстати Русиномъ, то скину ся, бо миѣ совѣстно чужу барву приймати и служити ѣй. Я думаю, що не потребно скликати селянѣвъ рѣзнихъ сторонъ нашего краю — тымъ не познаємо ани докладно діалектѣвъ, ани не будемо знати, якъ широко розлягают ся, де стыкают ся зъ собою и пр. хибань довѣдаємо що и такъ знаємъ, шо є діалекты рѣзніи. Познаати нарѣчіє треба ученого якогось, котрый бы сходяв и уважавъ о рѣзнихъ сторонахъ. —

II.

До Мехи.

Правдиво въ клопѣтъ привѣвъ єсь мене — хлѣбъ ся лучає, а не знаю, якъ го вкусити — тай чи пожитный буде. Жадаємъ мого признаня на редактора письма часового, а не написавъ єсь якого содержания: бо если не политичного (беллетрист. забави.), то вѣ гадки нема — але якъ скоро газету политичну выдавати, то нехай ми вѣльно бы було запитати ся, якои барвы? Нехай бы бувъ на сторонѣ ряду (: конет:) и я при тѣмъ, но я лишъ бою (ся), чи не требабы припадкомъ пѣдъ часъ выречися свого переконанья, свого правого становища, яко Русинъ — зрадити тѣй хоругвѣ, котрѣй присягав ємъ не перед урядомъ якимъ людскимъ, не теперь, (а) тогди, колимъ прийшовъ до сознания — але передъ совѣстію, передъ Богомъ, передъ судомъ роду свого — тои барвы я боюся зрадити, и тои барвы не скину вѣ за шо, не продамъ за нѣякии почести. Волѣю вѣчне мовчати, бо навчила нужда въ глубинѣ сердца закопувати найсвятѣйшии чувства — таити передъ лукавымъ свѣтомъ — якъ бымъ мавъ зрадити або скривити стремлѣнье народне.

[4] Але куда мене загнала якась блудна гадка — некъ єи. Тадже Ты бы менѣ не радивъ и не предлагаєвъ, слибы шо лукавого було. — Отъ коротенькѣ вѣдповѣмъ, бо здаю ся на честь Твою. Вѣдпниши Тимъ, котрѣ на Тебе здали єю орудку, шо я принявбы ся того обовязку, але думаю (и Ты признаєшь), шо зъ 400 fr. у Львовѣ жити изъ жѣнкою и дѣтьми трохи за скупо жити. Але отворяются катед(р)ы языка руского и словеси. на университетѣ, я буду старати ся, бо ми Борисѣкевичъ радить. Кобымъ отримавъ, тобы одно при другимъ удалося. Въ прочѣмъ рѣшительный отвѣтъ дамъ на другій мѣсяць на зѣвздѣ, а борше ще, бо за тыждень буду у Львовѣ въ орудцѣ катедры. Тай я якийсь господарь, — нагле так перебрати ся неможна, я не воробецъ злетѣти зъ гнѣзда. Розвѣдай ся добре, чи не можна бы заждати тамъ до листопадня — а можебы ажъ зъ будучимъ рокомъ розпочати издаванье, а тымчасомъ прилагоджувати материалѣвъ и помѣчникѣвъ. — Отъ така моя вѣдповѣдь. --

Пробачь, що я за Вѣнокъ запытавъ Тебе, бо я галавъ, що Господивъ Зубрицкий на мое письмо, котре колись писавъ емъ до Него, давъ Тобѣ бесплатно 15 экс. Але коли нѣ, то я вже въ дому. Школа, щось не написавъ що у Вѣднн для насъ доброго, бо я мало що знаю. Гушалевиць недалеко, буває часами у мене.

17/9 1848.

Начерки дѣств пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 164.

*Листъ Івана Борискевича до Якова Головацького,
пис. дня 19. IX. 1848 р.*

Лубезвий друже!

Конкурсъ уже розписаний на учителя лѣтератури нашої при здѣшномъ всеучилищи — но въ обвѣщеню стала ся тая помилка — якобы въ першомъ роцѣ учитель жадной не имѣлъ плати. Онь достанеть 600 р. М. К. але то будетъ для (sic) него рѣкъ пробы, по чомъ якъ будетъ тати (sic) численне auditorium — а укажетъ ся здолнимъ — тогда уже истиннимъ станетъ ся учителемъ. Також учитель языка нашего при гѣмназиалъ здѣшнихъ будить (sic) платни хоть не мають еще визначеной квоти. Таку то гимназиалну катедру лагодимъ для Св. Жуковскаго — але онъ добываетъ ся конечно о тую, що ми усѣми силами для васъ — тримаемъ. Консистеръ предкладае кандидатѣвъ — а онъ весь за вами толькo рад би еще пѣзнати васъ, бо онъ хочеть широко слави рускон. Дуже булоби добре, якби есте хотѣли тутъ приѣхати зъ концомъ сего мѣсяця — подалися на тую професуру — тай намъ помогли де що въ приготоуленяхъ до зѣ(в)ду нашего — подали де яку мысль, поставили яке заданье. Бо то матица додала намъ до пѣдписанихъ на запрошеню членѣвъ еще 3 своихъ а первѣстный мой планъ велики знаишоль перепони. — Також полѣтика даеть ми теперъ толко работи, же правдиво не могу такъ зайняти тимъ зборомъ якъ валежитъ. Отже велику запомогу дали бисте намъ, приѣхавши теперъ хоть на 3 дни. — Привезѣтъ зъ собою де котри книги ваши — покажѣтъ имъ плоди руской лѣтератури — и вашъ зборникъ — коли еще не посланъ до Вѣднн — а при зѣ(в)дѣ надѣюся зобачити все книги ваши — аби зобачили як вело ся и що теперъ дѣбеса на рускомъ свѣтѣ — Прощу заѣдѣте до мене пѣд Число 284. на новой улицѣ, буде ми любо гостити Васъ у себе. — Щось тутка говорять о непокояхъ революцию — може колись упаде — якжежто зле теперъ, же не маемъ своей гвардии. — Бувайте про затишь здоровеньки — таи чесну жену вашу поздоровѣтъ ѡд мене — и просѣтъ усиленно именемъ Русинѣвъ,

абы хотѣла перенести ся тутъ до насъ. — Ож(и)даю Васъ усердно
 правдивый вашъ прятель

Иванъ Борисѣевичъ.

19⁰ вересья 848.

Лист пис. на 1 стор. folio. На другій сторони почтові штампілі:
 Lemberg 20. 9. Thuste 21. Sep. і адреса:

Szanownemu Obywatelowi
 Głowackiemu
 Admi(ni)stratorowi kapelanii
 р. Tarnopol (sic) w Chmielowie
 w Thustym.

Ч. 165.

*Лист Николи Верециньского до Якова Головацького, пис.
 дня 24. IX. 1848 р.*

Пречестный Господине!

Бог видѣв, якесте в цвѣтѣ лѣт Вашихъ вже о просвѣщенію народа
 руского гадали, журили ся, збирали, вышуквали, записовали, з Пешту
 через гори книжки до дому несли, Угерщину и Галицію переходили,
 камѣнь угольвыи до поднесенія побратимців закладали, Русалку Двѣ-
 строву, Приповѣдки, и вѣнки в свѣт высидали, народу древность
 и званіе его припоминали, засѣвали, трудили ся — Бог то видѣв,
 и поблагословив, добре насѣне зійшло, и небесный Господь дав
 Вам тепер видѣти плоды працѣ и надѣи своих, и тѣшити ся ними.
 Так ест, тѣште ся тов веснов народа руского; Вы бо до тѣ пришествія
 найбільшесте ся причинили, Вы ю з безден времен выкликали, то Ваша
 хвала, Ваша заслуга, и наша всѣх тепер радость. Руслян безсмертный
 наш подѣляе ю з нами въ вышним житію. Я знаю, же Вы ми на то
 скажете: Авъ насадихъ, Аподлюсь напои, Бгъ же возрасти. И я то по-
 тверждаю, же від Бога возраст, но садити и поливати, то также ест
 праця и заслуга, и тими тѣшити ся ест нам дозволено. Дякую Богу, же
 нам дав дожити упадку панщины и неволѣ, тѣшити ся вільностію и лѣп-
 шими часами; Вам жась (sic) прошлость для того на память приводжу,
 абысте ся неупокрѣпили, и до дальших трудів заохотили. Вы тепер
 в силѣ мужа; працуйте щасливі [2] щасливо, готуйте лѣго Господне
 приятне; будьте Русинам вѣстником свѣтла, правды и божов сили. Илѣт
 до Львова, и совокупѣт сили рускѣ до одного цѣлю, совершѣт дѣло
 просвѣщенія и свободы. — Понеже на собранію ученых наших в Львовѣ
 голос Ваш ест важный и без сомнѣнія буде слуханіи, удаю ся прото до
 Вас в рѣчи языка и правоисеу руского — и заклинаю во имя розуму

чоловічого, аби не творено нового, ученого языка, аби народный язык зостав ненарушений, и був подставов нашего письменництва. Для народа нашего шукаємо свѣтла и гаразду, наиже буде язык его органом, котрим до него говорити, ему одвѣчнѣ правды удѣляти маєм. Нѣмцѣ сотворили ученыи язык, штучну ортографію, и для того він став ся скарбом университетів и аристокраціи, народ бѣдный не розомѣв го, и зостав темным. Пізнали Нѣмцѣ свій блуд, и вертают назад до органу народного, и починают тои обробети, и хотяи вже Вавилон книг напечатали, то однакож зішов ся собор ученых, котрых намѣрением ест, eine einfache, natürliche, vernunftgemässe Orthographie zu begründen. Мы вже вступили на злу дорогу, мы аккомодуємо ся вже до церковного, вже до польского, вже до російского языка, и другим Славянам не [3] велику прислугу робемо, а собѣ шкодимо. Тото ö (Ляхöv), одказує (мѣсто відказує), ходилъ (мѣсто ходив) сердце мынѣ роздирає. — Почитаю високо Кирила нашего и его Авбуку, узнаю ѣѣ заслуги, але тимъ однакож не грѣшу, же ть выкудаю (sic) на вѣки, и пишу, як мовю. Любителѣ древности, котрѣ для почтенія заслуг высоких мужів не важут ся відступити від правил ними установленых, сут идолослужителѣ, більше бо люди, нѣж Бога, которіи ест навищим розумом, поважают. Наша словесность ест народна, не даваемо прото историчному праву приступу до неи, будьмо чистими Демократами, то ест за розумом, за натуров, и за правдов идѣм, и стережѣм ся всякои выквѣтности, котра ест доказом злого смаку и знаком нерозуму. Більше истве (sic) буду ще просити Вас, если приѣдете. Пан Презес Дрималик жає усердно з Вами видѣти ся [4] и пізнати. Як ревностный Русин хоче з вами розумне слово побесѣдовати о нашѣ русинѣ. Достоин він ест для своих заслуг около народа нашего, щоб ести ёго відвидили, и він мене зобовязав, щоб я Вас просив приѣхати до Коломи. Приѣдьте прото як наибоше. И він гадає ѣхати до Львова и там говорити в интересах народа нашего. Приѣдьте, и для того, абысте заохотили більше кого до ѣзди до Львова. Каждіи з великого смиренія, а найбільше деспотизмом давным приглушений не має сердца и одваги. Треба аж примовити, абы ся осмѣлили ставити ся перед свѣтом, и для общого гаразду дѣлати. Зостаю з истинным почтеніем

Ваш униженій слуга

Верещинський.

Коломия 24. 7^{br} 848.

Ваш лист вчора отримав єм. —

Лист пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 166.

*Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького,
пис. дня 30. IX. 1848 р.*

Сегодня 30. Сентября кончится срокъ конкурса. Я думаль, что Вамъ изъ консисторскаго обвѣщенія срокъ извѣстный и не писалъ о нийъ. — Чтожь теперъ дѣлать? — Ото нашъ добродушный Малиновскій обѣщалея подать въ Понедѣльникъ прошеніе до консисторіи и Васъ подписать, поелику, днесъ въ Суботу послѣ обѣда уже поздно, и Протоколь закрытый. Въ таковомъ состояніи дѣла, ежели Вамъ трудно пріѣхать прежде, будемо Васъ ожидать до 15 Октября. — Вы любезный другъ должны непремѣнно занять эту катедру, а еслибы послѣ Вамъ или Вашей супругѣ не понравилась городская жизнь, то Васъ какъ публичнаго Профессора неминуетъ першая лучшая парохія Монаршего подаянія.

Когда уже у насъ будутъ обучать Малорусскому языку, то надо имѣть какую либо Христоматію, и я намѣрился собирать матеріалы; по Г. Борисикѣвичъ напоминалъ мнѣ что Вы уже составили сего рода сборникъ. Если это подлинно, напишите мнѣ, и я бы оставилъ свой трудъ; ибо я увѣренъ, что Вы точно исчерпаете этотъ предметъ и Вамъ какъ молодому, проворному Любителю словесности легче это прійдетъ какъ мнѣ дряхлomu старцу. —

Вашъ

искренній другъ и слуга

Денисъ И..

Ваше письмо я вчера получилъ.

Лист пис. на 1 стор. 4°. На четвертій стороні адреса:

Wielmożnemu Imc Xiędzu Głowackiemu Proboszczowi R. G:
p. Tłuste. w Chmielowy.

Ч. 167.

Начерк просьби Якова Головацького до Консисторіи в справі катедри руської мови на львівському університеті, писаний в перших днях жовтня 1848 р.

Высокопреподобное Духовное Правленіе

Митрополитское гр. као. Львовское!

Нижше підписавшійся підъ днемъ... Вересня т. г. запѣсь свое прошеніе до Высокопр. Д. Пр. Митр. гр. к. стараючися о мѣстце Учителя языка и словесности русскои при Университетѣ Львовскѣмъ — по не мѣгъ тогда приложить своихъ засвѣдченъ и доводѣвъ уздатненія своего

до сей посады. Для того теперь прикладае ихъ нынѣ въ приложенію слѣдующимъ порядкомъ :

- А/. Вытягъ изъ книгъ рожаемыхъ и крещаемыхъ, яко доказъ родства и вѣку. —
 Б/. Свѣдоцтво убѣченныхъ шкѣлъ нормальныхъ
 В/. Послѣдній кляссы гимназіальной —
 Г/. Выступное засвѣдченье изъ Любомудрецкого и
 Д/. Богословского выдѣла, яко доказы успѣха въ училищѣмъ заводѣ.
 Е/. Грамота чина Іерейскаго,
 Ж/. Свѣдоцтва ѡдбутого пописа убѣгательного и на послѣдокъ грамоты поставительной въ чинъ капеллана гр. к. при церквѣ приходской въ Хмелевѣ деканата Залѣщицкаго — въ которомъ званію пробуваеъ и до сегодня.

Наконецъ може нижше пѣдписавшійся и тое въ доказъ знанія въ реченѣмъ предметѣ и то доложити, [2] що ѡдъ самой молодости влюбленнымъ занятіемъ его бувъ отечественный языкъ и руская словесность и вже не разъ выступавъ изъ сочиненіями своими въ рускомъ языкѣ и такъ: а) помѣстивъ въ Русалцѣ Дибстровѣй изд. 1837 въ Будимѣ росправку биб(л)іографическу о старыхъ рукописяхъ словено-русскихъ обрѣтающихся въ Монастырѣ св. онуфрейскомъ Львовскомъ б) Написавъ передговоръ и приписки до Илькевичево(го) собранія „Галицкихъ приповѣдокъ и загадокъ“ въ Вѣднѣ 1840. — в) Бувъ сполуиздателемъ „Вѣника на обжицки Русинамъ уплетеного“ въ Вѣднѣ выданого Ч. І. 1846. въ которѣй помѣщенный переводъ просителя росправы „О завед(е)нію вѣры Христовой на Руси“ — статья „о Житію и Сочиненіяхъ М. Шамкевича нашего поэта“ — Росправа о пѣсняхъ народныхъ сербскихъ зрѣвваючи ихъ изъ малорускими — въ вторѣй части Вѣника помѣщена ж росправа историческо-статистична „Великохорватія або Галицко-карпатская Русь“ — „Вычисленіе князѣвъ и державцѣвъ южной Руси“ — переводъ повѣстей Даля-Луганского — „Подѣлъ часу у Русинѣвъ“ — и другіи росправки такожь килька поезіи. А теперь написавъ Житіе И. Котляревского до издаваемого въ Вѣднѣ Енеиди тогожь поэта. —

Окрѣмъ сихъ въ отеческимъ языкѣ написаныхъ росправъ були переводы просителеві напечатани въ Ческихъ часописяхъ Музейныхъ а именно: Cesta po halické a uherské Rusi въ Časopise českého Museum w Praze 1841—42. котре то путешествие удостоилося перевода нѣмецкаго въ Часописи „Ausland“ 1842. и въ часописѣ Дубровского Дениция въ Варшавѣ 1842 въ переводѣ на польскій и російскій языкъ — такожь переводъ росправы въ Časop. česk. Mus. 1843 помѣщенъ О halické a uherské Rusi въ Časopise českého Museum 1843 и больше подробнѣйшихъ росправокъ як то изъ въ томже Часописемѣ (sic)

1846 помѣщенѣмъ вычисленію явствує. И тоє може проситель примѣтити и до заслугъ своихъ полѣчити, що розумѣє вѣсь словенскій нарѣчїя, такъ що вѣь головнѣйшихъ изъ нихъ и розправы писати годенъ. —

Начерк просьби пис. на 2 стор. folio.

Ч. 168.

*Лист Кирила Блонського до Як. Головацького, пис.
дня 5. X. 1848 р.*

Любый Прїятелю

Письма Твои, Котляревского Марусю и Житѣ Основяненка доставъ емъ. Котляревского якъ выдишь хочу перепечатати и розписавъ емъ предплату доси записаль ся Яхимовичъ Епп: Вьенковскій Гнатковскій, и комисаръ Калитовскій решта тутъ вѣь Вѣьднѣи буде еще около 20, Послалъ емъ до Лвова до Перемысля до Венгеръ и по Галицїи порозпослалъ емъ. Давно бы я уже бувъ до Тебе писавъ але, Боже прости кажутъ люди що Блонскій трохи лихивый, а по тотому таки и часу нема. Много такихъ дней есть що якъ пойдѣмо до Салъ о 9 зраня то ажъ о 9 вѣь вечеръ выходимо. Много такихъ на Сеймѣ говорунѣвъ що чи е о чѣмъ говорити чи нема то говорить абы ся говорило абы ся лишь повеличати що говорилъ. Дуже тя прошу подай ся на профессора. Польско Руска Партія хоче вихати Вагелевича а знаешь якій Вагелевичъ. Я говоривъ о тобѣ зъ Яхимовичемъ подайся на професора бойся Бога мы вѣьмы силами будѣмо старатися абы ты бувъ а также и о то абы пенсія подвиженна була на 800 ф. СМ. Теперь пора а мы тягѣмъ съ ней хосенъ. — Больше довѣдаешся вѣь Львовѣ. [2] Можешь не чувъ о тѣмъ що камера узаконила, вѣьмъ мають голосувати (vor der Abstimmung) о чѣмъ важнѣмъ то маеть кождый народъ Русины Поляки Чехи Италиане Волохи пытанѣ вѣь матерїѣмъ языцѣь сказати. Дня 4го сего мѣьсяця опричь вѣьмеццины перше слово було Руске передъ Собранїемъ около 800 людей всякого чина и народа бо на Galeryi и Французы и Англичане и Богъ знае кто буває. Шашкевичъ взошелъ на Трибуно (sic) и сказалъ: Паны Посланники Руски теперь буде голосъ даватися & по скончениѣь рускїй примовѣь скаазавъ то само и по польски бо Маууры (не шляхта) просилы вѣь Сенатѣь абы Шашкевичъ и по польски говоривъ. По Шашкевичеви говорили Чехи, а по Чехалъ Италиане, а Волохамъ буков(и)нскимъ нема кому, бо съ Буковины сами лишь мужики. — Теперь справа на Сеймѣ о податкахъ на годъ 1849. Мыто подорожне, мостове отъ перевозу має бути розписанне на весь годъ а решта податки за грунтъ за дома Акенса (sic) & на полъ року и то тилько провизорично

бо якъ тильку (sic) скончать Конституцію то заразъ озмутся на урегульованя [3] податкѣвъ, здаєся що Лѣтерія и Акциза упаде а соль подешевіє. — Въ сеймѣ єсть 3 Партіи Ultra radical Reaction и Demokrato Монархична, а Русины держатся сей остатной опричь Вьеньковскаго Федоровича и Добрянскаго. Я взялся до Переводу съ Нѣмецкаго на Рускій языкъ: Конституціи, всѣхъ внесєній и сокращєня Стенографичныхъ донесєній. То все буде печататися по Руски на счетъ скарбовый въ Скарбовѣй Типографіи. Теперъ печатаєся 30 § Конституціи, котру уложили отдѣль Конституційный и котра маєся взяти подѣ Раду Полнаго Собранія, in die Vollberathung. Єще сєго тыждня пошлю Ти. — Около 65 Тысячъ подписѣвъ єсть на подѣль Галицкѣ чєй Богъ дасть щося удержитъ. Такъ якъ дома такъ и тутъ борыкаємося съ Ляхами. Написалисмо одозву (и Литографуєся), абы якъ найборше Русины робили Руску Гвардію и въ всѣхъ концяхъ порозпосилаємо розумѣєся зъ Вашими подписами для того Литографуємо. — У Вѣдни тихо въ Угорщинѣ бѣда. Еперала Ламберга, котрого дворянъ яко Полномочнаго Коммиссара послалъ розсѣкли Магары на мостѣ въ Пештѣ, а Елачичъ лишъ [4] 3 години отъ Пешту стоить. Вчера щось тутъ говорили що Магары Кроатѣвъ побили, але то має бути брехня бо ту теперъ бѣльше брехнѣвъ якъ правды а газета рѣдко котра правду каже. Вѣдєнскіе Газеты немають що писати, та пишуть то карикатуры, то брехнѣвъ. Пріятелю бойся Бога приѣзди до Лвова и подавай ся на профессора до Лвова, бо знаєшь якій Вагелевичъ а Ляшня хоче его пхати. Завтра пишу до Тебе листъ и болше дещо (до)несу бо теперъ спѣшуся на Сєсію. Будь здоровъ и люби мене такъ якъ я тебе люблю

Твоѣй щирый пріятель

Блонск...

5 Октоврія 848 въ Вѣдни.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 169.

Адреса Русинів до цїсаря Фердинанда, пис. дня 28. X. 1848 р. рукою Кур. Блонського.

Adresse der Ruthenen an Sne Majestät.

Euere Majestät. Die Kunde von den traurigen Ereignissen in der Residenzstadt hat die ruthenische Nation in Galizien desto schmerzlicher berührt, als nach den vielen Beweisen der Huld und Liebe Euere Majestät von ihren Völkern nur Dankbarkeit zu erwarten berechtigt waren. — Die treue ruthenische Nation konnte diese Kunde

nicht vernehmen, ohne zugleich den Beschluss zu fassen, durch eine eigens erwählte Deputation Euere Majestät von ihren aufrichtigsten Anhänglichkeit an das erlauchte Kaiserhaus zu versichern. Uns wurde die ehrenvolle Mission zu Theil diese Gesinnungen der gesammten ruthenischen Nation Euerer Majestät zu hinterbringen. — Euere Majestät! Wenn die Ruthenen zu ihrem Monarchen sprechen, so sollte die Sprache nicht ihr Mund, wohl aber ihr Herz führen; denn unsere Väter haben uns nicht gelehrt unsere Gefühle in schöne Redensarten zu kleiden, aber desto tiefer haben sie uns diese Lehre eingepägt: Liebe mit Gegenliebe zu erwidern, und dem angestammten Monarchen eine unbefleckte Treue zu bewahren. Diese Lehre haben wir stets befolgt und wollen auch für die Zukunft treulichst befolgen. Für die Liebe unseres besten Monarchen, deren Beweise wir in der uns allergnädigst verliehenen Constitution, in der dem Landmann gewährten Erleichterung und in der ausgesprochenen Gleichberechtigung unserer Nationalität mit jeder andern des Kaiserstaates erblicken, wollen wir wahre und ungeheichelte Gegenliebe bezeigen, und bey unserem geliebten Monarchen bis auf den letzten Lebenshauch treu, fest, und unwandelbar ausharren. Wo immer E: Majestät verweilen mögen, überall wird dieselbe Liebe, Treue und Anhänglichkeit der Ruthenen die geheiligte Person E: Majestät begleiten. Die Ruthenen wünschen nichts sehnlicher als diese ihre Gesinnungen auch mit Thaten bezeigen zu können. —

Geruhen Euere Majestät diesen Ausdruck unserer lojaln Gesinnungen gütigst entgegen zu nehmen, wie auch die Versicherung, dass die Ruthenen im festen Vertrauen auf E: Majestät gerechtes Wort nur auf dem gesetzlichen Wege die Verwirklichung der ihnen zugesicherten Freyheiten und Berechtigungen anstreben werden. Von der Hauptversammlung der Ruth(e)nen Lemberg den 28t 8ber 848.

[2] Antwort S^{ner} Majestät.

Es freuet mich den Ausdruck der Mir längst bekannten Anhänglichkeit an meine Person, und auch in dieser schweren Zeit abermahls bewährten patriotischen Gesinnungen der ruthenischen Nation zu vernehmen. Die in der Adresse enthaltenen Wünsche werde ich beherzigen und meinem Ministerium deren schleinige und soviel mögliche den Wünschen entsprechende Erledigung aufzutragen.

Kurz gefasste Wünsche der Ruthenen!

1 Theilung Galizien in zwey Prowinzen 2. Die Errichtung der ruthenischen Nationalgarde 3. Die Einführung der ruthenischen Sprache

und Schrift in allen Lehranstalten 4. Die Einführung der ruthenischen Sprache und Schrift in allen Ämtern und Behörden Ostgaliziens 5 Die schleinigste Einführung einer neuen Comunal Einrichtung. 6 Die Anordnung einer besonderer Commission zur Schlichtung der Grundwald- und Rechtsstreitigkeiten zwischen den gewesenen Grundherren und ihren ehemaligen Unterthanen. 7^{ens} Die Übersetzung jener Beamten welche der Nationalität der Ruthenen sich feindsellig bezeigt haben. 8. Gleichstellung der g. k. Priester und Kirchensänger mit den Priestern und Organisten der l: Kirche in der Würde und dem Gehalte 9. Die Heiligung der g. kath. Festtagen in der Schule dem Amte und öffentlichem Leben.

На Євєнду прислали гроши Пренумеранты. Jachimowicz Епископ Вѣньковскій, фискальд: Калитовскій комисарь Gnitkowski & Якъ лишь що трохи спрячется грошей то зачну печатати. — Мого Тита отославемъ до Черновець. Наниши менѣ подробно о зѣзды нашихъ ученыхъ. Куземскій Борысѣвек: и Заклѣнскій еще тутка въ Оломунцу. —

Адреса пис. на 2 стор. 4°.

Ч. 170.

*Лист Івана Борисікевича до Петра Далибора Головацького,
пис. дня 30. X. 1848 р.*

З Кракова дня 30 Жовтня 1848.

Всечестний и любезний Брате!

Вчора щастливо перебулисьмо одну часть нашої дороги. Здоровисьмо оба бо їзда була для (sic) нас дуже вигідна — сидѣлисмо двоох тілько в мѣсци на 4 визначеномъ. — Алеж жаль братей нашихъ полякѡв на русинѡв всюда тягнув ся за нами, — а депутати з Кракова вислани уже тамтого тижня до Губернатора — вертаючи з нами наговорили ся досить о попах руских що там обрадували во Лвѡвѣ — о ножахъ подобних до кроацких, яки в вѣткись мала гвардіа показовати губернатору за таки — котри Русини ляхам готовлат (sic) — о церковнихъ бесѣдахъ при дверохъ замкненихъ — и проч. А намъ тяжко було виступити смѣло противо такъ безчестной ложни — їдучимъ в краѣну польску пѡд опѣнію краковян пѡддати ся яко висланники руски щоби не дѡзнати потомъ такои оборони якъ ѡд гвардіи Лвѡвскои Дзеровичъ нашъ бѣдний. — Про тое тѡлкою на тое звернув увагу Депутатѡв з Кракова — же то такъ до правди подобне якъ тая гадка, що то Залески приймаючи гвардію, мавъ з нею замкнути ся на самъ. — Крайнимъ словомъ всюда о Русинѡв питаютъ —

о них ровговоруку(т) — а я кажу слава Богу — найже хоть брешут тепер о нас — а перши и вѣстки не було чи сут яки на свѣтѣ Русини; колись то правда виклюеся на верх — тай бѣльше буде честь несправедливо пониженим — а сором неправедним противником нашим. — Дѣзналисмо ся також що Залескии мау Архимандритѣ рускому вѣзиту робити и то в Суботу минувшу — коли ви виберали ся до него — напишѣт нам скоро як тое усѣо ѡдбуло ся. Якими солодкими слови Вас при(ни)mano — бо то ни брак им того. —

[2] Общество просвѣщенія народного через цѣлу дорогу дуже мя займало — гадаем о ним багацьо — и еще нераз нѣм верну во свѣтлыми мужами ческими тай нѣмецким(и) о наших дѣлѣх бесѣдовати буду — абы так силно его мож аѣ организовати щобы замѣреной цѣли конечно досягнуло. Прошу Вас любий друже постарайтесь тамъ, о тое, абы здольни яки люде подали ся на ичителѣв (sic) языка руского при гимназиях — тай надошлѣте нам на руки ВЧ. Шашкевича до Берна спис таких щобы могли еще вѣ сим роцѣ обѣйти виклад Гисторіи и Географіи по гимназияхъ — бо на тое будем доконьче наставати. — Постарайтесь також абы на сесь рѣк еще вийшов календар руский у Поремби, во два тысяч ехсемплярѣв (sic) — одбыт буде певний — а новина для Ру(си)нѣв так велика же ѡд неи значе ся нова Ера руска. — И до Росіи не мало их пойде. Ровдѣлѣт працѣ рожних частей а за 3 недѣл може все бути готове — и до друку подане — а також упередити через Зору абы полских не куповано — маючи певность же вийдут руски. — Мала научка о конституціи дуже буде там на мѣсци — в календарѣ. —

Ухвалени одовчи до народа ѡд Ради нашої о завязаню Рад сельских добробы Вам тепер виготовити и в Зорѣ умѣстити, бо на той пѣдставѣ далша організація Рад руских наших основатися буде. — Також о язицѣ ухвалу — щобы неприймали инших письм тай протоколѣв — нѣ школ только руских — подайте скоро до Зори — и обучѣте нашъ нарѣд о поселствѣ ѡд Ради головної в потребах Его до Мѣнѣстеріум тай до самого Цѣсара милостивого — щобы приготувити на новини добри — сли яки будут — жебы полягав на Радах своих. —

Мы обрадуем часто в собою чого то нам Русинам наибольше тепер потреба — и якими дорогами дѣстати то можбы. — Не маем инной гадки — авѣ ВЧ. крилошав Кузьемскии — нѣ я — кромѣ нашої народной — [3] и всѣма силами умними розбераем добро тай силы народа нашего — щобы поднести их тай покрѣпити. Щобы нам Господь Бог допомѣг молѣте го — и засилайте нас новими в краю вѣстьми. ВЧ. Барусьевичъ уже виѣхав в Кракова. — И ми за годину — в дальшу пустимося путь. — Бувайтеж нам здоровеньки Честний Брате. — Оддайте

Всецествѣншой Радѣ нашей честь ѓд нас ей Децутатѓв. — Прощайте
друже любезніи

Иванъ Борыськевичъ.

Лист пис. на 3 стор. folio.

Ч. 171.

*Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова,
пис. дня 3. XI. 1848 р.*

Любезнѣйшій Брате!

Дожилисьмо в Львовѣ день памятникѣйшій, як инших лѣт триста нашом гісторіи. Брате не маю нѣ слѣв, нѣ силы, нѣ сердца Тобѣ все оповѣсти, як ся дѣяло, анѣ притомности, холодно розмислити над всема чувствами, якіи мою грудь то радостію, то тревогою, то печальнов болѣзнев розпирали. Вѣсть о побѣдженю Вѣдня, де 29го Жовтня взято по многих препущеных и вѣдбитих штурмах часть мѣста: — але нащо от Тобѣ сама депеша, котра 1го Лист. прийшла до Гаммерштайна: Die Vorstädte Landstrasse, Rossau, Leopoldstadt, Jägerzeile bis an die Wälle der Stadt am 29^t v. kais. Truppen eingenommen. Unterhandlungsanträge gemacht; 3ten Belvedere u. Schwarzenbergischer Garten genommen. Beding(un)gen der Unterhandlung erfüllt bis auf die Auslieferung des G(e)n(er)als Bem, Dr. Schütte und Pulschky. Übergabe zu erwarten. За три години доносят: Wien unbedingt ergeben. Bem застрѣлився. Такии вѣсти правдивѣ. Але Ляшки оповѣдали собѣ, що Bem побив Windischgrätz; [2] и иншіи байки розносили, щоб надѣя неостигала. Що ся дѣе того самого вечера при съватѣ всех С.С. Двох гвардистѓв п'яных здибуєся з п'яным канонѣром. Один другому нехоче вступати, вѣдты сварка, тай канонѣр одному уху вѣдтяв, другому голову провалив. На то збѣгаются челядь и робѣтники, волочатся з криком по улицах, гвардія з цѣлов силов патрулює. На голос „do bronі“ бере порох и кулѣ. На высорым (sic) замку чути — 9 година в вечер — три салвы з ракетив. Тлумы ходят з криком — з вибиваньем ѓкон, вѣйско виступає на постирунки, барикады роблятся на улыцах вѣд краковской до мене (бо я сам — Борыськевич поѣхав з Кузьеме(к)им до Голомуньца). Тлуми з криком, хоть без оружа тиснут ся к вѣйску. 10^{3/4} дає вѣйско три разы огня з рук, потому поединчіи выстрѣлы, а десь коло 2 три карточовых з горы з ва мѣста. Барикады роблят ся аж до раня, було их кѣльканадцять, але дурніи. Рано видит гвардія, що без начальства, бо генерал Вибрановскій сидѣв у Гаммерштайна, а Маіор Бентковскій замельдувався хорим. Коло 6 з рана виѣжджає Полковник Бордольо, и заручає словом гонору,

що нѣ-[3]-чого ся нестане, лиш гвардія має ся розійти, барикады порозкидати, то и вѣйско пѣде. Здавалося що вже спокій: хоть вѣйско и армати на всѣх кѣнцях улиць, то люди прохажувалися по валах з дамами стройними. Але щож кортѣло змѣритися. По 9 їдут кѣлька компаній Дайтшмайстрѣвъ по сходках коло Арсеналу на долину, на протѣвъ них вѣдѣл Академѣкѣвъ з домѣнѣканьскои улицѣ. На оден вистрѣл падае оден жовнѣр; починае ся Plutonfeuer з обоих сторон. (Я вже тогды небув дома, бо недоставши снѣданя в мѣстѣ вступивем до ангѣльского Готелю, и там пересидѣвем цѣлій час). Много там упало. В одно затим бомбардованье улиць картачами, и стрѣлянье бомбами и ракетами з високого замку, и з Яблоновского городу. Боронити барикады небуло кому, бо их дуже много було, тай мѣйска гвардія поховала ся по камяницях, выставивши вже о 10 бѣлу хоругву на вежи ратушнои, но Академѣкам здавало ся ходити о тое, що оружа не вѣдобрали. Але и тѣи поховалися, котри могли. З того видно, що вѣйско на тое вырушило, щоб — що будь, то будь — доконче бомбардувати мѣсто. До 12 години, ба и по тому трохи, наробило много шкоды на домах и людех, ба ще к вечеру, то роздавано жовнѣрам по 60 патронѣвъ. — Бра-[4]-тичку любій, ож тотое, що немож описати, як то ся дѣе чоловѣковы, ожидавши, що хвиля, як над тобою хата вѣд куль розвалитя, або зпалитя вѣд ракети. Я був дуже близько, особлыво ручного огня цѣлого баталіону що був перед и в Губерніи. Ци баба, ци панѣ, ци хто будь, як неустиг втѣчи — забити вѣд карабѣнового огня. До ѣкна не приступити, бо и там го дѣстали гранадиры. Иде двох перед готельом; забито одного, другый хоче го пѣднести и сам падае. Сам видѣвем, як вѣд бомбы 7 академѣкѣвъ пало. В готелю оден молодой, богатый жених, сидит при тещю, и зарученіи, котру сегодня мав послубити, тай нахилився до ѣкна; кульов карабѣновов в саму голову графленій падае без духа в моих очех, бом по курытарѣ при єго отвертих дверех прохажувався. Жовнѣры або дуже мало або жаднои шкоды неопесли; инчих незнати кѣлька, але много, — а найбѣльше невинних. Жаль менѣ, алеж Ляшня, обывателѣ, носи поспускали, тай Дзеровича пометили на них Нѣмцѣ. Двѣ ракети запалили ратуш, котрой вже згорѣвъ з вежов, и старій театр. Мали добру цѣль! Вѣд театру обернувся огонь на школи єзуїцкіи на против на технѣку з прилежними домами на Всеучилище и прилежніи. Тепер горит и буде горѣти незнати доки: бо пѣкуди води и сикавки через барикады привезти, якого собѣ наварили таке мают. Щастя, що вѣтру нема, бо пѣйшлоб цѣле мѣсто. По 2 годинѣ Академія зложила оружье. [5] Капѣтуляція на тих пунктах заверта: Розброенье летіи академѣжкой, реорганѣзованье гвардіи, Infame Kassation польского ѣрла и т. д. Так грае Зальевскій, не знати котрой ся лѣпше подобае Ляшкам, чи вѣи, чи Голу-

ховскій, чи Стадіон. Ђлячичь перейшов границу, иде на Пешт: такі Вѣденьчикѡвъ Er-Errungenschaften v. März u. Mai; алеж и ще незнати яка наша Конституція, яка слобода Русинѡвъ. Сейм був ще перше запрошеній до Kremsier коло Оломунья, де ся осяде, незнати. Даеровича взяли до Семинаріи. По улицях тяжко ходити, жолѣтрство дуже гуляе. Професуру словесности при Всеучилищи дѡстав Вагилевич, но шкода, що згорѣло; для Тебе ще знайдеться мѣсце в Семинаріи, не жури ся. Я ще доси кандидатом, незнати як тепер буде, а ще и грошій годѣ.

Але ще щось: В Чернівцех зобрала ся компанія 50 людій до Вѣдня помѡчь. Оно трохи за пѣзно, але вже их трохи приѣхало тут, и понюхали нашого порохи (sic), не [6] знати, чи им до смаку, а присягли собѣ вѣрно недѣлитись пѡд карою смерти, доки свого дѣла недоконают. Решта приѣде то взавтра, то позавтрѣ. Межи (ними) ожидаю узрѣти и нашого Василя, бо також присяг. Як приѣде, запакувавбим го до Семинаріи, але щож присягу зломити годѣ. Вжем и в Капѣтаном говорив. Поѣдут може на Угры, колы мужики пропустят, бо кажут небезпечно. Але чую, якісь крик, галас; щось то з того буде?

9^{та} година вечером. 2го Листоп.

Чую вѣвати знать Зальескому, и труба кавалеріи вѣдзиваеся, нечути стрѣляня: видно, хто газдуе. Лахи мают що коло огню робити.

3го Лист. 4 год. рано. Стрѣляли ручно цѣлу нѣчь, але мабудь на вѣтер для постраху. — Рясный дощ угасив огонь, аде и порозганяв вѡйско на рабунок. Жалую, щом ся до Семинаріи ще вчора незховав — коб' дѡстатись тепер до почти. — Все стрѣляют. —

8^{ма} год. Иду на почту. — Господи спаси мя — тревога велика, але и вигнати не давбимся. Бувай здоров. Цѣлую тя сердечно, найщирѣйшій брат

Петро Голов.

Василія ще нема. —

Лист пис. на 4 стор. folio i 2 стор. 4^о.

Ч. 172.

*Лист Володимира і Емиліяна Головацьких до брата Якова,
пис. дня 6. XI. 1848.*

Любезный Брате!

Давно вже гадаемъ до Васъ шчо написаты, але шчождь, коли годѣ вуло (sic) ся довѣдаты, чисьте вже повернули до Хмелевы, ци шче въ Львовѣ зѡстаете. Але теперь, колимъ ся довѣдавъ ѡд Мѣлька, жесьте въ Львова повернули до дому, гадаю, вуде (sic) найлѣпша хвиля, абы хоть пару словами даты вѣдомость о собѣ.

На самъ передъ, мушу Вамъ повѣншуваты шчѣстя до новой посады, дай Боже, абы Вамъ ся лѣпше дѣяло, якъ доси. Напишѣть, коли вудете (sic) ся випроваджати изъ Хмелевы, — якъ такъ пишу, яквисьте (sic) вже малл Декретъ, бо знаю, же Васъ не мене, а може вже и маете его. Напишѣть шчо поравляете (sic), шчо нового у Васъ чуваты, чисьте здоровѣ, якъ тамъ Рущина, чи цвите, чи велька виросла, якѣ книжке выйшли новѣ и пр.

Мы тутъ фалиты Бога, здоровѣ, и добре намъ ся дѣе; — Мѣлько вувъ (sic) недавно въ Львовѣ, хотѣвъ зъ фрайкурами Вуковиньскими (sic) до Вѣдня (sic) маширувати, али му ся не вдало, тай повернувъ навадъ до Черновець. [2] Просить Васъ, бисьте ему прислали его книжке, котрѣ въ Хмелевѣ у комѣриѣ обѣтали ся, но не всеѣ, бо багато би треба за почту платиты, а теперъ грошѣ дорогѣ; — виберѣть котрѣ лѣпшѣ, тай для него потребнѣшѣ. При тѣи okazji, може знайдете шчо для мене нового тай цѣкавого, яку може врошурку (sic), або и книжку яку добру руску до читаня, а можебъ и Роттека гисторю, якъ вуде (sic) можно и якъ Вамъ не потрѣвна (sic) теперъ, а прынаймѣ шчо вудѣ (sic), аби руского, бо якъ видите, я и то щомъ у Васъ ся навчивъ вже помало завуваю (sic). Може яку маете вѣдомость зъ Вѣдня од Блонского, може од Ивана, — десьто обѣ ся обертае? — Словомъ, шчо колякъ нового знаете то и намъ донесѣть, може шчо изъ Скалата або изъ Чепелѣвъ, ми того всего дуже знаты жадаемо. Напишѣть менѣ такожь, де то ся записують до Матицѣ русской, можебъ и я тамъ ся вписавъ, коло (sic) варто. Якъ вудете (sic) послати книжке Мѣлкови, то адресуйте до мене: *wohnhaft in der Herren-Gasse im Post-[3]-hause beim H. Tetzloff 1ter Stock*, бо Мѣлько, шче не має певной кватири, тимчасомъ въ комѣриѣмъ.

Пишѣть борзо и багато, а тимчасомъ бувайте здоровѣ

Волод. Емилянъ Голов...

Черновѣцѣ дня 6го Листопадня 848 г.

Лист пис. на 3 стор. 8^о.

Ч. 173.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис.
дня 12. XI. 1848 г.*

12. listopadu 848.

Drahý Příteli!

Odpust že jsem ti tak dlouho na tvůj milý list neodpověděl. Jsem teď tak roztržit, že pro samou domácí práci, pro samé schůzky

to we Slowanské Lipě, to we výboru pro wydávání českých gymnasiálních knih, to we výboru matice české, to w měšťanské besedě atd. ani ku psaní listu zasednouti nemohu. Píšu najednou dvě knihy pro gymnasia, totiž zeměpisy pro 1. a 2. gram. třídu, 15. listopadu musejí první swazky obou knížek již w rukou zákůw býti; můžeš si tedy myslet, že nezahálím, vláda mně k tomu oučela na měsíc od úřadování dispens dala, která již jen 1 týden trvá. K tomu všemu mám ještě běhání po professořích a po úřednicích, starám se totiž o professuru českého jazyka na realní škole, a to ještě newím, zdali ji dostanu.

Twůj list jsem přeložil od slova do slova, a podal Erbenowi do úředních Pražských nowin, kde ho Poláci wyčenicnali, a po části w Powszechné Gazetě se swými poznamenáními, či vlastně jen s předmluwou opakowali.

Nepochybuji, že Rusíni českou nynější politiku dobře pochopili, zawazujeme wás, abyste s námi teď wěrně drželi, zvláště že Slowáci ukazují se tak silně maďarismem zdemoralisování, že téměř ruší řetěz Slowanůw od nas až k Wám, Poláci se beztoho sami z něho wytrhli. Widím, že budeme muset Poláky jejich osudu zanechat, od jaktěziwa se chytali politiky nejhlu-[2]-pější a neškodliwější, teď je šlenost tak dalece porwala, že se stávají zrádce nejswětější slowanské věci, swobody. Bylo jim toho potřeba we Lwowě! Bylo jim toho potřeba, sesilowati maďarstwo, že teď půl roku k pokoření jeho nejméně zapotřebí bude, a my Bůh wí jak dlouho od cíle swého odvráćeni budeme? Bůh je naprav. Podle jich smýšlení jsem to očekával, co se stalo, bohužel obávání mé splnilo se w plné míře.

Bratr mé ženy, Aloisy byl půl roku u nás w Praze, a wrátil se po swatodušních swátcích zas do Haliče, nyní test píše, že nedá nic na Čechy přijít, a že se s každým hádá; tak by měli mladí Poláci trochu k nám do školy chodit, a zajisté by se jejich politický obzor rozšířil a wyčistil.

Hleďte jen všemi silami uchowat pokoj, aby se sceny z r. 1846 newrátily, bylo by nesmírné neštěstí, a Bůh wí kam by to wedlo.

My zde stojíme jako na sopce, každou chvíli můžeme být obklíćeni německým wojskem, které nas násilím k Německu připojowat bude, a pomoc od našich bratrůw žádná poněwadž nemožná. Poláci jsou tak šlechetni, žeby nás bez rozmyslu Německu obětowali, kdyby mysleli, že se jim tím skutkem Polska w dáwných granicách wrátila. Jediný Lubomírský a Zamojský s námi [3] drží, lidé, kteří se lépe po swětě ohledli, a postawení swé lépe pochopili; nežli celý Polský národ. Zamojský uweřejnil již swé politické wyznání a udal přičiny, proč

z Wídně ušel, Lubomírský chce prý to samo učiniti. Ale budou-li jim Poláci věřiti, nebudou-li křičeti, že jsou aristokraté? a při sám Bůh! oni jsou opravdívější demokraté nežli všickni ostatní.

Maďari ještě 27. října udělili jednomu plebejusowi maďarské šlechtictví, to slouží k náhlednutí do jich vnitřních záležitosti. P. Borysikiewič právě přišel pro list, on ti snad více napíše, zatím s Bohem

Twůj upřímný přítel

Karel Wladislaw...

Лист пис. на 3 стор. 8°. На четвертій стороні дописка Кирила Блонського:

Борыськевичъ Куземскій и Заклѣнскій повернувши съ Праги до Оломунца а нынѣ съ Оломунца приѣхали до Кромиру. Борыськевичъ цюлюе тебе, а Ты отъ мене поцѣлуй свою Марыню лубу и дѣточки.

Будь здоровъ

Блонск...

По середині 4 стор. адреса, пис. рукою Запа:

Jaroslawu Hołowackému.

Ч. 174.

*Лист Т. Гуминського до Якова Головацького, пис.
дня 16. XI. 1848 р.*

къ Его́ милости Висо́ко Благо(ро)ди(и)и́ Панае
вселаска́в(и)и́ Добродѣю!

Чрѣвъ неповоленіе часѣ недостоѣвъ ес'мъ Вашъ низк(и)и́ поклѣнь къ Его́ милости Висо́кой Благороди́и, тол'ко посилаю умисне тѣс, чомъ оучинилъ предреченіе дла́ Висо́ко Благородной Панѣ, и́ притѣмъ ѡ(п)рашаю́ Его́ милости Висо́ко Благороднаго Пана, би́ Его́ ласла оудѣлила напарѣ годинѣ Зѣри подъ числомъ кѣ. к.с. нинѣ врѣчаю́ Его́ милости Зѣри подъ числомъ, и́. ѡ. подъ найбѣл'шою удѣчностію.

Наинйжайш(и)и́ Слзга

Ө. Г'смѣн'ск(и)и́.

Бережливий дна 31 Новаembra лавмн.

Лист пис. на 1 стор. мал. 4°. На четвертій стороні адреса:

Его́ милости Благородномѣ Дсховномѣ Панѣ, Головацкомѣ Парохови всенайласкавшомѣ Панѣ и́ Добродѣвѣ найнижай врѣчиті промс,

въ Хмелевѣ.

*Лист Кирила Блонського до Якова Головацького,
пис. дня 16. XI. 1848.*

Любий Пріятелю!

О Революціи вѣденській не буду Ти писати бо уже знаю щось читавъ въ Газетахъ, лишъ Ти скажу що та революція уложена була Магярами вразъ зъ Поляками и нѣмецкими Републиканами, котри намѣреніе мали Монархію скасувати а Чеховъ, Моравію, Селевію, Австрію, Ст(и)рію Тироль и Иллірію прилучити до Нѣмецчини, сотворити републику Магарску съ подвладними землями, и Полску съ подвладними Русинами. Тогда бы були въ Нѣмецки Сторонѣ нѣмчили, въ Магарски магаризували, а въ Польски польони-[2]-зували. Але имъ Богъ недопомогъ. Кошуть приславъ бувъ 300.000 ф. СМ. поперати вѣденській бунтъ, а за орудіе були выбрали студентѣвъ и работникѣвъ. Дякувати Богу що Легію Студенську всюда зносить урядъ, бо смаркачи най ся учать, але не (в) фузіяковъ ходять. Теперъ уже весь свѣтъ позналъ яки Поляки, а особливо Чехи о нихъ приконались, и други Славяне. Въ вѣднн (sic) зробили були свою Польску Легію и своихъ 34 гулановъ а зъ Легіи мало ся лишило а съ гулановъ лишъ 4 решта Кроати, и наши Русины отъ Регимента Насавъ, Стефанъ, Сивковичъ, и Парма, [3] а теперъ одного съ тихъ Шельмовъ по другимъ розстрѣлюють. Полковника польского Еловницкого розстрѣлили, а Бемъ Енераль утѣкъ также и Пульски магаръ утѣкъ але вѣдай не уйде кары. Наши Русины въ великій гармоніи съ Чехами вѣдали туды до Праги, а нынѣ приѣхали вже чески депутаты тутька до Кроміру (Kremsir) где 22 9^{бра} зачнесть Сеймъ бо черезъ неспокой перенесенный съ Вѣднн. Лвовска революція якъ ся здае була уже впередъ Поляками уложена; бо якъ пошло имъ въ Вѣднн зле то писали польски депутаты до Галицци абы тамъ ничего еще не розпочинали бо тому не часъ бувъ якъ казали. [4] Мѣй Титъ бувъ зо мною, и черезъ цѣлый часъ мусѣвъ сидѣти дома на Станціи бо мѣ боявся абы го не взяли студенты або работники до оружа, бо хто безъ оружа на улицы показався то ловили чи хотѣвъ чи нехотѣвъ. Революція наробила шкоды въ Вѣднн на 30 миліонѣвъ. На Цесарській Библиотечѣ и надъ Минеральогичнымъ Музеи и на костели Августинѣвъ зрогивъ (sic) дахъ, цукерня згорѣла а шкоды въ нѣй на 2 миліоны. — Ляхи где пойдуть то золотѣ вербы за ними ростуть. — Руска депутація (Кузьемскій, Борысѣкевичъ, Левицкій депутатъ, Пашкевичъ Деп: Ломницкій Деп: Дзѣваковскій Депу: дякъ съ Пѣсочнои и Гармацій Деп: Селянынъ и по руски читати умѣющій були въ Депутац(и) до Цѣсара и подали

до Цѣсара и кождый пунктъ желаній руского народа зъ особна до Министеріумъ (смотри тут прилуч: адресу¹⁾) и обѣщанно що все Русинамъ зрѣбать. Министеріумъ нове уже утворенне. Praes. Minister. Wappenberg; Minister des Inneren Stadion; des Äusseren Schwarzenberg, des Krieges Cordon, des Handels und öffentlich. Arbeit Bruck aus Triest I. Helfert des Unterrichtet. Будь здоровъ и борзо отпиши менѣ Васъ любящій

Блоньскій.

16 9bra 848.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 176.

*Начерк листу Якова Головацького до Мих. Малиновського,
пис. для 16. XI. 1848 р.*

16го Листоп. 848.

Высокопочитаемый Господине
и любезный пріятелю!

Посылаю на честнѣи руки Вашѣи росправу мою о языцѣ южнорускомѣи мѣду чисто переписану. — Будьте ласкави, возьмѣт си в Свою опѣку, и коли прійде до печатанья — догляньте, щобы була вѣрно напечатана, и такимъ правописаньемъ, якъ я си переписав. На з даю Вамъ волю, коли другіи росправы будутъ съ ом напечатаны, то можете и моѣи додати, для одностайности правописи. Я узнаю, що безъ з совершенно обѣйтися можна, але же око привычаєно до него, то менѣ про него байдуже, чи оно є чи нема — абы не було колоту за марницю. — Впрочемъ, прошу такє захвати мое правописанье и сподѣю ся и бѣльшость згодитъ ся изъ нимъ — особливо *в* (: був, чув,) прошу затримати, бо того булъ неможе нѣ ухо нѣ око мое внести на *і* маємо *ѳ* значкомъ, а надъ *л* годѣи знакъ поставити якій, то лѣпше вже переимѣнитъ на *в*. Тое *в* є характеристика нашего языка, оно богато придає мяхкости языкови. —

[2] Чулисьмо мы тутки дещо, що ся у Львовѣи передъ двома недѣлями стало — але не знать що далѣи буде — що буде зо школами. Я подав ся на професора, а теперѣка чую, що вже Вагилевичъ дѣстав туя Професуру — най ему служитъ! А я якъ на леду осѣв. Мои засвѣдченья до министеріи пѣшли и не знать коли назадъ вѣдошлютъ, а тутъ графляють ся добріи парафіїи щобы ся подавати, бо вже на професорство дармо надѣятъ ся, коли другій дѣстав. — Треба ся на завтрѣшнє дивити: коли

¹⁾ Гляди Ч. 169.

бѣда въ живій очи заглядає, годѣ в Хмелевѣ засиджовати ся, бо не можна выжити. — Будьте ласкаві, як скоро прійдут мои аллегата вѣд министеріи, подайте мене на Сидорѣв (: Гусятинск. дек. :) або як там вже за пѣзно буде, то на Потѣк (: Бучацк. дек. :) або як там вже за пѣзно буде, то на Потѣк (: Бучацк. дек. Станисл. окр. :) — Миѣ тяжко до Львова самому ѣхати, бо и не ма з чим.. Вам поручаю мою будущнѣсть, мою долю. Блыкнула була миѣ надѣя, що дещо пожиточного учиню для свого роду, — що остаток житья посвящу зовѣм народнѣй словесности — а тут нѣколи! Хмари засунули все. Не о мене тут иде, бо я якось выжю на свѣтѣ, але жаль той способности, жаль того жерела, з которого заедно бы черпати можно — жаль той слободы, що можна бы весь час, всѣ сили посвятити трудам около просвѣщенія народного — посвятити той гадцѣ, котру грудь моя вѣд молодости выгрѣла, выплекала. Знесу я и тоє, не першина менѣ такіи прикрости — не подам ся, не угну ся, не подала ся душа моя, коли мусѣв по чужинѣ блудити, ни тогди, коли страждав невинне... и тепер не упаду. Я буду и далѣй працювати в тѣм моим возлюбленѣм заводѣ, але щож, коли тѣлько часу марне пропало и пропадати ме при господарских и домашних затрудах. Відпишѣт — потѣште, бо ми щось туже (sic) тужно на серци!

Начерк листу пис. на 2 стор. 4^о.

Ч. 177.

*Лист Івана Борисікевича до ред. „Зорѣ Галицкоу“,
пис. дня 18. XI. 1848 р.*

З Кромьержѣша дня 18^о Листопадня 848.

Любезні друже!

Праця укѣичила ся — посѣялисьмо зерно жита чисто народного — а тепер ожидаем щобы зѣйшло як найхутше. — Пора приятна — а надѣя так велика як вѣра наша, спасеніє не далеко. Ясьнѣйше говорити не лзя. — словом: потреба теперѣшной австрійской полѣтики домагаєся воздвуженія Русинѣв, а про тоє дозволеня всего, що ми зажадали — для себе со увагом на стан цѣлой держави Австрійской.

Посланики наши до сейму — Русини — помагали нам силно — Шашкевич виробыв два пункта — Лумицкїи о священиках и дякахъ — и я також два — але душею праць наших — и поселства — то честниі Кузьемскїи. Виробыв 4 подая — написав Адрессу, — и трактует з мѣвѣстрами — а так широко и розумно же нѣчо нам не хибне. Од трох дни ям заслаб — таи инак працювати не могу — як мислев и радоч, и хоть так причиню ся для справи нам порученой. — Не бугем у станѣ нинка

виїхати до Вїднѣ — але Кузьемскіи з Шашкевичом потрафят там по мѣѣстерских бюрах пѣдговити давнѣйши тай теперѣшни допроси, тай обѣзнати старих референтѣвъ зо станом славних тепер жителей руских. — На Шашкевичу тут буде тепер цѣле упѣванье Русинѣвъ — я допоможу ему — бо задержу ся тут зо три недѣли — щобы ѣднѣчити на мѣсцы по вѣздах и трудах, а прецѣнь кенути часом мысль слово — у посредок тих, що судьбами нашими владѣют. Искра дрѣмлюща у глубинѣ сердець их руских розгвѣяна — и жарит ся уже силов краснов, готова [2] вознести ся у положѣнь само статного житя народного, тѣлько Ви там старайтисѣ вознести сили народни, а заступники маюť незломну волю обявити их перед свѣтом — и впробыти имъ узнанье тай честь у состоянїю народѣвъ австрийских.

Чехи Сербѣ — Моравяне — Словаки ба и Нѣмцѣ — вельо готове получитисѣ дла справи нашої — як будем у ставѣ причинити ся до вѣспѣлной справи держави нашої. Дла того до працѣ — зберайте вѣѣ руски сили, будѣт житье народне по селах наших. — Новиі стан настав дла нас — нова надѣя новий путь перед нами. Перше только боронилисьмо — утримували — Тепер дѣлаймо — поступаймо. Кѣлько — и доки здорочье послужит — и я вам поможу. — О розправах сеймових напишу дла Зори вашої — тѣлько постарайтисѣ борзо, щоб знов показали ся свѣту. Заклѣньскіи виїхав зо мною з Праги а може з Кузьемским вернесе дло Вас — або може яко Секретар обвисне при наших посланиках. — У Празѣ три дни булисьмо — и Видѣли красни рѣчи — кобы то и внас так колись було. — Нова школа народна Ческа то правдиве диво — не чуване — не видане — нова психо(ль)гѣчна наука — котру так коротенько описати тяжко. — Бесѣда прекрасна — школи гимназїальни — уже народни — бо гѣсторїя — земленис, природопис, и наика (sic) релѣгии, по ческу уже у снмъ року. — книги готови давно. — але грека латина — та нѣмецка граматика довший час — по давному систему — на нѣмецкой пѣдставѣ задержитисѣ. — На Моравѣ все як було. — [3] А Прага то не Лвѣвъ — она народна Ческа — а внас то еще барѣ кади польски.

Ми журили ся о Вашу Зору — о бюро редакцїи — о друкарню Ставропѣгѣяльну — и тѣшим ся що недѣзналисте жадной нужди. — як пише Малѣновскїи. —

Як там у моеї хатѣ дѣе ся не знаю — отже прошу Вас — загляньте — тай заступѣт мя там. Склад рѣчей такіи. — Ям наймив на цѣлиі рок — на мѣсяць 12½ ф. МК. — 15 Листопадни скѣичив ся мѣсяц — поселаю Вам тепер 10 фл. дла господара — заплачѣт до 15⁰ Децембра — але скажѣт, що то остатнїи мѣсяць потем сидѣти там уже негадаю, бо не знаю що тра буде робити — а дармо платити шкода. —

2 $\frac{1}{2}$ ф. вже давнѣйше Дембѣцкій дѣслав ђд мене. — Для слуги — дайте прошу 4 ф. вв. — Господарови скажѣт най вже собѣ ђд 1^о винаймае, бо я певно не вернуся. —

Всечестному Петру Головацкому — поклон од мене и подяку же ми вступав доси — и п(р)озьбу дайте щобы Вам допомѡг законѣчити сю справу. — Еще не конец — меб(л)ѣ пожичени — на мѣсяць — за 5 фт. 22^о подобно термѣн. — отже приѣде жид заберати купѣт же комоду — бо там мои багажи зложени, тай возмѣт ю до себе, в комѣрне, — комода олхова не мае багацьо коштувати. — Я посилаю 5 ф. а що бѡльше доложѣт то вам верну, но запишѣт. Тут розхѡд виликии — на Заклѣньского — на потреби послаництва нашого. — недовго учерпае ся мой запас, а нѣм надплине в дома — тра мати що в поготовлю. —

Гаулѣчек дав для матицѣ нашей 50 ф. м. к. ђд разу! — [4] Чиж нам потреба лѣпшого прикладу, абы заветидати ся, же Чех зробив бѡ(л)ьше як кожднї Русин — для справи нашей! —

Не журѣте ся тим — же бѡльше напишемо — всею вѣ работѣ, а лѣпше дѡзнати ся — и величати як буде готово, як вирвати ся в перед — та викликати интриги. — Отже тихенько ждѣть — Кузьемскїй що найбільше нам треба привезе з собою.

Мѣнѣстернум готове по пѡдпису Цѣсарского ще брак — а вже в Мѣнѣстрами декотрими була конференція руска. — V кореспондентѣ загальна адреса наше (sic) буде помѣщена. —

З Ляхами — вѡргалисьмо — доки полѣтика их буде противна интересом Австрийским — славаи. потягнѣт собѣ консеквенцію — а будете знати чого домагаемся и як дѣлаем. —

Бугайте здоровеньки — Честь и поклон всечестним членам розѡгнаной Ради нашей — соокупѣтсе борао — и домагайте ся для себе права конституційного — а як вам буде перешкода то пишѣ(т) тут до мене пѡд Адресов Ломиѣцкого — пишѣт часто, и ми Вам не будемо должнѣ. — Депутованих просѣт щобы борзо вертали ся. Поклон Трещакоскому, Малѣносками (sic), Слѣмакоскому, Лонтовичи, Константиновичи, Хомѣнскому, Жукосками (sic) и про. Вам приятелске устисненье.

Иван Борисѣкевич.

Лист пис. на 4 стор. 8^о. На долї четвертої сторони записка Петра Головацкого:

Господареви — 10 f. СМ.

Жидови за 3 недѣли 3 f. 15 kr. СМ.

За комоду на мѣсяць в перед — 40 kr. СМ.

Слузѣ — 2 f. СМ. — Разом 15 f. 55 kr.

Ч. 178.

*Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова,
пис. дня 25. XI. 1848 р.*

Любезнѣйшій Брате!

Довѣдую ся зъ Твого письма до Малъновскаго¹⁾, що вже зрѣкаешъ ся надѣи осягнути профессуру, котру всѣ Русини для Тебе, тай но лише для Тебе такъ ревно жадають. Правда, що писавемъ Тобѣ, що си вже Вагилевичъ дѣставъ одъ Ради шкѣльной, бо се и правда була, алежь було взглядъ мати и на примѣтку, котру додав емъ; а коли того Тобѣ не досить, то ще могу теперъ и бѣльше додати: часъ не одно для Русинѣвъ блаженство приспѣвъ. Рада шкѣльна розвязана; свѣтивъ ся ще доси оденъ Строньскій гейто Директоръ шкѣль, та и той зложивъ свою власть въ руки Амтмана. Въ рукахъ одного, ба и ще такого челоуѣка не може бути власть велика, але и тая не Т(в)овѣвъ, но щось зъ трохи мовѣвъ долевъ владѣе. Твоя доля въ рукахъ цѣлой Ради руской, а ся величавыхъ заступникѣвъ у Ряду Кузьемскаго и Борисѣкевича, а при основаньяхъ надѣя не може Тя обманути. [2] Душу мою бѣльше заѣмае теперъ велична надѣя нашого цѣлого народа. Радости моеї нѣ кѣнца нѣ мѣри, коли спѣмну на листъ Борисѣкевича²⁾. Пише менѣ, що Русинамъ Рядъ все, що жадали призволивъ. Сама его полѣтика наказуе, намъ нѣчого неѣдмовити. Пункта вироблени Шашкевичемъ два, Ломнѣцкимъ 2, Борисѣкевича 2, Кузьемскаго 4 адреси и одна петиція, котру небавкомъ въ Зорѣ дѣстаните въ министеріумъ безъ ѣдѣни розсуджени, лише ще ѣдъ Цѣсаря не контрастиновани, Русинамъ спасенъе принесуть. Бѣльше каже говорити не лъзя, але Кузьемскій привезе на мѣсце, а лучше буде потому готовимъ величатись, якъ теперъ витриги выкликувати. Лише, каже, приготовуйте нарѣдъ, щобъ о нѣчимъ и знати не хотѣвъ, якъ лише щоруске. Два дни були въ Празѣ, теперъ въ Кромерижи о соборъ ся обѣрають; зъ Ляхами каже совѣмъ зѣрвали, а Кузьемскій поѣхавъ до Вѣдни (sic). Тамъ чудо, каже, каже то не челоуѣкъ: такъ мудро и щиро зъ Министрами агітуе, [3] що годѣ полѣтика надъ него.

Рускій театръ тутъ бѣду заводить. Вѣдданицю ще разъ випроваджувалисьмо на сцену — а такъ величаво, що намъ доконче хибанъ рускими акторами бути. Однѣ гонять насъ на сцену до Скарбка театру; другіи раять сполчитись въ товариство любовникѣвъ пѣдъ Дирекцію актора Слоньскаго, котрѣй намъ зъ многими капѣталами и всѣми належностями прямо накидае (ся). Якъ буде, такъ буде; зъ минушого представлени далисьмо на Ряду 100 Зр. ср. а собѣ по 30 Зр. ср. лишнѣ-

¹⁾ Гляди Ч. 176.   ²⁾ Гляди Ч. 177.

письмо; теперь грати будемъ, але на свой дохѣдъ. Що маєшь драматичного руского або московского, прислай — бѣй ся Бога, таки заравъ по отриманю сего письма, но борзо, бо люди спокою не дають, хотять платити, коб' лише дивитись.

Я роблю теперъ для Зорн. О моєй профессурѣ нѣчого не знати; але хотябимъ дѣставъ, то якъ не въ Львовѣ, не пѣйду, бо Павенцкій хоче мене доконче до спѣлки затримати. Бувай здоровъ, а прислай борзо, що пресимо

Даливоръ (sic).

25° Листопада 848.

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій стороні почтові стампиді:
Lemberg 27 Nov. Skala 6. Dec. і адреса:

Abzug.

An Se Herrn Herrn

Głowacki

gr. kath. Pfarrer

per Truste

zu Chmielowa.

franco.

Ч. 179.

*Лист Кирила Блонського до Якова Головацького, пис.
дня 26. XI. 1848 р.*

Любый Пріятелю!

Письмо Твое дошло до мене а съ нымъ и Росправа о сочиненіяхъ Котляревского, якъ тилько надійде пренумерата то зачну печатати таки може въ Кремзѣрѣ, бо тутка спровадили Печатню Скарбову. Мы задержали тутка Заклѣньского котрый съ Праги приѣхавъ съ Куземскимъ и Борыськевичемъ и сгодилисмо его до Сейму за переводителя Сеймовыхъ росправъ на Рускій языкъ, бо право таке Сеймъ выдавъ абы: Aus den Stenographischen Berichten ein Auszug in alle Sprachen der Völker, welche auf dem Reichstage vertreten sind, dann alle Anträge und Reichstagsprotokolle gemacht u. übersetzt werden. и будемо то все посылати до Зорѣ абы розсылала по краю. Зъ за тебе подалисмо прозьбу до Ministerium нынѣ. Куземскій бувъ съ Шашкевичемъ въ Вѣдны въ канцелярії Ministerium des Inneren, найшли твое имя що ты поданыи але цѣлого Aktu не могли найти, мала ляшна въ Львовѣ сховати, по дуже остро наказали абы цѣлый Akt сюда переслали. Чей Богъ дасть що ся вдержись. Заклѣньскій здѣбный але мало умѣе по руски и писати лихо пише але я и Gnitkowski будемо ему помагати абы ся приучивъ. Ministerium уже зложено Stadion des Inneren, то для насъ щастя.

Zaleski мавъ Држемалика засуспендувати, и за тотосмо до Ministerium подали. [2] Мы тутъ заложили Клюбъ Славянскій, складае ся съ Чеховъ Моравцовъ Русиновъ Дальматинѣвъ и будемо выдавати Часописъ въ нашѣмъ духу по нѣмецки въ Празѣ. Jordan и еще двоухъ будутъ Редакторами. Складка е на Акции по 25 fl. CM: 27 9bra розпочне ся операція противъ Угромъ, може Богъ дасть що Русины Угорски съ нами ся злучать. Такъ показуеся що Галиція будетъ подѣлена на трое Буковина, Русь, и Польска. Диви ся Человѣче що тотъ Метрополѣтъ намъ робить Бохеньского на Суфрагана подавъ до Министеріумъ, булисмо все въ Яхимовича говорилисмо ему абы тому якъ перешкодити, обѣцявъ намъ и самы еще пойдемо до Stadiona. Куземскій и Борыськевичъ еще тутъ въ Кремзѣрѣ. Сеймъ ажъ завтра розпочинае ся. Але лѣва Сторона пересадила насъ при выборѣ Презѣдента бо ихъ больше було а нашѣ еще ся неповѣжали, и тимъ способомъ зоставъ Smolka презѣдентомъ отъ 22 9bra до 22 Декемврія, бо презѣдентъ лишъ на мѣсяць обераетъ ся. Яхимовичъ уже тутъ есть. Най тамъ недуже вважають на List pastoralny вященого Метрополита. Залескій духа польского и [3] дуже стоить за Поляками. Але чей Богъ дасть що то иначе буде. Пиши менѣ брате борзо, а я тобѣ тожъ само незабавкомъ буду писати и всякого Сеймово(го) дрязгу пришло. — Мариню свою отъ мене уцѣлуй. Будьте здорови. Вашъ приятель

Блювск...

26 9bra 848 Kremsir.

Abschrift. Hohes Ministerium! Das g. kath. Metropolitan Consistorium hat zur Besetzung der Lehrkanzel der ruthenischen Sprache an der Hochschule in Lemberg an das galizische Landespraesidium bereits den Vorschlag erstattet, und von den Mitwerbern den Localcaplan Jacob Glowacki besonders anempfohlen. Da sich aber dem Vernehmen nach die den Ruthenen feindselige Parthey Mühe giebt, den von ihr aufgestellten Candidaten Wagilewicz durchzusetzen, und auch der vom galizischen Gouverneur beygezogene aus Pohlen oder pohlnisch gesinnter Schulrath den Wagilewicz unterstützen soll, so findet sich die Hauptversam(m)lung der Ruthenen veranlasst Ein H. Ministerium zu bitten: Geruhe Hochdasselbe den vom Metropolitan Consistorium erstatteten Vorschlag zu berücksichtigen, und die besagte Lehrkanzel dem Glowacki zu vergeben. Die vorliegende Bitte dürfte insbesondere der Umstand unterstützen, dass bey der eben in Lemberg abgehaltenen Versammlung der ruthenischen Gelehrten, alle und einstimmig sich dahin vereiniget haben, dass Glowacki, welcher die umfassendste und gründlichste Kenntniss nicht nur der ruthenischen sondern auch der

ändern slavischen Sprachen besitzt, mit Recht allen übrigen Mitwerbern vorgezogen zu werden verdiene. Von der Hauptversammlung der Ruthenen Lemberg 12 9ber 848.

Лист пис. на 3 стор. 8^о.

Ч. 180.

*Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова,
пис. дня 1. XII. 1848 р.*

Милѣйшій Ярославе!

Хотяй не давно до Тебе писавем, але помянувши, що в тамтих листѣ моими и потребами нашого сполченья драматического запрятавшись, о Твоих приналежностях мало дисне знаючи, не много споминати було можна, тим скорѣйше теперь до письма берусь, бо и бѣльше знаю, и для покрѣпленья Твоей надежды лучше причинитись могу.

З вчерайшой Газети доведѹем ся, що наш Губернатор крайним словом гимназійній школы в мѣсяцем Студнем зачинати каже. Зваживши — каже — рѣвноправнѣсть народностей и потребу мешканцѣев Львова устанавляє ся Гимназіюм Домініканьске яко польске, а Академіческе нѣмецке; при тамтим буде нѣмецкій, а при тим польскій язык [2] предметом вѣльним, а Граматика руска при обох предметом конечним. При Гимназіюм академіческим буде також каедра руской словесности, щоб' языкови рускому вже на будущый рѣк належну просторонѣсть приготовити. Не треба дуже искусного граждоумья (політики), щоб' порозимѣти (sic), що се Твоє мѣсце, бо Всеучилище аж на Цвѣтня обѣщане. Знаємо вже дисне, и догадатись можь, що Ты маєш приготовити теперѣшнє нѣмецке на будуще руске Гимназіюм. Маєш ще и тоє Губернаторови подякувати, що пенсія не на 600 зр. але як унѣверситецкому Профессору прилично на 800 зр. установлена. Вагилевича Тобѣ вже нѣт лякатись; бо хотяй ему Губернатор хоче дати професуру при Домініканьским Гимназіюм, то и тоє ледви дѣстане, бо консистор хоче то-[3]-му противитись, и его зажалобити, що своєй присяги не дотримав яко священник, бо нѣкому не казавши нѣчого, перенѣс ся сам з парафій на Редактора до Львова. Так вже Ты будеш тут зимувати: тими днями пѣшлемо Тобѣ декрет, а може Тобѣ на мѣсце прійде; але готовити ся можеш помалу. Але памятай и забрати своєй работи, бо Ты мусиш выдавати тут якесь письмо ѡд нашої матицѣ. Тут надѣя на Тебе велика, бо знаєш и вѣра велика и потреба не мала.

На Соборѣ уставодательним выбрано Смольку за Предсѣдателя, хотяй сторона права и середина выбѣр ѡдложити хотѣла, бо з причины

ще не прибувших Чехѣвъ дуже малочисленна була; але власне для того перемогла лѣва, и бѣльшестею 7 голосѣвъ вы-[4]-брала Смольку против Штробахови. З того заносится на велику колотню, бо прибувші Чехи заносят против многим членам лѣвой стороны межи ними и Смолька освѣдченъе недовѣренъя (Misstrauensvotum) — а Министеріум Стадіон замѣрае их зажалобити (in Anklagestand versetzen). Сут то Депутованіи з руских Округѣвъ Поляки, лукавством и пѣдступом Ляхѣвъ избраніи; тепер русской справи не держащій: треба для того и наш нарѣд в тих округах горожити, щоб' им свое Misstrauensvotum подав, а так Правительство и наших Чехѣвъ пѣдпомѣг. Дѣлай, що Тебѣ ся лучит — в тим взглядѣ. Небавком бѣльше — а теперь бувай здоров — май ся гаразд — Куземского и Борисѣкевича ще нема — а так, по словах Борисѣкевича, нема и того, що нам найпотребнѣйше. Цѣлую Тя сердечно Малиновскій и Яхим во мною

Твой брат

Даливор Головац...

1го Студия 848.

Лист пис. на 4 стор. 8^о.

Ч. 181.

*Лист Кирила Блонського до Якова Головацького, пис.
дня 3. XII. 1848 р.*

Любый Пріятелю!

Важну Ти доношу новину: Нашъ Цѣсарь Фердинандъ подякуваль за Цѣсарство добровольне зложилъ корону, а Цѣсаремъ сталъ его братанеч Франць Іосифъ. Вчера о 2 години читали намъ Министры Манифесты о томъ. Вчера од 2 години и цѣлу ночь друкують тоти манифесты, а по руски уже вчера готово було выдруковано въ вечеръ, и нынѣ розсылають куріеровъ по цѣлой Монархіи. Твоя справа въ Бога надѣя що добре стоятъ и на нисъ-[2]-мѣ смо подали до Министеріумъ и устне просили. Стадіонъ дуже стоитъ за Русинами. Шашкевичеви пропоновано на Министеріального Совѣтника Ministerialrath и Шашкевич на тое приставъ незабавкомъ буде въ Газетахъ. — Мы на коштъ Скарбовый до Сейму пріяняли Переводителя руского Absolvowanoho Theologa Заклѣнського мѣсячну пенсію мае 80 fl. CM: абы переводилъ Stenographische Berichte Protokuly и Anträge онъ плаченый съ скарбу але отъ насъ залежитъ. Вчера выбралисмо Депутацію съ подякованіемъ до Старого [3] а съ повѣшованіемъ до молодого Цѣсаря. Цѣла фамилія Цѣсарска отѣхала съ Оломунца до Праги а туда и Депутація поѣде.

Съ Галиции выбраний: Е: Яхимовичъ, Епп: Wierzchleyski i Smolka. Z Czech Palacki Strobach &. Веѣ ждуть якъ ся закончить Исторія венгерска надѣмося що мы веѣ Словяне вразъ зъ Кроатами Словаками и Сербами въ одну велику Словянську фамилію зѣйдемся. Мы тутка завязали Словянски Клюбъ: Складае ся съ Чеховъ Моравцовъ Илирійцовъ Русиновъ Дальматиновъ Словеновъ съ Кра(и)ны Стирїи и Каринтіи. [4] Все попераемо Твой интерес. Въ Львовѣ на Прокопчича враждувавъ Вагилевичъ, а мы ему тутъ за то выплачуемо. Богъ и добрѣ люди зъ нами чей незагинемо. Будь здоровъ и люби мене такъ якъ я Васъ люблю. Твой прїятель

Блонскій.

3 Xbra 848 Кромирижъ.

О Русинахъ пишуть уже по веѣхъ Газетахъ Нѣмецкихъ.

Лист пис. на 4 стор. мал. 8°.

Ч. 182.

*Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова,
пис. дня 4. XII. 1848 р.*

Любезнѣйшій Ярославе!

Декрет для Тебе посланій и буде Тобѣ через Десятоначальничество вручен: тому я ще раз до Тебе пишу, бо Тобѣ по моеї мысли и радѣ многих прїятельѣвъ доконче зараз по одержаню Декрету в путь сюда обратись. Тут прїѣхавши треба зложити присягу, щоб пенсія зараз ишла, потому, понеже не знати, де Твои одчити будеш трымати, то подати о вызначеньє салѣ, а зробивши приготавленья до мешканья и домових залежитостей подати о урльоп и поѣхати до дому, щоб дома лад, котрой Мариня тимчасом приготавляти може, совершити. По-[2]-ки Жуковскій Тобѣ Русинѣвъ приготавит, буде Тобѣ угодно и через свята лишитись дома. Станція для Тебе буде найугоднѣйша коло Яхима, бо ино Тобѣ буде прїятно мати такого сусѣда, але и Маринѣ доконче доконче таку мати — в Львовѣ на разѣ, як Яхимова, чей стане за прїязнь Панны Теофлѣѣ, котрой мои уклони засилаю. Далеко ѡд мѣста и школы; але и далеко ѡд непотребнихъ вѣзит, котрѣ Вас напастувати не можут, поки собѣ того не будете зичити. Письма и книжки, щом просив, [3] пришли прошу ще в перед. При Домѣнѣканах зѣстав Гушалевиц, я ще на Географію и Гисторію маю надежду. Навновѣйша, бо вчерашна вѣдомость, що Цѣсар подякував за вѣнецъ Австрїи, а ѡдступив свѣй Престоль своему братанкови Францѣшку Іосифу Первому, сынови свого Брата Франц Карля, молодцеви 18 лѣт. Кажут, що вперед була велика

конференція святої Аліянції; други кажуть, що Никола загрозив Австрії, щоб вже ся взяла крѣпко скокѣй (sic) привернути, а я догадуся, що для одностайно-[4]-го, замѣреного, навѣть Собором жедаемого союзу цѣлой Австрії Фердинандови було доконче зложити вѣнецъ, бо он присягав на цѣлость корони Угорскої, и на Мадарску конституцію, котрой тепер вже годѣ существовати; а наслѣдника та присяга не вяже.

Бувай здоров, цѣлую Тя сердечно
щирій брат

Далибор.

Середа не знаю, котрого Студня.

Лист пис. на 4 стор. мал. 8^о.

Ч. 183.

*Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова,
пис. дня 5. XII. 1848 р.*

Любезвѣйшый Ярославе!

Чую, що декрет для Тебе вже посланный — Богу дякувати за тов, хотяй я нѣчого немаю, але надѣятись можна, покы здоровля. Кузьемскій прїѣхав, тай нѣчого краснїй рѣчи привѣз. В школахъ поменшихъ всюди рускїй языкъ буде в тим роцѣ. В гимназіяхъ кромъ ґраматикки руской и однимъ предметѣ в рускимъ азыцѣ а такожъ релїґія, а решта status quo; Польщивы нѣкуда. Читав 8 пунктѣвъ поданья свого до Цѣсаря, де най-важнѣйши: Подѣл, ровнѣсть Духовенства и дякѣвъ, пѣднесенья свят рускихъ до чести краевой приналежной, и ѣдгаленья всѣхъ урядникѣвъ, котрї руской неприяты и [2] противнїй були, або небеспечнїй бути можут. (А такъ наша Рада буде проскрипцію тримати). Все обѣцано в слѣдъ за Кузьемскимъ прїйти має на мѣсце.

Ще интерес. Чы не знаешъ Ты, або чы не можешъ в Твоихъ часовихъ письмахъ московскихъ вычитати, де и якїи в Россїи выходятъ часовїе письма о ґосподарствѣ во обще и о земледѣльствѣ для поучанья сельскихъ ґаздѣвъ. Що ино в тимъ предметѣ знаешъ, напиши прошу до нас, де и якъ предплачувати, бо намъ треба для новой Зоры, и якъ ихъ дѣставати, бо черезъ книжницю Мїліковскогo [3] не борзо приходилоб!

Прїѣзжай борзенько, але в передъ напиши о се, що просивемъ и прошу, и щобъ хату для Тебе зтокмити.

Бувай здоров, цѣлую Тя сердечно

Твоїй брат

Даливор (sic) Головацк...

5го Студня 848.

Лист пис. на 3 стор. мал. 8^о.

Ч. 184.

*Лист Кирила Блонського до Якова Головацького,
пис. дня 8. X. 1848 р.*

Любый Пріятелю!

Вчера выекспедіованный съ Министеріумъ для Тебе Декретъ на Профессора Руского Языка и Литерату(ри) при Университетѣ — Съ Новинъ. Въ Римѣ Революція. Папа утѣкъ до Марсилѣ. Словаки хотять депута- товъ своихъ прислати до Кромерижа и съ нами соединитися. Венгровъ зачало цѣсарске войско бити. Рѣдко въ котрѣ газетѣ абы небуло спо- менки о Русинахъ. [2] Уконченый Богословъ Заклѣньски умѣщенный при Сеймѣ яко переводитель съ нѣмецкого на руски языкъ. Будуть въ извѣтію выходити Stenographische Berüchte. Тутъ улагоджуеся руска печатня. Нѣмецка уже е и литографія. Посилаю Ти литографованы внесокъ Шашкевича. Министеріумъ жадало соймового соизволенія на по- жачку 80 миліоновъ абы мало чимъ войну вести. Страшнѣ силы собе- раются противъ Магаромъ. Кобылицю, хлонского депутата переробили [3] Ляхи на свое сидѣвъ вѣ нами тутъ въ сеймѣ на лѣвѣмъ боцѣ и съ ними голосъ дававъ. Пишуть Чески и Нѣмецки газеты що собравъ 2000 гуцуловъ пустошить дворы. Хлоны въ Сеймѣ теперъ насъ сильнѣйше ся держать. Пиши менѣ борзо. Будьте здоровы и любѣть мене такъ якъ я Васъ люблю.

Блоньск...

Любу свою Марыню отъ мене поцѣлюю.

8 Xbra 848.

Шашкевичъ має бути Ministerialrath.

[4] Заложилисмо Словенски клубъ. Чехи, Русины, Дальматины, Илиринцы, Словены належать и Яхимовичъ ходитъ до клубу. Клубъ въ Дуѣѣ словенскомъ Монархично Демократичномъ буде выдавати Га- вету въ Прагѣ. Redaktor Jordan і еще два помочника.

Лист пис. на 4 стор. мал. 8°.

Ч. 185.

*Лист Кирила Блонського до Петра Далибора Головацького,
пис. дня 15. XII 1848 р.*

Честный Пане!

Письмо Ваше дошло до мене, а также и друге адресоване до П. Берысѣкевича, я ему вручилъ. За Ваше дѣло я неговорилъ съ Мини-

стромъ, бо П. Прокопчичъ сказаль менѣ, що всѣ кандидаты на руски каѳедры при Гимназіяхъ маются съ своими петиціями доти задержатися доки остаточно (definitive) розрѣшено nebude где и що маеся въ Гимназіяхъ по руски учити, а на каѳедру латиньску въ Гимназіи по старому звичаю теперь мѣсяца нема, однаковожъ самъ буду въ тихъ дняхъ у министра Стадіона съ Шашкевичемъ и о Васѣ поговоримо. Шашкевича Декретъ на министеріального совѣтника есть уже отъ Цѣсара подтвержденный, но еще до рукъ не есть ему данный. Нынѣ отъѣхаль Шашкевичъ до Вѣдня. Чулисмо що хотять школьны книжки нови въ Львовѣ Русины выдавати, або гденекотрѣ Чески або и Нѣмецки на рускій Языкѣ переводити. Дуже Васѣ прошу скажѣтъ тимъ Господамъ чтобы дуже съ тимъ були осторожнѣ и не написали такъ якъ основаненькѣвъ Пестрякъ: Вождельннго умонаступленія съ дневнымъ мѣстопробываніемъ Вамъ Пана Сотнику утресугубляемо. Найся постарають о школьны книжки Чески Польски а доконечне и [2] о Россійски, бо намъ конче треба Терминологіи: Я маю добру руску Физику. Терминовъ много намъ нестает. Н. п. Conductor отводъ; зрительна труба perspectiva &. Озмѣтже теперь Метафизику, Географію математики etc. etc. etc. Треба дуже бути осторожнѣмъ.

У насъ въ Кремзирѣ ничего нового нечувати. Сеймъ зачинае дебатъ надъ основными правами конституціи (über die Grundrechte) Для Матицы я передавъ черезъ Г. Кузьемского 50 fl. ст. довѣдайтеся чи выдали менѣ квитъ чи ни, просѣтъ отца Вѣличковского чтобы менѣ квитъ прислалъ отъ Матицѣ за отданѣ гроши. Дня вчерашного нашъ Словянскій клубъ далъ балъ для Сербской Депутаціи котра верталася съ Оломунца и складалася съ князя Михайла Обреновича, Енерала Стратиміровича Суботича и еще трѣхъ особъ. Пили Тоасты на Славу великимъ Словянскимъ мужамъ всемъ отрясламъ Словянскимъ, Цѣсареви, Министромъ, а розумѣея и на Славу Русинамъ, бувъ и нашъ Преосвяш. Епископъ на балю; спѣвало кожде племя въ своимъ языкѣ, а мы Русини на весь ротъ заспѣвали: Дайже Боже добрый часъ & Многая лѣта, и при отходѣ. Якъ то тяжко якъ то нудно. Прошу Васѣ напишѣтъ менѣ коли Яковъ до Львова перевозится. Я передъ 4 або 5 днями до него писалъ [3] и доносилъ ему о его професурѣ. Будьте здорови и майтеся гараздъ. Сіе пише Вашъ ширый пріятель

Блоньскій.

Кромирижъ дня 15 Декемврія 848.

Лист пис. на 3 стор. 4⁰.

*Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора,
пис. дня 7 (19) XII. 1848 р.*

Любезный Братчику!

Прости менѣ брате, що такъ поѣзно ѓдновѣдаю Тебѣ на Твое письмо 25^о Листопадня с. р.¹⁾, въ котрѣмъ ѓдѣ мене драматичныхъ сочиненій жадаешъ. Листъ той, въ котрѣмъ тилько важнаго, тилько потѣшнаго, гараздъ обѣцяющаго доносишь, незнаю якимъ кипомъ (sic) заблудивъ бувъ до Скалы, а вѣдти прислано до Товстого. Теперь менѣ маркотно, що Твоему жаданію не могу удовольнити. Ты жадаешъ книжокъ рускихъ драматического содержания, а тутъ якъ на то, нема нѣ одной дома у мене — всѣ порозпозичавъ. — Кобринскій забравъ, коли було поѣсля представлѣнъя Вѣдданицѣ у Коломы, зажидало публикушъ тамошне неустанно мати представлѣнъя театральнѣ... и у себе держитъ. — Але и тамъ межи тыми небогата чога [2] адѣбнога — хибѣ бы ще перероблювати и присохтовувати до Вашей сцены и арѣтельства Львовского. — Инакше Тебѣ порадити немогу въ Твоей нуждѣ, якъ: удай ся до Гна Зубрицького — у Него знайдешъ трагедію „Переяславска нѣчь“ друковану въ новорочнику Снѣпъ (коли ю можно бы представити), може має Димитра Самованця або Ермака трагедіи Хомякова, або Марту Посадницю Новгородскую, трагедію. Кобы ихъ було кому переробити на руске, тобы они нѣчого були. — Впрочемъ „Шельменко — Дворянскіе Выборы“, Основяпенъка — або „Чари“ т. е. адраматизоване „Неходи Грицю на вечерницю“ — „Купала на Ивана“ — все то хибанъ сирый матеріаль для искуснаго драматического писателя. — Олѣ лучше, думаю, грайте тымчасомъ Справу Клекотинську — та просѣтъ Моха, щобы шось друге написавъ борзенько. —

[3] Що до другой орудки, яку менѣ въ иншѣмъ листѣ пишешъ, такожъ жалко менѣ, же Ты тудаже нѣ симъ нѣ тымъ збути мушу. — Ты жадаешъ ѓдѣ мене, щобымъ возвѣстивъ Тебѣ, якѣ часописма и книжки господарскіи въ Россіи выходятъ. Признаюся Тебѣ, що мало Ти умѣю що о тѣмъ сказати, бо господарство мало мня обходило, для того не чинивъ емъ собѣ выписѣвъ о такихъ книжкахъ. — Въ каталогахъ все що въ тѣмъ заводѣ надыбую, то переводы, изъ нѣм. франц. або англицкого, и тии переводы дорогі: н. пр. Тера Господарство VI. Том. 80 руб. асс. — Вилкинса Сельскій хозяинъ 4. Т. 20. р. — Экономическая Энциклопедія III Т. 15 р. и пр. — Е правда въ Россіи вже вѣдѣ близько 30 лѣтъ „общество сельскаго хозяйства“ — котре выдае

¹⁾ Гляди ч. 178.

въ Москвѣ „Журналъ общ. сел. хоз. — але намъ вѣдай бы съ нимъ не дуже свататись. — Тамъ предсѣдатель кн. Галицывъ, а члены Графы Толстые, князь Гагарины и пр. Куди намъ до нихъ! Самъ журналъ пише въ висока, росправы ученій не для нашего читательства. Лучше обратайтеся исъ соплеменными товариствами господарскими Ческимъ и Краинско-словенскимъ, помѣняйтеся съ ними за часописьма — пошлѣтъ „Зору — о садоводствѣ Гавришкевича, до ихъ библиотеки, а они Вамъ певне одвѣчаютъ своими сочиненіями, теперъ выходящими и давно выцаными. [4] Ческе общество выдае: Poraučne listy pro polni hospodaře a řemeslniky w Čechách wyd. od hospod. spol. Выдало такожъ деякі книжки и. пр. дуже добру книжку „О управѣ чи приправлѣнню лену“. — Годилося еъ перевести на руске. — Краинске выдавало килька лѣтъ дуже добрі популярні: Novize Slovenske. Редакторомъ бувъ Дръ Bleiweis въ Люблянѣ (Laibach). Отъ тѣлько вѣдъ мене рады и цорады. Можешъ попросити Гна Зубрицкого о часописьма: Библиотеку для Чтенія и Отечественные записки, тамъ знайдешъ росправы и о господарствѣ — зобачити можешъ якї вони.

Изъ новинъ нема у мене ничого — хйба то, що деп. Блонскій писавъ, що 7го с. м. высланный изъ Министеріи декретъ для мене на профессора — вже має бути у Львовѣ. — Скоро ми го надѣшлютъ, прибѣгну до Львова. — Словаки, чую, хотятъ выслати деп. до Кромѣрижу и получитися со сеймомъ! —

Закимъ ся исъ Тобю зобачу и устно бѣльше побесѣдуемо цѣлюю Тя сердечно

Твоѣй братъ

Я. Головацкій.

$\frac{19}{7}$ грудня 848.

20го Грудня прійшовъ декретъ. — Зъ недѣлѣ буду у Львовѣ. —

Лист пис на 4 стор. 8^о. На другій стороні в горі дописка:

НВ. ЧЧ. Борискевичеви — Малиновскому — Яхимови — Павенцкому и пр. мое щиросердечне поздоровлѣнье.

Ч. 187.

*Лист Николи Устияновича до Петра Далибора Головацького,
пис. дня 21. XII. 1848 р.*

Всечествіи Братіа!

Посылаю Вамъ 2. Вѣддѣлы Корженевского Верховынцѣв. — Не знаю цы Вамъ ся сподобае — От толкуван-тя так, так мы спѣх и моїи обстоятельства прозвалы. — Щось трохе хотѣнамъ декуды покложыты

больше характерстыкы — але не знаю цым не поспеував ще горше — особлыве Монологи і сцена з Мандатором, здавалым ся аж за надто слабымы быты — потому тін частіи Вѣдмѣны мѣсьца в 2. актѣ за надто гадаю часто ся дѣют — и за дла того выключыв там еден такий переклад сцены. — Даруйте мы жем пысав скоро — едно желаніе Вам ся прыслужыты, а потому брак часу ест тому прычыною. — Слы Вам [2] ся прыдасть, то единако мусыт ся на роль розпысуваты — а слы нѣт — то шкода бы було бѣльшого труду. — Аж будете уважаты, же Вам тага латанына може ся прыдаты — то будьте ласкавы менѣ такжей напысаты, абы вилалыв и III акт и пѣслав Вам так найскорше — а слы нѣт — то дайте мы знаты абым до чогось иншого мѣгл ся взыты. — До мене почта через Сколе, до Славска. Будьте ласкавы орав мы напысаты, що там з нашымы надѣямы, цы прыйхав Борыськыевич — що на Угоршынѣ — бо та ту сыджу в горах так заклатый. —

Бывайте мы здорови и любѣт того, що найбѣльше тогда дознае радости, так межы Вас ся дѣстане. —

Стрый 21 Грудня 848.

Усти...

Лист пис. на 2 стор. 4^о.

Ч. 188.

*Лист Порф. Мандичевського до Якова Головацького,
пис. дня 25. XII. 1848 р.*

Залѣковъ дня 15-о Студня 1848.

Всечестный Господине!

Пробачте же такъ довго затримавъ емъ ваши книги — но если погадасти собѣ, же они тѣтъ много особамъ користь пренесли — то гадаю, же пробачите. Во (sic) з нихъ я — и мой швагеръ Прокопчиць Депс-тованый нашъ въ Кромерижѣ много користали — и ѡдѣ того я книги ваши недавно и въ великимъ трѣдомъ — ѡдобралемъ — бо мѣ тамъ дѣже потребитъ бѣли теперь до дѣла над котрымъ праце. Тимчасомъ прыймѣте полякѣ за ваши книги — бо не трохи они и медѣ пожиткѣ пренесли. Желаете дабымъ Вамъ начертавъ що тѣтъ рѣскомъ сердцю милого чѣвати — много! але и много запевне ви ѣже знати. З Важышаго — же Г. Шашкевичъ именованый совѣтникомъ при мѣнѣстерѣмъ просвѣщенія — ѣже до Вѣдня ѡдѣхаль — мае плати рочнои 5000 р. сребр. Заклинскій питомецъ Семѣнарїи естъ трансляторомъ [2] при Сеинѣ з платовъ 80 р. ср. на мѣсяць. Кс. Кѣзіемскій зѣставъ совѣтникомъ гѣбернїалнымъ въ Двоѣ. По Гимназіяхъ и школахъ головнихъ зчатъ коло насъ и въ Станѣславѣ и въ Галичи по рѣски. Дѣти ѣже

добре силабѣзють — а денекотри и читають. Въ Львовѣ завести хочѣтъ казино рѣске — де бѣде и чителня рѣска — и инїи письма славенскїи и театрѣ рѣскїи. Много ѣченихъ працюе надѣ книгами. Г. Могѣльцкїи ѣкѣнчивѣ теперѣ поематѣ народный пѣдѣ титѣломѣ: „Скѣтѣ“. Г. Прокпчицѣ працѣе надѣ Граматиковѣ для Гимнасіѣмѣ. Надѣ чимѣ Ви тамѣ працюети. Запевне Ви яко знаменыый и заслѣженный мѣж около лѣтератѣри нашой народной — обдарите лѣтератѣрѣс нашѣ новимѣ якимѣ плодомѣ. Коло насѣ Рѣсини не дрѣмають жваво ся до дѣла около просвѣщенѣя Рѣсинѣвъ забирають — и я — на кѣлко [3] ми возможно по трохи пишѣ. —

Если Вамъ би не бѣло в прикростевѣ, прошѣ Васѣ бѣдѣте ласкави — и ѣдѣлаити ми черезѣ почтѣ — (на мой коштѣ) книги яки до чтенїя в лѣтератѣри рѣской. Особливо просивимѣ Васѣ о повѣсти: „Гоголя“. — Ёжели ихѣ масти то прошѣ пришлѣтъ ми ихѣ до чтенїя — я ихѣ не довго затримаю — але по пречитанїю заразѣ Вамѣ ѣдошлю. — Также напишѣтъ ми черезѣ кого би можна книги рѣски въ Россїи спровадити — бо и до Семѣнарїѣмѣ теперѣ хочѣтъ много спроваджѣвати. Оразѣ порѣчаю ся Вашой прїязны Вашѣ

преданный
Порфїрїи Мандычевскїи.

Лист пис. на 3 стор. 4^о.

Ч. 189.

*Лист Петра Далибора Головацкѣго до брата Якова,
пис. в грудни 1848 р.*

Мылѣйшыи Братичку Ярославе!

Пускаю ся в Богу путь. — Чей знаеш куда и за чим, анѣ то ся доведѣаш. Орудамы, котрї'ес менѣ повѣрив, поручив, я Тя не удоволю, хотяи задавем собѣ всякой працѣ, щѣб' по моеи гадцѣ а Твоим желанью справитись. Меблѣвъ купивем мало, але знаю, що дешевѣ; зтокмивем був вперед цѣле господарство урядника, що перед Тобою Твою хату держив, але, узрѣвши, що так дешевѣ продают, як я тїи другїи дѣставем, видѣли ся менѣ тамтїи за дорогїи, и ѣдтак одрѣкѣм ся тих: жалувавем 50 зр. ср. дати; незнаю, може бути, щѣм але зробив, бо буде Тобѣ якиисѣ час, доки ся лучат що людяного, невягѣдно; але выбачай, я хотѣв як найлѣпше. Хату зтокмивем за 130 зр. на рѣк, по 10 зр. и ливонь 50 кр. ср. мѣсячно плативши. Заплативем 4 зр. ср. задатку. Властителѣ того дому мабудѣ сироты, а [2] попечителем Адвокат Fángog мешкае на новѣи улицы; коли вхочеш з ним побесѣдуи, таи доложи рѣшту до мѣсяця, котрїи числит ся ѣд 1го Лютого. Кравцевы давем 10 зр. таи —

тільки виходу зробивем в Твоих грошіх (а не забудьмо за меблѣ 18 зр.). Та деж решта попитаеш? — Не возьми во гнѣвъ: и решту беру з собою и ще 20 зр. у Павенцкого дѣбравем, бо треба ся забезпечити, щобъ в дорожѣ бѣду не мати. Зо 150 зр. мусявем 60 зр. ще вѣ Львовѣ на одѣжу и дригги (sic) приготовленья выдати; до 100 зр. на саму дорогу кажут треба, а ѡдки жити, та ще засѣб мати; ба ще сарапѣ Мѣлькови до Черновец 10 зр. пославем, бо ся жалив, що немає з чого жити, потративши через свою дурну ѣзду всѣ лекціи. До Мілянської [З] войной коменды писавем, та ще отвѣту не дѣставем: вже Ты ся дѣждеш єго и будеш знав хѣснувати. Ѡд матицѣ Ческой доставем ще два дѣлы часописѣ и карту Азії; два дѣлы о славянскѣм вѣздѣ и о школах возму з собою. Жалую, що мене не застанеш, може бым Тобѣ чим до Праги послужив, але написати можеш прямо до Запа, бо буду у него Гавличка и Шафарика.

Бду — не гнѣвай ся, колы Тобѣ що не.... Я Тобѣ вже и тилько завдячую .... доверши дѣло. Мене щось так жене, так пре в свѣт, що вже другу нѣч неспавем нѣчо. Що Ляхам Париж, тоє менѣ Прага, тые (sic) путь менѣ спокою.

Цѣлую Тя сердечно, кобы'сь мене видѣвъ, як менѣ ся душа аж топит в огни. Ты мене знаеш, якій я, колы дѣло перед мною. —

Бувай здоров, щаслив; совѣсть, що ся для народа щось здѣлало, велична цѣль наших стремленій. — Субота. —

Далибор.

Лист пис. на 3 стор. 4^о. На четвертій сторони адреса:

Любимый Брат
Ярослав Головацкій
ѡдбере
в Львовѣ.

Рік 1849.

Ч. 190.

*Лист Ради Коломийської до Як. Головацького,
пис. дня (24 (XII) 1848), 4. I. 1849.*

Честный Господине!

Завязалася у насъ такъ усердно ожидаемая Чительница. Гроши изо всѣхъ сторонъ сплываються. — Нынѣ посылаемъ пятьдесятъ Левов серебромъ. Упрасно (sic) Васъ просимъ, постарайтесь намъ о слѣдующіи книги:

Маркевича Історія
 Кониского Арх: Історія Малої Руси.
 Евгенія Митрополита Кіевск. Патырик.
 Номоканонъ Греческой Церкви (: Необходимо)
 Старина Руская.
 Основаненко. Повѣсти, Сватаніе
 Миргородъ 835 Тарасъ Бульба Гоголя

Тѣ и еще такі книги по Вашему Суду просимъ такъ найборше намъ
 сюда до Чительниці Коломыйской на Руки О. Верещинского такъ най-
 скорѣй надослати черезъ Делижансь.

Отъ Ради Коломыйской.

Колом: $\frac{24 \text{ Дек. 848}}{4 \text{ Ян. 849}}$

Іосипъ Левицкіи
 Ауѣнти Глебовѣцкіи
 Іосафат Кобрынскій

Никола Сипевѣдскій
 Силвестеръ Држималикъ
 Еудоѣій Романовскій
 Григорій Боднаръ
 Никола Сабать
 Василь Ілицкіи
 Озаркевичъ Іоанъ.

Лист пис. на 1 стор. folio. На боці оловцем дописка Як. Голо-
 вацького :

Евгенія Описаніе Кіевопечерск. Лавры Митр. Евг. Кіевъ 826
 Описаніе Кієво-софійск. собора Кіевъ 825
 Срезневскаго Запорожская старина Харк. 833—36 VI. Ч.
 На другій стороні рубрум :

Пречестному Отцѣ
 Прославу Головацькому
 отъ Рады Коломый...

і дописка Головацького :

Полное собраніе Русск. Лѣтоп. I. II. III. 10 fr. CM.

Ч. 191.

*Лист Ів. Кропивницького до Як. Головацького, пис.
 дня 9. I. 1849 р.*

Всечестнійшій Господине й
 Пріятелю !

Зъ такъ горячемъ удѣломъ якъ зъ сердечною радостію доуѣдаемъ,
 жесте уже претцѣ разъ своего замѣреннаго целю доняли. — Теперъ
 звырникъ фільболюгічної секціи.

неможе Вамъ уже на Вашомъ щастю далше браковати, а ласкави Неба нехай Вамъ токмо додають силы въ Вашомъ трудномъ заводѣ витруати — то певне ще годнійша надгорода Вашыхъ золотыхъ талантоуъ и Вашей незмордованной пилности наступить, гдежъ якъ знаю и чуемъ Рядъ Високій на Ваши славиѣ власности дуже уважнимъ учененій востаеъ. —

Даруйте миѣ и надалъ свою шановну пріянь, й ущасливляйте мя Вашымъ писмомъ и лыстами — бо на усѣмъ що ся Васъ тичить, хоче сердечнымъ участникомъ бути Вашъ

покорній Слуга, и щире зичливій пріятель

Іоан Кропивницкій
Парохъ Бучача.

дня 9. Іануарія 849.

Лист пис. на 1 стор. вел. 4°. На четвертій стороні почтова стампія: Czernowitz 9. Jan. i адреса:

An Se Hochwürden des Herrn Herrn Jaroslaus
v. Glowacki

k. k. ordentlichen öffentlichen Professor der Literatur an
der k. k. Lemberger Universitaet — gr. kth. Priester und
emeritirten Pfarrer — Wohlgeboren und hochgeehrtesten Herrn
per Zaleszczyk(i) in Chmielowa.
Thuste.

Ч. 192.

*Лист Осипа Шухевича до Якова Головацького, пис.
дня 11. I. 1849 р.*

Всечестный Брате!

Щире желаемъ видѣти ся зъ Вами маючи много предметоуъ, о котрыхъ хотѣмъ бымъ порадитисѣ. — Зачауши оучити сѣ по руску въ томъ принаймій постановленію, абы ми леда хто, не важытъ сѣ въ очи цѣвкнути — Русини хотять наукъ, а жаденъ самъ ничего не оуміе по руску — потребувачубымъ обласень неакѣхъ; котрыхъ тутъ нѣхто дати ми не силенъ — наветь бымъ Вамъ показавъ бувъ, цимъ сѣ затрудняю й такъ поступивемъ въ той Самоудѣ гдибысте були до мене прійхали — Кобы Ваша Честна Жѣнка была до Насъ повернула, й мене завѣдомыла [2] же вже на другій тыждень оддалаеъ сѣ одъ Насъ, неохибне був-бымъ самъ до Васъ одбѣгль — а такъ листъ Вашъ ажъ вчора одобраемъ, въ котромъ мѣ до Себе на Понедѣлокъ по новомъ року звиваеъ, й ажъ нынѣ Братъ мій вывелъ мене зъ блуду, же то певне на Понедѣлок минуушій гадалисте по польскимъ новомъ року. Сли той парокъ (sic)

не конечный, то може бысмо са могли ще коли видѣти, або Вы до мене, або я до Васъ лише дайте знанте (sic), дуже бымъ Вамъ бувъ радъ.

Книжкй ѓдсилаю, немаючи списано що оу Васъ взлвемъ, не естемъ певный чи всѣ Вамъ вертаю бо тутъ той Суевъдъ позичавъ щось але будьте супокойнѣ, они не про-[3]-падутъ, такожъ й полскій еденъ кавалокъ: брошурка Leontowicza, iакъ на бѣду вчорай позичивемъ, также 1 f. 40 kr. SM. одсилаю. — Братъ наглитъ на мене кѓнчу — й жичу Вамъ милый Брате здоровья, ласку Божой, найлѣшого поводжена въ повошъ заводѣ, побѣды оумисловой над нашими ворогами & поручаючи й Себе Вашой одѣ Мене много почтенной прилзны й о насъ незабугайте будьте здорови

Вашъ Братъ

Шухевич.

Тышковцѣ днѣ 11^о Сѣчня 849.

Лист пис. на 3 стор. 8^о. На четвертій стороні адреса :

Всечестному Господину

Отцу

Головацкому

Душпастыру

въ Хмелевѣ.

Ч. 193.

Лист Риттерберга, ред. „Slovanska Lipa“, пис. до Ян. Головацького, дня 26. I. 1849 р.

W Praze 26^{ho} ledna 1849.

Welebný Pane!

W dorozumění s redakcí zde vycházejících Nowin Slowanské Lípy osměluji se Wášnost prosbau upřímnau obtěžowati; zdali byste neráčil, jmenowaným našim nowinám časem o záležitostech halických dopisowáwati; anebo aspoň jiného důkladného dopisowatele nám laskawě zaopatřiti. Nemohauce žádati zrowna o české dopisy, budeme též spokojeni s jinojazyčnými, o jejichžto překládání redakce se postará. Pohřichu musím podotknauti že naši překládatelé právě w malorustině nehrubě zběhlí jsau, a kdyby následkem toho překlady špatné býwaly, nebylo by to wám zajisté milo.

Já saudím žeby to welice we vašem interese leželo, aby české nowiny, jejichž politický wplyw každodenně se zmáhá, důkladných a poctiwých zpráv o Rusfnech pravidelně přinášely, pročéz bych wám ku prospěchu vašeho národu srdečně radil, abyste se také o do-

brého korespondenta do Hawlfčkových Národních Nowin brzo stárali. Nahlíželi byste toho potřebu ještě více, kdybyste widěli a slyšeli, jak dosti četní w Praze se zdržující Poláci neunaweně proti Rusínům agituji a zvláště u naší naskušené mládeže je pomlawují, jako byste jen otrockým národem a slepým nástrojem reakcionářů byli, Proto bych zvláště přál, aby z Wášnostina wýtečného a vlasteneckého péra častěji swatá prawda o Rusínech w českých nowinách se wyjewowala, neb sympatie politické, již nyní pro Rusíny u nás powzbuzené, nebudau míti dříwe pevného a stálého základu, až našemu lidu z dobrých a hojných zpráv lépe známi budete. Jenom nezapomeňte, že polské časopisy jako powodeň k nam se hrnau, a pilně se čítawají, a že pan Grzybowski (: ultra Polák :) jest profesorem polštiny na Pražské uniwersitě.

Jako slabý důkaz mé dobré wíle přilaucím zde swůj článek: „Rusíni a Poláci“ wytištěný w Nowinách Slowanské Lípy. Napis na korespondence buď:

Zeitungs Redaktion der Slowanská Lípa.

Prag, Altstadt, Bettehemsplatz.

(:jest to na tom samém místě, kde stál Husůw dům:)

Mohu li wám snad w Praze w některých literackých záležitostech slaužiti, bude wždycky milerád k tomu ochotný Wášnostin

upřímný čítel

Rittersberg.

Лист пис. на 2 стор. 8°.

Ч. 194.

*Лист Івана Головацького до незвісної особи, пис.
дня (22. I.) 3. II. 1849 р.*

Ваше Высокоблагородіє
Всепочтенийшій Господине!

Wyбачте менѣ, Ваше Высокоблагородіє, же я незванъ осмѣливаю ся зновъ разъ трудити и наприкрати ся моимъ письмомъ; — бо я знаю, же Вы важвйшими занимаєте ся рѣчами. — Але щожъ робити! Бѣда мене силує до того: Черезъ минушую весну, лѣто и осѣнь блукаль ся я по Италіянскихъ поляхъ, шибаль ся що хвиля то въ иншѣмъ кутѣ, и не було коли ровпысовати ся ни съ братомъ моимъ ни съ якимъ иншимъ крайномъ — и я позабуль на хвилю изъ нехотя на всю минулѣсть, а о будущности якъ звычайно воякъ и думати годѣ. Отъ сказаль бы не одинъ, пропаль на вѣки вѣчныи! — Одно мене лишъ потѣшало въ моѣмъ

страданію, въ моѣй самотѣ, коли почувль емь яку вѣсточку о рѣднѣй краинѣ, о пробужденію и розвиванію новаго житія межи нашимъ народомъ; и не разъ думалъ емь собѣ, кобъ менѣ хочъ духомъ взлетѣти и заглянути въ рѣдныи стороны, и собственными очима налюбовати ся сему неподѣваному счастью, смѣъ величественнымъ перемѣнамъ въ такъ короткомъ часѣ, кѣлько то они возвѣщаютъ для доли нашего доси со всѣмъ осыротѣлого народа! —

И отъ! Всевышній выслушалъ молитву мою; въ Декабрю минувшаго года получилъ я совершену ѡтпустку изъ вѣйска, и отъ три недѣли тому, якъ повернуть емь счастливо до Вѣдня, надѣючи ся, що скоро узрю любимую рѣдную землю. — Уже изъ Италіи писалъ емь до моего брата Ярослава; на дорожѣ довѣдалъ емь ся изъ часописей, що ѡнъ получилъ профессуру руску у Львовѣ — и такъ не ма дня, жебы не доходили найпотѣшнѣйшии вѣсти въ рѣдныхъ сторонахъ. — Прибувши до Вѣдня въ Сѣчню писалъ емь зновъ до него, и не знаю що таке и не розгадаю, же менѣ не ѡтписуе; чи ще ѡнъ въ Хмелевѣ пробуе, чи уже у Львовѣ, чи де на свѣтѣ, ничего не знаю; дуже менѣ тяжко и на серцію, що за причина тому — радъ бы 'мь зновъ до якои працѣ приняти ся, та нема кимъ ни порадиити ся, ни пѣдпомогчи, радъ бы 'мь и такъ децо розвѣдати ся, та ни якъ безъ него. —

[2] Для того спрашиваю препокорно ласки Вашои, Всепочтенѣйшій Господине, учинѣтъ милость, и подайте менѣ яку певну вѣстку о немъ — а при случаю скажѣтъ ему, нехай ѡнъ на своего брата не забуе, котрый такожъ не лишъ своимъ, але и его и всего руского роду счастьемъ радъ бы потѣшити и повеличати ся. — Правда я его послѣдній листъ, писаній въ Липню, получилъ при кѣнци Декабра власне що но передъ моимъ выѣздомъ изъ Италіи; тотъ листъ обѣшелъ кругомъ цѣлу Италію, нимъ мене за пѣль року подыбалъ; але жъ я тому ани радъ ани виненъ: на вѣинѣ чоловѣкъ мѣстця не загрѣе, ниѣ тутъ а завтра Богъ знае куды го судьба зажене; отже и менѣ такъ бывало, то и адресы докладной не можна ему було подати, особливо въ послѣднихъ мѣсяцахъ, де насъ зъ одного шпиталю до другого, десятого, зъ мѣста до мѣста гонили. Теперъ хвала Богъ и сѣй бѣдѣ конецъ! —

Тутъ у Вѣдню я часто буваю у Господ. Литвиновича, честнѣйшаго моего пароха, самого искреного Русина, бесѣдуемъ и радуемо ся въ купѣ долею нашею; но все оно и при бесѣдѣ остае ся; мы бы раднѣйше и до дѣла якого приняли ся; ѡнъ имѣе сношенія съ высокими достойниками, и дуже у нихъ поважаний, его порада много стоить у министерства и спѣдѣвати ся, сильно причинитъ ся до общаго добра народа нашего. — Для того прошу, будьте ласкавы, а потрудѣте ся або самы, або вышлѣтъ моего брата, скоро е у Львовѣ, до ГГ. Настоятелѣвъ Рады Рускои,

котрѣ найлѣпше суть ознакомлены съ всѣми силами, котрымъ мають поручати учрежденіе учебныхъ книжокъ; они знати 'мутъ найдокладнѣйше, кому яке опредѣлити дѣло; для того що бы дармо не гаити часу и не теряти дорогихъ силъ, выробляючи одно и тоже саме дѣло по бѣльше разбѣвъ, нехай напишуть дѣйстне, чимъ бы могли и мы тутъ у Вѣдни причинити ся, може такожь и недотѣкае въ якѣмъ предметѣ потребныхъ силъ, то бы имено Г. Литвиновичъ принялъ бы ся до котрого изъ любо-мудрецкихъ або богословскихъ, Г. Вислобоцкій до правническихъ, а и я може до чого придалъ бы 'мь ся; хочъ то я бы такожь найраднѣйше вѣсталъ при своѣмъ фаху лѣкарскѣмъ. —

Я сими днями подалъ ся на учителя акушерин для бабъ въ Чер-вѣцехъ — для того прошу Васъ и брата моего и всѣхъ зычливыхъ Русинѣвъ, потрудѣте ся до ГГ. членѣвъ Рады Рускои, и вставте ся за мною до Правительства (Praesidium) Львѣвского, може бы рачили дати менѣ тогѣ мѣстце, столь ѣтновѣдающе моему званію; оно подостарчило бы менѣ и средствъ и поставило бы мене на становище, на котрѣмъ бы я при моѣй ширѣй и добрѣй воли мѣгъ дещо [3] самостоятельного удѣлати. —

При случаю посылаю Вашъ такожь оглашеніе Караджичевыхъ по-словиць — будьте ласкавы, дайте умѣстити въ нашихъ лѣтописяхъ, чи не схоже кто на нихъ предплатити ся. — Рад бы я такожь самъ пред-платити ся на Зорю Галицку, але —! може Богъ дастъ лѣпше, то закуплю тогдѣ всю, теперь менѣ тяжело! —

Надѣючи ся ѣтъ Васъ, Всепочтенѣйшіи Господине, благопріятнѣй-шого скорого ѣтвѣта, препоручаю ся тымъ часомъ благосклоному Вашому покровительству, и остаю ся на всегда Вашего Высокоблагородія

благодарнѣйшимъ и покорнѣйшимъ рабомъ

Иванъ Ѣод. Головацкій.

Вѣдень $\frac{3. \text{ Лютя}}{22. \text{ Сѣчня}}$ 1849.

Адреса моя прошу:

J. G. Magister der Chirurgie, St. Ulrich, neue Schottengasse № 131. 2te Stock links. —

Лист пис. на 3 стор. вел. 4°.

Ч. 195.

Лист І. Антоневица до Якова Головацъкого, пис.

дня 8. II. 1849 р.

Kochany Bracie!

Nayprzod daruy ze pisze rusin po polsku, ale coz kiedy się boję jako uczeń do mistrza po rusku pisać zebym go nasadziwsze bykow

nie zmartwił. — Pan Redaktor Zory halickiey tak jest pamiętney ze nie zwazając na to zem się nie prenumerował przysłał mi niby to беру Петре на розум pierwszy Nr. Зори галицкои — nie moja to wprawdzie wina ale chciałbym moich parafian przeciez raz do tego pobudzić żeby i oni się prenumerowali ale jak widzę ciężko z wołu barana zrobić słuchaliby durniczkę a pieniędzy ani rusz złożyć. Pan Sosnowski ktoremu prosze moje uszanowanie złożyć takze przysłał mi książeczkie z wirszami Гушаливица takze niby zaproszenie do Матице od wszystkiego nie odstępuje ale wiesz bracie w jakim ja [2] ja zostaje kłopotie w parafii mam duzo do roboty zona słabuje gospodarstwo upada tak ze niemam się czasu czasem i w głowie jak to mowią poskrobać. — Teraz czey mi lzey będzie mając Szwagierka we Lwowie będzie oraz i Agentem. — Więc teraz posyłam 8 fl. CM. do ciebie i bądź łaskaw zapronumeruy Zori aby mnie przysylali przez poczty Kutską jak chcą albo od 1ª Januarii albo od czasu zapronumerowania ich woli zostawiam a 5 fl. CM: day do Zakładu jesli istnieje Матици. Wasze rzeczy oprócz bryczkie przysłał Ks. Błoński przedwczoray o których jeszcze niemogę nic pisać gdyż jeszcze się nizkim niewidział u nas w starym Kossowie i w Tuczapach 15° Lutego wesela w starym Kossowie zeni się Piotrowski a w Tuczapach Łukaszewicz. Węgrami nas wciąż straszą ale czey Bog [3] da ze Rusini ich zdepcą. Chustka Marynina znalazła się przytym zyczymy wam dobrego pobytu w Lwowie i całujemy was serdecznie.

J. Antoniewiczy.

Roznow 8° Lutego 849.

NB. Słyszałem ze Fundusz wdow i sierot galicyiskiy został rozwiązaney prosze się dowiedzić czyli pieniądze za kwitami ktore dawali mozna odebrać komu bądź więc bym wam posłał czyli samemu trzeba jechać i czyli szparkassa krajowa jest w terazniejszych czasach bezpieczna.

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 196.

Лист Володимира і Емиліяна Головацьких до брата Якова, пис. дня 29. I. (10. II.) 1849 р.

Чернівцѣ дня $\frac{10\text{го}}{29\text{го}}$ Лютя Сѣчня 849.

Любезный Брате!

Вѣдомость о отриманю катедри руской словесности на Унѣверситетѣ Львѣвскѣм дуже мя в радувала, якъ и всѣхъ правдивихъ Русинѣв. Дай

Господи, аби Вамъ на тій новій посадѣ лутче щѣсте сп(р)ияло, якъ доси, дай Боже, жиб ся и народиѡсть руска тымъ способомъ пѡднесла! О якже бимъ ся тѣшивъ, жибимъ вувъ (sic) вже сего года мѡгъ слухати вашихъ ѡдчитѡвъ; бо по правдѣ сказавши, я въ тій мѣрѣ неука, гѣршъ хлопа простого — а тутъ анѣ часу, анѣ спосѣбности не маю, чога ся навчити — навѣтъ и не знаю, що въ свѣтѣ нашимъ дѣе (ся). Але треба вѣдай треба ще оденъ годъ ждати — кобы и не довше.

Напишѣтъ Ви менѣ прунаймѣ (sic), що тамъ у Вас чуваты, якъ ся Ви, тай Доб(р)одѣлка Ваша мають, ци маленька второда (sic). Що тамъ за новѣ уставы выйшли о школахъ о судахъ — бо на тое що рядъ допѣро обѣцявъ, я ся не спускаю, я имъ нѣчого не вѣру, они готовѣ дати що имъ ся сподоваю (sic) — не-[2]-питаючи ся навѣтъ Сейму, якъ вже доси не одно зробили, — п. пр. якъ говоре, запровадили языкъ нѣмецкій въ Гѣмназаихъ — я тому не хочу вѣрити, але тоби не добре було, бобъ полѣмъ такіе зѡстала Нѣмеччина, якъ доси.

Пишѣтъ, бійте ся Бога, бо ми тутъ зѡстаемъ въ чужинѣ, зъ нѣкуди анѣ гадки анѣ вѣсточки — якби вже все забули, жи ми жиемо. — Петро вже на два листи ми не ѡдповѣвъ — напишѣтъ що ѡнъ гадае — бо ѡнъ вѣдай нацурався на мене — а я й не знаю за що. — Ци не чуваты що за Ивана, ци ѡнъ ще жие, тай где ѡнъ ся обертае?

Не давно тому вувемъ (sic) у Виняра — казавъ менѣ, що Ви тутъ у него м(а)ете „Лѣтопись словенской словесности“ за годъ 48ий — ему ся ще тамъ щось належитъ, вѣдай 6 лев. ср. — Казау, що, кобысте ему (дали) с кѣлька книжокъ Вѣнка але первой и другой части, то би ѡнъ взявъ въ грошехъ, а вамъ би ваши Jahrbücher ѡдославъ би. За Вѣнкомъ тутъ дуже, кае, питають Русине, а особливе за первоу частеу. — Як же мае-[3]-те тамъ ще зъ кѣлька екземплярѡвъ, то пришлѣтъ а я му ѡддамъ. —

Пишѣтъ, що знаете борзо, и не на вашихъ Братей

Володимира и Емилиан.

Лист пис. на 3 стор. 8°. На четвѣртіій стороні почтові стампїлі:
Czernowitz 12. Feb. Lemberg 14/2 i адреса:

Se_r Hochwürden Herrn Herrn

Jacob Glowacki

Prof. der ruthenischen Literatur an der Universität
zu Lemberg.

Ч. 197.

*Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова,
пис. дня 11. II. 1849 р.*

Любезнѣйшій Брате Ярославе!

Яко заступникови округа Чорткѣвского, котрому тая честь будь то через посредствованье Ч. П. Борисѣевича самим вѣльним выбором присуджена, будь в Ёго ласки менѣ кромѣ выбору одступлена була, не прилично менѣ, хотяй членови поселства для зложенья преданности Ёго Величеству вырядженого, вдаватись в розправу полноятну в тѣм предметѣ; тоє принадлежит Радѣ головнѣй, котра именован цѣлого народа тоє поселство ѡдбути велѣла: она то и не лишит ся, щоб' загалные правильные справозданье через „Зорю“ народови обвѣстила. Про тоє поминувши все, що Рада головна в тѣм предметѣ оголосити должна бути менѣ видитя, зроблю я лише декотрѣй примѣтки, якѣ менѣ з моих постереж(ен)ь в касанью политическои должности нашего народа настрѣчались. — Дух цѣлу депутацію по мѣрѣ ея величнѣи (?) задачи оживляющѣи був истинно величнѣй, бо возбуженнѣй в кождѣм одинокѣм членѣ поселства довѣреньем народа через выбѣр присудженым, а кормленнѣй почтеннѣм, яке собѣ члены взаимно ѡддавали, а в своѣй торжественнѣй пути ѡд всяких одержувати видѣлись: и истинно собѣ самы кром всякои оглады и окрасы признати мусимо, що нашѣй депутаціи через тоє, що цѣлим народом выбрана а про тоє численнѣйша ѡд всяких, якѣ именован народѣв Ёго Величеству вѣру и вѣрность сповѣдали, неоспориме належит преимуществу: Спасибѣг рускому народову за тоє, що в тѣй справѣ дѣлав цѣлѣй, — и здѣлав так красно! Бог дай, — дѣлавбы так згодно завжди! Була то депутація не самозвана, але наро-[2]-дом выбрана, а свѣдчила о оправданью ся ёго яко народа в рѣвновисѣ складу державного: илькѣмь ся в свѣтѣ оглянув, увидѣвем, що свѣт тоє право Русина пѣзнав и увѣрив, що Русин оправдатись годен — ба бѣльше — що своему оправданью силы и вагы надати може, скоро схоче — илькѣ схоче. — Всюди з почестью поглядають люди на Русинѣв, помянувши на силу народну, их вагу, хотяй не прямо дѣлающу, але неоспоримо тяжашу в рѣвновисѣ складу державного. Свѣдствує во прочих о тѣм свѣдомость царя и князѣв о существованью руского народа и о многих ёго касательствах: гѣчах, о котрых им ся доси нѣ снило. Днесь споминає великій князь отец царскѣй чувственно о заслугах русских войнѣв, признає, що рускѣй нарѣд крѣпкою ест пѣдпорою царского престола (а розваливбы ся про Русинѣв — дай му Боже!), що Русины охоронили царя и ёго родину в лиху добу, коли в Вѣднѣ утѣкав (признав се выразно депутованым

того народа!), що цар и родина посреду Русинѣвъ беспечивъ: пѣзнати з тои бесѣды, що за Русинѣвъ часто буває помовка, и що тим людям вже в уха набила ся; сам цѣсар видѣвъ ся бути увеличаным предаицостею народа, котрого бѣльш 30 посланникѣвъ перед ним представилось; видно се було з очей его охмистра. Сам лише Стадiон поглядае з удовольствьем на Русь галицку [3] нѣбы на свое дѣло, котре величае своего творителя, — величати не перестане, доки дѣло без творителя ся не обѣйде. — На той шот берѣт — прошу — гѣлос довѣренья, котрый руска депутація министерству в адресѣ зложила. Був то твердый — тугый гуз, коли прійшло рѣшити, розгодити „Ци адреса мае бути подана, ци нѣ?“ Стидно нам, и стидатись будем, коли ся вѣсть рознесе по свѣтѣ; ци порозумѣе ѣн, що'сьмо про должнѣсть народа занехали взгляду на сочувствье других народѣвъ, забули почести нашої? ци простит ѣн нам той грѣх? Ба незнати ще, ци и угодило ся собствениѣй долежности? бо Сойм и народы за ним пѣдконуют основу министерства, и потѣшают ся надеждою, що оно упаде: а тогды булаб' наша адреса лихою, пустою подякою за минувше, але не допросом о будуще, ба може отрецаньем ся его, а безславою перед лицом народѣвъ, котры нам добре желают: — тогды прости Бѣг соблазнившим ся! — Але помянувши, що борше все, лиш' не министерство упаде, то? — то и тогды собѣ признати мусимо, що тая адреса нѣ до якого иншого дѣла, як лише, щоб' рускою пѣдпорою покрѣпити министерство, тай за тое нѣчого не мати, бо се рѣч дисна, що оно нам не вдѣлае бѣльше, як политическiй перемѣр изволит, и зажадае. А так и в тѣм взглядѣ руска адреса в перемѣрѣ к правительству бездѣльна, к народам шкодлива.

Може тое бути, що мы розумѣйше дѣлаем, як тiн, що пѣд-[4]-конуют министерство; алежбо и тое не добре, бо оны внавли — не дай им того Боже! — в ту саму яму, котру враз з Соймом виконали, не зхотят нам выбачати, що'сьмо були розумѣйши. От и тепер вже Чехове завидуют нам того, що'сьмо вже осягнули з ласки Стадiона, ба и истинно доправляют ся в своих письмах того, що мы вже маем. Жалко им мае бути, що оны тильки займались, щоб' нам помагати, а потому в нашѣм сочувствѣ мати заслугу, поумку, заплату. Тепер видят, що здѣлало ся нѣбы без них, а подяку збирают их ворогы: то их болит. Нам — по мому мнѣнью — не зривати з нѣким, нѣ давати до того причины, бо ще з нѣким не звязали'сьмо ся, противно держатись нѣбы во всѣма, ильки з ким можна; з министерством не вѣичали'сьмо ся на вѣк, а свататись з ним лише в долежности, — в орудѣ; на Сойм не много позирати, не уповати, бо ѣн, як мы ся видит не ест конституцій: е ѣн одним добра школа парламентарска, другим забавка, а всѣм полезне заведенье удержанья житья; школою ѣн може бути для народѣвъ дѣтiй; але поваги

законодательной ѡи совсѣмъ немає; ѡдкиль же повага его уставамъ взялаб' ся??! Кромъ нашихъ сельскихъ немовлятъ, нашихъ нездѣбныхъ священникѡв, видно тамъ нездѣбныхъ, немовлятъ досить, а цѣлый Соймъ (Тобѣ лише сказавши) цѣлый бездѣль-[5]-ный. Тутъ люде кромъ всякой сварнѣ и колотнѣ бѣли в своихъ розгодахъ годятъ ся, якъ треба: коб' розумнѣ Чехове мѣру не давали, дороги не показували, ходилоб' ся, глядѣлоб' ся правды на помацки. — Нашимъ Русинамъ, — не кажу я прямо за тыхъ, що на Соймѣ засѣдають, але вообще рускому движенью, на нѣ чимъ не збуває, по на свѣлости, свѡй крамъ по такѡй цѣнѣ продавати, в якѡй ѡи днесь стояти може, тай чужу воду на свѡй млынъ провадити; але нехай тоє насъ не гризе, бо тоє ще не на часѣ: тоє лишити Чехамъ; а намъ по на передъ поступати! — та храни Боже в выбрики: по малу а розгодно! —

Пишу з Кромезира ажъ сюда'мъ ся заволѣк. Хотѣвбимъ ся Соймови приглянути з близька, бо що о нымъ тутъ спомунаемъ (sic), се перве хвильове понятяе. Будемъ на одиѡмъ засѣданью. Що ся дѣяло в бесѣду зложити годѣ, але дуже на пусту Комедию закидало. Приѣхавемъ сюда слабый: десь в дорозѣ нѡчною ѣздою зазябившись на груди такъ розболѣемъ ся, не (sic) не знати, якъ теперъ выпаритись, тай подужати, щоб' пуститись дальше до Вас, або коли ще тутъ посидѣти, то не сидѣти дармо. Разъ [6] в житью собѣ позволити нѣхто менє за тоє гудити не буде. Днесь Недѣля, а в слѣдующу Недѣлю, коб' здоровому, хотѣвбимъ вже дома бути, але ледви!

Такъ прашай Братичку любый — ба нѣ — витай намъ в Львовѣ з Твоимъ милимъ домомъ по первый разъ Богъ дай Тобѣ всякого гаразду, а намъ Твоє добре серце до вѣка

Твой щирый брат

Далибор Головацк...

Кромезиръ 11-о Лютого 1849.

Листъ пис. на 6 стор. вел. 4⁰.

Ч. 198.

*Листъ Ивана Головацького до брата Якова,
пис. дня 3 (15) II. 1849 р.*

Любезнѣйшій Брате Ярославѣ!

Якъ же я радую ся, и не розкажу и не посяду ся, що я предцѣ разъ ѡтѣ Тебе вѣсточку получил! Менѣ дуже маркотно було, що я въ такъ важнѣй хвили не мѡгъ ся Тебе порадити, бо по правдѣ сказавши я черезъ тоту проклятую вѡйну со всѣмъ зчуженѣль и не зналъ куды повернути ся; она менѣ ѡтняла всю надѣю побачити коли свою рѡдию, и я жилъ звычайно якъ солдатъ зъ дня на день — вѣсти новинарски доходили и до мене, я тѣшилъ ся ними, але не мога дѣйствовати

по мѣй воли и желанію, опустили я совсѣмъ руки, думаючи, що знайдуть ся люде, же и за Тебе працювати будуть — кромѣ того и военска служба не дозволяла менѣ чимъ иншимъ займатися. —

Ажъ несподѣвано прійшла ѳгпустка изъ вѣйска — сразу она мене такъ захватила, же я уже хотѣлъ назадъ изъ словомъ вернути ся — куды думалъ емъ, подѣнешь ся? о чѣмъ перебудешь таку далекую далечь? Всѣ товариши радили менѣ зѣстати. — Однакожь якійсь духъ невидимый перемѣгъ надъ мною, и я рѣшилъ ся въ дорогу ѣхати. — Выбралъ я ся съ тяжкимъ сердцемъ и легкою кишенею, перебѣдиль гѣрко дорогу и забрѣлъ ледви ажъ до Вѣдня. — Тутъ нибы показала ся надѣя, пристановити ся де небудь; розказовали, що Стадіонъ хоче урядити у Вѣдни средиточную писарню толмачѣвъ для всѣхъ провинцій и народностей — радили менѣ подати ся на руского толмача; и я написалъ просьбу до Стадіона — разомъ [2] просилъ емъ Яхимовича, Шашкевича и Миклошича, що бы ся вставили за мною — и отъ — не получилъ емъ еще ѳтъ никого ани одной ѳвѣтної буквы, и вѣдавъ уже не получу. — Видячи, що тутъ мала надѣя, подаль емъ ся на хирурга мѣтского въ Перемышли, а на кѣнци ще на учителя бабництва въ Чернѣвцехъ. — Тымъ часомъ принялъ емъ ся декуды оглядати ся по книжкахъ и нагодити въ память що ся позабувало; а коли ничого не вдасть ся, хотѣлъ емъ готовити ся до Докторату зъ философіи — аде вижу, же бороти ся съ житьемъ и его щоденними потребами, а разомъ учити ся ѳдно и друге, такожь не спѣрна работа. — Для того я совсѣмъ соглашаю ся съ Твоею радою, же найлучше буде перенести ся до Львова и тамъ приготавлиючи ся, ожидати якои дасть Бѣгъ доли. — ѳдно мене лишь еще спинае; менѣ належитъ ся ще якій грѣшь за послѣдній мѣсяць службы, въ Италиі менѣ ѳказали, и я тутъ подаль рекурсь до Министерства военного; потому такожь я мои рѣчи, шматье, платье и щедещо передалъ въ Горицѣ одному Спедитерови, що бы ихъ до Вѣдня переслалъ, бо я зъ ѳттамъ пѣшки до Вѣдня машеровалъ — два мѣсяцѣ буде небавомъ тому, а рѣчи еще не прибули, и вѣдавъ чи не пропали уже; писали зъ Горицѣ, що ихъ зъ ѳттамъ ѳгослали, то май залежали дееъ на дорожѣ — тожь я того ще выглядаю, и сподѣю ся за двѣ три недѣли бути готовымъ до дороги; хотя видить ся и тамъ у васъ не дуже менѣ доля буде спрѣяти, але потопакучій бритвы ся хватае. —

Такъ брате любезный, коли не хочешъ и не радишь [3] щобъ я болше у Вѣдни зѣставалъ и гадаешъ, щобъ я мѣгъ яке пристановище у Васъ получити, то будь ласкавъ, заломжи мене строхи, и прішли менѣ зкѣлька десяткокъ хочъ и на дорогу, тай такъ щобъ пожити можна — бо я теперъ на бурку — нового не прибувае а старе минуло ся. — Я надѣялъ ся що Ты прійдешъ съ депутаціею сюда, але ба — то

Петро буль, ђнѣ не ласкавъ приѣхати зъ Кромѣжира, де на певно до-вѣдалъ ся о моемъ побытѣ — и дорога бы его не много була стояла, а менѣ все не такъ — но почкай, посваримо мы ся за тое, коли съѣдемо ся — за теперъ я радъ, що и Петро до Русинѡвъ признае ся, хотяй Др. Литвиновичъ его и Василия называлъ загорѣлыми Ляхами — я думалъ собѣ при тѡмъ, що и я колись такимъ бувалъ, та нехай собѣ молоде трохи погуляе, бѡльшь копы она шкоды не наробить — и вижу моя правда. —

За Отц. Кобринского книжочку я довѣдалъ ся, она уже давно въ двоухъ скриняхъ стоить готова, лишъ посылай; не скажу, чому отягають ся; факторъ повѣдалъ, що выглядае ѡтъ Отц. Блонского зъ Кромѣжира письма, а тогдѣ пошле — видить ся, що Кобринскій ему поручилъ дальшее орудованье. — Закимъ зобачимо ся, бувай здоровенькій, братчику милый, со всею сеймею — общѣлуй Твою Мариню и дѣточки и Петра и всѣхъ своякѡвъ — та не забувай на твоего Брата

Ивана Головацк..

Г. Зубрицкому глубокое почтене ѡтъ мене и Г. Дра Литвиновича ш пр.

Вѣдень $\frac{15}{3}$ Лютия 1849.

Лист пис. на 3 стор. 8^о.

Ч. 199.

*Лист Н. Блонського до Якова Головацького,
пис. дня 17. II. 1849 р.*

Любезный мѡй Пріятелю!

Кіажко було сіа дочекати листа вѣдъ тебе любый пріятелю неспокойнимый булисмо дуже бо не зналисмо щии щаславе на своіеъ назначене становиско приѣхалистеъ, и іакъ вамъ сіа поводитъ тамъ въ Львѡвъ, теперъ зласкъ Бога найвишого знаіемо о всім. — Листъ 4 Лютого до мене писаный з почтой вѣдобравіиъ 12 с. м. з радостею великою, час іакісмо сіа виділи недавниъ вже азъ занадто великый; отакъ добрихъ булихъ сусідахъ и пріятелѣвъ кяжко и нелатво такъ за васъ забыти, не подхлѣбіаю вамъ щирю рускуъ правду пишуъ повѣдаю, утратилисмо помеже себе що намъ милого було т. і сусіду і пріятелѣвъ, годѣ неме (sic) вже скимъ жити, нема і не можна нічого нового ся довідатый відъ кого що сіа въ свѣтѣ дѣіе — бувалисмо одный въ другихъ. Кішилисмо ся, часъ намъ бувъ дуже пріємный і короткый, а теперъ вже все устало [2] спомінаіемъ васъ любый пріятелѣ що денъ по килка разы на денъ, забувшисіа кажемо нема нашихъ Головацкихъ зъ Хмеловый, але колижъ же васъ будемо мати

щастія огладати в нашім прекраснім палаці! Бунія і Албінко спомінають колий прїїде до нас Мілція зъ Хмеловы. — Мыи дѣкуємо Імосчыи Доб: дуже красно же булыи ласкавыи же сіа фаатиговалъ до Доктораіа зглядом нашой Амброзійий. Федь съ кѡньми щасливе повернувъ сіа до нас зъ Пѡдгайцок, але вѡдъ нас аз опївтора тижня одвїзъ всѣъ рїчи ю нас встающїѣ санъами новими до Рожнова, бо годъ було сіа дочекатыи дорогыи доброї, коли можна було іхати то Федовыи лехко сіа дѣвало, а коли хотів то днїстер нестаковав, але хвалите Бога щасливе въ сї рїчи списаныи въ листї до Антонїевъчїи і тут тобъ спис на карточцѣ бисъ знав ошосїа юпоминати маїеш прї-[3]-лучую і лист вѣдъ Антонїевъчъ зъ Рожнова — постумент камъныи до Терлїчкого заставъ сіа у мене, бо кїажко було на коїѣ. — Напиши до мене що жадаїеш за свою стару бричкуъ бо купец трафлаїе сіа на ню й за іаку чинюмаю датый. — Мыи въ короткїм часѣ ваше належитост вѡдїшлем колий тилко жадаатыи будете любый прїїатель. — Мѡй йнвентар іест вже въ Чиркулѣ, зъ Консисторя маю чрезъ Деканат вѣдомост надїслаю. — Церкїевич заслаїе своїе винне почтениїе вам; просїт чрезъ мене тебе і іа тоз само незабудъ о іего йнтересї, бо на тебе уповаїе іак на Бога, прїїцнїсіа за ним — іа освїдцвїм муъ щос до мене писавъ — буд ласкав напиши до мене о всїм а іа дам му знати — з новин донесыи минї що чути. — Мыи всѣ вѡду встающїї іестесмо здоровый, й жїцїмо вам любезнїї прїїателї тож само черствого здоровла бї вам Бог ласкаве удїлїв довгїх лїт, ю нас нема нічого нового. Зброю вїдавалый, з твоїи пїстолетами так сіа стало. Федь іхав старою бричкою до Лїкїеча зъ рїчами бо хотїв доставшїй картку препусною імав юдати сіа на перевїз Хмелодскыи, мав освїдцїтыи що вїзе до Рожнова, іде зашла публикація оъ одданю зброї быи намісци оддавати, і там лишїв, але карточка зъ Домїні іест ю мене. — Повернувши сіа зъ Лїкїеча заставыл бричку бо кїажко було, а на щаскїе пїдпав снїг і сїанїаи вїдвїз рїчи до Рожнова. — Моїа жена іздила до Тучап на вїсїліа. — Акт вїсїлныи одїравїавсіа днї 15 Лютого, Дочкю Стрїїа моїей жени заслубленна за Лукашевічї. — 500 Венгрѣв припровадїлыи до Залїшчїк наше войско забрани на югорцнїї.—Цѣбуїємо Васъ сердечне.— Зостаю разъ пожавше щїро жїчлывыи прїїател. — Садкыи днї 17 Лютого 1849. N. Блонскый.

Серветыи вїд ткача вїдобралисмо і заплаченїи засталыи дла Кобрїнського. — Бричка крита дла них застаїе ще ю нас, бо не було знати доти іак, але в короткїм часѣ будут мати вїдомост о тїм. Бунія і Албїнціо кланїають сіа Мілц. За що маю пелу твою продатыи.

Лист пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 200.

*Лист Н. Блонського до Як. Головацького,
пис. дня 25. II. 1849 р.*

Любезный Пріятелю!

Минуло тому вже два тижнѣ якъ писавѣм до Тебе листъ чрезъ почту, мило менѣ ієсть же хоть з тобою не можу сіа особисте видѣти то принаимѣ писменне о денекотрихъ рѣчахъ побесѣдоватый й покишити ся. Прый вилнѣм часѣ не забуваю повторне до тебе ся мѣнъ любезный пріятелю удатисіа зъ прозбою, а то въ наступующѣмъ способѣ. Чулогъ й милостъ близніаго въ бѣдѣ й великопъ нуждѣ зостающаго чоловіка голосъ брата нашего русіна възваіе мене чрезъ уста ієго мене до тебе быі му рикую (sic) помощи податыи не одмавляющыи того добраго дѣла; а слава твоя і доброць сердна по собѣ догву паміакъ й вдіачностъ за собою зостаіе і нікогда забута неможе быти, а Богъ милосердныи надгородитъ за твою фатигу многая лѣта сѣ всемъ домои зивущымъ въ нѣм. Знаю того добраго а бѣднаго чоловіка дуже добре Петра Салевѣча Oberaufsehera, зостаіе въ Тлустѣмъ прый стражи фінансовѣ въ 29 Finanz [2] Wach Section, родомъ въ села Рожанка Стрыйского Цѣркулу, сѣи Андрея Салевѣча Пароха г. к. тойже Петро ієстъ жонатый, маіе 8 дуже маленкѣхъ дѣтиат, жена ієстъ слабовита уставичне хоруіе, платніа ієго мѣсяцна вносіт 13 f. ср. м: цѣлыи дѣи въ великонъ нуждѣ і бѣдѣ зостаіе, въ голодѣ муситъ зоставати, брате любый когдavis вѣвъ (sic) в тѣмъ бѣднѣ але уцтивѣмъ домѣ то до милостыи і до плачу каждаго быи члѣвіка зрушивъ іакъ бѣдно живютъ і утримовати муситъ свою бѣдну фамілію. — Заслугыи нежгіршѣ маіе, тилко немаіе кого быи за нѣмъ причийнѣв ся. —

По сконченію шкѣл Гѣмназіалныхъ од року 832 до 836 зостававъ в службѣ іако Objäger bey der k. k. стражи пограничныи (Grenz-wache) од 836 до 843 прый Gefällen Wache іако Oberaufseher аж до сего дня. — въ 839 тойже ждавъ агжамѣн на Респіціента, і чрезъ ієден годъ заступовавъ місце — въ 845 тойже самъ панъ Петро Салевѣчъ повторне здав агжамѣн на Респіци. зъ доброю классою. — Мѣнувшыи вже оден рікъ іакъ зъ Тарнопольского Округю Фервалтерѣи першыи въ Vorschlag zum Rezipienten genommen, а въ Львѣвъ до промоцѣи приготованыи, а од своѣхъ приложенихъ іакъ найліпше буде зарекомендованымъ. Поневажъ жаднаго владю въ промоцѣи на Русиновъ нема, примушонныи зоставъ 18 Лютого 849 з розпаныи писавъ листъ до пана Совѣтника Губерніалнаго Краіевского іако тижчасового заступника Гофрата. — Будь ласкавъ май милосердіе над тѣмъ домои удай сіа самъ до него албо

підий до Куземского проси ієго быи бувъ ласкав быи сіа за нѣм причинивъ быи го промовалыи а на той ієго лист од него писаним буде Краіевскі зрушеним і промоцію муъ не одмовит, а за тебе, любыи прітелю нежовлата Бога будут проситыи. Пан постмайстер кажав писати до тебе колий хошщеш 40 f. CM за крытуъ брычкуъ звіатыи то быи тобѣъ надіслав, бо видѣв же штаба на колесі пукла і йншоѣ реперациѣъ потреба.—Цюлюємо вас обидвоі [4] сердечне й поздоровлаієм вас.—Зостаю раз навашше щиро вчливѣй пріятелем. Садкѣъ 25/2 849. Н. Блоньскі.

Пану Петрови засйлаю моіє юниженіє почтеніє, цѣлюю сердечне.

Лист пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 201.

*Лист Йосафата Кобринського до Якова Головацького,
пис. дня 20. II. (5. III.) 1849 р.*

Любезный друже!

Досилаемъ Вам до давнѣйшихъ 50 f. ср. теперка 57 f. ср. Заплатить книги, **яки** Ви за найлучшии держете — особливо намъ на сердци лежить гісторія отечественная — також из краснорѣчя избирить шо хорошаго будетъ.

Старайтєся, **чтобъ** **якъ** найскорѣй пришли тѣ книги. Пропадает душа изъ голоду. А коли не будетъ для ней корми, не тяжко погинути — звидѣти.

Коли уважаете шо не зараз тѣ книги прійдутъ то про-[2]-симъ Васъ отступитъ намъ дещо из Ваших книгъ — а собѣ запренумеруйте изъ бѣіого Свѣту.

Особливо **паматайте** за Зубрицкого Исторію Галиччинѣ. А чей бы вы намъ ю выходили, Лишь Часописьмовъ не принемеруйте.

Нечути шо за Ваши Пѣсни Народнѣ, того бы нам здалося кѣлько екземпляровъ.

Поздаравляемъ Вас всѣ колько нас нынѣ е на Радѣ але нас не совсѣм богато. —

Дух упадаетъ съ черно жолтым цвѣтом недалеко зайдемъ.

Кобрыиск...

Коло... $\frac{20 \text{ Лют.}}{5 \text{ Март.}}$ 849.

Лист пис. на 2 стор. мал. 8°.

Ч. 202.

Лист Григорія Боднара до Як. Головацького,
пис. дня 23. III. 1849 р.

Жукотивъ дня 23 Марта 1849.

Высокопочтенный Господине!

При зложеню Вамъ моего почтенія и усерднаго поздоровлѣня, осмѣляюсь Всечестности Вашей слѣдующе прошеніе предложити, и до покровительства и Предстательства Вашего удатись. Рѣчь тая така есть:

Пропонованій есмь на парафію Потокъ, и можебишь отрималъ презенту, коби знаній Вамъ може зашвыкъ польскій а Змѣнныкъ и противныкъ рускій **С.** Мацѣльнскій зъ Стѣнки незакрутивъ съ Коллято-ромъ тую мою залежитость черезъ таку Махінацію:

[2] Довѣдавшись що **С.** Глебовѣцкій Парохъ зъ Соколова нехоче переноситись на Потокъ, а мы лиш два ще хочемо презенту дѣстати (та и **С.** Проскурвѣцкій Аджиѣстраторъ зъ Микуличина); порадивъ Дѣдыча П. Ольшевского, абы **С.** Глебовѣцкому накенувъ Презенту черезъ В. Консистеръ, а потому, коли тойже писовне до В. Консист. зречися мусить — о выставлѣнье на конкурсъ повторне просити, а принаймѣй о третого кандидата просивъ; а тогда Мацѣльнского В. Консистеръ додати мусѣвби, або принаймѣй при другомъ конкурсѣ — насъ (розумѣся руссиновъ, збути, запеченыхъ; такса другиі може таки змѣнныки або старухы подадутъ). А та нынѣ ставъ так середь леду. [3] **И**кусъ маю надѣю дѣстати презенту бо ми обѣцую, так Глебовѣцкій зречися, але то лишъ крутня, аби мене недрочити, такъ видко и такса довѣдую, а тимчасомъ що ничого зъ Мацѣльнскимъ по за плечѣ коѣтъ. А менѣ весна пропадає — бо въ Жукотивѣ треба вкладати въ господарку — та може лишати, а въ Потоцѣ анѣ скибки одноѣ не орано анѣ посеяно — до того анѣ хати анѣ церкви! Теперъ цезнаю що зъ собою почати маю и чогося надѣяти. Прото прошу Васъ змилуйтесе надомною и вкажѣтъ хоть одно слѣвце В. Куземскому, чоби неможъ мене поратувати, аби ворогы нашѣ негѣшилися а Русыны неочаляли такъ та ту випаду зъ пропыщѣй — а тогда и жѣнка мене одступитъ а ворогы въ долонѣ зплещуть. Помовте тамъ зъ ласки своей съ Пралатами нашими Всечестными, та двигнети мене зъ недолю.

[4] **И** теперъ нѣчого неможу писати анѣ гадати бо менѣ голову дороги по за Днѣстеръ та труды забили — що ходжу такъ самъ не свѣй.

Мою Дубинку выпичтали въ Зорѣ та много погрѣшкѣвъ друкарскихъ пропустили. Найбѣлшу видко въ стезцѣ: Страхуюсь зазнати щей нынѣ — а вы вытиснули: Страхуюсь за спати etc. черезъ що нема сенсу. — Отъ немаемо книжокъ рускихъ достаткомъ до чительнѣ, хотя въ же до 100 fl. CM. вложеныхъ далѣ маемъ — лишень що Вашими по̀дкрѣпляемъ — и огникъ роздуваемо; дай Вамъ Боже здорovia та многая лѣта за Вашу готову колоду, бо безъ Васъ небулобы при чѣмъ намъ нынѣ и грѣтись.

У насъ Landsturm вже ажъ по Дивстеръ запроваджуесь, дай Боже аби ся обейшло безъ ужитку оногъ въ супокою.

Довѣдайтеся прошу Васъ усердно дещо о моѣхъ интересахъ — та донесѣтъ и почтѣтъ мене писаніемъ Своѣмъ и о русской справѣ и надѣѣ. Може масти яку принумерату — та напишѣтъ абисьмо збирали и чимъ тимъ могли ся прислужити.

Со всякимъ Почтеніемъ поручаюсь Милости и доброй Памяти Всечестности Вашей

слуга и възпитаннык Вашъ

Г. Боднаръ.

Лист пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 203.

*Лист М. та I. Кобринскихъ до Як. Головацького, пис.
дня 26. III. 1849 р.*

Kochane Szwagerstwo!

Okoliczność ważna zagnała mnie, do Was Ks. Szwagrze z prośbą udać się. Jak Wam wiadomo, miałem a conto zaskarżenia od mego ludzkiego proboszcza kommissyjkę, a w skutek téj taką zesłał Konsystorż decyzję: Abym ja był parochowie we wszystkim pomocnym, a paroch by się ze mną po bratersku obchodził, dodając, że między nami jakiś inanimositates zachodzą, a nie jakoby ja moje obowiązki zaniedbywał, uczynił przytém Konsystorż uwagę, by Dziekan, jeżeliby my się nie pogodzili, doniósł o tém Konsystorżowi. Nasza ugoda taka była następnie, żeśmy się przy wizycie dobrze wyharkali. Czyli i co Dziekan Konsystorżowie doniósł, nie wiem; to tylko [2] wiem, że będąc przeszłego tygodnia u mego proboszcza, zoczyłem wylagodzone pismo do Konsystorża, a zapytawszy się nauczyciela domowego, coby to też było, powiedział mi, że znowu na mnie do Konsystorża napisał. Z przyczyn tych bądźcie Ks. Szwagrze tak łaskawi, i pomówcie z Bocheńskim, o moim interesie, co myślą ze mną uczynić; bo jeżeli bym wiedział,

iż mnie może w skutek ustawicznego kałatania ze strony proboszcza translocatia czeka, w takim razie wiedziałbym, czyli mam wiosnę robić, bydelko zprzedać etc. Cała rzecz jest ta. Proboszcz słaby, już drugi tydzień ni mszę sw. niemiewa, ni spowiada, (zdałoby się o tém Konsystorzowi donieść) cały ciężar spadł na mnie radby żeby za niego robić, a jeżeli ja się o jaką wynadgodzenie upominam, to mi powiada, a mini szczo się lyszyt, wy berete 150 fr. abyšte za mene robyły, gdziesz z takim człowiekiem może do ugodę przyjść który tylko chytrością swoją mnie zbywa.

[3] Przy téj sposobnocy, dowidajcie sia, co naszej gromadzie Czarno Potockiej, która do Gubernium i Konsyst. o rozłączenie od parafii pisala, za resulucija ma przyjść.

Koło nas całkiem po wojennemu. W sobotę przyszedł Bataillon Bianchi i 3 armat do Delatyna i jeszcze więcej wojska spodziewamy się piechoty, z kawalerią i artyleriją; skoro tylko sniegi ztopią się, myślą się przez granicę do Węgier przyprawić. Jutro dwie kompanije i 3 armaty w górę do Jabłonicę odchodzą. Jest tam czernia około 500 ludzi którzy się co tygodnia mieniają, strzeley chłopi, którzy faszują lenik i około sto żołnierza.

Co też brat Alojs porabia, list jego otrzymałem ale niemiałem na ten czas diengi mu posłać. Jezli w potrzebie zaratujcie go, a ja da Bóg doczekać, koły nas Wuhry ne zakoliut, jak przyjadę na konkurs z podziękowaniem zwrucę. W górach juzesmy dawno niebyli. Martynka coś słabuje. — Asaphat swoim zwyczajem [4] radby, szczo by Ruś zacwyła.

Wsi Wam sia kłaniajemo. Widpyszit dla moho interesu borzenko, i podajcie my radu jaku. Titusowy podiekujcie wid mene, szczo my pysaw.

NB. X. Gadzinski za sebe nehoden robyte, mene czém tém zbuwaje, a koły mu ne po jeha woli, to zaraz je uże i na mene suplika. — Szczo dobroho koło was czuwaty, jak Wam sia powodyt. Czulyśmo szczo wasze auditorium welyke. — Napyszit my, kotru z gazet by zaprenumerowaty, kotraby za praudow szła, z kotroi by moż szczoś nauczyty sia i dowidaty.

Wsim znajomym poklonitsia wid nas.

Buwajcie zdorowi.

I. Кобржиньскі.

Чорный Потѣк 26/3 849.

Letzte Post Łanczyn.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 16. (28.) III. 1849 р.*

Любезнѣйшій Братчику Ярославе!

На самый передъ дякую Тобѣ братчику милый за Твою помѣчь, въ круту годину она до мене дѣйшла, якъ уже тѣлько разѡвъ. — Кобъ Господь далъ коли, хочь ѡтъличити та ѡтплатити ся! Ти уже десь що хвиля выглядаешь мене, чи дотримаю хочь теперъ слова моего — радъ бысь патѣшити ся надлюбовати ся мною якъ отець марнотравнымъ сыномъ. — Охъ браты и братчики, не знаете якъбы то я радъ налюбовати, набесѣдовати ся, наплакати ся съ Вами зъ радощей — та годъ! уже самъ надѣяль емь ся, же теперъ доконче поверну до родины! Все було уже упоране, и зъ Италиі прибула моя скринка, и съ министерствомъ военнымъ погодилъ емь ся, и все готове було лишь выѣзди — и Кобринского книжочку выправилъ емь — и самъ 15 Марта малъ емь въ дорогу рущати — при ѡтѣздѣ хотѣль емь Тобѣ писати — ажъ тутъ якось получаю ѡтвѣтъ ѡтъ Стадіона, каже: — „Ihr Anerbiethen als ruthenischer Translator werde ich nicht unberücksichtigt lassen, wenn — ich in den Fall kommen sollte, davon Gebrauch machen zu können — маешь вѡзъ и перевѡзъ, надѣй же ся на таку резолюцію. — О. Шашкевичъ такожь мене студено принялъ словами: — „коли покажете, же съте до того способны, то“ — думаю нема що робити, їдъ чимъ скорѣйшь, тимъ лучше — Литвиновичъ и Вислобоцкій, ледви говорити со мною хотять — бѣда думаю и mezi своимъ, можъ лѣпше буде дома, выѣзди і выѣзди; тымъ часомъ въ кѡлька днѣ по резолюціи Стадіона приѣзжае до мене Г. Вислобоцкій — гостѣ высоки, невиданы, несподѣваны — а за чимъ? отъ помагати переводити манифеста та законы — кажу, я отъ на ѡтѣздѣ, менѣ що иншого на головѣ, не ваши патенти — [2] сталъ ѡнъ менѣ договорювати, то се то те обѣцати, и я принялъ ся до работы. Мовлялъ ты, чеши дѣдка зъ рѣдка, може и ѡнъ придасть ся на що — хочъ дивный чоловѣкъ, я уже много людей зналъ, але такого николи, переглянути, дѣйти его ани крыты не можна; голова славна, прониклива, особливый организаційный, предпринимающій таланъ; вымовный, дотепный, працовытый, съ чрезвычайнымъ тутъ впливомъ, можна сказати, нашихъ министрѡвъ со всѣмъ заволодѣлъ, завоевалъ, що ѡнъ скаже, то для нихъ письмо святе — нибы щирый, солодкій, то зновъ студены и терпкій — що въ его сердцю! тамъ непереглядная Колбань, дна и не доглянешь — якъ съ такимъ чоловѣкомъ — обѣйти ся? — Моя простота и добродушнѡсть не выстарчить — скажи менѣ, брате, чи не знаешь ты що о нѣмъ — ѡнъ зъ Зборова родомъ, въ Тернополю бувъ въ школахъ, булъ професоромъ въ заведенію Іезу-

итскѣмъ у Львовѣ у св. Николая — директоромъ печати Ставропигіанской у Львовѣ, путешествовалъ по Россіи, особливо по южнѣй Руси, — былъ учителемъ Россійскаго наслѣдника — есть тутъ при статской печати, учителемъ руссійскаго языка — а разомъ и Факторомъ, сполуредакторомъ многихъ часовыхъ писемъ — и de facto совѣтникомъ министеріальнымъ не только нашей провинціи, але и всѣхъ справъ, внутреннихъ и пр. пр. пр. — Я вижу треба бути погульнымъ, але ѡнъ менѣ ѡтъ первой встрѣчи дуже не подобалъ ся — первѣстне впечатлѣнье було нибы Ляхъ, нибы Гауитъ (духъ св. при насъ) — я не хочу его посуджувати, але довѣряя до него не малъ емъ и не маю, а однакожь тяжко его ѡтрыцати ся — такъ принялъ ся я до дѣла, сразу якось не спѣрно йшло, але убулъ емъ ся. Вирочѣмъ кажу Тобѣ брате, що менѣ тутейшии переводы со всѣмъ неподобалися, — старый якъ той каже Gallimathias — разъ хочуть бути дуже популярными (хлопскими), то зновъ декуды високоучеными, нема середной мѣры — мой голосъ слабый и лишь приватный, мене до засѣданій не припускають. — Отець Шашкевичъ всѣмъ верховодить, [3] честный мужъ, нема що казати, але такожъ хвилями малодухій; нашимъ громадамъ хочуть накидати бурмистрѣвъ — капитанѣвъ, — цѣркилъ (sic) якъ былъ такъ буде — друкъ (але не drag) друкарь и друкарня — то зновъ касательно, наблюденье соразмѣрно и безъ лику подобныхъ, що ажъ сумъ побирае — ваши переводы, въ Зорѣ то золото напротивъ того — и така комисія пріймае ся до толковательства законѣвъ, не знаю якъ при тѣмъ стане, що скажутъ наши сусѣде, потомки — годѣ, а тутъ самъ не перемогу, може и мое не все добре — але предцѣ. — Такъ будьте ласкавы Русине, стережѣтъ храму Господня, народности нашої. — Вашѣ голосъ есть голосъ народа — сохраняйте языкъ въ давнѣй чистотѣ, бо великая грозить туча. Я роблю що могу, але поводити ся мушу, доки самостоятельнымъ не буду. — На Радѣ рускѣй и на Тобѣ брате все полагае; я знаю же ваши переводы со всѣмъ иначе выпадуть — мы тутъ навѣтъ въ правописи не соглашаемъ ся — для того держѣтъ и становѣтъ ся вы, щобы не було вреду для народа. —

Якъ казалъ емъ, Вислобоцкій е тутъ всѣ и вся — що ѡнъ задумае, министерство духомъ исполняе — на такѣмъ чолѣвѣку много залежить, але ему треба повагою (autoritas) показати, що не все добро, що въ него походить, Вы тамъ можете съ нимъ незначно въ заводы ити, оппозиц(i)ю ставляти — его дарованья суть для насъ необходимы, але для него треба узды. — Ѣнъ менѣ обѣцялъ мѣстце при толковательствѣ (трансляторствѣ) — чи правда, побачимо — але ѡнъ каже по его планѣ треба на кождый языкъ принаймнѣй троухъ, для того казалъ менѣ, щобы я ему нараѣлъ кого въ Львова, або до Тебе пѣдѣ секретомъ писалъ, що бы

жадныхъ „интригъ“ не було!!! — По єго желанію має сей чоловікъ бути молодий, робочій, талантний, знаючій [4] основно по руски, нѣмецки або яє пише нарѣчьє славянске — або хочь лише нѣмецки и руски — до того має бути потульний, то нибы то якъ я — наконець мусить бути свѣтскій; для того брате, прошу Тебе, ѡтпиши менѣ якъ найскорѣйше, и подай менѣ вѣсть о якѡмъ молодцю — Вислобоцкій споминаль про якогось Леонтовича (має бути кривнякъ Литвиновича) — я бы радъ брата Петра вкрутити, але бѣда бачишь, що въ тѡмъ знать и Литвиновичъ буде голосъ мати — ѡтпиши менѣ дуже пильно, бо на тѡмъ много залежить, и поручи якого найлучшого молодця знати будешь. — Впрочемъ сей листъ нехай zostanie межи нами въ глибокѣй тайни; такожь и сему молодцеву не споминай ничого передъ часомъ, лишь ожидай дальшой вѣсти — такъ вимагає ляпитика!!! — Памятай, то не жартъ, може довѣдаемъ ся що бѡльше. Наконець не гнѣвайте ся на мене, що я еще до Васъ не їду — кто знає може предцѣ еще на Великдень побачимо ся — я тутъ лишь на нитцѣ вишу — якъ бымъ не приѣхаль, то поживайте здоровеньки и за мое здоровльє свящєне яйце, я Васъ такожь буду споминати и въ духу радовати ся. Уцѣлуй сердечно ѡтъ мене Мариню, Петра, Василя, Николу, Емилиану, Маму, Юльцю и всю на всю прочу живу родину — и гараздуйте здоровы, та не забувайте на Вашого щирого брата и родяка

Ивана Головацк.

Вѣдень 28/16 Марта 849.

Г. Зубрицкому ѡтъ мене, а Тобѣ ѡтъ Г.Г. Вислобоцкего и Литвиновича усердноє почтеніє — ѡтписуй скоро — выбачь що такъ недбало пишу — нема коли. —

Лист пис. на 4 стор. вел. 4°.

Ч. 205.

*Лист М. та І. Кобринських до Якова Головацького,
пис. дня 30. III. 1849 р.*

Kochany Ks. Szwagrze!

Zawakowała kapellania Lucza koło Berezowa. Ilnicki, który z Oskrzęsiniac na miejsce Simonowicza miałbył przyjść, powiedział, że nie myśli tam pójść, chyba na krótki czas — myśli abo na Coop. Podhajczyki abo na profesora do Stanisławowa. — Domyslam się, że i mego proboszcza zięć Kwoczyński z Tysmienicy o Luczy stara się. — Postarajcie się wszelkimi sposobami, ja wszelki wydatek zwróćę,

zapobiegajcie na prędce, bym nie utracił to miejsce, bym się z tego prawdziwie Czarnego Potoku oswobodził. Robie tu jak czarny wół, dochodów bardzo mało pieniężnych, grunta Potocki nie dozwala mi proboszcz używać, chleba z cérkwi nieznacznie, trzeba wiele dokupywać i dla bydła trawę, by niezatracić bydelko, więc tylko expensuje się, tracę się, wszystko ubywa, a nie przybywa i jeszcze do tego proboszcz mnie skarzę; mogę azalém jeszcze na x wyjść.

[2] Dołączoną prosbę podajcie jak najprędce, pomówcie, pokowtajte, pomastit, czej by co z tego było. Jeżeli może Waclaw z Myszyzna się podał, to on może zrecessuje, będę w krótce wiedział, i napiszemy w krótce o tém. Wy na koždyj sposib dla mene starajte. Proszę w najkrótszym czasie odpisać, czyli mam mieć nadzieję, bo ja tu zaczął gnój rozwozić, — w Luczy gnój by poprodały, jesliby ja tam niepryszedeł, a w przeciwném razie ja bym go zakupił. — Pisał do mnie brat mój Nikołaj externista na drugim roku theol., ma być w bardzo przykrym położeniu, prosi o 10 fl. C. M. ja mu posyłam tą razą 5 fl. C. M. jezeliby témi potrzebne wydatki swoje nie opędził, proszę mu na moje Conto jeszcze pięć wyzyczyć, a ja lub Waclaw, lub Tato wkrótce z podziękowaniem Wam widoszlemo. Proszę go pozdrowić od nas wszystkich. Przy wolniejszém czasie napiszę do niego. Mieszka jak mi pisał sub № 376¹/₄ im Hause des Klimke bei der Frau Karpińska vis a vis der Ossolinskischen Biblio-[3]-thek. — Przy Adressie do mnie letzte Post Łanczyn.

Buwajte zdrowi

M. J. Kobrzyński.

Czarny Potok 30/3 849.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 206.

*Лист Йосифа Кропивницького до Якова Головацького,
пис. дня (24. III.) 5. IV. 1849 р.*

Прыподобный и Всечестный

Господне!

Вже оть долгаго часу збыравимъ ся Вашему Прыподобію хоть листовне моё высокоё почтеніе заслати, але то обовязки, то слабость не дозволили мнѣ того. Теперь будучы трохи пры черствійшихъ силахъ, взявимъ за перо бы хоть кѡлька слѡвъ до Вашего Прыподобія написати; — оразъ вже Вамъ на мѣсци заслати зъ далекихъ сторонъ жыченія всего добра и щастія. Неувѣрете якъ сердце моё радується изъ положенія

Вашего, хотай и тая посада маё великіи прыкrostи але зъ того прынаймѣ тѣшуся, ижъ малести на селѣ зъ щоденними недостатками клопотатися, теперь маючи утрыманіе забезпечене, стоете на [2] посадѣ для народа далеко полезѣйшой. Най Васъ Богъ Всемогущый покрѣлаё и утрымуё для утѣхи и пользы дѣтѣй Вашихъ, а наиболше для пользы бѣднаго и слѣпнаго народа нашего. —

Пры здаренной способности отсилаю Вашему Прыподобію грошѣ за 20 книжочокъ Моха и З. Петришевича; разомъ 2 fr. 30. кр. ср. которіи вѣсталисти въ мене, а я продалше зѣбрани грошѣ Вамъ отсилаю. Ёсли бы можна ще де нешо дѣстати и прыслати, то бымъ стараль ся знову десь продати. — Въ насъ позволена Рада, и такъ по трохы зѣждають ся то Священнеки то Селаны, але много де некоторіи намъ шкодять, якъ на прыкладѣ Павенцкіи зъ Жыжномира, Мацилѣнскіи съ Сіѣнки, — Федоровичъ зъ Коронца, — Навроцкіи зъ Порховы, и проч. колы тѣи выродниі Сыны рускіи запоменають ся и на матеръ свою власну пореваются, щожъ девовати ся Ляхамъ? — тымъ затятымъ ворогамъ Русенѡвъ! Въ насъ спокойно и тихо, — леше запровадели и наказали тыми днями общоё рушеніе (:Landsturm:) — але не знати протѣвъ кого? — таже чутка певна ровходится ижъ Бемъ прыставивъ ся до царства небеснаго, где ёго теперь закликали а Москалѣ пѡдписали Пашпортъ; — въ выжшихъ Уграхъ конаё вже [3] угорска справа, а въ Италіи такъ велику побѣду отнесли нашіи Войни! — Незнати що ся стало зъ Шашкѣвичомъ, анѣ слыху о нимъ; чы де Нѣмцѣ не сховали? — Що тамъ порабяють Працовнеки руской мовы и руского добра? Нѣцъ не чувати чы вже що зъ книгъ перевели на рускіи языкъ? Незнати чы рядъ шыро вхоче поперати нашу справу? Кобы необѣцали грушкіе на вербѣ. — На нашой Радѣ ураджено абы Головна Рада въ Мѣиѣстеріумъ вставилася и просила абы Сылянамъ заказано було хоть на кѣлка лѣтъ пола продавати, бо неувѣрети якъ ся взяли хлопи до продажи; — незнати чы що съ того буде. —

Кѡнчычу моё письмо, съ просьбою дабы Ваше Прыподобіе преймити рачели мои чувствія правдивой и необлудной отвертости, — поручаючи ся ласкавой памати доброму сердцю Вашему

Вашъ всегда найповолиѣйшыи слуга

Іуцифъ Кропивницкій.

Бучачъ дня $\frac{24 \text{ Марта}}{5. \text{ Апрѣля}}$ 849.

Всецестной и почтеной половицѣ Вашей глубокой уклоны и слова высокопочтенія засилаю.

Лист пис. на 3 стор. 4^о. На четвертій стороні адреса :

Бучачь.

Ёго Прыподобію Господыну

И: Головацкому.

Учителеву пры Всеучылющу Двовскомъ Руской
лѣтературы и языка. Всечестѣйшому Іерею
и благородному

въ Лваградѣ.

Ч. 207.

*Начерк листу Я. Головацького до Гартенштайна, пис.
дня (26. III.) 7. IV. 1849 р.*

Високопочтенный Господынь

Милостивый Государь!

Получивъ Ваше благосклонное письмо (7/3 849.) съ извѣстіемъ о же-
ла(е)мыхъ мною русскихъ книгахъ отъ Кіевскаго книгопродавца Г^{на} Должи-
кова, я долженъ былъ ожидать обѣщанныхъ Вами извѣстій отъ Московскихъ
книгопродавцевъ касательно выписки русскихъ книгъ — но обстоятельства
принуждаютъ меня обезпокоить Васъ моимъ письмомъ. — На случай, если
пришлось бы выписывать рускія книги, благоизволите изъяснить меня
касательно посылки денегъ. Вѣроятно въ рускую Имперію должны выси-
латься денги самую серебряною рускою монетою — которую у насъ
получуть (sic) весьма трудно — потому имѣю честь просить Васъ чтобы
Вы благоизволили принять на себя трудъ вымѣнить Австрійскія бумажныя
денги которыя я намѣреваюсь прислать Вамъ, въ Бродахъ на серебро
съ принадлежащую лажей; или благоизволите посовѣтовать какой другой
способъ, касательно этого дѣла. —

[2] Въ прочемъ я долженъ прибавить, что желаніе мое не ограни-
чивается на самѣмъ спискѣ книжокъ, которыя я Вамъ послалъ. —
Я желалъ бы получить ихъ побольше, а именно а) Всѣ повѣсти, повѣи,
драмы и вообще всѣ сочин. какія только изданы на малорускомъ,
собранія пѣсень народныхъ малорусскихъ, б) Всѣ учебныя книги для
Гимназій и университетѣвъ изъ которыхъ преподаются въ Россійскихъ
учебныхъ заведеніяхъ науки: Географіи, Исторіи всеобщей (и частной:),
исторіи натуральной, ариметики, математики, Геометріи, философіи, фи-
зики, и прочь., исключая науки иностранныхъ языковъ и Литературъ.
Я желалъ бы имѣть списокъ всѣхъ книгъ этого друга (sic) съ приложе-
ными цѣнами. —

в) Нѣкоторыя сочиненія касающіяся Исторіи древней и изданія
древнихъ русскихъ памятниковъ, которыя въ спискѣ ознаменованы.

Въ прочемъ при первой выпискѣ русскихъ книгъ я желалъ бы имѣть полную роспись русскихъ книгъ какого нибудь лучшаго книгопродавца.

26 Марта
7 Цвѣтня 849.

Начерк пис. на 2 стор. 4°.

Ч. 208.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 12. IV. 1849 р.*

Всечестный Иерею и милостивый Господине!

Съ благодарностію посылаю я Вамъ первое разсужденіе о русскомъ языкѣ Г. Павскаго и прочиталъ его съ великимъ удовольствіемъ наслаждаюсь теми учеными наблюденіями надъ языкомъ русскимъ, въ котораго составъ онъ такъ глубоко (sic) успѣлъ проникнути, и открыти такъ много новаго о чемъ даже лучшимъ нашимъ лингвистамъ словенскимъ никогда не снилось. Я бы совѣтовалъ дружески нашимъ „вѣдповѣдательнымъ Редакторамъ“ прочитати гую книгу со вниманіемъ для ихъ лучшаго обученія о томъ что есть языкъ русскій, что его варѣчье, что грамматика и что правописаніе. Но дабы не было тое откровенное слово въ гнѣвъ кому небудь сказаное, най оно будетъ промежь нами произнесеннымъ. — Посылаю и Вамъ такожь мой историческій очеркъ „Поляща Русь и Ромыны“ написанный съ повода бывшей на нашомъ народномъ вѣчью депутаціи Ромынской, котора и съ такъ громкими восклицаніями отъ насъ была принята. [2] Мнѣ хотѣлось въ немъ доказати, что Лехіи Ромыновъ такожь замышляла собѣ покорити, по завоеваніи Червоной Руси, но кажетъ что на дармо селилась. Быти можетъ что ею Г. Павенцкій напечатати изволитъ въ Зорѣ галицкой, естли мой языкъ не станеть перепоною моему дерзкому домагательству. Я надослалъ тойже Редакціи мой „Голосъ изъ Галича“¹⁾ — но онъ не есть доселѣ напечатанный по всей вѣроятности для его чисто-русского содержанія и пѣли. Въ прочемъ, естлибы моя статья о Ромынахъ печаталась, то и соизволяю на тое съ тимъ условіемъ, чтобы не сдѣлано было не малѣйшаго отступленія отъ ея содержанія, языка и его правописанія. — Я надѣюсь отъ Вашей милости получить еще III-ое разсужденіе Павскаго, для скорого прочтенія естли оно не есть Вамъ теперъ нужное.

¹⁾ Друк. в „Зор-і Галицк-ій“ за рік 1849. Ч. 51. 53.

Желаю Вамъ счастливыхъ и веселихъ Святъ имѣю честь писатисѣ
Вашимъ

истиннымъ почитателемъ

А. Петрушевичъ.

12 Априліа 1849

въ Уневѣ.

Лист пис. на 2 стор. 8^о.

Ч. 209.

*Лист К. Блонського до Якова Головацького, пис.
дня 23. IV. 1849.*

Любезный Пріятелю!

Зновий нема нічого уъ насъ, Мый сїдимо й думку гадаємо, не ма где въ дому вѣдїхати, Хмелева іест для нас теперъ цѣлком чужа, где передтим була нам любезна. П: Киселевскї дуже ся апаносили ся, від твого одѣжду (sic) до Льова то в насъ ані раж (sic) не булий, а мый мало о тоїе дбаємо. Хвалїте бога здоровїсьмо всѣ. Купецъ що ся трафлавъ (sic) на твою стару бричку сїм часом небув у насъ, але я буду сам въ Львѡвѣ (sic), а як спродам то всѣ грошѣ доруцу — за Амброзю нашу нічогом непесавъ бо журн не жнаємо (sic) що робїти маємо, очко єъ [2] їеднакове як вперед так і тепер їеднакове іест, пишу до тебе буд ласкав довідай ся сам їего самого щї може сегорѣчну катаракту здоимати тому 8 мѣсїачѣвъ од холери іак дістала, а дитина маїе оден рѣк і мѣсїачѣвъ 9 — тобим приѣхав до Льова на 3 Маѣа, таи щї буде на тои час п. Славїковскї въ Львѡвѣ, би експенеу ныи поднїати великого з дитиною, а може щен не буде въ Лашкѣвчѣх на Гармарку то бу (sic) бла (sic) мене лїпше випадало влад але прошу тебе довідай ся вѣд него докладне і напешї менѣ (sic) чрез почту іак най швитше о що тя дуже прошуъ (sic), й щїи довго дитина може бавити ся въ операциѣ (sic) бїм мож жакїеровати (sic) ся, бо як би мїг помочи на око тобїм до Льова въ Маю приѣхавъ. [3] Дуже насъ тоїе кѣшит (sic) що Імость Добродз. щасливе въ Кракова повернула ся, жицїмо щобиъ (sic) Ярославъ великїи въ щѣскѣю (sic) въ здоровлю зраставъ вам на покѣху. Шумланска була у нас (з) своѡвѡвъ маловъ а Албїнко набурмосив ся і каже сесе ныи Мѣича Хмїлівска. Беременскому освідчу на конгрегачїї 26 т: м. уъ (sic) него о щос писав. — Буваѣте здоровї чюдуїемо вас сердечне. Жостаю (sic) Ваши щиросердечни прїятель

Н. Блонскї.

Садкї 23/4 Цвїтня 849.

Лист пис. на 3. стор. 4°. На четвертій стороні поштові стампії:
Lemberg 25. Apr. Thuste 27. Apr. та адреса:

An Se des Herrn Herrn
Jak. Glowacki
Professor der ruthen. Sprache an der Lemb.
Universität
Klein Krakover Gasse
in Lemberg.
Franco N. 88. II Stock.

Ч. 210.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 11. (23.) IV. 1849 р.*

Любезный Брате Ярослав!

Христось воскрес! гараздъ съ Вами! Богато праць, для того не могу ся широко росписовати; але и тоє трошки не дуже потїшне; — рѣчи теперь со всѣмъ иншій оборѣтъ взяли — для мене видить ся уже тутъ вся надѣя пропала. — Трансляторство естъ теперь придѣлено до Министерства справедливости. — Панъ Министеръ Бахъ положилъ собѣ за Prinzip (!): не приймати, лише укѣиченого юристу — щобъ его и до чего иншого уживати. Тожъ и Вислобоцкій теперъ дуже крутить ся ся и самъ не знає, чи удержитъ ся, бо и ѣнь не юриста; и до того уже має посаду при ц. к. печатни, а Бахъ не хоче ани священника, ани такого що уже має посаду. — Вислобоцкій настроеный видить ся Литвинов... хотѣлъ бы, коли самъ не встоить ся, Леонтовича вихати — а Яхимовичъ зарекомендовалъ якогось Лавровского — [2] а я не маю жадныхъ плечей — нехайже буде и такъ! бирокраціи бачу нема ще кѣнца — я теперъ вже самъ не знаю, що робити — либонь уже хрестикъ на мою долю положить, и вѣчная память заспѣвати — не здивуй ся про те, если учуешь, що я подаль ся на достойника (офицера) до руского полку — то було въ роспуць — але бачу и тамъ уже мѣсця пообсаджованы. — Читаю, що у Львовѣ ѣтворило ся мѣсце на Переводчика руского. — Тысь менѣ писав, що Петро о тоє старати ме ся; менѣ не лѣзя его доли перепиняти, може она ему бѣльше буде спріяти, якъ менѣ. — Дай Господи! але тутъ ходить о тоє, чи певный ѣнь, що получить тоже мѣсце, чи може має якого сполузаводника, котрому ѣнь не буде мѣгъ встояти. — Тожъ менѣ, братчики любезныи, ѣтншѣтъ скоро, чи маю ся на тоє подавати, чи ни?

Братчикови Петрови красенько дякую за Зорю Галицку — дуже мяя нею вradoвалъ; впрочѣмъ Зоря Галиц(ка) [3] красно и поважно

выступае — и языкъ хорошій — прекрасна пѣсня Могилницкого въ послѣднихъ числахъ дуже ми до сердца промовила. —

Я тымчасомъ буду ще пѣждать, що за конецъ буде тому всему — и займаю ся въ затишку домовѣмъ тымъ, до чого мене судьба позывае — съ книжникомъ Венедиктомъ зробилъ емъ контрактъ — уложити словарь и граматику коротеньку руску за 450 фл. србн. — Може схочешь Брате менѣ въ чѣмъ пѣдпомогчи! — щобъ скорѣйше праця зъ рукъ пѣйшла. — Про Котляревского Ененду я хотѣлъ розвѣдати ся, що ся съ нею дѣе — але тымъ часомъ Шашкевичъ ѡтвѣхаль домовѣ. — Мехитаристы уже зачали трохи осаджовати, але мало що; але самы не знаютъ, що съ нею зачати — а безъ Шашкевича они такожь не могутъ менѣ еи поручити — впрочемъ я готовъ каждой хвили обняти коректуру.

[4] Бувайте здоровы, майте ся гараздъ всею хатою и съ маленькимъ новорожденцемъ, нехай ему доля росте! Цѣлую Васъ всѣхъ сердечно

Иванъ Головацк...

вашъ братъ.

Вѣдень 23/11 Цвѣтня 849.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 211.

*Лист Ивана Головацкаго до брата Якова, пис.
дня (19. IV.) 1. V. 1849 р.*

Любезный Братчику!

Не ожидаючи Твого ѡтпису на пѣслѣдній мѣй листъ, засѣдаю зновъ до пера — и сего разу не много Вамъ маю доброго возвѣщати: въ Уграхъ наша армія не дуже щастлива, а Мадяроны уже снують ся ажъ по пѣдъ австрійскій границѣ — я всего того не понимаю (sic) и не вгадаю, якій конецъ тѣй вѣйны буде; тутъ у Вѣдни великій страхъ и поплохъ, що Угры або Русы прійдутъ — оногда вже вѣсть ходила, що передня стражъ россійска уже прибула — але то лишь поголоска — въ Голумуцу спѣдѣють ся Царя Николушки — а тутъ въ ц. к. печатни приготавлиють потайно якисъ манифесты, бо зновъ друкарѣвъ позамыкали до роботы; що ся зъ того выклюе? Богъ знае. — У Васъ знать уже давно Москалѣ бушуютъ? — Такожь есть тутъ великій сѣвѣздъ священничества, на котрѣмъ мають радити ѡб ѡтношенію церкви до новыхъ законѣвъ — прибуль сими днями и Е. Пр. Яхимовичъ — треба буде такожь до Него пѣйти и представити ся. — Въ послѣднѣмъ листѣ писалъ емъ Тобѣ ѡ контрактѣ моѣмъ съ Венедиктомъ — уже сьмо мали заключати наше условіе, ажъ тутъ найшла ся ключка и перепенила все — ѡнъ помѣрковаль ся, що тутъ у Вѣдни нема въ жаднѣй печатни маленькихъ череновъ здѣб-

выхъ до словаря — хоче ихъ спроваджати зъ Праги або зъ вѣдки, и такъ [2] тая робота хочъ не ѳложитъ ся то протягне ся Богъ знае на коли; въ прочѣмъ кажу Тобѣ, що то тяжка рѣчь, входить съ книгарями въ умову, хотѣли бы Тебе высѣсати до послѣднои кровцѣ, а навѣтъ рады бы, щобъ имъ житѣ и душу запродати. — Петрунь прислалъ менѣ недавно листочокъ, въ котрѣмъ дивуете ся, же В...¹⁾ за мною писалъ до Львова и поручалъ мене на достойника до руского полку — щожъ Вамъ на тоє сказати: отъ не рада коза торгу, та мусить — тоє намѣреніе я уже малъ въ Италіи, кобъ удало ся перенести до линіевого вѣйска и хотѣлъ емъ писати до Шимунича; але повернувши забулъ емъ на тоє — ажъ тутъ В... зновъ мене пѣдмовилъ, и таки силою до министра завѣлъ, не можна ся було его ани спекати — но я сомнѣваю ся щобъ ѳнъ для того учинилъ (sic), жебы мене позбути ся, бо ѳнъ моєи конкуренціи не боить ся — але ручатися не хочу — въ прочѣмъ я могу слово цѣфнути, скоро бы ся лучило що лѣпшого ци тутъ це де инде — але такъ на свѣтѣ — ѳбѣда тай годѣ — словомъ кажу Тобѣ, що я теперъ власнои воли не маю, поводю ся леда кимъ, кождый вѣтрець колибае много, и не знать чою держати ся. — Позавтру т. е. 3. Мая я перенешу ся на нову обитель, для того пишѣтъ и присылайте менѣ що Ваша воля пѣдъ адресомъ: J. G. Josephstadt Herrengasse № 190. 3 Stock. Thür № 31.

[3] Ще одна гадка менѣ навинула ся: напиши менѣ брате, що наши Русине думаютъ про гражданку, чи они совѣмъ и на вѣки будутъ ся нею цурати, думаютъ що кирилиця на долго удержитъ ся? — чи бы не можна сего словарця печатати нею, и чи булъ бы покупъ на тоє? — Господинъ В... розказовалъ менѣ, що П. Павенцкій писалъ ему листъ такій, що ажъ плакати ся хоче про кауцію, котру новыи законъ на политичны письма вкладае, и ѳнъ духомъ пѣшовъ до Министра Баха, и вымѣгъ тѣлько, що Павенцкій за Зорю Галицку не буде платилъ кауціи — если правда, що я вѣрую, то велика добродѣтель для насъ — тому то братчику, чеши дѣдка зъ рѣдка; его слово тутъ много стоить; самъ Бахъ назвалъ его „ein unersetzliches Individuum“ — тожь знати Намъ, на кого и на якихъ уповати — Г. В... о Тобѣ, о Устіяновичу и Петруню съ чрезвычайнымъ глубокимъ почтеніемъ говорить — для того ост(о)рожно, що бы не попсовати собѣ!

Бувайте здоровеньки всѣ хатю, цѣлую Васъ сердечно и прошу
о борвіи вѣсточки

Вашъ братъ

Вѣдень $\frac{1 \text{ Мая}}{19 \text{ Цвѣтня}}$ 849.

Иванъ Головацкій.

Лист пис. на 3 стор. 8°.

¹⁾ Вислобоцькій.

Ч. 212.

*Лист Григ. Боднара до Якова Головацького, пис.
дня 10. V. 1849 р.*

Высокопочтенный Господине!

Карту зъ дня 6/18 Цвѣтня с. р. отримавемъ одъ Всечестности Вашей съ увеселителнимъ и возхищеннимъ чувствомъ — за що Вамъ нынѣ мое благодареніе и Почтеніе складаю. Радбимъ бувъ самъ до Лвова на 3/15 Мая одѣхати — зобачитись съ Нашими Бого- и отечестволюбными — ревними Руссинами утѣшитись и почтеніе Имъ мое зложити прилично — но слота мене зперла — що тяжко менѣ слабыми кѣнями до Станѣслава достатись. — Одже и для того нынѣ пишу и кланяюсь Вамъ — а уповаючи на Вашу святу Ревность и усердѣйшое занимаіе ся справами найдорошшого Намъ Отечества Нашего — посилаю на Руки Ваши Гроши — назначени на пѣддвиженъе Пристола Отечества нашего — а задавши Вамъ трудъ, примѣщенъемъ и покупленьемъ [2] сподѣюсь ижъ не надуюжиу Приязни Всечестности Вашей къ мнѣ.

Зволтежъ милостиво :

1. Одъ громади Жукотинской съ Михалковомъ зложенѣ

на 3/5 Мая гроши въ квотѣ . . . . . 3 fr. Среб.

Од мене самого . . . . . 1 fr. Среб.

Разомъ . . . . . 4 Р. Среб.

на мѣсце назначене притокмити.

2. За Пчолу додатокъ :

Одъ Г. Верещинского . . . . . 30 kg. Ср.

Одъ мене . . . . . 30 kg. Ср.

3. Приймивемъ Профессора порядного до села, та не маємо на чѣмъ дѣти учити, одже будте ласкави закупѣть менѣ книжокъ — яки за добри узнаети, Буквари для початковихъ вѣдау суть нови? а може яки суть уже книжки для умѣючихъ и укѣнченихъ Елементарну класеу — до читаня, рахованя, и пр. коториби просвѣщеню русского народа найлутшій [3] успѣхъ — обѣщивали и приподавали. Одже а) на Елементарі (буквари) посилаю : . . . . . 4 fr. Среб.
на ини для першой классы здѣбни : . . . . . 2 fr. Среб.

Разомъ на книжки школьнѣ . . . . . 6 Р. Среб.

розумѣется русски, бо я лишень по русску хочу русскій Садъ закладати и плодѣвъ русского духа надѣятись и ждати по русскѣмъ народѣ!

Пришлѣтже зъ ласки Своѣй або теперъ черезъ якого Священника (Озаркевича, Лукавецкого) або почтою до Коломыѣ.

При той способности — просимо Васъ дуже, чи неможнаби якій

тимчасовій складъ на лѣтературнѣ книжки въ Коломыѣ зроби́ти — аби́сьмо мали по́дъ руковѣ где куповати — и оденѣ другому захвалювати — бо мы по селахъ мало о чомъ знаемо — а ще менше выдимо — хотя́й много и неконче бажають о русчинѣ знати и выдѣти — и рады кажуть — отъ нема ні́чого!

Не маємо здѣбныхъ Профессоровъ, до спѣваня — пожалься Боже — а тимби́сьмо, яко великимъ лѣваромъ двинули духа [4] славу, и народно́сть русску — Повтихало грѣмке набоженство наше по селахъ, лишъ дякъ пивуга по болшой части — бринить та хропить въ православнѣй Церквѣ въ кутѣ — та ще лѣктями однае — аби му другій який цѣкавий хлопець хлѣбъ не ѓдобравъ. —

Дякую Вамъ усердно за Вашу память добру на мене — и маю въ Бозѣ надѣю, що не забудете на мене и на мою численну родинну — челядку а чейбым ся зъ капелляныѣ той видобувъ разъ на бѣльше мѣсце — гдеби працювати було надъ кимъ и зъ болшемъ пожиткомъ для народу русского, а возможного утриманя дому моего — бо лишъ Богъ оденъ та Вы либонъ понимасти — що то бѣда для бѣдныхъ капелляновъ — не знати за яку провину та кару? — а ще аби́мъ жебравъ — то не мишло душу русску врагамъ — хотъ тѣломъ въ рукахъ ихъ лежимо — а мучать насъ — запродати! „Russin niedostanie prezente“ хотъ ні́чого невиннѣ!

Почтеніе мое В. Г. Малиновскому! А Вамъ съ благородновъ Родичновъ Вашеѣ и новоприбулимъ Руссиномъ намъ Ирославомъ — аби рѣслъ на потѣху Родичамъ и цѣлого роду руского в многая лѣта, засилаю моѣ уклони и чувственнѣйшое Поздоровлѣние и поручаюсъ Приязни и Ласцѣ Благородія Вашего

припокорнѣйшій Слуга

Г. Л. Боднаръ.

— Жукотинѣ 10/V 849.

Лист пис. на 4 стор. 4^о. На третій сторонѣ на боцѣ дописка:

NB. А якъ русско-нѣмецки, та що дѣяти — треба и добреби русинамъ и тото знати; здалобись — хотя́й на Сеймъ — та до Урядѣвъ? абы лишъ невинародити русске племя.

Ч. 213.

*Лист Івана Кропивницького до Як. Головацького, пис.
дня 10. V. 1849 р.*

Любезній Пріятелю!

Нужда измѣняеть законъ — зъ нужды посугатаємся зъ жидомъ Лудѣскемъ, зъ которимъ маю теперъ ще бѣлшу нужду. — Закагнуемъ

у него довгъ, чрезъ которій теперъ и дихати тяжко — и такъ мня на-
тискавъ же мусвемъ зробити зъ нымъ комплянацію durch ein schieds-
richterliches Urtheil дня 11го Марса с. р. — На mocy той компляна-
ціѣ заходить сымы днямы реченець першой рати, которій дуже мѣцно,
а для мене тяжко есть обварованій. Ажебы ще неулѣсты въ бѣлшу
нужду зъ томъ нечыстымъ Евреюмъ мушу дотримати слова — а же не-
маю такъ чрезъ кого, будучы зауфаній въ Вашой широсты сердца, по-
силаю на [2] Ваша (sic) рукъ тую рату для него въ квотѣ пят'десять Nro
50 fr. Рип'скихъ сребрнихъ. Той Еврей называеся Isaak Margosches,
онъ мешкае „Syxtuska Eckhaus, einstens das Einkehrhaus des Ludka
— той дѣмъ есть на самомъ розѣ ѡдъ Syxtuski, онъ тремае тамъ той
цѣлій дѣмъ въ арендѣ, тамъ можна го ѡдпитаты — еднак буд'те ласкави
мати тую увагу, ажебы ѡддавати пры свѣдкахъ, жебы колись' не ска-
завъ, же то не ѡнъ ѡдобравъ, але инній ктось' — длытого посилаю
и квити ажебы пѡдписаць пры свѣдкахъ же ѡдобравъ — а потому и Вы
зъ ласкѣ своей пѡдпишете на томъ квити: durch meine eigene Hände
ist der oberwähnte Betrag in Gegenwart der hier gezeichneten Zeugen
von fünfzig Gulden Konventions Münze ausgezahlt — Datum „яковій
тамъ день' випадае. — За свѣдкѡвъ неберѣтъ знаіомыхъ [3] менѣ, опрочъ
Св: Гошалеуѣча, и ще тамъ кого зъ далекихъ, а потому той квити за-
тримайте у себе. — Напишѣтъ миѣ зъ ласки своей що тамъ нового,
и не забуйте на того которій Васъ сердечне любить и поважае. Кохану
мою Сваху уцюлюйте ѡдъ мене — Бугайте здорови, а не смутѣтся нѣ-
чого, бо то не наша рѣчь але ворогѡвъ нашихъ, нехай оныся смутятъ.
Ще разъ поздоровляю Васъ сердечне и застаю назавше шире Васъ
любящымъ

пріятелемъ

Іоанъ Кропивницкій.

Бучачъ дня 10. Мая 849.

P. S. Охотныкѡвъ въ цѣлой нашой сторонѣ крѣпко до купы.

[4] Ажебы пѡзнати же то есть той самій жидъ кажѣтъ собѣ
показаты das schiedsrichterliche Urtheil меже нами учыненій in Ori-
ginali. —

Лист пис на 4 стор. 4^о. Під листом дописка Як. Головацького:

in Banknoten acht Stück a 5 fr CMze

ein Stück a 10 f CMze

Zusammen 50 fr CMze

Ч. 214.

*Лист Григор. Шашкевича до Якова Головацького,
пис. дня 17. V. 1849.*

Высокопочтѣнный Господине!

Прислѣне мнѣ ласкаво дѣлцѣ Ваше пѣдъ надписомъ: „Три вѣстел'ниї предподаванія о рѣскої словѣсности“, пріймъ-емъ съ чѣствомъ радостнимъ, и складѣю симъ сердѣчнѣ подѣкъ. Ёсть то новѣ звѣздка, вѣйшѣла на твѣрди нѣшого по дѣлгой мрачнѣности роз'яснѣночогосѣ нѣродной словѣсности нѣба. Ёсть то хѣтъ малѣн'ка, дѣла надѣи пѣлна и — ѣкъ по Вѣшой всемъ рѣскомъ нѣродѣ знѣной дѣлѣтельности съ всекою пѣвнѣстю твѣрдѣти могѣ, рѣскої мѣтнѣцы гѣдна дѣтѣна. Дерзѣйте! Бѣгъ дѣстъ дѣспѣхъ рѣтелной вѣли и совоксплѣннымъ сѣламъ!

Пріймѣть вѣразъ глѣбокого почтѣнѣя, съ ѣкимъ ѣстакою

Вашой Чѣстности

дѣниженный слѣга

Гр. Шашкѣевичъ

Сов. Мин:

Вѣдень д. 17. Мая 1849.

Лист пис. на 1 стор. вел. 4°.

Ч. 215.

*Лист Йосафата Кобринського до Якова Головацького,
пис. дня (24. V.) 7. VI. 1849 р.*

Любезный друже!

Што ты такъ зглубока до мене пишешь — какъ ѣ не Маскаль. — И самъ не знаю що ѣ е. Стану говорити съ полъками, кажутъ що ѣ Черножолтой, зайду съ Нѣыми, говорятъ що ѣ Великорусъ. — А Русини ѣкъ емъ чуль въ Львовѣ думаютъ что ѣ въ Лѣшневѣ держу. Добре шо маю скрѣзь свою партію. — Книгъ посилай ѣкъ найскорѣй, ѣкій уже сможешь получить — особливо же бы намъ историческихъ — тѣ имѣють на всегду свою цѣну — и такъ слѣдующихъ записи

Маркевича истор. Малор.	V том	8.
Описаніе кѣво печ. Лаври	I „	(2.)
„ кѣво соф. Собора	I „	(2.50)
Д. Зибрицкого (sic) Истор. Черв.	I „	(1.50)
полное Собр. руск. Лѣтоп.	III „	2
Карамзина истор. Рос. 4 издап.	. . . . .	16
Каменского истор. Мал. Рос.	. . . . .	7
Галахова Руск. хрестомат. II.	. . . . .	3
Булгарина Мазена IV.	. . . . .	1.50

Сватань Онера Основиченка	1.20
Гребенка Ластѡвка	1.50
Сельское Чтеніе IV Том	1.20
Малорос. пословици	75
Номоканон греч. Церкви	7.
а в... его Новага скл... 848 г.	2.
Акты истор. зап. Руси (2 р.)	56.45

[2] прочитай себѣ, что это есть, бо ~~я~~ не могу розобрать, оно что то будетъ о це(р)квѣ. — Записку Печаткина залучаю.

Если бы можно за посланыи деньги еще что купити то хорошо — но ледви выйдеть — на каждый же случай запиши еще Географію якую малу школьную — того намъ конечно нужно для доньокъ нашихъ. — **И** бы ея переробилъ ~~так~~ такъ и перепечаталъ. — Лишь намъ технологіи ихъ матибы.

Грошей отъ Членовлей Чителнаци общества не можемъ надѣятися, пока не прійдутъ книжки на тамтѣ гроши. Но тогда за 200 рублей будемъ мочи зараз записать себѣ.

Съ вымѣною бужакожъ дѣлай ~~так~~ такъ разумѣшь. — Въ томъ сдаетъ на тебе Читальня совершенно диктаторство.

Госпожа професорова вѣзмъ тутъ очень пріятнага особа. — Дорогою ѣхали мы красно, твой молодой Святѡполкъ ба **И**рославъ и одной слезоньки не ронилъ за Львовомъ, истинно мати дивовалась что Малчик так спокойной былъ [3] Отец. Бурачинскій во Львовѣ не много лучше ему. Марина же теперь поѣхала съ Рознова до Криворѡвнѣ. — Юзикъ Ленчинъ прійдетъ не за долго до Львова на конкурсъ. — Поговори съ Гушалевичемъ чей бы онъ Исторію, которую печатаеть в Пчелѣ и окроме печаталъ и то въ многочисленныхъ экземплярехъ. Отъ каждаго числа Пчелы най оставляетъ черенки исторіи не разбираны пока не скорпаетса на Arkusz, и тогда най кажетъ друковати если бы онъ согласиленъ и сочинитель той исторіи то ~~я~~ бы каждаго Аркуша исторіи бралъ 1000 экс. давши деньги на папѣръ и на тискъ то есть —

2 ризы паперу по 2 f. 30 вѣроятво	5 f. ср.
а за тискъ	2 f. ср.
всего	7 f. ср.

и въ тѣй цѣнѣ самой дешевѣй пускалъ бы ~~я~~ межъ народ, мужиковъ, дяков, шевцев и пр. разумѣть лишь въ циркулѣ Коломыйским и Буковинскимъ — а другихъ циркулахъ най сновъ питаетъ такихъ людей, а до року залали бы мы Лашию руским морем.

Здравствуй

24 Mai 849.
7 Juni

Кобр...

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвртій почтові стампілі: Kolomea
8. Jun. Lemberg 10. Jun. i адреса:

Мышинъ

Благородному Господину

Якову Головацкому

публ. професору рускаго языка и Словесности на университетѣ
въ Львовѣ.

Ч. 216.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 10.
VI. 1849 р. i II лист Фр. Кречмара до К. В. Запа, пис. дня
30. IV. 1849 р.*

W Praze dne 10. čerwna 1849.

Milý Příteli!

Zde ti posílám 700 wýtisků Marusi w oktawowém formatě a 20 wýtiskůw na wětším papíře, jak jsi byl žádal. Peníze od tebe jsem pořádně dostal. Za tisk a papír přišlo 10 f 30 kr. za rytí 20 f, tedy 30 f 30 kr.; těch 20 wětších wýtisků jest mi jako přídawek gratis odewzdáno.

Newím jak se Wám rytina líbiti bude; rytí jest čisté, jenom tahy twáře Marusiny jsou jiné nežli w originalu; co mně na rytce mrzelo, a musel twář předěláwat, poněwadž wyhlížela příliš stará, jenom jí twář wíce zakulatiti již nemohl, ani nos, muselo to tedy tak zůstatí. Příložený list Krečmárůw posílám jako potvrzení učiněných wýloh. Trochu se to opozdilo, a sice z příčiny Krečmara, kterému se pres. polámal, a teprw hó spravowati musel.

U nás ostatně nic nowého, já chodím prawidelně do školy, a kojím se nadějí, že za málo let snad již budeme míti prwní plody školního [2] učení w žiwotě. Dnes Hawličkowi komandant města zastawil tisk rárodních nowin, proto že pše ostře proti šlechtě. Myslíme že z toho bude zas znamenitá komedie, a Hawliček zamýšlí to co psal, nyní tím wíce swětu odhaliti a oznámiti, jako to udělal s wýkladem na oktrojivku.

Doufám že se más dobře, a že mně brzy napíšeš, jsi ti spokojin s rytinou.

Tedy na brzkou odpověď

Twůj upřímný přítel

K. Wladislaw Zap.

Ocelowou plotnu ponechal jsem u sebe, jestli žádáš, příležitostně ji ti pošlu.

Лист пис. на 2 стор. 8°.

II.

Geehrtester Herr Zapp

mit Bedauern habe ich gestern vernommen, dass Sie bei mir waren, ohne mich zu treffen, und beantworte daher Ihre Anfrage dahin, dass ich Ihnen die 700 Abdrücke sammt Papier (einem guten weissen Kupferdruckpapier, wenn Sie sonst nicht vielleicht eine andere Papiersorte wünschen à % (hundert) zu f 1.30 x C. Mz. liefern werde, demnach in S-a f. 10 30 x.

Der Stich der Platte (incl. die Stahlplatte) (zu f 20) wird Ende nächster Woche fertig seyn, die Platte kostete allein 3 f —

Ihren ferneren Aufträgen gern entgegensehend, zeichne ich
mit aller Achtung

dto. d. 30/4 49.

Fr. Kretschmar.

Лист пис. на 1 стор. 4⁰. На другій адреса:

Herrn K. Zapp

hier

Ч. 217.

*Лист Юліана Вислобоцького до Якова Головацького,
пис. дня 12. VI. 1849 р.*

Hochwohlgeborener sehr verehrter Herr!

Erst heute finde ich einen freien Augenblick um Ihnen für die Ubersendung Ihres classischen Prelectionsheftes meinen innigsten wärmsten Dank auszudrücken. Jedes Wort hat mich entzückt, und mich glücklich gemacht dass ich Gelegenheit fand Ihr hohes Talent mit meinen schwachen Fähigkeiten zu erkennen, und um desto höher verehren zu können.

Für Ihren lieben Bruder hier, that ich mein Möglichstes und will auch in der Ferne stets und Alles thun was ich irgendwo für ihn thun könnte — gleichwie ich freundlichster tåthig bin allen meinen Stammesgenossen, sie mögen mir Freund oder Feind gewesen sein, sie können mich gekannt oder verkannt haben überall und jederzeit mit all meinen Kräften zuvorzukommen und alle Dienste zu erweisen, die ein guter Bruder seinen Geschwistern zu leisten schuldig ist. Wie Sie hochverehrter und würdiger Herr, aus diesen innigen Worten entnehmen, ist meine Politik mein heiligster Grundsatz und fester Vorsatz: „Gutes zu thun und zu wirken“ ohne Rücksicht auf Zeit, Form und Personen; wenn das Gute nur gut, wenn die Wohlthat nach der

Stimme meines Gewissen dem braven und biedereren Bruder, wenn die Krone dem waren Verdienste zugeführt werden kann.

[2] Meine Aufopferung, meine rastlose Thätigkeit die mich im Winter beinahe ins Grab warf, meine unter allen Umständen standhaft erwiesene Gesinnung, fand endlich Anerkennung und Lohn in einem Grade als ich ihn nie zu hoffen wagte; Gott! gebe mir Kraft und schenke mir noch ein längeres Leben das freier von Stürmen wäre als mein bisheriges und ich fühle in der inneren Brust fiel (sic) Hoffnung und guten Willen dass es mir gelingen dürfte, so manche Dienste für die Unsrigen leisten zu können.

Heute erlaubte ich mir, in der Voraussetzung dass es Ihnen nicht unangenehm sein dürfte, dem Herrn Minister den Vorschlag zu machen, Sie zu einer Sprachen-Conferenz auf kurze Zeit und ärar: Kosten nach Wien zu berufen, ich hoffe es geschieht bald, und es würde mich nur wärmstens freuen Sie bald in unserer Mitte zu begrüßen. —

Theilen Sie meinen Bekannten, was Ihnen gefällig ist von diesen meinen Worten mit und senden Ihre gefällige Antwort nach der untengezeichneten Adresse an mich. Verzeihen Sie dass ich mich nicht meiner Muttersprache hier bediene, der Drang der Zeit zwingt mich in der Sprache zu schreiben bei der ich mich gar nicht zu besinnen brauche — So eben war Ihr Bruder bei mir, er ist gesund.

Empfangen Sie den Ausdruck meiner innigsten Verehrung mit der stets ergeben sein wird

12 Juni 1849.

Julius Wyslobocki.

Adresse: J. W. kk. Justiz Ministerial-Official erster Klasse und Redact. des Reichsgesetz und Regier. Blattes. Stadt Auwinkel № 656.

Лист пис. на 2 стор. вел. 4°. На четвертій стороні поштова штампія: Wien 12. Jun. і адреса:

Ser Hochwohlgeboren dem Hochwürdigsten Herrn

Ja: Glowacki

kk. Universitäts-Professor

Majersche Gasse Nro 672. ²/₁₁

zu Lemberg.

Ч. 218.

Лист Григ. Шапкевича до Якова Головацького,
пис. дня 16. VI. 1849 р.

Всечестнѣйшій Господине!

Єдно обстоятел'ство, котре дотичится особы вашой Честности, по-

всегда же мне вамъ писать. Произникла въ Минѣстерствѣ мысль, для
 дѣтальнаго и законнаго разъ на завсе терминологіи въ дѣталоу
 въ нарѣчіяхъ Славенскихъ, въ которыхъ дѣталоу и розпоряженія оголо-
 швани бути мають, скликати въ вѣхъ славенскихъ коронныхъ краевъ
 Имперіи Австрійской иже иже въ филологіи тихъ нарѣчій. Въ на-
 шоу Галичины предложено вамъ Честности, и сподѣемъ-ся, що доста-
 нете отъ Минѣстерства возваніе сюда. Завѣдомляю васъ о томъ вчасне,
 абыстеся по малу до того приспособляли особливо шо ся тичить дѣ-
 поряня ся въ приближи-[2]-ми предчтеніями Вашими. Если то настѣптъ по
 истиннѣ, осмотрѣтся въ придатнѣ до той рѣчи запоможнѣ жерела,
 котрѣи вамъ суть лѣпше вѣдомѣи, какъ мнѣ. Чи не придалобься потяг-
 нсти до того дѣкоченнѣ, какъ слышю, дѣже переводъ книги законовъ
 горожанскихъ (bürgerl. Gesetzbuch)? — На каждый слѣчай той нѣбь
 конгрессъ филологовъ Славенскихъ, есть важнѣмъ произшествіемъ, въ ко-
 трого на будучность дѣже важнѣи для поднесеня Славенщины въ обще,
 а лично для зближеня розличныхъ племенъ славенскихъ къ собѣ, вишли-
 ети могутъ слѣдствіа.

Остаюся Вашей Честности

оуниженнѣ слѣга

Гр. Шашкiewiczъ

Сов: Мин:

Вѣдены

а. 16^о Червця 1849

Лист пис. на 2 стор. вел. 4^о. На четвертій стор. почтові stampilі:
 Wien 16. Jun. Lemberg 19. Juni і адреса:

Wien.

An Seine des Herrn

Głowacki

o. ö. Professorn der ruthenischen Litteratur an der Lemb.
 Universität Hochwürden

zu Lemberg.

Ч. 219.

*Лист Юліана Вислобоцького до Якова Головацького,
 пис. для 23. VI. 1849 р.*

Werthester und hochverehrter Herr!

Kaum dass Ihr Bruder fort war als das Kriegs Ministerium ihn
 augenblicklich nach Pressburg absenden wollte, und mich auch mit
 allen Anstrengungen aquirirte, — doch liess mich mein Ministerium

wiederholt nicht von hier. Es ist wegen Ihrem Bruder in dieser Angelegenheit an das Lemberger Generalcommando geschrieben worden, und er soll sich nur dort wie auch beim H. Stadthauptmann v. Lorenzi erkundigen; welcher letztere von mir zur Beurtheilung der zu sendenden Individuen vorgeschlagen wurde. Ballak und Woźniak habe ich auch als verwendbar wärmstens anempfohlen, ich bitte es denen mitzutheilen wann Sie Gelegenheit fänden. Auch bitte es zur Notiz zu nehmen dass diese Herren deren man mehrere braucht besonders auch in den Spitälern als Dolmetsche für unsere Aerzte [2] bestimmt sein sollen.

Uiber meinen Vorschlag in Betreff Ihrer Hieherreise ist noch von Seiten des Hrrn Ministers keine Entscheidung erflossen — unserer Ansicht nach dürfte sie jedoch unfehlbar bald folgen. Prof. Kolar lässt Sie grüssen — Mikloschitz wusste sich auch angenehm Ihrer zu erinnern — diese Herren werden auch bei dieser Commission mitwirken. —

Meinen vielgeliebten Ustianowicz bitte herzlichst zu grüssen — dergleichen Ihren guten Bruder und gute Bekannte.

Verzeihung ob der Eile Tausend Arbeiten drängen mich! —

Hochachtungsvoll

freundschaftlichts ergebene

J. Wysłobocki.

Ich bitte dort unter unseren armen Brüdern bekannt werden lassen dass man nach Pressburg viele braucht die russ. gut sprechen. G. Hammerstein allein hat zu entscheiden.

Wien 23 Juni 1849.

Лист пис. на 2 стор. вел. 4°. На четв. стороні почтові штампілі:
Wien 24 Juni, Lemberg 27 Jun. і адреса:

Se_r Hochwürden dem Herrn Herrn

Głowacki

kk. Professor der ruthenischen Sprache und Literatur
an der Universität

zu Lemberg.

wohnt in der Maierschen Gasse. zu erfragen
im Comptoir der Zora-Halicka.

Ч. 220.

Начерки листів Як. Головацького до Григ. Шашкевича і Юл. Вислобоцького, пис. дня 12. (24.) VI. 1849 р.

I.

Высокодостойнѣйшій Господине!

Всепочтенѣйшій

Усерднѣйше благодарю Вашу милость, що на мене свою увагу звернути рачилесьте и В. Министерству предложити мене... За щастливого почитую Себе, що Ваша Милость изволили освѣдомити мене о предстоянїю такъ важнаго обовязку, якій на мене Высокое Министерство вложить замышляе. — Щастливъ, що буду мати способидѣть причинитися до обшого добра народнаго. —

Я буду всѣма силами старатися, чтобы отповѣсти достойно вложеному на мене обовязкови — удоволити такому довѣрїю, яке Выс. Министерство положило въ слабыхъ силахъ моихъ. — Усердное желанїе мое будетъ запастися въ потребнїи жерела. Предподаванїя мои до Грамматики и Словесности покѣнчу въ первыхъ дняхъ мѣсяца Липня и заразъ потѣм наступлять пописы, бо для предмета, котрый я предподаю, яко для надпорядочнаго, напередъ преназначенї пописы — тому до половины Липня могу бути готовый — отѣхати до Вѣдня на услуги съ вѣдо-[2]-мостями, и умственными силами требованїямъ В. Министерства и пожиткови своего рода. —

Въ конецъ благодарю Вашу Милость, за ласкавый взглядъ и увагу, съ якою благоизволилисьте удостоити мое мале сочиненїе о словесности. —

Поручаючися Высокой опѣцѣ Вашей Милости остаюсь съ найглубшимъ почтенїемъ Вашего Высокодостоинства —

покорный слуга...

II.

Высокоблагородный и Высокопочтенный

Господине!

Съ великою радостїю прїявъ емъ Ваше письмо, котрымъ Вы мене удостоили. — Благодарю щиросердечно за ласкавое отличїе, котрымъ Вы увагу В. Министерства звернути на мене удостоилисьте, и мою малѣсть представити до такъ важнаго дѣла, яке буде собранїе языкоиспытательвъ. — Я Вамъ дуже одоженъ за вѣсточку о тѣмъ избранїю моеї особы. Но не тѣлько я, але и всѣ нашіи тутейшіи Русине радостно прїймили вѣдомость що судьба такъ Высоко поставила такъ честнаго Мужа

якъ Вы — въ тѣмъ видятъ вѣстованіе Боже, що дае Русинамъ тако(го) заступника и опѣкуна при В. Министер(ствѣ). Благодарю за попеченіе моего брата — съ якимъ радушіемъ стараніе маєте изъ его долею. — Благодарю за лестное изъясненіе Ваше о моемъ сочиненіи(ю).

Начерки пис. на 2 стор. 4^о.

Ч. 221.

*Лист Івана Борисѣевича до Якова Головацького, пис.
'дня 27. VI. 1849 р.*

Всечествѣйшій Ярославле!

Не їду в горы бо там нѣтъ свободнаго поселеніа где Москаль воюют. — Прикувалибы до шѣща и казалибы сидѣти тинком — хоть и Су(я)то Юрцеви. Протое купаюсь дома и забираюсь до працѣ над Бантишом и Карамзином. — Здоровла такой мало до великаго полѣтического и лѣтарацкаго труда и мысль и праца всака дуже иде поволе бо и тѣло слабе. — От що зможу то зроблю — над сили должности нѣтъ.

Тут чувства рускаго и там де доси не бугало — но еще не получено в купку бо и пора не по тому. — Най но приїде осѣнь празникова — то и житѣ руске розвинетя и совокупытса сильно. Тепер Хрест Божій в паматку свободы уаносит са всюда по селах руских — истинне зваженіе отрожденіа рускаго — и то в дуба камена и зелѣза — на твердо.

Що там у вас за чутки — належит са вам удака за предложеніе Терна — до катедри Исторій Всеобщой — слава и а скажу Вамъ за так мужѣственное попераніе рускаго права;

А Марусла — ак там стоит. Чи уже продает са. — Через В. Брыльньского прошу Вас надолѣте менѣ 100 книжочок — от може де куда порозпихаю. — Також и Моха Спрагу 25 штук — пришлѣте — та в моих переѣздках помѣщу. В замѣн дайте ему 25. Марусь.

Прошу Вас також надолѣте листи заставни — бо тепер нѣтъ обави — а Ви їдите в горы — та мо(же) в той час випадет менѣ ака потреба. — Доручѣт их В. Брыльньскому — той по конкурсѣ — гнет ми их довезе. Пишѣ(т) через него що там е чувати, що наши стрѣльць работают. Дла каждой компаній по одной Марусѣ ѓд мене. Петрови милій поклон Аноускому Прокопчицу — Гушалевицу поздоровленіа — И Ви бугайте здоровеньки — а остаюсь по всегда приданным другом Вашим. —

Иван Борисѣевич.

З Уувсли дла 27. Черуна 849.

Лист пис. на 3 стор. 8^о.

Ч. 222.

*Лист Юліяна Вислобоцького до Якова Головацького,
пис. дня 10. VII. 1849 р.*

Wohlgeborner werthgeschätzter

Herr und Freund!

Ich bin sehr glücklich dass meine Bemühungen den erwünschten Erfolg erreichten. Heute verliess das Stück betreffend den Sprachen Congress die Revision unseres hochverehrten Ministers und in wenigsten (sic) Tagen dürften die Aufträge den betreffenden Länder Chefs und ein direktes Einladungsschreiben des Ministers an Ihre Person welches in den schmeichelhaftesten Ausdrücken abgefasst ist gelangen. Der Termin des Hiererscheinens ist der 1te August dJ. — Sie bekom(m)en dort einen Reisevorschuss und dann eine Vergütung [2] vom Staate da Sie aber als Professor kk. Beamter sind — wahrscheinlich nur Diäten.

Ihre Hieherkunft ist somit vollkommen entschieden, und ich hielt es für meine Pflicht Ihnen unverzüglich diese Entscheidung bekannt zu geben auf dass Sie bei Zeiten in die Lage versetzt werden sich für diese Reise vorzubereiten. — Ich mache Sie aufmerksam die ruthenische Terminologie welche bei der Uibersetzung der Gesetzbücher allort zusammengestellt wurde gewiss sich verschaffen und mitnehmen zu wollen.

Sprechen Sie gütigst mit Hr. Kuziemiński vielleicht wird etwas in Nationalsachen zu besorgen seyn was Sie uns mündlich mittheilen könnten. — Zu meiner Schwiegermutter Grabińska im eigenen Hause Stadt Halitscher Gasse № 303 — 2 Stock wollen Sie gefälligst vor Ihrer Abreise eintreten. — Meine Gemahlin und Kind würden sehr glücklich seyn mündlich von dort etwas zu erfahren. — Noch eine inständige Bitte muss ich an Sie richten; [3] — Malinowski hat die bei meinem Abschied in der Nationalversam(m)lung gehaltene Rede mir förmlich aus den Händen gerissen, und versprach mir eine Abschrift zu zustellen, weder das Erste noch das Letztere sah ich bis nun. Ich schrieb an Viele drum vergeblich ich belästigte meine Frau welche viele Bothen vergeblich zu ihm schickte und lauter Ausflüchte zur Antwort erhielt. Es ist aber höchst unartig das was mir so angenehm zurückzuhalten. Ich ersuche Sie wärmstens dieses Manuskript abzufordern und mir gewiss mitzubringen.

Wieliczkowski — Jurkiewicz — Leontowicz — Pawęcki und Ihre guten Brüder ersuche ich freundlich in meinem Namen grüssen zu wollen. —

Auch wollen Sie so gut seyn einen Tag vor Ihrer Abreise mir die definit(i)ve Zeit zu schreiben wann Sie wegfahren damit wir Sie hier erwarten können. — In Krakau sollen Sie jedenfalls übernachten und mit dem Frühtrain wegfahren damit Sie hier des andern Tages [4] Vormittags eintreffen können, sonst müssten Sie in die Unannähmlichkeit sich fügen spät Abernds hier einzutreffen was sehr unlieb ist. — Auch werden wir dernach wissen dass wir Sie Vormittags zu erwarten haben. — Sie werden woran ich nicht zweifle beim MRath Szaszkie-wicz oder Litwinowicz Unterstand finden können. Ich wäre gewiss der Erste der Ihnen Quartier antragen würde, doch werden Sie sich überzeugen dass meine Wohnung wohl nett jedoch so karg bemessen ist dass wir kaum Platz haben unsere Sachen zu unterbringen.

Hiermit ende ich meine Nachricht und empfehle mich Ihr gütigen Freundschaft der ich mich würdig gemacht zu haben glaube

Ihr ergebener

Julius.

Auf der Reise durch Preussen müssen Sie unumgänglich sich mit Silbergeld versehen, sonst verliert man viel. —

Wien 10 Juli 1849.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 223.

*Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора,
пис. дня 7. (19.) VIII. 1849 р.*

Вѣдень 19/7 Серпня 849.

Любезный Брате!

День вчерайшій проведлисьмо съ великимъ торжествомъ, яко день роженія Е. Вел. нашего Цѣсаря — пѣдъ которого високою державою такъ спасительна отворяе ся будучность. Въ мѣстѣ небуло такъ дуже слѣдно торжественного того празднованья, якого я сподѣвавъ емъ ся. — Его Величество выѣхавъ до Ишлю съ цѣлымъ дворомъ — вымовивъ собѣ всякій ознаки парадъ — и для того кромѣ вечерной музыки въ пятницу яко навечеріе, набоже(н)ства въ костелѣ св. Стефана и другихъ не було ничего, щобы ознаменовало явне день такъ свѣтлый, праздничный для двора и народа.

Но Славяне собраніи тутки до уложенія терминологіи правнической праздновали сей день памятнымъ братскимъ обѣдомъ, на котрѣмъ всѣ дружно возрадовалися, чувства свои подѣлили, пронесли ликованіе свое на честь и славу Монаршѣ, за котрого панованья Славяне дождалися

такъ важнаго дѣла — министрови и другимъ мужамъ, котрі призвали до дѣйствія таке собранье Словянъ. —

Обѣдъ одбувался въ полуприваютиѣ гостинници, де во время оно сходились бывало клюбъ славянскій. — Були притомнй майже все члены изъ нашей комиссіи и ще килька особѣ. — Перше мѣстце при обѣдѣ на общее желанье Словянъ помимо многократной вымовы, мусѣвъ пріймити нашъ Совѣтникъ министр. Шашкевичъ. При обѣдѣ первый тоастъ виѣсь нашъ предсѣдатель Шашк. за здоровіе и благоденствіе на многая лѣта Нашому щасливо царствующому Императору и Царю Іосифу — и все дружно вдарили повницями *Zivio!* многая лѣта! [2] Потому сповнялися заздоровниі чашѣ за министрѣвъ — Славянскихъ славныхъ мужей — корифеѣвъ славянской Словесности. Памятиѣ були хвилѣ коли мужове такіи якъ Коляръ або Кузманѣ въ тѣмъ дружиѣмъ колѣ натхненій осуществленемъ гадокъ славянства, котрі тѣлько лѣтъ безнадѣино въ грудехъ своихъ благородныхъ носили, нынѣ одбавалися промоваи короткыми, но сильными, сердечными до обратіи своихъ. Самъ Шафарикъ сказавъ: Кто бы ся изъ насъ Словянъ передъ кильканадцати лѣтами, що мы Славяне въ такъ важнымъ дѣлѣ соберемся возваніѣ ѳъ самого правленія, и дружно працювати будемъ для возвеличенья народнаго. — Я кажу, мы Русины и передъ двома роками не могли навѣтъ снити собѣ — що нашъ языкъ буде поставленъ на ровни изъ другими просвѣщенными австрійской державы. — Истинно перехопивъ другій, що годѣ було о тѣмъ думати, коли слово „илірскій“ цензурою запрещено було. — А оденъ изъ Чехѣвъ обдзався: Якъ то ся часы измѣнили? передъ килькома лѣтами, я, каже, паливъ листы ѳъ мужа ревностнаго о благо народа, боячися полицейскаго нападу — а нынѣ той самый благородный мужъ министромъ. — А ѳнъ своихъ гадокъ, своего способу дѣйствія ни разъ не ѳтмѣнивъ — такъ то що колись було проступствомъ, нынѣ честь, славу и надгороду зыскаѣ. — Такто торжествуѣ свѣтло правды надъ облудомъ тьмы. — Межи иншими промоваи заздоровными плѣнила всеѣхъ красотою языка, якъ и глубокии, а сердечными чувствами бесѣда нашего почтеннаго офиціала министеріальнаго, Ю. Выслобоцкаго, котрый выставивъ високу вагу торжества нашего яко первый разъ празднуемаго тезоименитства Цѣсаря нашего Іосифа, а разомъ праздника любви побрати(ш)скои [3] поручаючи силы свои до важнаго для народа нашего дѣла — отдавая честь виновникамъ и споспѣшникамъ собранія нашего. — Все голосно единодушно воскликнули Слава! Многая лѣта! Живіо! — Забава наша оживила ся — такъ що наконецъ зажадали спѣву — и ни вѣдъ кого, якъ ѳъ насъ „*spřewolbných*“ Русинѣвъ: И мы мусѣлисьмо по килька кротне заспѣвати „Многая лѣта“ — „Дай намъ Боже добрый часъ“ и другі пѣсни рускіи. —

Але досить вже буде о тѣмъ празднику, случившимъ ся на саме наше Преображенѣ. Була ще бесѣда тогожъ дня межи Славянами о книжкахъ для шкѣль. Г. Колларъ желавъ, щобы Славяне порозумѣлися межи собою и при сочиненію учебныхъ книгъ вспѣльну потребу мали на оцѣ — до того радивъ, щобъ наилучше ческѣ сочиненія для шкѣль, котрыхъ они наибѣльше мають собѣ попередали и до шкѣль позадали. — Друге що Г. Шафарикъ яко ще потребише радивъ на увагу вяти в то Хрестоматія народна: По всѣхъ Гимназіяхъ буде заведена наука языка народнаго. Якъ тоє вже сего року у насъ сталося, такъ и пѣзвѣше, ще бѣльша потреба окаже ся сборника. Я собиравъ выписы изъ сочиненій Малорускихъ — но не гадавъ емъ призначовати его для шкѣль, тѣлько вообще для любителей Словесности. Для того радивъ бымъ кобы мати на гадцѣ таке сочиненіе, котребы лишъ для шкѣль употреблене бути могло. Налезалобися двѣ книжки такихъ выдати 1. для 4охъ низшихъ 2а и для 4охъ высшихъ класъ Гимназіи. Памятайже на тоє и читаючи деяку книжку або росправу, уступъ якій прикѣти, щобы ся могло здати для такого сборника, скажи тоє само Ясеви и Устіановичеви и другихъ уважними зроби. Для нижшихъ класъ выпадалобы бѣльше прозы и то легкой прозы — а у насъ бѣльше сочиненій поетическихъ. — Може читаючи Карамзина — Маркевича найшлобыся короткихъ кавалкѣвъ мудрыхъ остроумныхъ реченій, повѣстокъ, анекдотовъ зъ трохи, котрѣ бы можна уложити для такого школьного упражненія. — [4] Коли случится пора можешъ потребу такого сочиненія внести на засѣданію Матицѣ. — Обѣдумайже о тѣмъ и напиши менѣ скоро. —

Изъ новинъ могу лишъ тоє хѣба могу Тобѣ возвѣстити. Булисмо минушой пятницѣ у Мин. Баха зъ визитою, въ чвѣрню — Сов. Шашк. — оф. Высл. — Др Литв. и я. На предложеніе наше и рады рускои просьбу взглядомъ торжественанья нормальныхъ празднествъ по русскихъ церквахъ якосъ дуже выкручовався — вывивався, не хотѣвъ призовити. — Але Шашк. — Литв. — а наибѣльше Высл. такъ дотерали, що не можъ було отмовити — и сказавъ, що хѣба такъ дастся зробити, щобы або по половинѣ уряды дѣлили ся до набоженства, або перемѣнно то разъ въ костелѣ на другій разъ въ церквѣ була ѣтправа торжественна. — При тѣй способности у министра потрафивъ Выслоб. промовити за Вашу Зорю — про напады на ню Г. Гол.—го, що ю пѣдъ цензуру поддавъ (чїю? бо щось було въ Газ. нѣм. чи правда?) що въ Вѣстнику мавъ бути артикулъ за Русинѣвъ, що они роздорѣ зробили съ поляками. — Такіи всѣ приключки — мотанья науковии на насъ доносятъ все — то придасться колинебудь въ ухо вложити тымъ, котрѣ умѣють дорогу показати куда Залескій повадровавъ було. — Обѣцывъ М. Бахъ, що учредить комиссію особенну для Галиціи взглядомъ заспокоенія тяжѣбъ

о грунта. — Законъ о сплаченъу панщины выйде незадовго — вже прийнятъ Министерствомъ совсѣмъ такъ якъ нашій мужій довѣрія Литвини и Сов. Стройнов. уложили. — Лодынскій и Тустановскій крутятся безъ дѣла по Вѣдни якъ д...

Зъ Лодынскимъ Малисьмо кумедію. — Прийшовши до Мин. Баха засталисьмо въ покою Лодинского — котрый хтѣвъ, каже, попрощатись съ Бахомъ отбѣзжаючи до Львова. Заразъ повитавшись, стався признавати, що совѣтника Ш. ще зъ Бучача знае, що ѓнъ бувъ славный Грекъ, нѣхто не уявѣ такъ *tolto* якъ Шашкевичъ. — На тоє Литв. „ѓнъ еще и теперъ де треба уявѣ ужити *tolto* (нибы бити). А Совѣтникъ на тоє: Типтѓ вже не дуже памятаю, але одно время не разъ ми придаеся уживати *ѓдифѣ* (ей ты псѣ!). —

Кланяйся всѣмъ и поздоровкай — чому Иванъ не отписуе! Що у Васъ чувати? — Гну Хомник. Леонтовичу и Констант. поклонися и скажи, що Миністръ обѣцявъ на нихъ памятати и о другихъ честныхъ Русинахъ, котрыхъ му рекомендовано.

Прощай

Я. Голов(ацкій).

Лист пис. на 4 стор. 8°. На другій стороні в горі дописка:

Адресъ мѓй — Stadt Schönlatern Gasse № 680. 3. Stock № 8.

Проси Ивана най прислае Вѣстника и послѣдний Листъ Граматики пѓдъ адресою Сов. Шашкевича.

Ч. 224.

*Листъ Ивана Головацького до брата Якова, пис.
для 11. (23.) VIII. 1849 р.*

Любезный Братчику!

Съ ѓтвѣтомъ на Твоѓй листъ я трохи припѓзнилъ ся а тымъ самымъ и съ посылкою, и то зъ многихъ причинъ: такъ на самъ передъ треба було ся съ Твоимъ листомъ всюды повеличати, то у пралатѓвъ, то совѣтникѓвъ, секретарѓвъ и пр. бо всѣ ся дуже допытовали, якъ и теперъ зновъ розвѣдуютъ ся скоро по мене здыблять, а чи не писавъ Братъ зъ Вѣдня, а чому ѓнъ не пише и т. д.; по тому друкарня, не мала паперу на ѓттискъ послѣднаго аркуша граматики; а наконецъ ще и г. Яхимъ просилъ мене, щобы пождати трохи съ посылкою, доки ѓнъ свою митологію словенску не скончить, бо радбы ю разомъ черезъ Твои руки г. Шафарикови предложити — отъ она тутъ въ серединаѣ меже Вѣстникомъ съ малымъ листочкомъ ѓнъ него прилучена. — По Твоєму желанію посылаю такожъ послѣдний аркушъ граматики, и три аркушки розправы

Твої о язичі, котри ще може на пѣлтора такого аркушика выстарчить, — а потѣмъ наступлять мовы и рѣчи. —

По Твоѣмъ ѡгѣвѣдѣ що ся тутъ нового выдарило? Не тямлю либонь чи не за Тебе еще кликавъ Голуховскій Устіяновича, и освѣдчивъ, що не докончи оудоволень Вѣстникомъ — ни языкомъ на россійскій закидающимъ, ни содержаниемъ народови не ѡтповѣдающимъ — но насъ доходятъ чутки зо всѣхъ сторонъ, що Русине удоволени — и величаютъ го найлѣпшимъ въ краю часовымъ письмомъ — и правда мають въ чѣмъ выбирати и съ нимъ порѡвнати!? — але намъ досыть и того — редакція таки все держить ся свого першого становища, и не попустить ся ѡтъ него; передплаты, маемъ уже до 160 — по мало але все таки прибуває найгѡрша рѣчь, що декуда по селахъ еще доси о нѣмъ ничего не знаютъ — програмъ дуже пѡзно порозсылали — бодай то съ тею урядовою та консисторскою дорогою! —

Ѡзова Голухов. перва по всѣй Австрій, якъ тобѣ звѣстно, стокротнымъ гомонемъ обѡвзалась — а въ нашѣмъ краю, якъ намъ зъ многихъ сторонъ розказовали, уже були паны съ комисарями зачали бити, катовати и силовати селянъ до роботы и то ще за безъцѣвнѣ, и кто знае щобы зъ того за конецъ бувъ, кобы були завчасу не ѡткликали си. Теперъ каже ся всюды спокѡй, сгода, люде роблять на себе и на другихъ — кобъ лишень погоды стало хочъ ще на двѣ недѣли — а то бѣда що слота ѡтъ кѡлькохъ день, той не диво, если не одному праця пропаде — однакже ще не чулисьмо, аби ся якій дѣдич жаловаль на лѣвнивство або упѡръ якои громады.

Що ще далѣй? — Ото написавъ бувъ Устіяновичъ въ 10 и 11 числѣ Вѣстника розговоръ о рѡвноправности, якъ звичайно дуже лагѡдними словами, но напѡкнулъ такожъ о пристрастности декотрыхъ Русинѡвъ — и духомъ пѡйшла Тобѣ поголоска по всѣмъ Львовѣ, що ѡнъ хоче братати ся съ Ляхами, — такого наробили Русине гармидеру, сварни, що ажъ сумъ побиравъ — навѣтъ по нѣмецк. Газетахъ зачали розписоватись, и. пр. въ Прессе зъ 12 с. м. — такожъ и Зоря загоронжилась на насъ — читай въ числѣ зъ 22 с. м. — а особливо обрушила ся була вся Рада наша, котра по ѡткликанью ѡзовы Голуховского знова собрала ся. Ледви якось тамъ Устіяновичъ ю усмиривъ, она доконче на тое била, що ѡнъ на Раду повстае, и въ согласью съ правительствомъ поганѣбити хотѣлъ. —

Голух. по ѡткликанью ѡзовы дуже бувъ скуливъ ся, и коли г. Куземскій бувъ у него, то го съ такою прелестью пріймавъ, же не знавъ де его посадити — видить ся боить ся нашихъ — пытавъ ся его такожъ о раду, кого бы переводчикомъ зробити, консисторія передала конкурсы до перегляду особенной комиссії складающей ся съ Зубрицкого, Сосновского, Ильницкого и Кульчицкого — тотя комиссія

переглянувши борзо выдала своє votum decisivum кому? — Петрови и такъ безсторонне его конкурсъ має бути найлучшій — но як ще пресидіюмъ розрѣшитъ, не знати — не знати такожъ що Куземскій Голуховскому сказавъ — досыть Петро есть primo loco положеный. —

Въ прочѣмъ на засѣданю Матицѣ дня 20. с. м. запропонували такожъ Петра на учителя до Тернопольской гимназіи, межи 6 професорами є лише 2 Русинѣвъ, Петро и Илевичъ уконченый богословъ; Прокопчицъ старає ся о мѣстце Префекта — але и якийсь Нѣмецъ о тоє убиваєсь — тутейша учительска рада жєлає засвѣдченъ доконче, а тутъ годѣ такихъ людей. —

Що ще найважѣйшого — бувши Г. Куземскій у Голухов(ского) до вѣдавъ ся, же уже бібліотека университетска дарована на руску церковь, и назначеный має бути на тоє значный капиталъ на ѳтновленіє еи — такожъ казавъ Голухов(скій) жебы рада просила министерство о цѣлу академію на народный дѣмъ, и що ѳнъ самъ такожъ вставитъ ся за тымъ — лише кобъ ще грошей на выправу, то буде и народный дѣмъ. —

При рѣнци тамтого мѣсяця прибула и Устіяновичева съ дѣточками — жавіи хлопцѣ. — Титусъ ѳтѣхавъ въ первыхъ дняхъ с. м. — Марусю розѣлалисьмо всюды по Твоей думцѣ; до Станиславова зажадали ще 37 ексемпл. и я выдавъ — грошѣ за все пришлоуть, ажъ Ты повернешь — Друкаръ Поремба хотѣвъ такожъ 50 ексемпл. въ комисѣ взяти, але я не маючи жадного порученія, и не знаючи въ якѣмъ ѳтношенію ѳнъ стоить съ Борискевичемъ — длятого сказавъ емъ же безъ готовыхъ грошей выдати не могу. — Подаю Тобѣ такожъ смутную вѣсть, що Устіяновичева мама въ Николаевѣ уже небѣжка — а въ короткомъ часѣ по нѣй померла и молодша доня г. секретаря Устіяновича, що була на село выѣхала, и тамъ дѣстала дисентерію и въ Стрию померла! Кланяють ся Тобѣ все Русине, и прошуть о протекцію — такожъ радибы абысь частѣйше писавъ. —

Нинѣ праздновалисьмо дуже урочисто благодарствєніє за заключный миръ съ Сардиніевъ и за побѣды въ Уграхъ — таки и Радецкий молодець але и Пашкевичъ молодець. —

Цѣлую Тебе сердечне, и прошу братчику пиши частѣйше — або то повертай борзо. Твоѣ братъ Иванъ Головацкий.

Львѣвъ дня 23/11 сернія 1849.

[4] Напиши менѣ такожъ, чи бувъ єсь у барона Велтгайма, у Раевского и пр. Поклони ся такожъ всемъ знакомымъ особливо зложи мое почтеніє Г. Вислобоцкому, Миклошичу, Тербельскому, Дови Литвиновичеву и пр. всемъ.

Лист пис. на 4 стор. вел. 4°.

*Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова,
пис. дня 27. VIII. 1849.*

Д. 27. Серпня 1849.

Любезный Брат!

Донесенія Твои много насъ урадовали: читали Твои листы мало не всѣ праведниі Русины. Въ тоже время съ Твоими письмомъ получивъ такожъ Кузьемскій письмо отъ Совѣтника Шашкевича и (зъ) тымижъ самими донесеніями и многими, касающимися нашої русской политики. Все насъ радостью проникнуло, босямо увѣреніи, що въ Вѣднѣ и особливо со трудами нашихъ увеличаныхъ Русинѣвъ въ министерствѣ красно дѣся. Але памятайте о тѣмъ, що Вашій найкрайній наверхи законѣвъ негѣднымъ ворогамъ, якими мы тутъ окруженіи, для увеществленія порученій, лихиі для нашего народа овощи принесуть: отъ тов насъ всѣхъ тревожить, бо нашіи урядники суть и нынѣ тиі саміи, що колись бували. Вы тамъ и гадки о тѣмъ немає, що тутъ окружніи уряды, наші комиссары вырабляютъ: коли мы въ рукахъ маемъ рѣшеніе урядѣвъ окружныхъ, прика(зу)ющиі поодичимъ селянамъ ще нынѣ панщину робиты, и комиссары екзеквуютъ грабленьемъ грунта и всего, (що) Богъ зародивъ. На екзекуціи, котру отбувавъ комиссаръ Бляўтъ въ Жовковѣскѣмъ, хлопъ пѣдъ кіями духа отдавъ, а все за тяжбы о отнятій грунта; а тымъ годѣ уже помочи, бо по бѣльшой части въ прескрыпцію запали. Приказомъ губернаторскимъ пользуются ще и нынѣ бѣдны, бо откликания никто не публикуе. Дѣдичъ Курцвайль въ Коломый-[2]-скѣмъ, якъ пише Кобриньскій, на нѣмъ полагає, заграбивъ до 200 Сердакѣвъ, стѣлькожъ сокиръ за тов, же громада неробила панщины по повелѣнію Губери. за гроши, яки — не циркуль, — але онъ самъ вызначивъ. Такъ всюди ся дѣе, що я могу звичайну пословицу туда обернути: со wieś, to ta sama pieśń. А шляхта ликуе и посмѣхався съ хлопѣвъ и священникѣвъ и каже, же Рада головою наложить и ихъ чортъ возьме, якъ съ ними не будутся держати т. е. имъ повинуватись. И истинно священники одинъ за другимъ повертають до шляхты а тымъ самымъ отступаютъ отъ Русинѣвъ, бо якжежъ, коли презента все ще въ рукахъ дѣдичѣвъ, тай не

Члены комиссіи переводу законѣвъ припоминаются ах! мае за шо. Якъ знаемъ переводы вже покѣченіи давно, переводчики уже поповертали до урядѣвъ и перестали поправляти, и переписувати, якъ не буде грошей, то nebude поправляти кому, тай не буде шо пѣслати. Пѣджигай Вислоб. и Шашк. нехай грошій приходять, бо зъ працѣ не буде колачѣвъ!

одного ще треба. Зоря уже лишъ 500 предплатителѣвъ має, т. е. менше, якъ половина тыхъ, що колись були, и якъ не поправится, хотя не знаю, якъ се бути може, то до чвертьроку, а довше не поживе. Гей, гей, люде, бѣйтесь Бога, за Голухов... и теперѣшнымъ рядомъ завѣренъе загигає: робѣть, помагайте, якъ знаєте, бо нарѣдъ доси надѣявся, а нынѣ уже самую истину видить, и намъ довше его дурити годѣ: про тоєжъ и Рада розвязала ся, и хотя разъ, два разы засѣдала, то она таки истинно розвязана. Письмо мин. Баха дуже красне, — якогожъ бы оно урядника не врुшило, не поучило? но галицкого таки вѣтъ — и нѣтъ. Стаціонъ имъ грубо писавъ и въ очи казавъ, же они свое существованъе, кервавѣй працѣ народа сельского, ихъ податкамъ и нуждѣ завдячують; але Голух... [3] знають все, же ѣтъ не ино шляхтичь, але и ляхъ и тому ему ся повинують. Урядники визши, що за Русью стояли, нынѣ каются, бо видять, що суть въ меншости, и же и ультраляхѣвъ чортъ не взявъ. Чуємо, що цѣсаръ учитея по руски; але то ничего, нашѣ урядники и не гадають, и не вѣрять, же буде треба колись учитися. Бахъ пише: *das beste Mittel zu & ist die Kenntniss der Landessprachen* & но они мають инши средства, и имъ не нужно завѣренъе у нашихъ: дурили, поки треба було, а нынѣ уже и правду кажуть, що нашѣ надѣвъ суть шаленѣв: велика Русь зредукуєся на пш(и)къ! тѣльки буде, що може въ школахъ уратує ся. Я не пессимиста, але такъ єсть, коли уже Редакторъ Зори зляхився, то Тобѣ досить: сараки оглядаются, якъ бы славу передъ очима свѣта ратовати: отсе ихъ журба. Чуємо все, що працюєте, що двѣрь, министерство намъ прїязнѣ, Шмерлингъ Вамъ, що и одной души нема въ министерствѣ, котра бы намъ була противна: Бѣгъ заплаць Вамъ и всеѣмъ у добрыхъ людей на тѣмъ свѣтѣ, а спаси Бѣмъ (sic) (на) тѣмъ свѣтѣ, но шкода Вашои працѣ, бо, що Вы тамъ зробите т а к ѣ, тоє выпадє тутки с я к ѣ. Видно справа руска ще довгий времена останєся справою немногихъ избраныхъ, але погоди, ажъ стане ся народною, всеобщою.

Якъ мавєсь въ Твоємъ письмѣ до Ивася довѣдатися, кто посаду переводчика получивъ? я лишъ могу сказати, кто на нью надѣятись може. — Рѣчь тая доси не рѣшена: лежить въ консысторѣ, а кто нибудь еи получитъ, того консысторъ, встримуючи тую справу безъ причины, оскорбитъ о кѣлька десятѣкъ ЗР. Скѣлько [4] чути — а чувати за тую справу и часто и много — рѣчь тая такъ ся має. Выпытовѣи нашѣ сочиненія, якъ Тобѣ извѣстно, ѣтступило правительство консысторѣви до розсуженія: тойже установ(ив)ъ Выдѣль изъ священникѣвъ Кульчицкого, Ильницкого и ще декотрыхъ — Зубрицкѣй и Сосновскѣй ѣтказали ся теи справы, имъ яко россѣйскимъ переводчикамъ не прилично було, прикладати свою росс. мѣру до языка малорусского: тоє будѣбы правитель-

ство, посуджаючи нашъ языкъ о стремленіе прямо на путь Россійщины не добре приняло — и поручивъ имъ, свое мнѣніе о годности каждого убѣгателя подати. Рѣшеніе ихъ слѣдовало совсѣмъ для мене полезно, и чути було всюди, ба и помежи членами того Выдѣлу, же противъ мене никто не удержится: роботу саму, навѣть и Вагилевичовой, котрому и такъ ничо небулобы помогло, и Заклинскому, котрый яко картожникъ свою честь пострадавъ, ничію съ мою рѣвнати не було можно. Такъ я самъ себе и всѣ знакоміи почитали мене будущимъ переводчикомъ. Але не смотря на тоє рѣчь взяла иншіи обороть. Соперника, такого, якъ Лозинскій не такъ легко побѣдита: а ѓнъ якъ легко догадатись мавъ бути другимъ въ пропозициі, бо, якъ кажи, тамтїи два ѓтпадають. Заслуги его великіи не ино передъ лицемъ тыхъ, котри все могутъ здѣлати, але и тыми, що могутъ дещо запинити, ба, годѣ перечити, и мы сами мусимо ему всякую ревнительность признати; право надгороды ему справедливо прислужає, а не имѣя ничимъ его надгородити — бо тоє ему не доставало, же его хотѣли въ крылошаны возвысити — годѣ було его упрямому желанію о переводство прекословити. Консысторъ довго не зважав на [5] его просьбы ни на заслуги въ дѣлахъ совсѣмъ иного роду, бо, видно, искренно желавъ, уснѣхъ для языка на дорозѣ такъ важной — на дорозѣ урядовой, въ годныхъ рукахъ увидѣти. Але усердной просьбѣ — а може и якѡй обѣтницѣ, бо кто тамъ ихъ политику уторонавъ — Г. Голу—го, котрому подарованье погорѣлица университетского на церковъ, на дѡмъ парохіальный и на будущую школу дякѡвъ завдячуємъ, а ще решты на дѡмъ народный ба и грошей на ѓтновленье надѣмся, котрого либоъ повазѣ маємъ завдячити, же Рада русска буде тымъ увеличена, же якъ по тихо, але зъ дѣйственного жерела*) чути, предсѣдатель Кузьемскій буде обдарованымъ рос. ординамъ св. Володимира во пользу, честь, славу, ѓтже просьбѣ такого мужа, та, якъ казавемъ, може и обѣтницѣ якѡй; годѣ було взборонитись. И такъ ни сѣло, ни пало Лозинскій довженъ бути переводчикомъ, а мене, выкликанаго переводчика, а при тѡмъ и будущего учредителя Зори, бо якъ пѡзнѣйше скажу, Павенцкій покидає, — такожъ ни сѣло, ни пало, бо ни просивемъ, ни подававемся, пріймають въ пропозицію на суплента до ново учредуемого гимназіюмъ Тарнопольского: хочъ що мати, то иди. Бѣтъ то рѣчь уже такъ якъ рѣшена, хотя ще въ свѣтѣ не появилась и менѣ не такъ до смаку, бо я не дуже на тѡмъ могу пола(га)ти, же на пропозицію тѣла учительского одного гимназіюмъ т. е. академического, можно буде и въ будущее удержатись профессоромъ на другѡмъ гимназіюмъ: таже Рада шкѡльна прійде!! Але годѣ

*) Зъ Президіюмъ тая новина выйшла.

собѣ марекувати привикш ому свято вѣрити въ честность политики свюрской, не могу казати, що св. Юрь за добре слово продавъ успѣхъ нашего цѣлого сокровища, нашего языка. Отъ только о переводствѣ, а теперъ о Зорѣ.

[6] Що а цензуры касая, яку срогою на Зорю наставили, що о тѣмъ тѣлько по вѣхъ письмахъ писано, редакторъ самъ въ Ч. 68. изьяснѣе, а духа своего, якимъ есть воздохновеный, ѡтъ часу, якъ го Г. Гол—ій и Бордольо покликвали, и его письмо о сымпатіи къ Россіи обвиняли, и ѡнъ, хотя себе очистити, мимо же яко ѡтвѣтный за артикулы разъ въ письмо приняи извинити ся не мѡгъ, якъ знаешъ его бесѣдливого, кри(к)ливого, въ мысляхъ легкого, въ бесѣдѣ неконсеквентного, а глядящего лише, абы на два, три слова въ двое тѣлько якихъ нибудь ѡтдати, и такъ буцѣмъ правду на своемъ поставити, капушту съ горохомъ мѣшающаго, а при тѣмъ боязливо, налякався, и вергъ цѣлу вину на Раду, котроѣ ѡнъ съ своемъ письмомъ яко органомъ повиноватись доужень, и на сотрудника, котрый въ его ѡтсутствіи тои бѣды наробивъ. Дурна бесѣда, нѣби то тое его извиняе. Але абы ся поправити, и до ласки дѡйти ѡтрекся не ино росс. але и руского духа, яко зрадливого и съ духомъ правительства негодливого. Тое видно изъ его морализующаго артикула до селянъ, абы робили и длячого мають робити, зъ артикула 1го въ Ч. 68. котрого причиною бувъ артикулъ нѣмецкон Львѡвской газеты, на котрый ѡнъ ся тамъ покликую: зровнай, коли его можешъ достати, а увидишъ, чи можно ся такъ уподлити. Ѳткѡлъ съ доможъ свеи любезнѣйшою въ близшій союзъ вступивъ, въ нѣмже, якъ знаешъ, находится одинъ паничъ ultra републиканъ, котрого теперъ до Вриксену вывели, абы тутъ не ворохобивъ, ѡткѡлъ того панича вывели, [7] и горестъ родины черезъ сочувствье и ему удѣлилася, ѡткѡлъ настала надѣя женитися, а зъ того потреба и жажда полученія уряду, ѡткѡлъ ѡтъ Высл. получивъ красніи листы и вѣсти о его великомъ вліянію въ министерствѣ, ѡткѡлъ повстала надѣя, же зъ его ласки буде Amt u. Weib, а не зъ ласки св. Юра, ѡттѡлъ св. Юрь, Рада, руска справа, еи дѣланія, Зоря & стали ему смердѣти. Все дѣланіе показалось ему нешляхетне, облудне, позорне, стремленіе правительства очевиднымъ ѡтбраньемъ свободѣ конституційныхъ, котрыхъ у насъ, дай Боже изнести, и такъ бѡльше, якъ треба, враждованье Русинѡвъ на Полякѡвъ, (у котрыхъ ще и нынѣ нѣтъ Русинѡвъ, окрѡмъ св. юрскихъ, якъ кажутъ шершенѣвъ) несправедливымъ, оскорбляющимъ ихъ права, а нашу славу и честь, иронією всякихъ людскихъ правъ, якіи въ Франціи въ Америцѣ существуютъ. Кажуть ему герой, а Гергея, кобъ лишъ не повѣсили, то его гадка. Такій духъ ставъ що разъ бѡльше въ немъ розвиватись, и овладѣвъ наконецъ такъ сильно сердце и умъ, же, не пѡзнати, стався

противникомъ св. Юра. Сварнѣ съ св. Юромъ, непослухъ а наконецъ такий роздоръ, же Рада бувша тогди розвязаною, и лише Выдѣломъ т. є. св. Юромъ дѣлающа, не надѣвався такъ борзо сѣйти ся, загадала, Зори ѡтреди ся, и собѣ поводи иноє письмо, яко орудіє учредити. Але якъ потѣмъ чутка поїшла, що П.¹⁾ Зорю покидає, такъ успокоили ся св. Юрчики и теперь чигають лише, якъ бы ѡтъ него пѣдъ добрыми условіями ѡтѣбрати. На той [8] случай присуджена Зорѣ така будучиѡсть: По новѣй комбинаціи я, скоро поїду до Тарнополя, не могу єю прияти; а такъ въ Рады выдѣлится общество, т. є. якъ извѣстно все таки св. Юрѣ, котре ѡтбере ѡтъ П. въ руки въ руку Редакцію и передасть єи Ясеви, оголоситъ нового редактора вже на будущее четверрочье ѡтъ Жовтня; але застерегає собѣ власть, вліати на духа того письма, и надворъ надъ доходами въ такий спосѣбъ, абы письмо було, якъ можъ найтанше, и поправлялося що можно, утокмитъ паперъ и тискъ въ Ставропігії, опредѣлить для Редактора жалованье 600, 800 до 100. (sic) Зр. а лишніи гроші будуть (на) воздвиженье письма употребленіи. Гадка тая єсть красна, и єсть новымъ доказомъ ревности нашої Рады т. є. св. Юра, Ивасъ съ нею совсемъ согласный и Устіяновича радостно покине, скоро на тоє прійде, же общество ще и ѡтвѣтъ, и въ разѣ и кавцію на себе прійме; и тоє було бы для него найдѣлше, бо ѡнь зднистости (sic). А я, коли ще незнаде яка противиѡсть, иду до Тарнополя учитися бути учителемъ, бо вже мно(го) забуло ся. Отъ Тобѣ така справа не на тоє, щобъ мавєсь що оповѣдати, але що о чемъ тримати. 23. торжествовалисьмо въ Ставропігії службу Богу во славу нашего побѣдительного оружья и помиренія съ Сардинією въ присутствіи начальства военного и цивильного. Зъ Черновець не чути ничего. О Хрестоматіи ще не малисьмо нарады. Бувай здоровъ, зложи достойнымъ Русинамъ мое глубоке почтеніє и приведи имъ на тямку нашего Константинови(ча), Лавровского, то наше найбѣльше улованье.

Твой

П. Д. Голов...

Лист пис. на 8 стор. вел. 4⁰.

Ч. 226.

*Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора,
пис. дня 2. IX. 1849 р.*

Любеаный брате!

Листъ Твоѣй въ вѣсткахи ненайпотѣшнѣйшими для нашоѣ sprawy дуже менѣ гадки помутивъ и засмутивъ мене, бо представивъ менѣ въ умѣ продолжительный ланцухъ сопротивностей, козней и крамоль, съ котрыми намъ ще валчити и котрѣ побѣдити мусимо, доки своего не

¹⁾ Павенцький.

дойдемъ. — Другій перчитавши таке, можебы вже и всю надѣю стративъ и руки опутивъ, но моя душа вже такими невзгодами и неудачами загартована, ще сильнѣйше напирася и намагае до дѣйствія, а крѣзь тое напруженіе ясиѣе надѣя, що мы все переможемъ, переборемъ, перестоймъ и на нашѣмъ стане! Не одна ще борба предстоить намъ — легко намъ ничого не прійде, якъ и доси не прійшло; все мусимъ роздобути тяженькимъ трудомъ, кровавымъ потомъ — лежаного хлѣба Русинови не ѣсти. — Але надѣя въ Богѣ, колисьмо тѣлько перебули, колисьмо дождали того состоянія, же можемъ стати до борбы — то крѣпѣмся, мужаймося въ самѣй борбѣ — а сили буде перебувати — и мы мусимо остоятися — бо за нами справедливость, бо за нами правда. — Кажешъ, що наша рущина хйба въ школѣ удержится. — На теперъ досить. — А знаешъ, що то школа — нове молоде поколѣннє, новая верства мужей, хоронителей народного добра! — Иди охочо до Тернополя — нове поле дѣйствія отверася Тообѣ, а дѣйствіе спасительне. — Мило то бути учредникомъ часописма, керувати мнѣннємъ тысячей, вилывати на нихъ — славне але чи не слизьке тое становище. Лучше тихонько впояти въ сердца и умы молоденькїй любовъ въ свому родному, учти честь отдавати кому честь належить, глядѣти на свѣтѣ безпристрастными очима, безсторонно судити о дѣлахъ и замыслахъ людскихъ — и учти дѣлати пѣсля правыхъ засадъ для общего блага.

[2] Мы тутъ надѣѣ не тратимо, що якъ декретъ взглядомъ сплаченья панщины такъ и другїи прійдуть въ полное осуществленіе. — Засады и положенія якї постановленї въ вышедшемъ декретѣ уложенї въ пользу селянина. — Способы до перепровадженья того декрета совѣмъ на нимъ основуватися мусятъ и не могутъ отступити. Предстояще уложеніе конституціи и право wyborowe такожъ будутъ тїи самї мужи укладати, що и тамто. — Мужї тїи мають полное довѣреніе у министерства — и мы доси не маемъ жадного поводу, абысьмо не мали завѣрвати имъ. Съ нашими урядниками найгѣрша бѣда — але кобы намъ выборы на сеймъ добре выпали. Сподѣмся, що и дещо въ законѣ о выборахъ дастся въ хосенъ народа нашего удѣлати. — Въ отношеніи забраныхъ грунтовъ обѣцявъ министръ Бахъ въ короткѣмъ часѣ такожъ опредѣлити, шось особенного для Галычины. — Що до надбужить и насилїй Ляхѣвъ и комисарѣвъ старайтєся лишъ собрати певнїй дата, або прозьбы громадъ або декрета обводови кривдяшї селянъ и пр. и пришлѣтъ сюда, а тутъ вже имъ ся стѣльця приставить якого треба. Шкода, що теперъ докладнѣйше не описавьсь о випадку въ Жовкѣвскѣмъ, можь бы було ужитокъ зрѣбити. — Мин. Бахъ сказавъ, що котрый изъ насъ 4 Русинѣвъ прійде въ дѣлѣ до Него, завсѣгди охотно насъ выслушася и для насъ завсѣгди часъ знайде. —

Будь ласкавъ приложену промову, при сполненью тоаство́въ бубшого спольного обѣду Славянскои нашої коміссіи черезъ Г-на Выслобоцкогго произнесенную — щобы Русине знали, якъ руске слово тутъ поважаєся и явно голоситєся послоду изъ другими Словенскими. — Зроби до того якій вступъ изъ давнѣйшого мого листу до Тебе чи до Ивана. — Я вже забувъ до когомъ писавъ. — Дѣланіє нашої коміссіи протягнєся во два або може во три мѣсяцѣ — я буду принуждєнь писати до тѣла учительского, щобы на мое мѣсце тымчасомъ суплєнта дали — може Ивана сли Ты до Тернополя поѣдєшь? —

[3] Чи не можна бы артикуликъ написати до Зори до и для дякѣвъ — и возвѣстити, що просьба головної рады взглядомъ пенсїи для дякѣвъ, була въ розсудженью Министерїи. Але щожъ Г-нъ Шашкевич радъ бувъ всѣма силами поперти тую справу. — Но нема фонда — подали запытанье до пресидїи и счетоводнїи Львовскои, и ѳтти прїйшло що нема нїякого пособїя, фондъ духовный вычерпанный. — Министерство кавало обраховати, кїлько бы потреба рочне для пенсїи дякѣвъ и оказалось, що кобы лишъ для каждого дяка 25 рин. ср. рочне вызначити хотѣли, припала бы сума на 2000 дякѣвъ 50.000 ар. ср. (!) Министерство каже неможе безъ сойму нового тягару вкладати на край безъ призволенья сойму. — Олже тая справа мусить ся задержати до будущаго сойму краєвого. Треба ся протое старати, абы выборы на соймъ добре выпали, а тогди гараздъ и дяки могутъся сподѣвати, же имъ признасть соймъ плату, и вынайде фондъ.

Що до подвышенья пляты священникамъ нашимъ здалобы ся документами довести, килько то фонду нашего добрѣ Ляхи забрали — що мы мали издревле свои дотации, котрыи Ляхи присвоили. — Преси Гна Зубрицкого, кобы хотѣвъ брошурку въ томъ оглядѣ написати, або хотъ матеріалы собрати и кому до написанья припоручити. — Якъ бы тоє ся було здало на соборѣ Епископѣвъ?!

Ясеви на его листъ не одписую, бо найде разомъ у Тебе отпись. — Тѣшитъ мене вельми, що Маруся такїй покупує має — скажи Иванови, що Порембѣ нехай не дає на продажъ — у Львовѣ є вже досить продавцѣвъ. —

[4] Кобы менѣ приславъ 30 экс. Росправы о языцѣ якъ скоро выдрукуєся такожъ 5 листъ особно и 8 л(и)с(т), бо недостає до моего екземпляра. — Граматики не посылаю ще — нема коли написати — чоловіккъ цѣлый день то въ выдѣловымъ засѣданїю — (або домовою працѣ) то въ общємъ. У Вельтгейма маїора небувъ емъ — дєсь ми ся листъ загубивъ до него — и адресы незнаю. — Най Иванъ або напише другїй листъ або хотъ адресу прише. —

Гну Яхимови кланяйся и скажи ему — що я про Него говоривъ съ Шаф. и отдавъ его сочиненіе до перегляду — и Шаф. ще ми не казавъ о немъ ничего. — Що си дотычить его перенесеня — якъ скоро яке мѣсце отворится то певне вставится за Него — кобы лишь борше що отворилося, поки Шаф. тутъ у Вѣднн де може бути що дня у Мин. Тува, то найлекше всебы ся зробило. —

Кланяйся всѣмъ нашимъ добрымъ Русинамъ най уповають на Бога и доб(р)ыхъ щирыхъ имъ людей. —

Вѣдень 2^о Майка 849 н. ч.

[5] Всечестніи, Высокопочтенніи! ¹⁾

Руское глубокочувственное сердце розрадоване богатымъ щастьемъ, котрымъ тутъ въ першихъ словянскихъ джерель наповас ся, тои такъ солодкой хвилѣ пропустити не може — абы до Васъ не промовити родиннымъ миленькимъ словомъ. — Слабый въ силахъ и здольности, богатый тѣлько въ чувства въ груди рускои матери выссаніи, пробачте що подношу голосъ.

Дороги, важненькій, вѣкопомніи хвилѣ нашего тутъ сотрудія, передадутъ дѣвписцѣ потомкамъ Славянъ. Любимая рука высокодостойного министра Баха, звела насъ въ далекихъ сторонъ до такъ великого дѣла, а хотяй задача наша есть необъята якъ свѣтло, а непостижима якъ мысль мыслею гонена, потѣшаюсъ прецѣнь, — бо где славне имя Шафарика — того полного выраженя славы розличныхъ миліонѣвъ Славянъ въ предсѣдательствѣ засіас, тамъ тѣлько великого дѣла надѣятися можна.

Мы нынѣ братними руками витаючися ближше, праздуемъ союзъ любви, и праздуемъ разомъ торжество велике, единственне, день рожества всенадеждного Цѣсаря нашего Іосифа, за которого царствованія уже въ первомъ року возвано насъ подняти такъ важну для нашихъ родимцевъ працу.

Рипарскій нашъ Іосифъ и Его достойный Министеръ, котрый насъ со всѣхъ сторонъ спровадивъ, тымъ дѣломъ воздвигли памятникъ въ сердцахъ всѣхъ честныхъ Славянъ — памятникъ чудесный, вѣчный — твердый якъ металлы — выжшій пирамидъ — ни вихоръ его ни громъ не зломить, ни перелѣтъ вѣкѣвъ его не сокрушить!

[6] За того цѣсаря новый нашъ свѣтъ открывся — а не прозримая будущиѣсть розвивас многочисленніи надѣѣ предъ нами; бо кѣлькожь то солодкихъ надѣѣ, молодѣсть мѣститъ сама въ собѣ, а кѣлькожь при сердцю такъ дорогоцѣннѣмъ, якъ сердце Іосифа! Весна лѣтъ подае Му

¹⁾ Сю промову видруквала „Зоря Галицка“ за р. 1849 Ч. 72.

крыла — щобъ надъ мертвымъ взлетѣвъ нашимъ свѣтомъ, щобъ щастя ужичивъ, сѣявъ молодой свободы цвѣтами. Взлѣтъ ся Іосифъ и окомъ ясеняго сонця амѣрявъ потребности Славянъ Своихъ вѣрныхъ ѡтъ кѡнца до кѡнца; и куда глянемъ быстрымъ окомъ, всюда находимъ розблану помощь, радѡсть нынѣ всѣ честнѣ дѣлать родимцѣ, и мы радуемъ ся съ ними, бо Славянинъ тогда тѡлько истинно чувся щастливымъ, коли съ другими щастье свое дѣлитъ, и тогда тѡлько небеснымъ чувствомъ аболѣе сердце свое покрѣпляе.

Най жѣ нашъ ІОСИФЪ!!! Небо Ему золотый вѣнецъ сплѣтае, бо Онъ тамъ сягае, где око не сягае. На крылахъ орла своего взлѣтае, добро вѣрнымъ Своимъ спроваждае, но знову якъ перунъ рука Его разить, где ворогъ тяженькій по земли ступае.

Приснули отвѣчнѣ леды и преуды свѣта, а мы вытаемъ зороньку рѡвноправности, соненько золотыхъ надѣй!

О щобъ такъ якъ мы въ солодкой годѣ, всѣ нашѣ родимцѣ совокуплялися, соединенными силами, старались выплекати молоденьку нашу свободу, такимъ содѣйствиємъ укрѣпили щастье великой державы, то молодому Нашому Монархѣ всесердечно желаючи, достойно певне празднуемъ нынѣ день рожденія Его. А теперь воскликнемъ широрускимъ словомъ, во здорье Его Величества, во здорье Его любимого волисполнителя — всѣхъ всечестныхъ членѡвъ, особливо трудолюбивого Антонія, которому тѡлько сьмо вдячнѣ, Многая Лѣта!!!

Всѣ голосно единодушно воскликнули: „Слава! Многая лѣта! Живь!“

Лист пис. на 6 стор. 8^о.

Ч. 227.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис.
дня (27. VIII.) 8. IX. 1849 р.*

27. Серпня
8. Вересня 849.

Любезный Брате!

Вчера получивемъ письмо ѡтъ Г. Гартенштейна съ долучеными двома, черезъ него ѡтъ книгарѡвъ Печаткина изъ Петрограда и Должикова изъ Кіева полученными письмами. Нехочу ихъ Тобѣ ѡтсылати, бо за великии, але лучше, думаю, що важѣйше перенести сюда. Гартенштейнъ нише, же книги одержавъ, лишъ про непогоду трохи замочевъ; пересушивши доставить ихъ сейчасъ. Изъ грошей 70 руб. пѡсланныхъ ѡвъ Должикову пѡславъ 20 руб. Печаткину 58 руб. 10 коп. — за пересилку

грошей въ Кіевъ и Петроградъ 1 руб. 75 к. за доставку книгъ изъ Радивилова въ Броды 50 коп. Такъ выносить 80 руб. 35 коп. и недостае 10 руб. 35 коп. котрѣ ему ще звернути належитъ. Къ тому прибавити нужно ще издержки таможи Бродской и пересылки изъ Бродовъ въ Львовъ. — Изъ листу Печаткина довѣдуюся о книжкахъ, котрѣ онъ посилае и цѣну :

1. Панъ Халявскій	1.50
1. Ластивка	1.50
1. Повѣсти Купріялова	1.50
1. Малоросс. пословицы	— .75
2. Собраіе лѣтописей 3. т.	4.—
1. Хрестоматія ру. Голухова (sic)	3.—
1. Бусурманы Лажечникова	3.—
1. Мазепа Булгарина	1.50
1. Исторія Карамзина 4. т.	16.—
1. — Малороссіи В. Каменск.	7.—
[2] 1. Акты западной Россіи 3. т.	6.
1. Сельское Чтеніе — 4 т.	1.20
1. Повѣсти Бурломского	1.—
1. Исторія Волынской Губерніи	1.—
1. Шельженко денщикъ	1.—
1. Книга Игума	— .28
	58 р.

Должиковъ изъ Кіева присилае :

Описаніе Кіев. соф. Собора	1 руб.
Описаніе Кіев. печ. Лавры	2.—
Исторія Малороссіи Маркев. 5 т.	9.—
Гануся Основян.	1.50
Повѣсти Основян.	4.—
2 экз. Сватанье на Гончар.	1.50
За пересылку	1.—
	Всего . 20 руб.

Недоходящіи 10 руб. 35 коп. и издержки таможеннѣи и пересылки въ Львовъ я думаю въ Львовѣ роздобути, если не схочет Назаревичъ котрый теперь тутъ пребывае, на счетъ Рады Коломыйской сложити. Але онъ буде собѣ желавъ, одѣздаючи взяти книжки для Коломыйцѣвъ, а я годѣ не знаю, котри ему дати. Онъ забавитъ ще бѣльше тыжня, отже було бы добре если бысь мене увѣдомивъ, котрѣ ему належитъ дати, и кѣлько для Львовскихъ лишити.

Раді бы сьмо довідатися що о училищахъ чи буде Рада шкôльна, яка, коли, съ якою повагою и силою, коли школы починаються, въ якій способъ Тарнопôльске гимназіюмъ обсаджується, чи провизорично, и на якъ довгий часъ, [3] та чи буде то Obergymnasium, яке буде жалованье учителѣвъ. У насъ кажуть, що гимназіяльній найменше 700 зр. получить. У насъ въ краю лихо ведеся; про тоє чествій мужій довѣренія нехай крѣплять нашу надѣю, тай силу, но не словами, але дѣлами. Всѣ Русины въ тôмъ увѣреній, же ихъ желанія въ многихъ прошеніяхъ предложеній суть дуже сокромніи, про тоє такожъ неперемѣнно кажуть надѣятись, же все, що ся просило буде намъ дане, скоро правительство Русинамъ щиро желає. Отже дѣлайте, неуступайте ни шага, ни стопы ôтъ того, що мы просили, бо мы просили дуже мало. А Русинамъ треба много дѣлати, имъ во всему въ ладъ ити, абы ихъ погорджена, николи неупотребляна сила, силою почувалася, бо инакше русска справа не буде мати теи репутаціи, абы въ часомъ здатній люде але вороги на ню пристали. Яхимъ складає благодаренье за память, але и надаль поручаєся.

Даты, якихъ на нашихъ урядникôвъ требовавесь, будемъ роздобувати. Що ся касає похищенія фонла рел. русск. черезъ Ляхôвъ [4] казавъ Зубрицкій, же выказати можно, де, коли, що забрано, але доказати опредѣлит(и) границѣ, такъ, абы можно знати, о що допоминатись, на тоє нѣтъ доказательствъ. — Ивана интересъ, котрый поручивъ ôтправити можно въ дому званôмъ „Rothe Haus“ (sic), цѣлый Вѣдень его знає по́дъ тымъ именемъ и покаже дорогу.

Бувай здоровъ пиши борзо. Твоій щирый братъ

П. Д. Головац(кій).

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 228.

*Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора,
пис. дня 1. (13.) IX. 1849 р.*

1/13 Вересня 849 у Вѣдни.

Любезный Брате!

Урадовавъ есь мене Твоимъ листомъ. — Добре що вже разъ прійшли книжки изъ Россіи, бо вже ми самому ажъ соромно було свѣтити очима передъ людьми, такъ тоє довго волѣклося, а годѣ було кôнця дождатися. Шкода, що мене нема у Львовѣ, бо я самъ не знаю на память, які книжки для котрыхъ записаній, для того я бы раднѣйшій бувъ, кобы тоє дѣло задержалося ажъ до мого прибутья до Львова: тогдѣ бы я розглядѣвся въ запискахъ и листахъ, и найшовъ бымъ чого Коломыйціѣ жадали, кôлько грошей на то прислали, и мôгъ бымъ точиѣсьнько послати имъ все чого требовали и съ докладнымъ счетомъ. — Однакже если

Сизъ Назаревич докопечие напреся взяти книжки, то можешь Му за реверсомъ тымчасомъ до пѣдѣйшого порахунку слѣдующій выдати, котрыхъ якъ собѣ пригадуу жадавъ ътъ мене Кобринскій:

1. Ластѡвка	1.50	1 Опис. Кіевск. собора	1 "
1. Собр. лѣтоп.	2 "	1 Опис. Кіевск. Лавры	2 "
1. Истор. Мал. Кам.	7 "	1 Истор. Маркевича	9 "
1. Акты зап. Росс.	6 "	1 Повѣсти Основян.	4 "
1. Шельменко	1	1 Сватанье на Гончар.	1.50
		1 Малоросс. пословицы	" 75

[2] Карамзина Исторію записавъ Петрушевичъ для себе, але не знаю чи nebude для него за дорога, бо безъ пересылки вынесе бѡльше якъ 30 зр. ср. — т. е. рубель по 2 fr. 10 КМ. якъ мы куповали.. то можешь такожъ Коломыйцянь отступити. — А докопечный рахунокъ съ ними я вже здѣлаю повернувшись назадъ. — Що ся дотычить книжокъ злишнихъ, котрі для Львова презначені, або на випадокъ якъ бы Назаревич не взявъ съ собою до Коломыѣ опредѣленныхъ — найлучше кажъ всѣ знести до Ивана на мою станцію и никому не роздавай ажъ до мого приѣзду, бо менѣ гроші повѣрені, то я самъ мушу изъ нихъ счетъ здати. —

Пытаешъ мене, що о училищахъ чувати. — Отъ правду сказавши: Мы тѡлько знаемъ, що и вы. — Министеріальный Совѣтникъ нашъ¹⁾ все ще доси немає реферату — его голосъ лишень дорадчій... Рада шкѡльна истинно буде, и буде мати майже такую саму власть що колисъ Губернія, але тѡлько надъ низшими школами нормальными, гимназіями, реальными и вѣдавъ лицейными. — Университетъ буде стояти безпосередно пѡдъ Министерствомъ просвѣщенія. Кромѣ того будутъ существовати такъ звані тѣла учительскіи съ предводительствомъ директора, але члены того тѣла будутъ мати лишень дорадчій голосъ — && и займатися будутъ лишень науковими предметами. — Въ рѣчахъ карности и порядку директоръ самъ дѣйствуетъ и отвѣчательный за все, хотяи обовязанный созивати члены [3] о порадѣ. Лишень не знаю, чи будутъ межи членами рады шкѡльной священники, бо епископы на соборѣ отказались ътъ всего дозволенья участья въ урядахъ свѣтскихъ, и нехотятъ дозволити жадного референта духовного при жаднѡмъ урядѣ, ба навѣтъ опредѣлили, що жаденъ священникъ не смѣе пріймити уряду ътъ министерства не получивши на тоє впередъ позволенья ѡтъ своего епископа... Коли тая рада шкѡльна у насъ заведена буде годѣ знати. — Де въ жаднѡмъ краю неустановлено рады такои — а у насъ знаешъ все дѣвися напоследѣдъ. — Про тоє нема ся що оглядати на раду шкѡльну — але що можна попе-

¹⁾ Григ. Шашкевич.

редно дѣлати. — Министерство выдало правила тымчасові, якъ текущего року преподаваній мають бути предмети школьній — е тамъ опредѣлено, якіи книжки за взоры брати належить, але приписаныхъ и сочиненыхъ книжокъ нема ше ніякихъ и не борзо будуть, бо всѣ майже взоры суть заграницею выдані. — Я о тѣмъ обширѣйше буду писати сими днями до Всечестного Г. Кузьемского — кобы лиш мати часъ. Тымъ часомъ Ты поіди до Него якъ найскорше и проси, щобы порозумѣвшись съ нашими професорами и ревными Русинами схотѣли созвати собраніе ученыхъ, хотяби тѣлько на 3 дни, не для торжественного выступу або опредѣленого дѣланія — але тѣлько для слѣбного порозумлѣня ся и роздѣленя прань, до написаня учебныхъ книжокъ. — Гнѣ Прокончиць и Гнѣ Яновскій мусить уже достали розпорядженье тое министерское, то могутъ взяти го пѣдъ розвагу, шо бы намъ чинити, абысьмо хотя сблизили ся (до) цѣли нашей взглядомъ заведенья языка руского въ школахъ. — Я тое все опишу якъ треба въ письмѣ до Всеч. Гна Кузьемского. — Однакже не медля совѣтъ ученыхъ соборъ доки ше вакаціи не покѣнчатся, можебы остат(н)ого тыжня сего мѣсяца. — Коли у васъ школы починатися будуть, то залежить ѳтъ учительскихъ тѣлесъ краевыхъ або може ѳтъ Губернатора. — Министерство готовому ся дивить. Такъ и. пр. Голу. писавъ, шо позсуитскій кляшторъ буде на сей рѣкъ, выпорядженый чисто для помѣщенья университета Львѣвского. — А тымчасомъ де ще до того! — Але шо то вадить пѣзнѣйше донести, шо ще не можна. — [4] Тернопѣльска Гимназія буде обсаджена провизорично, здаеся, до новой регуляціи, котра въ роботѣ. — Чи буде выше Гимназіумъ не знати, залежить ѳтъ того чи мѣсцевого якого жерела не найдеся, хоть съ трохи кошта покрыти. — Чути и тутки, шо учителямъ Гимназій и Университета мають пѣдвысити жалованья.

Що до доводѣвъ нашихъ ваглядомъ похищенія фонда религійного, проси Гна Зубрицкого, щобы ласкавъ бувъ составити всѣ возможій доводы хотябы и не съ тою дипломатическою точностію, якои до тяжбы потребно, але абы лиш можна вообще довести, шо нашій епископіи и приходы були богаты наданій, и шо Ляхи поѣтбирали намъ нашій епископскій и монастырскій имѣнія и подавали Латинникамъ — а слѣдовательно, шо намъ по правѣ слушности належится ровноправность съ Латинниками — шо мы маемъ право до ихъ фонда религійного, яко повставшого изъ нашихъ имѣній. Що до дѣланія нашихъ мужей довѣрія можетеся изъ того перековати, шо они — або властие Министерство, пѣдъ котрого руководствомъ тое ся дѣе, якъ наилучше дѣйствуютъ коли учуете чимъ народови нашому загрозили Губернаторомъ присланій Лод. и Туст.¹⁾ — Они выходячи зъ засады, шо въ давній Польщи мужикъ

¹⁾ Лодисскій і Тустановскій.

немавъ ни маєтку ни ґрунту, що цѣсарскіи декреты усамовольняючі мужика ґвалтъ починили на власности дѣдичѣвъ — для того жадають, абы дѣдичамъ не тѣлько була сплачена панщина, але абы мужикъ заплативъ хату студолу будинки, плоты, бо то зъ панского лѣса — а навѣтъ худобу, бо то зъ панскихъ дарункѣвъ. Отъ таке то моглобы ся було при другѣмъ министерствѣ, хотъ въ части утримати на велику бѣду нашихъ.

Гну Константиновичу освѣдчи, що годѣ шо выколатати. — Донесенія Гна Совѣтника Предсѣдателя комісії запевне складають, взявши до вѣдомости, адъ акта. — Платати будуть ажъ тогди якъ ся выдрукує — а принаймнѣй якъ до друку прилагодится. — Тутъ Гнъ Петрановичъ переложивъ на Илрскій языкъ всѣ тіи закони — и сѣуть вже зревідованіи, переписаніи, готові до печати, а предцѣ ничего не получивъ — а Петрановичъ є самъ урядникомъ при министерствѣ, и жіє у Вѣдчи. Що дѣяти треба зажлати. — Можебы Гнъ Конст. и Лавровскій и ще тамъ хто изъ членѣвъ, подавъ до Гна Мохнацкого жалобу, а той кобы зо своей стороны сопровождавъ тоє прошеніє же тіи члены истинно ревню працювали, и имъ належится предовеѣма нагорода, або форшисъ (sic) потребно дати имъ, и тоє пославши Министеріи, тобы може якъ вызначили яку квоту.

Лист пис. на 4 стор. 8^о.

Ч. 229.

*Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора,
пис. дня (16.) 28. IX. 1849 р.*

Любезный Брате!

Минувшого тыждня дмухнувъ емъ изъ однимъ членомъ нашої здешной Славянской комісії Гномъ Ербеномъ до Праги — и тамъ забавилисьмо четыре дней. Небуду Тобѣ списовати нічого о мѣстѣ и житію чешкѣмъ, бо Ты самъ бувъ єсь тамъ, и може лучше обглядѣвъ єсь ся въ ней — то тѣлько скажу, що на мене Прага велике враженіє учипила — надъ сподѣванье велике: Красне мѣсто, богате мѣсто, старожитне мѣсто — житье чешко-словенске надзвычай живе — словомъ все важне — того лишъ жалую, щом не мѣгъ довше забавити. — Повернувши назадъ заставъ емъ Твоѣй листъ и заставъ емъ нашихъ любезнѣйшихъ посланникѣвъ ѳтъ Головной Рады. — Въ самыи добрый часъ пріѣхали, коли точится справа въ Министерствѣ о сплаченье панщины и залагожденье тяжебъ взглядѣмъ ґрунтѣвъ забраныхъ. Будуть видѣли и чули власными очима и ухами якъ тутъ ся сердечно борють съ Ляшнею — але Богу дяковати на нашѣй сторонѣ буде витязство. — Посланникѣвъ

рады обохъ запрошено такожъ яко членомъ комисіи съ рѣшающимъ голосомъ, черезъ що маємъ совершенный перевѣсъ. — Съ нами Богъ! Я думаю що панове посланники забавлять тутъ довше, доки тое дѣло не совершится... хоть зо двѣ недѣль. — Я ще забавлю у Вѣднн найменше до кѣнця Жовтня — такъ писавъ емъ такожъ до Криворѣвнн, щобы Марыня неприѣздила ажъ при кѣнці Жовтня або съ початку Листопада. — Вы за тымчасомъ наймѣть изъ Ивановъ для мене [2] яку обитель — такъ щобы була досыть выгодна — щобъ було три покоѣ — та кобы два выходы — добру, теплу — а дешеvu... съ выодною кухнею и стрыхомъ, тай перепровадѣтесе ѡгъ Левина. — Я Левинowi заплативъ до кѣнця сего мѣсяця — то ему небудеса ничего належати. — Сестра зъ Криворѣвнн ледви приѣде приваймиѣи о томъ ничего не пишуть. — Пѣди до панства Яхимѣвъ и кланяйся Имъ красененько ѡгъ мене — скажи, що имъ кланяются Запъ и Запова и П. Пѣхлерамъ такожъ. —

Може тамъ коло нихъ станція ще не нанята — абы наймити такъ якъ мы було говорили зъ Яхимомъ, тобы може помѣстилисьмо ся всѣ Головацкѣи (мовлявъ ты) въ чотырохъ покояхъ. Поговори съ ними и порадъ ся пани Яхимови. Зарядѣтъ якъ знаете абы гараздъ було — тай перепровадъ мои рѣчи, книжки и проч. и напишешъ, куда перепровадѣтесе, абы я знавъ де васъ шукати. — Що до книжокъ присланныхъ изъ Бродѣвъ — най вже заждуть на мене — вже якъ ся стало съ ними такъ и буде — правда що я недоволенъ и поручивши мнѣ тую орудку такожъ не удовольнятесе. — Але дарма. —

Я для Тебе купивъ Тараса Бульбу по чески въ Празѣ, щобы Тобѣ легше було въ переводѣ — и пришло черезъ Гна Прокопчиця — а ты пилуй съ переводомъ, можебы ся выдало борзо — ѡнъ бы ся дуже придавъ для молодежи. —

[3] Въ комисіи нашей перейшлисьмо уже всѣ узаконенія и розпорядженія новѣи выданѣи отъ часѣвъ наданой конституція — теперь переходимо законы обывательскѣи и небавкомъ скѣнчимо ихъ. Дуже бы ся намъ бувъ придавъ Вашъ переводъ кобымъ го мавъ цѣлый — не одно слово въ переводѣ я выбороню въ нашѣмъ выдѣлѣ, що приняте zostanie. Я мавъ по злышнѣи части законѣвъ тыхъ писати, щобы съте ихъ були прислани, але почтою булобы богато коштывало, а неспѣдѣвавъ емъ ся, що приѣдутъ нашѣи сюда. —

Гнъ Кузьемскѣи привѣзъ якись книжки для мене, але щемъ ихъ невидѣвъ. — Поклонися отъ мене всѣмъ знакомымъ — скажи, що новинъ непишу, але якъ повернуть ся Вашѣи посланники, то вамъ много наррозповѣдаются, чога такъ годѣ подробно описати.

Яхимови скажи, що въ Празѣ за нимъ многѣи допытовалися и радѣ бы его мали межн собою — але незнаю якимъ бы дѣломъ ѡнъ мѣгъ

достатися тамъ. — Якъ яке мѣсце отворится — то най ся подае, а они обѣцяли вступатися за нимъ. — Могъ бы и до П. Бека написати сюда до Вѣдня. — Онъ є концепистъ при министерствѣ Справедливости, Яхмиви добре знакомый — може бы могъ такожь дорогу устелити въ Министерствѣ Просвѣщеня. —

[4] А зъ симъ словомъ прощай, май ся гараздъ — пиши якъ ся що лучить важнаго. Твоѣй братъ

Я. Г.

Вѣдень 28/16 Вересня 849.

1го Жовтня выйде I. частка руского законника пѣдъ надписомъ „Общій законѣвъ обывательскихъ и правительственный Вѣстникъ“ — кирилицею въ 8^{цѣ} вел. зъ цѣсарской скарбовою печатни въ Вѣдни.

Лист пис. на 4 стор. 8^о.

Ч. 230.

*Допись Як. Головацького до „Зорѣ Галицкой“, пис.
дня (21. IX.) З. X. 1849 р.¹).*

Зъ Вѣдня дня $\frac{3. \text{Жовтня}}{21 \text{ Вересня}}$ 849.

Передъ килькома днями повиталисьмо съ радостнымъ сердцемъ высланикѣвъ Головной Рады руской, котрѣ именемъ народа зо Львова въ народныхъ потребахъ выслани сюда до Вѣдня, прибули. Они дѣйствуючи тутки въ важныхъ такъ сказавши самыхъ животныхъ справахъ народа нашего... не токмо принятіи були во всехъ высихъ кругахъ якъ съ наибольшимъ усердіемъ, але даже призваніи zostали ѣтъ В. Министерства Внутреныхъ за сочленѣвъ комиссиі, котра теперъ працюе надъ важнымъ дѣломъ перепровадження сплаченя панщины, залагодженья справы вглядомъ забраныхъ грунтовъ и прч. Такимъ дѣломъ довѣрники нашего народа дѣлающіи въ вышереченѣй комиссиі помножилися еще двома мужами свѣдомыми состоянія нашего и правымъ, ретельнымъ способомъ мышленья, що намъ надѣю на добрый оборотъ сего дѣла дае. [2] Русини прійшли въ короткомъ часѣ до невычайной чести и значенія навѣтъ за границую — безъ можныхъ, знакомитыхъ, мастныхъ людей, безъ переважной, многочисленной интеллигенциі досягнули того единою правостиі намѣреніи, справедливостию требованій, постоянностию своею истинно рускою, и размыслнымъ, умѣреннымъ выступованьемъ, съ якимъ середъ дивоглядныхъ, несталыхъ, вѣтренныхъ требованіи нашего времени дѣй-

1) Її видруковала „Зоря Галицка“ за рік 1849 Ч. 81.

ствовати начали и доси дѣйствуютъ. — Для лучшаго перекоу, якъ и другіи Славяне поважаютъ Галицко-рускій народъ и добре му зычать, нехай служитъ Вамъ тая вѣдомость, же въ причины прибытя нашихъ депутатовъ на желаніе Г^{на} Шафарика предсѣдателя комиссіи Славянскои установленной Министерствомъ правосудія для уложенія правничо-техническихъ реченій и многихъ членѡвъ таже комиссія учредила братскій Сла-[3]-вянскій обѣдъ, при которѡмъ всѣ члены реченои комиссіи и декотріи другіи Словяне присутствовали. —

Радостію сердце наполняеся видячи, якъ дружелюбно всѣхъ различныхъ племенъ мужи свѣтлии собралися якъ бы въ одну родину... и межи собою различными нарѣчіями, но однимъ и тымже солодкимъ Славянскимъ языкомъ бесѣдовали и чувства свои по братски подѣляли. Розмовы сталися при такѡй ширѡй сердечности що разъ живѣйшій, наконецъ при многолѣтствіяхъ (:тоастахъ:) розлялися цѣлымъ медовымъ потокомъ прекрасныхъ пѣсень народныхъ Славянскихъ. По при многіи сербскіи хорватскіи и чешкіи красовалась наша думка, шумка и чабарашка такъ доймаво, що всѣхъ до восторга увеселила. Уважній испытатель мѡгъ прикмѣтити сродства межи напѣвами (мелодіями) пѣсень Славянскихъ. [4] Чудно намъ було якъ сербскіи пѣсни сходні съ нашими простотою своею, чешкіи природною легкостію, но того пѣжного глубокого чувства на вскрѡзъ проймаючого, якъ въ нашихъ думкахъ провѣває жадий недосягли, такъ що всѣ вообще Славяне нашимъ напѣвамъ преимущество единогласно признали. — Ажъ тутъ станешъ Русине цѣнити прекрасніи мелодіи своихъ народныхъ пѣсень и гордиться ними. — Забавившися такъ веселенько, розѡйшлися всѣ съ сердечною радостію наповненій. —

Въ сихъ дняхъ выйде изъ ц. к. надворной книгопечатнѣ „Общій Законѡвъ державныхъ и правительства Вѣстникъ“ сочиненіе, въ которѡмъ будутъ помѣщеніи всѣ законы державніи издаваеміи правительствомъ въ вѣрнѡмъ рускомъ переводѣ. — Учредителемъ рускимъ е нашъ ревнителный Русивъ министеріальный Офіціалъ Ю. Выслобонкій. — Изданъ буде въ великѡй 8нѣ чистыми кирилѡвскими письменами. —

Допись пис. на 4 стор. 8^о.

Ч. 231.

*Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора,
пис. для 4. X. 1849 р.*

Любезный Брате!

Посылаю Тебѣ черезъ Г^{на} Прокопчица „Тараса Бульбу“ по-чешки, перечитай собѣ, та берися жваво до Твоего перевода, щобысь выкѡнчивъ

та до печатанья вылагодивъ. Можебы невадило такожъ такъ передмову написати якъ тоє Запъ до свого перевода учинивъ — або хотъ тоє перевести, що ѡнь написавъ. — Дякую Вамъ, що съте менѣ станцію наймили. — Кланяйся Яхимови и скажи, що Гнѣ Прокопчиць повертаючи не буде въ Бернѣ ставати, бо паровозомъ ѣдучи то годѣ ставати, для того не може купити жаданой библии. Якъ скоро ему доконче еи потребно, то я може еи тутъ у Вѣдни дѣстану — або деж межи Чехами роздобуду, то Му пѣзнѣйше пришло, черезъ Гна крылошанина Кузьемского котрый ще тутъ для справъ народныхъ принаймнѣй двѣ недѣли забавить. —

Жадаешъ ѡтъ мене, щобымъ Тобѣ возвѣстивъ о тѣмъ, щѣмъ въ Празѣ дѣявъ — я тамъ короткій часъ бувъ, жадного важного дѣла не мавъ емъ, ни жадного произшествія не було. — Отъ правду сказавши поѣхавъ емъ себя показать и ихъ посматрѣть. — Въ министеріяхъ теперъ коятея важниі дѣла — але годѣ ще розписоватися, поки nebude докѣнчено. — Не кажи гоць, доки не перескочишь. — Такъ въ министеріи внутреннихъ точится важна комиссія о сплаченю панцины и о забраныхъ грунтахъ. Въ ко-[2]-роткихъ словахъ не дасть ся тоє все оповѣсти — але Гнѣ Прокопчиць розповѣсть Вамъ. — Ѣнь самъ бувъ притомный при тѣмъ — знає яка валка була и якъ переборолося на нашу сторону. — Въ министеріи Просвѣщенія роблять надъ уложенемъ новыхъ учебныхъ книжокъ для Гимназій. — Хрестоматіи нѣмецкіи уже печатаются. Для самои парвы буде во 25 аркушѣвъ друку — а для другихъ ще може бѣльшій — для 4ехъ низшихъ клясъ гимназій має бути 4. для высшихъ 2. Хрестоматій. —

Для уложеня плану для чеськихъ хрестоматій завозвали Шафарика и прикликали були Челаковского изъ Праги. — Тѣи установили, що досить буде двѣ хрестоматій для нижшой Гимназій — а одинъ зборникъ взоровый для высшой. — До нѣмецкихъ Хрестоматій особливо принято не тѣлько саміи первотворы але и переводы — особливо въ низшихъ клясахъ... то и намъ бы можно такъ дѣяти. — Зроби уважныхъ нашихъ ученыхъ на тоє, щѣбъ призначовали собѣ або и переводили деякіи кавалки здѣбній для такихъ Хрестоматій — и. пр. дещо повѣстокъ исторій, біографій короткихъ — кавалокъ якого описанья красного околицѣ або чого — може дещо изъ Физики популярной або другого наукового сочиненія. — Особливо здалобся увагу брати на народну, исторію, народне житье — народный край.

[3] Такожъ можна окрѣме собирати уступы изъ старои Гречской и Латинской исторіи. — Стихи такожъ будутъ приняты. — Що до зборника я думаю, що мѣи пересматрѣвши и перебравши бувъ бы здѣбный. —

О організації шкілъ Гимназіальнихъ вийшла книжка — я хотѣвъ розправу написати о тѣмъ предметѣ въ отношенію до насъ — и зачавъ емъ дещо — але часу немаю. — Декотрѣ уваги надъ перве выданымъ министерскимъ приказомъ Тобѣ посылаю, може ся Вамъ придасть — бо теперъ коли вийшовъ цѣлый способъ організації составленъ — то вже тамто за блага. Мы въ нашѣй комисіи перейшли технической слова въ законахъ обывательскихъ. — Зачалисьмо Судоводство (Gerichtordnung) ще маємъ перейти дещо Векселевого права и карного и на тѣмъ годѣ.. Пилуємо дуже щобъ скѣнчити все до первого Листопада — для того сподѣвайте ся мене о тѣй порѣ у себе мати. — Тымчасомъ шо зможу то постараюсь вкрутити изъ рущивы въ школы коли менѣ до того вplyвати позволили.

Прощайте майтеся гараздъ

Вашъ Братъ

Я. Головацк(ій).

4/10 849. н. ч.

[4] Донеси менѣ чи буде университетъ отворенъ на сей рѣкъ чи нѣтъ — и коли — чи профѣсорове руского языка будутъ такожь въ лицейальныхъ клясахъ преподавати, чи на мене схотять спустити¹⁾.

Лист пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 232.

Лист Йосифа Левицького з Перемишля до Якова Головацького, пис. дня 20. X. 1849 р.

Всечестивѣйшій Отче!

и Побратиме!

Корабль Вашъ влаюцій сѣ волнами морскими, нагадсе менѣ долю Вашю, но Вы дѣстали сѣ ко пристанищю — али корабль влаюцій сѣ волнами народности рѣсской, не такъ скоро закине якорь спасенію, сли западныи Округи маѣрскіи останаѣтъ и на дальше при Галичинѣ, и не бѣде Сойма рѣсского, такъ якъ есть вже Соймъ Бѣковинскій. —

Пишете мнѣ о Ексемплярѣхъ Грамматики моѣй зъ рокѣ 1834. же десь тамъ на хорахъ въ Церкви Св. Варвары валцуютъ сѣ — и оуже давно о тѣмъ знаю, было и послалъ былъ 50 Ексемп. на рѣски покойного

¹⁾ Дещо з того листу подано в дописахъ з Відня, писанихъ безъ сумнѣву Як. Головацкимъ в „Зор-і Галицк-ій“ за рік 1849. Ч. 83, 85 і 86.

Отца Петра Паславскаго — невидаль жадныхъ до нынѣ грошей, такъ пропали, какъ и въ Черновцахъ — оу Лаврецкаго — отъ доказательство заробковъ моихъ за выданныи гроши Дрвкарни. — Мило мѣ было дѣже, що хотъ Вы [2] оучаствѣете во сѣдбѣ моѣй Грамматикки. Писалъ я перше черезъ Венедика книгопродавца до Его Высокопреподобіа Литвиновича, щобы ихъ продалъ — переказовалъ черезъ Венедикта Левицкаго — и теперъ написалъ черезъ Волана, котрый має належити до пѣвчихъ Св. Варвары томъ слѣще нѣтъ въ рѣскахъ Его Высокопреподобіа Литвиновича моего посланіа, настоѣщимъ писмомъ позвалю и прошѣ съ теми Грамматиками — либонъ 27. Экс. сробити що схочете. Въ посланію черезъ Волана наганялъ-емъ щобы хотъ по 1 fr. 20 kr. СМ. продати Екземпляръ — да бѣдетъ волана Ваша! — Зѣ новинъ Галицкихъ не маю Вамъ такъ що донести, такъ лишъ що въ школахъ Перемыскихъ не дѣже взмагае съ языкъ русскій, лишѣтъ со вѣмъ сѣдбѣ своѣй — новии Профессоры не докончыть вмѣють по русски, и никто ѳтъ нихъ того недомагае — жаднои ще матеріи не вчатъ языкомъ русскимъ, лишъ Релігію. Въправдѣ школы нормальнии по ѳтъдаванни на паперѣ консисторіѣ русскѣй, али о тоѣ не дѣже дбають щобы ихъ вѣтъдобрати и въ дѣѣ народности русскои ними оуправлати. — Словомъ Рѣ-[3]-сини дѣже холодныи дла своѣй справы — то не Поллакѣ! — кобы съ само сробило та добре, можебы съ непротивили али много естъ со вѣмъ противныхъ народности русскѣй. — Самѣ Нѣмцы бѣльше спрѣдють Поллакамъ какъ Рѣсинамъ. — Гимназіа Перемыскаа починае съ очищати зѣ Поллакѣвъ — а всю виню на мене сбивають, що остро берѣ съ Русского языка, — най такъ бѣде! Грамматикъ Вашъ = 6 аркшѣвъ — першихъ — полсчилъ-емъ. — тѣмъ съ що ѳо мною сходите съ, али однакожъ декотрыи грамматическіи оуваги не обидѣтъ съ безъ возраженіа — щобы правда выказала съ — али дѣже ма чѣжае Ваше = ѳъ = во времени прошедшѣмъ накл. изъав. — се несправедливо — коли орелъ, стѣлъ — пише съ черезъ лъ = то и *вошелъ, сѣлъ* также такъ писатиса повинны бо тотъ самъ звѣкъ. = Чижъ Вы не видите какъ языкъ Церковный заколотитъ съ Вашимъ = ѳъ = а котрый и такъ трѣдно розсѣити. — Смертію смерть попразъ — и сѣщимъ во гробѣхъ животь даровавъ — що то бѣде зѣ того? [4] Желаніемъ моимъ было бы, кобысте вертаючи назадъ дѣ Льова, хотѣли въ Перемышли оу мене хотъ добѣ забарити съ, и со мною дещо побалакати.

Такъ окончиваа мое писмо, прошѣ Васъ мое почтеніе извѣстити Его Высокопреподобію Литвиновичю, съ котрымъ я всегда къ Нѣмъ перебѣваю, также Вислобоцкомъ и проч. не менѣ Его Высоко Преподобномъ и Всечестномъ Крылошанъ Кузьемскомъ и проч. Ваши Почтеніа

на Всѣмъ Крылошанамъ Перемыскимъ возвѣстилъ и маю честь писатисѣ
Вашего Преподобіа правдивымъ почитателемъ и Слугою

Јосифъ Лѣвничій
въ Перемышлѣ.

днѣ 20 Октовріа 1849.

Лист пис. на 4 стор. 8^о.

Ч. 233.

*Лист Івана Борисікевича, до Якова Головацького, пис.
дня 20. X. 1849 р.*

днѣ 26. жоутнѣ 849.

Пресвѣтлий нашъ Заступнику!
любезнѣйшій друже!

Допись Твою з днѣ 9 вереснѣ получилъ емъ тут аж 20. — Но аж доси молчалъ емъ — бо з тяжкою упертою борю ся недугою уже ѳд 10 недель — тай годѣ вирватисъ раз с пристрастного ложа терпѣній. Я думалъем переборотисъ перше нѣмъ загляну на поле, на яке визиуашъ мя — хотячи вирозумѣти гадку мою. Алеж болѣзни моей кѳнця не видво — а лишати Тя доуше без слова — чувство не допускае, за для того волю тепер промолчати о гадкахъ моихъ — абы но скорше дати вѣсть о собѣ. Только Ты скажу, що гадок у мене не мало — а всѣ родими — о лѣбшой руской долѣ; бо мысль моя як наукъ нѣколи сивчат не перестает. Но коли тѣло занемощѣло — тогда слабѣе и жита духа; — а же ино обявленіе поуного жита — у дригих (sic) такоже животь возбудиць — про тое и гадка моя тепер въ убезсиленію моимъ — сталабы сѣ може без животною. — Пѳдстава на которой рад бымъ основати долю нашу, [2] тая самая, що ю голоситъ вѣщун нашъ въ своимъ Вѣстнику: „Праця, и просвѣщеніе. Отворити родинѣ нашомъ нови стежки ведущи до богатства матеріальнаго; — зборганѣзовати сили наши умнии до найскоршого просвѣщенія народнаго. — Ото заданье наше великое мирное — з духомъ народа — з постояніемъ нашимъ единственною згодное. Пляя тотъ занимаецъ мя въ хулияхъ свободнѣйшихъ — а дастъ Богъ милосерднии здоровля — то виготовлю и подамъ пѳд осудъ свѣтлѣйшихъ — мужей нашихъ — меже которими Тобѣ не послѣднее принадлежить мѣсце. — А сли нездужаю — то перекажу его Вамъ до усуществленія. Я всегда буу слабого здоровля — частомъ занепадаю — тожъ сли погляну на сильное виступленіе мое въ минушемъ годѣ — гадаю що ино проведѣніе Боже вергло мя и крѣпило въ опаснихъ борбахъ першого протое же слабо сильного движенія нашего. По силамъ моимъ исполнчу я задачу мою —

а слиж новых силъ не прибуде — то конецъ дѣйствіямъ моимъ. Богъ милосердный заступитъ мя десятъ инними — и не дозволитъ упасти правимъ усилямъ нашимъ; — якъ то кажутъ про одного жолнера война буде.

Въ такихъ обстоятельствахъ отношенія моя во свѣтомъ зѳрвались — а партія наша Ерархична одрѣклася мене — бо на чотиро кроткии дописи нѣ слова не получили емъ въ отвѣтъ. Но прецѣвъ добри сусѣди заглянуть часомъ пѳд мою стрѣху та занесуть [3] де яку вѣсть изъ свѣта. — Еще тогда трималъ ся я на ногахъ коли Шефъ нашъ дозволилъ примусу панамъ на людей — якимъ то чиномъ насъ изумить. — Зъ великимъ торжествомъ наступило оголошеніе тое черезъ кофѣсарей покликанимъ на рѳжихъ мѣсцѣхъ депутатомъ громацкимъ; — але рѣшеніе мѣнѣстерское — потѣшило весь миръ рускій — щожъ — коли кромѣ помѣщеня въ урядовимъ вѣстнику — жаднимъ нимъ чиномъ не було обвѣщенимъ. Протое где нашъ священникъ не уймалъ сѣ за людомъ, тамъ брата поспѣнаки — (минушого года демократи) всякого рода дѣлали насилія. А урядники Чорткѳвского округа не взирали на тое — бо староста — Баронъ Гевѣигевъ явно прятасуе — надужитамъ шляхоцкимъ — а практикантъ концептовий — Бушиньскій яцкимъ своимъ духомъ — яцкии стремленія попераетъ.

Партія зьемьянства головнимъ теперъ противникомъ людовой свободы — а про тое и рускиихъ стремленій. Ей гила високо сягае — въ облаки самой власти — и тимъ то способомъ вирчала зѳ ѳттамъ примусъ на людъ — и тамъ же строятъ перепони розвитію руському. Въ моимъ сусѣдствѣ перебувае кѳлькохъ сильнихъ ея изобразителей имѣющихъ близенькии отношенія въ Господиномъ Г...¹⁾ упомянутомъ въ дописѣ вашей. А знаю зѳ истенного жерела — же они мѣнѣстера Ваха ненавидятъ — и голосатъ, щобъ ихъ Богъ ѳдъ такихъ министрѳвъ — по весь часъ заступитъ — противу велечаютъ они князя Шварценберга. — Рѳвнимъ чиномъ ѳдказуютъ и лютятъ сѣ на Ч. совѣтника нашего минист. Шашкевича — тяжкимъ ворогомъ своимъ нарицають. [4] Можетесь здогадати ѳдкуда сесь вѣгрецъ вѣе. — (ѳд лицемѣрного доселятеля — вражихъ рапортѳвъ). — Чую що дуже виговоруютъ на министерѳвумъ — же самоуластно безъ предложенія митрополичого поставило Шашкевича въ канѳѣнки — уймають ся дуже за вразу зѣдланую симъ чиномъ Михаилу въ Его управненіяхъ — и радибы — якъ видно Метрополѣту старенького по зъ паньска думного поколотити зѳ тимъ честивимъ и непоколибимимъ заступникомъ справи руской. Крайнимъ словомъ зьемьянство сильне имѣниемъ — союзами, посадами виступило до явного — и закутного бою противу вѣрнимъ тай правимъ русинамъ. — Будьможъ бачни — и не жалѣмъ усилій противу новимъ соперникамъ нашимъ. —

¹⁾ Голуховскимъ.

Отъ уже новий союзникъ тут натручаесѣ намъ такъ звана демокраціѣ польска — котора въ гвѣвѣ на зьявнянство, же ей бѣльше грошей на революцію не дае — раптомъ признаесѣ до Братей Русинѣвъ — шукае згоди и помощи у насъ, ѡдказуе на павѣвъ — тай тѣшитсѣ тепер надѣоувъ, же Турокъ тутъ приѣде Польшу будовати! И щож ви скажете на такую гадку — аби русин лучно стими що хотѣли его вѣшати — боролисѣ з нимъ въ Угорщинѣ и въ краю — тепер противъ многонадѣйной конституційной власти — дѣлав революцію за Польшу пѣд знаменами бѣсурманьскими! Истинно головки дозрѣли до дома шаленихъ. —

По деканатахъ на соборчикахъ загадали з повелѣнїѣ Героуского збрати пѣдписи на зрѣвнанье плати з священниками латиньскими, на тое щобъ презентация залежала отъ правительства; — такожъ для Кузьемского адресуу въ подяку за труди вколо справѣ руськой. — Все тое мае бѣльше значенье якъ тїи що пѣдпишутъ будуть дорозумѣватисѣ. Еще щось хотѣвьемъ Ти написати — але такъ забувьемъ же тяжко сеи хвилѣ пригадати а посол ѡдходитъ — тож на другий разъ по дай знати якъ довго у Вѣдни посидишь. — Бугай здоровъ Братчику — и приими за вѣренье искренного почтенїѣ и дружества моего — а пиши. — Якъ тамъ справа йде.

Иванъ.

Листъ пис. на 4 стор. 8^о.

Ч. 234.

*Листъ Івана Головацького до брата Якова,
пис. дня (15) 27. X. 1849 р.*

Любезный Братчику!

Не спѣшивъ я ся съ отвѣтомъ на послѣднїи Твои дописки, бо знавъ емъ, що сими часами и Титусъ до Тебе писавъ, — и вѣдай о дечѣмъ зъ родины увѣдомивъ Тебе.

Вѣдомо Тобѣ, що Петро до Тернополя отѣхалъ; дуже ѡнь не радъ тому бувъ, и все таки надѣся вскорѣ зъ ѡттамъ повернути. Ледви що ѡнь отѣхавъ, и вже на другий день прибувъ зо Скалата Милько; глядѣвъ ѡнь тутъ мене довго, и перше наше стрѣтенїе було таке, що ни я его ни ѡвъ мене не пѣзнавъ. Иду було до мѣста, ажъ пѣдъ Вроновскою горою заступае менѣ дорогу якийсь ледѣникъ и пытае „czy nie wie Pan, gdzie tu mieszka niejaki Glow.? Я кажу то я самъ — а czymъ може Panu służyć? — тутъ ѡнь сразу замовкъ и ни слова — а далѣй нибы опамятався и каже: А со певнїе братъ? — Я ще не стягився, думаю що за братъ, чи не Титуса братъ, бо о немъ все гадавъ емъ, а о Милцию ани дю дю! Ажъ то ѡнь, тотъ мацѣцкїй мїзинникъ нашъ любый.

[2] Ставь я ему приглядатися, та куда то такій зъ него парень! дюжій хочь бы и въ гранатыры ставити!

Привѣзъ ѡнъ добріи вѣсти и зо Скалата, де на вакаціяхъ пробувавъ, и зъ Чепелѣвъ, скѡльки мѡгъ розвѣдатися, и тамъ и тутъ всѣ живи, всѣ здорови!

Не минуло кѡлька день, приѣхавъ и Титусъ, здоровъ самъ и вѣсти потѣшни принѣсъ зъ Криворѡвни, но Мариня еще лишилась — казавъ же приѣде може при кѡнци сего мѣсяця изъ котрымъ изъ шуриновъ. Вѣдай ѡнъ Тобѣ и такъ о всемъ писавъ, посылаючи гроши на рѡзни оруды та покупки. —

Твоя теперѣшня обитель е на противъ Яхима, въ дому Брауна, № 894 $\frac{1}{2}$ — надъ нами на 1. поверсѣ мешкае совѣтникъ Пфеиферъ — станціи ничего — и весели, и тепленьки на ѡгсонью — но дуже тѣсно — я сразу на порожиѣ [3] не мѡгъ розглядѣтися, ажъ теперь коли все поуоставлялося, виджу, що ледви буде Вамъ можна въ ней перезимовати.

Але чую ѡтъ г. Яхима, що въ его дому на 1. поверсѣ, де давнѣйше мешкавъ проф. Ганушъ, а теперь г. Бортникъ, котрый переносит-ся либонъ на 1. листопадня, есть чотыре свѣтлицѣ, хороши, просторни, съ двома выходами, такъ якъ Ты собѣ желавъ, — може бы и мы при Васъ помѣстилибысьмо ся — лишъ бы перше треба выпорядити, вымалевати, а стоить тота обитель 156 левѡвъ рочне — коли бысь поставъ, то я бы сгодивъ и забезпечився. —

Зъ новинъ тутейшихъ не много потѣшного; ѡтъ наша редакція силомѡдоу склоняеся назадъ назадъ до первѣстного своего безтолкового радикализму — наветь и того не держится, на чемъ зъ початку пристала була — нибы то менѣ на вздоръ — но менѣ и байдуже съ ними; [4] однакже вже менѣ такъ надоли, що ѡтъ лише возьми, та плюнь на все!

Г. Прокопчиць зѡставъ директоромъ въ Тернополю — но такожъ дуже не радъ ѣде тамтуда — а тутъ суллитуры обсаджають Нѣмотою, що ажъ ну, и все скрыто, що никто изъ нашихъ ни о чемъ и не знае и не вѣдае. А директоръ Т... выразився разъ передъ Чирнянскимъ, що тутъ материнскій языкъ, по словамъ законѡвъ, конче вѣмецкій, а тотъ другій якійсь нибы то билия него — рускій; Такожъ и урядники за руки держатся, що и чортъ самъ противъ нимъ не зможе. До Угоръ потребують много, а зъ ѡтси таки никто не подаеся, наветъ и ѡтзовы межи ними не було, абы ся зголошали; а шефы и начальники бюръ сами ѡтмовляють своимъ пѡдручнымъ, щобы зъ ѡтси не переносили ся. — Чувъ емъ такожъ, що собрали ся були декотри, и брали лекціи зъ руцины у нашего проф. Ж...¹⁾ и дали ему за тое якійсь дорогій подарокъ —

¹⁾ Жуковскій.

а Польгергъ сказавъ на засѣданью, що тутъ нужно зъ 150 урядникѣвъ von draussen, бо нема здолныхъ индивидуовъ. Приѣзжай борзо, бо тутъ безъ Тебе ніякъ.

Прощай брате

Иванъ Головацк..

Львѣвъ $\frac{27}{15}$ жовт. 849.

Лист пис. на 4 стор. 8^о.

Ч. 235.

*Лист Н. Блонського до Якова Головацького,
пис. дня 31. X. 1849 р.*

Любезный Пріятелю!

Листъ до мене зъ Вѣдня дня 18 Жовтня 1849 писаны одобравѣм зъ почты дня 25 т. м. з великою радостію, гадавім зесь о мяѣ забувъ жадноѣ змінкѣ не давався о собѣ досыѣ чуты, але діставши лист вѣд тебе любезныи пріятелю духом радостыи наполненни зѣставъ і надѣіов доброѣю. **И** бубѣйм все давно до тебе писавъ але не знавім де писатѣ. На твѣи лист одвѣт тобѣ даю слѣдѣющую. — Май Г. Горбачевского Администратора Хмельвѣый за виіскузованого хотѣв, по одобраню твого листа не вдовгім часѣ писати, була наша давна люба сѣсѣда а твоіа мила жена уъ нас ѣ въ Хмилывѣ забезпечила го же буде до Тебе лю-[2]-быи пріятелю минушѣй томуъ оден мѣсяць писати о всім. **И** довѣдавім ся такѣ заразъ по жийвахъ збокѣ вперед а потом і від него же згодзуйе ся з тий ото з жита 60 кѣп житого — 19 $\frac{1}{2}$ копыи кошеного на однихъ кавалкахъ 13 $\frac{1}{2}$ копыи суржѣнцѣ (пшеницѣ ѣ жита — 8 коп) пшеницѣ кошеноны бо втѣм кавалкуъ где була пшениця насли хто хотѣвъ нікто не вгланивъ (sic) бо небуло дожорцѣ — пшеницѣ вимолотыи то набивъ 2 $\frac{1}{2}$ корцѣ не дивуся пріятелю же так мало бо оголие всѣуда сего года не іест пшеницѣ намолотна. Іа му кажавъ бѣ молотивъ і половинуъ твою продававъ і готовѣ грожѣ вѣдославъ, шкодуъ будеш ти ѣ вѣи мадѣ мати бо оденкыи (sic) непонакриванѣ, вір же кіаш-[3]-ко робѣтника дѣстатыи ѣ дороги, так іа радивѣм и твоіей женѣ ѣ присталабы спровадавъ, а вѣи ся дуже торбуіе бы добре було. Жито на малу шѣру на 8 гарцѣ чверть а корецъ 5 $\frac{1}{2}$ а вже ѣ бѣльше вгоруъ ѣде а актуальной чѣныи нема — жыва забавили ся були що дяковатѣ Бога ородзан бувъ, за копу плачено по 36 х снопыи дуже малѣ а нашѣ мужикыи красныи грѣшъ жаробилый, тилко нещѣскіе ж горѣвка бѣдуъ робит. Іа порахувавѣм ся зъ твоѣовъ женовъ і розплатилѣсмо ся зе всѣм дякую вам дуже красно, дуже нас бѣ кішило бѣм тіа внашихъ сторонах огладали. Пила желізна зостала у мене напишыи що коштуіе а іа Тобѣ заплачѣ. — Дня 29

Жовтня одбувъ ся акт вісѣлнй у чесного Левѣчкогo дочка Текла за-
слублена зостала за алумна Мацілѣвского, дуже кажавъ ти сіа кланятй.
Напишы що чутыи щй будем порѣвнайъ зъ Х. Лагинскими in Gleich-
berechtigung і за хати Ерекціоналнй. Жновй нема в наших сторонах
нѣчого. Поздоровляю тебе враз з моіовъ супругою чюлуѣю тя сердечне
жостаю твѣ пріятел. Садкы дня 31 Жовтня 1849. Н. Влонскій.

[4] Іа своіе почтєннє заслаю Ч. Совѣтннков Пашкієвйчовй
а Господ. Ходзѣвскій вам й ієму.

Лист пис. на 4 стор. 4⁰.

Ч. 236.

*Лист Мих. Раєвського до Як. Головацького, пис.
дня 9. XI. 1849 р.*

Ваше Высокопреподобіє!

Покорнѣйше прошу прислать мѣ бібліографическія прибавленія
къ журналу Мин. Нар. Просв. Ихъ нужно Г. Миклошичу до Пятниці,
а тамъ я оягь пришлю къ Вамъ оныя.

Остаюсь Вамъ преданный

Прот. Мих.

Раєвскій.

9 Ноябр. 1849.

Лист пис. на 1 стор. 8⁰. На четвертій стор. адреса:

Его Высокопреподобію
Господину Профессору Головацкому
въ Вѣнѣ.

Ч. 237.

*Лист Івана Головацького до брата Петра Далибора,
пис. дня 5. (17) XI. 1849 р.*

Любезнѣйшій Братчику!

Дякую Тобѣ хорошенько за всѣ Тернопільскія извѣстія, хоть и не
дуже они потѣшныя были для усердного Русина; пусть онѣ будутъ по
слову Основяненька „молодежи въ поученіє а для старости въ наслад-
деніє; бо хоть онѣ и не всѣмъ пріятны, якъ то всегда съ початку бы-
ваетъ, по при такъ значнѣй перевазѣ русскихъ профессорѣвъ сподѣвати-
ся якъ найлѣпшого успѣха — особливо если будете всѣ согласно дѣй-
ствовать, приспособляючися уже завчасу до преподаваній въ матеріємъ
языцѣ, абы не теряти ни хвили часу, коли съ выше хоть бы леда якій

намакъ позволенія прійшѣль. Коли якъ Ты кажешь, молодь смиренна послушна, можебъ дало зробитися що такъ, якъ тут лицеалисты Бернардинскіе, або Богословцы догматы: тамтіе подали просьбу до Рады, что бы языкословіе (проф. Черкасскій) преподавалося по русски, а Рада послала до министеріи, въ доказъ что и молодь и учителя уже способны и самы того желаютъ; а Богословцы просили Митрополита, и по его соизволенію вопреки богословскому учительскому тѣлу преподается и догматика по русски проф. Цѣпановскимъ; одинъ тѣлько Криницкій не хочетъ никому повиноватися, лише непосредно министеріи. — прочіе всѣ предметы выкладаются по русски. Спытаюся теперь, съ ѡгкѡль взялося за единъ годъ успособленіе и ученикѡвъ и учителей въ такъ высокихъ предметахъ, якъ суть богословскіе? Что то не возможеть твердая воля, охота, трудолюбіе! Правда, что Ректоръ Тычинскій и вся свита его враждуютъ противъ намъ, и хочуть зновъ получитьи всѣхъ слушателей пѡдъ однихъ профессорѡвъ т. е. латинщикѡвъ, якъ прежде бывало — но видится, мы перебудемо и тое, скоро упремося на своемъ. Такожъ просятъ лицеалисты Бери., что бы головна ексторта была руска — а соученики Мильцевы собираются просити, что бы Рада всталися о позволеніе для г. Яновского, учити Греку по русски и т. д. Такожъ и грамматику русску выкладають проф. по бѡльшей части по русски, а однакожъ ученики розвумѣють — не вспоминая уже о религии, котора лише Русинамъ преподается по руски; но [2] чуемо, що сими часами зголошались наветъ декотры латинщики, желающихи слухати религии по русски; и хочъ директоръ и катехита ѡтстрашуютъ ихъ другою классою; то все тое таки показуетъ добрый духъ и благосклонность молодежи къ намъ.

Въ прочѣмъ съ сожалѣніемъ мушу сказати, что тутъ слухи розходятся не конче для насъ пріятны; много есть еще такихъ, що на насъ враждуютъ, крамолы кнуютъ, та переноны ставлять ледви не на кождѡмъ кроку нашего поступу; но и тое маеть свою добрую сторону: а именно нашъ духъ русскій тѣмъ твердше и чистѣйше буде становитися, чемъ бѡльше будетъ въ насъ самыхъ а не съ огидныхъ протекцій розвиватися. Такъ и. пр. чуемо, что министерство соскучивши себѣ распру тутейшую между нами и Ляхами, казало пытати тутейлихъ ученыхъ Ляшкѡвъ, чи схочутъ быти сотрудниками якогось дневника польского въ духу поединачемъ, мѣрно оппозиційнѡмъ, и чи сподѣются такожъ подпоры ѡтъ гдекотрыхъ умѣркованьшихъ русскихъ священникѡвъ — они чую согласились на тое, особливо же правительство тое намѣреніе грѡшми поширати обѣщаеть; ожидаютъ теперь на тое лише рѣшенія министеріи, и видится по знесеніѡмъ станѣ облоги скоро и розпѡчнутъ свое дѣйствіе! Якія чудеса дѣются на свѣтѣ? Что то за оппозиція будетъ, коли се

правительство само попирати маеть! Въ сей дневникъ, ныбы общенародный, маются слѣяти всѣ силы ляшскія и колебающіяся русскія; ожъ то того намъ бояться, особливо же якъ менѣ Ярославъ пишеть, что въ Вѣдни все поотдѣлевали, и Войвоводовину, и Торжице, и Горицію и Градиску, а насъ Русинѡвъ ни жадною мѣрою не хотять, буцѣмъ то пѡдъ предлогомъ, что у насъ нѣтъ аристокраціи, и что бояться сосредоточенія Ляхѡвъ въ Краковѣ — но мы знаемо добре, что между строчками такихъ предлогѡвъ читати можна — особливо же тутейшіе якіеся урядники мали подати до Вѣдня донесеніе, что чемъ разъ дальшее розвиваніе ся нашего языка безспорно и безсомнительно носить на [3] себѣ печать Россіянисму! Но радъ бы я знати, якимъ языкомъ бажають они, чтобы мы писали? — русскимъ та русскимъ, та все таки буде русскимъ и зѡстанеть русскимъ! Редакторъ Сартини писалъ до министеріи, якъ слова Ruthene, ruthenisch, перевести на польске? прійшѣлъ, якъ Ярославъ пишеть, сей вопросъ ажъ предъ Славянскую комиссію, но Шафарикъ ѡтвѣзвалъ: Rusin, guski — по сему бытъ и баста!

Пишеть такожъ Ярославъ, что гадають обѣ учрежденіи епископства въ Станиславѡвъ; но тое можетъ наступити, ажъ Тарнѡвскую епархію соединять съ Краковскою, а фондъ злишній обернуть на рускій; що Dabit Deus! —

Вчера 16 листопада было засѣданіе Рады — Всечест. г. Куземскій здавалъ справу съ своего посланничества; розказовалъ, якъ тамъ нашіе Русины убивалися и бороли за громадами, и если на тѡмъ станеть, что тамъ ураждено, то все будетъ благополучно. Такожъ и о школы, состояніе священникѡвъ, дякѡвъ, и перемѣну des Wahlzensus и пр. пр. упоминалися, и всюды ихъ найдѣншею потѣшали надеждою. — Но то бѣда, що все еще надѣя та надѣя!

По словамъ Ярослава, мало такожъ зо Львова прійти до министеріи якеесь полуурядовое письмо, что зле зроблено, же Устѣловича поставлено въ редакторы Вѣстника, а Ярослава же пѡслано до комиссіи славянскои, коли Вагилевичъ славный ученостю и талантами мѡгъ бы лѣнше употребитися — такъ смотри, съ ѡткѡлъ вѣтеръ дуеть! — Ярославъ поручилъ мевѣ тутъ сбирати предплату на старословенскій словарь Миклошича, совершенный якого еще досель не было — дуже важное дѣло такъ для Словенъ вообще, а особливо для нашихъ священникѡвъ, и я думаю даже для нашихъ молодыхъ русскихъ учителей, которымъ чемъ разъ то бѡльше будетъ нужды порѡвнати классическій языкъ греческій и латинскій съ нашимъ русскимъ, а тѣмъ самымъ и съ старославенскимъ яко найчистшимъ и найбогатшимъ источникомъ его. Радилъ бымъ для того, абысьте ся запрепумеровали хоть на кѡлька екзем(п)ля-

рей — по 3 левы сръбн. — и прислали менѣ найдалѣй до 1. Декемврія нов. числ. а я бы разомъ съ тугейшими ѳтослалъ далѣй.

Ярославъ не повернетъ ажъ въ первыхъ дняхъ Грудня — Маринѣ сподѣваемося може на дняхъ же прїѣдетъ — Титусъ¹⁾ здоровъ повернулъ [4] уже давно. — Твоѣй Тарасъ²⁾ готовится, и по слову г. Малиновского уже забеспечено до 120 fr. сръб.; ѳнь ожидаетъ еще повороту госп. Рачинского, а потѳмъ ровпочнется дѣло во имя Боже! — Госп. совѣтникъ Мохнацкїй якъ звѣстно Тебѣ, подавалъ о надгороду переводчикамъ законѳвъ четыре разы, но его предложенїя не дѳйшли до министерїи, якъ и г. Вислобоцкїй писалъ; но они застрягли тутъ у президїи, якъ теперъ довѣдалисьмося; але г. Малиновскїй казалъ, что уже теперъ и они о тое будутъ вставлятися, и что надгорода наступитъ певно — но коли, Богъ вѣсть! — Что до губернского переводаства, то оно еще не рѣшено; всеч. г. Куземскїй все еще къ Тебѣ якъ найусердїйшее питаеть розположенїе, хоть за Лозинскимъ и вельможи убиваются; но для него показуется иншии новый путь — ѳнь маеть зѳстати русскимъ Garnisons-Kaplan-омъ — то може чей уступится потѳмъ, але треба ждати. Г. Константиновичъ все страдаетъ, учится мучиты, и въ Сѣчню будетъ складати экзамень. Г. Хоминскїй секрет. маеть къ сожалѣнїю нашему покидати насъ, бо получилъ возванїе до Семиградцины при орґанисацїи — така то бѣда, якъ бы то ѳнь тутъ намъ не придался на тое само — берутъ его въ саму наилучшу пору! Наша Редакцїя стоитъ ничего, маеть бѳльше 250 предплатителей, длятого не могу Тебѣ посылати, бо я и свои мушу ѳтступати предплатителямъ. — Зоря стоитъ такожь добре, бѳльше 500 уже маеть, и все еще прибывають. — Русины тугейшии и друзья нашии всѣ и вся кланяются Тебѣ и поздоровляють усердно.

Рада обняла уже академїю, и слѣдующее засѣданїе будетъ уже тамъ; чертежи на церковь и домъ народный выробляються — Русины хлопчутся, старають ажъ любо прислуховатись! —

Вратъ Мильцю, любый молодець, но дуже спокѳйный на свои лѣта — намъ бы нужно козакоѳвъ молодцѣвъ; добре бы было, жебѣ Ты сюда прїѣхалъ и его въ свою взялъ тресуру — Ты на тое способѣйший насъ всѣхъ — но сподѣмося що чей прїѣдешь на переводчика. — О Васильцю не добрыя слухи дѳйшли до насъ, кажутъ що тамтого года не здавалъ экзаменѳвъ, и не знаеешь что теперъ дѣлаеть, и что надалъ думаетъ — Мильцю писалъ ему не давно, такъ можетъ ѳтпншетъ дещо, а може и Ты уже дещо о нѣмъ знаеешь. Поклонися ѳтъ мене и ѳтъ всѣхъ насъ Русинѳвъ честнымъ Г. Русинамъ, ревнителямъ — и пиши намъ

1) Бурачинскїй.

2) Вульба (переклад П. Головацького).

туть въ потѣшеніе часто и богато — въ тымъ майся гараздъ и бывай здоровенкій

Твоѣй любезный Братъ

Львѡвъ дня $\frac{17}{5}$ листопада 1849.

Иванъ Головацкій
смотрн. прилогу:¹⁾

Лист пис. на 4 стор. вел. 4°.

Ч. 238.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 7. (19.) XI. 1849 р.*

Любезнѣйшій Ярославѣ!

На самъ передъ зложи въ моѣмъ имени мое глубочайшее почтеніе и благодареніе Господ. офиц. Вислобонькому, котрого теперь и туть всё навеличати ся не могутъ, за его ласкаву память, що такъ усердно покровительствуетъ насъ, и освѣдчи ему, що я готовъ на все и каждой хвили пожертвую всё силы мои, скоро мене правительство возве, и то не для видокѡвъ самыхъ; которыхъ я туть жадныхъ не маю, але и въ Вѣдню не сподѣваюсь, по таки такъ абы дѣятельнымъ бути въ пользу правительства и истинный хосенъ народа нашего. Що до видокѡвъ на будущнѡсть, то мене никто тымъ не годенъ звабити — я уже мавъ богато пріятелей въ Вѣдню, та все таки не помогли менѣ — туть со всеѣмъ не маю ни покровителей ни пріятелей, а предцѣ дѣше якосъ живу якъ тамъ. Но що менѣ туть надоѣло? Ото невѣжеская опѣка и завистный надзѡръ гѡршь незабвенно проклятой цензуры, котра не то мысли хочъ бы найлучши и для правительства и для народа, але и языкъ и даже сами буквы перетрясае, перецѣдjuje и маже все що по ся попаде и то для того, же не по его безтолковѡй, сентиментально-дураческѡй головѣ. Знаешь добре, яке наше условіе було, коли я за сотрудника сей бездушной газеты пріймався; клянуся Богомъ, если я хоть едно словечко написавъ, котребы я не читавъ або въ малорускихъ писателяхъ, або въ народныхъ сбѣркахъ, або въ Твоихъ письмахъ — если я хоть на волосъ ѡтступивъ ѡтъ правониси Тобю послѣдними часами постановленной, при которѡй наше условіе стало. Все ни по чему — все не по его француско-польскому „Ojczyznaszu“ — изъ котрого ѡнъ свои наповиды и досвѣды снуе. Що я напишу, що скажу, все не до ладу ему и его заушникови Косакови — и Дѣдицкому достаеся не по малу ѡтъ нихъ обохъ, для того що нибы за много потягае. Для того кобы скорѣйшь, кобъ спастись изъ сей душевной неволи, хочъ бы уже въ яку

¹⁾ Сеѣ „прилоги“ нема.

нибудь понастись, лише не въ свого Кревняка¹⁾ — жаль менѣ его жѣнки, котру поважаю, и его любезныхъ дѣточокъ, котрыхъ якъ бы своихъ родныхъ люблю, та съ ними жити не могу — сердце ажъ въ мнѣ перевертаесь! —

Що ся тычить того Дневника, до которого мене призываете, то радъ бы я знати, якого оны мае бути содержанія? то найважѣйшая рѣчь, щобы [2] можна приспособитися въ жерела, особливо если его цѣль мае бути поучающа и забавляюща въ яко́мъ будь взглядѣ, котро бы по моему мнѣнію для нашего народа и найпожиточнѣйше, а разомъ и покунь бувъ бы наилучшій — бо суха бездушна политика, и сяка така лишь не руска всячина, якъ ось у нашѣмъ Вѣстнику, то жалься Боже накладу правительского, и грошей предплатителей. Найлучше бы було въ родѣ „Сельского Чтенія“ — що въ Петроградѣ выходитъ, и зрозумѣле по языку и толку, и понятне по предметѣ, и поучающе и забавляюще; зробити накладъ великій хоть на 4000 экземплярей, и пустити дешево по 1. крейц., богадыбы хоть силою накинути громадамъ и священникамъ — не великій бы то бувъ тягарь, а и накладъ бы вернувся, и хосевъ бы межи народомъ лишився. — Потому такожъ важна рѣчь, якіи будуть сотрудники? Бо надзирателей и критикѣвъ знайдєся и тамъ цимало, якъ и тутъ на тѣмъ не збуває, особливо Сартини, котрый мовъ той пєсь на кости лежить и самъ не грызе и другому не дасть — а тутъ бѣда нема кому опертися, та сказати, „а засѣ до мене“. — Передъ нимъ нашъ Редакторъ ажъ дрожить, указы его исполняе точно и сей часъ, бо въ нихъ написано „ma buć to i to zrobione“! Га падлець — для того бы я радъ ѳтъ всей политики якъ найдалше, и колибъ можна ни словечка о нѣй. — Отжежъ о сотрудникахъ зачавъ я: тугейшій Редакторъ бере 900 т. е. 600 пенсїа а 300 коніруи, до того мае 3 пѣдручныхъ по 400, 300 и 260 и коректора — що не зробить одинъ, то другій третій дополнить и готове, можна часомъ и на праздникъ поѣхати и погуляти — а тамъ я буду самъ одинъ одиѣсенскій якъ палець — пиши день и нѣчь, кориґуй и суши голову! — Предложи тое Г. Вислобоцкому, та нехай умилосердится и на мене, и о гонораръ нехай опѣмнєтся для дописателей. Вирочѣмъ если бы не возможно, то я прїймуся и за 600 чи 700, але знаю напередъ, що то кровавый буде заробокъ. —

Я Тобѣ ѳтписовати не спѣшився, бо мѣ не знавъ, що такъ пильно ся дѣе, — до нового року еще далеко, розъумѣєся нашего — я ще сподѣвася, же буду мѣгъ поѣхати на Рѣздво до Чепельвѣв, та щобъ побачитися та розпрощатися съ Родиною — но вѣдай лєдвѣ буде можна, коли так наглядь. [3] Дивно менѣ, що о мое поведєніє и здатности и пр. якъ Ты пишєшь, допытуются тутъ у Львовѣ, де мене ни кто не знає — де сами свои въ укуса на мене смотрять — якіеже тутъ выпадє ѳгвѣтъ?

¹⁾ Ник. Устияновича, ред. „Галичо-руск. Вѣстника“.

хібань бы изъ моихъ свѣдоцтвъ, що у президіи — одинъ лише Редакторъ може о мнѣ що сказати, але вѣдай не багато доброго по его мнѣнню — но ѓнъ може буде радъ же мене побудеса, але и то кто знае? — принаймнѣй здавався радовати, якъ я зѡставъ офицеромъ; но я не принявся до того хлѣба. Якъ есть такъ есть, а я не много надѣюсь на тутейшу рекомендацію, хоть мало кому и удѣляюсь. — Вѣдай кепскій зъ мене политикъ для своего добра, щожъ буде зъ мене за Редакторъ?...

Не увѣривъ бысь, що то за человекъ зъ того Устіянов(ича), и не пѡзнавъ бысь, не побувши пѡдручникомъ его такъ ось якъ я — все въ нѣмъ знайдешь, лише руской души нѣтъ и за грѡшъ. — Межи нашими гадками але и сердцами безденная пропасть, порозумлѣнне невозможне. — Тямлю разъ ще зъ початку, коли розпочалась тая распра була меже нимъ и Павенцкимъ, — сей задернувъ его трохи за живе — ѓнъ брызнувъ „дуракъ, каже, то уличная мудрость“ — однакже доскулило, бо за кѡлька день розписавсь на него страхъ такъ жестоко, такъ пристрасно — на счастье пѡдвонитъ ѓнъ менѣ сей розговѡръ, нибы то порадовитись — я читаю — а бѡйся Бога, человекъ, що ты зачинаешь, та опамятайся, кажу. — А що его жаловати, коли ѓнъ мене такъ на дурня выстрыхнувъ передъ цѣлымъ свѣтомъ. Сперечаемось, ѓнъ все не хоче своего ѡтступити — ажъ на конецъ я кажу: о страсть тутъ ходитъ, чи безъ страсти писали Вы сей артикулъ? — А правда. — А потѡмъ додавъ емъ: „впрочѣмъ менѣ дивно, якъ сей вашъ способъ писанья може погодитися съ тею наповидною христіанскою любовью, котрею Вы за кождымъ десятымъ словомъ хвастаетесь“. — Послухавъ — видно доткнуло его глупо — ѓнписавъ инакше, отъ ни се ни те; але зъ той поры уже мене о раду не пытавъ бѡльше — а я ему не накидався. — Разъ зновъ написавъ я розговѡръ о школахъ, хочъ и не дуже мудрый але принаймнѣй доброжелательный — перечтавъ ѓнъ: ни, каже, не можна приняти, бо ѓнъ ажъ „надто рускій“ — а тутъ саме найважнѣйша пора, абы хоть щось о школахъ сказати. — Валявъ ся ѓнъ довго тотъ шпаргалъ, далѣй менѣ наприкрилося, даю до Зори — Зоря пріймае — и якось никто даже въ полиціи не сказавъ, що за надто руске. — Зъ початку я такожь коректуры доглядавъ — де тамъ на що ся дурница придатна; що намъ по тѡмъ, [4] если въ нашѣмъ Вѣстнику лише одна правопись буде добра — плюнувъ я на тое — и бачу теперь и правопись лиха и содержаніе чорта варте, принаймнѣй не поправилось — для того въ тѡмъ сгаджаюсь, що Вагилевичъ несравненно бувъ бы лѣннѣй редакторъ якъ ѓнъ. — Отъ що на двяхъ, коли мова була о новѣй церквѣ и народнѡмъ дѡмѣ: онъ каже, намъ бы лучше зъ того зробити театръ рускій а не церковь, наши церкви и такъ пусти въ Львовѣ; то бы бѡльшій бувъ пожитокъ, бо хочъ не мы то принаймнѣй Поляки грали бъ въ нѣмъ за гроши — у друге

зновъ каже, що иконостасъ нашихъ церквей не здобитъ, но лише завдає — якежъ понятіє може такій Русинъ мати о рускѣмъ духу, ще до того священникъ ѡтъ 13 лѣтъ — ще й сердитя, коли що скажешъ — я лишъ подивився на него и замовкъ — а Павъ Косакъ: а такъ, не иначе. — Ну годѣ! не нарказовавъ бы ся! И таки то люде пріймаються провадити опинію Галичоруского народа; тутъ въ тѣмъ словѣ уже ѡтбилася черта его оригинальности, новаторства, и намѣреніє, духа руского не поирати, но раздоръ чинити!

Рада головна то у нихъ хмызъ — священники то сѡль въ оцѣ — религія то пуста суета. — Зубрицкій то ворогъ руской народности и т. д. А слытай чого хочуть? Самы незнають. Же на Радѣ спѣвають Царю небесный и Достойно — и то пuste — члены рады то рабы безъ глуду и воли!

Ще й кажуть, що мы съ Дѣдичкимъ пѡдкопуемъ умыслено повагу Вѣстника, и черезъ нашу вину, нашъ языкъ не прибуває пренумераты; особливо при тѣмъ тутъ 55. числѣ такъ дуже розгоронжився, хоть и не при мнѣ, якось все не смѣе — хочъ я бы раднѣйшій бувъ — каже що таки суть въ немъ Россіянизмы, же и ѡнъ самъ не розумѣе, а дежъ наше читательство! Читай же, Брате, и дай кому нибудь читати, та судите, чи не чиста то напастъ и гримасъ редакторскій. — Счастье еще нашей Руси, що не богато меже нами такихъ ультрамонтано-радикалистѡвъ — духъ добрый всюды гору бере, и видится для того они такъ сами себе жрутъ! —

Рада наша обняла уже згариче Академіи, и уже тамъ будутъ ѡтбуватися засѣданія Рады и матицѣ — баумайстры выробляють чертежи на церковь и дѡмъ народный — все ся нимъ хлопчуть якъ бы рѡдною дитвиною, на котру всю свою надѣю покладають.

Що до лицеалистѡвъ, о котрыхъ споминавесь, то вѣдай не много есть на тѡй рѣчи — и лихихъ люде видится зробити (sic) зъ мушки обровского слоня — коли наветъ Мильцью, хоть на тѡй самѡй гимназіи, а ничего о тѣмъ не знавъ — я вытавъ г. Дра Яновского, и ѡнъ казавъ, що лише зачали студенты трохи ногами шуровати та ѡтказовати, що все нѣмеччина, а руцины нѣтъ — бѣда каже що Тебе нема такъ довго — молодѣжъ ажъ дрожить за Руциною — впрочѣмъ казавъ г. Яновскій, що заразъ напише листъ якъ найподробнѣйшій о тѡй пустотѣ молодецкѡй и до Тебе и до Г. Шашкевича. — Бувай здоровъ Любый Брате и вертай борзо —

Иванъ Голов(ацкій).

Львѡвъ 19/7 листопада 849.

Лист пис. на 4 стор. вел. 4^о.

Ч. 239.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 12. (24.) XI. 1849 р.*

Любевійшій Брате!

Не зражайся тымъ дуже, що я Тобѣ такій претерикій написавъ листъ — каюся, и жалую того, якъ то не першина въ моемъ житю — але щожь, часами найде на чоловѣка така дивна хвиля, що весь бы свѣтъ проклявъ бы и себе самого на нѣмъ; отъ така то хвиля найшла тогдѣ и на мене — бачь я горячка, У. такожъ горячка, угрызъ мене, и весь свѣтъ ставъ менѣ не милый — по отъ сердце пройшло и мы зновъ добри, мовъ ничого меже нами и не було. —

Гостей зъ Криворѣвни виглядавъ емъ на 20го съ великою нетерпеливостю; но они приѣхали ажъ вчера въ пятницу т. е. 23 листопад. дорога дуже кепска, и маліи припадлости въ здоровю якъ то звичайно съ женами и дѣтьми буває, удержали ихъ по дорожѣ; хвалити Господа, прибули всѣ въ здоровю и Мариня съ дѣточками и обое Терлецкіи. Жалко имъ дуже, що Тебе не застали, особливо Господ. Терлецкому. Дѣточки було трохи простудились на дорожѣ, та ночью покашлиють, но оно минеся безъ ускорбу здоровья.

Кланяются и поздоровляють Тебе всѣ, и приказуютъ, щобысь якъ найборше повертавъ, щобъ счастливо побачитись по такъ [2] долгѣмъ невиданю. Впрочѣмъ такожъ треба бы съ станцією якій ладъ зробити, бо ажъ теперъ показуеся, що дуже тѣснота велика; правда господина дому казала, що сусѣдняя партія має на веснѣ переносити ся, то бы отъ нихъ прибуло двѣ малыхъ свѣтлицъ — але щожъ — до весны довго ждати; хочъ я думаю все не стоило бы выше 120—130 левѣвъ. Надъ г. Яхимомъ ще не выпоряджена станція, и Тобѣ не догодна, за дорога якъ писавъ есь. Такъ думаемъ уже тутъ дожидати Твоего приѣзду. —

Всѣ такъ Тебе тутъ виглядають, и родина, и Русине, и учитель и ученики — повертай та повертай чимъ скорѣйшъ. Лицеалисты дуже суть неспокойни, особливо съ проф. нѣмецкой словесности, але и ђнъ собѣ съ ними якъ съ хлопцями має поступати, то и не дивно, що буйна голова Философѣвъ не стерпитъ всего. — Слова министра изречени на подань о рускую догматику дуже велике впечатлѣнье зробило, (sic) и то не дуже прятне меже Русинами — и всѣ пытаются, чи мы сего року гѣрши якъ лѣтѣсь бували? чи не нашихъ слушателей перевага на богословскѣмъ Факультетѣ? и чи не Русь повинна тутъ становити [3] правило, а прочіи народы и вѣроисповѣданія лишень изъятія? и т. под. Цѣла

семинарія со всѣхъ лѣтъ подала петицію до митрополита, абы вставився и до министеріи за Рущиною.

Просивъ бышь Тебе, чи бысь не мѡгъ пойти передъ ѡтѣздомъ до Барона Veltheim, и перепросивъ его якимъ нибудь способомъ, богдай бы и правду сказати, що листъ потерявся, и працѣ и занятій мавесь богацько, та не мѡгъ есь борше засвидѣтельствовати моего почтенія — що бъ ѡнъ пѡзвѣйше не гнѣвався на мене — бо бачишь добрый чоловѣкъ, мае богато знакомостей и радъ кому нибудь помогчи.

На конецъ роблю Тебе уважнимъ, що бысь скѡлько можна накупивъ російскихъ книжокъ, особливо содержанія исторического та изъясного — всѣ ся допытують и ради читають — ознакомляются съ языкомъ, и зачинають его почитовати; а що найважнѣйша рѣчь вакупи Шмидовыхъ словарей хочъ бы зъ 20—30 то розхоплють, розкуплять сей часъ, бо у тутейшихъ книгарей не ма ни одного экземпляря — а дуже потреба велика для каждого, що бы хотѣвъ чи то писати чи читати по русски. —

Пренумерантѡвъ на Миклошичѣвъ Словарь уже собравъ емъ скѡлька, и сподѣюся до 1. Грудня сбиреся принаймнѣй на 10 штукъ, и тогдѣ разомъ поѣйшлию.

Цѣлую Тебе сердечно любезный Братчику и кажу повертай

Твоѣй Братъ

Иванъ Головацкій.

Львѡвъ 24/12 листопад. 849.

Лист пис. на 4 стор. 8^о.

Ч. 240.

*Лист Мих. Маминевського до Петра Далибора Головацького,
пис. дня 23. XI. 1849 р.*

Честный Господине!

Писалисьте о подвигахъ вашихъ про славу руского имени, особливо же о пѣвнїи церковномъ, чы можеть отпущеный зъ Семинаріи его оучити. И ту о томъ говорилъ, и вси согласилися на тое, дабысьте сего Господина запросили до дѣла.

Оуже приѣхалъ Господинъ Рачинскій, и робится съ нимъ о тое [2] абыся Тарасъ печаталь. —

Переводчика дѣло также оуже розсудится, но еще о Гарнисонсъ капелянахъ не прїйшло заспокоѣти Дов.

Справа наша руска нуждається, оуже Н. на ню настають алежъ борися.

Перекажѣтъ Тамъ Ч. Декану Бѣлнскому, абы съ священствомъ Деканату свого написали до Его [3] Превосходительства Митрополиты Адресу благодаренія, что онъ взялся за богословіемъ, абы ся по руски оучило. Тое оуже вѣдомо зъ Зоры, а духовенство наше на все неуважное, на такъ великое дѣло! какось безъ чувства — кажѣтъ тое далѣ сердечно!

Честь Вамъ!

М. Малиновскій.

Г. Прокопчицу наше почтеніе!

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій стороні почтова стампія Tarnopol 24. Now. і адреса:

Lemberg.

An Se des Herrn Herrn

P. Głowacki

Dozenten am Gymnasium

zu Tarnopol.

Ч. 241.

*Лист Якова Головацького до брата Петра, пис.
дня 8. (20.) XII. 1849 р.*

Любезный Брате!

Пробачь менѣ, що такъ пѣзно на Твоѣй листъ ѡтписую. — Прѣхавъ емъ еще 8го сего мѣсяця, але заразъ мене виригли до работы и то не до одной. Кромѣ преподаванъ языка и словесности на Университетѣ — накинули менѣ двѣ классы лицеальнѣй въ одвоумъ и другомъ гимназіумъ — а такъ кромѣ университетскихъ преподаванъ (на котрѣ учаеае зъ 10—12. свѣтскихъ окрѣмъ Алумновъ) мушу ще 8 годинъ на тыждень въ лицеальныхъ классахъ преподавати, оджежъ не знать, где теперь голова. А ще до того въ доминиканскѣй лицеальной классѣ псоты дѣють. — Пытаешъ ся, що я нового привѣзъ. — Отъ самъ не знаю, що Тобѣ отповѣсти. — Гнѣзъ Прокопчиць запевне Тобѣ розповѣдавъ, якъ Русинѣвъ поважають у Вѣднѣ, и я увѣренъ бувъ, що все якъ найзычливши — однакоже противная партія такъ здолала пѣдрыти повагу нашу, що и самъ здивовався якъ сьемо скоро упали. — Я кажу о пѣдступѣ, якимъ католицке духовенство успѣло добути въ свои руки богословіе — однакоже

чуті изъ Вѣдья, що на другій рѣкъ при общѣмъ установленю порядку универс. преподавань Русине зновъ верхъ возьмутъ. — Теперь щось голосно о перемѣнѣ въ Министерствѣ говорятъ, не зная що зъ того буде. —

Желаешъ ѓтъ мене очерку исторического о Словенахъ въ середнѣмъ вѣку — але немаю свободной хвилки не то щобъ въ яку книжку заглянути, але ани роздумати. — Побѣлю Тебѣ пѣзвѣйше килька книжочокъ котрыми будешъ ся мѡгъ пользовати — возьми у Гна Прокопчица Лѣтопись Львова Д. Зубрицкого, тамъ дещо знайдешъ зъ початку до Твого предмета. — Коли буду мати часть въ Свята то бѣльше Тебѣ напишу. — Що до драматичныхъ представленій пришло Тебѣ „Аничку, Мазницю може и Козака охотника и Верховинцѣвъ, сли дѡстану. За тымчасомъ брате прощай — поклонися Госп. Прокопчицу, и другимъ Русинамъ нехай ихъ Богъ укрѣпляе, коли Вы утвердитесь то чей и тутейшимъ легше буде на ноги стати.

Прощай

Твоѣй братъ

Я. Головацкѣй.

Львѡвъ 20/8 Грудня 849.

Лист пис. на 2 стор. 4^о. На четвертѣй сторонѣ почтовѣ стампилѣ:
Lemberg 20. Dec. Tarnopol 21. Dec. i адреса:

v. Lemberg.

An Se des Herrn

Głowacki Peter

supplirenden Professor an dem kk. Tarnopoler Gymnasium
Wohlgeboren

in Tarnopol.

Ч. 242.

*Начерк листу Якова Головацъкого до Осипа Бодянського,
пис. перед 15. IV. 1849 р.¹).*

Высокопочитаемый Господине

Милостивый Пане!

Вже килька мѣсяцѣвъ минуло якъ я получилъ одъ Васъ такъ миле менѣ письмо — въ которѣмъ обѣцялись(т)е ласкаво частѣйше переписку

1) Через недогляд мѣстимо сей лист доперва на сѣм мѣсти.

продовжати съ моєю малостію. — Но ѳдписавши надаремно я ожидавъ ѳтъ васъ дальшихъ писемъ, наконецъ рѣшивъ ємъ ся самъ перервати такъ довгоє мовчаніє и наприкрытися Вамъ моимъ листомъ. — Отъ послѣднаго листу много переѳвнилося. — Русине нашій поступили, но позаякъ я николи не займавъ ся політикою, сією пошестью нашего времени, такъ и теперька предоставляю єю другимъ. Я занимаюся самими науками и не гадаю ѳлъ того ѳдступати. — Нехай собѣ другіи званіи и незваніи голову ломлятъ надъ політическими проишествіями — у мене своє дѣло. — Для того не во гнѣвъ Вамъ сказано, що ѳлъ мене не услышите ни жадного політики касающагося извѣстія, а самій литературній, котрій Вамъ по можности моєй розлучно описати гадаю. Якобы предтечи нашего воскресенія килька лѣтъ тому ялися лучшіи Русине наши покрѣпляти свою народнѳсть — старанно изучовати свѳій языкъ — образоватися и упражнятися въ писанью сочиненій въ языкѣ народнѳмъ — а вынѣ тая наука увѣнчана найлучшимъ успѣхомъ, съ пожиткомъ для всего народа. — Высокое правительство изрекло равноправность нашего ма(ло)русского языка исъ другими языками. — Въ слѣдствие за тымъ має бути языкъ заведенъ въ школахъ, и урядахъ и судахъ. — Теперь пора Русинамъ [2] въ житѣ ввести все тоє в. правительствомъ ласкаво наданіи положенія. — И о тоє стараюся Русине всема силами. — Хочь для малости людей къ тому способныхъ еще поволи дѣтєся, но поглянувши на впаки за одинъ несповна рѳкъ богато уже зробили. — Въ школахъ заведеный языкъ рускій. — Молодѣжь охотно беретєся до науки русского языка. — Въ народныхъ и городєкихъ училищахъ лєдвн не всюда въ нашей руской Галиціи обѣучають читанью и писанью рускому — тоже при гимназіяхъ учреждены катєдры руского языка. — Сєго року еще тѳлько религія и де може бути иншій якій предметъ преподаванъ будеть по руски — но по возможности Русине стараюся свѳій языкъ и до прочихъ предметѳвъ приспособити. — Въ Львовск. Универс. учрежд. катєдра малоруск. слов. и языка котораго я маю честь бути профессоромъ. Въ Лицеѣ Перемышльскѳмъ уже сєго року преподаюся наука религіи и философіи въ обохъ рокахъ философского факультета по руски. — Тоже такъ Въ (sic) перемышк. богословск. заведенію якъ и въ Львовѣ преподаєтся бѳльша часть богословскихъ предметѳвъ по руски. — Всюди одзываетєся руское слово рускій духъ. — ѳдъ Червця завєлася у насъ Матиця Галицко-руска съ подобнымъ намѣреніємъ якъ у другихъ Славянъ и має уже до Сто килькадєсятъ сочленѳвъ. — Не маючи ще достаточной истины (капитала) не богато могла, доси выдала „Букварь“ Ант. Добрянского нар. въ Валявѣ и килька вступительн. лекціи о руской Словєстности моего сочин. — Печатають Грамат. руск. яв. мое сочин. —

Таяжъ матиця созвала була соборъ ученыхъ рускихъ, котри народжо валися надъ поднесенемъ народныхъ школъ — и народнои Словесности. — Соборъ той заложивъ общество просвѣщенія народногo. — Дѣланія того собора будуть печататися ижд. Матицѣ. Скоро Матиця бѣльшій силы сбере буде выдавати Часописьмо наукове. — Доси виходить два политическіи часописьма Зоря Галицка 2 разы на тыждень — котре пріймае кромѣ політ. извѣстій и росправъ, поезіи и росправы господарскіи общества Господ. руск. — Новины такожъ печатають поезіи. — Левицкій печатае въ Перем. Граматику. — Маруся, повѣсть Основ. перепечатуеся у насъ ись житьеописаніемъ Основ. — К. Скоморовск. переложивъ Ермака Хомякова — Н. Устіановичъ переложивъ Верховицѣ (Кагр. Гор.) Кореньовского, которое собираются наши Русине представити. Любит. драм. иск. представляли у Львовѣ въ Семинаріи и въ Перем. Наталку — Москаля чар. и др. драм. кавалки. — Нема бѣльше що грати. Читальнѣ завелись у Львовѣ и въ Коломыи. Міністерство справедливости учредило перевѣдъ Законѣвъ Австр. гражд. — и комисія роботае надъ тымъ. — То все — мало, але коли погадаемо, що передъ рокомъ тиха глушь була — що горливій декотрѣ Русине ще и писати по руски не умѣли — то видно що богато ся здѣлало. —

Гадають Енеиду перепечатати, бо трудно доставати изъ Россіи
 Іос. Скоморовскій собравъ словарь Малоруск. польс. ись фрасеологію — до 30 слѣвъ и гадае розписати прен.

Р. Мохъ Авторъ Мотыля Справу Клекотин.

И. Гушалевиць проф. выдае Поезіи Розсвѣтъ.

Лист пис. на 2 стор. folio. На першій стороні дописка :

Ще на конецъ оберну ся до Васъ съ прозьбою, якъ менѣ радостно було мавши надѣю, що Вы выдасте пѣсни народн. рускии такъ теперъ бѣльша потреба ихъ изданія и сообщенія нашому народу. Позвольте спытатися, чи скоро можемо надѣятися ихъ. Прошу такожъ помощи Вашой въ присылцѣ книгъ особливо для исторіи Словесности и просвѣщенія Руси — особливо необходима для мене книжка Шевырева для преподаваній. — Дещо драмат. изъ Исторіи Украины или древн. русск. исторіи учебныхъ книгъ — для перевода.

ПОКАЗЧИК

імен власних, географічних і публікацій.

- Авгсбурська газета, 258.
Авдикович Григорій, 83, 109, 227.
Авліх Станіслав, 2.
Авраам, 97, 115.
Австрієць, 270.
Австрія, 17, 18, 67, 69, 121, 237, 249, 256, 270, 272, 310, 320, 321, 376.
Адам, 114, 115.
Азія, 328.
Азія Мала, 112.
Ауwas, дідич, 178, 179.
Акты истор. зап. Руси, 363, 387, 388.
Älteste Denkmäler der böhm. Sprache, 77, 99.
Allgemeine Zeitung, 245.
Александр, цар, 39.
Александр Георгієвич, князь 83.
Альбойзий, шурин Запа, 308.
Альбойзий, 347.
Америка, 230, 381.
Амерлінк, 25 (ор. cit.).
Амтман, 315.
Англичани, 86, 299.
Англія, 113.
Андрєєвський, 161.
Андрусівський договір, 18.
Апничка, драмат. твір, 414.
Антич Владислав, 6, 7, 60.
Антоневич Іван, 208, 244, 334, 335, 342.
Аполльос, 295.
Априлов, 111 (ор. cit.).
Аранітський Стефан, 241.
Арнот Антін, 17.
Артимовський Гулак, 85 (ор. cit.), 143 (ор. cit.), 155 (ор. cit.).
Арцибишев, 72.
Ассемана Євангелистар. глаголит., 96.
Атос, 109.
Ausland, часопись, 113, 298.
Африка, 230.
Бабукіч Векослав, 123.
Бабя горá, 47.
Бавмгартнер, 200.
Багринович Іван, 205.
Байрон, 199 (ор. cit.), 200 (ор. cit.).
Балагура Яцко, 196 (ор. cit.).
Балкан, 119.

- Баляк, 368.
 Банська Бистриця, 2, 5.
 Бантиш Каменський, 125, 150
 (ор. cit.), 362 (ор. cit.), 370,
 387 (ор. cit.), 389 (ор. cit.).
 Барановський Андрій, 178, 204.
 Баранецький, 199.
 Барга, 85.
 Бартфельд, 16.
 Барусевич, 303.
 Барухар, 176.
 Басни и сказки для гал.-рус-
 ского народа, 140.
 Бах, міністер, 356, 358, 374,
 375, 379, 383, 385, 399.
 Бахур, 64, 239, 283.
 Бачка вила, 61.
 Безсребники, 209.
 Бек Антін Ярослав Др., 240,
 393.
 Белдович, 161.
 Бем, 304, 310, 352.
 Бентковський, 304.
 Бервід, 41, 45, 149, 150, 184.
 Berda w Uruszu, статя, 86.
 Бережани, 168.
 Березів, 350.
 Берес, 110.
 Береманський, 355.
 Беремани, 309.
 Беринда, 96.
 Берлад, 258.
 Берлін, 73, 76, 111, 176.
 Берно, 111, 234, 303, 395.
 Беч, 1, 2, 3, 17, 60, 61.
 Бжезан, 184 (ор. cit.).
 Библиотека для воспитанія, 163.
 Библиотека для чтенія, 130,
 134, 137, 325.
 Biblioteka Ossolińskich, жур-
 нал, 86, 125.
 Білгород, 61, 66, 109.
 Білецький, декан, 168, 172.
 Білинський, декан, 413.
 Біляшевський Михайло, 204.
 Бірецький Іван, 20, 22, 24, 26,
 27, 42, 43, 44, 46, 48, 53,
 55, 64, 65, 238, 239, 283,
 285.
 Bleiweiss Др., редактор, 325.
 Блонська Амврозія, 342, 355.
 Блонська Буня, 342.
 Блонський Альбінко, 342, 355.
 Блонський, декан, 168, 172.
 Блонський Кирило, 92, 127,
 140, 148, 149, 223, 224, 226,
 260, 269 (ор. cit.), 270, 271,
 273, 277, 299, 307, 309, 310,
 311, 316, 317, 319, 320, 322,
 323, 325, 335, 341.
 Блонський Н., 341, 342, 343,
 344, 355, 402, 403.
 Блонський Тит, 92, 302, 310.
 Блявт, комісар, 378.
 Богутинський, 215.
 Богухвала, 86 (ор. cit.).
 Боднар Григорій (Беднарж,
 Боднаренко), 199 (ор. cit.),
 216, 224, 226, 249 (ор. cit.),
 252 (ор. cit.), 260, 262, 286,
 287, 329, 345, 346 (ор. cit.),
 359, 360.
 Бодяньський, 17, 76 (ор. cit.),
 88, 89, 93, 94, 100, 112 (ор.
 cit.), 120, 121 (ор. cit.), 122,
 125, 128, 131, 162, 163, 164,
 178, 179, 181, 217, 221, 225,
 414.
 Боживой, 95, 176.
 Бойки, 243.
 Бока Котарска, 17.
 Болгари, 95.
 Болгарія, 95, 109.
 Болехів, 72.
 Болеслав, князь, 86.
 Болохов, 72.
 Bonnet, проф., 253.
 Бош, 109.
 Борба с смоком, поема, 197,
 198, 201.
 Borgio, черенки, 255.
 Bogois, черенки, 36.
 Бордольо, полковник, 304, 381.
 Борисікевич Іван, 242, 243, 247,
 248, 258, 278, 279, 290, 291,
 293, 294, 295, 297, 302, 304,
 309, 310, 312, 314, 315, 316,

- 317, 319, 322, 325, 326, 337,
370, 377, 398, 400.
- Борк, місто, 72.
- Борковський Дунін Алексан-
дер, 86 (op. cit.), 89.
- Борковський Дунін Йосиф, 48,
69, 85.
- Боровиковський, 143 (op. cit.),
155 (op. cit.).
- Боровський Матвіївч Федір
(Гавлічек), 85, 86, 88, 89,
94, 120, 121, 125, 128, 152,
165, 175, 269, 271, 279, 280,
281 (op. cit.), 314, 328, 332,
364.
- Бородайкевич, 207.
- Бортник, 401.
- Боршів, 204.
- Бохенський, 317, 346.
- Боян, 116, 117.
- Бравн, 401.
- Бранкард, 52.
- Бретанчики, 113.
- Брилінський, 370.
- Бріксен, 381.
- Броди, 52, 73, 80, 110, 179,
182, 353, 387, 392.
- Броневський, 150 (op. cit.).
- Брук, 311.
- Бруетур, 207.
- Брюкселя, 73.
- Brześciański, 234.
- Будейовичі, 152.
- Будеч, 25.
- Будин, 2, 5, 7, 298.
- Будишин, 19.
- Буковина, 73, 88, 93, 121, 126,
173, 180, 181, 216, 236, 237,
252, 253, 272, 283, 299, 317.
- Булгарин, 24 (op. cit.), 28 (op.
cit.), 362 (op. cit.), 387 (op. cit.).
- Бульба Тарас, 392, 394, 406,
412.
- Буняк, 92.
- Бурачинський Денис, 81, 120,
129, 172, 177, 210, 235, 244,
282, 283, 363.
- Бурачинський Тит, 201, 210,
230, 235, 347, 377, 400, 401,
406.
- Бурачинська Александра, 282.
- Бурачинська Марія, 50.
- Бурломський, 387 (op. cit.).
- Бушинський, 399.
- Бучач, 200, 221, 228, 233, 235,
279, 330, 352, 361, 375.
- Бельовський Август, 20, 86
(op. cit.), 123, 128, 148, 151.
- Вавилон, 296.
- Вагилевич Далибор Іван, 2, 12,
20, 23, 24, 26, 42, 45, 48,
53 (op. cit.), 55, 56 (op. cit.),
61, 64, 73, 75, 83, 85, 87,
88, 89, 91, 93, 100 (op. cit.),
103, 112 (op. cit.), 113, 121,
122 (op. cit.), 125 (op. cit.),
126, 128, 147 (op. cit.), 148,
155 (op. cit.), 166 (op. cit.),
193, 195 (op. cit.), 221 (op.
cit.), 230, 242, 243, 281 (op.
cit.), 299, 306, 311, 315, 317,
318, 320, 380, 405, 409.
- Вальвазор, 85.
- Waldbrühl, 111 (op. cit.).
- Вальдштайн Вінкентий, граф,
240.
- Валігурський, 24, 122.
- Валява, 415.
- Ваппенберг, 311.
- Варднер, генерал, 161.
- Варіцький, 178.
- Василевич Михайло, 96.
- Васілевський, 73.
- Варга, 115.
- Вацлав з Мишина, 351.
- Варшава, 10, 11, 12, 19, 85,
110, 298.
- Варшевицький, 86.
- Вацлав, 235.
- Вебер, 6.
- Велика Хорватія, стаття, 142,
156, 187, 196, 298.
- Великорус, 362.
- Величка, 47.
- Величковський, 72, 88, 222,
227, 323, 371.

- Велтава, 4, 176.
 Вельтгайм, барон, 277, 384, 412.
 Венедикт, книгар, 6, 74, 173, 357, 397.
 Венелін, 111 (op. cit.), 150 (op. cit.).
 Вѣсес, часопись, 142.
 Веппельбавм, 2.
 Ворецинський Микола, 26, 29, 37, 38, 39, 40, 41, 45, 103, 122, 124, 125, 149, 152, 168, 171, 172, 195, 199, 200, 203, 207, 212, 216, 217, 226 (op. cit.), 249, 260, 286, 295, 296, 329.
 Верля, 290.
 Верона, 256, 257, 259, 269.
 Верховинці, драма, 414.
 Вубог z literatury ceske, 151.
 Вибрановський, 304.
 Видакович Милован, 17.
 Винники, 231.
 Висла, 19, 46, 115.
 Вислобоцький Юліян, 222, 251, 261, 334, 348, 349, 350, 356, 358, 365, 366, 367, 368, 369, 371, 372, 373, 374, 377, 378, 381, 384, 394, 397, 406, 407, 408.
 Вишеград, 176.
 Вишниця, 179.
 Вычисленіе князѣвъ южнои Руси, 298.
 Відень, 2, 6, 15, 21, 27, 29, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 45, 49, 50, 52, 53, 56, 57, 61, 63, 64, 66, 67, 69, 70, 75, 76, 78, 79, 87, 90, 104, 107, 108, 109, 110, 121, 123, 124, 126, 128, 131, 136, 137, 138, 141, 147, 151, 153, 156, 161, 168, 169, 170, 176, 186, 187, 188, 190, 200, 201, 202, 210, 212, 214, 216, 217, 218, 220, 222, 226, 229, 235, 249, 251, 253, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 269, 271, 272, 273, 279, 280, 283, 285, 288, 294, 298, 299, 300, 304, 306, 307, 309, 310, 313, 315, 316, 323, 326, 333, 334, 337, 340, 341, 350, 357, 358, 362, 366, 367, 368, 369, 372, 375, 378, 385, 388, 391, 392, 393, 395, 396, 400, 402, 403, 405, 407, 413, 414.
 Віденці, 37, 227, 233, 253, 306.
 Відрава, 43.
 Wiener Literar. Zeitung, 15.
 Wiener-Neustadt, 153.
 Wierzchleyski, 320.
 Willani Karel Maria, 240.
 Вількіне, 324 (op. cit.).
 Вільно, 12, 96, 111, 118, 133, 140, 192, 206, 221.
 Віндінґрец, 280, 304.
 Вінок, 108, 142, 153, 154, 156, 166, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 178, 179, 180, 187, 188, 193, 195, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 205, 208, 209, 210, 212, 213, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 223, 224, 225, 227, 228, 229, 230, 231, 237, 239, 250, 251, 256, 259, 262, 282, 286, 287, 294, 295, 298, 336.
 Вінар, 213, 336.
 Вірмени, 38, 132, 190.
 Вірський Тадей, 244, 249, 260.
 Вісньовська Корнелія, 25.
 Вісньовський, 41.
 Вісневський, 25 (op. cit.), 45 (op. cit.), 89 (op. cit.), 100 (op. cit.).
 Вістник гал. руський, 374, 375, 376, 398, 399, 405, 408, 409, 410.
 Вітвіцький Стефан, 112 (op. cit.), 198 (op. cit.), 201 (op. cit.).
 Вітка, 76, 99.
 Вітгенштайн, князь, 206.
 Вішневський, революціонер, 234.
 Владислав II, князь, 85.
 Wlastimil, přítel osvěty a zá-bawy, 25, 45.

- Возняк, 368.
 Войводовина, 405.
 Войціцький, 19 (op. cit.).
 Волохи, 126, 181, 212, 227, 237, 299.
 Вольна, 232.
 Wolfsohn, 111.
 Волян, 397.
 Воскресінці, 350.
 Востоков, 95 (op. cit.), 111, 151 (op. cit.).
 Воцель И. Єразм, 90 (op. cit.), 124 (op. cit.), 176, 240.
 Воевода з Луки, 141, 142, 143, 154, 167, 168, 169, 171, 188, 210.
 Воеводка, 168, 172.
 Враз Станько, 123, 142, 166.
 Врб, 162.
 Вроцева, 172.
 Вроцлав, 78, 112.
 Врублевський, 279.
 Вук Караджич, 1 (op. cit.), 15, 17, 63, 66, 105, 146 (op. cit.), 196 (op. cit.), 210 (op. cit.), 334 (op. cit.).
 Вутенев, дипломат, 83.
 Wcela, 121, 125, 149, 151, 165, 175.
 Вѣстникъ Европы, 133.
 Венковський, 271, 299, 300, 302.
 Габсбурги, 272.
 Гавеншільдова, 176.
 Гавлічек гл. Боровський.
 Гавф, 184.
 Гавришкевич, 197 (op. cit.), 198 (op. cit.), 201 (op. cit.), 325 (op. cit.).
 Гагарини, князі, 325.
 Гай Др., 17, 61 (op. cit.).
 Гайдамаки, поема, 85.
 Гакман Іляріон, 171, 173, 237.
 Галицин, князь, 325.
 Галич, 115, 220, 221, 224, 237, 326.
 Галичани, 18, 69, 110, 111, 143, 153, 154, 167, 189, 236, 237, 252.
 Галичина, 10, 12, 22, 29, 53, 66, 68, 69, 70, 73, 77, 82, 83, 88, 107, 109, 111, 113, 125, 149, 152, 153, 171, 179, 215, 219, 222, 233, 236, 241, 258, 270, 272, 280, 283, 299, 300, 301, 308, 310, 317, 320, 374, 383, 396, 415.
 Галька Ієремія гл. Костомарів.
 Гамбургі, 73.
 Гаммерштайн, 233, 234, 304, 368.
 Ганаки, 104.
 Ганка Вацлав, 2, 4, 25 (op. cit.), 89 (op. cit.), 99 (op. cit.), 143, 151, 152, 165, 177, 185 (op. cit.), 200 (op. cit.), 240.
 Ганкевич, 277, 284, 285.
 Гануш, 128, 131, 401.
 Гарматій, 310.
 Гартенштайн Данило, 181, 182, 353, 386.
 Гелліх, 124 (op. cit.).
 Гельферт, 311.
 Генінген, барон, 399.
 Генрик, 161.
 Геррен, 139, 174, 189.
 Герцоґовина, 6.
 Гершко, 120.
 Гесс, полк, 187, 200.
 Гина, 128 (op. cit.).
 Гінілевич Григорій Др., 47, 247, 248, 258.
 Historia prawodawstw słowiańskich, 12.
 Глібовицький Авксентій, 329, 345.
 Гнатковський, 299.
 Гоголь, 89, 94, 139, 150 (op. cit.), 152 (op. cit.), 165 (op. cit.), 203, 204, 282 (op. cit.), 327, 329.
 Годжа Милослав, 5.
 Головацька Марія, жінка Якова, 51, 97, 109, 141, 142, 156, 169, 174, 183, 220, 228, 231, 235, 309, 317, 320, 322, 335, 341, 350, 363, 392, 401, 406, 411.

- Головацька Мільця, дочка Якова, 342, 355.
- Головацька Текля, 211, 212.
- Головацька Юлія, сестра Якова, 30, 31, 50, 51, 76, 227, 350.
- Головацький Василь, 76, 116, 180, 183, 205, 211, 212, 237, 253, 306, 341, 350, 406.
- Головацький Володимир, 66, 76, 83, 84, 85, 97, 147, 174, 179, 191, 196, 306, 307, 335, 336.
- Головацький Еміліян, 76, 179, 182, 183, 197, 205, 207, 210, 211, 212, 218, 228, 253, 306, 307, 328, 335, 336, 400, 404, 406, 410.
- Головацький Іван Богдан, 30, 34, 35, 38, 39, 41, 48, 50, 51, 53, 55, 57, 62, 64, 66, 71, 74, 76, 78, 83, 97, 101, 108 (op. cit.), 120, 132, 136, 141, 146, 147, 152, 156, 161 (op. cit.), 166, 169, 170, 173, 174, 175, 183, 186, 189, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 208, 210, 212, 214, 215, 219, 226, 237, 239, 253, 254, 271, 273, 307, 332, 334, 336, 339, 341, 348, 350, 356, 357, 358, 374, 375, 377, 379, 382, 384, 388, 389, 392, 400, 401, 403, 407, 410, 411, 412.
- Головацький Микола, 31, 48, 50, 51, 76, 83, 84, 179, 180, 190, 191, 205, 212, 218, 262.
- Головацький Петро Далибор, 30, 50, 53, 76, 90, 91, 109, 132, 136, 137, 138, 139, 141, 146, 147, 156, 161, 168, 172, 174, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 188, 189, 190, 191, 192, 197, 198, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 218, 227, 228, 235, 237, 248, 252, 262, 285, 302, 304, 306, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 322, 324, 327, 328, 336, 337, 341, 344, 350, 356, 358, 370, 372, 377, 378, 382, 386, 388, 391, 394, 400, 403, 406 (op. cit.), 412, 413, 414.
- Головацький Святополк, 363.
- Головацький Ярослав, 363.
- Гологори, 205.
- Голуб Криштоф, 179.
- Голубица, журнал, 61.
- Гомер, 110.
- Горбачевський, 402.
- Гориця, 340, 405.
- Горлиця, журнал, 61.
- Гормузакі, 126.
- Городенка, 179.
- Городищі, 83.
- Городниця, 264.
- Городок, 271.
- Гошівце, 43.
- Граб, 44.
- Грабовська Каролька, 156.
- Грабовський, 156.
- Градиска, 405.
- Грамати́ка руского язика, 415.
- Грамати́ка южноруского язика, 92, 93.
- Гребінка, 156 (op. cit.), 363 (op. cit.).
- Греки, 126.
- Греція, 59.
- Греч, 92.
- Григорій, шурин Головацького, 179, 191.
- Громатко, 111.
- Гронка Podtatranska Zabawnice, 2, 5.
- Грушів, 184.
- Гуминський Т., 309.
- Гушало Кароль, 161.
- Гуркевич Іван, 183, 184, 222, 228, 273, 277, 280, 290.
- Гус, 332.
- Густа, 6.
- Гуцули, 126, 243, 322.
- Гуцули. статя, 87.
- Гушале́вич Іван, 280, 281, 282, 288, 294, 320, 335 (op. cit.),

- 361, 363 (op. cit.), 370, 416 (op. cit.).
- Гавінський 112 (op. cit.).
- Гадзінський, 347.
- Gazeta Polska, 270, 287.
- Гай Людовіт, 1 (op. cit.), 20, 42, 77, 99.
- Галахов, 362 (op. cit.), 387 (op. cit.).
- Галач, 73.
- Гарда, озеро, 257.
- Гармонд, черенки, 36.
- Геннерт барон, полк, 259.
- Гергей, 381.
- Геровський, 400.
- Глазунів, 11.
- Гляц, 199.
- Гляційо, поля, 37.
- Гмунден, 256.
- Гнітковський, 302, 316.
- Гнезно, 118.
- Götting. Gelehrte Anzeigen, 15.
- Goito, 257.
- Голембйовський, 14.
- Голуховський, 305, 374, 376, 377, 379, 380, 381, 390, 399.
- Гондоляк, 85.
- Гордзевич, 178.
- Грабінська, 371.
- Грац, 200.
- Грім, 15, 42.
- Grzybowski Witalis, 240, 332.
- Гундуліч, 109 (op. cit.), 142 (op. cit.).
- Гуровський, граф, 39.
- Dahlmann, 78, 112.
- Даки, 126.
- Далибор Іван гл. Вагилевич Іван.
- Далибор Петро гл. Головацький Петро.
- Даль Луганський, 298 (op. cit.).
- Дальматини, 317, 320, 322.
- Дальмація, 1, 17, 61, 272.
- Данило П. архієп., 11.
- Данило, король, 18.
- Данкевич, 143, 155 (op. cit.), 195.
- Данилович 142 (op. cit.).
- Dąrzica, 109, 110.
- Дасевич, 290, 291.
- Двина, 115.
- Дворачек др. Іван, 241.
- Дворянські Выборы, 150.
- Dvořack, 76, 121.
- Дебельський Микола, 179.
- Девін, 176.
- Deym Wojtech, 240.
- Děje země české, 76, 99.
- Делятин, 347.
- Дембіцький, 314.
- Деметер Др., 109 (op. cit.), 142 (op. cit.).
- Демольогія, 85.
- Денниця Варшавська, 113.
- Dennice, 45, 77, 78, 123, 125, 174, 298.
- Джурів, 131.
- Дзєрович, 302, 305, 306.
- Дзівкаковський, 310.
- Dzierzwa, 86.
- Лидона, 215.
- Димитрієв, 94.
- Динів, 283.
- Дівчина на відданю, драмат. твір, 259, 260, 315, 324.
- Дідицький, 407, 410.
- Дідушицький, 140.
- Düsseldorf, 73.
- Дневник руский, 242, 408.
- Дніпро, 105, 115.
- Дністер, 73, 115, 283, 342, 345, 346.
- Добровський Матей і Михайло, 95.
- Доброміль, 44.
- Добротвір, 285.
- Добрянський Антін, 142 (op. cit.), 415 (op. cit.).
- Добрянський Іван, 241, 300.
- Довгоносенко, 150.
- Должиков, 353, 386, 387.
- Дольницький Андрій, 204.
- Домбровський, проф. універс., 92.

- Домчакевич, 161.
 Дора, 92.
 Дорожинський, 180.
 Доротієвич Гаврило, 96.
 Досковський Іван, 172, 197, 198, 201, 202.
 Достопамятности Московскаго Кремя, 163.
 Драгомірна, 181, 190.
 Драздани, 176.
 Дрезно, 19, 73.
 Древніцький, 202.
 Дрималик Сильвестер, 260, 296, 317, 329.
 Дубецко, 239, 283.
 Дубно, 42.
 Дубровачки, князь, 110.
 Дубровський Петро, 42, 77 (op. cit.), 80 (op. cit.), 83 (op. cit.), 88, 95, 96, 99 (op. cit.), 100 (op. cit.), 102, 122 (op. cit.), 148, 165 (op. cit.), 298.
 Думки і пісні, 99.
 Дунай, 37, 55, 73, 103, 104, 119, 201.
 Дунаєвський, 21.
 Евгеній Митрополит, 329 (op. cit.).
 Європа, 40, 59, 100, 229.
 Езон, 140 (op. cit.).
 Экономическая Энциклопедія, 324.
 Енгель, 102.
 Енеїда, 298, 302, 416.
 Еней, 215.
 Емінгер, 199.
 Ербен Кароль Яромір, 77 (op. cit.), 85 (op. cit.), 90 (op. cit.), 124, 142 (op. cit.), 151 (op. cit.), 164, 165, 240, 308, 391.
 Ершов, 150 (op. cit.).
 Ettingshausen, 200.
 Ефрем, патріярх, 11.
 Жабе, 282.
 Желиховський, 155, 195.
 Жиди, 44, 120, 132, 152, 225, 236, 271, 283, 291, 314, 360.
 Житіє Котляревського, 298, 299.
 Житіє святого Евстахія, 242.
 Жмудь, 115.
 Жуковський, лікар, 21.
 Жуковський Василь, 143 (op. cit.).
 Жуковський Іван, 222, 228, 242, 245, 289, 294, 314, 320, 401.
 Жукотин, 287, 345, 359, 360.
 Журнал Мин. Нар. Просв., 403.
 Журнал селяскаго хазяйства, 325.
 Журовиці, 4.
 Заболотів, 246, 247, 250, 251.
 Загреб, 2, 53, 61, 109, 123, 149, 153.
 Загребчанин, 83.
 Загурський, 131.
 Заклинський Олекса, 247, 248, 258, 302, 309, 313, 314, 316, 319, 322, 326, 380.
 Закон Вінодольський, 123.
 Закони австр. гражд. 416.
 Заліщики, 191, 192, 197, 215, 239, 330, 342.
 Залужний Іван, 283.
 Залуков, 326.
 Залуський, 234.
 Залеский Богдан, 114 (op. cit.), 116 (op. cit.), 118 (op. cit.).
 Залеский Вацлав, 54, 55, 209.
 Замѣтки и дополненія, 133, 140, 192, 226.
 Замойський, граф. 110, 308.
 Заневич, 15 (op. cit.).
 Зап Броніслава, 64, 65.
 Зап Карло Вацлав, 12, 20, 24, 27, 28, 29, 41, 42, 44, 46, 49, 53 (op. cit.), 55, 58, 64, 65, 76, 78, 83, 86, 87, 88, 90, 92 (op. cit.), 93, 94, 98, 101, 113 (op. cit.), 120, 122, 124, 126, 127, 128, 130, 131,

- 134, 135, 136, 147, 149, 152
(op. cit.), 162, 163, 166, 175,
177, 178, 179, 184, 186, 200,
207, 229, 230, 240, 241, 244,
280, 307, 309, 328, 364, 365,
392, 395.
- Зап Людмила, 94, 166, 176.
- Записки русскихъ людей, 163.
- Запорожская Старица, 99, 155.
- Заречни, 156.
- Заржицький Иван, 290.
- Зборів, 348.
- Здерковський, 168, 169, 171.
- Земун, 2.
- Зимна вода, 103.
- Золотоноша, 75.
- Золочів, 50, 197, 199, 205, 211.
- Зора, альманах, 2, 5.
- Зора Забавник, 1.
- Зоря Галицка, 245, 246, 251,
252, 260, 261, 262, 264, 280,
289, 303, 309, 312, 313, 315,
316, 321, 325, 334, 335, 337,
349, 354, 356, 358, 368, 374,
376, 379, 380, 381, 382, 384,
385, 393, 396, 406, 409, 413,
416.
- Zpiewanku, 6.
- Zprawy o hal. a uher. Rusi, 77.
- Zrcadlo žiwota, 77, 86, 89, 90,
93, 94, 99, 100, 122, 123,
125, 128, 165.
- Зубрицька, 122.
- Зубрицький Денис, 10, 18 (op.
cit.), 46, 52, 71, 73, 77, 87,
88, 90 (op. cit.), 121 (op. cit.),
123, 127, 128 (op. cit.), 129,
133, 135, 137, 138, 140, 141,
163 (op. cit.), 169, 177, 192,
193, 199, 201, 202 (op. cit.),
205, 217, 218, 221, 223, 225,
226, 227, 229, 230, 237, 239,
245, 246, 259, 280, 288, 289,
294, 297, 324, 325, 341, 344
(op. cit.), 350, 362 (op. cit.),
376, 379, 384, 388, 390, 410,
414 (op. cit.).
- Зенкович Лев, 6.
- Иван, архикнязь, 200.
- Иван VIII, папа, 95.
- Івачів, 83, 136.
- Ижезескул, 216.
- Їтїєнка, 89.
- Іллїрійці, 29, 38, 60, 109, 123,
126, 146, 269, 271, 320, 322.
- Іллїрія, 92, 310.
- Ількевич Григорий, 27 (op. cit.),
38 (op. cit.), 112, 250 (op.
cit.).
- Ільницький Василь, 172, 201,
202, 226, 229, 230, 231, 232,
233, 350, 376, 379.
- Ілевич, 377.
- Императ. Москов. Общество
Истор. и древн. Россій-
скихъ, 181.
- Індїї, 113.
- Інсбрук, 253, 285.
- Іордан I. П., 80 (op. cit.), 109,
111 (op. cit.), 112, 140 (op.
cit.), 178 (op. cit.), 184, 207,
210, 212, 213, 228, 237, 240,
252 (op. cit.), 317, 322.
- Іордан Вільгельм, 112 (op. cit.),
122.
- Йорданова, 109.
- Josephstadt, 358.
- Йосиф з Єгипту, 133, 220.
- Йосифович, 13.
- Ирод, 219, 220.
- Исторія Волынской Губерніи,
387.
- Исторія Галича, 200.
- Исторія Руссовъ, 286.
- Исторія Сербїе, 2.
- Італія, 168, 200, 214, 235, 256,
258, 284, 333, 340, 348, 352,
358.
- Італіянець, 108, 299.
- Ішль, 256, 372.
- Кавбек, 103, 165.
- Кавказія галицька, 193.
- Калинешти, 191.
- Калитовський, 56, 299.
- Каллайдович, 95 (op. cit.), 96.

- Калмуки, 161.
 Кальве, 128.
 Каменьобродзький, 268.
 Каменський, 133.
 Каміль, 174, 175, 178.
 Кампелік, 21, 45, 58, 83.
 Камчатка, 97.
 Канкгоффер, 133.
 Каньовський, 19.
 Карамзин, 95, 96, 102, 112 (op. cit.), 150 (op. cit.), 362 (op. cit.), 370, 374, 387 (op. cit.), 389 (op. cit.).
 Каринтія, 320.
 Карконоші, 4.
 Кароль IV., 25, 124.
 Карпати, 110.
 Карпінська, 351.
 Каталогъ славяно-росс. рукописей, 150.
 Катехизм для дітей, 242.
 Катков, 163 (op. cit.).
 Кашка, 45.
 Kwęty, 89, 90, 94, 121, 124, 131, 149, 229.
 Квехова, 176.
 Квочинський, 350.
 Кевермеш, 9.
 Кеншицький, граф, 178.
 Кешен, 2, 95, 111, 149.
 Київ, 88, 96, 115, 193, 386, 387.
 Кирило, апостол, 58, 95, 296.
 Кисілевський, 355.
 Кідек, барон, 154.
 Кілярська Антося, 84, 85, 97.
 Кілярська Анелька, 97.
 Кілярський, 83, 85, 96, 98, 213, 266.
 Кілярський Тадей, 97.
 Кієвлянин, 46, 142.
 Клеменс, 142 (op. cit.).
 Клементій, єпископ, 95.
 Клімке, 351.
 Клодзінський, 148.
 Ключак Франц, 121, 124.
 Клятов, 21.
 Кляцель Фр. Мат., 240.
 Kmetijske i rokodělske novize, 112.
 Кмицікевич, 222, 228.
 Книга Игума, 387.
 Книга посольская, 150, 164.
 Книжка до читаня для 2 кл., 209.
 Кобзар, 85.
 Кобилиця, 322.
 Кобринська Мартинка, 347.
 Кобринський Йосафат, 64, 65, 89, 93, 94, 99, 120, 124, 198 (op. cit.), 201 (op. cit.), 207, 209 (op. cit.), 214 (op. cit.), 216, 226, 239, 244, 248, 254, 255, 256, 257, 259, 261, 269 (op. cit.), 285, 324, 329, 341, 342, 344, 347, 348, 362, 363, 378, 389.
 Кобринський Микола, 351.
 Кобринські М. та І., 346, 350, 351.
 Кобурґ, полк, 83.
 Ковальчик Теодор, 196.
 Ковшевич, 178.
 Codex diplomaticus Galiciensis, 199.
 Codex diplomaticus Poloniae, 193.
 Кодим, 176.
 Козаки, 19, 118, 119.
 Козак охотник, 414.
 Козловецький, 285.
 Козебродзький, 178.
 Кокошинці, 285.
 Kollin, 25.
 Коло, 61, 90, 123.
 Коловрат Гануш, 110, 241.
 Коломийці, 387, 388, 389.
 Коломия, 28, 29, 30, 39, 41, 44, 45, 50, 89, 91, 93, 98, 120, 125, 127, 129, 130, 132, 134, 138, 152, 172, 179, 182, 199, 200, 209, 216, 217, 218, 226, 235, 239, 249, 250, 257, 260, 286, 296, 324, 329, 344, 359, 360, 364, 389, 416.
 Колянковський, 244.
 Коляр Іван, 1 (op. cit.), 2 (op. cit.), 3 (op. cit.), 4 (op. cit.),

- 6, 9 (op. cit.), 17, 20, 21, 25 (op. cit.), 45, 55, 56, 77, 99, 103, 105, 110 (op. cit.), 112 (op. cit.), 142 (op. cit.), 368, 373, 374.
- Комарів, 220, 221, 224, 266.
- Комарно, 24, 187.
- Кониський Юрій, архієп., 111 (op. cit.), 329 (op. cit.).
- Константин, 207.
- Константинович, 314, 375, 382, 391, 406.
- Копачинці, 264.
- Копенгага, 73.
- Копітар Варт., 15, 38, 42 (op. cit.), 58, 75, 83, 95 (op. cit.), 109, 142.
- Копіцінський, 178.
- Кордон, міністер, 311.
- Корецький Др., 13.
- Корженівський, 325 (op. cit.), 406 (op. cit.).
- Кормча книга, 12.
- Корничі, 41, 45, 78, 90, 147.
- Короледворська рукопись, 143, 156, 176.
- Коропець, 180, 352.
- Корсунь Олександр, 77 (op. cit.).
- Корчинський, 277 (op. cit.).
- Косак, 407, 410.
- Косів, 136, 179, 201, 260, 335.
- Костиня, 180, 181, 183, 188, 191, 192.
- Костомарів, 128 (op. cit.), 143 (op. cit.), 155 (op. cit.), 157, 159.
- Косцюшко, 47.
- Котляревський Іван, 18, 23, 24, 85 (op. cit.), 128 (op. cit.), 143 (op. cit.), 150 (op. cit.), 156, 200, 273 (op. cit.), 357 (op. cit.).
- Коттер, 233.
- Кочубей, 144.
- Кочубейвна Маруся, 144.
- Кошиці, 16.
- Кошут, 310.
- Країна, 320.
- Краків, 4, 5, 46, 148, 149, 176, 269, 302, 303, 355, 372, 405.
- Краковяни, 302.
- Красіцький, 5.
- Красний брід, 44.
- Красуцький, 131.
- Крашевський, 42 (op. cit.).
- Кравський, 343, 344.
- Кречмаєр Фр., 364, 365.
- Крещеніє Руси, статя, 153.
- Криве, 168, 169, 171.
- Кривеньке, 290.
- Криворівня, 50, 56, 263, 283, 392, 401, 411.
- Кринос, 73.
- Кривницький, 404.
- Кристе, 179, 180.
- Криштофович Михайло, 156, 173.
- Кріґсгабер, 52.
- Кроати, 281, 300, 310, 320.
- Кромериж, 306, 309, 310, 312, 315, 316, 317, 320, 322, 323, 325, 326, 339, 341.
- Kronika miasta Lwowa, 133, 137, 161, 189.
- Кропивницький І., 233, 279, 329, 330, 351, 352, 360, 361.
- Кропивницька Стаха, 361.
- Księgi narodu polskiego, 102.
- Krolmuss, 176.
- Кубаєвич, 188.
- Куземський, 246, 247, 248, 261, 302, 303, 304, 309, 310, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 319, 321, 323, 326, 344, 345, 371, 376, 377, 378, 380, 390, 392, 395, 397, 400, 406, 406.
- Кузмані, 5, 373.
- Кулачківці, 263.
- Кульчиці, 172.
- Кульчицький, 376, 379.
- Кушінґунда св., 47.
- Купало, свято, 65, 87, 113, 126.
- Купала на Івана, твір, 324.
- Купріялов, 387 (op. cit.).
- Куракин, князь, 113.

- Курелац Влах, 1.
 Курелац Франьє, 3, 7, 8.
 Куровиці, 205.
 Курцвайль, 378.
 Курчинський Денис, 179.
 Кути, 156, 224.
 Кутиска, 84, 85, 98.
 Куфштайн, 185.
 Кучинський, 160.
 Лаба, 19.
 Лаврецький, 397.
 Лаврисевич, 269.
 Лавровський, 23, 44, 47, 356,
 382, 391.
 Лагодів, 205.
 Лагодон, 288.
 Лажечка, 258.
 Лажечніков, 387 (op. cit.).
 Ланчин, 347, 351.
 Ласківці, 285.
 Ластівка, 387, 389.
 Латини, 126.
 Лашківці, 355.
 Львів, 2, 3, 6, 7, 10, 11, 13,
 14, 19, 20, 24, 26, 29, 38,
 41, 44, 45, 46, 49, 50, 53,
 54, 55, 58, 63, 66, 71, 73,
 76, 77, 78, 85, 86, 87, 88,
 90, 91, 93, 94, 96, 100, 101,
 112, 115, 120, 121, 122, 123,
 124, 127, 129, 130, 132, 133,
 134, 136, 140, 146, 147, 148,
 149, 150, 151, 152, 153, 161,
 162, 163, 164, 165, 169, 172,
 175, 177, 178, 183, 184, 185,
 190, 192, 193, 195, 197, 199,
 202, 205, 206, 207, 209, 211,
 215, 216, 217, 218, 221, 222,
 224, 225, 226, 227, 228, 229,
 230, 232, 233, 234, 235, 236,
 239, 242, 245, 247, 248, 249,
 253, 261, 262, 268, 270, 271,
 273, 277, 281, 282, 285, 286,
 287, 288, 289, 290, 291, 293,
 295, 296, 299, 300, 301, 302,
 304, 306, 307, 308, 311, 312,
 313, 316, 317, 318, 320, 323,
 325, 326, 327, 328, 333, 335,
 336, 339, 340, 341, 343, 349,
 353, 355, 356, 358, 359, 362,
 363, 364, 366, 367, 368, 375,
 376, 377, 384, 387, 388, 389,
 393, 397, 402, 405, 407, 408,
 409, 410, 412, 413, 414, 415,
 416.
 Львівська газета, 9, 245, 292,
 381.
 Львовяни, 58.
 Lewy Hradec, 176.
 Левицька Текля, 403.
 Левицький Венедикт Др., 77,
 88, 153, 166, 172, 222, 397.
 Левицький Ів. Ем., 168 (op. cit.).
 Левицький Йосиф, 15 (op. cit.),
 73, 92 (op. cit.), 111 (op. cit.),
 113, 124, 125, 128, 134, 135
 (op. cit.), 146, 155 (op. cit.),
 166, 178, 179, 193 (op. cit.),
 230, 247, 248, 250, 251, 328,
 396 (op. cit.), 398, 416 (op.
 cit.).
 Левицький Кароль, 205.
 Левицький Лука, 205.
 Левицький Михайло, митроп.,
 113, 171, 173, 267, 399.
 Левицький з Грушова, 184.
 Левицький з Пістиня, 127.
 Левін, 392.
 Лемки, 26.
 Леонтович Теодор, 222, 228,
 261, 290, 314, 331, 350, 356,
 371, 375.
 Ленчин Йосиф, 363.
 Ликич, 342.
 Липівці, 205.
 Липськ, 2, 111, 112, 193, 265.
 Литва, 206.
 Литвинович Др., 69, 161, 178,
 190, 210, 260, 333, 334, 341,
 348, 350, 356, 372, 374, 375,
 377, 397.
 Литературный Сборник, 91.
 Литовці, 115.
 Lib, 45.
 Libinhrad, 176.
 Лінде, 96.

- Ліпінський, 85 (op. cit.).
 Ліско, 43.
 List, 185.
 Літопись Волинська, 92.
 Літопись козацька, 92.
 Літопись Львівська, 18, 91,
 129, 130, 142.
 Літопись Нестора, 149.
 Літопись Пековська, 149.
 Літопись Сербська, 2, 3, 7, 9,
 11, 61.
 Літопись словенской словесно-
 сти, 336.
 Літопись Супральська, 149.
 Löbner Ed. Dr., 272.
 Lorensi, 368.
 Лобкович, 83.
 Ловиц, 267.
 Лодинський, 375, 390.
 Лозинський, депендент, 178.
 Лозинський Йосиф, 39, 109
 (op. cit.), 380, 406, 412.
 Ломницький, 310, 314, 315.
 Лось Леон, 283.
 Лотоцький, 217.
 Лужецький, 143, 155 (op. cit.),
 195.
 Лужиці, 19.
 Лужичани, 19.
 Лужницький, 269, 312.
 Лукавецький, 359.
 Лукашевич Леслав, 5.
 Лукашевич Плятон, 18, 20, 24,
 46, 91 (op. cit.), 335, 342.
 Луеса, князь, 107, 108, 212.
 Лучаковський Др., 278.
 Луческуль, 253.
 Лучкай, 103, 108, 109, 112.
 Лехія, 354.
 Любител альманах, 17.
 Любінецький, 168, 172.
 Любляна, 112, 154, 325.
 Любомірський Юрій, князь,
 209, 230, 241, 308, 309.
 Людвик Филип, 230.
 Люча, 350, 351.
 Лямберг, 300.
 Лян'енав, полк, 187.
 Лян'урська, 24.
 Ляхи, 49, 51, 56, 64, 69, 83,
 97, 108, 118, 119, 169, 219,
 227, 228, 236, 245, 246, 249,
 255, 256, 260, 261, 262, 263,
 271, 278, 279, 284, 296, 300,
 304, 306, 310, 314, 315, 319,
 322, 328, 341, 349, 352, 376,
 379, 383, 384, 388, 390, 404,
 405.
 Лянцкоронський, 24.
 Ляшки королівські, 205.
 Магазин Далматински, 62.
 Магазин за Художество Моду
 и Литерат., 9, 17.
 Магнусшевський Домінік, 25,
 86 (op. cit.).
 Мадяри, 20, 83, 109, 110, 281,
 300, 309, 310, 322.
 Мазепа, 145.
 Мазиця, драмат. твір, 414.
 Мазури, 43, 104, 271, 272, 283,
 299.
 Майдан гірний, 25.
 Майк, 106, 110.
 Макаревич, 200.
 Маковей Осип, 15 (op. cit.).
 Максимович, декан, 161.
 Максимович Михайло, 41, 46,
 53 (op. cit.), 79 (op. cit.),
 143, 150 (op. cit.), 155, 285.
 Мала Русь, 18, 70.
 Malý, 25 (op. cit.).
 Малиновський Михайло, 24,
 49, 69, 72, 87, 88, 120, 121,
 134, 135, 137 (op. cit.), 140,
 148, 184, 193, 202, 217, 221,
 222, 225, 228, 246, 277 (op.
 cit.), 290, 297, 311, 313, 314,
 315, 319, 325, 360, 371, 406,
 412, 413.
 Маліш Кароль, 240.
 Малорус, 121.
 Малоруська історія, 89, 260.
 Малоросс. пословици, 363, 387,
 389.
 Маміра, 72.

- Мангаймер, 271.
 Мандичевський Порф., 326, 327.
 Маїнковський, 21.
 Мантова, 257.
 Марґошес Ізаак, 361.
 Маркевич, 111 (op. cit.), 125, 150 (op. cit.), 195, 250 (op. cit.), 329 (op. cit.), 362 (op. cit.), 374, 387 (op. cit.), 389 (op. cit.).
 Марися, суджежа Вагилевича, 92, 93.
 Марсилія, 322.
 Марта Посадниця Новгородська, 314.
 Маруся, повість, 83, 123, 364, 370, 377, 384.
 Мах, 124 (op. cit.).
 Махавей, 268.
 Мацілінська Маріянна, 20, 207.
 Мацілінський, 345, 352, 403.
 Мацошин, 168, 172.
 Мацейовський В. А., 1, 5 (op. cit.), 10, 11, 12, 14, 19, 42, 73.
 Мекіска, 290.
 Meth, 151.
 Мегодий, апостол, 95.
 Меттерніх, 110, 231, 234, 267, 268.
 Мечислав П., 86.
 Микитинці, 78, 79, 87, 91, 98, 132, 134, 137, 138, 177, 178, 179, 182, 239.
 Микуличин, 216, 345.
 Миловук, 9, 17.
 Милош, князь, 2, 77, 83, 110, 121.
 Милутинович С., 1 (op. cit.), 2, 142.
 Михайло, князь, 63, 66, 67, 68.
 Михайло Хранитель, 116.
 Михалків, 179, 359.
 Мишин, 364.
 Mierzwa, 86.
 Мільосіч Др., 75, 82, 105, 109, 114, 142 (op. cit.), 146, 153, 154 (op. cit.), 155, 187, 188, 196 (op. cit.), 240, 340, 368, 377, 403, 405 (op. cit.), 412 (op. cit.).
 Мікулі, 161.
 Мікшичек, 111 (op. cit.).
 Мільтон, 128 (op. cit.), 135 (op. cit.).
 Міліковський, 11, 12, 13, 89, 122, 128, 130, 133, 135, 169, 202, 207, 221, 321.
 Міорс, владики, 86.
 Мітольогія, 189.
 Міцкевич, 5, 111 (op. cit.), 144 (op. cit.).
 Młównici gazyka polskeho, 25.
 Могила Амврозий (Метлінський), 143 (op. cit.), 155, 158, 159.
 Могилянський Любич Антін, 114 (op. cit.), 142 (op. cit.), 143, 155 (op. cit.), 195, 219, 220, 224, 263, 266, 327 (op. cit.), 329, 352.
 Могилянська Гандзя, 229.
 Могилянський Іван, 15, 47.
 Могиляни, 47.
 Мойсейович Александер, 179.
 Молдавія, 126, 181, 236, 237, 258.
 Молитвослов, 197, 198.
 Монастирська, 20, 41, 45, 46, 149, 150.
 Монахіум, 73.
 Monumenta Serbica, 12.
 Моравія, 19, 95, 310, 313.
 Моравани, 29, 313, 317, 320.
 Моравський Іван, 5.
 Москалі, 37, 81, 83, 105, 106, 118, 233, 234, 235, 260, 279, 352, 357, 362, 370.
 Москалівка, 235.
 Москва, 2, 11, 56, 73, 76, 86, 88, 92, 111, 112, 121, 129, 145, 163, 164, 181, 193, 217, 221, 223, 227, 325.
 Москвитянин, журнал, 72, 130, 149, 163, 165.
 Московская оружейная Палата, 163.

- Московщина, 24, 70, 74, 83.
 Мох Рудольф, 82, 203, 204 (op. cit.), 205, 243 (op. cit.), 281, 282 (op. cit.), 287 (op. cit.), 288, 291, 292, 293, 324 (op. cit.), 352, 370 (op. cit.), 416 (op. cit.).
 Мохнацький, 391, 406.
 Мощанський, 49, 50.
 Музейник, 25, 45, 75, 83, 98, 99, 113, 124, 151, 165, 184, 280.
 Мукачів, 108.
 Мурко, 142.
 Мустаца, 237.
 Муханів, 11.
 Мушацький, 9.
 Мушицький Лукіян, 2, 3 (op. cit.).
 Навроцький, 352.
 Nagy, 7.
 Надеждий, 56, 89 (op. cit.).
 Назаревич, 387, 389.
 Накваша, 179, 180.
 Нако Іван Миклуш, 9.
 Narodne powiny, 364.
 Народне П'єсама, 61.
 Народний Лист, 9, 17.
 Narodopis, 120.
 Насав, полк, 310.
 Наські українські казки, 99, 135, 150.
 Наталка Полтавка, 100, 150, 416.
 Наука Богословія, 242.
 Наука о управі тютюну, 201, 209.
 Начала священнаго языка, 185.
 Начальная исторія Польщѣ, 86.
 Негрибка, 43.
 Недзьвєцький Тит, 179.
 Neuberk Jan, 240.
 Neuman, 270.
 Neusatz, 1.
 Немцевич, 5.
 Нестерівці, 83, 211, 212.
 Нестор, 86, 111.
 Не ходи Грицю, драма, 324.
 Нечипір (Вагилевич), 26, 48, 64.
 Нижнів, 98, 243.
 Никодим, архієп., 11.
 Никола, цар, 110, 168, 237, 321, 357.
 Николай з Николаєва гл. Усти-янович М.
 Николаїв, 377.
 Німан, 113.
 Німецький Брод, 128.
 Німеччина, 104, 106, 258, 270, 271, 272, 308.
 Німкиня, 70, 79.
 Німці, 34, 37, 42, 57, 58, 59, 70, 108, 123, 139, 147, 165, 169, 181, 185, 190, 219, 237, 240, 249, 259, 268, 269, 270, 271, 272, 277, 280, 296, 305, 313, 352, 362, 377, 397, 401.
 Новаковський Г., 168, 172.
 Новгород, 59, 95.
 Новгородська Хроніка, 111.
 Новий Сад, 16, 61.
 Новий Торг, 47.
 Новини (гал.), 416.
 Новини Віденські, 167.
 Новини Загребські, 167.
 Новини Моравські, 167.
 Новине народне политическе, 17, 332.
 Новини Пражські, 165, 167, 175, 185, 308.
 Новини Прешбурські, 167.
 Новини сербські, 61, 66.
 Nowiny Slowanska Lipa, 308, 331, 332.
 Новини Словацькі, 109.
 Новини Хорватські, 17.
 Nowire Slovenske, 325.
 Noworosznik, 24.
 Новосілки, 204.
 Номоканон греческой церкви, 329, 363.
 Норимберк, 3.
 Носівці, 83.

- Нугент, 187, 210.
 Нужан, 260.
- Образцы славяно-русскаго дре-
 вленисания, 150.
- Обренович Михайло, князь,
 323.
- Оброшин, 271.
- Общій законъвъ держав. Вѣст-
 никъ, 393, 394.
- О halicke a uherskĕ Rusi, 298.
- О грамотном и договорном я-
 зыцѣ на южной Руси, 224.
- О грѣхѣ и его послѣдствах.
 Бесѣды, 163.
- Одерберг, 269.
- Одесса, 111.
- Одинецъ, 144 (op. cit.).
- Ожидів, 23, 26, 83, 100, 121.
- О житію и сочиненіях М. Шаш-
 кевича, 298.
- О заведенію вѣры Христ. на
 Руси, 298.
- Озаркевич, 286 (op. cit.), 329,
 359.
- Оконелля, 200.
- Оломунецъ, 302, 304, 306, 309,
 319, 323, 357.
- Ольга, 177.
- Ольшаниця, 205.
- Ольшевскій, 345.
- О народной поезіи Славянских
 племен, 135, 150.
- О наших народных пѣснях,
 224.
- О переводах священнаго пи-
 сания на язык южнорускій,
 224.
- Описаніе кіево-софійскаго Со-
 бора, 329, 362, 387, 389.
- Описаніе кіево-печерской Ла-
 вры, 362, 387, 389.
- Опыт государственнаго права,
 163.
- О пѣснях народных сербских,
 298.
- О предметѣ и элементах Ста-
 тистики, 100.
- Орел Татранскій, 149.
- Орлов, 110.
- О русских лѣтописях и лѣто-
 писателях, 163.
- Основяненко Квітка, 23, 24,
 41, 80, 85 (op. cit.), 88 (op.
 cit.), 92, 128 (op. cit.), 142
 (op. cit.), 153 (op. cit.), 188
 (op. cit.), 200, 203, 299 (op.
 cit.), 324 (op. cit.), 329 (op.
 cit.), 363 (op. cit.), 387 (op.
 cit.), 389 (op. cit.), 403, 416
 (op. cit.).
- О старых рукописях славено-
 русских, 298.
- Ost und West, журнал, 142.
- Острожска Біблія, 96.
- Острожскій Константин, 96.
- Отечественныя достопамятно-
 сти, 150.
- Отечественныя записки, 73,
 129, 130, 134, 325.
- О управѣ чи приправленю ле-
 ну, 325.
- Очерки русской литературы,
 150.
- О языкѣ южнорускѣм, 311.
- Павенцьскій, 352.
- Павенцьскій Антін, 245, 249,
 261, 290, 316, 325, 328, 354,
 358, 371, 380, 382, 409.
- Павлі Жеґога, 14, 19, 112, 114,
 120, 123, 176.
- Павскій, 150 (op. cit.), 354
 (op. cit.).
- Павлович Теодор, 2, 3, 6, 7
 (op. cit.), 16, 17, 56, 61.
- Падлевскій, 290, 291.
- Падура, 35, 41, 114 (op. cit.),
 120 (op. cit.).
- Пайґерт, 290.
- Палагче, 202, 207, 210, 213,
 266, 267, 268.
- Паляцьскій Фр., 26 (op. cit.),
 42, 45, 77 (op. cit.), 99 (op.
 cit.), 151 (op. cit.), 165, 200,
 240, 269, 280, 320.

- Рамієтник krakowski, 5.
 Рамієтники o dziejach, piśmien.
   i prawod. Słowian, 13.
 Память Р. Шашкевичу, 153.
 Паніч Михайло, 240.
 Папіч Максим, 241.
 Панонія, 95.
 Папроцький, 86.
 Пан Халявський, 387.
 Парастасів, 197, 198.
 Паргівці, 181.
 Париж, 73, 230, 328.
 Парма, полк. 269, 310.
 Паславський Петро, 196, 397.
 Пассек, 150 (op. cit.).
 Пашкевич, 110, 377.
 Пентатевх, 95.
 Пеняки, 107, 212.
 Перемишль, 22, 23, 24, 27, 28,
   30, 38, 39, 41, 42, 43, 47,
   48, 55, 65, 146, 172, 188,
   194, 198, 202, 209, 231, 239,
   248, 284, 299, 340, 396, 397,
   398, 416.
 Перемишляни, 243.
 Переяслав, 18.
 Переяславець, 18.
 Переяславська ніч, 324.
 Пестряк, 323.
 Peschiera, 257.
 Петербург, 13, 39, 73, 87, 92,
   129, 138, 140, 144, 163, 193,
   386, 387, 408.
 Петранович Др., 17, 61, 391.
 Петро з Підліся, 84.
 Петрович Григорій, 1, 2, 3, 7,
   8, 9, 10, 16, 17, 56, 60, 61,
   63, 66, 67, 109, 112.
 Петрушевич Антін, 91 (op. cit.),
   94, 96, 134, 193, 352, 354
   (op. cit.), 355, 386, 389.
 Печатки, 363, 386, 387.
 Печера, 72.
 Пешт, 1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 16,
   17, 20, 21, 24, 34, 36, 49,
   57, 58, 60, 295, 300, 306.
 Пилат, 123.
 Пишін, 221 (op. cit.).
 Писаревський, 143 (op. cit.),
   155 (op. cit.).
 Писателъ польски Руссины, 92.
 Письмо в Петербург, 163.
 Пъваня Црногорск., 2.
 Підгайці, 342.
 Підгайчини, 288, 350.
 Підгірє, 47.
 Pierwiosnek, 14.
 Pick Waclaw, 25 (op. cit.).
 Пільзно, 45.
 Пільсдорф, 268, 284.
 Пісецький Іван, 205.
 Пъснь радостнаго голоса, 168,
   187, 256.
 Пъснь Вовводъ, 153.
 Пісні народні, 344.
 Пісні руські, 26, 49, 150, 197,
   198.
 Пісочна, 310.
 Пістинь, 79, 91, 98, 127, 138,
   175, 198.
 Піхель, 152 (op. cit.).
 Піхлер Кароль, 148, 149, 150,
   152, 162, 163, 166, 184, 229,
   265, 392.
 Plody Zboru, 2, 5.
 Плуґів, 179.
 Powszechna Gazeta, 39, 308.
 Powszechny Pamiętnik Nauki
   i umięjet., 5.
 Погодін, 46, 73, 94, 121, 150
   (op. cit.), 164.
 Поділь, 176, 193, 201.
 Подъл часу у Русинѣв, 298.
 Подлинський Йосиф, 29, 58.
 Покуте, 73, 92, 93, 131, 135,
   244, 249.
 Подоляки, 243.
 Познань, 86, 199, 268.
 Польберг, 402.
 Полное собраніе русскихъ лѣ-
   тописей, 149, 329, 362.
 Полтава, 144, 145.
 Польща, 13, 14, 19, 58, 86, 112,
   115, 116, 117, 123, 178, 187,
   226, 236, 237, 248, 262, 280,
   308, 317, 390, 400.

- Полюхів, 205.
 Поляки, 4, 5, 13, 21, 29, 37, 45, 58, 111, 137, 139, 148, 154, 165, 175, 235, 236, 237, 248, 249, 255, 258, 264, 267, 268, 269, 272, 277, 280, 283, 287, 299, 302, 308, 309, 310, 317, 319, 332, 362, 374, 381, 397, 409.
 Полянський, 172, 188, 209, 210, 216, 262 (op. cit.), 284.
 St. Pölten, 187.
 Понизь, 73.
 Понятовський, 47.
 Попельники, 244, 249.
 Попов, 185 (op. cit.).
 Попович Павло, 56, 61, 171.
 Pogačské listy pro polní hospodáře w Cechach, 325.
 Поремба, 303, 377, 384.
 Портреты пменитых мужей рус. церкви, 150.
 Порхова, 352.
 Посошков Иванаушка, 88.
 Pospíšl Jar., 165, 240.
 Postep, 238.
 Потік, 312, 345.
 Потоцький Адам, 176.
 Пйотровський, 335.
 Routnik, 164, 175, 179, 185, 186, 229.
 Почич, князь, 110, 123.
 Правецький, 110.
 Прага, 3, 6, 11, 20, 21, 25, 42, 45, 49, 51, 53, 78, 86, 88, 89, 90, 93, 94, 96, 100, 113, 122, 124, 125, 127, 128, 130, 131, 136, 147, 148, 149, 150, 153, 156, 162, 164, 166, 168, 170, 175, 176, 179, 184, 185, 186, 200, 207, 229, 239, 240, 241, 244, 245, 246, 247, 248, 250, 258, 268, 278, 308, 309, 310, 313, 315, 316, 317, 319, 328, 331, 332, 358, 364, 391, 392, 395.
 Пражанка, 53.
 Праздник Коляда, статья, 85.
 Пресль, проф., 29, 77 (op. cit.), 99 (op. cit.), 152 (op. cit.), 200.
 Престель, 38.
 Прешбург, 2, 5, 20, 53, 109, 153, 168, 171, 209, 367, 368.
 Приговор Читателям, 153.
 Приповідки, 26, 29, 49, 50, 52, 54, 56, 57, 74, 104, 169, 214, 255, 295.
 Прогляд южнорусской словесности, 224.
 Прокіп св., 25.
 Прокопчиц, 269, 320, 323, 326, 327 (op. cit.), 370, 377, 390, 392, 394, 395, 401, 413, 414.
 Проскурницький I., 216, 345.
 Пруси, 372.
 Прут, 201.
 Пряшів, 16, 292.
 Pulschku, 304, 310.
 Пустиняк Цетинський, 1, 9.
 Путня, 190.
 Пушкин, 125, 143, 144 (op. cit.), 156.
 Пфайфер, 401.
 Пчела Сѣверная, 113.
 Пчола (стих), 197, 198, 201.
 Пчола галицка, 220, 223, 224, 227, 229, 237, 254, 259, 363.
 Шеворск, 4.
 Ясти, 115.
 Рагуза, 110.
 Радивилів, 182, 387.
 Радожниця, 22, 23, 27, 43, 44, 46, 53, 54, 55.
 Раковецький, 105 (op. cit.).
 Раковський, 100.
 Ралій, 178, 179.
 Рамсгорн, 174.
 Ранке Леопольд, 40.
 Раствацький, 44.
 Рачек, 176.
 Рачинський, 199, 406, 412.
 Равський Михайло, 377, 403.
 Раячич Йосиф, 209, 210.
 Рило, монастир, 109.

Рим, 59, 75, 83, 95, 153, 200,
215, 322.

Римляни, 109.

Riwnač, 185.

Riper Ф. Др., 4, 240, 280.

Рітгерсберг Людвик, 89, 142
(ор. cit.), 176, 331, 332.

Ровінський, 178.

Рогатин, 120.

Рожанка, 343.

Рожнів, 79, 209, 243, 245, 335,
342, 363.

Роза, 10.

Розвадів, 168, 172.

Розгірецький, 104.

Розгірче, 113.

Розговор на попа, 114.

Rozmańości, 140.

Романовський Евдоксий, 329.

Росправа о давних лѣтописях
руских, 224.

Росправа о сочиненіях Котля-
ревского, 316.

Росправа о языцѣ, 384.

Россія, 3, 18, 20, 39, 75, 78,
81, 82, 111, 113, 116, 134,
154, 172, 178, 179, 205, 237,
249, 303, 321, 324, 327, 349,
381, 388, 416.

Росцішевський, 3, 14, 42, 125,
128, 131.

Ротек, 174, 177, 189, 307 (ор.
cit.).

Рудницький Януарий, 205.

Руководство ку рахункам, 197,
198.

Rummerskich Bedřich hr., 241.

Румуни, 354.

Румянцов, 96.

Рус, 15, 75, 125, 135, 165, 175,
357.

Русалка Грозева, 113.

Русалка Дністрова, 1, 2, 7, 8,
9, 10, 16, 17, 24, 56, 60, 66,
104, 126, 128, 196, 295, 298.

Русаль, 54.

Русилів, 178.

Русини, 7, 13, 14, 18, 21, 39,
40, 53, 56, 64, 68, 69, 74,

104, 111, 115, 132, 148, 153,
161, 167, 169, 172, 174, 181,
184, 188, 189, 195, 196, 207,
209, 216, 217, 220, 236, 237,
238, 239, 242, 243, 244, 247,
248, 249, 250, 253, 258, 259,
262, 263, 264, 265, 269, 270,
271, 272, 277, 279, 280, 281,
283, 284, 285, 287, 289, 291,
293, 294, 295, 296, 299, 300,
301, 302, 303, 306, 308, 310,
311, 312, 313, 314, 315, 317,
319, 320, 322, 323, 327, 330,
331, 332, 333, 334, 335, 336,
337, 338, 339, 341, 343, 345,
349, 352, 358, 359, 360, 369,
370, 373, 374, 375, 376, 377,
378, 382, 383, 384, 385, 388,
390, 393, 394, 397, 400, 403,
404, 405, 406, 410, 411, 413,
414, 415, 416.

Русин Гаврило (Я. Головаць-
кий), 188, 212, 219.

Rusini a Polaci, 332.

Руслан (Пашкевич М.), 56,
75, 295.

Рускій историч. Сборник, 164.

Рускія достопамятности, 150,
164.

Рускія народныя сказки, 150.

Русь, 13, 19, 59, 60, 72, 77, 88,
95, 102, 123, 165, 226, 227,
239, 255, 256, 267, 268, 278,
284, 317, 338, 347, 349, 379,
410, 411, 416.

Ряпеда, 23.

Ряшів, 100.

Сабат Микола, 329.

Сава Чалий, 18.

Савка Йосиф, 271.

Савкевич, 27.

Савчинський, 224 (ор. cit.).

Сагайдачний, 118.

Садки, 342, 344, 355, 403.

Садукеї, 263.

Салацький, 65.

Салевич Андрій, 343.

- Салевич Петро, 343.
 Salisbury, 113.
 Salzburg, 256.
 Самбір, 215, 239.
 Самозванець Дмитро, 260.
 Сан, 249.
 Санок, 55, 96, 284.
 Саночани, 243.
 Санч, 284.
 Сардинія, 377, 382.
 Сартіні, 405, 408.
 Сатагура, 216.
 Сахаров, 163 (op. cit.).
 Саввич, 285.
 Сборник южноруских пісень,
 86, 155.
 Свирчківці, 269.
 Свіфт, 152 (op. cit.).
 Свод Законов, 134.
 Сводная Лѣтопись, 91.
 Святополк, 95.
 Седлячек, 4.
 Сельское Чтеніе, 151, 363, 387,
 408.
 Сеймова газета, 269.
 Семигород, 114.
 Семигрожани, 236.
 Семиградщина, 406.
 Сеневальд, 11.
 Серби, 17, 29, 58, 95, 106, 281,
 289, 313, 320.
 Сербія, 17, 29, 63, 66, 67, 83.
 Сербська Граматика, 17.
 Сербскій Народный Лист, 1.
 Сербск. нар. сп. 2.
 Сербска повѣстница, 2.
 Сербска пчела, 1.
 Сивкович, 310.
 Сигісмунд Старий, 47.
 Сидорів, 285, 290, 291, 312.
 Сильвестре, 138.
 Силезія, 115, 269, 310.
 Символика, 85, 86.
 Симонович, 250.
 Сибирскій Сборник, 163.
 Синовідський Микола, 329.
 Siemieński Lucyan, 13.
 Silorut, 76.
 Сімигінновський П., 206.
 Сѣмя Боже, 201.
 Сінський Єпископ, 155 (op. cit.).
 Сіраковський, 83.
 Скала, 291, 316, 324.
 Скалат, 177, 179, 191, 212, 262,
 285, 307, 400, 401.
 Скварців, 11.
 Скоморовський Йосиф, 416 (op.
 cit.).
 Скоморовський Келестин, 111.,
 143, 416 (op. cit.).
 Сколе, 326.
 Скорина Франц, 73, 96.
 Скутар, 112.
 Слава, 268.
 Slawen, Sussen, Hermanen, 111.
 Slawy Dčera, 6.
 Slavische Jahrbücher, 111, 113,
 336.
 Slavische Rundschau, 252.
 Slavische Zeitung, 271.
 Славіковський, 355.
 Славско, 326.
 Славянин, журнал, 5, 6.
 Славянщина, 19, 56, 57, 58,
 69, 70, 105, 113, 116, 154,
 367.
 Славяни, 1, 4, 5, 7, 9, 17, 19,
 25, 29, 49, 51, 56, 57, 58,
 59, 70, 109, 110, 114, 121,
 122, 123, 126, 142, 151, 167,
 172, 175, 188, 239, 240, 241,
 242, 244, 246, 247, 249, 255,
 258, 268, 269, 271, 272, 280,
 281, 289, 296, 308, 310, 320,
 372, 373, 374, 385, 386, 394,
 405, 414, 415.
 Слезакі, 104.
 Слимаковський Іван, 231, 232,
 290, 314.
 Сліоскин Служебник, 137.
 Слободія, 179.
 Словаки, 4, 5, 58, 109, 146,
 308, 313, 320, 322, 325.
 Slowansky narodopis, 77, 78, 99.
 Словар Илїрског језика, 61.
 Словарь историческій, 150.
 Словено-Чех, 58.

- Словінці, 320, 322.
 Слово, статя, 219.
 Слово, часопись, 3, 4.
 Слово о Полку Ігоря, 2, 20, 46.
 Слово правды, 3.
 Слонський, 315.
 Сметана, 76, 99 (op. cit.), 124 (op. cit.).
 Смолька, 317, 318, 319, 320.
 Смоляр, 85 (op. cit.).
 Снігурський І., 86, 171, 173, 188, 195, 209, 210, 216, 284.
 Сніп, 77, 155, 324.
 Собрание древних грамот и актов, 111.
 Собрание летописей, 387, 389.
 Собрание портретов Россиян, 150.
 Собеский, 190.
 Совгис, 23.
 Созанський Іван, 239 (op. cit.), 241 (op. cit.), 246 (op. cit.), 247 (op. cit.), 250 (op. cit.), 263 (op. cit.).
 Соколов, 345.
 Сокульський, 130, 134, 137, 138, 139, 161, 177, 178, 207, 208, 248, 250, 273.
 Соляніков, 76.
 Сопіков, 73, 137.
 Сосновський Лев, 222, 289, 335, 376, 379.
 Спартанці, 234.
 Спаситель, 85.
 Сперанський, 111 (op. cit.).
 Спорт — охота, 163.
 Срезневський Ізмаїл, 21, 23, 53, 63, 76, 77, 80, 82, 89, 100, 105, 111, 122, 123, 126, 128, 143, 155, 156, 159, 160, 172, 329 (op. cit.).
 Ставропігія, 202, 222, 228, 382.
 Ставропігіяці, 221.
 Стадійон Франц, 222, 227, 234, 237, 269, 270, 280, 306, 311, 316, 317, 319, 323, 338, 340, 348, 379.
 Stanek Dr., 25 (op. cit.), 77 (op. cit.), 100 (op. cit.).
- Станіслав св., єпископ, 47.
 Станіславів, 89, 90, 217, 220, 239, 249, 250, 265, 326, 350, 359, 377, 405.
 Старе Місто, 155.
 Старина Русская, 329.
 Starożytności galicyjskie, 14.
 Starożytnosti slovenske, 4, 131, 151.
 Staročeske biblioteke, 184.
 Статті о южнорусском языкѣ, 85, 92.
 Статут литовський, 142, 153.
 Стахурський Михайло, 205.
 Stenographische Berichte, 322.
 Стефан, архикнязь, 110, 124, 165, 176.
 Сирія, 310, 320.
 Стінка, 20, 345, 352.
 Stöger, 25, 123.
 Storch, 21, 100.
 Стратимирович, 2, 323.
 Стрий, 239, 284, 326, 377.
 Стройновський, 375.
 Стронський, 315.
 Стровв, 150 (op. cit.).
 Струмінський, 234.
 Субботич Др., 61, 323.
 Судомир, 86.
 Сучава, 179, 188, 191, 192.
 Сучавиця, 181, 190.
 Сушило, 142.
 Схолястик, 135, 184, 288.
 Цицля, 263.
 Сѣмаш, 45.
 Сєраковський Владислав, 272.
- Тарнавський Апольон, 179.
 Тарнів, 216, 255.
 Тарновецький, 146.
 Тарновський, 135, 140.
 Татри, 47, 115.
 Теофіля, 320.
 Теофілакт С., архієп., 95.
 Теплиці, 176.
 Тер, 324 (op. cit.).
 Теребельський, 377.
 Теребинський, 212.

- Теробовля, 285.
 Терлецька Анна, 136, 411.
 Терлецький, 216, 244, 260, 342, 411.
 Тернопілі, 234.
 Терношіль, 96, 295, 348, 382, 384, 400, 401, 413, 414.
 Tetzloff, 307.
 Tygodnik Wiedeński, 69.
 Tygodnik Petersburski, 69.
 Тиль, 25, 45, 128 (op. cit.).
 Тиминський, 46.
 Тироль, 185, 258, 310.
 Тисьмениця, 212, 268, 350.
 Тичинський, 404.
 Тишинський, 139.
 Тишківці, 331.
 Тлусте, 191, 192, 193, 197, 198, 199, 213, 215, 221, 226, 227, 239, 241, 246, 251, 269, 285, 288, 290, 291, 295, 297, 316, 330, 343, 355.
 Товарницький, 6, 289.
 Товгович С., 93.
 Товсте, 199, 324.
 Толсті, графи, 325.
 Томашевський Гнат, 179.
 Томко, 76 (op. cit.), 99 (op. cit.), 151 (op. cit.), 165 (op. cit.), 176.
 Томович, 126, 128, 253.
 Тополя Кирило, 151 (op. cit.).
 Торжиде, 405.
 Торське, 206.
 Traunsse, 256.
 Требинський, 75.
 Трентовський, 111 (op. cit.).
 Трещаковський, 314.
 Три вступительні преподаванія, 362, 415.
 Триодіон цвітне, 96.
 Трісет, 311.
 Тровсестарство, 2.
 Труханів, 113.
 Тульн, 112.
 Тун Йос. Мат., 90 (op. cit.), 151 (op. cit.), 240, 385.
 Турки, 118, 400.
 Туровський, 5, 23.
 Турск, 176.
 Турчинський, Стефан, 228.
 Турянський Йордан, 141.
 Тустановський, 146, 375, 390.
 Тустановський Зизаній, 96.
 Тучапи, 244, 335, 342.
 Тюкюли Савва, 3, 9.
 Увисла, 370.
 Угорщина, 16, 39, 92, 295, 300, 326, 342, 400.
 Угри, 21, 45, 85, 95, 109, 111, 113, 243, 292, 299, 306, 317, 322, 335, 342, 347, 352, 357, 377, 401.
 Угринів, 269.
 Угричич-Требинський, 70.
 Україна, 79, 80, 81, 105, 116, 117, 119, 120, 145, 416.
 Українець, 23, 108, 143.
 Українські балади, 76, 99, 156, 158.
 Улашківці, 192.
 St. Ulrich, 76, 80, 334.
 Унівар, 171, 292.
 Унів, 204, 355.
 Urschendorf, 153.
 Устиянович Корнїло, 3 (op. cit.).
 Устиянович Микола, 82, 114 (op. cit.), 143, 196, 251 (op. cit.), 261, 262 (op. cit.), 289, 325, 326, 358, 368, 374, 376, 377, 382, 405, 408, 409, 411, 416.
 Устияновичева, 377.
 Устрики, 23, 43, 44.
 Устромський, 104.
 Устрялов, 39 (op. cit.), 111.
 Уторопи, 98.
 Учене Срб. дружество, 2.
 Ушківці, 205.
 Фанґор, 328.
 Фаєрпатакий, 85.
 Федакевич Іван, 179.
 Федорович, 300, 352.

- Фердинанд, цісар, 61, 300, 319, 321.
- Фердинанд Есте, князь, 107, 142, 167.
- Фестенбург, 231.
- Фіккер, 174.
- Fischhof Goldmass, 271.
- Флейшман Др., 107.
- Фльоринка, 47.
- Фойгт Др., 110.
- Фор, 284.
- Франкфурт, 240, 268, 280.
- Франц Йосиф I., 319, 320, 385, 386.
- Франц Кароль, 45, 111, 320.
- Франція, 230, 235, 381.
- Французи, 25.
- Chalupka Samoslaw, 5.
- Харибда, 263.
- Харків, 144, 163.
- Хаскель, 225.
- Хатна, 181.
- Хирів, 43, 44.
- Хлібкевич, 84.
- Хлебовицький, 83.
- Хмелева, 160, 180, 182, 183, 191, 192, 193, 197, 199, 213, 215, 219, 221, 225, 226, 227, 228, 241, 246, 250, 251, 262, 263, 264, 269, 279, 282, 283, 285, 288, 290, 291, 295, 297, 298, 306, 307, 309, 312, 316, 330, 331, 333, 341, 342, 355, 402.
- Хмельницький, 93.
- Ходаковський, 4 (op. cit.), 20, 45, 112.
- Ходзінський, 403.
- Хоминський, 222, 231, 314, 375, 406.
- Хомчин, 208.
- Хомяков, 94, 150 (op. cit.), 324 (op. cit.), 416 (op. cit.).
- Хорватія, 3, 8, 20, 122.
- Хорвати, 17, 58, 60.
- Хризостом св., 96.
- Хроніка Іпатієвська, 111.
- Хотин, 119.
- Царський, 150 (op. cit.).
- Царство Польське, 140.
- Церкевич, 342.
- Цертелев, 155.
- Цетинь, 1.
- Ціцери, черенки, 36.
- Цибульський, 111 (op. cit.).
- Zustände der Russinen, 193, 204.
- Цепановський, 404.
- Цехолевський, 178.
- Чабарівка, 290.
- Чарп, 11, 324.
- Časopis českého museum, 56, 77, 99, 100, 135, 186, 298.
- Czasopismo Ossolińskiego, 223.
- Чаховський, 253.
- Челяковський, 25 (op. cit.), 118 (op. cit.), 395.
- Чепелі, 35, 56, 81, 107, 109, 136, 154, 168, 177, 179, 180, 190, 205, 210, 211, 212, 218, 307, 401, 408.
- Червона Русь, 248, 249, 269, 354.
- Червоноград, 176.
- Черганівка, 260.
- Черкаський, 404.
- Чермак, 128.
- Чернелиці, 264.
- Černý Kostelec, 176.
- Черничев, 110.
- Чернівці, 91, 93, 132, 133, 137, 139, 147, 168, 171, 172, 174, 178, 179, 180, 183, 188, 190, 191, 192, 197, 201, 205, 206, 207, 212, 213, 214, 215, 218, 227, 228, 249, 252, 260, 286, 302, 306, 307, 328, 330, 334, 335, 336, 340, 382, 397.
- Чеське Музеум, 53, 151, 165, 200.
- Česke nowiny, 149.
- Čestmir, 176.
- Чехи, 4, 5, 26, 29, 36, 38, 45,

- 58, 76, 95, 110, 122, 123, 124, 125, 148, 175, 176, 185, 200, 210, 212, 239, 241, 249, 258, 269, 270, 271, 272, 287, 289, 299, 308, 310, 313, 314, 317, 319, 320, 322, 338, 339, 373, 395.
- Чечі, 216.
- Ceste a prochazky po uherske, a haličke Rusj, 75, 90, 104, 298.
- Чин вечери и Утрени, 197, 198.
- Чирлянський, 401.
- Чорний Потік, 347, 351.
- Чорногора, 22, 61.
- Чорногорець, 110.
- Чортків, 277, 279, 285.
- Шанковський, 277, 290.
- Sarka, 176.
- Шафарик Др., 109.
- Шафарик Йосиф, 4, 6 (op. cit.), 11, 12, 25, 42, 45, 55, 61, 64 (op. cit.), 77, 78, 92, 95 (op. cit.), 99, 111 (op. cit.), 112 (op. cit.), 120 (op. cit.), 121, 124, 125, 128, 130, 131, 148, 150 (op. cit.), 151, 162, 163, 164, 165, 176, 177, 178, 186, 230, 240, 270, 328, 373, 374, 375, 385, 394, 395, 405.
- Шашкевич Григорій, 269, 280, 299, 303, 310, 312, 313, 315, 316, 319, 322, 323, 326, 340, 348, 349, 352, 357, 362, 366, 367, 369, 372, 373, 374, 375, 378, 384, 389, 399, 403, 410.
- Шашкевич Маркіян, 61, 103, 112, 114 (op. cit.), 122, 143, 153 (op. cit.), 216, 217.
- Шварценберг, 311, 399.
- Шевірійов Степ., 86, 150 (op. cit.) 416.
- Шевченко, 85 (op. cit.), 92, 143, 150 (op. cit.), 163 (op. cit.).
- Шекспір, 200.
- Шельменко-денщик, 387, 389.
- Шерепера, 143.
- Шешори, 92, 224.
- Шпмуніч, 189, 255, 256, 358.
- Шіллер, 73 (op. cit.), 135 (op. cit.), 224.
- Schüte Dr., 304.
- Шкло, 124, 125, 128, 134.
- Шлеск гл. Силезія.
- Шляхтова, 47.
- Шмерековський, 277.
- Шмерлінг, 379.
- Шмид, 412 (op. cit.).
- Schmoler, 252, 262 (op. cit.).
- Шокац, 1.
- Шпигонський Атапас, 143, 144, 156 (op. cit.).
- Štepanek J. N., 121, 124.
- Шторх, 130, 148, 149, 151, 229.
- Штрасбург, 73.
- Штробах, 319, 320.
- Štur Drahotju, 5.
- Štur Ludevít, 5, 25, 109, 148, 165, 240.
- Штутгард, 39.
- Štule Wáclaw, 240.
- Шумава, 4.
- Шумлянська, 355.
- Шумск, 72.
- Шухевич Осип, 299, 330, 331.
- Шавинський, 210.
- Шавиння, 47.
- Шекотів, 72.
- Щуровський, 100.
- Бреї, 140, 222, 361.
- Єгипет, 220.
- Jelasić, 281, 300, 306.
- Єловицький, 310.
- Єнджейовський, 178.
- Єрмак, 260.
- Югославяни, 281.
- Южнорускій Сборник, 270, 271, 272, 273, 279, 294.
- Юзичинський Антін, 290.
- Юнгман, 4, 24, 128, 135, 152 (op. cit.).

Юркевич, 371.
 Юрські князі, 178.
 Ютічка сербська. 77, 99.
 Яблониця, 347.
 Яблонів, 39.
 Яблонський Кастан, 133, 134,
 137, 162, 221.
 Ягайлони, 115.
 Язиков, 163 (op. cit.).
 Язловець, 221, 277.
 Яновський Др., 370, 390, 404,
 410.
 Jarzębecki, 178.
 Ясінський, дідич, 69.

Ясінський Іван, 205.
 Ясси, 237.
 Jastrzębski Honorat, 179.
 Яхимович Григорій, 68 (op.
 cit.), 92, 171, 233, 234, 245,
 261, 284, 299, 302, 317, 320,
 322, 340, 356, 357.
 Яхім Фр., 20, 24, 26, 27, 42,
 45, 46, 65, 175, 183, 184,
 221, 225, 229, 230, 243, 277,
 280, 281, 319, 320, 325, 375
 (op. cit.), 385, 388, 392, 393,
 395, 401, 411.
 Яшовський, 5, 6 (op. cit.).

Показчик річевий.

- Абсолютизм, 263.
авдитория, 294.
авдієнція, 82, 110, 154, 166.
адміністратор, 127, 216, 295, 345, 402.
адміністрація, 127.
адмісія, 73.
азбучна війна, 39.
академіки, 226, 247, 248, 305.
академія, 57, 110, 200, 233, 253, 260, 377, 406, 410.
академія наук, 230.
Акафісти, 197, 198.
актуарія, 90.
акцесіст, 176.
акциза, 299, 300.
акціонерська спілка, 176.
альба, 47.
альбум, 86, 89, 100.
св. Аліянція, 320.
альманах, 65.
альфавет, 36, 58, 95.
алюмни, 232, 233, 243, 403, 413.
амбіція, 84.
анатомія, 34.
аннарій, 47.
антагоніст, 69.
антиквар, 125.
Антольогія, 124.
апанажі, 110.
Апокаліпса, 96.
Апостоли, 96.
appendix, 12.
аристократ, 165, 185, 359.
аристократія, 122, 229, 296, 405.
аритметика, 353.
арлекін, 165.
арсенал, 305.
артист, 37, 72.
Археографічна комісія, 87, 88, 240.
археографічний комітет, 73.
археологія, 73, 134.
архидієцезан, 170.
Архидіаконат, 292.
архиепископ, 11, 192.
архимандрит, 181, 303.
архів, 124, 146, 152, 155, 224.
архівар, 165.
асигнація, 130.
асистент, 110.
астрономія, 286.
атаман, 118, 119.
атлят, 25, 184.
Байрат, 265.
банкнот, 108.
барон, 179, 180, 191, 272.
баталія, 257.
баша, 119.
Бельведер, 304.
беллетристика, 128.
beneficium, 217.

Бернардини, 266, 267.
 билина, 142.
 бібліотека, 23, 192, 325.
 бібліотека, Народного Дому, 7.
 бібліотека Оссолінських, 351.
 бібліотека університетська, 377.
 бібліотека Филипа Людвіка, 138.
 бібліотека цісарська, 146, 200, 310.
 бібліотекар, 138, 186.
 біблія, 96, 395.
 біографія, 395.
 Bücherrevisionsamt, 78.
 богослови, 95, 280, 284, 322, 377, 404.
 св. Богословіє, 40, 201, 247, 413.
 болона, 2, 50, 52, 167, 187, 188, 195, 255, 256, 258.
 Болоховське княжество, 72.
 бояри, 181, 227, 253.
 бригада, 189.
 брошура, 3.
 бруїйон, 4, 127.
 Буквар, 197, 198, 201, 285, 359.
 Букварчик, 197, 198.
 бурк, 340.
 бухгалтер, 128.
 бюрократ, 263, 264.
 бюрократія, 241, 248, 249, 356.
 Вакації, 33, 79, 81, 177, 191, 262, 390, 401.
 варіант, 121.
 везир, 119.
 вибори, 383, 384.
 вікарій, 198, 202.
 Winterberg-Fabrik, 142.
 віцепрезидент, 200.
 віцеректор, 88, 201.
 владика, 23, 44, 47, 86, 110, 170, 252, 253, 284.
 вотум недовіря, 319.
 Вронівська гора, 400.
 всеславянство, 3, 69, 281.
 всеучилище ім. університет.

Гаївки, 136.
 Галицьке княжество, 72.
 Hermeneuticа, 95.
 гимн, 116.
 гимн австрійський, 25.
 гіпохондра, 84.
 глаголиця, 123, 155.
 гомеопат, 107.
 гомеопатія, 106, 107.
 господарі волоські, 181.
 гофрат, 343.
 Hofstelle, 67, 82.
 громадянка, 209, 358.
 грамати́ка, 1, 15, 75, 102, 109, 173, 180, 277, 281, 292, 313, 318, 321, 354, 357, 369, 375, 384, 397, 404.
 грамота, 87, 152, 298.
 грамати́карі, 281.
 грека, 313, 404.
 Gallimathias, 349.
 гарантія, 272.
 гапштайнські купелі, 21.
 гвардист, 304.
 гвардія пародова, 227, 234, 236, 252, 274, 294, 300, 301, 302, 304, 305.
 географія, 70, 265, 303, 320, 323, 353, 363.
 геометрія, 353.
 гільда, 182.
 гімназія, 242, 271, 284, 292, 294, 303, 308, 318, 321, 323, 326, 336, 353, 374, 377, 380, 388, 390, 395, 397, 410, 413, 414, 415.
 губернатор, 83, 110, 222.
 губернія, 147, 166, 167, 207, 216, 283, 305, 347, 389.
 гувернер, 188.
 Двір, 253.
 декан, 50, 167, 168, 211, 245, 260, 261, 277, 346, 413.
 деканат, 212, 245, 260, 342, 400, 413.
 декрет, 122, 169, 284, 307, 318.

- 320, 321, 322, 323, 325, 383, 391.
- делегат, 144, 246.
- демократ, 264, 296, 309, 398.
- демократія, 400.
- демонольог, 73.
- демонстрація, 185.
- депендент, 178.
- депеша, 304.
- депозит, 100, 261.
- депутат, 246, 271, 285, 302, 304, 810, 322, 398.
- депутация, 151, 236, 237, 245, 301, 310, 319, 323, 337, 338, 340, 354.
- депутований, 267, 269, 272, 273, 279, 283, 314, 319, 326, 337, 394.
- деспотизм, 296.
- десятоначальник, 269.
- десятоначальництво, 320.
- децизия, 346.
- диктаторство, 363.
- дільжанс, 3, 6, 9, 57, 93, 98, 181, 207, 329.
- династія, 272.
- дипльом, 52, 75, 80, 81, 88, 141, 182.
- дипльомат, 10, 12, 83.
- директорат, 82.
- дирекція поліції, 68.
- диспенз, 308.
- divadlo německe, 25.
- divadlo česke, 25, 123, 124, 151, 176.
- Dienst Reglement 189, 201, 255.
- дієзезія, 225, 290.
- Дім Габсбурський, 247.
- діссертація, 34.
- дієта, 371.
- діялект, 39, 222, 293.
- догмати, 404.
- догматика, 404, 411.
- доктор, 34, 108, 110.
- докторат, 34, 340.
- документ, 73, 140, 193.
- домінія, 342.
- Домінікани, 320.
- дотація, 384.
- драма, 109, 260, 286, 353.
- драматург, 124.
- друїдське зданіє, 113.
- дуктор, 231.
- дуплікат, 38.
- Едиція, 133.
- екзекуція, 378.
- економ, 266.
- економія, 31.
- ексамен, 3, 30, 33, 34, 35, 60, 97, 147, 176, 343, 406.
- ексорта, 404.
- експедитор, 131, 175.
- експедиція, 176.
- експенз, 134, 355.
- експозитура, 205.
- екстерніст, 351.
- експеленція, 184.
- еманципация, 111.
- еміненція, 182.
- еміссарій, 69.
- енергія, 232.
- енциклопедія, 77, 151.
- епархія, 405.
- єпископ, 86, 135, 231, 245, 246, 323, 380.
- єпископія, 390.
- єпископство, 405.
- епідемія, 186.
- епітет, 268.
- єпоха, 102, 103, 104, 105, 108, 110, 114.
- єра, 303.
- єскуляпія, 84.
- єтнографія, 70, 105, 124.
- єтимольгічна правопись, 286.
- Животопись, 80, 83.
- журнал, 87, 123, 130, 192, 222, 224, 251, 325.
- журналістика, 61.
- Законодавство, 13.
- замок королівський, 47.
- Запросини, 168, 169, 242, 243.
- зельот, 216.

- землепис, 77, 165, 166, 184, 308, 313.
- з'їзд руських учених, 242, 289, 292, 293, 294, 302.
- Ідея, 45, 102, 104, 105.
- ідіотікоп, 15, 126, 193.
- іконостас, 410.
- Іллірщина, 75, 80.
- імперія, 353, 367.
- інженер, 176.
- інгроссіст, 78, 128, 147, 148.
- індаґація, 50.
- інквізиція, 49.
- інсталяція, 218.
- інстанція, 290, 291.
- інституція, 19.
- інструкція, 245, 248.
- інтеліґенція, 269, 283, 393.
- історик, 86, 109, 134.
- історія, 70, 86, 105, 106, 109, 114, 124, 133, 139, 151, 165, 265, 290, 296, 303, 313, 320, 344, 353, 370, 395, 416.
- ієрей, 94.
- Кабальниця, 107.
- кабінетова канцелярія, 82.
- кавція, 358.
- камера надворна, 154, 166, 299.
- кандидат, 202, 290, 294, 317, 323.
- канонік, 88, 161, 233, 269.
- кантата, 24.
- канцелярія, 127, 240, 276.
- канцлер, 72, 222, 227, 253.
- капелян, 195, 210.
- капітула, 23, 216.
- капітуляція, 305.
- карантанна, 73.
- Карловицький митрополит, 129, 212, 219.
- Карпатські гори, 92.
- карти (до граня), 107.
- касіно, 327.
- катальог, 221, 222.
- катастрофа, 8, 267.
- катедра (церква), 2, 46, 266.
- катедра гімназ., 284, 318, 323, 415.
- катедра університет., 95, 110, 149, 242, 253, 287, 288, 291, 293, 294, 297, 317, 335, 370, 415.
- катедральний вікарій, 172.
- катехит, 178, 404.
- кваліфікація, 90, 128.
- квартет, 24.
- квінта, 116, 117.
- кирилиця, 40, 74, 189, 209, 265, 277, 358, 393.
- китайка, 33.
- клир, 142.
- клієнт, 83.
- клерик, 96.
- Клюб Славянський, 317, 320, 322, 323, 373.
- кляштор, 181, 190.
- книжниця, 3, 102, 105, 109.
- книговзбір, 84.
- кодекс, 100, 146.
- колїзія, 242.
- коллеґія, 136, 233, 235.
- кольонія, 112.
- колятор, 291, 345.
- коломиїлка, 121.
- коло сербське (танець), 121.
- Коляда, 93.
- коляди, 48, 55, 65, 86, 154.
- командант міста, 364.
- комбінація, 382.
- коміс, 133, 173, 377.
- комісар, 67, 108, 198, 262, 283, 299, 300, 302, 376, 378, 383, 399.
- комісіонаж, 148.
- комісія, 289, 302, 349, 368, 373, 374, 376, 383, 384, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 405, 416.
- коморник, 205, 218, 284.
- компліанація, 361.
- комунікація, 259, 280.
- конверзація, 165.
- конвікт, 172.
- конвіктисти, 53, 154, 155.
- конґреґація, 355.

- конгрес славянських фільольо-
 гів, 367, 371.
 конгруя, 50, 218, 408.
 кондиція, 292.
 кондуктор, 250.
 конкуренція, 291, 358.
 конкурс, 46, 72, 149, 173, 177,
 178, 180, 291, 294, 297, 345,
 347, 363, 370, 376, 377.
 консеквенція, 314.
 консигнація, 230.
 консиляр, 161.
 консистор, 26, 57, 72, 109, 122,
 135, 210, 220, 233, 242, 249,
 262, 291, 294, 318, 345, 346,
 347, 379, 380.
 консисторія, 153, 193, 196, 203,
 225, 244, 245, 292, 297, 317,
 342, 376, 397.
 консисторська канцелярія, 225.
 консисторські письма, 23.
 консіліум, 16.
 конституція, 234, 236, 237,
 241, 244, 248, 249, 263, 267,
 272, 278, 282, 284, 300, 301,
 303, 306, 321, 323, 383, 392.
 конто, 89, 175, 351.
 контракт, 42, 75, 80, 81, 206,
 213, 215, 357.
 контрольор, 206, 274, 276.
 кооператор, 91, 132, 179, 198.
 коопература, 79, 127, 200, 235.
 конференція, 269, 270, 314,
 321.
 концесія, 249, 253.
 кінець Костюшки, 47.
 кінець Кракусовий, 47.
 коректа, 243.
 коректор, 408.
 коректура, 36, 49, 50, 167, 188,
 195, 209, 255, 257, 271, 357,
 409.
 кореспондент, 88, 332.
 кореспонденція, 168, 276.
 корифей, 265.
 король галицький, 238.
 королівське чеське товариство
 наук, 165.
 космополіт, 4.
 костел св. Стефана, 372.
 костюм, 165.
 краснописанє, 273.
 красноріччє, 273, 344.
 крилос, 106.
 крилошани, 179, 202, 246, 284,
 303, 380, 398.
 критик, 112, 408.
 критика, 86, 111, 112, 113, 125,
 176, 265.
 криза, 104.
 куратор, 200.
 куренда, 186, 225, 260, 286.
 курзорія, 290.
 кустос, 46.
 Лазаристи, 112.
 Landsturm, 346, 352.
 латина, 313.
 латинники, 390.
 латинщики, 404.
 латинщина, 74, 75.
 Лев в синім полі (герб), 260.
 лібра, 130.
 лінгвіст, 354.
 List pastoralny, 317.
 літографія, 322.
 літерат, 87, 126, 184, 190, 243,
 261.
 література, 4, 6, 7, 9, 13, 14,
 25, 42, 60, 69, 85, 87, 88,
 109, 113, 131, 147, 151, 152,
 178, 242, 294, 322, 327, 336,
 353.
 літописець, 92.
 літопись, 224, 257, 334.
 Литургія, 95.
 ліцеалісти, 404, 410, 411.
 ліцей, 271, 415.
 льогіка, 102, 264, 267.
 льотерія, 168, 300.
 лубочні картинки, 72.
 Луцький князь, 12.
 лексікон, 15.
 легія, 260, 305, 310.
 любимене (quodlibet), 142.
 люстрація, 234.

- ляхавка, 220.
ляхва, 119.
ляхожерця, 263.
ляшніа, 305, 362, 363, 391.
Ляшок, 279, 305.
лящина, 75, 80.
- Магістер, 34, 170, 334.
магістерія, 34.
магістрат, 82, 199.
мадяроман, 109, 357.
мадярство, 308.
мадярщина, 56, 122.
мазур (танець), 110, 121.
малорущина, 118, 331.
мадатор, 98, 179, 180, 263, 326.
маніфест, 319, 348, 357.
маніфестация, 226.
манія, 118.
манускрипт, 10, 216, 226, 371.
мапа, 77, 78, 100, 151, 184.
мармур, 46.
матиматика, 323, 353.
Матиця гал. руська, 183, 230, 242, 243, 273, 274, 277, 281, 286, 289, 291, 292, 294, 307, 314, 318, 323, 235, 374, 377, 410, 415, 416.
Матиця ілїрська, 61.
Матиця польська, 230.
Матиця сербська, 1, 2, 3, 7, 9, 61.
Матиця чеська, 76, 77, 89, 90, 94, 100, 128, 130, 131, 151, 163, 165, 184, 185, 230, 280, 308, 328.
Матузалем, 267.
махінація, 345.
медицина, 33, 34, 182.
мельодія, 394.
мельодрама, 286.
меморіял, 165.
меренда, 165.
метафізика, 323.
Мехитаристи (монахи), 35, 50, 214, 255, 256, 269, 270, 357.
меценас, 37, 172.
- měštanska beseda, 308.
Министерство народ. Просвѣщенія, 87.
митрополит, 9, 86, 100, 122, 135, 173, 178, 184, 196, 209, 210, 232, 233, 269, 284, 317, 404, 412, 413.
митрополія, 183.
Мінеральогічний Музей, 310.
міністер, 66, 110, 111, 134, 138, 142, 234, 246, 279, 311, 312, 314, 319, 323, 348, 358, 366, 368, 371, 373, 375, 385, 394, 411.
міністерство, 232, 301, 303, 311, 312, 314, 315, 316, 317, 319, 322, 325, 338, 340, 348, 349, 352, 356, 367, 369, 370, 375, 377, 378, 379, 381, 383, 384, 389, 390, 391, 393, 394, 399, 404, 406, 412, 414, 416.
місіонар, 58, 216.
місіонарська школа, 75.
місія, 301.
місто Леопольда, 37.
міщанство, 151.
mluwnice staročeske, 131.
могила Ванди, 47.
молитовник, 201.
монарх, 301, 372.
монархія, 146, 272, 275, 310, 319.
монастир, 47, 109, 181, 183, 256, 291.
монастир св. Онуфрія, 96.
монастир Почаївський, 113.
монастир Уршулянок, 177.
монах, 25.
монольоґ, 326.
мораліст, 49, 153, 166.
Московське царство, 249.
московщина, 80, 83.
музей, 176.
- Намісник, 88, 107, 110, 142, 167, 284.
Народний Дім, 377, 380, 409, 410.

- натураліст, 84.
 натуральна історія, 286, 353.
 нація, 271.
 німеччина, 299, 396, 410.
 Німота, 249.
 pobles, 235.
 новий завіт, 95, 96.
 поворочник, 108.
 нотар, 17.
 Oberpostamts Zeitungs Expedition, 164.
 Обєрпрокуратор Синода, 144.
 обскурантизм, 200.
 Общество сельскаго хозяйства, 324.
 окулістика, 33.
 ономастікон, 151.
 операція, 355.
 опозиція, 349, 404.
 організація, 303, 396, 406.
 орден св. Володимира, 380.
 ордер Леопольда, 24, 25, 178.
 ординат, 110.
 ортографія, 30, 36, 38, 216, 290, 296.
 оригінал, 1, 4, 53, 75, 364.
 Оссолінських заведенє, 230.
 офіціал, 147, 184.
 охмістр, 338.
 Паґат, 231, 232.
 pacts conventa, 243.
 палата, 113, 165.
 Палятин угорський, 110.
 памфлет, 186.
 пам'явизм, 4, 230.
 панславїст, 3, 6, 148.
 панщина, 227, 236, 267, 268, 283, 295, 375, 378, 383, 391, 393, 395.
 папа, 83, 97, 177, 249, 322.
 папірня, 255.
 парадокс, 175.
 парастас, 97.
 парламент, 240.
 парох, 87, 88, 127, 160, 202.
 парохія, 64, 127, 200, 210, 220, 253, 286, 297, 311, 318, 347.
 парохіяни, 65, 335.
 партія, 166, 242, 271, 299, 300, 362, 399, 413.
 Пастирі (владики), 173.
 пастораліст, 27.
 патент, 154, 348.
 патріот, 3, 4.
 патріярх, 11, 24, 235.
 патрон, 42, 67, 70.
 пашпорт, 68, 75, 81, 109, 169, 197, 205, 352.
 педагогія, 273.
 педель, 231.
 пеня, 68, 104, 196, 209.
 пергамент, 190.
 переводчик, 322, 331, 353, 376, 378, 379, 380, 406, 412.
 передмістя Відня, 304.
 передновок, 154.
 перекінчик, 118.
 перелоги, 113.
 песиміст, 379.
 петиція, 237, 315, 412.
 петрівка, 54.
 печатня Мехитаристів, 187.
 письменник, 45, 131.
 письменність, 109, 246, 273, 286, 289.
 питомець, 130, 326.
 підручник (адютант), 110.
 Піяри (шпиталь), 121.
 поведенця, 83.
 політик, 409.
 політика, 4, 45, 80, 104, 105, 164, 241, 263, 267, 270, 280, 294, 308, 312, 314, 315, 318, 378, 379, 380, 408, 415.
 політикан, 4.
 політехніка, 110.
 поліція, 67, 68, 105, 409.
 полька (танець), 110, 121.
 Полтавська губернія, 75.
 польщина, 70, 321.
 полеміка, 243, 265.
 портрет, 3, 86.
 поручник, 112.
 посол, 16, 110, 272, 278, 280.
 посольство, 138, 168, 337.

- постмайстер, 344.
 правительство, 82, 88, 135, 141,
 146, 154, 239, 245, 248, 251,
 258, 319, 334, 338, 376, 379,
 381, 388, 394, 400, 404, 405,
 407, 415.
 правопись, 27, 53, 58, 70, 75,
 123, 126, 142, 167, 189, 254,
 295, 349, 354, 407, 409.
 практикант, 169.
 пралат, 71, 72, 134, 207, 345,
 375.
 пребенда, 267.
 предисловіє, 92, 142.
 предплата гл. пренумерата.
 предплатник гл. пренумерант.
 презентація, 400.
 презентп, 202, 212, 213, 218,
 228, 291, 345, 378.
 презес, 260, 296.
 президент, 128, 154, 200.
 президент міністрів, 311.
 президент сойму (парляменту),
 317.
 Президія, 131, 153, 174, 180,
 242, 317, 377, 380, 384, 406,
 409.
 прелєкція, 88.
 премія, 122.
 пренумерата, 57, 166, 167, 188,
 189, 195, 202, 203, 207, 270,
 271, 316, 346, 376, 410.
 пренумерант, 167, 168, 171,
 193, 302, 412.
 пресбітерія, 50, 66, 134.
 прескрипція, 378.
 престол, 252, 258.
 престолонаслідник, 111.
 претенсія, 24.
 префект, 199, 377.
 примас, 267.
 примкириий, 96.
 принципал, 98.
 природопис, 313.
 провінція, 270, 301, 349.
 провіант, 132.
 програм, 270, 271, 272, 286,
 376.
 прозеліт, 135, 203.
 проклямація, 241.
 промислова школа, 166, 185.
 промоція, 343, 344.
 пропаганда, 102.
 проповідник, 200, 266.
 пропозиція, 206, 211, 212, 345,
 380.
 пророк, 115.
 проскрипція, 321.
 протекторат, 184.
 протекція, 70, 377, 404.
 протокол, 105, 276, 297, 303,
 319.
 протопресбітер, 241.
 процент, 174.
 професія, 83.
 професура, 110, 174, 206, 215,
 242, 292, 294, 306, 308, 311,
 315, 316, 323, 333.
 процес канонічний, 72.
 псалтирі, 95.
 Псевдорусини, 245.
 публіка, 123, 324.
 публіцист, 121, 185.
 пянїст, 178.
 Рабат, 133, 198.
 Рада Русьла Головна, 243, 245,
 246, 252, 253, 261, 282, 285,
 288, 303, 314, 315, 318, 321,
 333, 334, 337, 349, 352, 376,
 379, 380, 381, 382, 384, 391,
 393, 404, 405, 406, 410.
 Рада Руська Коломийська, 260,
 328, 329, 387.
 Рада Руська Чортківська, 277,
 279.
 Рада Шкільна, 315, 317, 380,
 388, 389.
 радикалізм, 401.
 райхстаг, 269.
 рапорт, 399.
 ратуш, 305.
 реакціонер, 322.
 революція, 226, 255, 258, 294,
 310, 322, 400.
 революція французька, 40.

редактор, 121, 149, 164, 165,
183, 237, 239, 242, 261, 287,
293, 317, 318, 322, 335, 379,
381, 382, 405, 408, 409.
редакторство, 292.
редакція, 67, 73, 87, 121, 124,
140, 151, 164, 175, 184, 222,
237, 239, 242, 261, 293, 317,
318, 322, 335, 379, 382, 401,
405, 406.
резигнація, 233.
резолюція, 72, 89, 123, 347,
348.
результат, 34, 140.
рекрут, 279.
ректор Magnificus, 24, 231.
рекомендація, 409.
рекурсе, 340.
релігія, 160, 313, 321, 397, 404,
410, 415.
реляція, 10.
репрезентант, 121.
республіка, 230.
республіканин, 310, 381.
репутація, 388.
рескрипт, 8, 10.
ресурса, 165.
рефектар, 232.
реферат, 82, 389.
реферация, 82.
референт, 127, 243, 313, 389.
реформа, 151.
реформація, 284.
рецензент, 5.
рецензія, 179.
ригорозант, 57.
ригорозум, 34, 49, 53, 63, 66,
67, 68, 71, 75, 79, 80, 81,
105, 108, 141, 182.
риза (паперу), 38.
ріттергешіхте, 102.
ріхтар поліційний, 97.
рогатка, 147, 161.
російщина, 380.
росіянізми, 405, 410.
рукопись, 2, 11, 12, 14, 54, 80,
88, 100, 111, 112, 114, 123,
154, 155, 169, 251, 254, 255,
270.

рундук, 145.
Руська Трійця, 1.
Русоман, 263.
вусоманія, 165.
рущина, 181, 183, 195, 226,
262, 282, 296, 307, 359, 383,
396, 401, 410, 412.
Ряд, 287, 315.
Салисбурські архієпископи,
95.
Сандецька земля, 65.
санскрит, 109.
Святе письмо, 95.
Свято-Юрець, 370.
Сейм, 270, 271, 272, 285, 299,
300, 306, 310, 316, 317, 319.
секрет, 349.
секретар, 108, 131, 142, 144,
200, 235, 274, 276, 279, 313,
375.
секція, 165.
семінарія, 26, 49, 103, 120,
122, 134, 193, 198, 201, 202,
210, 226, 231, 233, 258, 289,
306, 326, 327, 412, 416.
семінаристи, 65, 129, 161, 221,
226, 234, 235.
сенат, 299.
сензація, 175, 186.
Сербук, 114.
сервілізм, 243.
сесія, 72, 82, 232, 300.
Сигісмунд (дзвін), 46.
сикофант, 90.
Сильвестер св. (перед Нов.
Роком), 107.
симпатія, 332, 381.
синдик, 82.
скарбова печатня, 316, 349.
скарбовня, 104.
скиптр, 61.
скіз, 231, 232.
скоропись, 231, 290.
скриптор, 200.
славянство, 4, 8, 20, 21, 116,
117, 123, 164, 165, 229, 280,
281, 373.

- словар, 4, 77, 99, 109, 111,
131, 357, 358.
- словенщина (наука), 109.
- словесники, 292.
- словесність, 40, 56, 59, 80, 83,
95, 104, 105, 110, 142, 171,
192, 193, 200, 201, 204, 219,
224, 228, 271, 273, 275, 292,
296, 297, 298, 306, 312, 318,
369, 373, 374.
- служебник, 47, 65, 140.
- Служебник Сльозки, 138.
- Служебник Стратинський, 73.
- собор, 209, 263.
- Собор Єпископів, 384.
- Собор руських учених, 289,
295, 317, 415.
- Собор Славян, 244, 246, 247,
250, 258, 328.
- соборна церква св. Івана, 202.
- соборчик, 168, 203, 204, 400.
- совіт, 246.
- совітник губерніяльний, 326,
343.
- совітник міністеріяльний, 319,
322, 323, 326, 349, 362, 367.
- солідарність, 272.
- сонмище, 263.
- Sonietas presbyterorum, 15.
- Союз німецький, 240, 268, 272.
- Staatsbankroutt, 253.
- Ставропігіяльна друкарня, 313,
349.
- Старий Завіт, 95.
- старовірець, 43.
- старословенщина, 142.
- староста, 19, 82, 199, 205, 399.
- статистика, 70, 265.
- статут, 273, 277.
- статія, 113, 140, 222, 223, 245.
- станція, 187.
- Stiefelgeld, 221.
- страшак (танець), 110.
- Студ. Гоф. Комісія, 82.
- субсидія, 4.
- суверенність, 270.
- суккурс, 33.
- суперіор, 95, 232.
- supplementum, 96.
- суплєнт, 178.
- супремация, 270.
- суфраган, 92, 245, 317.
- схизма, 165.
- Такса, 71, 79, 81, 141.
- театр, 259, 260, 286, 305, 315,
327, 409.
- театр Скарбка, 315.
- тенденція, 164.
- теолог, 95, 319.
- теологія, 39, 351.
- терроризм, 243.
- термінологія, 323, 367, 371,
372.
- техніка, 273, 305.
- технологічні науки, 25.
- технологія, 363.
- типографія, 129, 300.
- типографія Ставропігії, 251.
- типографія цісарська, 202.
- Тирольщина, 256.
- топографія, 151.
- торбан, 118.
- трагедія, 260, 282.
- традиція, 72.
- трансльокація, 347.
- транслятор, 225, 326, 348.
- транспорт, 125, 129.
- требник, 73, 137, 138.
- трибуна, 299.
- трицятник, 44.
- тріюмф, 234.
- Університет, 24, 60, 73, 89, 92,
106, 110, 242, 255, 271, 284,
288, 293, 294, 296, 297, 305,
306, 317, 318, 322, 330, 332,
335, 336, 353, 355, 364, 367,
368, 389, 390, 396, 413, 415.
- унія, 216.
- уніят, 68, 69, 129.
- устави Матії, 273, 276, 277.
- Факсіміль, 183.
- фактор, 35, 36, 269, 341, 349.
- факультет, 411, 415.

- фанфаронада, 21.
 Фарисеї, 263.
 фація, 84.
 фельдмаршал, 206, 255.
 фервальтерія, 343.
 фізика, 109, 147, 253, 286, 323,
 353, 395.
 фільольог, 367.
 фільольогія, 367.
 філософ, 147, 253, 411.
 філософія, 29, 34, 76, 102,
 132, 211, 340, 353, 415.
 фінансова сторож, 343.
 фоліант, 73.
 фонд, 91, 105, 287.
 фонд вдів і сиріт по свяще-
 никах, 225, 335.
 фонд релігійний, 269, 384, 388,
 390.
 формат, 35, 36, 49, 131, 137,
 169, 187, 214, 364.
 французіна, 81.
 Хан, 119.
 хірург, 34.
 хірургія, 29, 33, 34, 37, 57,
 170, 334.
 хрестоматія, 89, 93, 121, 297,
 374, 382, 395.
 хроніка, 72.
 Цар, 61, 177.
 цариця, 177.
 цензура, 1, 10, 13, 38, 41, 53,
 88, 89, 90, 92, 123, 125, 126,
 131, 146, 150, 151, 152, 153,
 186, 187, 207, 209, 214, 217,
 221, 226, 227, 232, 239, 254,
 256, 373, 374, 380, 407.
 цензура петербурська, 18.
 цензурний комітет, 126.
 цензор, 7, 8, 10, 38, 75, 109,
 146, 151, 154, 172, 268.
 церков бискупська, 46.
 церков св. Варвари, 110, 196,
 200, 210, 396, 397.
 циркул, 47, 50, 72, 82, 167, 342,
 343, 349, 363, 378.
 циркулярний комісар, 249, 279.
 цісарський двір, 82.
 цісарська родина, 166, 319.
 цю, 130, 162, 270.
 Часовник, 201.
 часопись, 5, 25, 69, 70, 74, 77,
 79, 80, 105, 111, 112, 113,
 123, 146, 148, 151, 164, 165,
 166, 183, 184, 224, 228, 255,
 259, 286, 292, 317, 332.
 чещина, 75, 80, 111.
 читальня, 123, 328, 329, 363,
 416.
 Шварцгельбер, 271.
 шематизм, 83, 206.
 шеф, 399, 401.
 шибковіз, 49.
 школа аплікаційна, 267.
 шляхта, 83, 258, 272.
 шляхтич, 272.
 шпіон, 68, 246.
 Шумське княжество, 72.
 Щедрівка, 86.
 Євангеліє, 190, 263.
 Євангеліє св. Івана, 45.
 Євангеліє Крилоське, 96.
 Євангеліє Мстислава, 96.
 Євангеліє Остромірове, 95, 111,
 134, 138, 151.
 Євангеліє Словянське, 25.
 Євангеліє Раймське, 95, 138,
 151, 152, 165, 207.
 Євангеліє Сазавське, 185.
 Євангеліє Учительне, 73.
 єгипетський принц, 230.
 Єзуїти, 186, 284, 349.
 єзуїтське заведенє св. Нико-
 лая, 349.
 Юр св., 233, 234, 248, 268, 380,
 381, 382.
 юрист, 60, 82.
 Яспр, 118.

СПИС ЛИСТІВ.¹⁾

I. Адреса Русинів до цісаря Фердинанда:

стор.

ч. 169. (1274) з датою: Львів, дня 28. X. 1848 р. 300

II. Листи Івана Бірецького до Як. Головацького:

ч. 15. (1147) з датою: Радожичі, дня 31. I. 1840 р. 22

ч. 17. (1151) " " " 24. і 30. III. 1840 р. 26

ч. 24. (1155) " Ліско " 12. VI. 1840 р. 43

ч. 26. (1146) " Радожичі " 1. (13.) XI. 1840 р. 46

ч. 30. (1160) " " " 15. VII. 1841 р. 53

ч. 35. (1163) " — " 1. VII. 1842 р. 64

ч. 130. (1253) " Бахур " 27. IV. 1848 р. 238

ч. 156. (1282) " " " 12. VIII. 1848 р. 283

III. Листи Кирила Блонського до: 1) Петра Головацького:

ч. 185. (?) з датою: Кромериж, дня 15. XII. 1848 р. 322

до: 2) Якова Головацького:

ч. 149. (1295) з датою: Відень, дня 19. VII. 1848 р. 269

ч. 150. (1297) " " " 25. VII. 1848 р. 271

ч. 168. (1286) " " " 5. X. 1848 р. 299

ч. 175. (1284) " " " 16. XI. 1848 р. 310

ч. 179. (1308) " Кромериж " 26. XI. 1848 р. 316

ч. 181. (1283) " " " 3. XII. 1848 р. 319

ч. 184. (1285) " " " 8. X. 1848 р. 322

---

¹⁾ Числа в клямрах означають нумерацію бібліотеки „Нар. Дому“. При листах, яких досі не вписано в каталог, поставлено в клямрах питанняк.

IV. Листи Н. Блонського до Як. Головацького:

			стор.
ч. 199. (1263)	з датою: Садки,	дня 17. II. 1849 р.	341
ч. 200. (1264)	" "	" 25. II. 1849 р.	343
ч. 209. (1330)	" "	" 23. IV. 1849 р.	355
ч. 235. (1349)	" "	" 31. X. 1849 р.	402

V. Листи Григ. Боднара до Як. Головацького:

ч. 158. (1298)	з датою: Жукотин,	дня 10. IX. 1848 р.	286
ч. 202. (1322)	" "	" 23. III. 1849 р.	345
ч. 212. (1331)	" "	" 10. V. 1849 р.	359

VI. Листи Івана Борсікевича до: 1) Петра Головацького:

ч. 170. (1281)	з датою: Краків,	дня 30. X. 1848 р.	302
----------------	------------------	--------------------	-----

до: 2) Як. Головацького:

ч. 133. (1279)	з датою: Львів,	дня 13. V. 1848 р.	242
ч. 164. (1278)	" "	" 19. IX. 1848 р.	294
ч. 221. (1340)	" Увисла	" 27. VI. 1849 р.	370
ч. 233. (1348)	" "	" 20. X. 1849 р.	398

до: 3) ред. „Зорь Галицко“:

ч. 177. (?)	з датою: Кромєриж,	дня 18. XI. 1848 р.	312
-------------	--------------------	---------------------	-----

VII. Лист Дениса Бурачинського до Як. Головацького:

ч. 155. (1257)	з датою: Криворівня,	дня 9. VIII. 1848 р.	282
----------------	----------------------	----------------------	-----

VIII. Лист Тита Бурачинського до Як. Головацького:

ч. 128. (1251)	з датою: Львів,	дня 10. IV. 1848 р.	230
----------------	-----------------	---------------------	-----

IX. Листи Івана Вагилевича до Якова Головацького:

ч. 43. (1173)	з датою:	дня 1. VII. 1843 р.	85
ч. 47. (1178)	" "	" 9. XI. 1843 р.	91
ч. 56. (1186)	" "	" 1. VII. 1844 р.	126

X. Листи Ник. Верещинського до Як. Головацького:

ч. 21. (1149)	з датою: Коломия,	дня 2. V. 1840 р.	38
ч. 103. (1229)	" "	" 2. IX. 1847 р.	199
ч. 117. (1244)	" "	" 2. II. 1848 р.	216
ч. 123. (1249)	" "	" 27. III. 1848 р.	226
ч. 165. (1305)	" "	" 24. IX. 1848 р.	295

XI. Листи Юліяна Вислобоцького до Як. Головацького:

ч. 145. (1293)	з датою: Львів,	дня 9. VI. 1848 р.	261
ч. 217. (1336)	" Відень	" 12. VI. 1849 р.	365

	стор.
ч. 219. (1338) з датою: Відень, дня 23. VI. 1849 р. . .	367
ч. 222. (1341) " " " 10. VII. 1849 р. . .	371
XII. Лист Дан. Гартенштайна до Як. Головацького:	
ч. 89. (1217) з датою: Броди, дня 22. II. 1847 р. . .	181
XIII. Листи Волод. і Емил. Головацьких до брата Якова:	
ч. 172. (1559) з датою: Чернівці, дня 6. XI. 1848 р. . .	306
ч. 196. (1317) " " " 10. II. 1849 р. . .	335
XIV. Листи Івана Головацького до: 1) брата Петра:	
ч. 237. (?) з датою: Львів, дня 5. (17.) XI. 1849 р.	403
до: 2) родичів, або родини:	
ч. 19. (1152) з датою: Відень, дня 20. IV. 1840 р. . .	30
ч. 27. (1158) " " " 5. (17.) IV. 1841 р.	48
до: 3) брата Якова:	
ч. 20. (1144) з датою: Відень, в цвітні (?) 1840 р. . .	35
ч. 22. (1153) " " дня 17. (29.) V. 1840 р.	39
ч. 29. (1159) " " " 4. (16.) VI. 1841 р.	51
ч. 31. (1161) " Пешт " 15. (27.) VIII. 1841 р.	55
ч. 34. (1162) " Відень " 10. VI. 1842 р. . .	62
ч. 36. (1165) " " " 17. (29.) X. 1842 р.	66
ч. 38. (1168) " " " 18. (30.) XII. 1842 р.	74
ч. 41. (1175) " " " 9. (21.) V. 1843 р.	78
ч. 52. (1181) " " від 30. I. — 13. III. 1844 р.	101
ч. 69. (1199) " " дня 4. IV. 1845 р. . .	141
ч. 74. (1204) " " " 7. (19.) X. 1845 р.	152
ч. 80. (1207) " " " 14. II. 1846 р. . .	166
ч. 82. (1209) " " " 17. (29.) IV. 1846 р.	170
ч. 93. (1220) " " " 7. (19.) V. 1847 р.	186
ч. 99. (1224) " " " 5. VIII. 1847 р. . .	194
ч. 110. (1235) " " " 10. XI. 1847 р. . .	208
ч. 143. (1292) " Верона " 8. VI. 1848 р. . .	253
ч. 198. (1318) " Відень " 3. (15.) II. 1849 р.	339
ч. 204. (1321) " " " 16. (28.) III. 1849 р.	348
ч. 210. (1352) " " " 11. (23.) IV. 1849 р.	356
ч. 211. (1329) " " " 1. V. 1849 р. . .	357
ч. 224. (1343) " " " 11. (23.) VIII. 1849 р.	375
ч. 234. (1346) " Львів " 15. (27.) X. 1849 р.	400

			стор.
ч. 238. (1342)	з датою: Львів,	дня 7. (19.) XI. 1849 р.	407
ч. 239. (1351)	„ „	„ 12. (24.) XI. 1849 р.	411
	до: 4) руських владик:		
ч. 81. (1208)	з датою: Відень,	дня 4. IV. 1846 р.	170
	до: 5) незвісної особи:		
ч. 194. (1316)	з датою: Відень,	дня 3. II. 1849 р.	332
XV. Листи Петра Головацького до брата Якова:			
ч. 46. (1177)	з датою: Чернівці,	дня 6. X. 1843 р.	90
ч. 62. (1191)	„ „	„ 20. XI. 1844 р.	132
ч. 65. (1195)	„ „	„ 11. XII. 1844 р.	136
ч. 67. (1197)	„ „	„ 2. II. 1845 р.	138
ч. 70. (1200)	„ „	„ 15. III. 1845 р.	146
ч. 76. (1207)	„ „	„ 20. I. 1846 р.	161
ч. 83. (1210)	„ „	„ 30. V. 1846 р.	174
ч. 85. (1213)	„ „	„ 2. VII. 1846 р.	177
ч. 87. (1215)	„ „	„ 4. X. 1846 р.	179
ч. 88. (1216)	„ Костина	„ 30. XI. 1846 р.	180
ч. 90. (1218)	„ „	„ 18. III. 1847 р.	182
ч. 94. (1221)	„ „	перед 3. VI. 1847 р.	189
ч. 95. (1222)	„ „	дня 3. VI. 1847 р.	190
ч. 96. (1223)	„ „	„ 10. VI. 1847 р.	191
ч. 98. (1225)	„ „	„ 16. VII. 1847 р.	194
ч. 100. (1226)	„ Чернівці	„ 7. VIII. 1847 р.	197
ч. 102. (1228)	„ Товсте	„ 1. IX. 1847 р.	198
ч. 106. (1232)	з датою: Чернівці,	дня 17. IX. 1847 р.	205
ч. 107. (1233)	„ „	„ 20. IX. 1847 р.	206
ч. 108. (1234)	„ „	„ 16. X. 1847 р.	210
ч. 114. (1241)	без дати, писаний	1847 р.	213
ч. 116. (1240)	з датою: Чернівці,	дня 10. I. 1848 р.	214
ч. 129. (1252)	„ „	„ 14. IV. 1848 р.	235
ч. 142. (1255)	„ „	„ 1. VI. 1848 р.	252
ч. 157. (1258)	„ Скалат	„ 15. VIII. 1848 р.	285
ч. 171. (1261)	„ Львів	„ 3. XI. 1848 р.	304
ч. 178. (1307)	„ „	„ 25. XI. 1848 р.	315
ч. 180. (1309)	„ „	„ 1. XII. 1848 р.	318
ч. 182. (1312)	„ „	„ 4. XII. 1848 р.	320
ч. 183. (1310)	„ „	„ 5. XII. 1848 р.	321
ч. 189. (1313)	„ „	в грудні 1848 р.	327

до: 11) Консистерії (просьби):

- ч. 134. (1289) з датою: Рожнів, дня 19. V. 1848 р. . . 244
 ч. 167. (1343) писаний в перших днях жовтня 1848 р. . . 297

до: 12) Мих. Малиновського:

- ч. 176. (1306) з датою: Хмелева, дня 16. XI. 1848 р. . . 311

до: 13) Рудольфа Моха:

- ч. 163. (1304) з датою: Хмелева, дня 17. IX. 1848 р. . . 293

до: 14) брата Петра Далибора:

- ч. 113. (?) з датою: Хмелева, дня 25. XII. 1847 р. . . 212
 ч. 119. (?) " " " 18. II. 1848 р. . . 218
 ч. 125. (?) " " " 1. IV. 1848 р. . . 227
 ч. 139. (?) " " " 13. (25.) V. 1848 р. . . 248
 ч. 146. (?) " " " 1. (13.) VI. 1848 р. . . 262
 ч. 186. (?) " " " 7. (19.) XII. 1848 р. . . 324
 ч. 223. (?) " Відень " 7. (19.) VIII. 1849 р. . . 372
 ч. 226. (?) " " " 2. IX. 1849 р. . . 382
 ч. 228. (?) " " " 1. (13.) IX. 1849 р. . . 388
 ч. 229. (?) " " " 16. (28.) IX. 1849 р. . . 391
 ч. 231. (?) " " " 4. X. 1849 р. . . 394
 ч. 241. (?) " Львів " 8. (20.) XII. 1849 р. . . 413

до: 15) Стеф. Турчинського:

- ч. 126. (1207) з датою: Хмелева, дня 1. IV. 1848 р. . . 228

до: 16) Григор. Шашкевича:

- ч. 220. I. (1339) з датою: Львів, дня 24. VI. 1849 р. . . 369

XVIII. Лист Теклі Головацької до сина Якова:

- ч. 112. (1239) з датою: дня 26. XI. 1847 р. . . 211

XIX. Лист Т. Гуминського до Як. Головацького:

- ч. 174. (1260) з датою: Берем'яни, дня 16. XI. 1848 р. . . 309

XX. Лист Івана Гуркевича до Як. Головацького:

- ч. 152. (1277) з датою: Львів, дня 27. VII. 1848 р. . . 277

XXI. Лист Дасєвича до Як. Головацького:

- ч. 162. (1303) з датою: Скала, дня 16. IX. 1848 р. . . 290

XXII. Лист І. Досковського до Як. Головацького:

ч. 101. (1227) з датою: Перемишль, дня 22. VIII. 1847 р. . . . 197

XXIII. Листи Карла В. Запа до Як. Головацького:

ч. 13. (1139)	з датою: Львів,	дня 20. X. 1839 р. . . .	20
ч. 16. (1148)	" "	" 18. I. 1840 р. . . .	24
ч. 23. (1154)	" "	" 4. VI. 1840 р. . . .	41
ч. 25. (1156)	" "	" 19. IX. 1840 р. . . .	44
ч. 39. (1170)	" "	" 6. V. 1843 р. . . .	76
ч. 40. (1171)	" "	" 13. V. 1843 р. . . .	78
ч. 45. (1176)	" "	" 12. IX. 1843 р. . . .	88
ч. 48. (1179)	" "	" 30. XII. 1843 р. . . .	93
ч. 51. (1194)	" "	" 20. I. 1844 р. . . .	98
ч. 53. (1183)	" "	" 26. II. 1844 р. . . .	120
ч. 54. (1184)	" "	" 19. IV. 1844 р. . . .	122
ч. 55. (1185)	" "	" 31. V. 1844 р. . . .	124
ч. 58. (1187)	" "	" 14. IX. 1844 р. . . .	127
ч. 61. (1189)	" "	" 29. X. 1844 р. . . .	130
ч. 63. (1193)	" "	" 30. XI. 1844 р. . . .	135
ч. 71. (1202)	" "	" 19. III. 1845 р. . . .	147
ч. 72. (1201)	" Прага	" 11. VI. 1845 р. . . .	149
ч. 79. (1206)	" "	" 12. II. 1846 р. . . .	163
ч. 84. (1212)	" "	" 25. VI. 1846 р. . . .	175
ч. 86. (1214)	" "	" 20. VII. 1846 р. . . .	178
ч. 92. (1219)	" "	" 28. IV. 1846 р. . . .	184
ч. 132. (1247)	" "	" 3. V. 1848 р. . . .	241
ч. 173. (1299)	" "	" 12. XI. 1848 р. . . .	307
ч. 216. (1335)	" "	" 10. VI. 1849 р. . . .	364

XXIV. Запросини на зїзд руських „учених“:

ч. 161. (1280) з датою: Львів, дня 14. XI. 1848 р. . . . 289

XXV. Зміст листів від Славян до Якова Головацького в літах 1835—7:

ч. 1. (1128) 1

XXVI. Листи Дениса Зубрицького до Як. Головацького:

ч. 37. (1166)	з датою: Львів,	дня 15. XI. 1842 р. . . .	71
ч. 44. (1174)	" "	" 22. VII. 1843 р. . . .	87
ч. 59. (1190)	" "	" 5. X. 1844 р. . . .	129

			стор.
ч. 63. (1192)	з датою: Львів,	дня 29. XI. 1844 р.	133
ч. 66. (1196)	" "	" 14. I. 1845 р.	137
ч. 68. (1198)	" "	" 3. III. 1845 р.	140
ч. 97. (1211)	" "	" 22. VI. 1847 р.	192
ч. 118. (1245)	" "	" 14. II. 1848 р.	217
ч. 121. (1242)	" "	" 2. III. 1848 р.	221
ч. 124. (1243)	" "	" 28. III. 1848 р.	226
ч. 136. (1256)	" "	" 8. (20.) V. 1848 р.	245
ч. 160. (1301)	" "	" 13. IX. 1848 р.	288
ч. 166. (1302)	" "	" 30. IX. 1848 р.	297

XXVII. Листи Кілярьського до Якова Головацького:

ч. 42. (1172)	з датою: Кутиска,	дня 29. VI. 1843 р.	83
ч. 50. (1180)	" "	" 18. I. 1844 р.	96
ч. 148. (1275)	" Палагичі,	" 17. VII. 1848 р.	266

XXVIII. Листи Йосафата Кобринського до Якова Головацького:

ч. 115. (1238)	без дати, писаний 1847 р.		214
ч. 144. (1254)	з датою:	дня 8. VI. 1848 р.	259
ч. 201. (1325)	"	" 5. III. 1849 р.	344
ч. 215. (1334)	"	" 7. VI. 1849 р.	362

XXIX. Листи М. та І. Кобринських до Як. Головацького:

ч. 203. (1323)	з датою: Чорний Потік,	дня 26. III. 1849 р.	346
ч. 205. (1324)	" " " "	" 30. III. 1849 р.	350

XXX. Лист Івана Колляра до Якова Головацького:

ч. 2. (1129)	з датою: Пенгт,	дня 7. VI. 1836 р.	3
--------------	-----------------	--------------------	---

XXXI. Лист Вартол. Копітара до Якова Головацького:

ч. 9. (1137)	з датою: Відень,	дня 1. II. 1839 р.	15
--------------	------------------	--------------------	----

XXXII. Лист Фр. Кречмара до Карла В. Запа:

ч. 216. II. (1335)	з датою: Прага,	дня 30. IV. 1849 р.	365
--------------------	-----------------	---------------------	-----

XXXIII. Листи Івана Кропивницького до Якова Головацького:

ч. 191. (1314)	з датою: Бучач,	дня 9. I. 1849 р.	329
ч. 213. (1332)	" "	" 10. V. 1849 р.	360

- XXXIV. Лист Йосифа Кропивницького до Якова Головацького: стор.
- ч. 206. (1326) з датою: Бучач,   дня 5. IV. 1849 р. . . 351
- XXXV. Лист Михайла Куземського до Йос. Левицького в Заболотів:
- ч. 138. (?) з датою: Львів,   дня 11. (23.) 1848 р. . . 247
- XXXVI. Лист Фр. Куреляца до Як. Головацького:
- ч. 5. (1131) з датою: Пешт,   дня 23. X. 1837 р. . . 7
- XXXVII. Лист Г. Кучинського до Як. Головацького:
- ч. 75. (1271) з датою: Хмелева,   дня 18. I. 1846 р. . . 160
- XXXVIII. Лист Йосифа Левицького з Заболотова до Як. Головацького:
- ч. 140. (?) з датою: Заболотів,   дня, 27. V. 1848 р. . . 250
- XXXIX. Лист Йосифа Левицького з Перемишля до Як. Головацького:
- ч. 232. (1347) з датою: Перемишль,   дня 20. X. 1849 р. . . 396
- XL. Лист Плятона Лукашевича до Як. Головацького:
- ч. 11. (1140) з датою: дня 26. IX. 1839 р. . . 18
- XLI. Лист Мих. Малиновського до Петра Головацького:
- ч. 240. (?) з датою: Львів,   дня 23. XI. 1849 р. . . 412
- XLII. Лист Порфір. Мандичевського до Як. Головацького:
- ч. 188. (1311) з датою: Залуків,   дня 15. XII. 1848 р. . . 326
- XLIII. Листи В. А. Мацейовського до Як. Головацького:
- ч. 6. (1133) з датою: Варшава,   дня 29. VI. 1838 р. . . 10
- ч. 8. (1135)   "   "   "   30. X. 1838 р. . . 12
- ч. 12. (1141)   "   "   "   14. XI. 1839 р. . . 19
- XLIV. Листи Ант. Любич Могильницького до Як. Головацького:
- ч. 120. (1246) з датою: Комарів,   дня 24. II. 1848 р. . . 219
- ч. 147. (1294)   "   "   "   10. VII. 1848 р. . . 263

XLV. Листи Рудольфа Моха до Як. Головацького:		стор.
ч. 105. (1231) з датою: Лагодів,	дня 16. IX. 1847 р.	203
ч. 154. (1273) „ Львів,	„ 8. VIII. 1848 р.	281
ч. 159. (1300) „ Лагодів,	„ 13. IX. 1848 р.	287
XLVI. Листи Теодора Павловича до Як. Головацького:		
ч. 3. (1130) з датою: Пенст,	дня 22. IV. 1837 р.	6
XLVII. Листи Георгія Петровича до Як. Головацького:		
ч. 5. (1132) з датою: Пенст,	дня 26. IV. 1838 р.	8
ч. 10. (1138) „ „	„ 12. (24.) I, 1839 р.	16
ч. 33. (1164) „ Відень,	„ 7. VI. 1842 р.	60
XLVIII. Листи Антонія Петрушевича до Як. Головацького:		
ч. 49. (1169) з датою:	при кінці 1843 р.	94
ч. 208. (1328) „ Унев,	дня 12. IV. 1849 р.	354
XLIX. Листи Карла Піхлера до Як. Головацького:		
ч. 73. (1203) з датою: Львів,	дня 16. VIII. 1845 р.	152
ч. 77. (?) „ „	„ 21. I. 1846 р.	162
L. Лист Йос. Подліпського до Як. Головацького:		
ч. 18. (1150) з датою: Відень;	дня 12. IV. 1840 р.	29
LI. Лист Ради Коломийської до Як. Головацького:		
ч. 190. (1262) з датою: Коломня,	дня 4. I. 1849 р.	328
LII. Лист Михайла Раєвського до Як. Головацького:		
ч. 236. (1350) з датою: Відень,	дня 9. XI. 1849 р.	403
LIII. Лист Ріттерберґа, ред. „Slovanska Lira“ до Якова Головацького:		
ч. 193. (1320) з датою: Прага,	дня 26. I. 1849 р.	331
LIV. Відозва Чехів в справі славянського зїзду:		
ч. 131. (1247) з датою; Прага,	дня 1. V. 1848 р.	239
LV. Повновасть для руських делегатів на славянський зїзд в Празї:		
ч. 137. (?) з датою: Львів,	дня 21. V. 1848 р.	246

LVI. Лист Иос. Вас. Сокульського до Якова Головацького:		стор.
ч. 109. (1236) з датою: Рожнів, дня 20. X. 1847 р. . .		207
LVII. Уривок листу Ізмаїла Срезневського до Як. Головацького:		
ч. 14. (1142) без дати (1839? імовірніше з р. 1842) . . .		21
LVIII. Статут „Матиці“:		
ч. 151. (1277) з датою: Львів, дня 1. VI. 1848 р. . .		273
LIX. Лист Николи Устияновича до Петра Головацького:		
ч. 187. (?) з датою: Стрий, дня 21. XII. 1848 р. . .		325
LX. Листи П. Й. Шафаріка до Як. Головацького:		
ч. 7. (1134) з датою: Прага, дня 24. X. 1838 р. . .		11
ч. 78. (1208) ” ” / ” 25. XII. 1846 р. . .		162
LXI. Листи Григ. Шашкевича до Як. Головацького:		
ч. 214. (1333) з датою: Відень, дня 17. V. 1849 р. . .		362
ч. 218. (1337) ” ” ” 16. VII. 1849 р. . .		366
LXII. Лист Осипа Шухевича до Як. Головацького:		
ч. 192. (1315) з датою: Тишківці, дня 11. I. 1849 р. . .		330
LXIII. Лист Фр. Яхіма до Як. Головацького:		
ч. 91. (1272) з датою: Львів, дня 24. III. 1847 р. . .		183
ч. 127. (1250) ” ” ” 9. IV. 1848 р. . .		229
ч. 153. (1276) ” ” ” 8. VIII. 1848 р. . .		280

unter einer besonderen Redaktion; die mathematisch-naturwissenschaftliche red. von Iv. Verchratskyj und Vlad. Levickyj, die medizinische red. von Dr. E. Ozarkevčy. Preis jeder Abteilung 2 Kr. Bände IX—XII à 5 Kr.

Die Archaeographische Kommission publizierte bis jetzt folgende Werke:

1. Quellen zur Geschichte der Ukraine, Bd. I (Lustrationen der königlichen Domänen in den Bezirken Halyč und Peremyšl vom J. 1565—66); Bd. II (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Peremyšl und Sanok im J. 1565); Bd. III (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Cholm, Belz und Lemberg im J. 1564—5); Bd. IV u. V (Galizische Akten aus den J. 1648—1659). Bd. VII (Lustration vom J. 1570); VIII B. Akten zur Gesch. der ukr. Kosaken 1513—1630. Jeder Bd. kostet 4 Kr., III Bd. 5 Kr.

2. Denkmäler der ukrainischen Sprache und Literatur. Bd. I. Alttestamentliche Apokryphen; Bd. II. Neutestamentliche Apokryphen A. Evangelienkreis. Bd. III. B. Apokryphe Apostelgeschichten. Bd. IV. Eschatologische Apokryphen, IV. B. V. Denkmäler der religiösen Polemik aus dem XVI—XVII Jh. Bdd. I u. V. Preis 4 Kr., Bd. II u. III à 5 Kronen.

3. Kotljarevskyj, Die travestierte Aeneis, Abdruck der ersten Ausgabe vom J. 1798, Preis 60 Heller.

4. Akten-Sammlung zur Geschichte der sozial-politischen und ökonomischen Verhältnisse der West-Ukraine, Preis 3 Kr.

E. Die Ethnographische Kommission publiziert:

1. Ethnographische Sammlungen (Etnografičnyj Zbirnyk); bis jetzt erschienen 22 Bände. Preis Bd. I—IV u. VII—X u. XII—XIII à 3 Kronen, Bd. V—VI, XVII—XIX u. XXIII—XXIV à 4 Kr. Bd. XVI u. XXI—XXII à 6 Kr. 2. Bd. I enthält: M. Kramarenko, Weihnachtsfeier bei den Kosaken am Schwarzen Meer; M. Rozdol'skyj, Galizische Volksmärchen aus Berlin, Bez. Brody; J. Symčenko, Volksanekdoten aus der Ukraine; Programm zur Sammlung der Materialien über das ukrainisch-ruthenische Land und Volk . . . 3 Kr. Bd. II, enthält: Vl. Hnatjuk, Die Leiermänner, ihre Lieder, Gebete, ihr Jargon usw. aus dem Bez. Bučáč; G. Žatkovyč, Ethnographische Skizzen aus Ungarisch-Ruthenien; M. Dykariv, Volksmärchen und Anekdoten der Kosaken am Schwarzen Meere . . . 3 Kr. Bd. III und IV enth.: Vl. Hnatjuk, Ethnographische Materialien aus Ungarisch-Ruthenien (Legenden, Novellen, Märchen, Fabeln, Sagen, Anekdoten) 2 Bde 6 Kr. Bd. V, enthält: M. Dykariv, Volksgerüchte über die Zarenkrönung; M. Jendyk, Aus den Volkserinnerungen über die Fronarbeit; I. Franko, Huzulische Beschwörungen; Philaret Kolessa, Volksglaube im Dorfe Chodovyči, Stryjer Bez.; I. Franko, Volksglaube im Vorgebirgslande; R. Kaindl, Folkloristisches Material aus dem Munde der galizischer und der Bukovinaer Ruthenen, und andere kleinere Beiträge . . . 4 Kr. Bd. VI enthält: V. Hnatjuk, Volksanekdoten der galizischen Ruthenen 4 Kr. Bd. VII enthält: J. Rozdol'skyj, Galizisch-ruthenische Volksmärchen 2 Kr. Bd. VIII enthält: J. Rozdol'skyj, Galizisch-ruthenische Volksschwänke (Novellen) . . . 2 Kr. Bd. IX enthält: Vl. Hnatjuk, Ethnographische Materialien aus Ungarisch-Ruthenien, Bd. III (I. Materialien aus den Komitaten Zemplin, Saros, Zips; II. Volkslieder aus der Bačka) . . . 3 Kr. Bd. X enthält: Galizisch-ruthenische Volkssprichwörter, gesammelt, geordnet und erklärt von Ivan Franko (Bd. I, Heft 1: A — vidaty) . . . 4 Kr. Bd. XI enthält: Ivan Kolessa, Galizisch-ruthenische Volkslieder aus dem Dorfe Chodovyči, Bez. Stryj, mit Noten . . . 5 Kr. Bd. XII—XIII enthält: Vl. Hnatjuk, Galizisch-ruthenische Volkslegenden, 2 Bde . . . 6 Kr. Bd. XIV enthält: Vl. Lesevyč, Ukrainische Volkserzählungen . . . 4 Kr. Bd. XV enthält: Vl. Hnatjuk, Materialien zur galizisch-ruthenischen Dämonologie . . . 4 Kr. Bd. XVI enthält: Galizisch-ruthenische Volkssprichwörter, gesammelt, geordnet und erklärt von Ivan Franko (Bd. I, Heft 2: Vidaty—djity) . . . 5 Kr. Bde XVII—XIX enthalten: Vl. Hnatjuk, Kolomejken (2 oder 4-zählige Volkslieder) . . . à 4 Kr.

Bde XXI—XXII enthalten: St. Ljudkevyc, Galizisch-ruthenische Volksmelodien, T. I—II à 6 Kr.

Bde XXIII—XXV enthalten: Galizisch-ruthenische Volks-sprichwörter, gesammelt, geordnet und erklärt von Ivan Franko (Bd. II, Hefte 1—2: Djity—Pjatj) 7 Kr.

2. Materialien zur ukrainischen Ethnologie, Bd. I, Preis 8 Kr. (Enthält Abhandlungen über neueste archäologische Funde, über die Lebens- und Arbeitsweise der ukr. Fischer in der Dobruża, der galizischen Kürschner usw., sowie auch eine Abhandlung über die farbigen Ostereier, ihre Herstellung und Ornamentik, mit 13 chromolithographischen Tafeln und zahlreichen Illustrationen im Text). Bd. II, 4 Kr. Die Huzulen, Land, Leute, Lebensweise, Industrie, Sitte und Brauch, religiöse Vorstellungen usw. mit über 300 Illustrationen, Bd. III, 4 Kr. (Neue archäologische Funde, Volkskalender, Aus der galiz. Volksindustrie, Hochzeitslieder und Gebräuche a. d. Gouv. Cernyhiv, Die Korporationen der Dorfjugend in der Ukraine, Bd. IV, 4 Kr. Die Huzulen (zweiter Teil), Bd. V, 6 Kr. Die Huzulen (dritter Teil). Bd. VII. Die Huzulen (vierter Teil) 6 Kr. B. VIII—IX Das Kind in der ukr. Volkskunde, 4 Kr. und 3 Kr. Bd. X (enthält Abhandlungen über anthropologische Messungen des ukrain. Volksstammes Huzulen, samt XII Taf. und 1 Karte, über die Kleidung der Bojken (samt XXXII Taf.) und 5 neue Aufzeichnungen von ukrain. Hochzeitsbräuchen und Liedern).

Chronik der Gesellschaft, enthält Berichte über die Tätigkeit der Gesellschaft, Sektionen und Kommissionen derselben, erscheint 4 Mal im Jahre. Bis jetzt erschienen N. 1—36 ukrainisch und deutsch.

Diese und andere Publikationen der Gesellschaft sind in der Buchhandlung der Ševčenko-Gesellschaft in Lemberg, Ringplatz, 10 vorrätig.

-3666

1986 1992
11-12

В 3.666

11/12

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ

ОЛОВАЦЬКОЇ

1035 - 49